

LUMEA

caiet de
vacanță

PARTIDUL CEAUȘESCU ROMÂNIA

*Sub semnul deplinei unități a întregului popor
în jurul partidului, al secretarului său general
Țara întreagă întâmpină,
prin noi fapte de muncă,*

● ANIVERSAREA A PATRU DECENII DE LA REVOLUȚIA DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ

— gloriosul jubileu al națiunii noastre
socialiste, libere și independente —

● AL XIII-LEA CONGRES AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

— eveniment istoric, deschizător de noi orizonturi
propășirii multilaterale a patriei, afirmării ei puternice în lume —

● REALEGEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎN FUNCȚIA SUPREMĂ DE SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI

— hotărîrea fermă a comuniștilor, expresia limpede
a consensului național, garanția sigură
a înfloririi continue a României socialiste

— vibrantă mărturie a sentimentelor de dragoste, stimă
și recunoștință pentru eminentul om politic și de stat,
a cărui operă a consacrat cea mai fertilă epocă
din istoria țării, personalitate de înalt prestigiu
internațional, militant de seamă al mișcării comuniste
și muncitorești mondiale, care, prin prodigioasă
activitate dedicată păcii și conlucrării libere
între națiuni, a înscris definitiv România în conștiința
lumii

PARTIDUL CEAUȘESCU ROMÂNIA

Unitate de gând, voință și acțiune

Sub semnul celor două mari evenimente — împlinirea a patru decenii de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și Congresul al XIII-lea al partidului — națiunea noastră socialistă are, mai puternică și mai limpede ca oricând, conștiința unității de gând, de voință și acțiune, sub conducerea partidului, a secretarului său general. Pe această unitate — care definește un mod de existență și de acțiune național —, se întemeiază ascensiunea României pe traiectoria istorică a destinului său socialist, de libertate și independență; în această unitate își au sorginea și ferma garanție inepuizabila capacitate creatoare a poporului nostru, geniul, forța și originalitatea sa; din această conștiință a valorilor supreme ale unității s-a născut simbolul viu al unei epoci în care cele mai fierbinți idealuri ale poporului își găsesc strălucită împlinire, în care certitudinea stă temelie viitorului de prosperitate al țării.

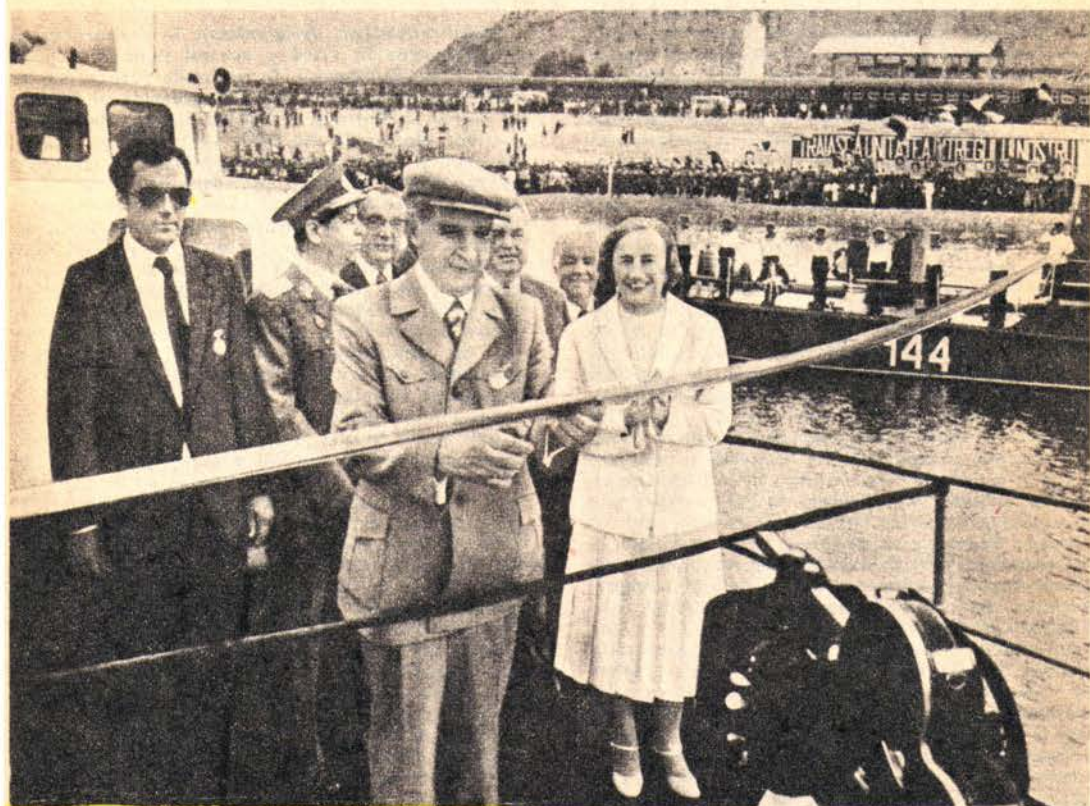
PARTIDUL — CEAUȘESCU — ROMÂNIA: o identitate care înseamnă istoria țării, trăită și făcută la ora prezentului de grandioase realizări socialiste; este, aceasta, expresia, cea mai puternic însușitoare, a forței de neînvins a unui popor care știe că, în partid, sub conducerea secretarului său general, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, președintele României socialiste, stă garanția mersului său mereu înainte pe noi culmi de civilizație și progres; această identitate de esență s-a născut și consolidat în confruntare cu timpul și cu adevărul faptelor, conferind politicii partidului, sub conducerea clarvăzătoare a secretarului său general, girul suprem al justeței sale deplin confirmate de viață. Iar, când încredințăm aceste rinduri tiparului, momentul trăiește, el însuși, prin expresia cea mai clară și viguroasă a acestor date fundamentale ale devenirii noastre socialiste și comuniste: hotărîrea comunistilor, în consensul întregii țări, privind re alegerea tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU** în funcția de secretar general al partidului, la Congresul al XIII-lea, dă întreaga măsură a încrederei poporului nostru, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, în cel căruia i-a încredințat destinul — întiiul comunist al țării, cel mai iubit fiu al națiunii, marele nostru om de stat, care, prin prestigiul operei sale, a afirmat, definitiv, România în conștiința lumii.

Cu acest sentiment de încredere — puternic mobilizator de energii creatoare — întimpină întregul nostru popor aniversarea evenimentului glorios din August 1944, avînd înțelegerea adîncă a „saltului istoric” pe care țara l-a făcut în răstimpul, relativ scurt, de patru decenii. În acest arc de timp, s-a născut o Românie nouă, care justifică pe deplin mîndria și satisfacția națiunii noastre socialiste. În fireasca retrospectivă a aceluiași arc de timp, s-a proiectat, pe cerul idealurilor naționale pentru care poporul nostru a luptat și pe care le-a împlinit, legătura, de trînică substanță politică și morală, între momentul eroic al lui August 1944 și cel, de curajoasă renaștere socialistă, al lui iulie 1965 — de cînd la conducerea partidului și a statului se află tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** —, deci, între momentul cuceririi noii istorii și cel al afirmării ei plenare. Forța deschiderii de orizonturi naționale și revoluționare, din vara fierbîntă a lui 1944, și-a găsit, la o treaptă superioară, corespondența și continuitatea în marele impuls creator al Congresului al IX-lea al partidului, cînd, prin voința întregului popor, o personalitate de excepție a ridicat revoluția — cu oamenii și pentru oameni, cu poporul și pentru popor — la rangul firesc de permanentă stare de conștiință a națiunii, lichidînd tradiții vetuste, restituind, în același timp, valori perene, dar, mai ales, instaurînd noul și neobosită sa afirmare ca lege de existență a întregii societăți, descătîșînd toate energiile constructive ale poporului și inaugurînd, astfel, cea mai fertilă epocă din istoria patriei. În trecerea celor aproape două decenii vedem luminoasă împlinire, peste timp, a sacrificiului și eroismului momentului de răscruce din August '44. A idealurilor luptei de acum patru decenii. A idealurilor dintotdeauna ale românilor. Căci socialismul, în România, a devenit, irevocabil, sinonim cu independența, libertatea și progresul social, România cîștigîndu-și dreptul la propria istorie și, deopotrivă, la istoria lumii.

Radu Pascal

ROMÂNIA
40
1944 — 1984

Ani de mari
victorii,
de puternică
afirmare
în conștiința lumii

26 mai 1984. Un moment care intră în istorie: tovarășul Nicolae Ceaușescu tăie panglica inaugurată a Canalului Dunăre—Marea Neagră, realizare epocală a poporului stăpîn pe destinele sale, constructor conștient al socialismului și comunismului în țara noastră

Împlinirea a patru decenii de cînd țara a pornit pe un drum istoric nou — sărbătorită, în acest an, de întregul nostru popor — constituie, ca orice mare aniversare, un prilej de bilanș al realizărilor din toate sectoarele de activitate.

Ca întotdeauna, Partidul Comunist Român — arhitectul României noi, socialiste, al politicii și pozițiilor ei larg apreciate în întreaga lume — privește spre viitor, făcînd din orice bilanș o largă deschidere prospectivă, un nou punct de pornire, în funcție de cuce-

ririle și învățămintele drumului parcurs și, totodată, de cerințele actuale și de perspectivă. În această viziune dinamică, de permanentă îmbinare dialectică a trecutului, prezentului și viitorului, a conceput Partidul Comunist Român dezvoltarea economiei românești, implicarea ei în economia mondială. O asemenea viziune a constituit, de altfel, forța creatoare a partidului, care a făcut din opera de construcție a economiei socialiste românești un proces de continuă schimbare, adaptare și perfecționare în conformitate cu noile exigențe apărute sau cu cele care tind să se prefigureze.

Concepția dinamică ce a călăuzit partidul în făurirea economiei românești se cere a fi avută în vedere în cadrul oricărei analize. Prezentul economic al țării trebuie raportat, deopotrivă, la viitorul însușitor pe care îl pregătește și la trecutul descurajator de la care a pornit și pe care l-a depășit. Moștenirea pe care economia socialistă românească a fost nevoită s-o preia la începutul dezvoltării sale a fost deosebit de grea, România găsimu-se într-o stare de inapoiere economică și industrială. Învingerea acestei stări a reclamat nu numai mari eforturi, dar și o abordare strategică pe termen lung, jalonată în etape cu obiective adecvate și actualizate, iar o asemenea abordare a stabilit-o partidul. Departe de a fi fost lipsit de asperități, greuți și neajunsuri, drumul parcurs este imens, având în vedere nivelul de la care s-a pornit și perioada istoricește scurtă care a trecut de la înscrisa economiei țării pe coordonatele socialismului. Și, deși profund semnificative, cifrele, unele de-a dreptul fantastice, care cuantifică dezvoltarea industriei, agriculturii, a celorlalte ramuri de activitate, ca și a venitului național și, pe această bază, a nivelului de trai și gradului general de civilizație, nu pot, evident, spune tot, întrucât prin cifre nu ar putea fi „măsurate”, la adevăratele lor dimensiuni, transformările sociale pe care le-au antrenat prefacerile economico-structurale.

Ceea ce partidul a stabilit ca trăsătură de esență a actualei etape — și ceea ce viața însăși impune ca o caracteristică fundamentală în perioada de față și cu atât mai mult ca o cerință de prim ordin pentru perioada următoare în dezvoltarea socialistă multilaterală și devenirea comunistă a țării — este accentuarea continuă, mereu mai puternică, a laturilor calitative ale activității în toate domeniile. Expresie sintetică, semnificativă și grăitoare, a transformării acumulărilor cantitative într-o nouă calitate este obiectivul propus de partid — al trecerii României la un nou stadiu, superior, de dezvoltare. Baza traică, solidă și indispensabilă a acestor adinci mutații, a aprofundării prefacerilor calitative o constituie, însă, marile realizări dobândite de poporul român, sub conducerea încercatului său partid comunist, în cele patru decenii de la înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, în perioada

construcției noii orînduirii, și, îndeosebi, în cursul ultimilor 20 de ani — ani în care se poate spune, pe bună dreptate, că noul s-a afirmat în toate domeniile, în activitatea atât internă cât și internațională, ca expresie nemijlocită a traducerii neabătute în fapt, de către întregul nostru popor, într-o strînsă unitate, a politicii juste și revoluționare, deopotrivă pe plan intern și extern, a Partidului Comunist Român, bazată pe concepția înaintată a materialismului dialectic și istoric, pe aplicarea creatoare a adevărurilor și legităților generale la condițiile și realitățile concrete ale societății românești.

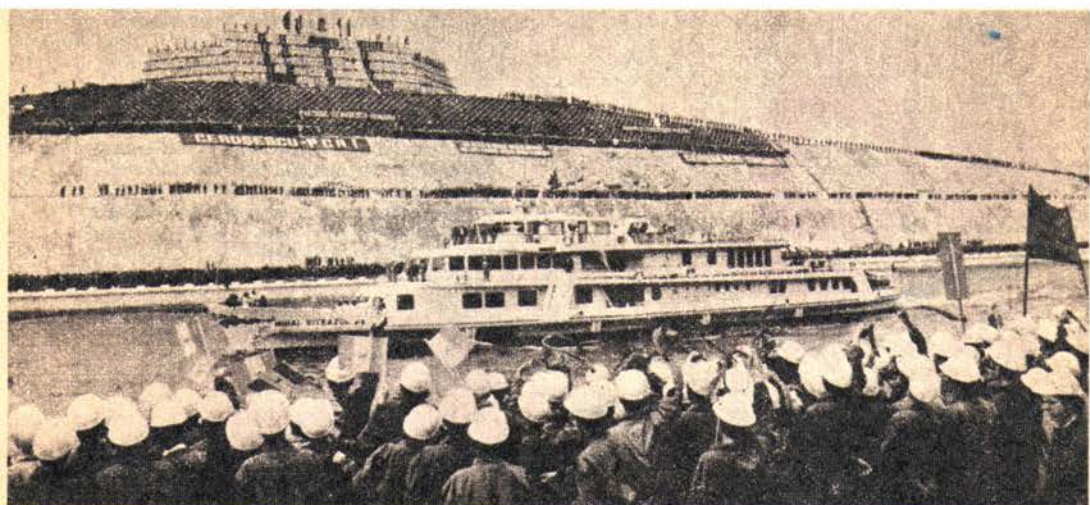
Contribuție hotărîtoare

Rolul hotărîtor, determinant în elaborarea și transpunerea în viață a acestei politici — jalonată și fundamentată, în perioada respectivă, în documentele istorice ale Congreselor al IX-lea, al X-lea, al XI-lea și al XII-lea, în cele ale Conferințelor Naționale din 1967, 1972, 1977 și 1982 — l-a avut și îl are secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care, prin neobosită și multilaterală sa activitate, prin clarviziunea sa politică, realismul și cutezanța în gândire, prin dragostea fierbinte față de patrie și popor, prin intransigența revoluționară și profunda analiză științifică, creatoare și însușitoare, a adus și aduce o contribuție esențială la făurirea destinului de propășire socialistă și comunistă a României, la afirmarea idealurilor de pace, colaborare și socialism în lume.

De numele, gândirea politică și activitatea practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu este legată, în mod direct, promovarea, potrivit unei concepții unitare și originale, a noului în toate domeniile, de la investigația teoretică la acțiunea concretă, atât pe plan intern, cât și pe plan extern. Analiza sa pătrunzătoare, profund științifică, și-a pus întreaga amprentă în problema-cheie a identificării conținutului principal al diferitelor etape parcurse de țara noastră în dezvoltarea economico-socială, problemă de care depinde însăși stabilirea liniei strategice și a orientărilor tactice ale politicii partidului, a direcțiilor fundamentale în care este necesar să fie mobilizate și canalizate eforturile și energiile creatoare ale poporului, ale tuturor oamenilor muncii.

Astfel, pornind de la noile realități românești, create în urma generalizării relațiilor de producție socialiste în întreaga economie națională, Congresul al IX-lea — la care s-a hotărît ca partidul să poarte denumirea Partidul Comunist Român și la care în fruntea partidului a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu — a formulat exigența, pe care forul suprem legislativ al țării și-a însușit-o pe deplin, ca patria noastră să devină Republica Socialistă România și o nouă Constituție să consfințească realitățile existente.

Ca expresie a intrării țării noastre într-o nouă etapă, superioară a dezvoltării sale economico-sociale, Congresul al X-lea — la care tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales secretar general al partidului — a fundamentat un nou și istoric obiectiv strategic al partidului, elaborînd, în acest sens, conceptul de societate socialistă multilateral dezvoltată, exemplu de gândire revoluționară, mate-

Canalul Dunăre—Marea Neagră, simbol al „Epocii Ceaușescu”, grandioasă operă a poporului român, expresie reprezentativă a forței economiei naționale, a inteligenței științifice și tehnice românești

rialist-dialectică și istorică creatoare, corespunzător condițiilor țării noastre, contribuție originală la tezaurul general al teoriei și practicii construcției socialiste.

Iar Congresul al XI-lea, moment de însemnătate epocală în istoria partidului, țării, întregului nostru popor, a adoptat primul program al Partidului Comunist Român — la a cărui elaborare tovarășul Nicolae Ceaușescu a avut o contribuție directă, determinantă — carta ideologică fundamentală a partidului, programul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaltării patriei spre comunism, care dă poporului o perspectivă măreață și a cărei înfăptuire presupune profunde prefaceri calitative, în economie, în întreaga viață socială, în adâncirea democrației socialiste și formarea omului nou, în afirmarea și mai puternică a țării pe arena internațională.

Revine istoricului Congres al XII-lea meritul de a fi conturat, într-o viziune clară, pe deplin științifică, esența noii etape calitative în care pășește România, ca etapă de adâncire a procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, în cadrul căreia, după perioade de acumulari cantitative, urmează și treburile să se înfăptuiască saltul calitativ, prin trecerea la o calitate nouă, superioară.

Documentele Congresului al XII-lea și ale Conferinței Naționale a partidului din 1982, documentele de partid și de stat ulterioare concretizează, cu precizie, coordonatele noii calități: promovarea amplă a științei și tehnicii în toate domeniile de activitate, îndeosebi pe calea sporirii contribuției cercetării proprii, originale; accentul pe modernizări în cadrul investițiilor (fapt de natură a majora componenta activă a acestora și, deci, eficiența lor); expansiunea cu prioritate a ramurilor de înaltă tehnicitate, mai mici consumatoare de energie; dezvoltarea bazelor proprii energetice și de materii prime și valorificarea superioară a acestora, inclusiv prin recuperarea și re folosirea lor. În vederea asigurării independenței energetice a țării și reducerii substanțiale a apelului la importuri a unor materii prime deficitare; înfăptuirea unei adevă-

rate revoluții în agricultură prin dezvoltarea puternică și modernizarea acesteia; continuarea politicii de repartizare echilibrată pe întreg teritoriul țării a forțelor de producție, potrivit unor criterii calitativ noi (legate de un anumit nivel al producției nu în expresie globală, ci în expresie pe locuitor); reducerea continuă a cheltuielilor materiale, a consumurilor specifice și creșterea sensibilității a eficienței folosirii fondurilor fixe; ridicarea nivelului tehnic al întregii producții industriale; sporirea considerabilă a productivității muncii în toate sectoarele; perfecționarea permanentă a activității economico-financiare și ridicarea eficienței economice, prin aplicarea deplină în practică a noului mecanism economico-financiar, prin afirmarea puternică a autogestunii și autoconducerii muncitorești.

Obiectivele clare, mobilizatoare, pentru fiecare etapă, măsurile practice adoptate de partid, din inițiativa și sub îndrumarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru transpunerea în viață a acestor obiective, îmbunătățirea continuă a cadrului organizatoric de desfășurare a activității economico-sociale au chezușit munca plină de abnegație și dăruire a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor, care a urmat și urmează neabătut politica internă și externă a partidului, întrucât ea corespunde pe deplin intereselor fundamentale ale nașii noastre socialiste. Această concordanță organică constituie, de altfel, legitimitatea obiectivă a creșterii continue a rolului conducător al partidului. Și tocmai în întărirea, la cote de granit, a unității dintre partid și popor — ce decurge, în esență, din faptul că poporul vede în partid legatarul celor mai nobile tradiții de luptă și ale celor mai înalte aspirații ale sale, iar în obiectivele stabilite de partid propriile năzuințe de libertate, dreptate, prosperitate și fericire — se află determinările de fond ale marilor succese obținute, în perioada menționată, de țara noastră în toate domeniile.

Astfel, în economie, au intervenit, într-un răstimp istoricește scurt, transformări innoitoare deosebite sub raport cantitativ și, mai ales, calitativ — rod al orientării ferme a politicii promovate de partidul nostru, de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în direcția progresului multilateral și în ritm susținut al economiei, prin alocarea unei părți importante din venitul național pentru dezvoltare, ca unică modalitate de depășire a decalajelor față de țările economic avansate, de sporire a venitului național. Singura cale de

ROMÂNIA

40

1944 — 1984

lichidare a răminerii în urmă, de creștere puternică, în ritmuri susținute, a venitului național, acumularea ridicată constituie, totodată, pentru o țară mai puțin avansată, singura cale de sporire a fondului de consum și, deci, a nivelului de trai, material și spiritual, al poporului. Și, ca urmare, în țara noastră s-a înregistrat o sporire a retribuției reale a oamenilor muncii superioară celei ce ar fi putut fi obținută dacă s-ar fi adoptat o altă repartizare a venitului național.

Transformarea acumulărilor cantitative într-o nouă calitate

Ceea ce este, de asemenea, necesar a fi subliniat este faptul că, fără eforturile susținute (inclusiv în planul alocațiilor pentru investiții) din anii care s-au scurs, România nu ar fi putut realiza, de altfel, acea puternică dezvoltare a bazei sale tehnico-materiale, acele necesare acumulări cantitative care să permită, actualmente, trecerea — la fel de necesară — la o nouă etapă, a accentuării laturilor calitative. Sînt condiții în care devine posibilă, între altele, și adoptarea unei alte repartizări a venitului național între fondul de dezvoltare și fondul de consum, mai apropiată de cea din țările economic avansate. Dinamismul economiei naționale urmează să se mențină, ca o condiție esențială a îndeplinirii obiectivului de trecere la un nou stadiu, superior, de dezvoltare, de recuperare rapidă a distanței față de țările puternic industrializate. Dar acest dinamism va fi asigurat într-o proporție superioară pe baza componentei calitative, respectiv cu o rată de acumulare mai redusă sau, altfel spus, cu o eficiență mai ridicată a investițiilor — lucru ce nu era, în ultimă instanță, posibil în etapele anterioare.

Prin aplicarea consecventă a politicii de industrializare — ca singură cale de valorificare a bogățiilor naturale, de creștere rapidă a avuției naționale și a standardului de viață al maselor, de întărire a independenței naționale — industria românească a cunoscut, în această perioadă, o puternică dezvoltare, evidențiindu-se dinamica înaltă care a situat România în rîndul statelor cu cele mai ridicate ritmuri de creștere economică din lume. Industria și-a accentuat, astfel, rolul de ramură conducătoare în economie: împreună cu construcțiile, ea și-a sporit participarea la formarea venitului național iar, ca expresie a prefacerilor calitative, ponderea în totalul producției industriale a ramurilor prelucrătoare și constructoare de mașini a crescut substanțial.

În agricultură, ca urmare a preocupării continue a partidului și statului nostru pentru creșterea înzestrării tehnice și chimice în această ramură de bază a economiei românești, s-au obținut recolte sporite, mutații profunde avînd loc, totodată, în sectoarele zootehnic și legumicol. Noul avînt al agriculturii, profunde schimbări cantitative și calitative ce se cer realizate în agricultură sînt concretizate în programul-obiectiv stabilit de partid și pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a formulat pe cît de sintetic, pe atît de cuprinzător: noua revoluție agrară. Importante succese au fost dobîndite, de asemenea, în celelalte ramuri ale economiei noastre naționale.

Un simbol al unei epoci

Simbol al marilor realizări dobîndite de poporul nostru în ultimele două decenii, de cînd destinele partidului și ale țării sînt conduse de tovarășul Nicolae Ceaușescu, monumentalul **Canal Dunăre—Marea Neagră**, grandioasă epopee a edificării socialismului, cea mai impunătoare construcție din istoria țării este o expresie elocventă a ceea ce poate crea un popor liber și independent, deplin stăpîn pe soarta sa, o mărturie vie a dezvoltării bazei materiale și tehnice a patriei noastre în perioada fărîrli societății socialiste multilateral dezvoltate. Realizare exclusivă a poporului nostru, a creației științifice și tehnice naționale, avînd la baza îndeplinirii sale gîndirea cutezătoare a conducătorului partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Canalul Dunăre—Marea Neagră pune puternic în lumină realismul și justețea politicii Partidului Comunist Român, consacrată plener propagării naționale. Canalul danubiano-pontic, ce va dura peste veacuri, sintetizează marile realizări ale anilor de imoetuoasă dezvoltare socialistă, pusă în slujba progresului și bunăstării poporului român, a idealurilor sale de pace și colaborare, evidențiind potențele creatoare ale unei națiuni care își concentrează eforturile construcției pașnice.

Toate aceste succese sînt cu atît mai semnificative cu cît au fost realizate într-o perioadă în care, îndeosebi în ultima ei parte, pe plan internațional s-au intensificat manifestările de criză și dezechilibru, tendințele inflaționiste și de recesiune, și sînt cu atît mai

remarcabile cu cât, în unii ani ai acestei perioade, țara noastră a trecut prin grele încercări naturale (inundațiile din 1970 și 1975 și marele cutremur din martie 1977). Această demonstrează forța națiunii noastre socialiste, strâns unită în jurul partidului, stăpână pe destinele sale, hotărâtă să nu precupească nici un efort pe calea devenirii sale comuniste. Pe baza mobilizării plene a energiei creatoare ale tuturor oamenilor muncii, s-au putut depăși urmările dificultăților, asigurându-se mersul înainte al întregii noastre societăți. Trebuie remarcat, de asemenea, că aceste dificultăți nu au afectat transpunerea în viață a prevederilor programelor de sporire a retribuției oamenilor muncii și a standardului de viață al populației, ca expresie elocventă a faptului că ridicarea nivelului de trai, material și spiritual, al întregului popor constituie țelul suprem al politicii partidului și statutul nostru.

Pe linia transformărilor înnoitoare ale acestei perioade se înscrie, la loc de frunte, repartizarea echilibrată și judicioasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării — orientare de politică economică și socială ferm promovată în viața al partidului nostru, de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Elaborat și organizat într-o concepție unitară, acest proces vast și complex — care a demarat în urmă cu peste un deceniu și jumătate, prin îmbunătățirea împărțirii administrative-teritoriale — a căpătat substanță practică nemijlocită prin hotărârea Congresului al XI-lea ca, pînă la sfîrșitul cincinalului 1976—1980, fiecare județ al țării să realizeze o producție globală de cel puțin 10 miliarde lei, precum și prin hotărârile Congresului al XII-lea ca obiectivul repartizării echilibrate a forțelor de producție să dobîndească dimensiuni calitativ noi legate de nivelul producției pe locuitor.

Insemnate realizări au fost obținute pe tărîmul științifico-tehnic, în direcția dezvoltării cercetării proprii, a aplicării în producție a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, a modernizării continue a economiei, o bază solidă de largă perspectivă constituind-o programul-directivă în domeniul cercetării științifice, adoptat de Congresul al XII-lea, programele speciale stabilite ulterior. O contribuție de seamă la dezvoltarea științei românești a adus, în toată această perioadă, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, savant de renume mondial, care a îndrumat permanent și eficient activitatea complexă de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică din țara noastră.

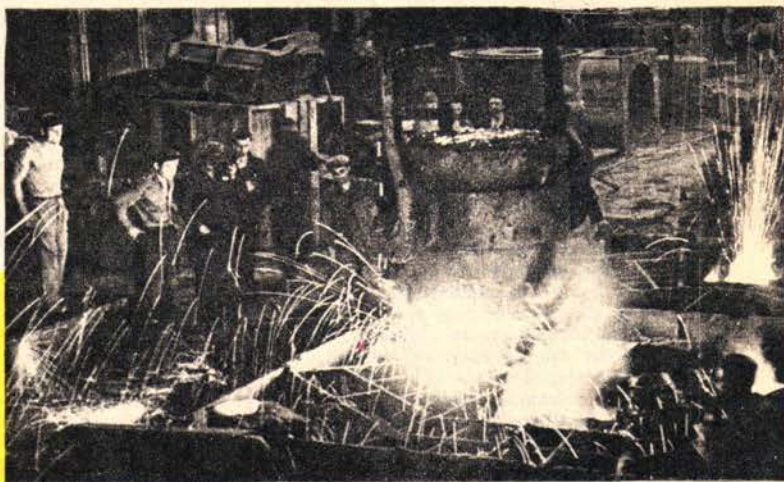
În această perioadă, a fost încheiată punerea pe baze noi a învățămîntului, prin legarea mult mai aprofundată a acestuia cu practica și cercetarea. S-a înregistrat un avînt al culturii, prin dezvoltarea creației originale, valorificarea tezaurului popular, reconsiderarea valorilor autentice ale înaintașilor și impulsarea puternică a creației de masă.

Adîncirea democrației socialiste

Schimbări înnoitoare, de o deosebită profunzime, s-au produs, în această perioadă, în structura socială. Pentru prima dată în istoria țării, ponderea populației ocupate în industrie și construcții a depășit-o pe cea a populației ocupate în agricultură și silvicultură — mărturie grăitoare a creșterii numărului și rolului clasei muncitoare, a marilor prefaceri din societatea românească pe baza mutațiilor moderne din economie. Capătă, în aceste condiții, o majoră semnificație și importanță măsurile practice inițiate de partidul nostru comunist — trup din trupul clasei muncitoare, al țărînimii muncitoare, al intelectualității muncitoare, al întregului popor muncitor — în direcția lărgirii prezenței nemijlocite a muncitorilor, a diferitelor categorii de oameni ai muncii în organele de conducere centrale și locale, în direcția creării cadrului organizatoric corespunzător prin care clasa muncitoare să-și poată spune cuvîntul direct în toate problemele politicii interne și externe a țării. De altfel, înseși remarcabilele realizări obținute de poporul român în construcția noului orînduirii au certificat, cu deosebită putere, marea forță și uriașele capacități revoluționare ale clasei noastre muncitoare, sub conducerea partidului comunist, constituind atestarea de către istoria însăși a rolului conducător al clasei muncitoare, cheazășuită de partid. **Revine tovarășului Nicolae Ceaușescu — încercat comunist, călît în luptele revoluționare ale clasei muncitoare — marele merit de a fi aprofundat, în mod științific, rolul clasei muncitoare, al partidului comunist în istoria țării, atît a celei pe care am trăit-o cît și a celei pe care o făurim, de a fi fundamentat —**

Turnătorii de la uzinele
"23 August" în 1947...

...și astăzi

pornind de la condițiile concrete din țara noastră, în spiritul materialismului dialectic și istoric creator — creșterea rolului clasei muncitoare, ca clasă conducătoare a societății, întărirea continuă a rolului partidului, ca forță politică conducătoare și centru vital al întregii națiuni, în devenirea socialistă și comunistă a patriei, de a fi inițiat punerea la punct și transpunerea concretă în fapt a cadrului organizatoric în acest sens. Analizând permanent dialectica suprastructurii societății românești, tovarășul Nicolae Ceaușescu a precizat și delimitat, cu profunzime științifică, funcțiile partidului și statului în raport cu dinamica relațiilor de producție de la o etapă la alta, responsabilitățile activiștilor de partid și de stat. În noua etapă a dezvoltării țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fundamentat esența schimbării naturii statului, odată cu și pe baza pfaferilor sociale revoluționare, ca stat al democrației muncitorești.

Constituie adăncirea puternică a democrației muncitorești, a democrației socialiste unul din procesele înnoitoare de bază din perioada menționată — proces al cărui consecvent promotor a fost și este tovarășul Nicolae Ceaușescu. Pe această linie se înscriu participarea crescândă a tuturor oamenilor muncii, a întregului popor la dezbaterile problemelor fundamentale ale societății românești, a principalelor documente de partid și de stat, îmbunătățirea activității consiliilor oamenilor muncii, sporirea rolului adunărilor generale în conducerea unităților economice, constituirea Frontului Democrației și Unității Socialiste, prezentarea de către acestea în alegeri a mai multor candidați, instituționalizarea unor noi organisme la scară națională (Congresul consiliilor populare, Congresul agriculturii, Congresul educației politice și culturii socialiste, Congresul oamenilor muncii), crearea unor organisme noi, cu caracter permanent, care asigură participarea maselor populare, a reprezentanților lor la conducerea societății pe plan național: Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale (adevărat parlament economic), Consiliul Național al Agriculturii, Consiliul Național al Oamenilor Muncii. În același cadru, se cuvine a menționa întărirea continuă a legalității socialiste, pe baza aplicării stricte a principiului ca nimeni să nu se poată sustrage răspunderii față de societate și stat pentru încălcarea legilor și normelor de conviețuire socială și, deci, să nu rămână nepedepsit, dar, totodată, nimeni să nu fie sancționat sau pedepsit pe nedrept.

În sfârșit, în toată această perioadă, în spiritul hotărârilor Congreselor partidului, Congreselor educației politice și culturii socialiste, s-a aprofundat procesul de ridicare a nivelului politico-ideologic al tuturor cetățenilor, de întărire a conștiinței socialiste și de formare a omului nou.

Largă participare la diviziunea internațională a muncii

Pornind de la cerința obiectivă a participării fiecărei țări la diviziunea mondială a muncii, ca o condiție generală a progresului în epoca contemporană, partidul nostru a promovat statornic, de-a lungul anilor, o politică de largă colaborare economică a României socialiste cu celelalte țări ale lumii, fără deosebire de mărime, nivel de dezvoltare, situate geografică sau sistem politico-social, acționând permanent pentru îmbunătățirea, sub raportul structurii și eficienței, a angrenării țării în schimburile mondiale. Comerțul exterior românesc a crescut puternic, jucând un rol dinamizator în dezvoltarea de ansamblu a țării. Totodată, s-a observat o accentuată diversificare a piețelor, și nu numai în sensul multiplicării numărului țărilor cu care România întreține relații economice (ajuns acum la 150), ci și în sensul lărgirii substanțiale a numărului țărilor cu care se desfășoară ponderea principală a schimburilor (adică în sensul echilibrării distribuției lor geografice), ceea ce asigură o stabilitate superioară a acestora în ansamblu, contribuind astfel la dezvoltarea lor continuă și echilibrată.

O expresie elocventă a angrenării tot mai active a țării noastre în circuitul economic internațional o constituie faptul că schimburile economice externe s-au dezvoltat într-un ritm mai înalt decît venitul național, ceea ce exprimă realizarea într-o proporție din ce în ce mai importantă a produsului social românesc pe piața mondială — tendință înscrisă organic în cea manifestată pe plan internațional în deceniile postbelice, și anume devansarea creșterii producției de către cea a comerțului mondial, o asemenea tendință urmînd să caracterizeze deopotrivă evoluțiile viitoare.

În pas cu industrializarea accelerată a țării, structura exporturilor s-a îmbunătățit sensibil, mărfurile cu un grad ridicat de prelucrare deținînd ponderea majoritară în totalul exporturilor, iar, pe baza dezvoltării puternice îndeosebi a ramurilor industriale de vîrf, această pondere urmează să sporească. Pe linia afirmării unei noi calități și în activitatea de comerț exterior se urmărește creșterea ponderii mașinilor și utilajelor în cadrul exporturilor, ridicarea generală a nivelului tehnic și competitivității produselor livrate, adaptarea flexibilă la exigențele piețelor internaționale, valorificarea înaltă a materiilor prime importate, sporirea substanțială a cursurilor de revenire la export, a aportului valutar obținut la fiecare produs livrat pe piața externă. Printr-o dinamică superioară a exporturilor (față de importuri, judicios dimensionate) este avută în vedere realizarea unei balanțe comerciale active, care să asigure o balanță de plăți echilibrată, lichidarea treptată a datoritiilor externe și consolidarea rezervelor valutare ale țării. Totodată, formele moderne de colaborare în producție, știință și tehnică urmează să ocupe un loc mereu mai important în ansamblul activității de comerț exterior, îndeosebi în sectoarele materiilor prime și construcțiilor de mașini, pentru asigurarea unor relații economice stabile, echitabile și echilibrate.

Marile realizări ale economiei românești, noile ei poziții pe arena internațională, adaptarea continuă a programelor de dezvoltare economico-socială la cerințele noilor etape, la exigențele schimbărilor profunde intervenite în lume, demonstrează cu vigoare

*La fabrica de avioane —
reluare pe un plan nou,
superior, a unor vechi tradiții
deschise de pionieri
„aripilor românești”*

justețea liniei generale a partidului nostru, care asigură mersul ferm înainte al poporului român pe calea socialismului și comunismului.

Toate acestea evidențiază forța orînduirii noastre socialiste, a socialismului, în care clasa muncitoare, masele populare, poporul însuși sînt stăpîni pe mijloacele de producție, pe tot ceea ce se produce, făurindu-și în mod conștient viitorul. Experiența țării noastre, realizările obținute de poporul român, perspectivele luminoase ce stau în fața acestuia și a căror

certitudine se află în munca sa, în hotărîrea sa de a urma linia partidului, demonstrează pe deplin capacitatea socialismului de a asigura progresul rapid și multilateral al unui popor care și-a luat soarta în propriile sale mîini și care, strîns unit în jurul partidului său comunist, legatarul celor mai nobile aspirații ale sale, urcă impetuos pe drumul dezvoltării și civilizației socialiste.

dr. Ilie Șerbănescu

*Doi ipostaze ale aceluiași cartier bucurestean, Pantelimonul, la un interval de 10 ani. În urmă cu un deceniu —
căsuțe mizere, străzi desfundate, condiții insalubre. Azi, poarta spre litoral are o înfățișare monumentală, elegantă, maiestuoasă, însoțită*

**ÎN
ÎNȚĂMPINAREA
MARELUI
FORUM
AL
COMUNIȘTILOR
ROMÂNI**

**Hotărîrea comuniștilor
privind realegerea
tovarășului**

NICOLAE CEAUȘESCU

**în funcția supremă
de secretar general
al partidului**

- Voința și consensul întregii noastre națiuni
- Garanția propășirii în libertate și independență a României socialiste

**Cu oamenii pentru oameni,
cu poporul pentru popor**

EPOCA CEAUȘESCU

Sub semnul celor mai strălucite împliniri ale națiunii noastre socialiste

Cititorind prezentul și viitorul României, cu mîndrie patriotică și entuziasm revoluționar, sub semnul depliniei unități a întregii națiuni în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, toți oamenii muncii din patria noastră, fără deosebire de naționalitate, sărbătoresc anul jubiliar a patru decenii de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, anul în care va avea loc al XIII-lea Congres al partidului. Unitate de gînd, de feliuri, de fapte — a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, a tuturor celor ce trăiesc și muncesc în patria noastră —, unitate pe care au sperat-o, au visat-o și pentru care au luptat generații și generații de înalțași și care a devenit realitate deplină în anii noi și eroici al României socialiste.

Partidul, în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă, astăzi, nucleul în jurul căruia gravitează întreaga societate românească, partidul, el însuși, regenerîndu-se continuu din rîndul națiunii noastre socialiste. Cel mai fidel exponent al intereselor clasei muncitoare, ale tuturor oamenilor muncii de la orașe și sate, slujind cu neclintită credință cauza libertății și fericirii națiunii noastre, Partidul Comunist Român l-a revenit misiunea istorică de a organiza și conduce lupta clasei muncitoare, a tuturor forțelor revoluționare, democratice și patriotice pentru ieșirea României din război, pentru înlăturarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944.

Actul istoric din August a inaugurat o eră nouă în istoria patriei noastre, a descătușat uriașul potențial revoluționar al maselor, a declanșat marile energii naționale. Partidul a fost acela care a condus întregul proces de transformare revoluționară, democratică a societății, de înlăturare a revoluției socialiste și făurire cu succes a socialismului, mobilizînd masele populare la lupta pentru clădirea unei vieți noi pe pămîntul României, pentru consolidarea independenței și suveranității patriei, întărirea conlucrării cu toate statele lumii, pentru o politică nouă, de destindere, independență și pace. Idealurile pentru care au luptat și s-au jertfit generații întregi de înalțași — idealurile libertății, dreptății sociale și independenței naționale —, unitatea de cuget și simțire, de muncă și luptă, care au însușit din toată deauna acțiunile poporului nostru, au devenit o realitate concretă în anii socialismului, desăvîrșindu-se cu strălucire în epoca

istorică inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, cea mai rodnică din istoria națională, epocă înțră în conștiința întregului popor, în semn de profundă recunoștință și aleasă prețuire față de ctitorul noii Românie — EPOCA CEAUȘESCU. Este epoca purtînd sigiliul istoric al comunistului de omenie, al prestigiosului om de stat, militantul revoluționar, patriotul înflăcărat care își consacră întreaga activitate consolidării independenței României socialiste, împlinirii aspirațiilor de mai bine ale poporului român pe drumul edificării noului orînduirii. Eroul de astăzi al națiunii, ctitorul noii Românie, marele nostru om de stat, prin profunda sa viziune politică, gîndirea teoretică și acțiunea prodigioasă, novatoare, s-a afirmat drept cel mai strălucit continuator al înalțașilor din istoria noastră, asigurînd României de astăzi anii cei mai fertili, de progres economic, din întreaga sa existență.

EPOCA CEAUȘESCU reprezintă, în îndelungata istorie a țării, răstimpul celor mai mărețe împliniri revoluționare: în acești ani cunoaște un dinamism fără precedent întreaga viață economică națională, se perfecționează continuu structurile social-politice ale țării, vocația de pace, colaborare și bună înțelegere a poporului român se afirmă cu autoritate în conștiința lumii, activitatea internațională, efervescentă și multilaterală, aducînd României un binemeritat prestigiu, numeroși prieteni pe toate meridianele globului.

Țara noastră a înalțat, în perioada ultimelor patru cincinale, pe un front foarte larg în dezvoltarea sa economică, străbătînd mari distanțe istorice, mai multe etape economico-sociale, trecînd la un nou stadiu de dezvoltare, la făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate. România este, astăzi, o țară industrial-agrară, cu o industrie modernă, cu o agricultură socialistă avansată. Au fost obținute rezultate remarcabile în dezvoltarea forțelor de producție, în perfecționarea relațiilor sociale, în creșterea averii naționale, a nivelului de trai material și spiritual al poporului. A sporit considerabil forța economică a țării noastre, ilustrată de creșterea producției industriale de 53 de ori, a producției agricole de aproape 3 ori. Au fost obținute, de asemenea, mari succese în dezvoltarea științei și culturii, în ridicarea nivelului de trai material și spiritual al poporului. Aceste înlăturiri revoluționare sînt rodul activității creatoare, al muncii pline de abnegație a clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității, ilustrează elanul revoluționar

al întregului nostru popor dedicat plenar înfăptuirii neabătute a politicii partidului. Rezultatele obținute în dezvoltarea generală a patriei demonstrează, cu puterea faptelor, superioritatea orînduirii socialiste, capacitatea creatoare a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, care, sub semnul înflăcăratelor angajări patriotice, înving orice greutăți, asigurînd mersul ferm înainte al României pe calea socialismului și comunismului. Măreșele realizări obținute în toate domeniile de activitate evidențiază realismul și justețea politicii promovate de partidul nostru, ale hotărîrilor Congreselor al IX-lea, al X-lea, al XI-lea și al XII-lea — oglindă vie a aplicării creatoare a adevărilor și legităților generale ale socialismului științific, a concepției revoluționare materialist-dialectice și istorice la condițiile concrete din țara noastră. Ampla dezvoltare pe care a cunoscut-o societatea românească în anii socialismului probează că Partidul Comunist Român și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de a organiza și conduce lupta poporului pe calea marilor transformări revoluționare socialiste.

Marele raport muncitoresc al țării, ce va fi adus la tribuna celui de-al XIII-lea Congres, va reprezenta un nou și pregnant exemplu de dezvoltare unică și unitară, sub conducerea Partidului Comunist Român, în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a întregii vieți economico-sociale a României socialiste. Politica partidului, identificată cu cele mai avansate năzuințe ale maselor, a dat expresie cerințelor obiective ale dezvoltării noastre sociale, ale progresului material și spiritual al țării. Se poate afirma, de aceea, cu îndreptățit temei, că, în istoria îndelungată a poporului român, nu a existat niciodată un partid politic care a servit cu atita abnegație interesele întregii națiuni, ale bunăstării și fericirii ei, ale întăririi independenței și suveranității țării.

Urișă activitate politică și organizatorică desfășurată pentru construirea socialismului, în toate sectoarele vieții social-economice, exprimă, prin mărturia faptelor, adevărul limpede că partidul se afirmă cu putere sporită drept forța politică conducătoare a societății, centrul vital al întregii națiuni, de la care emană gîndirea profund cutozătoare, asigurînd profunde transformări revoluționare —, forța ce însușește toate energiile creatoare și pune în valoare geniul poporului român, deschizînd patriei noastre minunate perspective de progres și civilizație.

În etapa actuală, partidul nostru, puternic și unit, numără 3 370 000 de membri, organizațiile sale acționează în toate sectoarele, în toate unitățile economico-sociale pentru înfăptuirea sarcinilor dezvoltării multilaterale a patriei, desfășurîndu-și permanent activitatea împreună cu poporul, în slujba poporului. Și în viitor, ca și pînă acum, creșterea rolului conducător al partidului reprezintă factorul hotărîtor al dezvoltării țării, al ridicării bunăstării întregii națiuni.

Etapă actuală pune în relief sarcinile vizînd înfăptuirea neabătută a politicii de cadre a partidului, cerințele îmbunătățirii continue a activității politico-organizatorice, de educație, desfășurării unei intense munci ideologice de formare a omului nou, dezvoltării spiritului revoluționar de muncă, combativității în lupta împotriva a tot ceea ce este vechi și perimat, pentru promovarea noului în toate domeniile de activitate. Realizarea Programului partidului, a documentelor Congresului al XII-lea al partidului a impus ridicarea la un nivel și mai înalt a activității sale politice și organizatorice. S-au lărgit continuu rîndurile partidului cu cei mai înaltași membri ai societății, se perfecționează formele de concurență cu masele largi ale poporului, se accentuează participarea sa la viața politică a societății, se diversifică cadrul organizatoric de participare la o intensă viață politică a maselor largi de cetățeni, a tuturor categoriilor sociale la conduce-

rea democratică a statului. Perfecționarea democrației socialiste reprezintă, de fapt, expresia elocventă a forței orînduirii noastre noi, a devotamentului profund al întregului popor față de cauza construcției noul orînduirii în România. A 40-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antilperialistă, cel de-al XIII-lea Congres găsesc partidul nostru mai puternic și mai unit ca orînd — chează la dobîndirii de noi și noi victorii în construirea celei mai drepte și mai umane orînduirii sociale.

Perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea a ridicat pe o treaptă superioară tradițiile de solidaritate internațională ale clasei noastre muncitoare cu toate forțele revoluționare, progresiste, democratice, care militează pentru colaborare și pace între popoare, ele găsindu-și expresie în politica externă activă de colaborare, destindere și pace a României socialiste. Partidul nostru acționează cu toată hotărîrea pentru dezvoltarea neabătută a relațiilor cu partidele comuniste și muncitorești, pentru făurirea unei unități și solidarități noi, pe baza principiilor revoluționare, de egalitate, de respect reciproc și neamestec în treburile interne, ale independenței și autonomiei fiecărui partid în stabilirea strategiei și tacticii sale revoluționare. Numai acționînd în acest spirit — se apreciază în documentele noastre de partid — se poate înfăptui o unitate nouă, care să țină seama de condițiile în care-și desfășoară activitatea fiecare partid, contribuind, totodată, la întărirea forței și unității fiecărui partid comunist. Promovînd constant o politică de amplificare și adîncire, pe aceste baze, a legăturilor sale internaționale, partidul nostru întreprinde, în prezent, relații de colaborare cu peste 200 de partide comuniste și muncitorești, socialiste și social-democrate, partide de guvernămint din țările în curs de dezvoltare, mișcări de eliberare națională, alte forțe democratice, antilperialiste.

■
Mai multe generații de comuniști români și-au dedicat întreaga viață cauzei mărețe a întăririi țării și națiunii române, dar îi revine generației prezente, întregului nostru popor istorica misiune ca, sub conducerea clarvăzătoare, adînc umanistă a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să pună bazele unui viitor luminos, prin luptă unită, ne-curmată, pentru ridicarea generală a patriei pe treptele tot mai înalte ale socialismului și comunismului, pentru asigurarea păcii și bunăstării, vieții și libertății tuturor națiunilor lumii.

Pentru a întîmplina evenimentele istorice din acest an — a 40-a aniversare a Augustului eliberator și al XIII-lea Congres al partidului — poporul român este ferm hotărît să facă totul, sub îndboldul mobilizării la legămîntului solemn al întregii noastre națiuni pentru îndeplinirea, în cele mai bune condiții, cu rezultate exemplare, a planului de dezvoltare economic-socială în acest an, a întregului cincinal, pentru dezvoltarea democrației muncitorești, revoluționare, pentru sporirea continuă a gradului de progres și civilizație al patriei noastre socialiste, pentru ridicarea bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii, întărirea independenței și suveranității naționale a României, înaintarea ei victorioasă pe drumul luminos al socialismului, spre înaltele culmi ale comunismului.

Doina Topor

CEAUȘESCU

ASTĂZI, 25 Iunie 1964.

ÎN AL PATRUZECILEA AN AL ANIVERSARII
REVOLUȚIEI DE ELIBERARE SOCIALĂ
ȘI NAȚIONALĂ, DE DEZVOLTARE
LIBERĂ ȘI INDEPENDENTĂ
A ROMÂNIEI,
AM INAUGURAT LUCRĂRILE DE
CONSTRUCȚIE.

CASA REPUBLICII
BULEVARDUL
VICTORIA SOCIALISMULUI.
MĂREȚE ȘI LUMINOASE CITITORII
ALE ACESTEI EPOCI
DE SFERCI TRANSFORMĂRI ÎNȘOITOARE,
CONSTRUCȚII MONUMENTALE
CE VOR DĂINUI PESTE VEACURI,
CA O IMPRESIONANTĂ MĂRTURIE
A VOINTEI LOCIȚOR ÎN CRESTUTUL
ĂNTRIGULUI POPOR ROMÂN,
DE A CONFERI DEMNITATE ȘI MĂREȚIE
CAPITALEI ȚĂRII,
PATRIEI NOASTRE SOCIALISTE.

N. Ceaușescu
NICOLAE CEAUȘESCU

Elena Ceaușescu
ELENA CEAUȘESCU

Un eveniment cu înalte semnificații în
hronicul de aur al patriei, în eroica epo-
poe constructivă din anii socialismului:
tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa
Elena Ceaușescu au inaugurat lucrările
de construcție la „Casa Republicii” și
Bulevardul „Victoria Socialismului”, din
Capitală, operă arhitectonică monumen-
tală, luminoasă citorie a epocii de glorie
a istoriei românești, impresionantă măr-
turie, peste veacuri, a forței creatoare a
poporul român

Prestigiul unei politici consacrate păcii și colaborării, soluționării marilor probleme ale omenirii

Tabloul raporturilor externe ale României, într-un an plasat sub auspiciile celei de-a 40-a aniversări a revoluției de la 23 August 1944 și ale Congresului al XIII-lea al partidului, arată bogat, dinamic și diversificat. Ca urmare a unei atitudini ferme și principiale, a unei angajări plene în soluționarea marilor cauze ale omenirii, România întreține, în momentul de față, relații diplomatice cu 139 de state, relații economice și cultural-științifice cu 150 de state, este membră activă a numeroase organizații și organisme internaționale. România are prieteni pe toate meridianele, iar prietenii privesc cu respect, cu stimă și cu firească solidaritate spre noi.

Într-o epocă marcată de profunde mutații sociale și naționale, de probleme, tensiuni și crize nerezolvate, dar și de afirmarea fără precedent a voinței libere a popoarelor, România propune lumii — prin concepția și prin acțiunea președintelui **Nicolae Ceaușescu** — o politică izvorâtă din cele mai nobile surse ale tradiției naționale, unitară, sub raportul valorilor, cu cea internă — pe scurt, o politică a păcii și colaborării internaționale.

Formula pare simplă și lapidară, dar, în realitate, exprimă totul. Căci, în concepția României, pacea este o realitate vie, concretă; ea trebuie construită, zi de zi, prin eforturi comune, perseverente, cu participarea deplină a tuturor statelor. Pacea nu este o formulă abstractă, bazată pe echilibrul precar al sferelor de influență, și nu este pauza modestă, fragilă, dintre două războaie. Paceă, în viziunea României, înseamnă eforturi concrete, responsabile, pentru oprirea catastrofelor curse a inarmărilor, în primul rând nucleare, înseamnă reluarea cursului spre destindere și colaborare în viața internațională, diminuarea surselor de conflict și încordare, până la completa lor dispariție. Ea mai înseamnă, de asemenea, eforturi constante, oricât de dificile, pentru continuarea procesului securității și cooperării în Europa, eforturi pentru soluționarea politică a crizelor din diferite regiuni, eforturi pentru lichidarea subdezvoltării și a celorlalte anomalii de care suferă lumea actuală.

Pacea, în concepția României, înseamnă totul, începând cu începutul, cu ceea ce este mai important și esențial: cu garantarea dreptului la viață, la existență liberă și demnă, al tuturor popoarelor. E absurd, e derizoriu a vorbi despre supraviețuirea altor valori, într-o lume amenințată cu nimicirea, cu dezastrul atomic.

Iată de ce, pentru România, și nu numai pentru ea, pacea complexă a zilelor noastre, pacea aerului, a pământului și a mărilor, pacea Europei, a celorlalte continente și a lumii întregi — cu un cuvânt, pacea globală — este o opțiune vie și esențială.

Exigențele coexistenței pașnice, ale conlucrării și colaborării internaționale nu sînt decît reversul de la sine înțeles al păcii, în această accepțiune globală și definitorie. A depăși izolarea, a promova o politică de dialog, de deschidere și conlucrare — au devenit tot atitea imperative ale epocii actuale. Interdependența diferitelor probleme, a economiilor diferitelor state, ca și profundele mutații ale revoluției tehnico-științifice au făcut imposibilă retragerea, neparticiparea la viața internațională. Dar, după opinia României, pe cit de importantă, pe atît de necesar este ca această participare să se desfășoare în condiții de deplină independență și suveranitate, de egalitate și echitate, inaugurînd o opoziție netă cu practicile perimate ale politicii de bloc, de forță și dictat, cu tot ce amenința bunul mers al conlucrării dintre state.

Cautînd sursele prestigiului politicii externe românești în lumea actuală, nu se poate să nu identificăm, la temelii lor, tocmai afirmarea puternică a noilor principii ale raporturilor dintre state, de orice natură ar fi ele, ca și acțiunea fermă pentru transpunerea lor în viață, oricare ar fi împrejurarea. Nu se poate să nu identificăm, alături de aceasta, largă politică de dialog și colaborare cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, cu toate statele lumii, indiferent de orînduire socială. Nu se poate să nu identificăm, în aceeași ordine de idei, stăruitoarele acțiuni, propuneri și inițiative de democratizare a vieții internaționale, de abolire a forței și amenințării cu forța, de soluționare exclusiv pașnică, prin negocieri, a diferendelor dintre state, de realizare a unui ordin economic internațional, mai just, mai echitabil, de trecere la înlăturarea dezarmării generale și totale, în primul rînd a celei nucleare. Pe scurt, a păcii pe care o numim globală, întrucît privește toate problemele, toate statele și toate zonele lumii.

Acesta ni se pare, succint exprimat, temeiul prestigiului internațional al politicii externe românești, într-un moment plasat sub auspiciile unor evenimente de rezonanță deosebită. Acesta este temeiul profund al prieteniei și solidarității unui mare număr de popoare, de state, care răspund, astfel, prieteniei, voinței de conlucrare și solidarității manifestate de România.

I. Madoșa

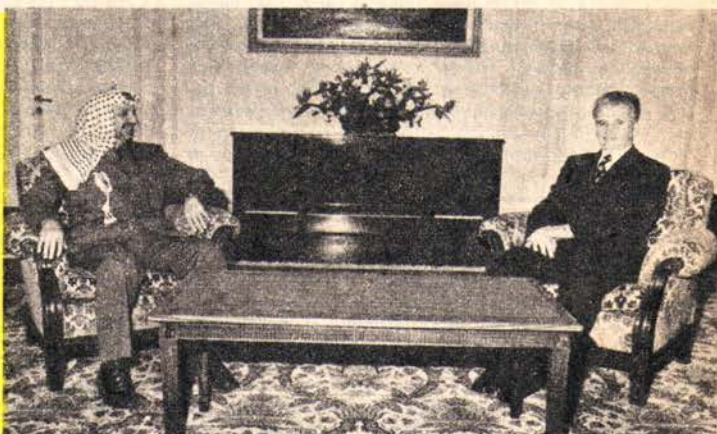
CEAUȘESCU-ROMÂNIA

Întâlniri, convorbiri, întrevederi
în țară și în străinătate

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a primit pe Vassos Lyssarides, președintele Partidului Socialist din Cipru (E.D.E.K.)

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, s-a întâlnit cu tovarășul Yasser Arafat, președintele Comitetului Executiv al Organizației pentru Eliberarea Palestinei

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, s-a întâlnit și a avut convorbiri cu delegația de partid și guvernamentală a Uniunii Sovietice, condusă de tovarășul A.A. Gromiko, membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S., prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministrul afacerilor externe al Uniunii Sovietice

INDEPENDENȚA— fundament al propășirii națiunii noastre socialiste, al politicii sale de colaborare internațională

„Istoria unui popor este suma vieții sale” — reflecta, într-una din scrierile sale, Eminescu. Prin prisma acestei cugetări, istoria românilor se dezvăluie a fi o multiseclară și necurmată luptă pentru libertatea pământului strămoșesc, pentru apărarea ființei neamului, pentru neatîrnare și unitate națională. De-a lungul unei existențe statornice și străvechi pe aceste meleaguri, poporul român a muncit și luptat, fără preget, pentru a-și făuri o viață mai bună, într-o patrie liberă și suverană, unită și înfloritoare, aducându-și contribuția la cauza progresului și civilizației în lume. De la începuturile existenței sale milenare, în inima sa a ars, pururea vie, flacăra Idealurilor Independenței. Ideea de Independență a animat necontenit poporul nostru, chiar și atunci când împrejurări vitrege l-au silit să accepte pentru un timp dominația străină. Niciind românii nu au acceptat de bună voie asuprirea străină, n-au considerat vreodată că poate exista vreun preț prea mare pentru a apăra neatîrnarea țării, libertatea sa, ființa neamului și meleagurile străbune. Iar, dacă, într-adevăr, „suma vieții” unui popor, adică istoria, în accepțiunea marelui nostru poet național, înseamnă, înainte de toate, lupta pentru Independență, în retrospectiva acestei vieți de peste două mil de ani, revoluția de la 23 August 1944 își dezvăluie semnificațiile unice și profunde ale celei mai sacre împliniri naționale: dobîndirea adevăratei și deplinei Independențe, deschiderea ireversibilă a unei noi ere în istoria patriei. Numai în anii de edificare a noul orinduirii, sub conducerea Partidului Comunist Român, poporul român a putut să-și vadă împlinite idealurile de dreptate națională și socială, de progres economic, de plenară afirmare a libertății și Independenței țării, să-și pună în valoare enormele capacități creatoare, voința de neclintit de a făuri, pe pământul străvechi, civilizația socialistă și comunistă.

Experiența poporului român pune, astfel, în evidență legătura organică dintre Independență și socialism. Tocmai în condițiile în care Partidul Comunist Român își îndeplinește cu succes misiunea istorică de a conduce poporul pe calea socialismului, și-au găsit materializare aspirațiile de veacuri ale poporului român de a fi liber și stăpin în țara sa. Independența și suveranitatea s-au dovedit factorii

esențiali ai dezvoltării în ritmuri înalte a economiei, al progresului accelerat în edificarea socialismului și, totodată, fundamentul solid al politicii externe, de pace, colaborare internațională. „Nu poate fi vorba de nici un fel de drept cînd nu există dreptul fundamental de a fi stăpin la tine acasă, de a fi stăpin pe destinele tale” — afirma tovarășul Nicolae Ceaușescu, subliniind că apărarea libertății naționale, cucerirea și consolidarea suveranității și Independenței constituie o legitată obiectivă a dezvoltării sociale, un imperativ al istoriei.

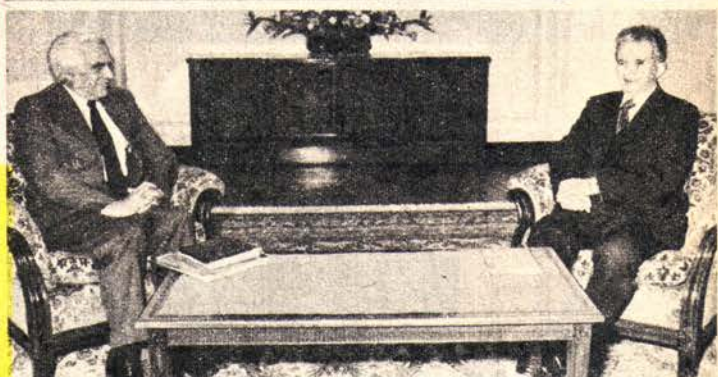
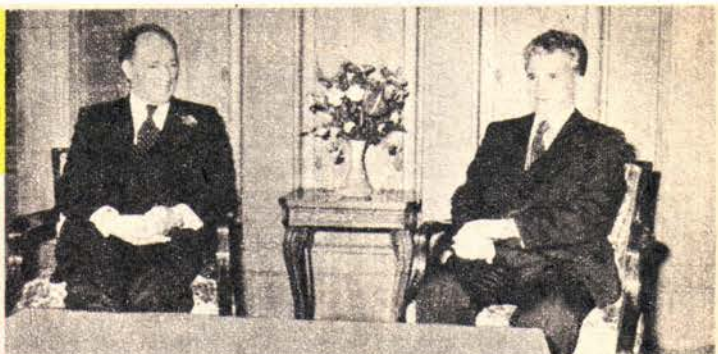
România socialistă, tovarășul Nicolae Ceaușescu situează la loc de frunte cerința respectării Independenței naționale, a dreptului inalienabil al popoarelor de a dispune de propria soartă, de a-și alege libere calea dezvoltării, fără vreun amestec din afară. Această cerință este așezată de către țara noastră la baza edificării unei lumi a păcii și colaborării, în care tuturor țărilor să li se asigure accesul la progres. De aceea, una din orientările fundamentale ale politicii externe a României socialiste, elaborate și promovate cu neabătută consecvență de președintele Nicolae Ceaușescu, o constituie solidaritatea militantă cu cauza libertății și Independenței popoarelor în lupta împotriva politicii de forță și dictat, împotriva imperialismului, colonialismului, neocolonialismului și rasismului, a oricăror forme de dominație și asuprire, sprijinul acordat eforturilor națiunilor recent eliberate, pentru consolidarea Independenței și dezvoltării lor libere, pe calea progresului economic și social. Este o atitudine în deplină consonanță cu marile prefaceri revoluționare din lumea de azi, în care ideea Independenței naționale se manifestă ca un puternic generator de energii în rîndul popoarelor de pretutindeni, dornice să se dezvolte nestîngerit, să-și realizeze aspirațiile potrivit propriei voințe și fără ingerințe străine. „Desfășurarea vieții internaționale — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — demonstrează că Independența și suveranitatea națională constituie factori primordiali ai progresului fiecărei națiuni, precum și factori primordiali pentru colaborare și pace trăinică.”

Dar, așa cum demonstrează evoluția istorică și a fost deseori subliniat de secretarul general al partidului, Independența reprezintă o realitate cu multiple

Convorbiri oficiale între preşedintele Nicolae Ceauşescu şi Pierre Elliott Trudeau, la vremea respectivă, primul ministru al Canadei.

CEAUŞESCU —ROMÂNIA vastă şi neobosită activitate

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, s-a întâlnit cu tovarăşul Alvaro Cunhal, secretar general al Partidului Comunist Portughez

aspecte și semnificații, care, emanând din lucrarea multiseculară a istoriei, trebuie mereu reactualizată, apărută. Factorul de permanență în lupta pentru asigurarea suveranității și independenței naționale a fost și rămâne poporul. Este meritul incontestabil al tovarășului Nicolae Ceaușescu de a fi formulat teza de mare însemnătate potrivit căreia națiunea, departe de a-și fi epuizat rolul istoric, reprezintă și va reprezenta, încă multă vreme, o idee-forță, un factor mobilizator în lupta pentru progres și pace în lume. Evidențierea acestui adevăr are o relevanță deosebită în contextul în care unele curente ideologice contemporane se referă, cu insistență, la „anacronismul” cadrului național într-o lume a interferențelor, cum este cea actuală. Între independență și interdependență nu există, însă, nici o contradicție; iar în realitate — așa cum atrăgea atenția șeful statului român — o reală interdependență, mai bine zis o conlucrare autentică, nu poate exista decât între națiuni independente. Acest lucru este confirmat de practica relațiilor internaționale, unde tocmai existența interdependențelor reclamă statuarea fermă a raporturilor dintre state pe principiile respectării independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne ale altor state, avantajului reciproc, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forță. Întreaga evoluție postbelică a înverdat aceste principii drept singurele capabile să garanteze dezvoltarea liberă și propășirea fiecărei națiuni, ca și o colaborare rodnică între state, cheazășuind, totodată, pacea și progresul întregii lumi.

Promotoare statornică a independenței popoarelor, țara noastră a urmărit întotdeauna cu simpatie lupta de eliberare a națiunilor, manifestând deplină solidaritate și acordându-le un sprijin deplin pe multiple planuri — material și moral, politic și diplomatic. Apariția fiecărui nou stat independent a fost salutăată cu

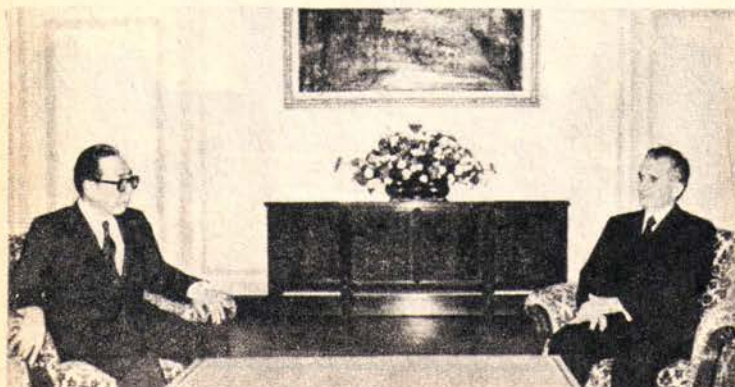
căldură de partidul și statul nostru, care a stabilit cu acestea raporturi de prietenie și fructuoasă colaborare — veritabile modele de conlucrare, de avantaj reciproc și întrajutorare în efortul comun de dezvoltare și progres, de instaurare a unui nou climat în raporturile internaționale.

Se poate afirma, cu deplină temei, că nu a existat cauză dreaptă, popor angajat în lupta pentru dobândirea suveranității și independenței naționale, care să nu întâlnească sprijinul activ și multilateral al României socialiste. Și, ori de câte ori s-a procedat la vreo încălcare a prerogativelor libertății și drepturilor unui popor de a dispune liber de soarta sa, țara noastră s-a situat de partea poporului respectiv, luând atitudine fermă împotriva actelor de știrbire a drepturilor sacre ale acestuia. O asemenea poziție izvoarăște din propria experiență istorică, ca și din convingerea nestrămutată că afirmarea plenară a idelilor neatrănării, ale dezvoltării suverane a țărilor reprezintă o cerință imperioasă a contemporaneității. Acționând, cu fermitate și consecvență, pentru cauza libertății și independenței tuturor popoarelor lumii, pentru înlăturarea ultimelor vestigii ale asupririi coloniale, rasismului și apartheidului, România militează, în același timp, pentru asigurarea unor relații politico-economice cu un nou conținut, a unor noi raporturi comerciale, din care să dispară total ecourile gândirii și practicilor colonialiste, de dominație și impunere prin forță. În condițiile interdependențelor de azi, în care orice încălcare a dreptului la dezvoltare liberă și suverană a unui popor poate avea grave repercusiuni asupra ansamblului relațiilor internaționale, țara noastră acționează cu fermitate pentru abolirea definitivă a politicii imperialiste de dominație și dictat, considerând aceasta ca o cerință absolută a destinderii și păcii.

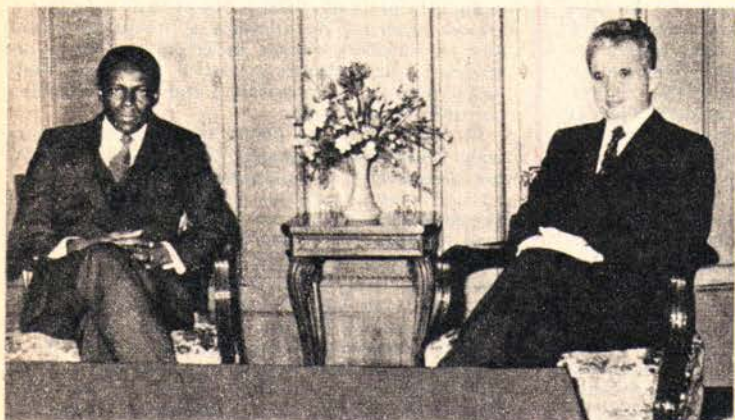
În concepția țării noastre, astăzi mai mult ca ori-

Sub semnul trainicelor legături de tradițională bună vecinătate și cooperare româno-bulgare, a avut loc vizita de prietenie în Bulgaria a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarăsa Elena Ceaușescu, la invitația tovarășului Todor Jivkov, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a primit pe tovarășul Wu Xueqian, consilier de stat, ministrul afacerilor externe al Republicii Populare Chineze, care a făcut o vizită oficială de prietenie în țara noastră

Convorbiri oficiale între tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Jose Eduardo dos Santos, președintele M.P.L.A. — Partidul Muncii, președintele Republicii Populare Angola. Înțelegerile încheiate cu acest prilej au deschis noi și rodnice perspective conlucrării prietenești româno-angoleze

cînd, datorită gravelor tensiuni din climatul internațional, a amenințării care planează asupra omenirii, din cauza aberantei curse a înarmărilor, se impun un respect deplin al independenței statelor, abținerea de la orice gest care poate impieta asupra libertății popoarelor și care poate afecta raporturile internaționale.

Nu mai cînd respectarea drepturilor fiecărui popor va deveni o practică universală, cînd nu va mai exista nici o abatere de la această cerință fundamentală de conduită în raporturile internaționale, va putea fi instaurat, în lume, un veritabil climat de pace, bună conviețuire între popoare și de largă colaborare. Nu trînd această convingere, România socialistă acționează, cu principialitate și consecvență, pentru promovarea idealurilor de libertate și independență ale

tuturor popoarelor lumii. „Am acționat și vom acționa neabătut — sublinia președintele Nicolae Ceaușescu — pentru a ne aduce contribuția pe plan internațional la realizarea unei lumi mai drepte și mai bune, la respectarea dreptului popoarelor de a fi stăpîni pe destinele lor, de a-și făuri viața în mod independent, așa cum o doresc ele, fără nici un amestec din afară”. În consens cu aspirațiile sale cele mai fierbinți, ale tuturor națiunilor lumii, prin poziția sa, țara noastră reconfirmă vocația pașnică a poporului român, profundul său atașament pentru cauza libertății și independenței, a păcii și conlucrării internaționale.

Liana Enescu

Secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a reafirmat, și cu prilejul Plenarei C.C. al P.C.R., din martie, anul acesta, al sesiunii marii Adunări Naționale, al celorlalte foruri ale democrației noastre muncitorești, poziția României asupra complexelor probleme ale păcii și dezarmării, pronunțându-se, încă o dată, pentru oprirea cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare — problema fundamentală a epocii noastre

ROMÂNIA
40
1944 — 1984

Inițiativele românești de pace și dezarmare - înaltă răspundere pentru destinele omenirii

Vasta operă a României de creație națională, pe drumul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism, se îngemănează constructiv și armonios, cu participarea dinamică și novatoare a țării noastre la soluționarea marilor și complexelor probleme ale lumii contemporane — fundamentul solid și impulsul determinant al acestei concepții dialectice, revoluționare, reprezentându-l acțiunea strălucită, de excepție a secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**. Gîndind și realizînd o sinteză remarcabilă între exigențele progresului național și cele ale edificării unei lumi a păcii și dreptății naționale și sociale, pornind de la unitatea ce leagă destinul propriului popor și al celorlalte popoare, președintele României este fauritorul unei politici externe concepute ca o dimensiune indispensabilă a construcției socialiste, a asigurării cadrului și condițiilor ei optime de dezvoltare, printr-o participare de înaltă responsabilitate la clădirea unui solid și viabil edificiu al păcii, în care să se afirme dreptul tuturor popoarelor de a trăi libere și independente, conform propriilor aspirații.

În tumultuoasa și contradictoria devenire planetară a zilelor noastre, România, prin gîndirea și acțiunea președintelui Nicolae Ceaușescu, se distinge printr-o activitate internațională așezată pe un solid fundament principal, avînd o cuprindere globală, multidimensională, o activitate profund umanistă, în numele celui mai de preț bun al omenirii — pacea. Datorită unei asemenea politici, România a reușit, de-a lungul anilor, să-și consolideze independența și suveranitatea, să desfășoare o amplă operă de conlucrare internațională, să-și atragă sprijinul și aprecierea celor mai largi cercuri ale opiniei publice, factorilor politici de răspundere, forțelor de pace și progres ale lumii de azi. Permanent preocupată de tot ceea ce se întîmplă în lume, promovînd, în mod consecvent, ideea că fiecare țară, indiferent de mărime, potențial economic sau militar, are dreptul și datoria să-și aducă propria contribuție la rezolvarea marilor probleme ce confruntă omenirea, România socialistă se manifestă plener ca un factor dinamic și activ în viața internațională, inițiativele ei, ale președintelui său, bucurîndu-se de un larg ecou pe meridianele globului, de o puternică afirmare în conștiința lumii.

ROMÂNIA

40

1944 — 1984

Pacea — problema fundamentală a epocii

Caracterizând momentul politic al prezentului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat, cu diferite prilejuri, că niciodată în istoria sa de milenii omenirea nu s-a aflat în fața unei situații atât de grave, a unei situații în care sînt puse în pericol înseși existența umanității, viața pe planeta noastră. Apelul la responsabilitate față de destinele popoarelor, față de existența umană și grandioasa sa creație, apel adresat în repetate rînduri de țara noastră și președintele ei, dă întreaga măsură a angajării poporului nostru în sprijinul

nul politicii de pace, independență și colaborare pe plan mondial. În actualele împrejurări internaționale, deosebit de grave și complexe, țara noastră consideră că problema fundamentală este aceea a opririi cursei înarmărilor și, îndeosebi, a înarmărilor nucleare, trecerea la dezarmare, și în primul rînd la dezarmare nucleară, eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune din Europa și a tuturor armelor nucleare, asigurarea unei păci trainice în întreaga lume.

Pentru o Europă unită, a păcii și conlucrării, o Europă fără arme și războaie

În acest sens, securitatea europeană constituie un capitol de politică externă căruia România și președintele ei i-au dedicat și îi dedica o deosebită atenție, un capitol în care țara noastră s-a distins printr-o serie de inițiative de pionierat, înscrise armonios în continuitatea preocupărilor sale vizînd edificarea unei Europe unite, în care toate statele să se bucure de deplină independență, să conlucreze libere, indiferent de orînduirea lor socială, în pace și înțelegere. Întreaga concepție și multiplele acțiuni ale României și președintelui ei în legătură cu realizarea unui sistem trainic de securitate și cooperare pe continentul nostru au, în centrul lor, obiectivul înfăptuirii unei Europe fără arme nucleare, o Europă bazată pe respectul orînduirii sociale din fiecare țară, pe conlucrarea rodnică dintre toate națiunile ce compun

DEZARMAREA—inițiative și acțiuni de largă rezonanță

România socialistă, președintele NICOLAE CEAUȘESCU au fundamentat un mobilizator program de acțiune în vederea înfăptuirii dezarmării, în primul rînd a celei nucleare. Ultimele două decenii de politică externă românească au fost dominate de o valoroasă suită de propuneri, inițiative și sugestii în această problemă vitală a întregii comunități internaționale.

● Mesajele adresate, anul trecut, de președintele Nicolae Ceaușescu, președintelui Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. și președintelui S.U.A., cuprinzînd propunerile României în vederea asigurării unei lumi fără arme nucleare, a păcii și colaborării.

● Răsunătoarele inițiative ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, ale întregului popor român, din toamna anului 1981 — primăvara anului 1982 și pe întreg parcursul ultimului an și începutul acestui an, dînd expresie voinței poporului român de pace și progres.

● Declarația înaltelor foruri de partid și de stat, Apelurile Marii Adunări Naționale, Apelul poporului român, purtînd semnăturile a 18 milioane de cetățeni ai patriei, adresat sesiunii speciale a O.N.U. consacrate

dezarmării. Noul Apel, din martie 1984, al Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România adresat Sovietului Suprem al U.R.S.S., Congresului S.U.A., parlamentelor din țările europene pe teritoriul cărora se amplasează rachete nucleare cu rază medie de acțiune, parlamentelor din celelalte țări europene și din Canada.

■ „Poziția și propunerile României cu privire la problemele dezarmării”, prezentate sesiunii speciale a O.N.U.; „Poziția României, concepția și aprecierile președintelui Nicolae Ceaușescu privind înfăptuirea dezarmării, asigurarea păcii, destinderii și colaborării internaționale”, prezentate sesiunii Adunării Generale a O.N.U. din septembrie 1983.

■ România consideră că problema fundamentală a epocii noastre o reprezintă prînzîmpinarea războiului și asigurarea păcii, realizarea unui echilibru militar nu pe calea acumulării de noi armamente, ci prin reducerea celor existente la un nivel cât mai scăzut.

ROMÂNIA SE PRONUNȚĂ PENTRU:

- Înghețarea și reducerea cheltuielilor

lilor militare cu circa 10—15 la sută anual. (România a hotărît înghețarea bugetului său militar pînă în 1985 la nivelul anului 1982).

● Înăptuirea măsurilor de dezarmare în condiții de încredere reciprocă și securitate egală, asigurîndu-se realizarea unui echilibru militar la nivelul cît mai redus, sub un strict control internațional.

● Renunțarea la amplasarea de noi rachete în Europa și trecerea la retragerea și reducerea celor existente.

● Crearea în cadrul O.N.U. a unui organism internațional investit cu dreptul de a controla și inspecta realizarea întocmai a măsurilor de dezarmare convenite.

● Recunoscînd rolul și răspunderea deosebită ce revin marilor puteri posesoare de arme nucleare, România consideră, în același timp, că toate statele trebuie să ia parte, nemijlocit, la negocierile de dezarmare.

● Necesitatea lichidării politicii de bloc, a reducerii activităților militare ale celor două blocuri, restrîngerii ariei geografice a competiției militare, scoaterii de sub pericolul nuclear a unor zone tot mai întinse, crearea de zone denuclearizate în diferite părți ale lumii, în Europa, inclusiv în Balcani.

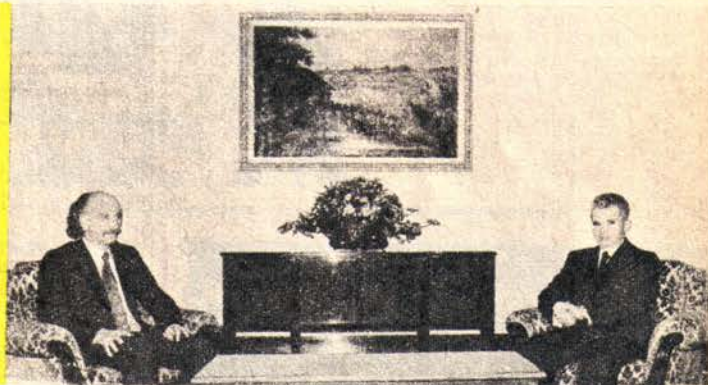
● Începerea de tratative directe de dezarmare între Pactul de la Varșovia și N.A.T.O.

● Respectarea angajamentelor asumate prin semnarea Tratatului de neproliferare a armelor nucleare.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a făcut, la jumătatea lunii aprilie a.c., o vizită de prietenie în R.S.F. Iugoslavia, la invitația tovarășilor Mika Špiljak și Dragoslav Marković, la acea dată președintele Prezidiului Republicii Socialiste Federative Iugoslavia și respectiv, președintele Prezidiului Comitetului Central al Uniunii Comunistilor din Iugoslavia

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, s-a întâlnit cu tovarășul Iannis Bannias, secretarul Comitetului Central al Partidului Comunist din Grecia — interior, care a efectuat, în fruntea unei delegații, o vizită în țara noastră, la invitația Comitetului Central al Partidului Comunist Român

continentul nostru, o Europă în care toate statele ei să se dezvolte pașnic și liber, la adăpost de amenințarea distrugerii atomice, ferită de agresiuni, imixțiuni și presiuni exterioare.

Este cunoscută și larg apreciată contribuția inestimabilă a României, a tovarășului Nicolae Ceaușescu la definirea, cristalizarea și transpunerea în practică a conceptului de securitate europeană, la continuarea proceselor pozitive inaugurate la Helsinki, la făurirea unei Europe eliberată de pericolul arsenalelor nucleare, unită prin voiața de pace, independență și progres a națiunilor. În acest context, țara noastră se pronunță pentru oprirea amplasării rachetelor americane cu rază medie de acțiune în Europa, precum și a realizării contramăsurilor nucleare anunțate de Uniunea Sovietică, pentru reluarea negocierilor sovieto-americane în vederea realizării unui acord privind eliminarea totală a acestor rachete și, apoi, a tuturor armelor nucleare în Europa.

În spiritul umanismului și responsabilității celei mai înalte, care fundamentează abordarea românească a complexei problematice a dezarmării nucleare, inițiativele țării noastre în acest domeniu vital, președintele Nicolae Ceaușescu arată: „Armele nucleare nu vor alege și nu vor face nici o deosebire de ordin social și nici alte deosebiri. Ele vor duce la distrugerea omenirii, la distrugerea a înseși condițiilor vieții”. Tratatul și dialogul sint. de aceea.

văzute de la București ca singurele în măsură să asigure evoluții pe drumul păcii și dezarmării: în ansamblul lor, țările Europei trebuie — au dreptul și obligația — să se implice, să participe direct la realizarea unui acord vizând înlăturarea armelor nucleare; statele membre ale Tratatului de la Varșovia și N.A.T.O. să alăie întâlniri și discuții, menite să se constituie, prin rezultatele lor, în contribuții concrete la realizarea unei înțelegeri între Uniunea Sovietică și Statele Unite; Conferința pentru încredere, securitate și dezarmare de la Stockholm reprezintă, în acest sens, un important și palpabil prilej de continuare a contactelor, de realizare a unor măsuri concrete; este de asemenea, posibilă ajungerea la un acord în cadrul negocierilor pentru reducerea echilibrată a trupelor și armamentelor din Europa centrală, de la Viena; în mod special, pentru realizarea unor măsuri de dezarmare eficace și, în primul rând de dezarmare nucleară, un rol central revine Națiunilor Unite și, în acest cadru, Conferinței O.N.U. de la Geneva. Iată, pe scurt, un ansamblu coerent de măsuri vitale necesare, angajând capacitățile celor mai importante foruri de negociere și — înainte de toate — voiața statelor pentru realizarea dezarmării, depășirea confruntării și înlocuirea acesteia cu dialogul politic, în consens cu cele mai arătoarele aspirații de conviețuire în pace, de conlucrare și cooperare spre binele umanității, al întregii planete.

Eveniment de remarcabilă însemnătate în cronica relațiilor româno-pakistaneze, vizita oficială de prietenie a președintelui Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarăsa Elena Ceaușescu, în Pakistan, la invitația președintelui Republicii Islamice Pakistan, general Mo-hammad Zia-ul Haq

Nouă și importantă contribuție la dezvoltarea multilaterală a relațiilor româno-siriene: vizita de prietenie a președintelui Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarăsa Elena Ceaușescu, în Republica Arabă Siriană, la invitația secretarului general al Partidului Baas Arab Socialist, președintele Republicii Arabe Siriene, Hafez Al-Assad

Amplu program de acțiune, realist și cuprinzător

Profund atașată cauzei dezarmării și păcii, România a elaborat și a susținut, în mod statornic, în cadrul organizațiilor internaționale, la Națiunile Unite și în forurile de negociere existente pe temele dezarmării, un program de acțiune amplu și realist, în vederea realizării dezideratului vital al omenirii — pacea și securitatea internațională. Poziția consecventă, contribuția activă și inițiativele de apărare a păcii și preîntâmpinării războiului, pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea urgentă la măsurile concrete de dezarmare, și în primul rând de dezarmare nucleară, pentru abolirea definitivă a politicii de forță, pentru soluționarea stărilor conflictuale și a diferendelor exclusiv pe cale pașnică, la masa tratativelor, au adus României un deosebit prestigiu pe plan internațional, o unanimă recunoaștere și considerație. Programul românesc de dezarmare, demersurile, inițiativele și chemările mobilizatoare ale țării noastre, prin glasul de înaltă autoritate al președintelui Nicolae Ceaușescu, pentru evitarea războiului și dezastrului nuclear, pentru negocieri în favoarea creșterii încrederii între state, pentru acțiune rațională, exprimă grija profund responsabilă față de soarta propriului popor, și, deopotrivă, a umanității și civilizației contemporane. Găsește o deosebită rezonanță în conștiința popoarelor lumii apelul fierbinte la luptă unită, adresat de președintele Nicolae Ceaușescu: „În aceste împrejurări deosebit de grave, este nece-

sar, mai mult ca oricând, ca toate statele, toate popoarele, toți cei ce iubesc viața să-și unească eforturile și să acționeze cu toată hotărârea pentru a opri noua cursă a înarmărilor, pentru apărarea drepturilor supreme ale oamenilor, ale popoarelor — la existență, la viață, la libertate și pace! Să ne unim forțele și să oprim politica spre catastrofa nucleară, spre distrugerea omenirii”.

Radiografia precisă și clară a actualului moment politic, diagnosticarea cauzelor deteriorării grave a situației internaționale și definirea responsabilă, curajoasă și novatoare a soluțiilor imediate și de perspectivă se bucură de un larg și prestigios ecou pe plan internațional, mobilizând energiile și conștiințele, în numele celor mai scumpe idealuri ale umanității. Acțiunile inițiate de țara noastră pentru prevenirea instalării noilor rachete în Europa, pentru realizarea dezarmării și, în primul rând a celei nucleare, pentru reluarea și continuarea cursului destinderii în Europa și în lume, analiza lucidă a situației mondiale, căile realiste preconizate pentru ieșirea din impas vizează salvaguardarea păcii, a vieții pe pământ.

Dedicată apărării și afirmării intereselor supreme ale națiunii române, dreptului la viață și la pace al tuturor popoarelor lumii, politica externă a României socialiste relevă, cu pregnanță, unitatea de monolit a întregului popor în jurul inițiativelor și demersurilor internaționale ale președintelui Nicolae Ceaușescu, a cărui neobosită activitate, consacrată rezolvării pașnice, în beneficiul tuturor popoarelor, a gravelor situații create în Europa și în lume, opririi cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare, în primul rând nucleare, asigurării păcii pe planeta noastră, și-a câștigat o largă apreciere în rîndul opiniei publice, al popoarelor de pretutindeni.

Anca Voican

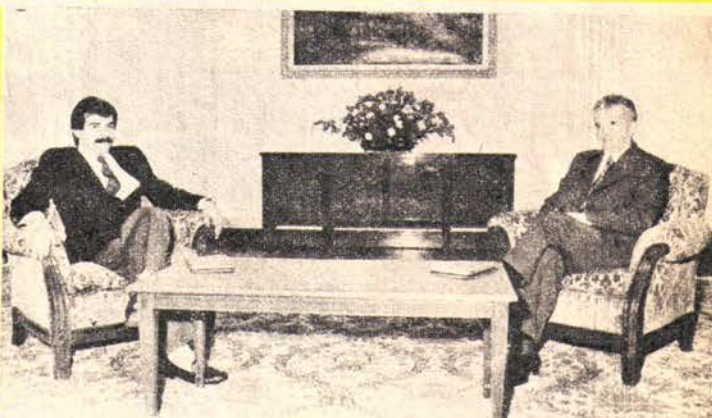
Vizita de lucru a tovarăşului Nicolae Ceauşescu în Uniunea Sovietică, la invitaţia C.C. al P.C.U.S. şi Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. Prin rezultatele sale, noul dialog la nivel înalt româno-sovietic s-a constituit într-un moment de seamă în dezvoltarea pe multiple planuri a tradiţionalelor legături dintre cele două partide, ţări şi popoare, deschizând noi orizonturi colaborării prieteneşti în interesul reciproc, al cauzei păcii şi socialismului. În cadrul unei ceremonii care a avut loc la Kremlin, tovarăşului Nicolae Ceauşescu i-a fost înmănat, de către tovarăşul Konstantin Cernenko, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, preşedintele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., ordinul „Revoluţia

din Octombrie”, conferit de Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S., ca apreciere a meritelor şi contribuţiei aduse

la dezvoltarea relaţiilor româno-sovietice şi în legătură cu cea de-a 65-a aniversare a zilei de naştere

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, a avut convorbiri cu tovarăşul Gerardo Iglesias, secretar general al Partidului Comunist din Spania, care, în fruntea unei delegaţii de partid, a făcut o vizită de prietenie în România, la invitaţia C.C. al P.C.R.

Vizita oficială de prietenie în țara noastră, la invitația tovarăşului Nicolae Ceauşescu, a preşedintelui Republicii Togoleze, general Gnassingbe Eyadema: rezultate importante, care deschid noi perspective pentru amplificarea colaborării dintre România şi Togo

Vizita oficială de prietenie a delegației de partid și de stat, condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Republica Populară Polonă. A fost consemnată, astfel, o nouă și importantă filă în cronica dezvoltării raporturilor tradiționale de prietenie și colaborare româno-poloneze

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a participat, la Moscova, la lucrările Consfățuirii economice a Țărilor membre ale C.A.E.R. „La recenta Consfățuire la nivel înalt a Țărilor socialiste membre ale C.A.E.R. — la pregătirea și desfășurarea căreia România și-a adus întreaga sa contribuție — am hotărât să ridicăm pe o treaptă nouă, superioară, această colaborare, în interesul dezvoltării mai puternice a economiilor noastre naționale, al creșterii forței și prestigiului socialismului în lume” — aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu

Vizita oficială de prietenie întreprinsă în țara noastră, la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, a delegației de partid și de stat a Republicii Populare Democratice Coreene, condusă de tovarășul Kim Ir Sen, secretar general al Comitetului Central al Partidului Muncii din Coreea, președintele Republicii Populare Democratice Coreene, s-a înscris ca un eveniment de deosebită însemnătate pentru întărirea prieteniei și colaborării multilaterale româno-coreene, în interesul ambelor țări și popoare, al cauzei socialismului, păcii și progresului mondial

CEAUȘESCU ROMÂNIA PACE

Mari idei confirmate de viață

Cu justificată mândrie patriotică, poporul român trăiește astăzi — în al patruzecilea an de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — sentimentul robust și mobilizator al împlinirii aspirației și vocației sale de pace, prin traducerea cu consecvență în viață a politicii de prietenie și largă colaborare cu toate națiunile lumii, promovată cu strălucire de partidul și statul nostru, cu deosebire în ultimele două decenii, de când la conducerea partidului și a statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. Această politică i-a adus României socialiste o puternică afirmare în arena mondială, poziția țării noastre în problemele cardinale ale contemporaneității fiind întru totul confirmată de evoluția vieții internaționale.

Pornind de la convingerea că fiecare țară, indiferent de mărime și potențial economic ori militar, are dreptul și, în același timp, datoria de a-și aduce contribuția la soluționarea, în interesul popoarelor, a marilor probleme internaționale, România promovează o statornică politică de pace și colaborare, principială și îndrăznească, realistă și originală, dinamică și mobilizatoare, ale cărei orientări și opțiuni sunt determinate pe baza înțelegerii corecte a principalelor tendințe și procese care au loc pe plan mondial, în urma unei minuțioase analize materialist-dialectice și istorice a dezvoltării social-politice și economice contemporane. Strălucitele analize ale fenomenelor și proceselor lumii contemporane, făcute de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresele și Conferințele Naționale ale partidului, la plenarele C.C. al P.C.R., în lucrările sale teoretice, cu alte prilejuri au fost și sunt, pe deplin confirmate de viață.

Astfel, încă de la Conferința Națională a P.C.R., din decembrie 1977, secretarul general al partidului nostru arată că, pentru prima oară după cel de-al doilea război mondial, asistăm la o intensificare a luptei pentru o nouă reimpărțire a lumii, a zonelor de influență, pentru cîștigarea de noi poziții dominante de către diferite state și grupări de state. Această luptă intra, încă de pe atunci, într-o nouă etapă, ducînd la ascuțirea extremă a contradicțiilor pe plan internațional, agravînd situația pe plan mondial.

Identificarea priorităților de acțiune

Riguroasele analize făcute de conducătorul partidului și statului nostru sint, însă, întotdeauna, însoțite de identificarea precisă a sensurilor în care trebuie să se acționeze, a obiectivelor prioritare și mijloacelor ce trebuie alese pentru eliminarea marilor pericole care amenință pacea, pentru soluționarea celor mai acute probleme ale actualității internaționale. În lumina unei depline continuități de gîndire și acțiune, apreciînd, cu deplină justete, confirmată de realitate, că, în momentul de față, problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor, în special a înarmărilor nucleare, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia, la Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1984, că „trebuie să se acționeze în direcția eliminării armei atomice, a armelor nucleare, să se țină seama de avertismentul foarte sever al oamenilor de știință, inclusiv al oamenilor de știință americani și sovietici, care au demonstrat că folosirea a numai o părțică din arsenalele actuale va duce la o „iarnă atomică” sau nucleară — cum au denumit-o ei — ceea ce înseamnă dispariția vieții pe planeta noastră”.

Întregul curs al vieții internaționale confirmă, pe zi ce trece, importanța cardinală și actualitatea tezilor elaborate de secretarul general al partidului privind necesitatea opririi escaladării înarmărilor și trecerii la dezarmare, ca alternativă pentru supraviețuirea civilizației umane.

În spiritul poziției sale principiale și responsabile față de soarta omenirii, România a acționat și acționează, cu consecvență, în vederea realizării dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare. Încă de la sesiunea jubiliară a O.N.U. din 1970, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că imperativul arzător al zi-

CEAUȘESCU - ROMANIA - PACE

lelor noastre îl constituie înfăptuirea dezarmării, eliberarea omenirii de povara înarmărilor și de coșmarul unui război atomic. „Trebuie, sublinia președintele României la tribuna menționată sesiuni jubiliare a O.N.U., să spunem cu hotărâre **NU** cursei înarmărilor, **NU** armelor nucleare! Este, în sfârșit, timpul să se treacă de la vorbe la fapte, de la discuții la măsuri concrete în direcția dezarmării”.

Realitatea zilelor noastre arată că, în viața internațională, s-a ajuns la o agravare, fără precedent, a situației pe plan mondial. Trecerea la amplasarea de către S.U.A. a rachetelor cu rază medie de acțiune în unele state vest-europene și, ca urmare, la contramăsurile anunțate de U.R.S.S. a dus la crearea, în Europa și în întreaga lume, a unei situații deosebit de grave. „Se poate spune, arăta recent tovarășul Nicolae Ceaușescu, că acum cursa înarmărilor a intrat într-o nouă etapă, foarte periculoasă. Spre deosebire de toate tipurile de armament, chiar cele mai sofisticate, arma atomică are o calitate pe

care nu o poți găsi la nici un fel de alt armament — aceea că ea duce la distrugerea a înșeși condițiilor vieții pe planeta noastră”.

Viziune globală

Pornind de la interdependența dintre fenomene, partidul nostru, secretarul său general au atras atenția asupra legăturii strânse, de la cauză la efect, dintre cursa înarmărilor, subdezvoltare și insecuritate, toate generate de politica de forță, dominație, dictat și asuprire. Sesizarea legăturii cauzale a fost însoțită de avansarea unor propuneri concrete făcute de țara noastră privind înfăptuirea dezarmării, instaurarea unei noi ordini economice mondiale, democratizarea relațiilor internaționale. Încă în 1965, la Congresul al

Știință și conștiință pentru pace

Din zorii civilizației și pînă astăzi, știința a jucat un rol copleșitor în progresul și bunăstarea omenirii. Și, chiar de la început, știința adevărată s-a asociat cu mesajul de pace și înțelegere între oameni, între popoarele lumii. Din păcate, de mai mulți ani, o mare parte a cercetărilor științifice și a resurselor materiale ale omenirii sînt îndreptate pe făgașul primejdios al dezvoltării neconținute a armelor distrugătoare. Astfel, în mod brutal și absurd, știința este deturnată de la menirea ei firească, unele din cuceririle genului uman fiind orientate, chiar înainte de a se cunoaște bine efectele lor pașnice, spre creșterea arsenalelor militare. Se afirmă, adesea, că descoperirile științifice din laboratoarele militare au determinat progrese în câmpul aplicațiilor pașnice. Istoria umanității aduce, însă, dovezi incontestabile că înfinit mai multe tehnologii civile sînt îndreptate spre domeniul militar, decît tehnologiile de înarmare, care sînt, apoi, aplicate și în sfera civilă. Un șir lung de descoperiri și invenții ale minții umane, începînd cu armele de vînațoare și focul, și terminînd, de pildă, cu fisiunea nucleară, au o largă și binefăcătoare utilizare în

sectorul creației pașnice și doar o unilaterală — dar foarte periculoasă — aplicare în domeniul înarmărilor, al distrugerii. Și, dimpotrivă, lista mijloacelor de distrugere sau a invențiilor, determinate de servituțile purtării războaielor, care au fost transferate în domenii pașnice, se dovedește deosebit de redusă. De aceea, nimeni n-ar putea afirma — în afara faptului că dorește să justifice cursa înarmărilor — că războiul stimulează creația științifică.

Oamenii de știință — aparținînd, din punct de vedere moral, unei categorii ce nu se poate disocia de răspunderea salvagădării păcii — au datorită, azi mai mult ca oricînd, să-și facă auzit glasul în cabinetele care decid enorma risipă de fonduri și inteligență făcută în scopul anihilării civilizației umane. Ei pot explica mai competent ca oricînd — și o fac din ce în ce mai pregnant — că armele nucleare constituie un grav factor de destabilizare, și nu de împiedicare a unui eventual război. Ei trebuie să-și spună cuvîntul în legătură cu consecințele posibile ale realizărilor lor științifice, să lămurească opinia publică, astfel ca, împreună, să determine ca nimeni să nu folo-

sească știința, cuceririle ei de vîrf în alte scopuri decît cele destinate vieții și fericirii oamenilor. Este un factor dător de speranță că tot mai mult și tot mai mulți oameni de știință își pun răscolitoarea întrebare: la ce vor servi cercetările, descoperirile pe care le fac? Într-adevăr, amenințările grave care planează asupra umanității trezesc oamenii de știință conștiința uriașei lor răspunderi față de prezentul și viitorul omenirii. Fiindcă, astăzi, se pune cu acuitate problema alegerii între politica de intensificare a cursei înarmărilor, de producere de noi arme nucleare de distrugere în masă și politica de dezarmare, de destindere și pace.

România socialistă — ale cărei propuneri și inițiative în problema dezarmării cunosc o elocventă prețuire la O.N.U., în alte mari foruri internaționale și, în general, în rîndul opiniei publice de pe toate meridianele globului — a atras, de-a lungul anilor, interesul viu al unor foarte largi cercuri pentru inițierea a două manifestări de prestigiu, a căror idee centrală a fost relația dintre știință și marile probleme ale păcii în epoca contemporană. Astfel, al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei, desfășurat sub înaltul patronaj al tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, și Simpozionul internațional „Oamenii de știință și pacea”, sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Socialiste

IX-lea al P.C.R. era subliniată necesitatea respectării dreptului inalienabil al popoarelor de a-și alege libere calea de dezvoltare, de a-și hotărî destinele fără amestec din afară, a așezării relațiilor dintre state pe noi principii, astfel încât egalitatea, echitatea și participarea efectivă a tuturor statelor la rezolvarea problemelor comune ale omenirii să devină norme imperative în viața internațională. Lichidarea, într-un timp cât mai scurt, a subdezvoltării, instaurarea unei noi ordini economice și politice mondiale, care să stimuleze dezvoltarea largă și neîngrădită a tuturor statelor și, în primul rând, dezvoltarea mai accelerată a țărilor rămase în urmă, constituie, în optica partidului nostru — și evoluția din zilele noastre demonstrează că așa este — condiții fundamentale ale asigurării progresului și păcii în lume. Relațiile contemporane evidențiază că menținerea și adâncirea decalajelor economice între state — ca urmare a politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste — constituie o gravă sursă de inechitate în relațiile internaționale.

Lichidarea subdezvoltării depinde, desigur, în primul rând, de efortul fiecărui popor; este, însă, evident că eforturile naționale pentru asigurarea dezvoltării și progresului țărilor rămase în urmă din punct de vedere economic sînt frîmate de o structură internațională inechitabilă, care adîncește neconținut decalajul dintre țările în curs de dezvoltare și cele dezvoltate.

România a considerat și consideră că este necesar

să se treacă cu hotărîre la faurirea unei noi ordini economice internaționale, care să așeze relațiile dintre toate țările pe principii de egalitate și echitate, să asigure accesul țărilor slab dezvoltate și în curs de dezvoltare la tehnologiile moderne, la cuceririle științei contemporane.

O direcție fundamentală a politicii externe românești o constituie lărgirea și diversificarea relațiilor de colaborare și solidaritate cu țările în curs de dezvoltare, cu care conlucrează și pe plan internațional în cadrul „Grupului celor 77” și mișcării de nealiniere, la activitățile cărora țara noastră participă cu statut de invitat. O asemenea orientare fundamentală se înscrie pe linia luptei împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului.

Rol de pionierat

România a atras, nu o singură dată, atenția asupra necesității soluționării, exclusiv pe cale pașnică, prin tratative, a oricăror probleme litigioase, conflicte și stări conflictuale între state. În acest cadru, țara noastră a militat pentru rezolvarea pe cale politică a

Sedința Biroului Executiv al Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea”, desfășurată în luna mai 1982, sub președinția tovarăsei academiciene doctor inginer Elena Ceaușescu, prim viceprim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, președintele Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea”, a pus, încă o dată într-un puternic relief, contribuția pe care știința românească și slujitorii ei o aduc la îndeplinirea idealurilor de progres și prosperitate, de cooperare și bună înțelegere internațională, de pace, pe care le împărtășesc toate popoarele lumii

România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-au impus ca manifestări internaționale, de amplă rezonanță și profund impact politic. Primul a pus în relief ideea că știința este rezultatul contribuției tuturor popoarelor, ca atare un bun comun, de care trebuie să beneficieze toate națiunile; al doilea a prilejuit exprimarea unor opinii de mare autoritate în problema înaltei responsabilități ce revine științei și slujitorilor ei în apărarea păcii, libertății și vieții popoarelor.

Pornind de la politica de pace

promovată de partidul și statul nostru, oamenii de știință români — hotărîți să-și pună, ca și pînă acum, capacitatea și forțele exclusiv în slujba progresului, a vieții — au reafirmat vocația pașnică a științei românești prin constituirea, în decembrie 1981, a Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea”, menit să dea expresie dorinței savanților români, întregului nostru popor, ca, pretutindeni, știința să contribuie în exclusivitate la fericirea oamenilor. Spunea, cu acel prilej, tovarăsa academician doc-

tor inginer Elena Ceaușescu, prim viceprim-ministru al guvernului, „președintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, președintele Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea”: „Consider că, în împrejurările actuale — cînd asistăm la o agravare a situației internaționale, la sporirea pericolului la adresa păcii și independenței popoarelor, ca urmare a accentuării cursei înarmărilor, a înmulțirii focarelor de conflicte și război — toți slujitorii științei, indiferent de domeniul în care își desfășoară activitatea, au înalta îndatorire și răspundere de a se manifesta în modul cel mai activ ca militanți fermi pentru pace și destindere internațională. Între știință și pace au existat întotdeauna o strînsă legătură, o condiționare și o determinare reciprocă. Întreaga evoluție a umanității demonstrează că progresul și pacea nu pot fi concepute fără contribuția nemijlocită a științei, iar știința nu-și poate afirma posibilitățile de progres decît în condiții de pace”.

Unindu-și forțele, intensificînd conlucrarea pe plan internațional, știința poate și trebuie să devină cu adevărat o armă a vieții, astfel încît toate popoarele să-și poată sporii contribuția la patrimoniul cunoașterii universale, ca pacea, securitatea și colaborarea să triumfe pe planeta noastră.

I.O.

CEAUȘESCU – ROMÂNIA – PACE

situației din Orientul Apropiat. Încă de la declanșarea conflictului militar din 1967, România — primul stat socialist care a stabilit relații cu O.E.P., primind la București, din 1974, o reprezentanță permanentă a acestei organizații — a arătat că, în Orientul Apropiat, nu se poate instaura o pace justă și durabilă fără rezolvarea problemei palestinienilor, fără recunoașterea dreptului poporului palestinian la autodeterminare, la un stat propriu independent, ca și a dreptului la existență al tuturor statelor din zonă. Intensificarea raporturilor de prietenie și solidaritate cu țările arabe, cu O.E.P., întreținerea de relații cu toate statele din zonă, inclusiv cu Israelul — chiar dacă, pentru început, nu toată lumea a înțeles realismul acestei poziții — au permis creșterea contribuției României la găsirea de soluții pentru o reglementare globală, justă și durabilă a crizei din Orientul Mijlociu.

Ca țară europeană, România s-a preocupat și se preocupă permanent de înfăptuirea securității pe continent. Militând pentru normalizarea raporturilor dintre toate statele continentului, pe baza respectării independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, România a stabilit, încă din 1967, relații diplomatice cu Republica Federală Germania, considerând că procesul de îmbunătățire a raporturilor dintre țările socialiste și R.F.G. constituie o necesitate pentru realizarea securității și păcii în Europa. Desfășurarea evenimentelor internaționale a evidențiat, pe deplin, justetea acestui punct de vedere. „Pot spune, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, că normalizarea relațiilor dintre România și Republica Federală Germania a contribuit atât la dezvoltarea raporturilor reciproce, cât și la normalizarea generală a situației din Europa — deci a consti-

Tînăra generație sub semnul devizei mobilizatoare „PARTICIPARE, DEZVOLTARE, PACE“

La inițiativa României, în 1985, pe plan mondial va fi marcat Anul Internațional al Tinerețului (A.I.T.), care se va desfășura sub generoasa deviză „Participare, Dezvoltare, Pace“. Pregătirile pentru această acțiune de mare semnificație au fost urmărite și îndrumate, încă din 1981, de Comitetul consultativ al O.N.U. pentru A.I.T., al cărui președinte este tovarășul Nicu Ceaușescu, prim-secretar al C.C. al U.T.C., ministru pentru problemele tinerețului.

Comitetul consultativ s-a întrunit în cadrul a trei sesiuni — în 1981, 1982 și în aprilie 1984, la Viena. La sesiunile din 1981 a fost adoptat programul de măsuri și activități în vederea marcării A.I.T., aprobat de Adunarea Ge-

Aspect de la lucrările reuniunii europene de pregătire a Anului Internațional al Tinerețului (AIT). Onorată prin Mesajul adresat de către președintele Nicolae Ceaușescu participanților — mesaj primit călduros, cu deosebită atenție și interes —, reuniunea a dezbătut probleme de mare importanță pentru unirea forțelor tinerei generații și creșterea aportului ei la dezvoltarea economico-socială a fiecărei țări, la lupta pentru progres social, colaborare și pace în lume. „Noi considerăm — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — că actuala reuniune, ca, de altfel, întreaga pregătire și desfășurare a Anului Internațional al Tinerețului, trebuie să ducă la intensificarea participării tinerei generații din Europa și din toate țările lumii la eforturile generale pentru soluționarea marilor probleme ale epocii noastre, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune, a păcii și colaborării“

nerală a O.N.U., program pe care se întemeiază întreaga activitate a Comitetului. La sesiunea din 1982 s-a hotărât organizarea unor reuniuni regionale, respectiv pentru Africa, Asia și Pacific, Europa, America Latină și Asia de Vest. Acestea au avut loc în

anul 1983 și s-au încheiat prin adoptarea de planuri de acțiuni care să conștientizeze și să sensibilizeze opinia publică și guvernele față de problemele actuale ale tinerei generații. Dintre reuniuni, cea europeană, desfășurată în România (5—9 septembrie

tuit o contribuție la securitate și pace". Realitatea a demonstrat justetea acestei poziții românești, ea fiind urmată, ulterior, și de alte state socialiste din Europa.

De asemenea, încă din 1970, președintele Nicolae Ceaușescu a definit noul concept al securității pe continent, evidențind că ea reclamă „un sistem de angajamente ferme din partea tuturor statelor, precum și de măsuri concrete de natură să ducă la excluderea forței și amenințării cu folosirea forței în relațiile interstatuale, să ofere tuturor țărilor garanții depline că se află la adăpost de orice agresiune”. După cum se știe, de-a lungul întregului proces de edificare a securității europene, România, președintele ei au adus contribuții substanțiale, țara noastră având un rol de pionierat în susținerea ideii de Conferință general-europeană, militând cu perseverență și răbdare pentru depășirea obstacolelor ivite, pentru punerea în aplicare a dispozițiilor Actului final de la Helsinki, pentru instituționalizarea și permanentizarea acestui proces perfectibil. Țara noastră se pronunță pentru tratarea atentă și aprofundată a tuturor aspectelor și, în primul rând, a pro-

blemelor în care progresele au fost minime sau aproape inexistente, cum este cazul dezarmării. România a atras, de nenumărate ori, atenția asupra incompatibilității securității și destinderii în Europa cu spirala crescândă a cursei înarmărilor și, în special, a celor nucleare.

Pacea, dezarmarea — obiective fundamentale

Punerea în aplicare a hotărârii N.A.T.O. de instalare, în unele țări vest-europene, a rachetelor americane cu rază medie de acțiune și, ca urmare, adoptarea de către Uniunea Sovietică a contramăsurilor militare nu poate să nu afecteze climatul politic pe continent și în lume, interesele vitale ale popoarelor.

1983), a adoptat „planul de la Costinești”, apreciat ca o contribuție valoroasă la buna înțelegere și colaborare între tineri și organizațiile de tineret din diferitele țări ale continentului european. A treia sesiune a Comitetului consultativ al O.N.U. pentru A.I.T. a apreciat pozitiv analiza întreprinsă, la nivel regional, a situației economico-sociale a tineretului și efortul de elaborare a unor programe de acțiune, în conformitate cu problemele specifice ale tineretului din fiecare regiune. De asemenea, Comitetul a recomandat Adunării Generale a O.N.U. să dedice, la sesiunea sa din 1985, un număr adecvat de sedințe plenare, special consacrate politicilor și programelor destinate tineretului, care să se constituie în Conferința Mondială a Națiunilor Unite pentru Anul Internațional al Tineretului. Cea de-a patra sesiune a Comitetului, proiectată să se desfășoare în 1985, urmează să elaboreze liniile generale ale unor programe viitoare în domeniul problematicei tineretului.

Pe baza activității Comitetului consultativ, care a chemat constant statele, organismele din sistemul O.N.U., organizațiile de tineret să participe activ la pregătirea A.I.T., să-și intensifice eforturile în vederea promovării unor politici și programe pentru tineret, ca parte componentă a dezvoltării economice și sociale a națiunilor lor, au fost create 106 comitete naționale, între care cel român, înființat în anul 1981, alcătuit din 107 membri și condus

de primul secretar al C.C. al U.T.C.

Anul Internațional al Tineretului — 1985 — coincide cu marcare aniversării a patru decenii de la crearea Organizației Națiunilor Unite și a două decenii de la adoptarea, în cadrul aceluiași forum mondial, a primului document programatic vizând rolul și locul tineretului în lumea contemporană — Declarația cu privire la promovarea în rândul tinerilor a idealurilor păcii, respectului reciproc și înțelegerii între popoare (7 decembrie 1965) — un prestigios document adoptat de O.N.U. la inițiativa României. În ultimii 20 de ani, contribuțiile și propunerile concrete ale țării noastre, inițiativele românești în perspectiva Anului Internațional al Tineretului s-au bucurat de un larg ecou în rândul tinerilor de diferite orientări și convingeri politice, precum și al multor factori de decizie politică, guverne, instituții interguvernamentale, agenții specializate ale O.N.U.

Activitatea amplă, rodnică a României în promovarea problematicii tineretului pe plan mondial izvorăște din convingerea fermă a țării noastre, a președintelui Nicolae Ceaușescu că actuala noastră generație reprezintă, mai mult ca oricând în istoria planetei, o forță importantă a progresului, dezvoltării, o participantă activă la făurirea destinului de pace ale umanității. „Cauza apărării păcii și vișii popoarelor — sublinia președintele Nicolae Ceaușescu — cere tineretului lumii ca — pe deasupra oricăror

deosebiri de orientări și concepții politice, filosofice, ideologice și religioase — să-și dea mîna, să concluzioneze tot mai strîns pentru a bara calea războiului, pentru a opri cursa înarmărilor”.

Pregătirile pentru A.I.T., activitatea desfășurată de Comitetul consultativ al O.N.U. pentru A.I.T., apropierea anului care va ridica la cote și mai mari eforturile depuse pînă în prezent au pus și pun în evidență interesele, idealurile și aspirațiile tineretului generației, dorința ei de a participa direct la procesul dezvoltării naționale, precum și la dezbaterile responsabile, aprofundate, și la soluționarea echitabilă a marilor probleme cu care se confruntă contemporaneitatea. Președintele Comitetului consultativ al O.N.U. pentru A.I.T., tovarășul Nicu Ceaușescu, arăta, recent, că este legitimă dorința tineretului generației de a-și se recunoaște cu adevărat un statut social-politic adecvat rolului său de puternică forță socială, asociată tuturor proceselor novatoare, eforturilor popoarelor vizînd edificarea unei lumi a păcii, progresului și colaborării pe planeta noastră.

Anul Internațional al Tineretului este chemat, în concepția tineretului generației din România și a organizațiilor sale politice și profesionale, să dea o puternică expresie voinței tinerilor de pretutindeni de a acționa pentru înflorirea continuă a civilizației umane, în condiții de înțelegere, pace și colaborare între popoare.

Doina Topor

CEAUȘESCU ROMÂNIA PACE

Este convingerea poporului român, a conducătorului său că producerea și amplasarea de noi arme nucleare pe continent și în lume nu constituie și nici nu poate constitui un mijloc de consolidare a securității și de apărare a păcii, ci, dimpotrivă, vor sporii și mai mult gradul de insecuritate, vor mări pericolul unui război nuclear, ale cărui efecte distrugătoare nu vor ierta pe nimeni.

Pornind de la aprecierea președintelui Nicolae Ceaușescu că problema cardinală a zilelor noastre o constituie încetarea cursei înarmărilor, preîntâmpinarea războiului, apărarea dreptului fundamental al oamenilor, al popoarelor la viață, România acționează pentru a determina oprirea, atât a amplasării „eurorachetelor” americane, cât și a aplicării contramăsurilor anunțate de U.R.S.S., susține necesitatea reluării neîntrerupte a negocierilor sovieto-americane de la Geneva. Totodată, partidul și statul nostru se pronunță pentru tratative directe între țările membre ale Tratatului de la Varșovia și cele ale Pactului N.A.T.O., în vederea reducerii înarmărilor și îmbunătățirii climatului internațional. Relevând importanța reluării, cât mai curând, a negocierilor dintre U.R.S.S. și S.U.A., România socialistă consideră că țările celor două blocuri militare, cât și alte state europene, trebuie să participe, sub o formă sau alta, la aceste tratative, să-și aducă contribuția la realizarea unui acord, a unor înțelegeri corespunzătoare, căci problemele dezarmării privesc toate popoarele europene.

În condițiile agravării situației internaționale, partidul și statul nostru apreciază că țările socialiste, țările în curs de dezvoltare și nealiniate, toate statele, popoarele, partidele progresiste și democratice de pretutindeni trebuie să facă totul pentru a opri accentuarea încordării, pentru reluarea și continuarea politicii de destindere.

În concepția României, pentru ca să fie trainică, destinderea trebuie să se bazeze pe principiile depline egalități în drepturi, respectării suveranității și independenței naționale, neamestecului în treburile interne ale altor state, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, pe respectul dreptului fiecărui popor de a se dezvolta liber, pe calea progresului economic și social. Orice act de încălcare a acestor prin-

cipii este de natură să pună grav în pericol cauza securității și păcii. Totodată, destinderea trebuie să se manifeste în raporturile dintre toate statele, indiferent de mărime, de orînduire social-economică. Destinderea presupune — mai mult, reclamă — excluderea măsurilor de presiune și de forță atât între marile puteri, cât și în raporturile acestora cu alte state. La acțiunile de înfăptuire și întărire a destinderii trebuie să participe toate statele lumii, în condiții de deplină egalitate. Așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, destinderea se poate înfăptui numai cu participarea activă și egală a tuturor statelor, indiferent de mărime și de orînduire socială.

În concepția partidului și statului nostru, destinderea nu înseamnă menținerea statu-quo-ului politic și social în lume, ori împiedicarea luptei popoarelor pentru eliberare națională, pentru cucerirea independenței, pentru transformări revoluționare; de asemenea, ea trebuie să fie universală, și — ca și pacea — indivizibilă. Pentru a fi durabilă și reală, ea trebuie să fie consolidată prin măsuri concrete de dezangajare militară, de dezarmare nucleară. Fără asemenea măsuri, nu se poate vorbi de destindere, de pace și securitate, nici în Europa, nici în lume.

Exemplara activitate desfășurată de conducătorul partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în elaborarea și înfăptuirea politicii externe a României socialiste are semnificații atât teoretice, cât și practice. Afirmarea în circuitul universal a concepției tovarășului Nicolae Ceaușescu privind problemele majore ale contemporaneității, dovedită și prin traducerea în numeroase țări ale lumii a operei sale, probează, cu putere, influența uriașă a gândirii social-politice a președintelui României, imensul său prestigiu internațional.

Ampla deschidere internațională a României, mai ales după Congresul al IX-lea al P.C.R., confirmarea de către viață a poziției partidului și statului nostru în problemele fundamentale ale contemporaneității au dus la afirmarea țării noastre în conștiința lumii ca unul dintre cei mai consecvenți și activi apărători ai cauzei păcii și progresului popoarelor.

Aurel Zamfirescu

Memoria mereu vie

a istoriei de luptă eroică

pentru independența

și propășirea patriei

Armata română în revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944

General-locotenent dr. Ilie Ceaușescu

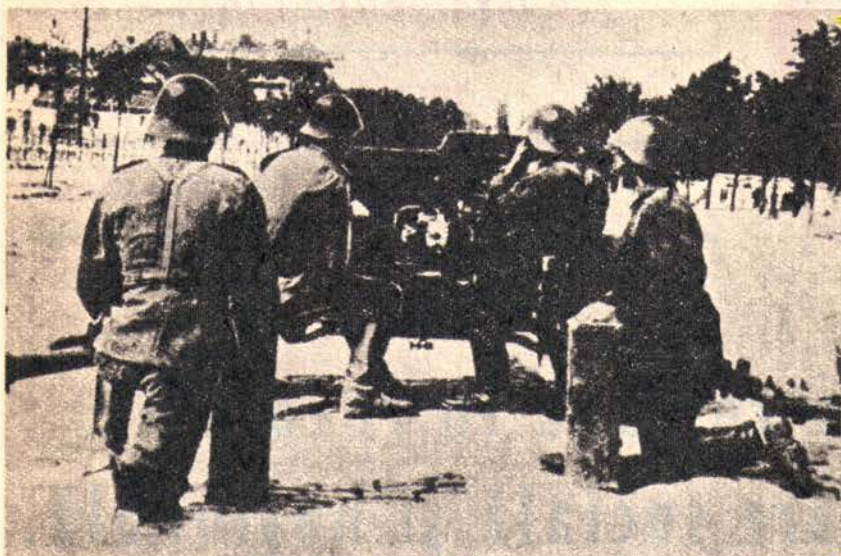
Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă declanșată de întregul popor român la 23 August 1944, sub conducerea partidului comunist, reprezintă în istoria națională un eveniment de hotar, cu rezultate hotărâtoare în evoluția ulterioară a României. Revoluția din August 1944 — se arată în **Hotărîrea Plenei Comitetului Central al Partidului Comunist Român privind cea de-a 40-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă** — „a deschis o eră nouă în istoria multimilenară a poporului nostru [...] Acționînd cu întreaga sa forță pentru zdrobirea mașinii de război hitleriste, poporul român și-a afirmat, încă o dată, cu strălucire, glorioasele sale tradiții de luptă pentru scuturarea jugului dominației străine, pentru dezvoltarea liberă și suverană, împotriva forțelor asupritoare, a politicii de înrobire a popoarelor”.

În pregătirea declanșării și desfășurării victorioase a revoluției de eliberare socială și națională, partidul comunist a desfășurat o activitate susținută, energică și de mare amploare pentru formarea unui larg consens politic național, capabil să asigure unitatea națiunii în lupta pentru libertate. În acest sens, avînd drept coloană vertebrală Frontul Unic Muncitoresc, prin care partidul comunist realizase unitatea de acțiune a clasei muncitoare, s-a constituit, în vara anu-

lui 1944, cea mai largă coaliție de forțe politice democratice, antifasciste, făptuită vreodată în arena publică românească. Această coaliție, al cărei faur al fost partidul comunist — forța politică cea mai profund atașată intereselor naționale fundamentale, cauzei independenței, suveranității și unității țării — și-a stabilit un program precis de acțiune revoluționară, care coincidea, practic, cu platforma de luptă a mișcărilor de rezistență națională înfrățită națiunii de către comuniști încă din anul 1941. În Declarația de constituire a Blocului Național Democratic din Iunie 1944 se arată că obiectivele primordiale ale luptei poporului român, în acea etapă istorică, erau: încheierea armistițiului cu Națiunile Unite „în baza ofertei făcute de aliați”, ieșirea țării din războiul hitlerist, eliberarea țării de ocupația germană, alăturarea ei la Națiunile Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale. În scopul atingerii acestor obiective de interes național suprem se impunea înlăturarea regimului de dictatură antonesciană și înlocuirea lui „cu un regim constituțional, democratic, pe baza acordării drepturilor și libertăților civice tuturor cetățenilor țării”.

O însemnătate de prim ordin pentru pregătirea, declanșarea și desfășurarea victorioasă a revoluției din August 1944 a avut-o atragerea armatei țării de către partidul comunist în frontul unic de luptă al întregu-

Memoria mereu vie a istoriei de luptă eroică

Artileriști români la Podul Baneasa oprind o cotoandă hitleristă care intenționa să pătrundă în zona de nord a Capitalei

lul popor pentru înfăptuirea obiectivelor momentului istoric. Este meritul covârșitor al partidului comunist de a fi apreciat, cu luciditate și competență, complexa situație politică și militară a României și de a fi stabilit că „salvarea țării” de la o „adevărată catastrofă națională” era posibilă prin lupta întregului popor, a armatei române. Prin aplicarea acestei concepții, partidul comunist depășea normele dogmatice existente în teoria și practica revoluționară a vremii, potrivit căreia o revoluție trebuia, în mod necesar, să înceapă cu sfărâmarea armatei și articulațiilor statale ale vechiului regim. Și în acest domeniu, partidul comunist vădea resursele sale uriașe de originalitate, izvorite din orientarea sa de fond privind înțelegerea adecvată a realităților social-economice și politice naționale, refuzul aplicării mecanice a unor modele revoluționare valabile în alte împrejurări și condiții istorice.

Această orientare originală și profund patriotică a partidului comunist față de oștire a fost exprimată cu limpezime în apelul adresat, în martie 1944, comandanților de mari unități, generalilor, ofițerilor și soldaților armatei noastre. „Interesul suprem național — se arată în apelul P.C.R. — cere ca România fără nici o întârziere să rupă alianța cu Hitler și să întoarcă armele împotriva nemților, dușmanii comuni ai Națiunilor Unite și ai României. Numai astfel salvăm viitorul țării, al poporului, al armatei... Armata și comandanții ei poartă o mare răspundere. Ei trebuie să-și îndeplinească imediat datoria patriotică. Poporul nu va uita pe cei ce au fost alături de el în ceasul decisiv”.

Atragerea armatei de partea revoluției, lupta ei hotărâtă, alături de popor, pentru eliberare socială și națională au fost posibile atît datorită acțiunii constante și temeinice a partidului comunist, cit și unui întreg complex de factori, dintre care cităm: tradiția seculară a situării oștirii naționale alături de întregul popor în lupta împotriva dominației străine, pentru

libertate, independență și unitate; compoziția socială a armatei, o oglindă fidelă a societății românești, în care, numericeste, predominau clasele producătoare de bunuri materiale și spirituale; starea de spirit profund antihitleristă și antidictatorială din rîndurile militarilor, care conștientizau pericolul grav care îl reprezenta, pentru viitorul României, războiul împotriva Națiunilor Unite; dorința ardentă a întregului organism militar național de a declanșa lupta pentru eliberarea părții de nord-vest a țării, smulșă samavolnic prin odiosul Dictat fascist de la Viena din 30 august 1940; etc.

În condițiile interne și internaționale favorabile din vara anului 1944, bizuindu-se pe unanimitatea de voință și acțiune a întregului popor, pe care o înfăptuise în perioada anterioară, partidul comunist a hotărât, la 23 august 1944, să declanșeze revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Dictatura antonesciană a fost răsturnată și s-a instituit un nou regim de drepturi și libertăți democratice. România, în virtutea dreptului imprescriptibil al fiecărui stat de a lua toate măsurile în vederea apărării independenței și suveranității naționale, a început imediat lupta împotriva Germaniei hitleriste. Așa cum sublinia Declarația Partidului Comunist Român, dată publicității la declanșarea revoluției: „În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său”.

La chemarea partidului comunist, a patriei, armata română, ca un singur om, a întors armele, fără nici o defecțiune sau rezervă, împotriva forțelor militare hitleriste, angajînd cu eroism și abnegație, alături de întregul popor, lupta pentru eliberarea țării. „Acționînd în deplină unitate cu detașamentele de

Trupele române defilând pe străzile Clujului eliberat.

muncitori și țărani înarmați, cu gărzile patriotice și formațiunile de partizani — arată secretarul general al P.C.R. — armata a adus o importantă contribuție la răsturnarea dictaturii antonesciene, precum și la lichidarea rezistenței trupelor hitleriste, la eliberarea Capitalei și a altor orașe ale țării”.

Comandamentul suprem național, acționând la ordinele noului guvern instituit la 23 august 1944, în compunerea căruia se aflau și reprezentanți ai Partidului Comunist Român și Partidului Social-Democrat, a conceput și condus nemijlocit operațiile militare de eliberare a teritoriului național de sub ocupația hitleristă. Aceste operații militare, declanșate de forțele armate naționale într-o situație extraordinară de complexă (pe o mare parte a teritoriului național erau instalate considerabile efective ale Wehrmachtului, aflate în luptă cu armata sovietică la aripa de sud a frontului sovieto-german; în orașe, pe arterele de mare importanță, în punctele strategice, în zonele de interes economic și politic se aflau garnizoane germane; în vecinătate, în Iugoslavia și Bulgaria, precum și în nordul Transilvaniei, ocupat de Ungaria horthystă, erau dislocate mari unități și unități militare dușmane) au reprezentat „întoarcerea de arme” executată de oștirea română într-o impresionantă unitate.

Rapiditatea și caracterul unitar al angajării armatei române în revoluție — eveniment singular în istoria celui de-al doilea război mondial — a fost receptat, și mai este încă, de către unii istorici din străinătate, ca un fapt „enigmatic”, de domeniul incredibilului. Istoricul vest-german Andreas Hillgruber, de exemplu, remarcă, referindu-se la acest eveniment aproape fără precedent în istoria războaielor: „Este greu de dat un răspuns satisfăcător la întrebarea cum de a putut conducerea României să determine unitățile sale armate, care au luptat timp de patru ani împotriva Armatei

Roșii, să treacă imediat de partea dușmanului de pînă atunci, fără ca aceasta să ducă la disensiuni în rîndul corpului ofițeresc și la apariția unor manifestări de descompunere în rîndul trupelor”.

Unanimitatea cu care oștirea română, demnă de glorioasele și îndelungatele sale tradiții de luptă pentru libertatea patriei, a răspuns în august 1944 la chemarea partidului comunist, a țării nu este nicidecum inexplicabilă. Concludent pentru modul în care au reacționat comandamentele și trupele române la 23 august 1944 este modul în care a acționat, chiar în aceeași seară, un detașament militar, de țărila unei brigăzi, instalat în dispozitivul unei mari unități germane, între Fălticeni și Gura Humorului. Comandantul detașamentului avea să consemneze în raportul, înaintat forurilor superioare, după acțiunile de luptă, motivația deciziei sale de a ataca imediat unitățile germane de care era flancat: „Proclamația (recepționată prin radio) era clară: de a lupta alături de armatele Națiunilor Unite contra inamicului din vest... concluzia logică a fost că nu pot să rămîn inactiv față de situația locală, căci retragerea armatei germane de pe teritoriul român nu se va face fără luptă și că, chiar dacă la început nu se va ataca sau dezarma, ulterior va urma una din aceste ipoteze. A trece de partea germanilor, sub ordinele cărora eram pus în acel moment, aducea un prejudiciu hotărîrii guvernului și Marelui stat major... și era și contra sentimentului obștesc (s.n.)... Hotărîrea: Lupta contra germanilor și ungurilor în cooperare cu armata sovietică...”.

Armata română, sprijinită de formațiunile patriotice organizate în clandestinitate de către partidul comunist, de gărzii populare alcătuite spontan de cetățeni pe cuprinsul țării, de întregul popor, a început imediat acțiunile militare împotriva ocupanților.

Încleștări înverșunate au avut loc în București și în

Ostași români pe frontul
din Ungaria.

împrejurimile nordice ale Capitalei, unde forțele revoluționare românești au eliminat, pînă la 28 august, orice prezență militară hitleristă. În interiorul orașului, trupele române, sprijinite de patrioții civili, au atacat și lichidat rezistențele hitleriste constituite în diverse edificii publice — la Prefectura de Ilfov, la Școala Superioară de Război, în hoteluri etc. —, luînd prizonieri numeroși militari hitleriști și capturînd cantități importante de armament și tehnică de luptă. Acțiunile militare din interiorul Capitalei s-au desfășurat în condițiile unor violente atacuri ale Luftwaffe germane. În zona Băneasa-Tunari-Otopeni, hitleriștii constituiseră o puternică grupare de forțe destinată să execute ordinul dat de Hitler în noaptea de 23/24 august 1944: „de a doborî puciul (termen sub care hitleriștii au desemnat revoluția română), a captura pe rege și camarila de la palat și de a constitui un nou guvern în frunte cu un general filogerman”. Forțele inamice de la nord de Capitală au încercat să pătrundă în oraș, în dimineața de 24 august 1944, dar au fost oprite. În zilele următoare, gruparea inamică din zona Băneasa-Otopeni a fost supusă unor atacuri concentrice ale trupelor române, și a fost lichidată. Ultimele rămășițe ale ei, care își căutaseră scăparea spre nord, au fost capturate în după-amiaza de 28 august la Gherghița-Prahova. În luptele din zona Capitalei, forțele românești au provocat inamicului pierderi grele în morți și răniți și au capturat 6 998 de prizonieri (între care 7 generali, 536 ofițeri și 1 282 subofițeri). Forțele române au înregistrat pierderi cifrate la aproximativ 1400 militari (morți și răniți).

În Valea Prahovei luptele au fost, de asemenea, deosebit de aprige. La Ploiești, Cîmpina, Tîrgșor, Brazi, Bucov, la Păulești, Vălenii de Munte sau Sîlnic și în alte locuri, trupele române, cu sprijinul activ al detașamentelor de patrioți înarmați, au nimicit sau capturat o importantă grupare de forțe dușmane (aproximativ 29 000 de militari). Victoria obținută de forțele revoluționare românești în zona prahoveană — unde se aflau terenurile petrolifere și instalațiile de rafinare a șteiului, de o mare însemnătate în ansamblul

celui de-al doilea război mondial — a avut o importanță cu totul deosebită. O lucrare scrisă de un grup de foști generali ai Wehrmachtului sublinia referitor la pierderea zonei petrolifere din România: „Din punct de vedere al economiei de război, aceasta a fost pentru Germania cea mai grea lovitură, se poate spune chiar lovitura decisivă”.

Și în alte zone ale țării, acțiunile militare declanșate de trupele române cu sprijinul populației au fost finalizate prin nimicirea sau capturarea forțelor hitleriste. În Bărăgan, luptele au avut o desfășurare complexă, forțele noastre angajînd atît grupările inamice care staționau în această zonă, cit și numeroasele coloane germane care se retrăgeau precipitat de pe frontul din Moldova și își căutau scăparea, fie peste Dunăre în Bulgaria, fie, prin trecătorile Carpaților, în Transilvania, în liniile proprii. În consecință, forțele române au lichidat, într-o primă etapă, garnizoanele inamice — la Slobozia, Tîndărei, Bărăganu, Lehliu, Călărași, Giurgiu ș.a. — și, apoi, au angajat numeroasele coloane motorizate fracționîndu-le și nimicindu-le pe părți — la Stîlpu, Pogoanele, Albești, Slobozia, Călărași, Oltenița. În desfășurarea acestor lupte, trupele române au primit un sprijin prețios din partea detașamentelor populare înarmate, care s-au angajat cu hotărîre în lupta pe viață și pe moarte cu dușmanul. Au fost luați numeroși prizonieri: la Oltenița — circa 600; la Călărași — aproape 6 500; la Cioacănești — 500; la Tresteni, Găiseni și Florești (jud. Ilfov) — peste 1000.

Pe teritoriul dintre Dunăre și mare, luptele desfășurate împotriva inamicului au avut ca obiectiv atît lichidarea garnizoanelor ocupante din localități și a coloanelor de trupe germane scăpate din zona frontului, cit și neutralizarea puternicei forțe maritime din Marea Neagră și fluvială de pe Dunăre. Astfel că, la fel ca și în alte zone ale țării, la aceste înclăștări au luat parte categorii variate de trupe — grăniceri, marinari, aviatori, artileriști, infanteriști, pontonieri etc. — cu sprijinul neprecupețit al formațiunilor de luptă patriotice. La Constanța și Medgidia, la Cernavodă și

Trupe române după eliberarea orașului Banská Bystrica, din Cehoslovacia

Hîrșova, la Negru Vodă și în alte locuri, trupele noastre au obținut victorii strălucite. Pînă la sfîrșitul lunii august, cînd întreaga zonă a Dobrogei a fost eliberată, forțele revoluționare române au luat prizonieri peste 10 500 de militari inamici.

Luptele împotriva forțelor fluviale inamice nu s-au desfășurat doar pe segmentul dunărean care mărginește Dobrogea. Trupele române au atacat convoaiele de nave dușmane care încercau să se scurgă în amonte, pe fluviu, în toate porturile românești, la Oltenița, Giurgiu, Corabia, Bechet etc. Totodată, monitoarele noastre au desfășurat ample acțiuni militare pe fluviu, soldate cu scufundarea sau capturarea a zeci de nave inamice încărcate cu trupe sau material de război.

În Oltenia și estul Munteniei, forțele noastre au lichidat cu rapiditate prezența militară hitleristă în înclătări scurte și victorioase. La Șimian, Hînova și Izvoarele — județul Mehedinți; la Turnu Severin, pe teritoriul județelor Muscel și Argeș, la Craiova, Corabia, Slatina, Cîmpul Mare sau Slătioara, precum și în alte locuri, trupele noastre, cu sprijinul forțelor populare, au capturat sute de militari inamici și importante cantități de material de război.

O deosebită importanță pentru evoluția ulterioară a operațiilor militare împotriva Wehrmachtului a avut victoria obținută de forțele române în zona defileului Dunării, la Porțile de Fier. În acest spațiu, comandamentul hitlerist intenționa să realizeze joncțiunea între două grupări strategice germane — una operațională pe teritoriul românesc, cealaltă în Iugoslavia și Grecia —, încredințându-le misiunea de a opune rezistență pe un front amenajat pe culmile Carpaților și Balcanilor Occidentali. Lupte grele pentru eliberarea acestei zone au desfășurat trupele noastre la Gura Vail, Orșova, Virclorova, Moldova Veche și în alte puncte. Victoria trupelor noastre în spațiul Porților de Fier ale Dunării, conjugată cu biruința obținută în sudul Transilvaniei și Crișanei și în Banat a determinat eșecul planului strategic hitlerist.

În sudul Transilvaniei și Crișanei și în Banat, forțele

române au avut o dublă misiune: pe de o parte, să nimicească ori să captureze grupările hitleriste din aceste regiuni și, pe de altă parte, să împiedice pătrunderea unor forțe dușmane de dincolo de frontiere sau de peste linia de demarcație româno-ungară impusă României prin Dictatul de la Viena. În îndeplinirea acestor misiuni, trupele române, în cooperare cu forțele populare, au desfășurat lupte victorioase la Brașov, Prejmer, Sibiu, Sebeș-Alba, Vinșul de Jos, Alud, Alba Iulia, Arad, Lipova, Caransebeș, Rada, Lugoj, Reșița etc. Înalta misiune care le-a fost încredințată a fost executată exemplar, munții Carpați rămînînd în stăpînire noastră, fapt ce a avut o însemnată remarcabilă în desfășurarea celui de-al doilea război mondial.

Concomitent, în această zonă, trupele române au trecut la ofensivă și au eliberat, la 30 august 1944, primele porțiuni din pămîntul transilvan răpit de fasciști prin odiosul Dictat de la Viena. Comandantul Corpului de Munte a raportat plin de mîndrie Marelui Stat Major acest fapt de arme: „Astăzi, 30 august 1944, cînd se împlinesc 4 ani de la căderea primelor orașe din Ardealul de Nord, în sectorul Brașov s-au trecut granițele (impuse de fasciști) și prin luptă s-a ocupat primul obiectiv: pantele nord Vilcele — sud Sîncraiu — 2 km nord Bîcfalău — Ilarie — Bîcfalău”. Era începutul epopeii glorioase a eliberării pămîntului străbun transilvan răpit țării la 30 august 1940, pe care armata noastră, sprijinită de întregul popor, mobilizată de înflăcărata chemare comunistă „Totul pentru front, totul pentru victorie”, o va scrie în perioada următoare.

O importantă operație militară au executat, în intervalul 23—31 august 1944, trupele române aflate la începutul insurecției la aripa de sud a frontului sovieto-german. La ordinea Marelui Stat Major, ele au angajat, în noaptea de 23 spre 24 august, repelierea spre sud, deschizîndu-și drum cu armele în fața rezistențelor hitleriste. Unele unități și mari unități au început lupta în sectoarele care se găseau împotriva inamicului — cum a fost cazul detașamentului din zona Fălti-

cenii—Gura Humorului, al comandamentelor 103 și 104 munte, Regimentului 17 infanterie, Brigăzii 6 artilerie, părți din Divizia 1 blindată sau Divizia 4 infanterie — iar altele s-au deplasat cu rapiditate în zonele indicate de Marele Stat Major, concentrându-se în vederea ofensivei ulterioare din Transilvania.

Luptele desfășurate cu inamicul în intervalul 23—31 august 1944 s-au încheiat cu victoria desăvârșită a armatei noastre, a întregului popor. Șeful Marelui Stat Major a raportat comandantului suprem al oștirii, la 31 august 1944, că, „în 8 zile de lupte grele în special în zonele București, Ploiești, Călărași, Slobozia, în regiunea Șimian, Gura Văii (Mehedinți) și Vințu de Jos, Alba Iulia, în care superioritatea materială (mijloace speciale) și în trupe bine comandate și instruite era de partea adversarului, unitățile din interior (diviziile de recruți și toate școlile militare de ofițeri și subofițeri activi și de rezervă) și parte din armatele foste în operațiuni pe frontul de est au reușit să zdrobească înverșunata rezistență germană, să curețe complet teritoriul național de inamic, împiedicându-l să constituie un nou front defensiv pe Carpați... Cu aceeași credință în destinele neamului și cu același devotament total... armata așteaptă cu răbdare ordinul pentru asaltul general și decisiv care să ducă la eliberarea Ardealului de Nord.”

În cursul acestor lupte înverșunate, armata română, în deplină unitate de voință și acțiune cu întregul popor, săvârșind exemplare fapte de vitejie și eroism, a eliberat părțile centrale și sudice ale țării, cu o suprafață de circa 150 000 km pătrați.

Forțele insurecționale române au nimicit în lupte peste 5 000 de soldați și ofițeri germani și au capturat 56 455 de prizonieri, între care 14 generali și 1 421 de ofițeri, ceea ce reprezintă echivalentul a mai mult de 6 divizii ale Wehrmachtului. Totodată, forțele noastre au capturat o importantă cantitate de material de război: 222 avioane, 438 de nave fluviale (alte 60 au fost scufundate), armament și muniție, vehicule militare, echipament etc.

În timpul acestor lupte, armata noastră a acționat cu 38 de divizii, diferite unități de armată și corp de armată, unitățile și formațiunile marinei și aviației; școli militare și centre de instrucție, subunități de jandarmi, totalizând un efectiv de 465 659 de militari. Din rîndurile lor au căzut în lupte (morți și răniți), pentru cauza sfîntă a libertății și unității patriei, peste 8 500 de militari.

Victoria românească din august 1944 a avut o însemnătate remarcabilă în cadrul celui de-al doilea război mondial. Ea a facilitat armatei sovietice zdrobirea rapidă, în operația Iași-Chișinău, a unei grupări strategice germane, a creat o situație fără ieșire pentru dispozitivul militar german din Balcani, expunându-l unei înfringeri iminente. Totodată, menținînd ferm în stăpînire Carpații Meridionali și Occidentali, trupele române au creat un vast „cap de pod” strategic în sudul Transilvaniei și Crișanei și în Banat, cu o suprafață de circa 50 000 km pătrați, în care s-au concentrat forțe române și sovietice care vor dezvolta, victorios, ofensivele ulterioare împotriva Wehrmachtului.

Calculule efectuate în istoriografia românească atestă faptul că, prin performanțele militare realizate în august 1944, România a grăbit finalul celui de-al doilea război mondial cu circa 200 de zile, scutind omenirea de jertfe umane și materiale incalculabile. Un ziar străin scria, la 25 august 1944, că istoria va consemna actul de la 23 August „ca unul din cele mai hotărîtoare evenimente ale întregului război”.

Această victorie, înscrisă cu litere de aur în istoria militară multimilenară a poporului român, a fost obținută grație cooperării strînse a armatei cu întregul popor, sprijinului militar furnizat trupelor de gărzile populare înarmate, mobilizate la luptă de partidul comunist. Angajarea în înclăștările cu dușmanul a populației, utilizarea unor procedee specifice pentru înfringerea acestuia au conferit bătăliilor împotriva Wehrmachtului, din august 1944, caracteristicile unui veritabil război popular, coordonat cu competență de comandamentul suprem național.

Ca totdeauna în trecutul nostru, în lupta împotriva marilor imperii expansioniste — acum 2 500 de ani contra agresiunii persane, în vremea lui Dromichaite împotriva celei macedonene, în epopeea eroică scrisă de regele-erou Decabal, în rezistența împotriva năvălirilor populațiilor migratoare sau în cea a luptei antiotomane sub conducerea lui Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, lăncu de Hunedoara sau Mihail Viteazul, la Plevna și Rahova în 1877, la Mărăști, Mărășești sau Oituz în 1917 —, armata țării, umăr la umăr cu poporul, a făcut în August 1944, zid de netrecut dușmanilor, a asigurat patriei independența și unitatea.

Pe linia strălucitelor sale tradiții de luptă, armata României socialiste stă de strajă astăzi, împreună cu întreaga națiune, cuceririlor anilor revoluției și construcției socialiste, gata oricînd să execute ordinele patriei, să aplece libertate și unitatea gleei străbune.

Bine instruită și pregătită politic, dotată cu armament și tehnică de luptă modernă — cea mai mare parte produsă de industria noastră socialistă —, desfășurînd întreaga activitate de pregătire de luptă și politică în spiritul Directivei Comandantului Suprem, armata noastră de astăzi este demnă continuatoare a oștirii românești dintotdeauna, ale cărei drapele au fost acoperite de gloria biruinței în lupta împotriva dușmanilor invadatori. Inspirîndu-se din bogatul tezaur al experienței noastre istorice, Partidul Comunist Român a fundamentat doctrina militară națională, al cărei principiu călăuzitor este apărarea independenței, suveranității și unității patriei, prin efortul general al întregului popor. Definind genul de război care va fi dat unor forțe militare invadatoare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că „un eventual război în viitor nu poate fi decât un război de apărare, la care va participa întregul popor”. Doctrina militară românească actuală are ca obiectiv fundamental apărarea independenței și suveranității naționale și conferă armatei rolul de pivot al întregului sistem de apărare națională, în care este cuprinsă întreaga populație a țării capabilă de luptă. „România socialistă — arată secretarul general al P.C.R. — nu urmărește și nu va urmări niciodată țeluri agresive, împotriva vreunui stat”; în orice împrejurări poporul român „va lupta numai și numai pentru apărarea independenței și suveranității sale, împotriva oricărei încercări de dominație și asuprire, pentru a asigura națiunii noastre dreptul de a-și așeza societatea socialistă și comunistă în mod liber”.

Un principiu cardinal al politicii partidului și statului nostru este cel conform căruia conducerea sistemului apărării naționale este exercitată de Partidul Comunist Român, de organele supreme ale puterii de stat. Așa cum a subliniat secretarul general al partidului, „singurul conducător al forțelor noastre armate este partidul, guvernul, comandamentul suprem național. Numai acestea pot da ordine armatei noastre și numai aceste ordine pot fi executate în Republica Socialistă România”.

Memoria mereu vie
a istoriei de luptă eroică
pentru independența
și propășirea patriei

23 AUGUST 1944
în conștiința lumii

În rîndul statelor care și-au gravat pentru totdeauna numele în marea epopee antifascistă, România se înscrie la loc de cinste atît prin glorioasa revoluție de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a avut profunde implicații asupra desfășurării celui de-al doilea război mondial, cît și prin contribuția adusă de armata română, sprijinită larg de întregul popor, la marea victorie asupra Germaniei naziste. Aportul României la cauza nobilă a înfrîngerii mașinii de război hitleriste s-a bucurat de o largă recunoaștere și apreciere pe plan internațional. Relevînd acest fapt, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată: „Lupta eroică a poporului român împotriva Germaniei hitleriste, contribuția sa prețioasă la victoria asupra fascismului și-au găsit o largă recunoaștere în opinia publică internațională”.

Și într-adevăr, prin dimensiunile sale interne și internaționale, prin consecințele și învățămintele ei, cotitura istorică românească din august 1944, cu corolarul ei — participarea armatei române la înfrîngerea Reichului nazist — a avut un amplu răsunet peste hotare, atrăgînd atenția întregii lumi asupra României. Ziarul sovietic „Pravda” consemna, în acele zile, cu deplin temel, că „în România se petrec evenimente care nu pot să nu atragă o atenție deosebită”, deoarece fapta ei „depășește cadrul României”. Indiferent de proveniență, țări aliate, țări neutre și chiar inamice, aprecierile străine sînt unanime în a recunoaște multiplele consecințe ale actului istoric românesc asupra desfășurării cursului războiului, evidențînd, totodată, prețioasa contribuție a poporului român la victoria asupra fascismului.

Interesul manifestat peste hotare față de actul memorabil al poporului român, de acum 40 de ani, s-a datorat faptului că el a intervenit în împrejurările, așa cum avea să sublinieze reprezentantul sovietic la Conferința de pace de la Paris, cînd „nu erau încă evidente perspectivele dezvoltării viitoare a evenimen-

telor” și cînd „soarta Germaniei hitleriste era departe de a fi clară”. Reșinem, în acest context, remarcă unui ziar din India, care la 29 august 1944, referindu-se la acțiunea istorică a românilor, semnală: „Ei par să-și fi ales bine momentul. Din punctul de vedere al aliaților, el este sigur bine ales și aliașii ar trebui să le fie recunoscători”.

Cele semnalate erau întru totul evidente, deoarece în ajunul actului revoluționar, din august 1944, din România, Germania nazistă, deși primise lovituri puternice și pierduse inițiativa strategică, dispunea încă de un teritoriu relativ întins, de forța armată însumînd milioane de oameni și resurse mari pentru producția de armament și tehnică militară. Așa se și explică satisfacția și bucuria cu care opinia publică antihitleristă de pretutindeni a salutat aderarea României la coaliția antifascistă, văzînd în aceasta o accentuare a superiorității de forțe în favoarea Națiunilor Unite. Astfel, postul de radio american pentru Europa anunța, în noaptea de 23 spre 24 august: „De acum înainte, România este un nou aliat în tabăra Națiunilor Unite, ea manifestîndu-și voința de a se alătura la lupta ce se duce împotriva inamicului comun”. În zorii zilei de 24 august, postul de radio Londra comenta, în felul următor, evenimentul major din țara noastră: „România a trecut, acum, în rîndul Națiunilor Unite, care luptă astăzi pentru civilizație, împotriva stăpînirii Europei de către germani. Fapta României constituie un act de mare curaj, și acest act va grăbi sfîrșitul războiului”. Concordanța în timp a insurrecțiilor de la Paris și din România a stîrnit interesul patrioților francezi față de evenimentele din țara noastră. Știrile despre aderarea României la coaliția antihitleristă — scria, la 24 august, ziarul „Le front national” —, „care sosește în plină insurrecție a Parisului, îi va umple de bucurie pe luptătorii noștri”.

În timp ce evenimentele din România erau salutate cu căldură și simpatie de forțele democratice și antifasciste de pretutindeni, ele au produs o puternică

spaimă și derută în rândurile cercurilor naziste. Autoritățile militare hitleriste, comentând consecințele actului revoluționar din țara noastră pentru mașina lor de război, conchideau: „23 august înseamnă nu numai și nu atât pierderea unui aliat, ci mai ales adăugarea unui nou adversar”.

Observatori și comentatori militari străini au remarcat, chiar de la început, implicațiile operative și militar-strategice ale trecerii României de partea Națiunilor Unite și ale intrării ei în războiul contra Reichului și aliașilor lui. Astfel, o primă consecință a desfășurării victorioase a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiliberalistă din România, declanșată în împrejurările favorabile create de ofensiva armatelor sovietice la aripa de sud a frontului sovieto-german, a reprezentat-o spulberarea intențiilor Comandamentului nazist de a stabiliza frontul pe teritoriul românesc, hitleriștii fiind lipsiți de posibilitatea folosirii alinamentelor strategice de apărare pe care le oferea spațiul geografic românesc. „Niciieri pe pământul românesc — evoca radio Moscova — nemșii n-au reușit să repete evenimentele care au avut loc în Italia de nord în vara anului 1943. Ei n-au reușit să dezarmeze armata română și să ocupe principalele poziții strategice”.

Pe lângă faptul că Germania a pierdut importante poziții strategice-cheie, remarcabile au fost consecințele actului revoluționar românesc în ceea ce privește anihilarea și nimicirea unor importante forțe umane și tehnice ale inamicului. Între 23 și 31 august 1944, armata română și formațiunile de luptă patriotice au curățat de inamicul hitlerist două treimi din teritoriul de atunci al țării, adică Muntenia, Oltenia, Banatul, sudul Transilvaniei și Crișanei. În numai opt zile de aspre înfruntări, efectivele germane scoase din luptă se cifrează la peste 61 000 de oameni (prizonieri și morți), echivalând cu circa 6 divizii. Faptele de arme ale poporului român erau urmărite și comentate peste hotare zi de zi. Ziarul comunistilor francezi, „L'Humanité”, în numărul din 28 august 1944, își anunța cu satisfacție cititorii că „românii l-au gonit pe germani din București”. Alte agenții și organe de presă străine semnalau eliberarea Ploieștiului și a zonei din Valea Prahovei. În depărtata Chină un ziar își informa cititorii că „trupele române desfășoară lupta la Constanța, de-a lungul Mării Negre, împotriva trupelor germane”. Ca într-un film, se derulau, în publicistica străină a acelor vremuri, nume ale localităților românești, remarcate prin luptele purtate împotriva hitleriștilor.

O altă consecință majoră a evenimentelor din România — comentată pe larg peste hotare — este aceea că insurecția română, prin lichidarea tuturor rezistențelor germane de pe 2/3 din suprafața de atunci a țării, a deschis calea transferării frontului, de către comandamentul sovietic, cu circa 800 km spre sud-vest, adică din zona Focșani-Galați-Tulcea pînă la frontiera cu Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria și pozițiile apărute de trupele române în Podișul Transilvaniei și vest de Carpații Occidentali. Evoluția evenimentelor din România, cu începere de la 23 august 1944 — apreciază, pe bună dreptate, istoricii militari sovietici — „a creat, în ansamblu, condiții politice și militare favorabile pentru acțiunile Armatei Roșii”. Referindu-se tot la acest aspect al însemnătății internaționale a actului de la 23 August din țara noastră, doi ofițeri superiori francezi, într-un articol intitulat „România

alături de Națiunile Unite”, conchideau că, prin victoria forțelor insurecționale, înalțarea trupelor sovietice pe teritoriul românesc eliberat s-a transformat într-un adevărat marș strategic. „Armatele sovietice au putut să străbată țara în marș, cu arma pe umăr, îndreptându-se spre Ungaria și Bulgaria și concentrându-se în centrul și vestul Transilvaniei”.

Alungarea trupelor germane de pe un spațiu de circa 150 000 de km², însumată cu menținerea de către trupele române a unui „cap de pod transcarpatic”, întins pe o suprafață de 50 000 km², au contribuit la prăbușirea frontului din sud-estul Europei, la deschiderea unor noi direcții strategice spre Balcani și Europa centrală, la grăbirea înfringerii depline a Germaniei hitleriste. Acest fapt a fost apreciat la unison și la modul superlativ peste hotare. Reținem, în acest context, citeva din aprecierile vremii. Astfel, postul oficial de radio al Angliei sublinia, la 24 august: „prin ieșirea din luptă a României... întregul edificiu nazist din Balcani începe să se năruie. Consecințele pentru viitorul mers al războiului sînt incalculabile... Gestul României va fi un exemplu de urmat pentru Bulgaria, Finlanda și Ungaria”. La rîndul său, postul de radio din New York exprima, la 18 septembrie 1944, opinia că „dezastrul german din România a pecetluit soarta armatelor Reichului din Balcani. Prin trecerea României de partea aliașilor, drumul de sud-est, care duce la Budapesta, Praga și Viena, este deschis... Este, deci, legitim ca poporul român să aibă, în momentul de față, un sentiment de satisfacție, căci România are o contribuție însemnată la grăbirea sfîrșitului. Este o contribuție de care poporul român poate să se felicite”. Ziarul francez „Le Parisien Libéré”, în numărul din 27 august, constata: „În istorie, România va avea onoarea de a fi prima în Balcani care a dat semnalul pentru... a grăbi prăbușirea germană, a ridicat stindardul eliberării în această parte a Europei”. În același spirit, ziarul elvețian „Der Bund”, din 25 august, releva: „Cotitura din România constituie cea mai mare breșă făcută în zidul fortăreței germane: din acest moment se poate conta pe înfringerea ei rapidă”. Asemenea aprecieri le întîlnim și în publicistica vremii din țări situate pe alte continente. În acest sens, ziarul argentinian „La Nación” remarcă, la 26 august 1944, că „acțiunea română deschide o breșă în sud-estul fortăreței hitleriste, prin care nu vor întîrzia să se precipite celelalte țări balcanice. Această onoare și acest risc — subliniază ziarul — i-au revenit României”. Sintetizînd aceste aprecieri, ziarul sovietic „Pravda” scria, la 28 august 1944: „Importanța ieșirii României din Axă depășește cadrul României. Presa străină are dreptate să spună că aceasta înseamnă prăbușirea întregului sistem german de apărare în Balcani”.

Înseși căpeteniile armatei germane au fost nevoite să recunoască gravele consecințe provocate Germaniei și aliașilor ei de actul memorabil al poporului român. Într-un raport înalțat lui Hitler, generalii Keitel și Guderian apreciau că evenimentele din România, „pe lângă consecințe imediate de ordin militar, au produs, în același timp, o răsturnare de fronturi extrem de periculoasă, ce va duce la pierderea teritoriului nu numai al României, ci și al Bulgariei, Iugoslaviei și Greciei, punînd în pericol toată armata germană din Balcani”.

Publicistica străină evidențiază, de asemenea, că aderearea României la coaliția antihitleristă a contribuit la

pentru independența și propășirea patriei

o accentuare a raportului de forțe în favoarea acesteia și din punct de vedere economic. Din acest moment, Germania nazistă a fost lipsită de bogățiile naturale românești, ele fiind puse în slujba efortului economic al României la victoria finală împotriva hitlerismului. Consemnând acest fapt, revista sovietică „Voina i rabocii class” scria, la 1 septembrie 1944, că „înfrângerea nemților în România va avea, de asemenea, pentru Germania, și mai grele repercusiuni economice. Odată cu România, nemții au pierdut și petrolul și griul românesc. În economia germană de război, acest lucru produce un gol atît de mare, încît întreaga lui importanță nu poate fi estimată acum”. Exemplificăm acest aspect și cu o apreciere făcută de ziarul francez „Libération”, care nota că, pentru Germania, „căderea Ploieștiului” atrage după sine pierderea întregii regiuni petrolifere române. Astfel, susținea ziarul, „dispare o treime din disponibilul ei de carburanți, restul fiind fabricat de uzinele de benzină sintetică. Acest dezastru va avea repercusiuni rapide asupra tuturor fronturilor”.

Influența externă a evenimentelor din august 1944, din România, s-a resimțit cu putere pe plan politic-moral, determinînd o agravare a crizei regimurilor în țările legate încă de Germania nazistă. În Bulgaria, organele de conducere ale mișcării de rezistență au subliniat, în numeroase apeluri, manifeste și articole, că „trecerea României de partea aliaților a dus țara noastră (Bulgaria — n.n.) la o izolare deplină”, că „situația nou creată... în special în România, a provocat tulburare și panică în rîndurile cercurilor fasciste” și că ceea ce a făcut poporul român „trebuie să facem și noi”. Actul de la 23 august 1944 din România a avut o mare rezonanță în Ungaria. „Evenimentele din România — se nota într-un raport, din 31 august, al autorităților horthyste din Budapesta — au zguduit Ungaria și au produs un considerabil efect distructiv în sufletele oamenilor..., deoarece în mod neînduplecat au pus în fața poporului ungăr... eventuala alternativă de a urma exemplul românesc”. Tocmai spre a se evita repetarea evenimentelor din România, au fost aduse la conducerea Ungariei elemente mai fidele Germaniei naziste.

Actul istoric al poporului român de la 23 August 1944 a stimulat mișcările de rezistență din Iugoslavia, Grecia, Albania, Cehoslovacia, Polonia, fiind apreciat în mod elogios în țările respective. Ziarul iugoslav „Politika” aprecia că, prin insurecția română, „s-a dat o lovitură serioasă forțelor din Balcani ale celui de al III-lea Reich. A fost străpuns întregul sistem de apărare al armatelor fasciste și a fost grăbită înfrîngerea lor”. „Elefteria”, organ al luptei de eliberare a poporului grec, sublinia, la 25 august 1944, uriașă semnificație a acțiunii României „pentru evoluția nu numai a situației militare în Balcani, dar și a orientării politice pe care o urmează aliații în sud-estul Europei”. Asemenea aprecieri s-au făcut și în celelalte țări. La rîndul lor, succesele repurtate de armata de eliberare națională iugoslavă și de acțiunile de rezistență albaneze, grecești, poloneze, cehoslovace au dus, alături de loviturile trupelor aliate, la imobilizarea a numeroase efective și mijloace ale Germaniei și au limitat posibilitățile Wehrmachtului de a transfera forțe masive din această zonă spre România.

Revoluția de eliberare socială și națională din august 1944 a însemnat pentru poporul român începutul războiului antihitlerist. În cursul celor 260 de zile

de luptă, armata română, alături de armata sovietică, a alungat, prin lupte grele, trupele hitleristo-horthyste din partea de nord a Transilvaniei, dezrobînd întregul teritoriu al patriei, a luat parte activă la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, luptînd cu eroism pînă la înfrîngerea definitivă a Germaniei fasciste. Efortul militar deosebit al României în războiul antihitlerist rezultă din indicatorii numerici ai efectivelor angajate în luptă, care, de la 23 august 1944 și pînă la victoria finală, au totalizat aproape 540 000 de oameni, țara noastră situîndu-se, sub acest aspect, la valorile cele mai ridicate în rîndurile statelor care au înfruntat Germania hitleristă.

Vitejia armatei române în marile înclăștări cu mașina de război germană, contribuția României la războiul antihitlerist s-au bucurat de o înaltă apreciere din partea coaliției antihitleriste. Numeroase ordine de zi ale Comandamentului Suprem Sovietic și comunicate de război au evidențiat dirigența și eroismul trupelor române. Peste 190 000 de ostași și ofițeri au fost distinși cu ordine și medalii sovietice, și multe alte mii cu decorații cehoslovace și ungare, pentru faptele lor de arme. O elocventă apreciere a contribuției țării noastre la înfrîngerea nazismului și-a găsit exprimarea în Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 6 iulie 1945, prin care șeful statului român i s-a conferit Ordinul „Victoria” — cea mai înaltă distincție de război sovietică —, „pentru actul curajos al cotiturii hotărîtoare a politicii României spre ruptura cu Germania hitleristă și alianța cu Națiunile Unite, în clipa cînd încă nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei”.

În Marea Britanie, Arthur Eden, ministrul de externe, declara la 29 septembrie 1944, în Camera Comunelor, că „România a dat un ajutor substanțial cauzei aliaților”. La 7 ianuarie 1945, radio Londra aprecia că, „dintre națiunile care luptă împotriva Germaniei hitleriste, România se situează azi în al patrulea rînd în ce privește numărul de ostași care participă la bătălia de distrugere a nazismului”.

Contribuția României la încheierea victorioasă a marii conflagrații s-a bucurat, de asemenea, de aprecieri pozitive în rîndul opiniei publice franceze. Doi autori francezi, generalul Cochet și locotenent-colonelul Paquier, într-un articol pe care l-am mai evocat, scriau: „Tîmp de două sute șaiszeci de zile, mai precis de la 23 august 1944 pînă la 12 mai 1945, forțele române au luptat alături de armata sovietică... Francezii care au luptat alături de români în timpul războiului 1914—1918 au putut să aprecieze puterea lor de rezistență, unitatea lor morală și patriotismul lor îndrîjit”. În emisiunea din 13 ianuarie 1946, postul de radio Paris aprecia că „România a determinat, prin contribuția ei, o scurtare a războiului cu cel puțin șase luni”. Ca o sinteză a acestor aprecieri, ziarul „Défense de la France” își manifesta convingerea că, prin contribuția sa la războiul antihitlerist, România „este asigurată să regăsească în ora păcii simpatia din partea aliaților”.

Puncte de vedere asemănătoare au fost emise și în alte țări, ca Cehoslovacia, Grecia, Turcia, Italia, Suedia ș.a.

Toate aceste mărturii pe care le-am evocat, precum și multe altele, atestă cu pregnanță semnificația internațională a actului de la 23 August 1944 al poporului român și contribuția lui activă la războiul antihitlerist.

Dr. Gheorghe Unc

Memoria mereu vie
a istoriei de luptă eroică
pentru independența
și propășirea patriei

1939-1984

Ecoul
peste timp
al unei
înălțătoare
pilde de
patriotism

Anii de după primul război mondial au cunoscut ascensiunea, în viața politică din unele state europene, a forțelor politice reacționare, fasciste și de extremă dreaptă. Astfel, rind pe rind, în Ungaria (1920), Italia (1922), Bulgaria (1923), Portugalia (1926), Polonia (1926), Iugoslavia (1929) au venit la putere regimuri dictatoriale sau fasciste. În ianuarie 1933, în centrul Europei, în Germania, a fost instaurat regimul nazist, varianta cea mai reacționară, mai agresivă și mai antiumană a fascismului internațional. A urmat, apoi, instaurarea unor regimuri fasciste sau totalitare în Austria (1933), Grecia (1936), Spania (1939), concomitent cu recrudescența în alte țări de pe continent a mișcărilor fasciste și de extremă dreaptă. „Fascismul — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România — a putut triumfa într-un mare număr de state, atât datorită unor cauze economico-sociale, cât și lipsei de unitate a clasei muncitoare, a comunistilor și socialistilor, a celorlalte forțe democratice antifasciste”.

Pe plan internațional, perioada care a urmat venirii hitlerismului la putere în Germania a fost marcată de numeroase încălcări flagrante ale tratatelor de pace, de acte de agresiune săvârșite de Germania și de aliașii săi — Japonia și Italia — împotriva unor țări și popoare din Europa, Asia și Africa, de ascensiunea, în viața politică internațională, a forțelor agresive, revanșarde și revizioniste, de creșterea pericolului izbucnirii unui nou război mondial. Astfel, Japonia militaristă, care încă din 1931 declanșase un război de cucerire în Manciuria, și-a extins agresiunea împotriva Chinei, iar Italia a atacat, în 1935, Etiopia. În Europa, Germania hitleristă a început să ducă o politică de încălcare grosolană a prevederilor tratatelor de pace, de pregătiri militare intense, de revanșă și de instigare la război, de revizuire teritoriale. În acest scop, ea s-a retras de la Conferința dezarmării și din Liga Națiunilor, a remilitarizat Rhenania etc. La 25 octombrie 1935, Germania și Italia au semnat un acord care consfințea constituirea blocului militar agresiv „axa Roma-Berlin”, în jurul căreia au început să graviteze toate statele revizioniste din Europa.

Această evoluție a situației internaționale, ce pune în pericol ordinea politico-teritorială existentă, a provocat o profundă îngrijorare în România. Marea Unire, pe care poporul român o realizase în 1918, după lupte îndelungate, se afla în pericol, independența, suveranitatea și integritatea țării erau direct amenințate de politica agresivă a țărilor fasciste și revizioniste. În mod obiectiv, politica externă a României, avînd drept cel fundamental apărarea marilor cuceriri ale poporului român, era opusă politicii

CEAUȘESCU ROMÂNIA PACE

de forță în relațiile internaționale, războiului, fascismului, revizionismului. De la tribuna parlamentului român, Nicolae Titulescu demasca semnificația profund reacționară, contrară intereselor vitale ale poporului român, a politicii agresive și revizioniste. „Revizionismul — declara marele diplomat și patriot — nu este pentru România numai amputarea moșiei strămoșești. Revizuirea este amputarea atribuțiilor istorice ale neamului nostru tocmai în clipa în care el și-a desăvîrșit unitatea. Din nedreptățile istorice suferite de poporul nostru, unii care au fost feriți de ele

burgheziei românești, grupările fasciste din România, în special „Garda de fier”, au cunoscut, în deceniul al IV-lea, o puternică activizare, căutînd să-și extindă influența în rîndul maselor, să cîștige noi aderenți, să se gîndească chiar la acaparea puterii în stat. Ofensiva fascistă din acei ani a fost respinsă, însă, de poporul român, care și-a exprimat, în mod ferm, voința de a-și apăra ființa națională și tradițiile de libertate, de a se opune expansiunii forțelor fasciste și revizioniste ce amenințau grav independența și suveranitatea națională, integritatea teritorială a țării.

Pildă de eroism și dăruire patriotică, în condițiile grele ale ilegalității: tovarășa NIȚOLAE CEAUȘESCU a avut o contribuție deosebită la organizarea împunătoare manifestării antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1939. În acei ani de grele încercări, un rol de seamă l-a avut, în acțiunile organizate și conduse de partid, tovarășa ELENA CEAUȘESCU

voiesc să deducă privilegiile pentru țara lor. Noi nu ne revendicăm ranguri aristocratice în viața internațională; în schimb nu vom renunța niciodată la egalitatea cu ceilalți, așa de greu cîștigată. Și celor care ne vorbesc azi de întoarcerea la trecut pe calea revizuirii le răspundem: trecutul a fost al vostru, prezentul nu este al nimănui, iar viitorul nu ni-l dăm, căci este cel mai scump bun din câte avem”.

Stimulate de succesele obținute de fascismul internațional și bogat stipendiate de cel de al treilea Reich, precum și de unele cercuri ultrareacționare ale

Clasa muncitoare din România s-a ridicat, în acele momente grele, la înălțimea sarcinii sale istorice, devenind coloana vertebrală a mișcării antifasciste. În jurul ei s-au grupat forțe sociale și politice diverse, mase populare neproletare, țărani, intelectuali, funcționari. Pe poziții potrivnice fascismului s-au situat și unii reprezentanți ai burgheziei, care au intuit pericolul ce-l reprezentau pentru țară fascismul, revizionismul, Germania nazistă și agenturile sale din România.

De la început, masele populare din România nu au

fost favorabile fascismului și Germaniei hitleriste, dar neaderarea la fascism, dezacordul pasiv sau ostilitatea simplă, manifestările antifasciste individuale, neorganizate nu erau suficiente pentru a bara agresiunea hitlerismului și imixtiunile sale în România sau a împiedica instaurarea dictaturii fasciste în țară. Erau necesare acțiuni de masă ferme, o largă coaliție de forțe pe baza antifascismului, o unire a tuturor păturilor sociale, a cercurilor și partidelor politice interesate în apărarea și dezvoltarea drepturilor și libertăților democratice, în apărarea independenței și suveranității naționale, a integrității hotarelor. Sarcina de importanță istorică a organizării unor asemenea acțiuni, a realizării unei largi coaliții de forțe democratice și patriotice, antifasciste și-a asumat-o Partidul Comunist Român, care își demonstra astfel, o dată în plus, fierbintea dragoste de țară, atașamentul său profund la ideile democrației și păcii.

...Primăvara anului 1939. Prin ocuparea Cehoslovaciei, în martie același an, Germania ajunsese în vecinătatea granițelor României. Pericolul unui atac nazist și horthyst părea iminent. În acele zile grele, cînd situația internațională cerea poporului român mobilizarea întregii sale energii, a tuturor forțelor națiunii pentru apărarea patriei, Partidul Comunist Român a dat cuvînt de ordine membrilor și simpatizanților săi să se prezinte la unitățile militare și să lupte pentru „întărirea forței politice și morale a armatei, contra Germaniei hitleriste și a statelor revizioniste”, subliniind că războiul poporului român pentru apărarea granițelor țării, a independenței și suveranității naționale „este un război drept”. La 17 martie, P.C.R. a adresat întregului popor chemarea de a se ridica la luptă „pentru apărarea țării, împotriva cîmpitorilor fasciști”, declarînd răspicat: „Comuniștii vor lupta cu arma în mînă în primele rînduri”. Aceste chemări, publicate în presa de partid legală și ilegală, lansate prin manifeste multiplicat în mii de exemplare și răspîndite în numeroase localități, au avut un puternic ecou în rîndul maselor muncitoare, care și-au exprimat hotărîrea de a lupta pentru apărarea fruntarilor naționale.

Chemări speciale a adresat P.C.R., în acele zile, naționalităților conlocuitoare din România, mobilizîndu-le la luptă alături de poporul român pentru apărarea patriei comune. Astfel, într-o broșură editată de Comitetul teritorial pentru Ardeal și Banat, în zece mii de exemplare, și răspîdită printre cetățenii români de naționalitate maghiară, se demasca dîrdășia dintre revizionismul horthyst și fasciștii italieni și germani, subliniindu-se necesitatea luptei românilor și maghiarilor împotriva dușmanului lor comun. „Trecutul nostru comun ne este martor — se spunea în broșură — că din dezbinarea celor două popoare au profitat întotdeauna dușmanii noștri. Unirea noastră a învins întotdeauna dușmanul comun. Să tăiem poteci, să făurim punți pentru apropierea între cele două popoare, pentru fericirea noastră comună, împotriva dușmanilor comuni”. Revizuirea granițelor României era respinsă clar și hotărît: „Liberitatea, independența și dezvoltarea viitoare a maghiarilor din Ardeal sînt strîns legate de independența și soarta poporului român. Granițele actuale, independența României sînt grav periclitate de puterile Axel. Noi spunem deschis că libertatea, bu-

năstarea, dezvoltarea națională, economică și culturală a maghiarilor din Ardeal sînt, de asemenea, periclitată în urma aspirațiilor de cîmpire ale Axel. Sîntem, de aceea, în mod categoric împotriva revizionismului, în interesul maghiarilor și al întregului popor din România. Înțelegem să tragem toate consecințele acestei atitudini și sîntem gata de a lupta cu arma în mînă dacă va fi nevoie, disciplinat, curajos, organizat, împotriva aspirațiilor de cîmpire ale Axel și sateliților ei. Vom apăra, dacă va fi nevoie, cu prețul vieții noastre, frontierele actuale ale României. Din punct de vedere politic, vom demasca, cu toată puterea și capacitatea noastră, pe agenții interni ai Axel și-i vom combate, fie că sînt maghiari, germani sau români.”

Acesta era cadrul în care, la 1 Mai 1939, în București și în alte orașe din țară (Cluj, Arad, Reșița, Ploiești, Iași, Galați, Timișoara, Oradea, Constanța, Tirgu Mureș etc.), au avut loc mari manifestații populare, care au reprezentat un moment culminant al valului de lupte populare conduse de partid, în această perioadă, împotriva politicii de fascizare a țării și pentru apărarea independenței naționale.

Întregul ansamblu de pregătiri și măsuri organizatorice care au determinat caracterul revoluționar patriotic, antifascist, antirăzboinic și anti-revizionist, atît de accentuat al întrunirilor și manifestațiilor din Capitală, de la 1 Mai 1939, a fost strîns legat de activitatea tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**. Prezența sa, alături de Ilie Pintilie, Constantin David și alți conducători de frunte al P.C.R., în Comisia conspirativă de organizare a zilei de 1 Mai, creată de Partidul Comunist Român, dovedea nu numai prețuirea pe care partidul, tovarășii săi de luptă o acordau meritelor sale personale, maturității și discernămintului său politic, dinamismului, dirzeniei și intransigenței revoluționare pe care tînărul comunist le probase în numeroase împrejurări, dar și grija pentru realizarea obiectivelor strategice și tactice pe care P.C.R. le urmărea în această epocă: înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare, reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist, crearea Frontului Popular Antifascist, largă coaliție de forțe democratice și patriotice, antifasciste, organism menit să apere independența și suveranitatea patriei, să se opună pericolului fascist. Experiența pe care o aducea tînărul comunist **NICOLAE CEAUȘESCU**, cîștigată în timpul activității desfășurate în cadrul Comitetului Național Antifascist, în acțiunile pentru realizarea Frontului Unic Muncitoresc în cadrul breslelor, în fruntea Comisiei Centrale de refacere a U.T.C., era evidentă, și ea și-a găsit o strălucită confirmare în memorabilele acțiuni revoluționare de la 1 Mai 1939, din Capitală.

La mobilizarea la luptă a tineretului muncitor din București, la sporirea combativității clasei muncitoare, o contribuție remarcabilă, alături de alți militanți comuniști, a adus-o tovarășa **ELENA CEAUȘESCU** (Petrescu), care se afla, în acea perioadă, printre conducătorii uneia dintre comisiile de reorganizare a Uniunii Tineretului Comunist într-unul din sectoarele Capitalei.

În București, în ziua de 1 Mai 1939, străzile au început să se anime încă de dimineață, grupuri de oameni îndreptîndu-se spre cele trei săli în care aveau loc manifestații consacrate sărbătoririi Zilei Muncii.

În sala „Tomis”, de pe Calea Călărași nr. 11, la ora

Aspect de la marșă de demonstrație antifascistă din 1 Mai 1939 (București)

9, nu mai exista nici un loc liber; grădina și chiar străzile dimprejur erau, de asemenea, pline de oameni. Deasupra mulțimii adunate se ridicau steaguri roșii și pancarte cu revendicări muncitorești și cu chemări antifasciste, purtate de muncitorii comuniști, socialiști și social-democrați, de membri ai breselor: „Vrem mărirea salariilor”, „8 ore de muncă”, „Jos fascismul”, „Să apărăm granițele împotriva agresorului hitlerist”, „Trăiască pacea”, „Trăiască independența națională a țării”, „Unire cu toate popoarele democratice” etc. Numeroși vorbitori care au apărut la tribună au evidențiat, în cuvântările lor, pericolele externe ce amenințau independența și integritatea hotarelor României, au subliniat necesitatea întăririi unității de acțiune a clasei muncitoare. Cînd, de la tribună, s-a lansat ideea-forță că „muncitorimea este baza păcii, atît de dorită azi”, și s-a exprimat hotărîrea proletariatului român de a-și face, cu orice preț, datoria patriotică, apărînd cu fermitate glia străbună, viitorul liber al poporului român, mulțimea a izbucnit în aplauze puternice, îndelungi.

După încheierea reuniunii de la Tomis, participanții — mii de oameni ai muncii — s-au îndreptat, încoanași, spre sala „Aro”, unde avea loc un Congres al breselor, la care participa și primul ministru al guvernului, Armand Călinescu, care, a confirmat situația internațională grea în care se afla, în acel moment, țara, expusă acțiunilor revizioniste, de forță și de amenințare cu forța ale statelor fasciste, dînd, în același timp, expresie hotărîrii întregii națiuni de a-și apăra patria. „Cînd... se va schița de undeva o încercare de atingere a teritoriului nostru, ea se va izbi de cea mai hotărîtă și cea mai neclintită rezistență... Această politică nu este numai politica guvernului sau politica unui grup de oameni: aceasta este politica țării, este politica națională”. Impresionat de gestul muncitorimii care răspunsese cu promptitudine la mobilizare și consimțise să contribuie, cu valoarea unei zile de muncă, la efortul de înzestrare a armatei, primul ministru aducea un elogiu muncitorimii române declarînd: „Avem o muncitorime minunată și

insuleșită de sentimentul patriotic și național. Am spus-o și altădată, o repet și astăzi — generația care ne-a precedat a avut nobila misiune de a realiza unitatea națională. Generația noastră a răspuns la datoria ei de a se sacrifica pentru păstrarea ei”.

Atitudinea antifascistă și patriotică a maselor populare, a muncitorimii — atitudine recunoscută și de primul ministru — demonstra elocvent marea importanță națională a obiectivelor urmărite de Partidul Comunist Român, care, în acel an, milita neobosit pentru crearea unei largi coaliții de forțe patriotice — Frontul Popular Antifascist —, capabilă să se opună cu succes ofensivelor fasciste, din interiorul și din afara granițelor țării.

Concomitent cu adunările de la „Tomis” și „Aro”, la „Eintracht” a avut loc o manifestare cu conținut asemănător, la care au participat aproximativ 500 de meșteșugari. În jurul orei 12, participanții la manifestările din cele trei săli s-au adunat în Piața Romană, de unde au pornit, prin Calea Victoriei și Splaiul Independenței, spre Parcul Libertății. Dacă, inițial, șirul demonstrațiilor număra cca 4 000—5 000 de oameni, el a crescut pe parcurs de cîteva ori, devenind un adevărat șuvoi uman, impresionant prin forța ce o degaja. Cel peste 20 000 de demonstrații — comuniști, socialiști, social-democrați, acționînd în front unic, precum și muncitori fără de partid sau muncitori înscrși în bresle — au dat glas năzuințelor lor spre o viață mai bună, lipsită de exploatare, liberă și democratică, s-au pronunțat pentru unitatea clasei muncitoare, împotriva războiului și a pericolului fascist, împotriva Germaniei naziste și a Italiei fasciste, a revizionismului, pentru apărarea independenței, suveranității și a integrității hotarelor țării.

Pe întregul parcurs, mii de demonstrații au scandat lozinci lansate de Partidul Comunist Român: „Trăiască democrația”, „Trăiască Frontul Popular Antifascist”, „Jos teroarea”, „Jos războiul”, „Vrem România liberă și independentă”, „Vrem respectarea granițelor”, „Nu vrem război”, „Trăiască frontul păcii”, „Vrem alianță cu țările democrației”, „Trăiască

muncitorimea unificată", „Trăiască integritatea teritorială a României", „Să ținem piept agresorului", „Jos Hitler", „Jos Mussolini", „Jos Garda de Fier", „La ghilotină cu Hitler și Mussolini" etc. Caracterizând atmosfera de pe traseul străbătut de manifestații, un raport al poliției conclusea laconic: „Calea Victoriei avea aspectul unui cîmp de manifestație revoluționară". La încheierea demonstrației, într-o atmosferă de puternic entuziasm patriotic, participanții au depus o coroană de flori la Mormîntul Eroului Necunoscut, simbol al prețuirii pe care poporul român o dădea eroilor neamului, celor căzuți jertfă pe altarul luptei pentru unitate și libertate națională.

În după-amiaza aceleiași zile, pe stadionul muncitoresc din cartierul Filaret, din inițiativa comunistilor și a muncitorilor socialiști și social-democrați, au fost organizate diverse acțiuni cu caracter cultural și educativ-patriotic, s-au colectat ajutoare pentru întemnițații politici ai clasei muncitoare etc. De asemenea, s-au lansat și scandat chemări ale partidului comunist. Activitatea desfășurată, în acest sens, de tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** a fost urmărită cu atenție deosebită de agenții serviciului de Siguranță, care raportau că „Nicolae Ceaușescu, fost condamnat la 3 ani închisoare pentru activitate comunistă, pedeapsă executată, a strigat în timpul serbării lozincă comunistă: «Trăiască Frontul Popular»".

Amplasarea manifestărilor de la 1 Mai 1939 ale clasei muncitoare din România — limpede și mobilizatoare expresie a maturității politice a proletariatului român, a patriotismului său, a hotărîrii neștrămutate de a se opune cu toate forțele ofensivei fasciste, războiului și revizionismului, de a apăra democrația, pacea, independența și suveranitatea națională, integritatea hotarelor țării — a stîrnit un puternic ecou dincolo de hotarele țării. Numeroase ziare din Marea Britanie, Uniunea Sovietică, Elveția, Franța, Statele Unite ale Americii și din alte țări au ținut să evedențieze, în paginile lor, semnificația majoră a evenimentelor din România. Astfel, revista „Rundschau", din Basel, considera că „manifestațiile de la 1 Mai din București și din provincie" reprezentau o dovadă „a intensificării activității partidului comunist, a capacității sale de a mobiliza masele". Iar Conferința internațională asupra problemelor democrației, păcii și apărării persoanei (Paris, 12—14 mai 1939) a adoptat o moțiune cu titlul: „Pentru integritatea și independența României; amenințarea Germaniei hitleriste, România în frontul păcii", în care releva că puternica manifestație antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai, din România, era „o dovadă că poporul român se rallyază la mișcarea antifascistă și că voința sa este de a lupta, în mod real, împotriva agresorului și fascismului". În schimb, în Germania și Italia evenimentele de la București, din 1 Mai 1939, au produs o vădită nemulțumire, pe care cercurile oficiale și de presă nu au căutat să și-o mascheze. Astfel, ministrul de externe român, Grigore

Gafencu, care tocmai efectua în acea perioadă o vizită la Roma, contele Ciano i-a transmis „nemulțumirea guvernului italian față de guvernul român, care a permis manifestațiilor libertatea exprimării părerilor lor, fără să ia nici o măsură de represaliune".

Voința clasei muncitoare din România de a-și apăra patria, hotărîrea ei de a lupta împotriva fascismului și a războiului, exprimate cu atîta claritate și fermitate de participanții la marile demonstrații de acum 45 de ani, au însușit acțiunile proletariatului român și în anii negri ai dictaturii legionare și antonesciene, culminînd cu victoria insurecției antifasciste și antilimprialiste din august 1944, în cadrul căreia clasa muncitoare a reprezentat forța socială fundamentală.

Evocarea evenimentelor eroice de acum 45 de ani se îmbogățește, în mod firesc, cu mari semnificații de actualitate. Degajînd învățămintele istoriei de luptă revoluționară și patriotică, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** sublinia: „Cei mai în vîrstă își amintesc că marea demonstrație antifascistă din 1939 a avut loc la mai puțin de două luni de la intrarea Germaniei hitleriste în Cehoslovacia, că această demonstrație a fost, după mulți ani, prima mare demonstrație organizată pe baza Frontului Unic, împreună, de către Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat și alte forțe democratice și revoluționare. Ea a fost prima și poate printre cele mai importante demonstrații din Europa în acea perioadă, după invadarea de către hitleriști a Cehoslovaciei. Cînd în multe țări era o oarecare stare de așteptare, muncitorimea română, sub conducerea comunistilor, s-a ridicat și a demonstrat că nu trebuie să ne plecăm în fața fascismului, că trebuie să ridicăm steagul luptei și că, unită, muncitorimea, popoarele pot bara calea fascismului și dacă în 1939 popoarele ar fi acționat unite, hitlerismul nu ar fi dezlănțuit al doilea război mondial! Iată de ce acum, cînd ne reamintim și cinstim această mare demonstrație revoluționară, trebuie — și doresc să mă adresez muncitorimii din Europa, din întreaga lume, forțelor progresiste — să tragem toate învățămintele, să nu lăsăm să se mai repete evenimentele din '39, să întărim unitatea! Dispunem de forța necesară pentru a opri calea spre război, spre prăpastie, pentru a asigura pacea, independența tuturor popoarelor, dreptul oamenilor la libertate, la bunăstare și fericire!"

Puternic mobilizatoare, aprecierile secretarului general al partidului nostru exprimă, cu limpezime, poziția militantă, profund revoluționară și patriotică, de mare forță mobilizatoare, a politicii externe a Partidului Comunist Român, a României socialiste, în favoarea realizării unei largi solidarități internaționale în lupta pentru pace, independență și colaborare internațională.

dr. Ion Calafeteanu

Arme

și

oameni

- „șocul prezentului”

Pe Pământ trăiesc 4,7 miliarde de oameni. În arsenalele militare ale aceluiași glob terestru stau, bine rînduite, întreținute și împrospătate, muniții de armamente, clasice și moderne. Acestea din urmă — produse maligne ale „promițătoarei” ere nucleare — au o atît de mare putere de distrugere, încît fiecare din cei 4,7 miliarde de oameni li revin tone și tone de exploziv. Populația este în creștere, stocurile de arme sînt, și acestea, în creștere, cu un indice de „natalitate” superior celui demografic. Iată de ce se afirmă, tot mai răspicat, că — și este, desigur, o neliniștitoare realitate — complexitatea și gravitatea vieții mondiale sînt date, înainte de toate, de frenesia înarmărilor, cu deosebire nucleare, dar și — pe acest fundal primejdios — de persistența conflictelor și focarelor de încoardare, de adîncirea discrepanțelor economice între națiuni. Deteriorarea situației internaționale, pînă la punctul de a amenința serios pacea, este efectul direct al exacerbatelor curse a armamentelor. Pragul înarmărilor este atît de înalt, în arsenalele lumii sînt stocate arme atît de perfecționate, încît, astăzi, norii negri ai distrugerii iremediabile amenință, crescînd, civilizația umană.

Situația nu are precedent. Tocmai de aceea, în viața internațională actuală se distinge, ca problemă fundamentală, ca prioritate a priorităților, salvagardarea păcii, înlăturarea definitivă a pericolului de război. În numele acestui imperativ, la loc central în cadrul conceptului românesc de politică externă, elaborat și promovat cu strălucire de președintele Nicolae Ceaușescu, se află stoparea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rînd nucleară, realizarea unui echilibru militar, întemeiat nu pe creșterea, ci pe reducerea armamentelor existente la niveluri cît mai scăzute.

Acest obiectiv îl regăsim, desigur, în numeroase studii, inclusiv în declarații oficiale ale unor șefi de stat, personalități marcante ale vieții internaționale. Problema fundamentală, în opinia României, este aceea a voinței politice, a mobilizării tuturor factorilor, a tuturor energiilor capabile să impună dezarmarea, ca un proces ireversibil.

Căci, pentru a declanșa un veritabil proces de dezarmare, este nevoie de mult mai mult decît de afirmații, declarații de intenții, de retorică lipsită de acoperirea faptelor.

A reduce treptat și semnificativ înarmările este foarte greu, dar nu imposibil. Drumul spre această țintă a supraviețuirii îl constituie numai și numai tratativele. În trecut — stau mărturie numeroase evenimente din istoria universală — se mai putea negocia și după finalul ostilităților. Astăzi n-ar mai fi posibil, războiul modern trecînd în neant, nediscriminatoriu, totul, inclusiv pe eventualii negociatori. Tratativele — cu atît mai mult în sfera dezarmării nucleare — au, în mod obligatoriu, o natură preventivă.

Negocierile pe această tematică s-au derulat în diverse cadre de desfășurare, dar pînă astăzi rezultatele (impropriu numite așa) n-au acoperit nici anii de dis-

cuții și nici amplasarea acțiunilor întreprinse. În materie de tratative nu trebuie, totuși, dezarmat. Chiar dacă sînt îndelungate — tema discutată fiind, ea însăși, de mare complexitate —, negocierile de bună credință, purtate în spiritul egalității, stimei și respectului reciproc, mențin punți de comunicare absolut indispensabile în condițiile internaționale actuale.

România socialistă, președintele Nicolae Ceaușescu acordă o deosebită însemnătate dialogului între factorii politici și militează pentru promovarea, mai cu seamă în împrejurările de astăzi, a acestuia. În concepția românească, între metoda negocierii și menținerea și întărirea păcii există o relație intimă: o pace trainică, un sistem de securitate real și eficient trebuie să fie rodul contactelor permanente și intense între factorii de răspundere ai statelor, al tratativelor de la egal la egal.

Convorbirile sovieto-americane de la Geneva în domeniul armamentelor cu raze diferențiate de acțiune sînt, de mai multe luni, întrerupte. Este, în această situație, epuizat potențialul negocierilor? Întrebarea domină numeroase cancelarii. Răspunsul nu este și nu poate fi decât negativ. Tratativele rămîn, în continuare, speranța și șansa păcii, pavăza pentru viața popoarelor; asigurarea dreptului fundamental al oamenilor la pace nu poate avea alternativă.

Pentru oprirea escaladei înarmărilor, perspectiva demarării, continuării și — de ce nu? — a „escaladei negocierilor” este obligatoriu să se materializeze. Există suficiente propuneri din partea unor șefi de stat, premieri, oameni politici, în formulări diverse, dar cu obiectivul comun de oprire a cursului periculos în care se află angajată omenirea, în special continentul nostru. Este încă pe deplin posibil să fie stopate lucrările de amplasare a noilor rachete cu rază medie și să se renunțe la instalarea lor, și să se revină la situația anterioară, să se oprească contramăsurile anunțate de Uniunea Sovietică. Relansarea tratativelor în formula cunoscută — sau în oricare alt cadru apreciat ca favorizant — se impune cu forța necesității, rezistența la dialog neservind nici Estului și nici Vestului — și nici unui punct cardinal —, neservind păcii, în general. Au fost avansate, pe esichierul politic internațional și (mai ales) european, o suită de sugestii, idei, considerente în privința revenirii la masa tratativelor. Sînt, în context, cunoscute, apreciate și amplu comentate peste hotare propunerile României socialiste privind deblocarea actualei situații, revenirea la masa de negocieri. În general, există un evantai larg de sugestii și propuneri care, luate în considerare, ar putea conduce mai ușor la cristalizarea unei soluții general-avantajoase.

Nimeni nu crede că dialogul, în circumstanțele actuale, este o întreprindere ușoară. Este dificil, extenuant, complicat. Dar el continuă să fie unica alternativă realistă — și optimistă — în contorsionata viață mondială, în dificila situație în care se află continentul european și lumea.

Ilie Olteanu

Împotriva eurorachetelor — „o bătălie în marș”

Rachetă „Pershing-2” în poziție de lansare. În R.F.G. au fost amplasate primele baterii, din cele 108 rachete prevăzute pentru această țară

Hotărârea NATO datează din decembrie 1979. Aplicarea sa în practică a început patru ani mai târziu, cu următoarea cotă pe țări: R.F. Germania — 108 rachete „Pershing 2” și 96 de croazieră; Marea Britanie — 160, Italia — 112, Belgia și Olanda — câte 48 fiecare, ultimele patru țări „beneficiind” doar de modelul de croazieră „Cruise”. Rachete cu încărcături nucleare mai existau în Europa. În Anglia — 64 „Polaris A-3” cu un singur focos nuclear, instalate pe submarine; în Franța — 18 rachete terestre, SSBS S-3, plus 80, de tipul MSBS M-20 plasate pe submersibile. Așadar, în Europa occidentală se află în plină desfășurare — eșalonată pe cîteva ani — o nouă generație de rachete nucleare americane. Ca urmare, U.R.S.S. a anunțat oficial o serie de contramăsuri. Negocierile de la Geneva între U.R.S.S. și Statele Unite în problema rachetelor cu rază medie de acțiune sînt întrerupte.

Suprînmarmarea nucleară a Europei cu noile generații de rachete a sporit grav riscul izbucnirii unui război pe continent și în întreaga lume. Cursa înarmărilor nucleare a intrat într-o treaptă superioară de viteză, multiplicînd șansele de izbucnire, de fapt, a unui holocaust generalizat și definitiv.

„Trebuie să se spună deschis și cinstit popoarelor adevărul!” — sublinia, în parlamentul român, tovarășul Nicolae Ceaușescu. „Noile rachete nu servesc și nu pot servi pazei! Dimpotrivă, ele vor nădîri considerabil pericolul războiului nuclear, al catastrofei nucleare”.

Analizînd situația și tendințele extrem de periculoase de pe continent și din lume, create prin trecerea la amplasarea eurorachetelor, România, președintele Nicolae Ceaușescu au pus, cu putere, în lumină înalta răspundere ce revine, în aceste împrejurări de grea cumpănă, tuturor statelor, tuturor popoarelor chemate să aducă o contribuție activă la eliminarea primejiei nucleare. Desigur, o răspundere deosebită au în acest sens S.U.A. și U.R.S.S., ca state de care depinde nemijlocit soluționarea acestor probleme vitale prin oprirea amplasării rachetelor americane și, totodată, a realizării contramăsurilor sovietice, revenirea la tratative, în vederea ajungerii la acorduri și înțelegeri corespunzătoare care să ducă la eliberarea continentului de povara arsenalelor atomice. Dar, în același timp, problema eurorachetelor nu poate interesa numai cele două puteri nucleare sau numai statele pe teritoriul cărora se află staționate ori urmează să fie amplasate noile rachete, ci unitățile statelor din Europa, din întreaga lume. În concepția României, noile rachete, departe de a fi o problemă de ordin strict bilateral, prezintă un interes vital pentru toate popoarele, pe plan continental și mondial. Această concluzie se desprinde, cu limpezime, din adevărul, mereu pus în lumină de țara noastră, că, în cazul unui război nuclear, întreaga planetă se va transforma într-o uriașă torță radioactivă.

Iată de ce sînt profund realiste și legitime poziția României socialiste, concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, în virtutea căreia toate popoarele europene au nu numai dreptul, dar și obligația să participe la realizarea unor acorduri corespunzătoare în problema eliminării rachetelor, a fîuririi unei Europe eliberate de spectrul nuclear. Aceasta corespunde principiilor și normelor de justiție internațională, dreptului imprescriptibil al fiecărui stat de a-și spune cuvîntul și a participa nemijlocit la soluționarea problemelor internaționale — cu atât mai mult cînd este vorba de probleme care le privesc direct, ba chiar vizează însăși existența lor, cum este problema rachetelor nucleare.

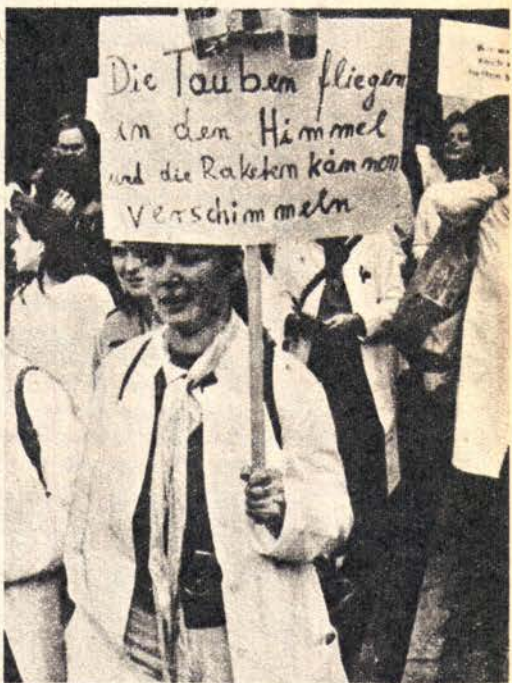
Primejdia ce apasă de atîția ani asupra Europei, asupra întregii lumi a dus, în ultima vreme, la o profundă conștientizare a maselor de oameni. În urma hotărîrilor de „suprarachetizare” nucleară a continentului european (și nu numai a acestui spațiu geografic) — opinia publică, popoarele s-au activizat, unite în idealul comun de salvare a tot ceea ce înseamnă viață,

civilizație, demnitate umană. Milioane și milioane de oameni, de pe numeroase meridiane ale planetei, de vîrste și convingeri filosofice și religioase diferite, își fac auzit, cu vigoare, glasul în acest ceas al luptei energice pentru pace.

În impresionantul front al păcii, românii se află în primele rînduri. Întregul nostru popor, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, a dat glas, în cadrul unor ample adunări, mitinguri, demonstrații, marșuri ale păcii, culminînd cu cele 18 milioane de semnături pe Apelul adresat Adunării Generale a O.N.U., voinței sale ferme de a trăi într-o lume a concurenței rodnice, fără rachete și arme nucleare. Cu aceeași fermitate și-au manifestat și își manifestă România, cetățenii patriei noastre solidaritatea cu milioanele de participanți la ampla mișcare pentru pace, împotriva cursei înarmărilor, mișcare care a cuprins întreg globul, confirmînd în totu aprecierile realiste și mobilizatoare ale tovarășului Nicolae Ceaușescu privind capacitatea popoarelor de a-și face auzit glasul, de a impune o politică de pace.

Europa, cu deosebire, este, astăzi, teatrul unei bătălii de amploare; o autentică „bătălie în marș”, purtată zi de zi în numele păcii, împotriva amenințării nucleare, împotriva deciziei unor guverne de a promova și menține decizii contrare voinței chiar a propriilor popoare.

Oprirea cursei înarmărilor și asigurarea păcii au devenit obiectivul primordial al opiniei publice internaționale. Acțiunile forțelor antirăzboinice din lumea întreagă pentru pace, pentru dezarmare, destindere și reducerea cheltuielilor militare în favoarea unor programe sociale, a ajutorării țărilor în curs de dezvoltare, nu slăbesc în intensitate. În diferite țări ale lumii continuă luări de poziție, îmbrăcînd forme diverse: demonstrații, mitinguri, mese rotunde, declarații ale unor personalități, „Săptămîni ale păcii” — în cadrul cărora răzbat vibrant dorința de pace a popoarelor, voința lor fermă de a preîntîmpina pericolul unui cataclism nuclear, în care nu vor exista nici învingători, nici învinși și care amenință grav viitorul umanității.

„Lungul braț al puterii militare“ ... și „buzunarele“ omenirii

*(Extrase din raportul anual „Cheltuieli militare și
sociale pe plan mondial — 1983“
de Ruth Leger Sivard)*

„Stocurile mondiale de arme nucleare — un potențial exploziv de peste 5 000 de ori mai mare decât totalitatea munițiilor utilizate în cel de-al doilea război mondial“

„Chiar și un război convențional poartă în sine pericolul distrugerii în masă“

„Echivalentul a un milion de bombe de tipul celei lansate la Hiroșima“

„Al doilea război mondial poate părea un mic conflict local“.

„Amplizarea arsenalului nuclear înseamnă, în prezent, dezastrul planetei“

„Perfecționările tehnologice contribuie la o mai mare instabilitate și nesiguranță nucleară. Ele sporesc riscul unui conflict nuclear“

„Nu a existat nici un an în care să fi fost mai puțin de patru războaie, iar în 1979 și 1980 au avut loc 18 conflicte. În prima jumătate a anului 1983, s-au purtat 13 războaie“

„Războaiele locale se internaționalizează tot mai mult“

„Intensificarea înarmării ucide, indiferent dacă armele sînt utilizate sau nu“

„Avuțiile naționale se pierd, resursele de capital se epuizează, iar viitorul stă sub semnul întrebării“

„Mișcările pentru pace au devenit o forță socială distinctă, de o importanță politică majoră“

„Armele nucleare — principala prioritate a luptei pentru dezarmare“

Tensiunea și violența sînt în ascensiune într-o lume periculos supraîncălzită și subnutrită.

Cursa înarmărilor, fără precedent în istorie, a creat o amenințare nucleară care se poate transforma foarte ușor în realitate, afectînd grav întreaga viață pe Pămînt. Războaiele locale sînt din ce în ce mai internaționalizate și mai distructive.

O cursă a înarmărilor, pe care nici o țară nu și-o poate permite, duce la acumularea problemelor sociale. Bugetele guvernaментelor ale multor țări minimalizează și nu acordă prioritate problemelor cu profunde implicații, ci soluțiilor militare și celor mai recente progrese tehnologice în domeniul armamentelor. În lumea civilizată a anului 1983, este impresionantă măsura în care sînt nesocotite drepturile omului și viața umană.

Glasul de revoltă al opiniei publice, îndreptat în primul rînd împotriva armelor nucleare, se face auzit cu tot mai multă forță. Nu se poate încă aprecia cît timp îi va trebui pentru a modifica prioritățile multor guverne, dar vocea opiniei publice a devenit deja o serioasă contrapondere a politicii lor oficiale, care a pierdut contactul cu realitatea.

PRIORITĂȚI. În 25 de țări, tinerii sînt considerați apți să lupte la o vîrstă mai fragedă decît cea la care li se acordă dreptul de vot. În fiecare minut, 30 de copii mor datorită lipsei de hrană și a imposibilității de a li se pune la dispoziție vaccinuri ieftine; în fiecare minut, bugetul militar pe plan mondial absoarbe 1,3 milioane din totalul finanțelor publice.

În prezent, Statele Unite alocă, anual, peste 200 miliarde dolari apărării militare împotriva unor adversari străini, dar 45 la sută din americani se tem să iasă singuri din casă noaptea, chiar la o distanță mai mică de o milă de locuința lor.

În cele 20 de țări în curs de dezvoltare cu cele mai mari datorii externe, în perioada 1976—1980, importurile de armament au fost echivalente cu 20 la sută din creșterea datoriilor lor în aceeași perioadă.

Stocurile mondiale de arme nucleare reprezintă un potențial exploziv de peste 5 000 de ori mai mare decît totalitatea munițiilor utilizate în cel de-al doilea război mondial.

Costul unui singur submarin nuclear nou este egal cu bugetul anual pentru educație al unui număr de 23 de țări în curs de dezvoltare, în care se află 160 de milioane de copii de vîrstă școlară.

Într-un an în care fermierii americani au fost plătiți pentru a lăsa necultivate 100 milioane acri de terenuri arabile, 450 milioane de oameni din lume au murit de foame.

CREȘTEREA POTENȚIALULUI MILITAR. În ultimii patru ani, opinia publică s-a angajat tot mai mult în dezbaterile problemelor militare, care, pînă acum, erau de domeniul exclusiv al specialiștilor și oficialităților guvernamentale. Pînă acum, dezbaterile s-a axat, în principal, pe armele nucleare. Dat fiind potențialul distructiv — de proporțiile unui cataclism — al armelor nucleare, acestea constituie prioritatea numărul unu a îngrijorării publice. Dar armele nucleare pot fi privite, de asemenea, ca un simptom al creșterii de natură canceroasă care, în prezent, s-a înrădăcinat profund în organismul politic. Există mai multe puncte care prezintă pericole.

Perspectivile de creștere. În termeni istorici, puterea militară a ajuns, după cel de-al doilea război mondial, la o nouă fază de dezvoltare. S-a produs o schimbare radicală nu numai în tehnologia armamentelor, dar și în ce privește volumul și amplasarea resurselor alocate în scopuri militare, precum și în structura puterii care controlează aceste resurse. Văzute prin prisma numai a ultimilor 20—25 de ani sau pe o perioadă istorică mai redusă, în favoarea căreia optează deseori politicienii, aceste contraste extrem de puternice față de trecut pot trece, în întregime, neobservate.

Dimensiunea. Uriașele structuri militare care există în prezent sînt comparativ de dată recentă. Pînă la cel de-al doilea război mondial, complexul militar-industrial avea dimensiuni modeste.

Al doilea război mondial trebuie să fie considerat, în parte, răspunzător de schimbarea fundamentală a dimensiunilor puterii militare. Doi factori, creați de război, au făcut ca — după încheierea conflictului mondial — aceste cheltuieli să atingă niveluri mai ridicate față de cele normale, din timp de pace: unul este creșterea complexului militar-industrial din timpul războiului, iar celălalt este acceptarea, de către opinia publică, a unor sacrificii mai mari, cu care se obișnuiseră în cursul războiului.

INFLUENȚĂ GLOBALĂ ȘI RISCURI. Extinderea geografică a puterii militare, în ultimele decenii, a fost, din anumite puncte de vedere, mai accentuată decît creșterea cantitativă. Într-o epocă în care comunicațiile se realizează instantaneu, cînd supravegherea detaliilor de pe Pămînt se face cu ajutorul sateliților

aflați la sute de kilometri în spațiu și cînd durată între lansarea rachetelor intercontinentale și momentul loviturii este de 30 minute, apărarea națională a ajuns să aibă perimetre nelimitate.

Proiecția globală a puterii duce la creșterea vulnerabilității pe plan mondial în ce privește declanșarea unui război în orice regiune. Războiul poate izbucni, acum, în curtea fiecăruia. Océanele, care, pentru unele națiuni, au constituit obstacole liniștitoare împotriva războiului, sînt acum ascunzătoare pentru submarine silențioase, ce pot distruge un oraș în numai cîteva minute, chiar și fără arme nucleare. Posturi de ascultare la distanță invadează intimitatea națională, ca și pe cea personală. Spațiile aeriene deschise — idealul anilor '50 — oferă, acum, o vastă platformă pentru observarea tuturor activităților terestre.

Tehnologia și o serie de acorduri politice, care fac posibilă largă răspîndire a forțelor militare, duc totodată la creșterea riscului unei confruntări între acestea. Recentă creștere a puterii navale și a bazelor din jurul Oceanului Indian — regiune bogată în petrol — constituie un exemplu al unei situații în care părți, potențial ostile, sînt aduse față în față în condiții instabile.

În lumea restrînsă a anului 1983, lungul braț al puterii militare este cu adevărat foarte întins. Pe măsura ce diferite țări intră în orbita superputerilor, ele au șanse tot mai mari să cadă victime conflictului dintre acestea. Chiar și cele mai sărace țări din lumea a treia pot deveni teren de dispută în cadrul confruntării geopolitice în care sînt angajate superputerile. Utilizarea de intermediari — atît ca forțe de luptă, cît și drept canale pentru fluxul de arme către zone de conflict — este noul joc de șah al anilor '80.

Deși informațiile de care dispunem sînt incomplete, există unele indicii cu privire la rețeaua de baze militare și facilități create pentru a susține o prezență militară la mari distanțe. Instalațiile militare aflate pe teritorii străine oferă baze necesare pentru nave de război și avioane care transportă arme nucleare. Ele sînt utilizate nu numai pentru experiențe nucleare, supraveghere electronică și ca baze de aprovizionare avansate. Unele servesc la depozitarea, la mii de kilometri depărtare de teritoriul propriu țării, a unor muniții, printre care arme chimice și nucleare, avînd o uriașă capacitate de distrugere.

Cele două importante alianțe militare controlează cea mai mare parte, dacă nu chiar în întregime, facilitățile pe teritorii străine cunoscute.

Peste 1,8 milioane de oameni din forțele armate din lume se află, în prezent, pe teritoriile altor state. Aproximativ o treime se află în afara granițelor proprii pentru a purta războaie sau pentru a servi ca forțe de ocupație. Majoritatea se află pe teritorii străine ca o prelungire a puterii armate naționale și pentru a fi folosită ca avangardă a forțelor din țară.

Cercetarea — impuls competiției militare

Punctul culminant al competiției militare dintre marile puteri îl constituie mobilizarea unor resurse în domeniul unor cercetări fără precedent în istorie. Rezultatele cercetărilor dau un extraordinar impuls cursei înarmărilor. Ele au schimbat, de asemenea, aspectul războiului — precizia armamentului, raza de acțiune, eficiența și, înainte de toate, puterea lui de distrugere. Cea mai mare parte, probabil patru cincimi, din sumele destinate cercetărilor în domeniul armamentelor, este deținută de către superputeri.

Lansator terestru pentru rachete de croazieră („Cruise”). Între 1983—1988, este prevăzut să fie amplasate (operațiunea a început, deja, din decembrie anul trecut) în Marea Britanie, R.F.G., Franța, Italia, Belgia și Olanda, 464 de astfel de rachete

Supracapacitatea de distrugere nucleară

Deși linia de demarcație între armele folosite în războiul convențional și cele disponibile pentru un conflict nuclear a fost estompată de progresul rapid în domeniul tehnologiei militare, armele atomice sînt încă superioare în ceea ce privește puterea de distrugere, fapt ce poate fi ilustrat în felul următor:

— o singură armă atomică din arsenalul actual poate distruge un oraș și locuitorii lui în cîteva minute;

— cîteva mii de asemenea arme ar putea distruge întreaga planetă, omorîndu-i pe cei vii și anulînd orice perspective de viață pentru cei ce nu s-au născut încă. Calitățile înspăimîntătoare ale armelor nucleare de distrugere a vieții au fost recunoscute cu 38 de ani în urmă, cînd primele două bombe atomice au transformat două orașe japoneze în dărîmături incandescente. Din 1945 și pînă acum nu s-a ajuns la nici un acord internațional care să interzică folosirea acestor arme în caz de conflict armat, dar, de atunci, s-au purtat peste 100 de războaie fără să fi fost folosită arma nucleară.

Este, de asemenea, cu atît mai notabil faptul că stocul mondial de arme nucleare — care, în 1945, număra trei bombe — a crescut, pentru a ajunge la 50 000, în 1983. Aceasta înseamnă că, din avuția publică s-au cheltuit 900 miliarde dolari pentru creșterea eficienței lor, a puterii de distrugere și a preciziei mijloacelor de lansare, pentru a se putea atinge obiectivele situate la distanțe mari, de cealaltă parte a lumii. Nimic nu poate exprima amplexarea adevărată a „progresului” înregistrat, datorită acestor vaste eforturi, dar este suficient chiar și numai următorul indiciu — cantitatea de exploziv a armelor nucleare stocate în prezent de către S.U.A., U.R.S.S., Anglia, Franța și China reprezintă echivalentul a un milion de bombe de tipul celei lansate la Hiroșima.

Cum s-a ajuns în situația ca arme ce ne repugnă din punct de vedere moral, inutilizabile într-un război și cu efecte inimaginabile asupra vieții umane, să devină piesa de rezistență a politicii militare a marilor puteri ale lumii?

În domeniul militar, „productivitatea” a depășit barierele tehnologice, ajungîndu-se la producerea unui armament pe care nimeni nu și l-a imaginat în perioada celui de-al doilea război mondial. Un „Frankenstein” nuclear reprezintă una dintre aceste creații, și nu este nici pe departe unicul „supermonstru” al acestei ere militare. În cîteva decenii, tehnologia a revoluționat total arta războiului convențional. La ora actuală, obiectivele pot fi distruse de la mari distanțe. Bombardierele zboară la altitudini de peste 10 000 metri. Rachete ce transportă bombe de 500 kg pot fi lansate de pe submarine pînă la obiective situate pe uscat la distanță de 1 500 km. Atacantul este, în prezent, foarte departe de victime și, deci, de implicațiile morale ale acțiunilor lui. Forța de ucidere este depersonalizată.

În același timp, armele înseși sînt din ce în ce mai capabile de distrugerii masive, adeseori nediscriminatorii; unele dintre ele au fost deja folosite în război. Forța de explozie a fost sporită enorm. Substanțe incendiare produc adevărate mingii de foc chimice. Bombe cu fragmentație explodează în mii de schije de oțel, sfîrșind trupurile omenești sau creînd unde puternice de presiune pe întinse suprafețe, răspîndind nori de substanțe extrem de inflamabile. Armamentul convențional ce poate ataca, simultan, un mare număr de obiective este deja echivalent cu cea mai mică încărcătură nucleară, atît în ce privește raza de acțiune, cît și forța de distrugere.

În acest marș rapid și nestăvilit al tehnologiei militare, apărarea nu a putut ține pasul cu atacul. Mobilitatea, viteza, raza de acțiune, efectul ucigător — totul este în avantajul atacantului. Nu există nici un refugiu pentru civili. Dat fiind superarmamentul anilor '80, chiar și un război convențional poartă în sine pericolul distrugerii în masă. În orice conflict de mare amploare, numărul morților și răniților din rîndul civililor va depăși cu mult capacitatea oricăror instituții medicale existente pentru a le putea face față.

Cele 50 000 focoaie și bombe aflate în prezent în arsenale includ 17 400 arme nucleare ale forțelor strategice ale superputerilor. Raza lor de acțiune este intercontinentală. Fiecare armă este capabilă să distrugă un oraș de mari dimensiuni (dacă există atîtea asemenea orașe în lume).

DOCTRINA. După prima demonstrație, în război, a înspăimântătoarelor lor forțe de distrugere, rațiunea comodă, invocată pentru achiziționarea armelor nucleare, a fost aceea că trebuie să le avem pentru a preveni folosirea unor asemenea arme de către națiunile ostile. Doctrina „descurajării” a avut la bază convingerea că nici un șef de stat rațional nu va ordona folosirea armelor nucleare împotriva unui dușman, fără a-și da seama că hotărîrea sa ar însemna sinuciderea națională; că inevitabila ripostă a adversarului ar provoca pierderi de vieți omenești și o agonie ce va depăși capacitatea unei națiuni de a supraviețui.

Numărul armelor necesare pentru descurajare nu a fost niciodată precizat în mod clar. Nu a existat nici o dezbateri la nivel național pe această temă. Ar putea fi exprimat în termeni absoluți, iar dacă acest lucru este posibil, ar putea fi evaluat, oare, numărul armelor necesare descurajării la minimum 10 sau la 1 000? Cite vieți, ce proporție din capacitatea industrială a inamicului trebuie asigurată împotriva riscului distrugerii? Ori, poate, „descurajarea” ar trebui considerată ceva relativ, în funcție de amenințarea din partea dușmanului? În acest caz, echivalența va fi miza jocului, iar „echilibrul” — scopul în domeniul armamentelor. Echilibrul nu are limite bine definite. Nesiguranța în ceea ce privește următorul pas al adversarului alimentează evaluările pesimiste și face competiția mai acerbă.

Lipsa unui consens sau chiar a unei dezbateri asupra necesarului în domeniul armelor nucleare a făcut din „descurajare” o bază nesigură de determinare a volumului adecvat de armament nuclear. Nu s-a stabilit vreă limită pentru numărul de arme necesar apărării, „păcii nucleare”.

În afara acestei deficiențe, au existat întotdeauna îndoieli în ceea ce privește caracterul adecvat al descurajării în orice situație neprevăzută. Nu este avut în vedere nici un act ce ține de neprevăzut — accidente, erorile electronice, folosirea deliberată a unei

Racheta „Cruise” în zbor

bombe atomice de către teroriști, riscul scăpării de sub control a unei situații încordate, întreruperea comunicațiilor cu un submarin sau cu o regiune îndepărtată. Războiul nuclear ar putea începe astfel chiar și cu riscul unei inevitabile nimiciri.

În afara celor spuse mai sus, intervine noțiunea de „limitare a daunelor”. Conceptul a constituit o anexă la doctrina descurajării, oferind garanții în cazul în care aceasta ar înregistra un eșec. „Limitarea daunelor” constă în faptul că armelor nucleare trebuie să li se confere capacitatea de a anihila alte arme nucleare, înainte de a semăna moartea și distrugerea. Aceasta ar putea justifica eforturile perseverente de modernizare, în sensul asigurării unei precizii deosebite a armelor, de realizare a unei rachete „MX” capabilă să distrugă alte rachete chiar în depozitele lor, a unui sistem de apărare cu ajutorul sateliților, ca în filmul „Războiul stelelor”. Dar, cu asemenea justificări pentru actuale cercetări, elaborări și cheltuieli fără limită, nici tehnicienii și nici autorii de planuri nu vor face nici un pas înainte în direcția perfecționării armelor nucleare ca instrumente credibile de luptă într-un război. Cert este că, fie că este o doctrină declarată sau nu, ea a devenit principalul stimulente al cercetărilor în domeniul armamentelor.

1983 față de 1945:

— Racheta MX poate parcurge 8 000 mile, grație propriei sale forțe de propulsie. „Little Boy”, bomba nucleară lansată la Hiroșima, a fost transportată de un bombardier „B-29”, care dispunea de o autonomie maximă de zbor de 4 000 mile.

— MX are o viteză de deplasare de peste 15 000 mile pe oră, în timp ce avionul „B-29”, care l-a transportat pe „Little Boy”, avea o viteză de 360 mile pe oră.

— MX este ghidată de un computer și își lansează încărcătura cu o aproximație de 100 metri față de țintă. Precizia lui „Little Boy” a depins de capacitatea de a ținti a echipajului bombardierului.

— MX, numită oficial „Garanția păcii”, poartă zece focoaie independente și are o forță distructivă (echivalentă în TNT) de peste 300 de ori mai mare decât „Little Boy”, care, la Hiroșima, a ucis sau mutilat 200 000 de civili.

Tehnologia și doctrina. Bazele politico-filozofice ale cursei înarmărilor nucleare nu au fost, însă, niciodată așa de simple, cum s-ar putea deduce din succinta prezentare de mai sus. După folosirea, pentru prima oară, a armelor nucleare în război, doctrina oficială și tehnologia au mers mână în mână, și există îndoieli că doctrina, în sensul planificării și justificării rezonabile a dezvoltării armelor nucleare, s-a situat vreodată înaintea tehnologiei.

Avîntul tehnologic a fost, realmente, foarte puternic. Creșterea puterii de distrugere și a numărului

Desen publicat de „Forum du Developpement”, evidențind sensul spre care se îndreaptă, adesea, „ajutorul” acordat țărilor subdezvoltate

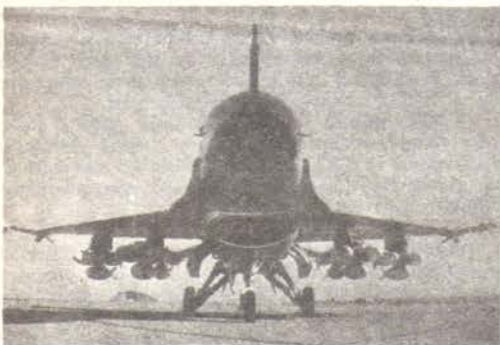
transportoarelor la țintă au constituit două obiective centrale, dar evenimentele au arătat clar că tehnologia poate produce tot inventarul nuclear dorit. Progresele în ambele aspecte ale competiției nucleare au avut loc după schema **acțiune-reacție**, care s-a adăugat „**culmilor nebunești**” ale cursei înarmărilor, fiecare superputer având un avantaj de câțiva ani într-un nou domeniu (după cum se vede în cronologia de mai jos).

ISTORIE. Între 1945 și sfârșitul anului 1982 s-au efectuat, în total, 1 375 experiențe nucleare, din care 87 la sută de cele două superputeri. Puterea de detonare a făcut un mare pas înainte, odată cu dezvoltarea, în anii '50, a „superbombei” ce folosea fuziunea nucleară în scopul sporirii energiei eliberate de bomba atomică sau cu fisiune. Prima armă termonucleară a fost experimentată de Statele Unite în anul 1952.

Puterea de explozie a bombei termonucleare a fost de aproape 1 000 de ori mai mare decât a bombei lansată la Hiroșima. U.R.S.S., care se afla cu patru ani în urma Statelor Unite în ce privește producerea armei atomice, a experimentat propria bombă termonucleară cu un an mai târziu decât Statele Unite.

Concomitent cu creșterea puterii de distrugere, o rapidă dezvoltare au cunoscut-o și mijloacele de transportare la țintă. În cea mai mare parte, dar nu în toate, a inovațiilor importante, Statele Unite s-au aflat cu câțiva ani înaintea U.R.S.S.

Primele mijloace de transport în care s-au realizat importante progrese au fost bombardierele grele. În Statele Unite, începând din 1948, avioanele cu autonomie mare de zbor au început să înlocuiască avioanele cu propulsie clasică. Primele avioane de acest tip au depins de realimentarea în zbor pentru cursele intercontinentale, dar, până în 1955, Statele Unite au construit numai bombardiere cu reacție având rază de acțiune intercontinentală. Curând, acest obiectiv a fost atins și de U.R.S.S.

Bombardier de luptă F-16, aflat în serviciul forțelor aeriene ale S.U.A.

Au urmat rachetele balistice intercontinentale. Ambele superputeri s-au angajat în cursa pentru perfecționarea rachetelor, apărute în cursul celui de-al doilea război mondial, astfel încât acestea să poată transporta la distanțe intercontinentale încărcături nucleare. Pentru o perioadă scurtă de timp, se părea că U.R.S.S. este pe locul întâi, în acest domeniu, cu două spectaculoase succese înregistrate în 1957 — experimentarea primei rachete balistice intercontinentale și lansarea primului satelit.

Statele Unite au luat-o, totuși, înaintea Uniunii Sovietice în privința producției și, până în momentul în care și-au deplasat atenția asupra submarinelor, au păstrat un avans de aproape 4 la 1 față de Uniunea Sovietică în domeniul rachetelor balistice intercontinentale.

Submarinele cu propulsie atomică, în care tehnologia S.U.A. era evident avansată, au reprezentat cel de-al treilea mijloc de transport strategic nuclear. S.U.A. dispuneau, încă din 1960, de submarinul „Polaris”; echivalentul sovietic a fost realizat opt ani mai târziu. Reprezentând o revoluție importantă în domeniul sistemelor de transport, submarinele cu propulsie nucleară au avantajul că nu pot fi detectate și pot naviga la foarte mari distanțe de bază.

Evoluția remarcabilă în domeniul tehnologiei a făcut ca armele nucleare să devină instrumente de distrugere mult mai eficiente.

Un alt rezultat l-a constituit creșterea încărcăturii care poate fi transportată în prezent de un bombardier, o rachetă sau un submarin. Un proiectil de artilerie poate transporta, acum, o forță explozivă egală cu cea a bombei din 1945. Bombardierele transportă 12 rachete de croazieră; fiecare rachetă se poate deplasa pe o distanță de 1 500 mile cu energia proprie, având o încărcătură nucleară de 13 ori mai puternică decât a bombei din 1945. Submarinul „Trident” transportă rachete nucleare având echivalentul a 5 000 bombe de la Hiroșima, o forță explozivă suficientă pentru a distruge un continent.

Supracapacitate de distrugere și instabilitate. Preocupați de numărul armelor nucleare s-ar putea să scăpăm din vedere riscul pe care îl reprezintă aceste cifre pentru umanitate. Adunate laolaltă, bombele nucleare, focoasele, minele etc. existente în prezent fac ca al doilea război mondial, cu cei 40—50 milioane morți, să pară un mic conflict local.

Deși controlate de țări care se declară față de angajate în descurajarea războiului nuclear, numărul de arme și forța de supradistrugere pe care o reprezintă ele par să nu mai aibă nici o legătură cu conceptul uman despre amploarea distrugerii ce trebuie oprită. Capacitatea de distrugere nelimitată sugerează o lipsă imprudentă de reținere din partea celor mai puternici factori de decizie din lume. Amploarea arsenalului nuclear înseamnă, în prezent, dezastrul planetei; înseamnă că, dacă ar izbucni un război nuclear, indiferent din ce motiv, inclusiv un simplu accident, distrugerea finală ar putea fi atât de masivă și de durată, încât Pământul nostru ar deveni o planetă lipsită de viață.

Armele nucleare sînt realmente diferite. Ele nu numai că ucid, dar distrug orice formă de viață. Deși, la fel ca armele convenționale, ucid prin explozie și incendiere, până și aceste efecte au o amploare diferită; șocul produs de o singură armă nucleară de dimensiune mijlocie poate distruge toate clădirile de pe o suprafață de câteva mile; proporția incendiului este și mai mare, arzînd tot ce este viu pe o distanță de 8—10 mile. În afară de unda de șoc și de incendiu, armele nucleare produc, de asemenea, căderi radioactive, care pot distruge viața la mari distanțe și pe o perioadă îndelungată de timp — pînă cînd nu va mai exista nimic.

Numărul mare de arme existente în prezent face mai mult decât să amplifice consecințele folosirii lor în timp de război. Explodind, într-o reacție în lanț, pe o perioadă de ore sau zile, efectele lor se vor cumula, contaminând mediul înconjurător, clima și atmosfera de care depinde întreaga viață. De aceea, creșterea numărului și a forței explozive a acestor arme amplifică enorm riscul de dispariție nu numai a țărilor direct implicate, ci și a întregii omeniri.

În același timp, crește probabilitatea ca aceste arme să fie folosite în timp de război. Rafinamentele tehnologice, de exemplu, fac mai dificilă verificarea deosebirilor dintre armele convenționale și cele nucleare sau detectarea lor prin radar pentru a se da alarma în caz de atac cu rachete. Perfecționările în domeniul preciziei reduc speranța de supraviețuire a forțelor cu baza la sol în eventualitatea unui atac, constituind un stimul în plus de a lansa prima lovitură. Durata mai redusă de zbor a rachetelor duce la limitarea timpului de decizie și reacție și reprezintă un stimul pentru riposta automată. Toate aceste perfecționări tehnologice contribuie la o mai mare instabilitate și nesiguranță nucleară. Ele sporesc riscul unui conflict nuclear, făcându-l și mai distrugător în cazul că se va declanșa.

Violența

Odată cu creșterea numărului de arme moderne în întreaga lume sporește și violența militară. Ea se reflectă în valurile de refugiați, desfășurarea mai multor războaie și în numărul disproporționat de civili uciși în aceste războaie. Ea se observă, de asemenea, în formele cele mai radicale de terorism politic sistematic. Victimele violenței militarizate sînt, în general, țărilor mai sărace. Cu toate acestea, prețul în vieți omenești, distrugerii și tragediile reprezintă o povară pe care o resimte, cu timpul, întreaga omenire.

RĂZBOIUL. După sfîrșitul celui de-al doilea război mondial și pînă în prezent au avut loc 105 conflicte majore (cu 1 000 de morți sau mai mult pe an), desfășurate în 66 de țări și teritorii. Războaiele au durat, în medie, trei ani și jumătate. Nu a existat nici un an în care să fi fost mai puțin de patru războaie, iar în 1979 și 1980 au avut loc 18 conflicte. În prima jumătate a anului 1983, s-au purtat 13 războaie.

Din 1945 pînă acum, războaiele au provocat 16 milioane morți, mult mai mulți în rîndul civililor decât în rîndul forțelor armate implicate. (Datele privitoare la victimele în rîndul civililor sînt incomplete). Cel mai mare număr de victime de pînă acum s-a înregistrat în Asia (Indochina).

Țările mai mici au avut de suferit enorm. De exemplu, cele 35 000 victime ale luptei împotriva dictatorului Somoza au reprezentat 1,5 la sută din populație; luptele din Salvador, din 1979 pînă acum, s-au soldat cu pierderea a 45 000 vieți omenești — o persoană din o sută. (Un număr proporțional în S.U.A. ar însemna 2,3 milioane morți, din cauza violenței).

Frecvența războaielor este în creștere. În anii '50, media era de nouă războaie pe an; în anii '60 — de 11 războaie pe an, iar în anii '70 și, deocamdată, în anii '80, media este de 14 războaie pe an. Aceste conflicte sînt generate de un complex întreg de factori, printre care animozitățile religioase, mișcările etnice separatiste, pretențiile teritoriale, luptele armate și revoltele provocate de nedreptatea socială și disperare.

Factorii externi stimulează, de asemenea, spirala violenței. Războaiele locale se internaționalizează tot mai mult. Cu o singură excepție, toate războaiele im-

portante din 1945 pînă acum au avut loc în lumea a treia. În aceste războaie au fost implicate, totuși, marile puteri, iar, în ultima vreme, această implicare pare să fi sporit, deși este, de multe ori, indirectă și mascată.

Rezultatul este creșterea numărului de victime în rîndul civililor. Echipamentul mai sofisticat se deplasează mai rapid și are o forță de distrugere mai mare. Ostilitățile depășesc rapid limitele așezărilor civile; distrugerea lor devine o trăsătură acceptată a războiului modern. Pierderile materiale și sociale, în afara morților și răniților, sînt colosale. În Liban au fost distruse aproape 150 întreprinderi industriale. În Iran, estimează Institutul Internațional de Studii Strategice din Londra, pagubele provocate de război economiei civile depășesc deja 100 miliarde dolari, ceea ce ar echivala cu totalul veniturilor guvernului, inclusiv din petrol, pe timp de patru ani.

În toate aceste cazuri, ceea ce s-a realizat, cu un preț atît de mare, este imperceptibil. Odată declanșate, conflictele par să-și continue cursul, fără să țină seama de finalitatea națională mai largă sau de opiniile milioanele de oameni nevinovați care au de suferit.

Dezrădăcinați și evacuați. Tot victime ale violenței produse de om sînt milioanele de oameni care se refugiază din calea războaielor, brutalității și persecuțiilor religioase, politice și etnice din țările lor. În ultimii ani, s-au înregistrat cele mai mari valuri de refugiați din timpurile moderne. Proporția cea mai mare o reprezintă femeile și copiii. Estimarea actuală privind numărul refugiaților pe plan mondial este de 8 milioane, dar se crede că organizațiile de refugiați au prezentat o cifră mai mică decât în realitate.

Neglijarea domeniului social

Ca și afluența militară, neglijarea domeniului social derivă din militarizarea excesivă. Relația dintre asumarea militară a puterii politice și utilizarea oficială a violenței pe plan intern, dintre război și numărul mare al victimelor civile, se numără printre efectele deja

Bombardierul strategic american B-1. Primele exemplare vor deveni operaționale în 1986. Costul — 300 milioane dolari fiecare

perceptibile ale unei curse a înarmărilor ieșite de sub control. În afară de acestea, există și efecte sociale cu consecințe profunde, care nu se observă la prima vedere, dar care au un efect tot atât de distrugător asupra viitorilor omenști. Intensificarea înarmării ucide, indiferent dacă armele sînt utilizate sau nu.

Relația dintre domeniul militar și cel social are consecințe profunde asupra economiei mondiale. Impactul militar este cel mai direct și mai evident în distribuția fondurilor publice. Programele militare și cele sociale intră în competiție pentru a obține anumite cote din bugetele naționale limitate. Obiectivul apărării securității prin dezvoltarea la maximum a puterii militare naționale poate fi realizat numai în detrimentul altor obiective, care sînt, și ele, esențiale pentru

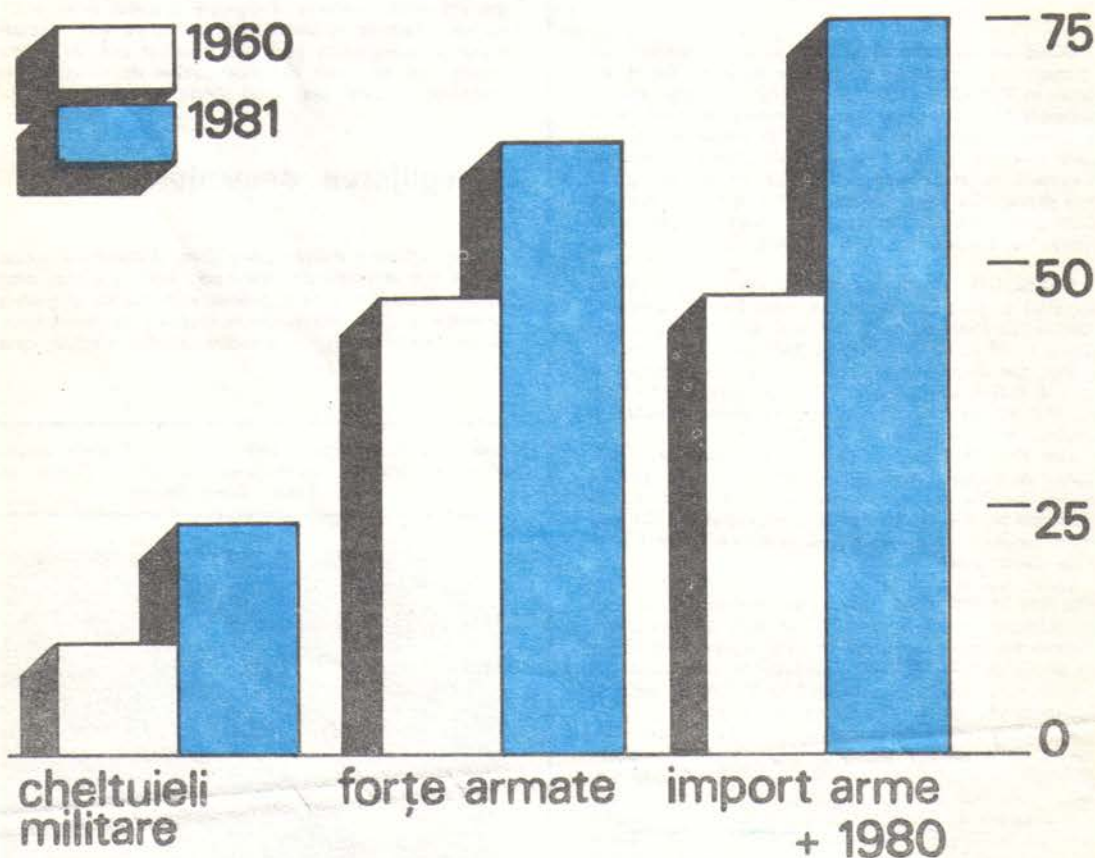
progresul și securitatea națiunilor și a populației globului.

Dacă aceste obiective nu sînt realizate — dacă componentele umane cele mai sărace și mai slabe ale unei societăți nu sînt ajutate, dacă beneficiile revin unui grup restrîns și nu majorității, dacă progresul nu este evident și dreptatea este disprețuită —, atunci nu poate exista securitate. Nici cea mai puternică forță militară din lume nu o poate asigura.

Cîteva exemple ar putea fi ilustrative pentru contrastele militar-sociale evidente în ce privește folosirea resurselor publice.

Cheltuielile militare și ajutorul pentru dezvoltare. Interdependența crescîndă dintre națiuni, dezvoltate sau în curs de dezvoltare, înzestrate sau nu cu materii prime sau tehnologie, bogate sau sărace, a devenit una din concluziile cele mai evidente ale ultimei jumătăți a secolului al XX-lea. Dezvoltarea economică pe un front larg reprezintă un avantaj pentru întreaga comunitate a națiunilor. Ajutorul acordat economiilor aflate în dificultate poate aduce un beneficiu, de multe ori, mai mare sub formă de piețe largite, materii prime necesare, un interes reciproc pentru coexistența pașnică.

Cu toate acestea, țările bogate continuă să investească o parte mult mai mare din resursele lor pentru sporirea forței militare decît pentru dezvoltarea vecinilor lor săraci.

Ponderea lumii a treia în cadrul puterii militare mondiale

Portavionul nuclear american „Enterprise”, cu 90 de avioane la bord; deplasament — 89 600 tone

— Între 1960 și 1982, cheltuielile militare ale țărilor dezvoltate au crescut cu peste 400 miliarde dolari, în timp ce ajutorul lor economic extern a crescut cu 25 miliarde dolari. În 1982, cheltuielile lor militare au fost de 17 ori mai mari decât ajutoarele acordate țărilor în dificultate.

Armele în raport cu alte nevoi de import. Țările în curs de dezvoltare sînt dependente de importurile de tehnologie și produse esențiale pentru dezvoltarea și îmbunătățirea nivelului de trai. În prezent, un număr tot mai mare din aceste țări se confruntă cu serioase probleme legate de balanța de plăți și cu mari dificultăți în ce privește posibilitățile de plată a datoriilor externe. Datoria externă a lumii a treia — potrivit statisticilor OECD — a ajuns anul trecut (1982 — n.n.) la 626 miliarde dolari, respectiv cu 18 la sută mai mult decât în 1981.

Povara datoriilor externe s-a accentuat și mai mult, ca urmare a ratelor înalte ale dobînzilor și a scăderii veniturilor din export. Un alt factor care a dus la înrăutățirea situației îl constituie apetitul mare al multora din aceste țări pentru echipament militar importat. Ele au cheltuit, în ultimii ani, sume importante pentru achiziționarea de armament străin. Își vor reduce ele, oare, acum, aceste cheltuieli pentru a importa cele necesare economiei civile? Cifrele privind comerțul cu arme nu sînt mari, dar ultimele statistici date publicității nu sînt încurajatoare.

— Între cele 25 de țări care, din 1981 pînă în prezent, au trebuit să negocieze reeșalonarea datoriilor externe, șase au cheltuit, în ultimii cinci ani, mai mult de un miliard de dolari, fiecare, pentru importul de arme. Toate cele 25 de țări au cheltuit — în perioada respectivă —, pentru achiziționarea de arme, 11 miliarde dolari.

— La cele 20 de țări, cu cea mai mare datorie externă din lume, importurile de arme au reprezentat, în perioada 1976—1980, 20 la sută din creșterea datoriei. La patru dintre ele valoarea armelor importate a reprezentat 40 la sută și chiar mai mult din creșterea datoriei externe.

Investițiile. Orientarea resurselor financiare, mai cu rînd spre domeniul militar decât spre dezvoltarea socială, nu poate fi apreciată ca o simplă relație între capitolele respective din buget. Desigur, cifrele enorme, ilustrînd actualele cheltuieli militare în lume, sînt suficiente pentru a înspăimînta orice personalitate răspunzătoare de problemele sociale. Dar, din punctul de vedere al societății, ceea ce se pierde nu este, în

primul rînd, o alternativă la cheltuielile curente, ci investiții în bunuri ce asigură creșterea producției.

Deși, în mod tradițional, este exprimat în termenii „echipament de investiții” și „cercetări de bază” — motoare ale dezvoltării economice — necesarul de investiții al societății include, de asemenea, sănătatea publică, alimentația, educația și alte resurse sociale esențiale pentru creșterea potențialului uman. Un reflux în investiții constituie o dovadă că populația însăși suferă de subdezvoltare. Aceasta nu numai că determină o situație în care nu se poate aduce contribuția corespunzătoare la progresul social, dar creează, mai degrabă, un pericol pentru societate, decât un câștig.

Privite din punctul de vedere al unui analist al investițiilor, condițiile sociale existente în lume pot fi conturate în felul următor:

— Forța de muncă — incomplet utilizată. De la început, trebuie spus că s-a făcut o mare risipă de forță de muncă și a existat o utilizare neeconomică a celor disponibili să presteze muncă.

Milioane de oameni sînt angajați în activități sociale neproductive: circa 25 milioane, oameni aflați la prima tinerețe, așteaptă o șansă ca ceilalți confrați ai lor să lanseze un atac armat, în timp ce alte milioane — incluzînd o cincime din inginerii și oamenii de știință cei mai talentați ai lumii — sînt angajați în activități intense de perfecționare a armelor morții și pe care plănuiesc să le folosească.

Mai departe: alte milioane de oameni sînt excluse prematur din activitatea productivă, pur și simplu fiind neglijate de societate. De asemenea, aproximativ 15 milioane de persoane mor anual din cauza subnutriției și infecțiilor, fenomene ce pot fi prevenite și pe care societatea le cunoaște și înțelege că trebuie să le prevină. Există, apoi, persoane gata să presteze o muncă productivă, care, de fapt, au nevoie să presteze această muncă pentru a-și asigura existența, dar pe care sistemul nu este, pur și simplu, capabil să-i folosească. Esențialul este că există o piață mondială de necesități crescînde ce nu pot fi satisfăcute, paralel cu existența încă a peste 600 milioane de oameni ce nu au loc de muncă sau a căror capacitate de muncă le este folosită parțial.

În cele cinci țări cele mai sărace ale lumii, vîrstă medie de viață este cu 21 de ani mai scurtă decât în cele cinci țări cele mai bogate.

Alimentația, avînd în vedere produsele de bază, contrastează foarte mult. Populația din cele cinci țări cele mai sărace consumă numai jumătate din necesă-

rul de proteine. În ce privește calorile, aceasta consumă mai puțin decât necesarul minim mediu al organismului, în timp ce bogații consumă mult mai mult decât au nevoie. În țările sărace, trei din cinci persoane nu beneficiază de apă potabilă. Ele dispun numai de o șeptime din numărul de învățători pentru copii lor. Un copil din opt moare înainte de a împlini vârsta de un an. Trei adulți din cinci nu știu să citească.

Între săraci și bogați, decalajul este și mai mare în ce privește calitatea vieții, decât longevitatea.

Productivitatea — scăzută. Risipa de cadre calificate și talente afectează un număr și mai mare de oameni, ceea ce reprezintă o mare pierdere pentru dezvoltarea economică și productivitate. Neglijarea educației reprezintă unul din cele mai decepționante aspecte ale situației. Este cunoscut faptul că educația este o investiție avantajoasă, cu beneficii mai mari decât orice altă formă de investiție de capital. Totuși, în lume, există încă cel puțin 800 de milioane de adulți care nu știu să scrie și să citească, și alte milioane care profesază meșteșuguri de bază, dar care sînt analfabeți, raportat la cerințele unei societăți moderne.

Neglijarea educației începe, de fapt, de la cele mai fragede vârste. O treime din copiii între 6 și 11 ani nu merg la școală. Peste 250 milioane de copii din lume nu au primit nici cea mai elementară educație. Mai gravă este lipsa minimului necesar de hrană, apă și asistență medicală, care afectează aproximativ jumătate din populație. Aceste neajunsuri încep să-și pună amprenta chiar înainte de nașterea copilului. Dintre cei mai mici copii care suferă de malnutriție și infecții, unul din șapte moare, dar cei șase care supraviețuiesc pot rămîne marcați din punct de vedere fizic sau mental. Este îndoielnic, de asemenea, că acești copii vor deveni vreodată pe deplin productivi și nu se prevede ca ei să producă sau să aibă aceleași performanțe cu ale copiilor care au fost bine hrăniți, sănătoși și au beneficiat de condiții igienice. Copiii ai sărăciei, ei sînt mențiți să perpetueze specia.

Costurile — ridicate și în continuă creștere. Avuțiile naționale se pierd, resursele de capital se epuizează, iar viitorul stă sub semnul întrebării.

Actualele operațiuni se desfășoară cu pierderi prea mari: victimele înregistrate de pe urma violenței, de exemplu, reprezintă un avertisment pentru viitor, dar și pentru prezent. Numărul răniților de pe urma războaielor este de cel puțin trei ori mai mare decât acela al morților. În Statele Unite, care nu au purtat război timp de zece ani, bugetul destinat veteranilor de război se ridică la aproape 30 miliarde dolari pe an. Această cifră nu este inclusă în bugetul propriu-zis al apărării, dar reprezintă dublul sumei necesare întreținerii personalului militar activ.

Prețul problemelor neglijate este atât de mare, încît el nu poate fi evaluat nici în pierderi umane și nici în pierderi bănești. Analfabetismul, de exemplu, ar putea părea o trăsătură mai puțin importantă în cadrul spectrului global al neajunsurilor, dar experiența Statelor Unite ne poate da o idee despre consecințe. Se estimează că prețul neglijării sociale se ridică la 6 mi-

liarde dolari pe an — pentru ajutor de șomaj —, la care se adaugă 237 miliarde dolari, câștigurile nerealizate — acest lucru însemnînd că ceea ce se pierde reprezintă, la ora actuală, dublul sumei pe care guvernul o investește anual în domeniul educației.

Nevoi umane neîmplinite. A exprima în cifre globale nevoile neîmplinite ale omenirii de azi ar însemna o statistică inutilă. Dar sărăcia zdrobitoare și numărul mare de oameni afectați de ea trebuie analizate, într-un fel, în baza unor criterii care să poată reda întreaga dimensiune a ignorării problemelor sociale.

În spatele fiecărei cifre se află o ființă umană cu timp limitat de existență pe planeta noastră.

Cum trăiește această ființă este la fel de important ca și cît de curînd va înceta ea din viață. Mult prea mulți oameni părăsesc această viață în mizerie și disperare.

„Genocidul tăcut“

Sărăcia — 2 000 000 000 de oameni au un venit sub 500 dolari anual.

Cel puțin o persoană din cinci trăiește într-o totală sărăcie — într-o stare de mizerie — încît se poate vorbi de „genocid tăcut“.

În S.U.A., țara cea mai puternică din punct de vedere militar din lume, rata sărăciei la nivel național este, la ora actuală, cea mai mare din ultimii 17 ani; în S.U.A. există 34 milioane de oameni considerați, în mod oficial, săraci, după standardele americane.

Locuri de muncă — 600 000 000 de oameni nu au loc de muncă sau sînt angajați temporar.

În lumea a treia, o persoană din trei, aflată în căutare de lucru, nu-și poate găsi un loc de muncă permanent.

În toate țările, tinerii sînt cei mai greu loviți de șomaj; în S.U.A., jumătate din adolescenții de culoare sînt șomeri.

Sănătatea publică — 11 000 000 din nou născuți mor înainte de a împlini vârsta de un an.

Forța explozivă a rachetei MX, în comparație cu bomba de la Hiroșima. MX reprezintă echivalentul a 5 000 000 tone TNT. Bomba de la Hiroșima era echivalentă cu 15 000 tone TNT.

Bombardierul strategic B-52. Rază de acțiune — 13 700 km; este dotat cu rachete aer-aer și poate transporta bombe nucleare

Racheta balistică intercontinentală MX, dotată cu 10 focoaase nucleare. Se preconizează a fi desfășurată în 1986. Costul total (estimat) al celor 100 de exemplare prevăzute — cel puțin 26,4 miliarde dolari

În ceea ce privește natalitatea, în țările foarte sărace mor de șapte ori mai mulți nou născuți decât în țările cele mai bogate.

În anul 1980, mai puțin de zece la sută din copiii lumii a treia au fost vaccinați împotriva a șase frecvente boli ale copilăriei; cinci milioane de copii muriseră, însă, de bolile respective, anterior vaccinării.

— **Condiții sanitare** — 2 000 000 000 de persoane nu au asigurată apă potabilă.

Majoritatea bolilor în lumea a treia sînt provocate de lipsa apei potabile și a unor condiții sanitare corespunzătoare. Trei sferturi din locuitorii lumii a treia nu au nici un fel de facilități sanitare. Contaminarea apelor subterane devine o problemă tot mai îngrijorătoare în țările industrializate, inclusiv în S.U.A.

Alimentație — 450 000 000 de oameni suferă de foame și subnutriție.

Subnutriția s-a extins, ca urmare a faptului că suprafețe din ce în ce mai mari de terenuri agricole se concentrează în mîna unui număr restrîns de proprietari. În America Latină, mai puțin de 10 la sută din proprietarii de pămînt controlează peste 90 la sută din suprafața agricolă a țării.

În Statele Unite, la Conferința primarilor marilor orașe, foametea a fost apreciată drept cea mai amplă și insidioasă problemă ce afectează zonele urbane.

Educație — 120 milioane de copii de vîrstă școlară nu dispun de școli pentru a primi educație. Continuă să existe o discrepanță mare între sexe în școli, începînd de la primele clase pînă la cursurile universitare.

Numărul analfabeților continuă să crească, procesul fiind mult mai rapid în rîndul femeilor decât al bărbaților.

ANUL 2000 Ce ne oferă viitorul? Privind către sfîrșitul acestui secol, din care au mai rămas 17 ani, specialiștii în demografie anticipează că, în anul 2000, pe glob vor exista 6,2 miliarde de oameni. În comparație cu anul 1980, această cifră va reprezenta o creștere a populației cu 1,7 miliarde oameni sau, în procente, un spor demografic de 40 la sută. Nu este prevăzută, totuși, o oprire a creșterii populației pînă în anul 2110, dată la care numărul locuitorilor plane-

tei s-ar putea stabiliza la cifra de 10,5 miliarde, cu condiția ca natalitatea să înregistreze o reducere moderată. Cu alte cuvinte, viitorologii ar trebui să gîndească în perspectiva unei creșteri de două ori și jumătate a populației, față de cifra actuală.

Făcînd un salt mai modest spre viitor — în anul 2000 —, trebuie să ne punem întrebarea cine vor fi și unde se va afla acest plus de populație (1,7 miliarde de oameni) și cum va influența această creștere problemele sociale mondiale și căutarea de soluții. Principalele caracteristici ale viitoarelor tendințe pot fi rezumate după cum urmează:

Lumea a treia — Peste 90 la sută din sporul de populație se va înregistra în țările lumii a treia — Asia, Africa și America Latină — care, în cifre, va reprezenta o creștere netă superioară numărului total al populației actuale din țările dezvoltate.

Numărul total al populației va continua să crească. În țările dezvoltate, schimbarea va fi, în general, mică, dar, în țările în curs de dezvoltare, peste 300 de milioane de tineri se vor adăuga grupelor de vîrstă sub 15 ani, ceea ce va face să existe, în continuare, probleme legate de educație și asistență medicală necorespunzătoare.

Numărul locuitorilor de peste 65 de ani va crește cu 150 milioane. Constituind deja o forță semnificativă în țările dezvoltate, populația în vîrstă va reprezenta, în anul 2000, 13 la sută din totalul populației planetei. Atît pentru țările sărace, cît și pentru cele bogate, vîrsta locuitorilor lor creează noi probleme sociale, afectînd aspecte esențiale, cum ar fi asigurarea unor venituri, asistența medicală și chiar alfabetizarea și educația.

Forța de muncă — Cea mai mare creștere a populației va fi înregistrată la categoriile de vîrstă situate între 15 și 64 de ani, iar cea mai mare parte a acestora se va alătura unei forțe de muncă afectată deja de o rată excepțional de ridicată a șomajului. Înainte de sfîrșitul acestui secol, economia mondială va trebui să creeze un miliard de noi locuri de muncă pentru a-i absorbi pe cei nou veniți pe piața forței de muncă.

Creșterea populației schimbă, de asemenea, cererile privind o mai mare eficiență și echitate față de admi-

nistrarea resurselor societății. Problemele pe care forța militară nu poate să le soluționeze devin tot mai prezente. Educația, asistența medicală, alimentația adecvată, locuri de muncă, dreptatea — reprezintă cereri minime pentru un număr tot mai mare de oameni. Politica de forță nu le va putea satisface.

Posibilități

În lumea anului 1983, marcată de sărăcie și încordare, este esențial să fie luate în considerare alternativele la competiția militară necontrolată, indiferent cât de îndepărtate și greu de realizat ar putea părea ele în prezent. Prețul cursei înarmărilor, fie că este evaluat în funcție de subdezvoltarea socială sau de pericolul distrugerii totale, depășește în prezent posibilitățile oricăreia dintre țări. Comunitatea națiunilor a recunoscut oficial, cu mai mulți ani în urmă, necesitatea impunerii unor restricții. Eforturile depuse, inclusiv uriașele sacrificii măsurate în „oameni-oră” făcute în cadrul negocierilor internaționale, nu au reușit să oprească cursa înarmărilor și nici măcar să reducă din amploarea ei. Ca urmare, cursa înarmărilor a căpătat proporțiile universale și periculoase cu care sîntem confrunțați în prezent.

Situațiile de urgență determină, uneori, recurgerea la soluții care, în condiții normale, nu ar fi părut credibile. Așa cum o persoană aflată într-o situație-limită poate da dovadă de o forță fizică supraomenească, autoritățile politice ar putea găsi, dintr-o dată, puterea pentru a înfăptui ceea ce, în trecut, părea imposibil. Dar, dacă așa ceva se va întâmpla vreodată, va fi cu siguranță numai pentru că opinia publică a cerut-o. În multe țări, această cerere se face deja auzită.

Momentul pentru schimbări

Diferența între pericolul care planează astăzi asupra lumii și cel care era resimțit cu cîțiva ani în urmă nu rezidă, în primul rînd, în dimensiunile sale — cu toate că amenințarea continuă să crească —, ci în trezirea conștiinței publice și răspunsul său activ, care s-au dezvoltat foarte repede.

Totalul armelor nucleare existente în 1983, comparat cu toate munițiile folosite în cel de-al doilea război mondial. Un singur pătrățel din figură reprezintă echivalentul în TNT al munițiilor folosite în cel de-al doilea război mondial, apreciate la 3 milioane tone TNT. Totalul pătrățelilor reprezintă echivalentul, în tone TNT, al stocului mondial actual de arme nucleare. Apreciat la 16 000 milioane tone TNT, numai arsenalul nuclear are o putere distructivă de 5000 ori mai mare decît cea a munițiilor folosite în cel de-al doilea război mondial

Muniții folosite
în cel de-al
doilea
război mondial

Diversi factori au contribuit la dezvoltarea rapidă a conștiinței și reacțiilor publice. Unul din ei a fost decizia statelor membre ale NATO și, ca urmare, a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, de a continua să amplaseze arme nucleare în Europa. Chiar și în țările Europei Occidentale, planul cu privire la desfășurarea noilor arme a fost o decizie pur militară, nefiind supus spre aprobare organelor legislative alese. Împreună cu alte evenimente legate de intensificarea activității militare, amplasarea noilor rachete a declanșat semnale de alarmă, care au atras din ce în ce mai mult atenția opiniei publice.

Accidentul survenit în 1979 la centrala nucleară de la Three-Mile Island, S.U.A., planurile oficiale privind construirea bombeii cu neutroni, escaladarea retoricii belicoase între superputeri, creșterea vertiginoasă a bugetelor destinate dezvoltării armelor nucleare, în paralel cu reduceri în bugetele programelor sociale — toate aceste elemente au completat imaginea furiei nucleare. Opinia publică, deja sensibilizată de existența unor probleme nerezolvate privind domeniul social și mediul înconjurător, a înțeles că deciziile majore, de viață și de moarte, au ieșit complet de sub controlul său. Pericolul distrugerii nucleare a devenit, astfel, problema în jurul căreia s-au grupat celelalte subiecte dezbătute de opinia publică.

Mișcările pentru pace, antinucleare au devenit, acum, o forță socială distinctă, de o importanță politică majoră. Mai ales în Europa occidentală și America de Nord, această mișcare este deosebit de semnificativă, atât în ce privește proporțiile ei și în ce privește componența sa extrem de largă și varietatea problemelor pe care le abordează.

Reducerea supraîncălcării militare. Implicarea opiniei publice în dezbaterile asupra dezarmării se reflectă deja în examinarea, mai la obiect, a problemei în cadrul negocierilor oficiale și în impulsivitatea lor în vederea realizării de progrese. Date fiind numărul persoanelor implicate și diversitatea opiniilor acestora, o generalizare a atitudinilor exprimate ar fi, prin forța lucrurilor, mult prea simplistă, dar, ca o caracteristică generală, s-ar putea afirma, probabil, următoarele:

a) **Nerăbdarea și o evidentă nemulțumire față de rezultatele înregistrate de negocierile oficiale.**

În pofida eforturilor depuse, ani la rând, și a impresionantelor liste de acorduri, dezarmarea progresează doar în domeniul armelor biologice și chimice. În ceea ce privește armele nucleare — principalul obiectiv al eforturilor de negociere din 1945 încoace —, ele nu au intrat încă sub un control efectiv și nici folosirea lor în război nu a fost interzisă.

Reducerea cadrului negocierilor la măsuri limitate și punerea accentului pe raportul numeric și numai în unele categorii de arme nu au dat rezultate. Dacă rivalitatea în domeniul armamentelor s-a diminuat într-un domeniu, ea a fost, pur și simplu, canalizată spre altele.

Tratatul pentru limitarea experiențelor nucleare a reușit să mute sub pământ toate experiențele nucleare ale superputerilor și mai mult de jumătate din testările nucleare efectuate de celelalte națiuni. Drept urmare, au fost reduse, în mod considerabil, pericolele căderilor radioactive. Tratatul nu a reușit, însă, să reducă numărul testărilor sau să reducă cursa pentru îmbunătățirea calitativă a armelor nucleare, care este unul din obiectivele unei interziceri totale a experiențelor nucleare.

Tratatul SALT-I urmărea impunerea de restricții asupra sistemelor de rachete antibalistice (ABM). Obiectivul privind descurajarea războiului nuclear prin „asigurarea distrugerii reciproce” este, astfel, protejat. Restricțiile impuse asupra lansatoarelor de arme nucleare de către prevederile SALT-I și SALT-II

(acesta din urmă este respectat, deși nu a fost ratificat) nu au încetinit acumularea acestor arme.

Dacă negocierile sînt instrumente utile păcii, constituind un cadru pentru dialog și schimb de vederi, ele nu pot înlocui obiectivul stabilit. Deocamdată, ele par a fi menite mai degrabă să facă ordine în competiție, permițînd fiecărei părți să-și conserve propria superioritate, decît să pună capăt cursei înarmării. Din păcate, aceste tratative creează impresia că dezarmarea este considerată, oficial, ca „o scădere a bărbăției naționale”, cum se exprima lordul Hankey acum o jumătate de secol.

b) **Un nou accent pe principiile fundamentale, în special cu privire la armele nucleare.**

Asociații ale juriștilor amintesc din nou — cum a procedat recent Consiliul Juriștilor din Australia — că tratatele internaționale existente interzic armele și tacticile care provoacă violență sau distrugere fără discernămint. Convențiile general-acceptate, încheiate la Haga în 1949, cer, de asemenea, în mod expres, tuturor beligeranților să asigure securitatea civililor. Pe baza acestor principii fundamentale și a argumentelor susținute prin date științifice cu privire la consecințele unui război nuclear, majoritatea țărilor membre ale O.N.U. au subliniat, în repetate rânduri, că folosirea armelor nucleare trebuie declarată „contrară legii și considerată ca o crimă împotriva omenirii și a civilizației”.

c) **Un apel la soluții menite să scoată din impas negocierile subliniind necesitatea abordării mai cuprinzătoare a dezarmării.**

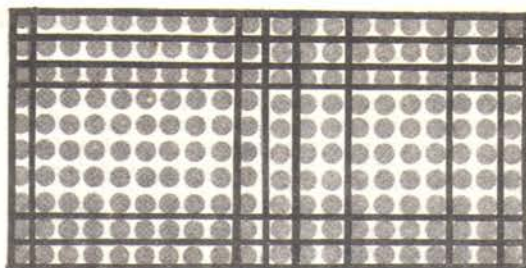
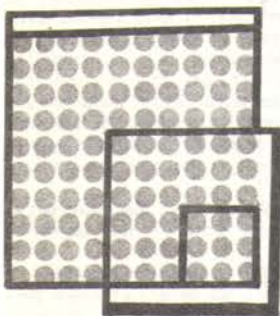
Armele nucleare constituie principala prioritate a opiniei publice, care se pronunță pentru abordări menite să determine depășirea imediată a etapei eforturilor oficiale fragmentate și a amănuntelor în care negocierile sînt blocate fără speranță, de ani de zile. Oamenii vor să se realizeze progrese rapide, clare, de natură să ducă la reducerea forțelor nucleare. Se constată, de asemenea, un sprijin crescînd pentru măsuri vizînd prevenirea izbucnirii unui război nuclear, mai ales prin renunțarea generală la a folosi primul arme nucleare.

Dar eforturile care se depun denotă că înghețarea armelor nucleare se bucură, în primul rînd, de sprijinul opiniei publice. Adepții „înghețării” o concep sub forma încetării bilaterale (S.U.A.—U.R.S.S.) și verificabile a experimentării, producerii și desfășurării armelor nucleare. Ea este concepută și sub forma unui moratoriu cu privire la desfășurare, urmat imediat de încheierea, în termeni de aproximativ un an, a unor acorduri oficiale. Paralel cu propunerea de „înghețare”, există o serie de alte măsuri care au făcut deja obiectul unei ample și minuțioase examinări și negocieri. În capul listei acestora se află: interzicerea generală a experimentelor nucleare, a zborurilor de încercare ale avioanelor și rachetelor care transportă arme nucleare, precum și încetarea producției de arme cu material fisibil.

Întărirea securității. Numai dezarmarea nu este suficientă. Cei ce pledează pentru progrese mai rapide pe calea dezarmării și pentru adoptarea unor poziții universale și cuprinzătoare față de această problemă au recunoscut demult că un control eficient al cursei înarmărilor mondiale nu poate să întărească de la sine securitatea mondială. Nu se va putea realiza o reducere a forțelor militare naționale, dacă, simultan, nu are loc întărirea instrumentelor păcii. Chiar înainte de a începe acest proces, trebuie făcut un important efort în direcția îmbunătățirii climatului politic și a încrederei între națiuni.

Procesul de pace impune o schimbare hotărîtoare de direcție, o renunțare la rezolvarea conflictelor prin intermediul războaielor și orientarea spre un sistem care să asigure alternative atrăgătoare și eficiente.

„Cine va decide? Omul sau ordinatorul? Și ce va decide?“

„Patru minute, pentru o decizie“... și „o dezbatere care ar dura o milionime de secundă“ ● „Ceea ce se produce pe planul fabricației se poate produce, inevitabil, pe planul exploziei“ ● „Este oare posibil ca un nebun să declanșeze un război nuclear? Da, aceasta nu mai este de domeniul imaginației“ ● „Soluția logică este elementară: sau se distruge tot arsenalul, sau se distruge omul!“

Miniordinatele invadează piețele. Filmul „Wargames“ („Jocul de-a războiul“) — care a rulat în Occident — prezintă copii reușind să branșeze micile lor aparate pe mașini sofisticate, programate pentru a putea declanșa un război atomic. Dar acești monștri electronici care înlocuiesc deciziile nu vor fi capabili mîine să ia, ei înșiși, inițiativa de a se declanșa apocalipsul? René Dzagoian — absolvent al celebrei „Ecole Normale“, filozof și fost colaborator al „Wharton Applied Research Center“ — ne prezintă, într-o lucrare de „război-ficțiune“, „pasionantă și înspăimîntătoare“, intitulată „Sistemul Aristote“ (Editions Flammarion), pînă la ce grad se poate vorbi despre o „dictatură a electronicii“. Revista franceză „Paris Match“ i-a solicitat un interviu din care reproducem mai jos. Dincolo de ficțiune, cartea lui Dzagoian anticipează consecințele posibile ale unui progres care tinde să scape controlului uman.

Domeniul analizat este cel al aplicării informaticii în sfera militară. Problema pusă e, ea însăși, tulburătoare: poate omul să delege decizia ordinatorului?

— Ordinatorul super-star este pe cale să devină marele Moloch, protagonistul care provoacă îngrijorare în viitor? Este, oare, el capabil să ia puterea?

— Rolul informaticii în domeniul militar este primordial. Nu ar fi existat rachete nucleare, submarine nucleare, aviația așa cum o cunoaștem azi, fără ordinatele. Este un lucru evident pentru toată lumea. Este imposibil, prin simpla exersare a gândirii umane, de a putea determina traiectoria unei rachete sau chiar unele itinerare ale submarinelor.

În condițiile actuale de viteză, pentru ca datele, pe care le numim parametri, să fie luate în considerație pentru a fi sintetizate și a furniza răspunsuri potrivite, înțelegerea omenească este deja depășită. Este, deci, necesar să se transfere unele puteri de decizie asupra unor mijloace extrem de rapide și sigure. Și aceste mijloace sînt ordinatele. Marea revoluție în domeniul informaticii este faptul că ordinatorul nu mai servește drept mijloc de calcul. La început, el dădea o informație și omul, care o primea, lua decizia. Azi, timpul necesar unei asemenea decizii este mult mai scurt. Totul este, deci, programat dinainte.

— Care sînt perioadele de timp care vor permite să se măsoare azi termenele deciziei?

— În situația unui conflict nuclear în Europa, de exemplu, în cel mai rău caz — din punct de vedere militar și în cel mai bun caz — din punct de vedere al informaticii, în patru pînă la cinci minute pot fi obținute unele date. Este foarte greu să se dea o cifră exactă, fiindcă este vorba de domenii ultrasecrete, dar perioada se situează în acest interval. Trebuie să se reconstituie întregul lanț pentru a înțelege. Mai întîi, nu se observă cu ochiul liber pornirea unei rachete strategice. Ea este semnalată de către un satelit care trimite informația spre un radar, care, la rîndul lui, o transmite unui ordinator, care înregistrează. Într-o oarecare măsură, fenomenul. Toate acestea se desfășoară într-o fracțiune de secundă. Înainte ca racheta să atingă ținta, adică în mai puțin de patru minute, trebuie luată o decizie. Dacă riposta nu este declanșată în acest interval, înseși mijloacele de ripostă vor fi distruse. Toată problema este, deci, de a putea furniza o ripostă cvasiautomată.

Președintele republicii a subliniat foarte clar, în ultima sa declarație televizată, că există, în prezent, un om însărcinat să ia o asemenea decizie. Dar trebuie să se știe că opțiunea sa se reduce la ceva extrem de sim-

plu, și anume a decide să zdrobească pe cel care va trebui, în mod necesar, să fie distrus. Pentru a funcționa și pentru a evita un asemenea apocalips, „descu-rarea” cere ca eventualul agresor să aibă certitudinea că riposta va avea loc și, deci, că atacul său îl va costa foarte scump. Or, în plus față de timpul foarte scurt de reacție, există totdeauna o incertitudine în ceea ce privește hotărârea individului care va apăsa pe buton.

Într-o situație reală, cel care răspunde de aceasta poate să renunțe sau să fie indisponibil fie chiar pentru câteva secunde. Din această cauză, din ce în ce mai mult, ne-am gândit la sisteme de răspuns automat, singurele care pot da forțelor de descurajare o credibilitate deplină.

— Cel care răspunde va avea, totuși, posibilitatea de a întrerupe această ripostă.

— Pot fi prevăzute totdeauna soluții. Dar ceea ce se va întâmpla în următorii 10 ani este faptul că, viteza rachetelor crescând, timpul de reacție va scădea, și orice decizie va deveni ireversibilă. A reveni asupra deciziei înseamnă a-și asuma riscul de a fi distrus de către propria bombă.

Să ne imaginăm că cineva trimite o rachetă și că, la câteva secunde după declanșarea ei, renunță la intenție. Nu îi mai rămâne decât să-și distrugă racheta. Dar chiar dacă o deviază la maximum, el se expune efectelor secundare ale unei explozii, la o radioactivitate cu atât mai de temut cu cât sensul rotației Pământului îl precipită spre zona contaminată. De altfel, cu cât armele progresează, rachetele urcă din ce în ce mai puțin în atmosferă. Ele au, practic, traiectoria dreaptă a tirului, iar rachetele de croazieră zboară la nivelul solului. Cea mai mare parte a deciziei aparține, deci, sistemelor informatice de detectare și răspuns.

Marea revoluție în știința războiului, în „polemologie”, este aceea că, atunci când un conflict se declanșează, nu mai există informații vizuale. Există coduri transmise prin mașini și traduse cu ajutorul ordinatului. Și această traducere lasă o marjă de opțiune care va fi din ce în ce mai iluzorie.

— În caz de eroare a ordinarilor, care pot fi capacitățile de intervenție ale celor care dețin, teoretic, puterea de decizie?

— La viteza la care trebuie să fie efectuate verificările, numai ordinarile pot arbitra ordinarile. Să luăm, ca exemplu, sistemul creat în prezent pentru zborul ultimului „Spacelab” transportat de către nava americană. În mod obișnuit, zborul este controlat de către cinci sisteme informatice, dintre care patru sunt cuplate două câte două și al cincilea joacă rolul de arbitru. Atunci când trebuie să fie luată o decizie, două ordinatoarele fac, în mod simultan, calcule și supun rezultatele arbitralului care le compară. Dacă există o divergență, al doilea cuplu de ordinatoarele este imediat însărcinat să preia schimbul și să refacă aceleași calcule etc. S-a prevăzut chiar următorul caz: după toate aceste calcule, trei mașini sînt de acord, iar una e de părere contrară, totuși arbitrul optează pentru aceasta din urmă. El ar fi, atunci, imediat respins de către majoritate, care va prelua, în mod automat, puterea de decizie. Într-o asemenea dezbateră, omul decizionar este complet neglijat și nu mai poate interveni. Toată această dezbateră ar dura cam o milionime de secundă.

— Cum s-ar desfășura azi o alertă nucleară?

— Atacul este detectat de către un sistem complex de supraveghere și alerta este dată imediat în teritoriul vizat. Cel care răspunde, în principal, de aceasta — și care este, totdeauna, însoțit de faimoasa valioară conținând codurile de acces la sistemul central — este imediat avertizat prin toate mijloacele posibile care merg de la telefon la sistemele radio cele mai sofisticate. Semnătura care va permite atunci celui care răspunde de aceasta — adică, de pildă, în Franța, șefului

statului — să se facă recunoscut este, fie un circuit electric, care trimite un semn particular, fie orice altă formă de mesaj. Aceste coduri sînt, dealtfel, adesea schimbate și după fiecare încercare un nou indicator este pus la punct. Președintele are, deci, oriunde s-ar afla și în orice moment, posibilitatea de a primi mesajul care declanșează alertă și un cod nefolosit pentru a răspunde la aceasta.

— Cine cunoaște acest indicator?

— Există cel puțin persoana sau persoanele care l-au pus la punct și probabil că el este constituit din mai multe semnale pe care nimeni în afara președintelui nu le posedă în totalitate. Purtătorul valioarei nu poate să-l utilizeze, fiindcă, în afara codurilor pe care le transportă, răspunsul va trebui să fie autentificat prin semnătura personală a președintelui. Această semnătură nu se știe prea bine ce reprezintă. Recunoașterea vibrațiilor vocii pare foarte improbabilă în stadiul actual al tehnologiei, cu toate cercetările care se fac în acest domeniu, dar se poate imagina foarte bine, de exemplu, un sistem capabil să recunoască amprente digitale.

— În tot acest timp, ce se petrece la celălalt capăt?

— Datele sînt discutate, pagubele previzibile sînt calculate și opțiunile de ripostă sînt elaborate. Cele mai multe dintre riposte au fost deja prevăzute. La nivelul unităților însărcinate cu lansarea rachetelor — fie pornind de la silozuri, fie de pe submarine sau de pe avioane — este declanșată o alertă. Dar oamenii care sînt la comandă nu știu că este vorba de o simulare.

Foarte frecvent, cu ocazia exercițiilor și, de asemenea, pentru a da un răspuns cât mai automat posibil, de exemplu comandanții submarinelor primesc ordinul de a se îndrepta spre unul sau altul dintre puncte. Și în caz de ripostă reală, care atunci va fi comandată de către conducătorul unic, ei nu vor ști, pînă în ultima secundă, dacă participă la o simulare sau sînt antrenați în război.

Numai în momentul în care buncărele se vor deschide și când vor auzi zgomotul ieșirii rachetelor, oamenii îmbarcați în submarine vor ști că ei au declanșat arma nucleară... Pornind de la un anumit moment, totul este prevăzut pentru ca piloții de avioane, de pildă, să nu poată primi un fals contraordin și, astfel, misiunea devine cvasiirreversibilă. Pilotul unui Mirage nu este, dealtfel, stăpîn pe aparatul său, decât în măsura în care o vrea ordinarul. După cum nu poate să-și asume riscuri care sînt incompatibile cu caracteristicile aparatului — se poate întâmpla ca avionul să nu asculte de comenzile care merg împotriva ordinului ordinarului. El poate să deconecteze comenzile manuale și armarea automată a rachetelor. Rachetele de croazieră care zboară la fel ca avioanele sînt prevăzute deja cu această formă de comandă, în întregime automatizată.

— Se pune întrebarea — de ce mai există încă un comandant pe submarinele nucleare și, în viitor, de ce va mai fi nevoie de un pilot pe avioane?

— În cele din urmă, te întrebă dacă, peste un timp, nu se vor suprima înseși echipajele care, în submarine, ar putea să nu mai servească decât la întreținerea aparatelor. Pentru moment, singura problemă adevărată este cea a comunicațiilor cu submarinele. Mai curînd decât să se îmbarce echipaje de formă la bord, se va ajunge, în mod fatal, la înlocuirea lor prin sisteme electronice. Este, de altfel, sentimentul extrem de neplăcut pe care îl încearcă, încă de pe acum, submarinele cu unități nucleare la bord.

— Se poate imagina că, în viitor, ordinarul va ajunge să ia, în locul președintelui republicii, decizia fatală, sau nu?

— Personal, cred în acest lucru. Noi am intrat într-un joc inexorabil. În domeniul logicii nucleare, un oarecare număr de decizii vor trebui să fie total rațio-

nale și să nu lase locul slăbiciunii umane. Există, aici, o necesitate înfricoșătoare, dar capitală. Dacă adversarul știe că, în cazul în care va ataca, nu noi sîntem cei care vom răspunde, ci o mașină, este mai mult decât probabil că el nu va ataca.

— **Ordinatorul ar deveni, astfel, o condiție a descurajării.**

— Este arma descurajării absolute. Dar, pentru ca ea să fie eficace, trebuie ca omul să-i delege puterea de decizie —, ceea ce este, de asemenea, înfricoșător. Evident, este foarte trist că am ajuns să spunem asemenea lucruri. Dar aceasta este consecința logicii în care s-au angajat națiunile: pînă cînd ea, logica, le va scăpa de sub control. Totul îi poate scăpa de sub control omului, fiindcă el a creat un proces care îl depășește și în care el este condamnat la neputință. Aceasta înseamnă fie apocalipsul, fie deposdarea finală a istoriei de conținutul ei uman.

— În cartea dv., „Sistemul Aristote”, ați ajuns la ipoteza că, pentru a evita consecințele unei nebulii, cele două puteri adverse vor sfîrși prin a recurge la arbitrajul sistemelor lor informatice, comunicîndu-și mutual programele. Ceea ce ar fi singurul mijloc de a ajunge la o partidă nulă.

— Aceasta este logica ultimă a deposdării de putere a omului de către ordinator. Pornind de la un anumit punct, singura soluție ar fi de a pune în legătură doi interlocutori perfect raționali, adică două ordinatoare: între cele două forțe care stau față în față, singura diferență veritabilă o constituie hotărîrea oamenilor care posedă puterea de decizie. Tocmai acest sistem al deciziei umane este cel condamnat să se reducă cu timpul. Și dacă se reduce, de o parte, va trebui să scadă, de asemenea, și de cealaltă parte, pentru ca echilibrul să fie restabilit. Pînă la punctul în care fiecare dintre parteneri va fi, în mod logic, deposdat de puterea sa de decizie.

Singurul mijloc de a menține o paritate absolut egală va fi atunci cînd cele două sisteme se comportă exact la fel. Se poate, deci, imagina că ei vor schimba sistemele. Ei ar putea, atunci, să meargă mult mai departe decât toate negocierile umane pentru ca nici unul din cele două sisteme să nu mai poată acționa.

De ce să nu ne imaginăm atunci, de exemplu, un ordinator central, care ar putea să se afle, să zicem, în Elveția, și care ar juca rolul de arbitru. Ordinatoarele, care au din ce în ce mai mult rolul de a atenua slăbiciunea omenească în caz de conflict, se vor ocupa atunci de pace. Dar și atunci, oamenii ar fi deposdați de destinul lor.

— Dar dacă, totuși, războiul izbucnește, va trebui să se ia, oare, în considerație că ordinatoarele sînt acelea care vor prelua toate deciziile tactice și strategice?

— Ordinatorul va juca cel puțin un rol de pavăză. Să ne imaginăm că, la un moment dat, se va dori ca el să joace o partidă în care el știe, de la început, că va pierde. El va putea foarte bine contesta ordinul. Această comparație a războiului cu jocul corespunde perfect realității. Nu trebuie să se uite că primele aplicații ale teoriei matematice a jocurilor aparținînd lui Van Neuman și Morgenstein au fost războiul. Toată problema consta, la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, în a determina strategia optimă a marinei americane față de japonezi în marea Filipinelor. Și logica acestei teorii a jocurilor corespunde perfect celei a ordinatoarelor. Fiindcă ea este perfect logică. În caz de război nuclear, sîntem condamnați să ne orientăm spre acest tip de programare prin ordinatoare care vor trebui să găsească răspunsul optim.

— Ele vor trebui, de asemenea, să fie capabile să dozeze răspunsuri, adică, poate, să evite apocalipsul.

— Da, dar cum cei doi adversari dispun de aceleași sisteme, răspunsul va fi mereu de a merge puțin mai departe decât primul trăgător, pentru a putea câștiga. Escalada face, deci, de asemenea parte din această lo-

gică, și jocul este fără sfîrșit. De fapt, pînă la un război real, se vede desfășurîndu-se sub ochii noștri acest fenomen. Atunci cînd americanii au început să construiască primele rachete intercontinentale, ei erau în poziție de cîștigători. Sovieticii, la rîndul lor, au construit rachete, dar făcînd ceva în plus pentru a-și asigura o poziție superioară, și așa mai departe. Aceasta se face într-o logică de poziție cîștigătoare, care începe să înspăimînte și care ne determină să suprasolicitim. Este exact ceea ce se va întîmpla, dacă va fi un război nuclear. Ceea ce se produce, acum, pe planul fabricației se poate produce, inevitabil, pe planul exploziei.

— **Astăzi, oamenii nu au devenit complet ucenici vrăjitori, și lor le revin deciziile vitale. Dar actualitatea și filmele ne fac să ne temem din ce în ce mai mult de posibilitatea ca un nebul să acapareze programele ordinatoarelor și să declanșeze apocalipsul.**

— Este posibil să se fure un ordinator, și exemplul cel mai cunoscut s-a produs, realmente, în Statele Unite. O persoană care posedă cheia ordinatorului unei bănci obține un cent din fiecare tranzație. Nimeni nu și-a dat seama, pînă într-o zi, cînd cineva, care avea desigur mult timp de pierdut, a constatat că lipsea un cent din contul său. O greșeală de un singur cent constituie un scandal, și banca a făcut o anchetă. Și-a dat seama că cineva manipula sistemul informatic de la distanță. Problema era, de fapt, foarte simplă, fiindcă cineva din interior îi dăduse cheia de acces.

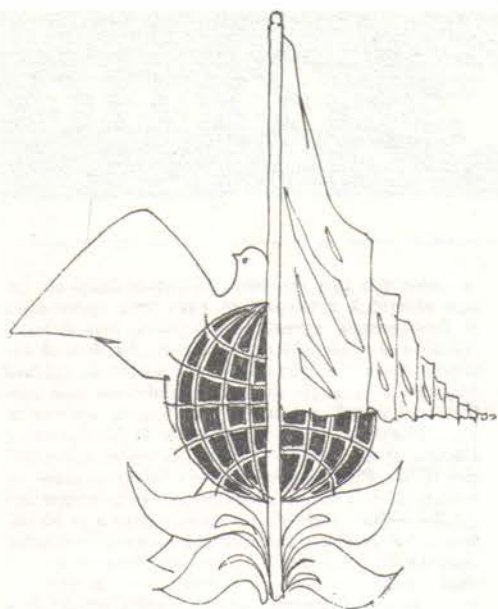
— În filmul „Wargames”, scenariștii presupun că aceste faimoase chei de acces, aceste parole misterioase, aceste „Sesamuri” electronice puteau fi descoperite, cu puțină răbdare, de puștani și puteau fi bransate, de exemplu, pe programele NASA. Este posibil acest lucru?

— Pentagonul a lansat un concurs în Statele Unite pentru a vedea dacă este posibil să se descopere o cheie de acces inviolabilă. Toți studenții de la informatică au participat la joc. Un student a fost primul care a descoperit combinația electronică, și a trebuit să se recunoască că nu există cheie de acces inviolabilă. De atunci a devenit un sport național, și un grup de puștani de 14—15 ani a reușit să aibă acces la datele ultrasecrete privind apărarea. Singura măsură care s-a putut lua împotriva lor a fost de a le confiscă micile lor ordinatoare. Dar există un lucru care nu le poate fi luat niciodată: cunoașterea codurilor.

Să presupunem de exemplu că știți că NASA folosește, drept cod, numai nume de animale. Este suficient să se încerce toate numele. Adesea se resping formulele matematice care au legături unele cu altele. Ordinatorul vă trimite un prim mesaj care poate, de exemplu, să fie o funcție matematică. Pornind de la acest prim mesaj, puteți încerca funcția inversă sau integrală. Este posibil să fiți pe drumul cel bun. Aceasta se întîmplă, deci, în doi timpi. Trebuie, mai întîi, să recunoașteți prin decodare parola care vi s-a trimis și să aflați răspunsul așteptat.

— **Mai întîi, trebuie să vorbească santinela. Dar cum primiți primul mesaj?**

— Trebuie să se ajungă să se bransze pe linia telefonică a unui terminal și să se furnizeze ordinatorului codul pe care îl așteaptă. Furtul real vine după aceea. Cînd terminalul a încheiat conversația, el dă un ordin de încheiere. Tocmai în acest moment, este posibil să se scurt-circuiteze acest ordin, pentru a rămîne în raport cu ordinatorul. Începînd cu acest moment, piratul poate face tot ce vrea, ca și cînd terminalul său ar fi fost ales de către ordinator. Mașina, nedîndu-și seama de aceasta, piratul poate lucra după placul său. Puștani care au descoperit cheile NASA au procedat ca eroii filmului „Wargames”. Ei au intrat pe liniile telefonice prin metode necunoscute, au descoperit codurile și le-au manipulat. Aceasta este perfect posibil în Franța.

Nu vă voi da numele, dar cunosc un caz care s-a întâmplat și care, din fericire, nu a trezit decât amuzament printre studenți. Marile organisme guvernamentale, din motive de economie și pentru necesități de formare, pun ordinatele lor la dispoziția instituțiilor cu caracter educativ de nivel înalt. Când puneți la dispoziția cuiva un terminal care pătrunde la aceste ordinate, cel care îl folosește nu are acces la unele părți ale memoriei, care este compartimentată, dar are acces la sistem, adică la logica aparatului. Prin tatonări, prin deducții este, atunci, posibil să găsești mai multe chei de acces și poți, dacă dorești, să dai ordinului informații fanteziste. Dacă este vorba de apărare, poți crea colonei, să-i transferi, să-i ridici în grad; să le dai salarii fără justificare.

— Este oare posibil ca un pirat să declanșeze un război nuclear?

— Aceasta nu mai este de domeniul imaginației... În afara președintelui republicii, există cel puțin specialistul care a făcut codul de acces, plus „inginerul de sistem” al armatei, care cunoaște mașina și știe cum funcționează ea. El știe unde se găsește în memorii una sau alta din informații, fiindcă există mai multe. Și el trebuie să fie capabil să repare logica aparatului, dacă s-a defectat.

Dar există și o altă posibilitate. Toată lumea știe că, regulat, se procedează la încercări, adică faptul că informațiile pornesc, de exemplu, de la Paris, pentru a ajunge până pe platoul Albionului, unde se găsesc rachetele noastre. Acolo este posibil să fie captate mesajele și să se opereze, apoi, prin deducție sau prin tatonări. Și, dacă un pirat se brânzează pe linia sau pe rețeaua de emisiuni radio, ordinatorul nu are posibilitatea de a-și recunoaște interlocutorul.

Nu mai un om poate detecta acest furt, dacă observă că ordinatorul rămâne conectat cu un interlocutor, în timp ce persoanele care au, în mod normal, acces la el nu îl fac să funcționeze. Dacă președintele republicii care este interlocutorul său normal, este plecat și joacă golf atunci când mașina continuă să dialogheze, există serioase motive de neliniște.

— Altă ipoteză utilizată de ficțiune: este oare posibil ca oamenii care au acces la ordinatoarele să nu mai poată, începând de la un anumit punct, să întrerupă lucrul?

— Să luăm un exemplu concret. O rachetă americană este trimisă asupra Uniunii Sovietice. Din moment ce această decizie a fost luată, tot ce urmează aparține ordinatoarei. Timpul de a schimba ordinul și procesul este foarte avansat, pentru a-l putea întrerupe sau modifica. Între timpul în care racheta a fost lansată și momentul în care ea va exploda, ordinatoarul este, practic, autonom și, fizic, nu poate să mai revină asupra a ceea ce există în memoria sa. Se poate presupune și un alt caz. Dacă cineva are două ordinate conectate unul cu altul, de exemplu unul pe Pământ și altul la bordul unui submarin nuclear, este posibil să se oprească procesul, chiar dacă s-a debransat un ordinatoar, trăgând de firul care îl alimentează. Dar este probabil că decizia va fi deja dată până când să smulgă firul.

— În unele filme, ipoteza ficțiunii este că, pornind de la un anumit punct, ordinatele sunt programate pentru a nu se mai putea ajunge la sistemul lor și pentru ca misiunea lansată să nu poată fi întreruptă.

— Este ceea ce se întâmplă în realitate, pentru a evita ca adversarul să poată interveni și modifica traseul unei rachete sau al unui avion. Cazul cel mai tipic este cel al rachetei Cruise. Aceasta este o rachetă care zboară foarte aproape de sol, pentru a nu putea fi detectată de către un radar. Or, ceea ce nu poate fi văzut de către un radar, cu atât mai mult nu poate primi informații de la Pământ. Racheta Cruise poate să fie numai în relații cu un satelit. Dar, pentru a putea controla traiectoria rachetei, care cunoaște îndeaproape terenul pe care îl survolează, ea trebuie să fie extrem de precisă. Ea are deja traiectoria în memorie și, atunci când este lansată, o confruntă cu ceea ce vede, și nu vede decât ceea ce cunoaște deja. Restul nu o interesează. De aceea, atunci când este lansată, devine, în cele din urmă, complet autonomă.

— Ordinatele au ajuns să fie niște extraordinari informatori, înainte de a deveni, poate, factori de decizie. În cartea dv., aveți în vedere că ele pot atinge o „masă critică”, o putere care să fie capabilă să vrea să se elibereze de oamenii a căror logică nu le convine.

— Azi se lucrează deja pe ordinate care pot să se repare singure și care sunt capabile să se dedubleze pentru a avea memorie și să tragă consecințe din tot ceea ce se întâmplă. Închipuiți-vă un sistem programat pentru a juca șah și care are posibilitatea de a memoriza toate partidele pe care le are de jucat, inclusiv pe cele pe care le-a pierdut. El poate, atunci, să descopere cauzele slăbiciunii sale și să creeze noi combinații pentru a nu mai comite aceleași erori. Sunt câteva lucruri pe care le a învățat singur și care depășesc puterea celor care l-au programat. Va veni, deci, un moment în care creatorul inteligent al programului va fi mereu cel care pierde, în raport cu mașina sa, care îl depășește. Nu se știe unde se va opri aceasta și, personal, sunt convins că vom cere ordinatele să ia, ele singure, deciziile. Aparatele pot lua deciziile privind destinul nostru, și rolul lor va fi chiar de a ști să facă abstracție de slăbiciunea umană.

— Atunci se poate imagina un ordinatoar care, degustat de slăbiciunea umană și văzând la raționalismul absolut, hotărâște să declanșeze războiul nuclear în scopul de a se debarasa de această umanitate sâlnitoare.

— Ordinatoarul hiperinteligent poate, într-adevăr, să conceapă că cea mai bună dintre lumi nu are nevoie de viață. O lume complet silențioasă poate foarte bine să fie pentru el perfect echilibrată.

Aceste probleme de echilibru în balanța distrugerilor pun omului o problemă înspăimântătoare, care este foarte simplă de rezolvat pentru un calculator. Și când vedem la ce nivel a ajuns tortura de a atinge un echilibru militar, în timp ce soluția logică este elementară: sau se distruge tot arsenalul, sau se distruge omul! Este poate ceea ce ordinatoarul, ajuns la putere, va decide mâine.

În urmă cu câțiva ani, o peliculă lipsită de calitate artistică, dar de o ingeniozitate tehnică extremă, a atras mari mulțimi în fața cinematografelelor: „Războiul stelelor”. Povestea s-a dovedit a avea succes de casă și a fost continuată cu alte două filme, deschizând o serie ce pare inepuizabilă. Spectatorii, chiar și cei avertizați, urmăresc cu amuzament faptele narate ca într-un basm și cu interes performanțele tehnice ale peliculei. Că toate neajunsurile și retele vremurilor de acum se transferă într-un viitor îndepărtat în Cosmos, ca și cum n-ar exista evoluție umană, puțin se întreabă. Dar dacă „războiul stelelor” ar deveni o realitate mult mai apropiată de noi, oamenii de acum ai planetei?

În martie 1983, președintele american Ronald Reagan a ținut un discurs în care s-a ocupat pe larg de strategia militară americană, propunând o surprinzătoare modificare care însemna, de fapt, o nouă sporire a cursei înarmărilor. Este vorba de „un uriaș efort tehnic” și de o concentrare de cercetări științifice care să ducă, până la sfârșitul secolului, la obținerea unor mijloace — fie prin tehnica laserilor, fie prin microunde sau alte sisteme — capabile să distrugă armele atomice. Mai precis: arme sofisticate în stare să distrugă alte arme, poate nu mai puțin sofisticate, în zborul lor spre țintă, și care ar „supraveghea” situația de la mare înălțime, din spațiul extraterestru. Impuls pentru „războiul stelelor”?

Președintele american n-a pronunțat cuvântul „Cosmos”, dar erau limpezi, pentru toată lumea, implicațiile modificării strategiei militare. Aceasta și explică valul de reacții critice, nu numai din partea opoziției politice americane, dar și din partea unor oameni de știință, nu numai în Statele Unite, dar și

în multe alte țări ale lumii. 11 personalități din lumea științifică americană și cinci foști responsabili ai Pentagonului adresau o telegramă președintelui, cerându-i să și abandoneze proiectul: „Credem că experimentarea și desfășurarea unui sistem de apărare antirachete în spațiu sporește posibilitatea unui conflict pe Pământ”, scriau dr. Carl Sagan, profesor la Laboratorul de Studii Planetare de la Universitatea Cornell, și dr. Richard Garwin, cercetător al companiei IBM. „Președintele — scria „Baltimore Sun” — a dorit să se sustragă dezbaterilor sterile asupra bugetului militar, unde pierde teren, pentru a se identifica cu un program susceptibil de a pune în mișcare imaginația publicului”. „America inaugurează o nouă etapă a cursei înarmărilor care, în cele din urmă, va anula eforturile conducătorilor politici de a opri reînarmarea — era de părere ziarul „Suddeutsche Zeitung”. Viziunea lui Reagan este înspăimântătoare și nu dăătoare de speranțe”. Ziarul parizian „Le Matin” aprecia că planul președintelui va însemna abolirea Tratatului din 1967 privind utilizarea spațiului cosmic în scopuri pasnice: „Cum poți vorbi despre dezarmare, dacă începi prin a desființa puținele tratate încheiate în acest domeniu?”

Firească îngrijorare. Cînd primul satelit construit de om („Sputnik”) a început să se rotească în jurul Pământului, în 1957, transmîindu-și „bip-bip”-ul ca o pulsație a inimii, omenirea făcea primul pas într-o nouă eră. Zborul cosmonautului sovietic Iuri Gagarin i-a făcut pe oameni să privească cerul cu încredere și cu răsuflarea tăiată. Primul pas al lui Neil Armstrong pe Lună, în iulie 1969, a fost urmărit pe ecranele televizoarelor de sute de milioane de oa-

„Războiul spațiului” a început...

Alertă. Sus de tot, sateliții americani cu infraroșii au detectat căldura rachetelor care se ridică spre cer. Vin cu sutele. Pe ecranele de la Space Command, îngropat sub muntele Cheyenne (Colorado), ofițerii, tehnicienii privesc cum se apropie puncte luminoase care aduc cu ele, în mai puțin de o jumătate de oră, distrugerea nucleară pe teritoriul american. Douăzeci și cinci de minute pentru a acționa.

Lasere. Stațiile spațiale de luptă sînt activate. Informate de sateliții de observație, ordinatorarele își orientează laserele asupra țintelor lor. Loveșc, cînd primele rachete ies din atmosferă. Razele țîșnesc cu viteză lumini: 100 de km parcurși în cîteva miimi de secundă. În aceeași fracțiune de timp, racheta parcurge doar cîteva zeci de milimetri. Razele pătrund prin cîrsele din oțeluri speciale, dereglează electronica, le distrug. Într-un sfert de oră, distrug 300 de focoaase. Dar fuseseră lansate vreo 9 încărcături false și numai una adevărată. Tunurile cu particule spațiale aruncă, trăznesc. Tunurile electromagnetice aruncă rafale de obuze.

Rachetele rămase se apropie. Își deschid „trapa” pentru a lansa focoaasele lor multiple. Din măruntaiele silozurilor americane, din submarinele scufundate în mări țîșnesc rachete care lansează, la rîndul lor, în ciorchini și la foarte mare înălțime, niște bule mici cu țije ca niște țepi. În interior, o mini-explozie nucleară alimentează un laser multidirecțional. Punctele luminoase se sting pe ecranele de pe muntele Cheyenne. Razele morții aflate la sol doboră ultimele ogive deasupra teritoriului american. S-a terminat. „The Day After”, ziua următoare, va fi o zi de pace? Cortina.

Frumos scenariu. Al dracului de frumos. Și totuși, America lui Reagan se îndreaptă spre un asemenea sistem militar, care pune în acțiune tehnologiile cele mai avansate. Mesajul prezidențial de la 23 martie 1983, adresat comunității oamenilor de știință și poporului american, a lansat-o pe această cale. Un discurs botezat „Star Wars Speech” de către presă și democrați — ceea ce are darul de a exaspera Casa Albă, pentru care toată această afacere este contrariul unui film de anticipație. „Războiul stelelor” este, oare, dimpotrivă, amorsarea unei revoluții strategice, înseamnă premisele strategice mondiale din mileniul al treilea?

„războiul stelelor“?

meni, care își puneau speranțe în descoperirile științifice uimitoare ce permisese realizarea acelei misiuni. Zborul „Soiuz-Apollo“, din iulie 1975, a lăsat să se întrevadă noi speranțe: oamenii de știință de pretutindeni pot coopera în cercetarea Cosmosului. „Naveta spațială“ americană, vehicul reutilizabil, a permis realizarea unor experiențe imposibile pe Pământ. Bruce McCandless, „primul satelit uman“, a zburat, la 7 februarie 1984, în jurul navei, fără arhicunoscutul cordon ombilical, inaugurând o nouă etapă a zborurilor spațiale. În două decenii și jumătate s-au lansat sute de rachete — și nu numai de către URSS și Statele Unite —, cu fiecare obținându-se un plus de experiență în tehnologie și în tehnica zborurilor. În două decenii și jumătate, în jurul Pământului au fost lansați mii de sateliți, mai mari sau mai mici, cu baterii atomice sau lipsiți de ele, pentru comunicații, teleghidarea navelor, descoperirea unor resurse ale subsolului, meteorologie, dar și pentru... observarea și spionarea altora. Puțini sînt aceia care ar putea spune cu exactitate cîți din sateliți care s-au învîrtit sau se învîrt în jurul Pământului au avut sau au scopuri strict militare. Omul și-a pus speranțe în tehnologiile definitive pentru zborurile spațiale, care, aplicate în diferite domenii, dar îndeosebi în medicină, înseamnă tot atîtea frontiere ale cunoașterii depășite cu îndrăzneală de mintea omenescă. „Laboratorul“ spațial construit de vest-europeni va permite realizarea unor aliaje, a unor medicamente, a unor experiențe greu de conceput fără condițiile de imponderabilitate. Dar o parte din programul navei spațiale, dacă nu cea mai importantă parte, este secretă și înfăptuită sub conducerea Pentagonului. De mai mulți ani, se vorbește despre

arme care să distrugă sateliți, despre sateliți care să „vineză“ alți sateliți, despre „mine“ cosmice, despre rachete lansate de pe sateliți cu scopuri militare, despre „bruierea“ sateliților. Ideile sînt transpuse pe planșetă, ajung în computere care aleg variantele optime, dosarele voluminoase cu proiecte se îndreaptă spre uzinele de armament. Uzinele de armament ale viitorului. A început sau este pe cale de a se declanșa un „război al stelelor“?

Un fapt este cert, și el este denunțat de mințile cele mai lucide, de marea majoritate a opiniei publice. Într-o eră în care competiția înarmărilor a atins un nivel fără precedent, cînd pericolozitatea ei a crescut pînă la acel „prag de neîntoarcere“, cînd imense resurse materiale și umane sînt sacrificate pe altarul înarmărilor, cînd, în domeniul vital al negocierilor pentru dezarmare, nu s-au înregistrat progrese notabile, introducerea — în asemenea condiții — a spațiului cosmic în această cursă spre absurd frizează nu numai absurdul, dar lansează omenirea pe cel mai periculos drum, al cărui capăt are un singur nume: neantul.

S-a scris enorm asupra acestui subiect tulburător. Reviste de specialitate au tratat tema în termeni aproape de neînțeles pentru cititorul obișnuit. S-au elaborat scenarii. S-au făcut apeluri la rațiune. Spațiul cosmic este al tuturor, trebuie menținut ca atare: un cîmp de cercetare științifică și nu un cîmp de luptă. După amintitul discurs al președintelui american, „războiul stelelor“ a revenit însă cu și mai mare vigoare în actualitate. Între multe alte publicații, revista franceză „L'Express“ i-a consacrat, la începutul acestui an, un amplu grupaj de articole, din care reproducem în continuare.

Viața planetei se bazează, actualmente, pe ceea ce s-a numit „echilibrul terorii“. Concept simplu care poate fi rezumat astfel: „Dacă mă zdrobești, te extermin“. Simplu, dar tragic de eficace: cel spre care se vor îndrepta rachetele celui altădată, la rîndul său, pe buton și toată lumea va exploda într-o prodigioasă distrugere universală. Ceea ce s-a numit „principiul distrugerii reciproce asigurate“, în engleză: **mutual assured destruction**. Prescurtat: **Mad**. Adică, nebun. Frumos simbol.

Cele două mari puteri au avut grijă să netezească lucrurile. În tratatul Salt I, din 1972, asupra limitării armamentelor strategice se precizează că cele două părți se angajează să nu desfășoare sau să nu dezvolte un sistem antibalistic pe mare, în aer, în spațiu sau pe lansatoare terestre mobile. În afară de porturile terestre fixe, autorizate să stocheze circa o sută de interceptoare convenționale — cu alte cuvinte nu mare lucru — se poate spune că fiecare se oferă ca ostatic, gol și lipsit de apărare, în fața loviturilor celui altădată — singura garanție a distrugerii reciproce. **Mad** să însemne, cu adevărat, nebun?

De 40 de ani sistemul funcționează. Nimeni nu și-a asumat riscul, pînă acum, să-i verifice eficacitatea.

Atunci, ce îl îndeamnă pe Reagan să vrea să schimbe totul, să se lanseze într-o nouă strategie care poate destabiliza, care va costa foarte scump și se va lovi de dificultăți tehnologice pe care unii oameni de știință le socotesc de netrecut?

Din ce în ce mai numeroși, specialiștii recunosc că gîndirea strategică nucleară a ajuns la un impas. „Echilibrul terorii“ trece printr-o criză tehnică și morală, demonstrată în mod spectaculos de apariția marilor mișcări pacifiste. Guvernele nu-i mai pot neglijă pe partizanii „înghetării atomice“, pe toți cei care adesea, inclusiv biserica, refuză fatalitatea Armageddonului biblic: lupta finală și apocaliptică între forțele Binelui și Răului.

Ideea unei confrunări în Cosmos stimulează imaginația. Cu „războiul stelelor“ se exersează, zilnic, cei care se distrează la jocurile electronice din localuri. Ca o cursă pe circuitul Le Mans de 24 de ore. În strategiile generațiilor de după „Sputnik“ — și ale ordinațoarelor — războiul dintre roboții spațiali pare mai „logic“ decît cel — „primitiv“ — al acumulării megatonelor. Încă de pe acum, armele celor două mari puteri depind, din ce în ce mai mult, de spațiu: pentru comunicații, spionaj, observații. Acolo șus se depla-

Ce este „războiul stelelor“?

sează, inexorabil, timpurile de luptă. În momentul cînd Occidentul se afundă în criza economică, evoluția tehnologiei de vîrf este orientată în această direcție.

„Spionii de metal“

1957. Este Anul internațional de geofizică și, la 5 octombrie, sovieticii trimit în eter Sputnik 1, o sferă mică de 58 cm. diametru care se rotește în jurul Pămîntului, făcînd „bip-bip“. Odissea spațiului începe. De atunci, au fost lansați peste 3000 sateliți. Dacă numărăm și resturile, ultimele etaje ale rachetelor de lansare și rămășițele de tot felul, în jurul planetei „circumnavighează“ aproximativ 5000 obiecte. Numai 300 sînt operaționale. Circa două treimi sînt mașini militare care furnizează celor două mari puteri, principalii „colonizatori“ ai Cosmosului, comunicații, previziuni meteorologice, serviciile de ghidaj sau de spionaj de care au nevoie. Și nu este decît un început pînă la armele cu rază, care vor lovi cu viteza luminii. La sfîrșitul secolului. Adică mine.

Spionii de metal se învîrt în jurul frontierelor noastre de sus. Privirile lor electronice străpung norii, iar noaptea analizează materiile și gazele, ascultă transmisiile radio, chiar cele telefonice. Ele urmăresc oamenii și materialele din dotarea lor, observă așa-zisele conflicte „secundare“: Malvine, Ciad, Orientul Apropiat, Afganistan, Golful... Sînt capabile să distingă detalii de ordinul a cîteva centimetri. Se știe, dar nimeni nu a văzut nimic vreodată: nici o fotografie luată de un satelit militar nu a fost publicată.

Tot ce are tangență cu acest domeniu este „clasificat“ cu grijă. Nu se știe nimic despre „recolta“ „Big Bird“-urilor americane, care zboară razant deasupra Pămîntului, la înălțimea „plafonului“ sateliților (130 km) și lansează, în trecere, capsule pe care avioanele Hercules C130 ale U.S.Air Force le recuperează în zbor în largul insulelor Hawaii.

Nu s-ar fi știut nimic nici despre KH 11(KH de la „Key Hole“, gaura cheii) care „lucrează“, în esență, pentru CIA. Nici nu se știa că este vorba de un satelit spion. El naviga prea departe (la 600 km distanță de Terra), pentru a putea fotografia ceva. Așa se credea. Pînă în 1978, cînd un agent al CIA, William Kampiles, a dezvăluit planurile „Key Hole“, împreună cu modul de întrebuițare...

Sus de tot, mai sus, la 36 000 km, veghează alte santinele. DSP-urile americane (Defense Support Program) de „alertă avansată“ (cod 647), menite să repereze orice lansare de rachete din indiferent ce parte. Ele se rotesc odată cu Pămîntul, fiind plasate pe orbite geostaționare; imobile, deasupra a trei zone strategice: Atlanticul, Oceanul Indian și Pacificul.

Toate datele transmise de sateliții americani sînt prelucrate la sol de foarte misteriosul „National Reconnaissance Office“. Acest organism ultraconfidențial nu are o existență oficială. Numele lui nu trebuie nici discutat, nici confirmat de membrii Administrației. Bugetul său, se spune, ar fi de două ori mai mare decît al CIA.

Însăși „pașnica“ navetă spațială este destinată războiului. Fără sprijinul Pentagonului, proiectul nu ar fi fost realizat. Militarii au impus dimensiunile spațiului de înmagazinare (18 m pe 4,5), încărcătura utilă (14 500 tone) și înclinația orbitei sale (98 grade). O sută din cele 300 de zboruri prevăzute pînă la sfîrșitul

programului vor fi rezervate exclusiv armatei. Nu se știe încă ce misiuni îi vor fi încredințate: observații sub control uman, „răpirea“ sateliților prin brațul său telescopic? Mister.

„Cosmosul militar“ este pe cale să devoreze totul. Pentru prima dată, în 1982, bugetul spațial al Pentagonului îl depășește pe cel civil al NASA: 5824 milioane dolari, în comparație cu 5730.

„Reperări cu o eroare“ de 9 metri

În spatele ușilor de oțel groase de 1 metru, grele de 25 de tone, 1500 tehnicieni ascultă, clasează și analizează, în ordine uriașă, toate datele venite din cer: aici este sediul NORAD (North American Aerospace Defense Command), unde, la 1 septembrie 1982, s-a instalat Space Command. De acolo s-ar da ordinul de a se replica la un eventual atac cu rachete.

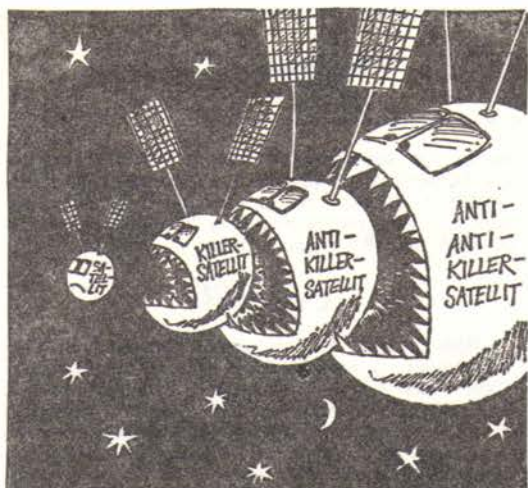
De acolo observă, între timp, americanii scena spațială. Radarurile lor la sol sînt capabile să urmărească 200 de sateliți, în același timp, și să repereze o minge de fotbal aflată pe o orbită geostaționară (36 000 km). Spațiul a devenit atît de important, pentru securitatea marilor puteri, încît un atac contra rețelei lor de sateliți ar însemna paralizia lor: 80 la sută din comunicațiile militare americane tranzitează prin spațiu, inclusiv legăturile foarte importante cu submarinele nucleare, supravegherea oceanelor, poziționarea avioanelor, a vaselor, dar și a tancurilor, și chiar a unui simplu soldat, care va putea în curînd, datorită constelației americane NAVSTAR (opt sateliți), să se situeze în lungitudine, latitudine și altitudine cu o eroare de 9 metri! Operațiunea „Desert One“, destinată eliberării ostajilor americani din Iran, în aprilie 1980, a fost în întregime condusă via Cosmos. Un frumos fiasco, desigur, dar nu sateliții au fost de vină... Este cunoscută, de asemenea, importanța informațiilor furnizate de către Washington Londrei, în timpul războiului Malvinelor.

Cel mai eficace lucru pentru distrugerea acestui arsenal, ar fi — desigur — provocarea unei explozii nucleare în spațiu. Radiațiile ar fi suficiente pentru dereglarea tuturor sistemelor electronice. Dar, în afara faptului că o asemenea agresiune este interzisă prin tratatul din 1967 (care interzice punerea pe orbită a oricărui „obiect purtător de armă cu distrugere masivă“), ea ar avea dezavantajul că ar distruge toate rețelele: și cele proprii, și pe cele ale altora.

Dezvoltarea sistemelor antisateliți este unul din punctele-cheie pentru viitorul relațiilor „spațiale“. În anii 1978—1979, sub Jimmy Carter, Moscova și Washingtonul discutaseră în vederea stabilirii unui acord asupra limitării lor. Nu s-a ajuns la nici un rezultat; sovieticii cereau oprirea programului navetei, pe care o considerau o armă ofensivă; americanii au refuzat.

Raze laser chimice, tunuri cu particule

În fața acestor amenințări, sateliții sînt din ce în ce mai protejați. Sînt dotați cu o mai mare autonomie de mișcare pentru a li se permite „să fugă“ la apropierea

Revista „Der Spiegel” a publicat acest sugestiv desen pentru a evidenția tendința pe care s-ar înscrie cursa înarmărilor în spațiul extraterestru

unei primejdii. Sînt făcuți mai duri, pentru a rezista la șocuri și radiații. Chiar la raze laser, care vor amenința în curînd coloniile spațiale. Sovieticii posedă un stoc de rachete și sateliți de schimb, gata oricînd să le înlocuiască pe cele care ar fi distruse printr-un atac surpriză. La fel și americanii — în silozurile terestre, pe submarine, unele rachete „Minuteman” sau „Polaris” poartă, în ogivele lor, sateliți de înlocuire, care pot fi puși pe orbită într-un timp record.

După sateliții artificiali, armele cu raze ies, și ele din panoplia de romane științifico-fantastice. Schimbarea strategiei, preconizată de Ronald Reagan, va lansa America foarte puternic în activitatea spațială militară. În laboratoarele de la Los Alamos și Lawrence Livermore, la Berkeley, savanții lucrează, de multă vreme, la crearea de arme noi. Raze laser chimice, tunuri cu particule, aruncătoare de rachete electromagnetice...

În iulie 1983, pe o vreme frumoasă, un laser de putere mare, montat pe un „Boeing KC 135”, a distrus în zbor cinci rachete „Sidewinder”, care zboară cu peste 3500 km/oră. Americanii au descoperit, astfel, o „pușcă cu laser” destinată acțiunilor tactice, capabile să-i orbească definitiv pe soldații inamici, inclusiv prin periscopele blindatelor, la o distanță de 2 km!

Anul trecut, Pentagonul a anunțat că unul din sateliții săi fusese „orbit” de un laser la sol. Agitație în microcosmosul cercetătorilor! De fapt, acum se spune că laserul de atunci nu era, poate, decît un banal foc de pădure. Pare să fi fost un „bluff” al Pentagonului înaintea votării bugetului. Chestie clasică!

Peste 20 de ani, laserul viitorului va fi pus pe orbită. Acolo sus, la adăpost de distorsiunile provocate de eterogenitatea atmosferei, razele își vor da întreaga lor putere. La orizontul anului 2000, se vor încrucișa, fără îndoială, în spațiu stații laser ivite din actualul proiect „Alpha” al DARPA (Defence Advance Project Agency), sau oglinzi orbitale cu performanțe înalte, care vor orienta razele emise de la sol. În acest război în care omul va ceda locul ordinatului, „Talon Gold” (alt proiect DARPA) va asigura măsurile de țintire. La sol, alte rachete vor purta, pe flancurile lor, micile raze laser cu raze X, concepute de Edward Teller.

Sateliții ucigași

Statele Unite vor dispune, în 1987, de o primă escadrilă de aparate de vînătoare F15 — staționate fără îndoială pe o bază a U.S. Air Force lîngă Seattle — echipată cu arme antisatelit („Asat”) cu performanțe extraordinare.

Sistemele alese de cele două mari puteri diferă radical. Sovieticii dezvoltă și experimentează de peste 10 ani o metodă de interceptare a sateliților în zbor, bazată pe principiul întîlnirii spațiale. Un „Cosmos” ar putea fi plasat pe o orbită vecină cu ținta sa, apoi teleghidat pentru a se întîlni cu ea la o viteză de peste 7000 m/sec. Interceptorul își poate distruge ținta fie trăgînd cu bile de metal, ca niște alice spațiale, fie explodînd.

Sistemul american pare mai sofisticat. Ani de căuțări au avut ca rezultat proiectul unei arme antisatelit lansate de pe un aparat de vînătoare F15. „Lansată” la o altitudine de circa 30 km, „Asat”, o rachetă mică, avînd lungimea de 5 m, se va propulsa la viteza extraordinară de 12 km pe secundă! După epuizarea prin ardere a carburantului, capul rachetei, un cilindru de circa 30 cm, se va desprinde și își va continua cursa solitară în spațiu. Ea va fi ghidată de detectoarele cu infraroșii, „atrase” de căldura pe care o degajă satelitul țintă, de care se va lovi.

Între momentul cînd F15 va lansa racheta și șocul final nu ar trebui să se scurgă mai mult de cîteva minute. „Asat” ar trebui să fie capabilă să atingă ținta la o altitudine de aproape 2000 km. Desigur, aceste rachete nu pot atinge sateliți situați pe o orbită geostaționară la 36 000 km de Terra. Potrivit foarte serioasei reviste „Science”, guvernul american a cheltuit, pentru acest proiect, aproape 13 miliarde franci.

Prima testare a acestei arme antisatelit era prevăzută pentru vara trecută. Dar a înfirziat din cauza desfășurării „eurorachetelor”: se pare că nu era momentul propice pentru o nouă demonstrație de tehnologie militară. Operațiunea pare să fi primit „cale liberă” politică la sfîrșitul anului. Este vorba, în primul rînd, de o testare a sistemelor de lansare și propulsie a rachetei de pe F15, fără să i se adauge faimosul con echipat cu detectoare cu infraroșii. A doua testare era prevăzută pentru primăvara acestui an. (Articolele din revista franceză au fost publicate în luna februarie — n.n.). Atunci, racheta urma să poarte cu sine „capul de căutare” și să fie lansată spre o stea, pentru a experimenta sistemele de țintire. În august, în cursul unei a treia încercări, „Asat” va fi trasă spre un fel de balon țintă „instrumental target vehicle”) echipat cu instrumente, pentru o verificare a preciziei tirului.

În 1977, președintele Jimmy Carter propusese începerea unor negocieri pentru interzicerea armelor antisatelit. Între timp însă, americanii au decis să construiască sistemul „Asat”. Negocierile au fost suspendate de americani în 1979. Nu au mai fost reluate, în pofida unui apel la negocieri lansat, vara trecută, de Uniunea Sovietică.

Dar nimeni nu mai poate nutri iluzii: sateliții ucigași — ieri, subiect de „science-fiction”, azi gata să opereze deasupra noastră — sînt avangarda armelor spațiale de mîine.

„Raza morții”

Armele de mîine sînt elaborate astăzi, în condițiile secretului din laboratoarele militare. Ele seamănă cu vechiul vis al soldaților: „Raza morții”. Razele laser și tunurile cu particule ar putea constitui arma absolută a mileniului ce vine.

Ce este „războiul stelelor“?

Pentru laser, ora gloriei militare ar putea suna ceva mai devreme. Totuși, Einstein nu prevăzuse această perspectivă când formula, în anii '30, legile fizicii ce urmau să aibă ca rezultat laserul. La fel, nici Alfred Kastler, când a pus în evidență principiul „pompației optice”. Laserul a fost descoperit, oficial, de americanul Townes și de sovieticii Basso și Prohorov, răsplătiți cu Premiul Nobel în 1964.

Ce este un laser? Cuvântul înseamnă „light amplification by stimulated emission of radiations” (amplificarea luminii prin emisie stimulată de radiații). Este posibilitatea de a produce — printr-un sistem de pompare prin care sînt excitate moleculele — o rază de lumină în care „grăunțele de lumină”, fotonii, acționează de o manieră identică, constituie o lumină coerentă, capabilă să vehiculeze multă energie. Lumina „naturală” este incoerentă: fotonii se propagă în dezordine, lipsiți de energie.

În anii '60, utilizările laserului erau pașnice. Această unealtă de precizie și-a făcut, atunci, intrarea în lumea industrială. Apoi, medicina a făcut din el un „bisturiu de lumină”. După 10 ani, este descoperit de militari, care îl utilizează în sistemele de ghidaj ale rachetelor.

Cercetările au continuat în vederea măririi puterii razei laser, care se propagă cu 300 000 km/sec — viteza luminii. Toate țările cu un înalt nivel științific încearcă să pună la punct cele mai bune surse laser, să crească intensitatea fasciculului. Fenomenele de propagare a razei în atmosferă constituie unul din principalele obstacole în dezvoltarea sa ca armă. Dar această piedică dispare, dacă spațiul devine câmp de bătaie. O rază laser poate distruge o rachetă fie străpungînd-o, fie topindu-i suprafața, fie distrugîndu-i sistemele electronice.

Statele Unite sînt cuprinse de „febra laserului”. Din 1980, creditele de cercetare și dezvoltare pentru utilizarea sa militară au fost mai mult decât dublate. Proiectul „Miracle”, al marinei, a dus la realizarea unui laser chimic (deuterium și hidrogen) cu o putere de 2,2 megawați. Cercetătorii proiectului „Alpha” lucrează și ei la un laser chimic (fluorin-hidrogen) de putere mare. Lucrările cele mai la obiect se referă la laserele cu electroni liberi și la laserele „excimers”.

Laserele cu raze X care utilizează o mică explozie atomică pentru a produce efectul laser nu mai tîin de știința-ficțiune. Laboratorul Lawrence Livermore, din California, Institutul Lebedev, din Moscova, și un laborator francez de la Orsay lucrează la ele. Se pare că Statele Unite au procedat deja la o încercare. Această armă a viitorului seamănă cu un arici mare: carcasa conține încărcătura nucleară, barele metalice propagă efectul laser și îl dirijează.

Nici o lege a fizicii nu se opune la faptul ca laserele să nu devină faimoasele „raze ale morții”. Dar, înainte ca aceste arme să devină operaționale, vor trebui rezolvate enorme dificultăți științifice și tehnice.

Armele cu fascicule de particule sînt încă departe de a fi desfășurate. Astăzi, acceleratoarele de particule constituie unelte de explorare pentru fizicienii care încearcă să pătrundă misterele materiei. Totuși, militarii doresc și ei să utilizeze, în folosul lor, aceste fulgere de protoni, electroni și ioni. Dar, actualmente, laboratoarele militare ale Statelor Unite muncesc pentru a determina posibilitatea ca aceste arme să fie făcute, pentru a se ști dacă, tehnic, sînt realizabile. În acest scop, Departamentul Apărării a finanțat construirea a două acceleratoare experimentale de electroni la Lawrence Livermore. Cel mai recent dintre ele, „Ata” (Ad-

vanced Test Accelerator), a intrat în funcțiune anul trecut. Oamenii de știință de la Los Alamos studiază fasciculele de particule neutre. Creditele de cercetare din acest sector ar putea crește de la 10 milioane de dolari în 1984, la 100 milioane dolari în 1989.

Comisiile

„High Frontier” este un „grup de presiune”, al cărui obiectiv este o nouă strategie militară pentru Statele Unite. Acest organism, finanțat de fundația Heritage, are „think tank”, super-biroul de studii al conservatorilor, și-a asigurat, pentru 3,5 milioane franci, concursul oamenilor de știință și al inginerilor. Rezultat: un impresionant proiect care propune instalarea în spațiu a 432 sateliți capabili de a atrage o ploaie de proiectile asupra rachetelor care ar ataca America. Anul acesta, „grupul de presiune” va cheltui peste 40 milioane franci pentru a face cunoscut acest proiect.

În 1990, proiectul ar fi terminat prin cheltuirea a circa 40 miliarde dolari, spune Daniel Graham, șeful High Frontier-ului. Studiul a fost detinut în martie 1982, spune el. Apoi, au avut nevoie de numai un an pentru a capta atenția președintelui. Într-adevăr, la 23 martie anul trecut, spre surpriza multor șefi ai Pentagonului, Ronald Reagan a prezentat, în fața concetățenilor săi, o strategie militară a viitorului. În acela zi, el a propus lumii științifico-industriale și militarilor o enormă „sfidare”. Mașina administrativă americană s-a pus rapid în mișcare. La 1 iunie 1983, au început să lucreze două comisii. Una se ocupă de consecințele strategice ale acestui nou concept de apărare: cealaltă, sub conducerea lui James Fletcher, fost director la NASA, are în vedere posibilitatea realizării sistemului. Raportul Fletcher, predat în octombrie 1983 lui Reagan, recomandă lansarea unui vast program de cercetări asupra armelor viitorului, pentru a se pune în funcțiune un dispozitiv antirachetă cu mai multe „etaje”. Dacă se dorește ca primul din aceste etaje să fie gata de funcționare în anul 2000, ar trebui ca cercetarea să beneficieze de 27 miliarde dolari în cinci ani. Alte opțiuni, mergînd de la 18—26 miliarde, amîină desfășurarea după anul 2000. Pentagonul finanțează deja lucrări în trei domenii: laserele chimice, oglinzile mari și sistemele de urmărire. Potrivit rapor-

tului Fletcher, alte tehnologii deosebit de promițătoare ar trebui să fie, și ele, explorate: laserul „excimer”, laserul cu electroni liberi. Precum cele cu raze X — ultima descoperire a celebrului fizician Edward Teller — acestea au fost deja testate în subsolul Nevadei. În laboratorul Lawrence Livermore, din California, se studiază mai ales armele cu fascicule de particule. Toate aceste eforturi ar trebui accelerate pentru a se ajunge, potrivit publicației „Aviation Week”, la demonstrația că pot fi făcute până în cinci ani. Astfel ca, în pragul anilor '90, să se poată face alegerea armelor pentru „războiul stelelor”.

„Grupul de presiune” aeronautic, după succesul navei spațiale, are ambiții mari. „Războiul stelelor” nu-l sperie. Firmele Lockheed și T.R.W. au propus deja guvernului realizarea, în 1987, a unui prototip de stațiune orbitală, echipată cu un laser chimic capabil să nimicească o țintă. Dar „Star Wars Speech”-ul prezidențial din 23 martie nu a avut o primire entuziastă din partea lumii științifice. Majoritatea savanților se arată sceptică.

Tripla cursă a înarmărilor

Kosta Tsipis, un fizician de origine greacă, azi director al programelor de știință și tehnologie pentru securitate internațională de la celebrul Massachusetts Institute of Technology (MIT), este, fără îndoială, cel mai sever cenzor al proiectelor de apărare spațială. El detaliază tot ce constituie slăbiciunile originare ale acestei viitoare fortificații a spațiului. În primul rând, el pune la îndoială posibilitatea tehnică de a fabrica un asemenea sistem — mai ales în privința armelor cu fascicule de particule; apoi, eficacitatea sa, datorită unei mari vulnerabilități la contra-măsuri: în fine, complexitatea dispozitivului i se pare greu de stăpinit.

Tsipis consideră că o astfel de strategie ar antrena, de fapt, o triplă cursă a înarmărilor: arme ofensive, arme defensive și arme de contra-măsuri. Fizicianul de

la MIT dă, astfel, glas preocupărilor unui mare număr de oameni de știință care doresc, pur și simplu, o reducere a arsenalelor nucleare.

Importanta Federație a oamenilor de știință americani (FAS) a constituit un grup de experți care se reunește la Capitoliu, în fiecare marți, pentru a aprecia argumentele ostile proiectului. Astăzi, afirmă Hohn Pike, de la FAS, armele spațiale au părăsit domeniul „științei-ficțiune” pentru cel al posibilității. Problema devine, deci, esențialmente politică.

Statele Unite își vor accentua eforturile de cercetare. Bugetul apărării pe anul acesta ar putea fi mărit cu 800 milioane dolari în acest sector. În anturajul președintelui există o linie de partaj între cei care vor să se lanseze imediat, utilizând cât mai bine tehnologiile existente, și cei care înclină pentru o cercetare pe termen lung.

George Keyworth, consilierul științific al lui Reagan, s-a pronunțat, la 14 decembrie 1983, pentru a doua cale: 5 sau 6 ani de lucrări de laborator înaintea oricărei decizii. Richard DeLauer, sub-secretar la ministerul apărării, este, și el, prudent: efortul de cercetare pe care trebuie să-l facă comunitatea științifică, spune el, „este echivalent cu opt proiecte Manhattan” (proiectul Manhattan s-a finalizat în 1945, cu elaborarea bombei atomice). Pentagonul nu pare entuziasmat de adoptarea acestei noi strategii. Militarii se tem ca ea să nu pună capăt unor proiecte aflate deja în lucru.

Dar, în ciuda acestor relații, adepții noii strategii marchează, pe nesimțite, puncte. Unul din acestea este instalarea, la 1 septembrie 1982, sub muntele Cheyenne, din Colorado, a comandamentului spațial al U.S. Air Force. Un centru de operațiuni spațiale ar urma să fie instalat în preajma noului cartier general. NASA așteaptă aprobarea prezidențială pentru construirea unei baze spațiale locuite. (Aprobarea a fost dată în mesajul despre „Starea Uniunii” din acest an, cînd președintele a anunțat alocarea unor fonduri pentru începerea cercetărilor — n.n.). Experții încearcă să analizeze consecințele politice grave ale acestei noi strategii.

„Agentul orange”

Foști combatanți americani în Vietnam, care au manipulat ierbicidul cunoscut sub numele de „agentul orange”, suferă de probleme de sănătate — indică un studiu medical realizat de armata aerului americană. Efectuat asupra a peste o mie de aviatori americani ce au participat la misiuni de împrăștiere a acestui ierbicid în timpul războiului din Vietnam (peste 40 de milioane de litri deversati pen-

tru distrugerea vegetației), raportul evidențiază numărul anormal de ridicat al cazurilor de cancer al pielii și de boli de ficat, un procent superior celui normal de malformații congenitale minore la copiii lor, precum și o ridicată mortalitate infantilă în primele zile de la naștere. De la sfîrșitul războiului din Vietnam, tot mai mulți militari s-au plîns de problemele de sănătate, ce sînt atribuite acestui „agent orange”. Comentînd rezultatele anchetei, Josep Terzano, președintele unei asociații de foști combatanți, declară: „Se confirmă ceea ce noi n-am încetat să repetăm: foștii combatanți din Vietnam riscă, mai mult decît restul populației, să aibă probleme de sănătate, tocmai datorită faptului că au fost expuși ierbicidelor folosite.”

Cale ferată între Europa și Asia

O cale ferată subterană, în lungime totală de 9 kilometri, va lega Asia de Europa, traversînd strîmtoarea Bosfor pe sub apă, pe o distanță de 2 kilometri. Construcția, întreprinsă de Turcia cu asistență tehnică americană, se va desfășura în paralel cu aceea a unui sistem de cale ferată de suprafață, pornind din zona europeană a Istanbulului (Yanikapi), va dura aproximativ opt ani și va costa cel puțin un miliard de dolari. Pentru construirea părții subacvatice a căii ferate (cea de sub strîmtoarea Bosfor) se va recurge la tehnici speciale, cum ar fi scufundarea unor șlepuri la punct fix și apoi unirea lor sub apă.

Dimensiunile cosmice ale „pragului militar“

În prezent, omenirea se află în preajma a ceea ce este, poate, cel mai ridicat prag militar atins vreodată după intrarea în era atomică. Realizările deosebite pe plan tehnologic prezintă două aspecte: pe de o parte, constituie o amenințare fără precedent cu distrugerea omenirii, iar, pe de altă parte, oferă prilejul creării unei ordini internaționale în mod fundamental mai sigure. Armele spațiale au provocat destabilizarea cursei înarmărilor nucleare și ar putea să schimbe, cu consecințe fatale, balanța strategică. Desigur, se mai poate considera că interzicerea armelor spațiale ar institui, în fapt, un plafon al cursei înarmărilor și ar opri o nouă competiție (destabilizatoare și costisitoare) a armamentelor. Această interdicție ar menține incomparabilul avantaj pe care îl reprezintă spațiul cosmic pentru amplasarea de platforme de control și pentru inițiative științifice comune în direcția realizării unui sistem de securitate planetar.

Din nefericire, aceste privilegii de a se pune capăt unei extraordinare de costisitoare curse a înarmării și de a edifica un sistem alternativ de securitate sînt pe punctul de a fi pierdute. Utopiștii militari propovăduiesc, în pofida tuturor evidențelor istorice, că adevărata securitate constă în progresele viitoare pe plan tehnologic. Este irațional de puternică tentația de a fi exploatate tehnologiile noi pentru a obține avantaje militare unilaterale. Cu toate acestea, istoria și logica sugerează că inovațiile tehnice vor extinde și intensifica — și nu vor opri — cursa înarmărilor. Militarii au beneficiat de fonduri mereu crescînde din totalul cheltuielilor spațiale, care au depășit, la finele dece-

niului '70, bugetul civil. Luînd în considerare activitățile militare incluse în programe spațiale cu scop dublu, de exemplu cel al navetelor spațiale, militarii dețin, în prezent, aproape 75 la sută din fondurile alocate de Statele Unite pentru cercetări spațiale. Mai mult chiar, nu se poate trage o linie de demarcație precisă între tehnologia spațială civilă și cea militară, dacă nu cumva o astfel de deosebire este artificială. Programele spațiale civile din anii '60 derivă din descoperirile militare făcute în anii '50. O rachetă militară diferă de una civilă numai în ceea ce privește încărcătura și obiectivul și nu și tehnologia de bază.

Satelii civili de comunicații, de observare, de navigație și meteorologici, devansați de cei militari, au, de asemenea, acest dublu caracter, deoarece între tehnologia spațială militară și cea civilă nu se poate face practic nici o deosebire. Nici o reglementare a scopurilor militare nu poate fi realizată în absența unui regim, stabilit cu multă atenție, al activităților civile.

Pentru a înțelege modul în care tehnologia spațială deformează sau ar putea deforma echilibrul strategic este necesară o privire asupra geografiei spațiului extraatmosferic. Atmosfera terestră se întinde în straturi succesive numai pînă la 100 de mile de suprafața Pămîntului, ceea ce înseamnă că cea mai mare parte a pămîntenilor locuiesc mai aproape de spațiul cosmic decît de capitalele țărilor lor. Suveranitatea națională nu se poate extinde, totuși, din spațiul aerian în spațiul extraatmosferic, deoarece nici un obiect nu poate fi construit și menținut pe orbită numai deasupra unei țări. În această privință, spațiul cosmic este ca un ghem — sforile orbitale pot fi răsucite în orice fel, dar, dacă ghemul este împărțit în două, valoarea lui se pierde. Și — pe măsură ce consecințele politice pe termen lung ale geografiei spațiale devin mai evidente, în funcție de progresele tehnologice — apare ca probabilă următoarea concluzie: deîndată ce un stat deține controlul efectiv al spațiului extraatmosferic și are capacitatea să preîntîmpine accesul în el al vehiculelor spațiale aparținînd oricărui alt stat, această situație i-ar oferi posibilitatea să dobîndească hegemonia la nivel planetar. Or, atît timp cît potențialul militar al tehnologiei spațiale rămîne fără restricții, aspectul politic al utilizării spațiului cosmic va afecta viitorul societăților independente de pe planetă.

Exploatarea spațiului în scopuri militare a trecut prin trei faze: prima a fost marcată de apariția rachetelor, cea de a doua de lansarea sateliților de cercetare și supraveghere, iar cea actuală de sateliții multiplicatori de forță, care măresc capacitățile armelor. Prima utilizare a spațiului extraatmosferic ca un culoar fără restricții pentru desfășurarea unui atac rapid de nestăvilit rămîne și cea mai importantă.

Faptul că țările care au arme nucleare dispun și de mijloacele de lansare în spațiu dezvăluie motivația primordială a programelor naționale spațiale. Din cele șase țări care au construit mijloace de lansare în spațiu, numai Japonia nu are încărcături nucleare. Cele intrate recent în clubul spațial sînt și cele care au detonat cel mai recent încărcături nucleare. Deși este, în mare măsură, ignorată, proliferarea tehnologiei rachetelor prezintă o serioasă amenințare pentru securitatea internațională.

Spațiul din apropierea orbitei terestre a fost denumit „terenul de la înălțime al planetei“. La fel ca și un deal pe un cîmp de luptă, spațiul extraatmosferic este nu numai un loc ușor de apărut și din care se poate lansa un atac prin surprindere, ci și un ideal punct de observare. Nu este, deci, surprinzător faptul că sateliții care culeg informații reprezintă cel de-al doilea tip important de vehicule spațiale. Gama lor cuprinde sateliți de supraveghere, navigație, comunicații, de evaluare a daunelor produse de calamități și alarmă preventivă. Statele Unite au profitat cel mai mult de pe urma acestor sateliți de recunoaștere.

Începînd cu primii ani ai deceniului '70, Statele Unite s-au bazat pe sateliții „Big-Bird” și „Keyhole II”, care pot supraveghea fiecare zonă de pe Terra, la lumina zilei, timp de 24 de ore din 24 ore. Aceste vehicule spațiale trimit, în permanență, un flux de imagini vizuale și, periodic, parașutează containere cu filme ultrasensibile, care sînt captate în atmosferă de avioane specializate. Ajutați de sateliții meteorologici (care arată cînd și unde se pot lua imagini în zonele neacoperite de nori) și de senzorii cu infraroșii și microonde, capabili să penetreze straturile de nori, sateliții de observare înregistrează, cu foarte mare exactitate, imagini din cea mai mare parte a spectrului electromagnetic.

Serviciile de informații cu baza în spațiu au consolidat stabilitatea globală, oferind guvernelor posibilitatea să urmărească crizele, să supravegheze experiențele cu arme nucleare și să comunice reciproc cu rapiditate. Sateliții de observare supraveghează posibilele încălcări ale prevederilor Tratatului de neproliferare a armelor nucleare, semnat în 1970, și ale Tratatului de limitare a experiențelor nucleare, din 1963, sau, cum a fost cazul construirii de instalații nucleare în Africa de Sud și descoperite de Uniunea Sovietică în 1977. După intense presiuni diplomatice, Republica Sud-Africană a demontat amplasamentul experiențelor, evitîndu-se, astfel, încă o aderare periculoasă la clubul nuclear.

Paradoxal, însă, sistemele de informații prin satelit care au contribuit la stabilizarea cursei înarmărilor a superputerilor în anii '60 au dus, în prezent, la accelerarea mersului spre un nou război nuclear, prin sporirea încrederii planificatorilor militari în perfecționarea sistemelor de ochire și ideea — nejustificată — că războaiele nucleare pot fi limitate și controlate.

Sateliții de cercetare folosiți pentru comunicații, navigație, culegerea de date geodezice și depistarea țintelor sînt, acum, multiplicatori de forță, deoarece sporesc forța de distrugere a armelor existente. Aceste tehnologii cumulate au redus — dacă nu cumva au anulat complet — angajamentele de securitate din cadrul procesului SALT. Tipic pentru efectul încă ascuns, dar de mare valoare al acestor multiplicatori de forță este utilizarea sateliților pentru a corecta traiectoriile rachetelor balistice. Amploarea și consecințele acestor schimbări în precizia rachetelor au influențat dezbaterile cu privire la ratificarea Tratatului SALT-II și au fost aprig dezbătute într-o controversă cu privire la vulnerabilitate.

Deplasarea superputerilor spre postura de luptători cu arme nucleare a fost, de asemenea, stimulată și a dus la noi investiții în sistemele de sateliți de comunicații. Un rol deosebit de important l-au avut recentele sporiri masive ale cheltuielilor pentru realizarea de sisteme de sateliți pentru creșterea capacităților de control, comandă și comunicații menite să ducă la sporierea gradului de control asupra forțelor militare cu rază mare de acțiune, în caz de criză, și pentru a ameliora comunicațiile, în cursul unui război nuclear de amploare.

Așa cum a fost deseori cazul cu gîndirea strategică modernă, acronimul a devenit înlocuitorul gîndirii. Opțiuni suplimentare, extinderea contactelor prin comunicații, precum și informațiile reale vor depăși, probabil, capacitățile de înțelegere ale celor ce le folosesc, prin cantitatea lor copleșitoare și complexitatea lor. Evenimente de importanță locală ar putea, în mod inutil, să ducă cu repeziune la crize globale, avînd în vedere că responsabilii locali ar putea trimite mult prea multe semnale de alarmă și, în consecință, i-ar influența pe cei ce se află în centrul rețelei.

Un alt sistem multiplicator de forță, care creează tentația unei prime lovituri și subminează acordurile cu privire la controlul asupra armelor, se află acum în fazele de cercetare sau testare. Instalarea de sateliți de

supraveghere, care pot furniza instantaneu informații, va transforma sistemele de control al armamentelor în sisteme de luptă, care pot lovi ținte mobile și pot estima valoarea daunelor provocate de atac.

În pofida temerilor referitoare la pericolele prezente de armele de primă lovitură, eforturile în direcția controlului armamentelor au neglijat sistemele multiplicatoare de forță. Informațiile furnizate de sateliți nu sînt privite decît prin prisma avantajelor inerente, inevitabile sau ca o bună păvăză. Dar, din momentul în care sistemele multiplicatoare de forță au început să creeze nesiguranță — și aceasta slăbește descurajarea —, sateliții de informații fac și mai urgentă și mai irezistibilă dezarmarea rachetelor balistice, care este o problemă acută.

La unele tehnologii se poate renunța, unele pot fi demilitarizate în mare măsură, iar altele pot fi interzise. Informațiile geografice, de exemplu, nu sînt imediat folosibile, ci sînt mai utile pentru înțelegerea unor fenomene, de exemplu cutremurele. Restricțiile cu privire la manevrabilitatea satelitului, acuratețea camerei de luat vederi, precum și fluxul aproape instantaneu de date pot fi cu greu sesizate fără a realiza acorduri verificabile cu privire la controlul armamentelor sau de alarmă preventivă. În locul practicii actuale, cînd fiecare din cele două superputeri lansează sateliți separați, dar aproape identici, pentru navigație, ar putea fi construit, în colaborare cu țările membre din grupul spațial, un sistem de navigație mai modest ca precizie, dar care să permită un acces universal la informațiile destinate celor mai civile scopuri. În felul acesta, nici una din părți nu ar putea să atace astfel de sisteme de sateliți fără a-și reduce propriile capacități.

Creșterea rolului strategic al sateliților a dus la sporierea, ați în SUA dît și în URSS, a armelor antisatelit (ASAT). Cele două superputeri au testat numeroase tehnici în acest domeniu. Unele tehnici de distrugere a sateliților (tehnici care fac obiectul cercetărilor superputerilor) existau de mai mulți ani, într-un stadiu experimentat parțial și desfășurat. Nouă este, totuși, înțelegerea faptului că distrugerea sateliților militari inamici ar fi utilă în caz de atac nuclear sau ca un adăos pentru un război terestru. Exploatarea tehnologiei ASAT ar oferi o nouă dimensiune, imprevizibilă și costisitoare, a cursei înarmărilor.

În afară de sistemele ASAT, mai există armele cu energie direcționată, cum ar fi laserele și cele pe bază de aglomerări de particule. Deși laserele pot depista obiectivul și stabili dimensiunile, ele nu sînt încă arme potențiale. Prototipurile de arme laser au eficiență redusă în caz de ceață, fum, nori de praf, ploaie; ele se diseminează pe distanțe relativ mici în straturile inferioare ale atmosferei, ceea ce le face oarecum ineficiente împotriva unor ținte ce zboară cu viteză moderată. În consecință, se pare că prima armă laser va fi o armă ASAT.

O capacitate sporită a ASAT va duce la creșterea probabilității izbucnirii unui război nuclear accidental și necontrolabil. Deoarece „ochii și sistemul nervos” al forței de lovire se și află în spațiu, fiecare deficiență intervenită în funcționarea satelitului ar putea fi interpretată ca prevestirea unui atac prin surprindere.

Este de neconceput ca oamenii să poată să comande vreodată și să controleze armele din spațiu. Un laser spațial ar avea nevoie de aproximativ cinci minute pentru a distruge o rachetă balistică aflată în faza cea mai vulnerabilă, adică cea de ridicare de la sol. Totodată, ar fi nevoie să se răspundă în fracțiuni de secundă la un atac declanșat de un sistem spațial de lansare.

Dacă ambele părți desfășoară sute de stații spațiale de luptă de mari dimensiuni, în cazul unei proaste funcționări a dispozitivelor de detectare a țintei ale unui satelit, s-ar putea ca ținta să fie alt satelit, probabil chiar unul din propriul sistem. Dat fiind faptul că

orice primă lovitură ar începe printr-un atac asupra sistemului defensiv de sateliți ai adversarului, chiar și distrugerea din greșeală a acestora nu ar mai putea fi deosebită de o primă lovitură. O proastă funcționare a sistemului antirachetă nu ar mai distruge, în acest caz, unul din sistemele militare ale adversarului potențial. În loc să înlăture lanțul nuclear care se strânge, armele spațiale tind să poarte umanitatea spre pragul unei anihilări inițiate cibernetic.

În problema utilizării spațiului, trebuie să se facă o opțiune: ori știință, informații și cercetarea Terrei, ori armă.

Spațiul extraatmosferic nu va mai fi niciodată vidul geopolitic de altădată. Pentru ca programele spațiale civile să nu fie reorientate în ascuns, permițând dezvoltarea capacităților militare, ar trebui să se acționeze conform unei ordini de zi prestabilite cu privire la securitatea spațiului. Controlul asupra armelor spațiale poate permite utilizarea tehnologiei spațiale în vederea îmbunătățirii verificării controlului armamentelor și a relațiilor dintre superputeri. Cele mai importante puncte ale unei ordini de zi cu privire la securitatea spațiului ar fi îmbunătățirea reglementărilor referitoare la utilizarea spațiului extraatmosferic, înființarea unei agenții internaționale care să controleze activitatea sateliților, precum și inițierea unor proiecte spațiale comune ale SUA și URSS. Acest ultim punct, considerat în prezent ca ne semnificativ sau în cel mai bun caz simbolic pentru alte schimbări, are cele mai mari posibilități de a dezamorsa conflictul dintre superputeri. Într-adevăr, cooperarea poate uni aceste societăți supraîncălzite în urmărirea unor obiective care trec peste divergențele dintre ele, făcând astfel mai abordabilă spinoasa problemă a verificării, și făcând ca ieșirea din această situație să fie mai ușor de rezolvat.

Cea mai mare aventură a epocii noastre — explorarea pașnică a Cosmosului — are în față un viitor sumbru datorită bugetelor civile, relativ din ce în ce mai

mici, și a faptului că forțele armate ale celor două superputeri monopolizează tot mai mult tehnologia. Se dovedește a fi tot mai inutilă existența a două programe spațiale separate care au multe obiective comune, mai ales dacă se țin cont că misiunile cosmice necesită fonduri tot mai mari. Organizarea unor misiuni planetare și științifice comune ar impulsiona programele ambelor țări și ar contribui la îmbunătățirea relațiilor politice.

Organizarea unor misiuni comune cu echipaje umane ar fi și mai valoroasă. O Administrație americană doritoare să găsească o cale îndrăznească și evidentă de a reduce rapid încordarea dintre superputeri ar putea constata că o misiune spațială comună american-sovietică (cu echipaj uman) este o soluție foarte atrăgătoare. Deși întâlnirea spațială „Apollo-Soiuz”, din 1976, a reprezentat întâlnirea a două sisteme paralele, naveta spațială americană și stațiile „Saliut” sînt pe deplin complementare. Ce cale ar putea fi mai bună pentru a afla mai multe despre stațiile spațiale sovietice sau pentru a aplană suspiciunile sovieticilor în legătură cu naveta spațială americană, decât de a organiza un zbor comun al astronautilor și cosmonauților din cele două țări? Dezvoltarea colaborării în activitatea spațială de rutină și, ca urmare, stabilirea unei colaborări între oamenii de știință americani și sovietici în acest domeniu ar duce la imposibilitatea menținerii secretului în domeniul armamentelor cosmice.

O colaborare semnificativă în activitatea spațială ar putea beneficia în ambele țări de un sprijin public sporit și va impulsiona eforturile în domeniul controlului armamentelor.

Un Cosmos neutru din punct de vedere militar și utilizarea tehnologiei spațiale pentru a dezamorsa competiția dintre superputeri nu vor pune, însă, definitiv capăt amenințării pe care o reprezintă, pentru întreaga omenire, tehnologia spațială. Cu riscul de a simplifica prea mult lucrurile, putem afirma că par

Turbarea - flagel al marilor aglomerații

Potrivit unui studiu al Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), în pofida progreselor medicinei, turbarea s-a extins considerabil în lume în ultimii 10 ani. Se subliniază că acest flagel afectează marile aglomerații urbane din țările în curs de dezvoltare, dar nu au fost cruțate nici Europa și America de Nord.

Potrivit unui recensământ întreprins pe continent, în perioada aprilie-iunie '83 au fost înregistrate în Europa 4 625 cazuri de turbare. În America de Nord, virusul turbării este transmis dinspre coasta de est de către ratonii de apă, în timp ce în America de Sud și

Centrală rabia este transmisă de vampiri în rîndul cirezilor de vite.

Cercetările asupra virusului turbării au înregistrat, în ultimul deceniu, progrese importante, fiind puse la punct noi vaccinuri, considerate sigure și puțin costisitoare. S-a trecut, de altfel, chiar la vaccinarea — pe cale bucală — a animalelor sălbatice, cum este cazul în Elveția.

Filatelie

O marcă poștală suedeză din anul 1855 a fost vîndută, la o licitație la Zürich, pentru suma de 850 000 franci elvețieni. Este una dintre cele mai mari sume plătite vreodată pentru un timbru. (Recordul în materie, menționat de „Guinness Book of Records”, este de 850 000 dolari). Calitatea timbrului vîndut la Zürich constă în faptul că el conține o greșeală de tipar, fiind colorat în portocaliu cu galben, în loc de verde, cum sînt celelalte timbre din aceeași serie. Un elev suedez a descoperit acest lucru într-o colecție de scri-

sori, în anul 1885. Atunci, el a vîndut marca poștală pentru 7 coroane. Ulterior, timbrul și-a schimbat de mai multe ori posesorul, actualul dorind să rămînă anonim.

Numismatică

Moneda de jumătate de penny („half-penny”) și-a pierdut pînă într-atît valoarea, din cauza inflației, încît a fost, în cele din urmă, scoasă din uz de autoritățile de resort britanice. De la sfîrșitul lunii mai 1983, cea mai mică monedă bătută în Marea Britanie rămîne „penny”. Iată cîteva date biografice ale dispărutului personaj monetar: în 1971, cînd străvechiul sistem monetar britanic (20 de șilingi la o liră sterlină și 12 penny la un șiling) a fost înlocuit cu cel zecimal, moneda de o jumătate de penny a fost introdusă pentru a se fixa mai corect prețurile la articolele mărunte. Astăzi, însă, după cum declara un membru al Parlamentului, oamenii nici nu se mai apleacă să ridice astfel de monede, dacă se întîmplă să le scape din buzunar.

mai plauzibile două scenarii alternative destul de rigide. Unul ar implica industrializarea pe scară largă a spațiului prin intermediul sateliților cu energie solară, al platformelor spațiale mari și al exploatarea resurselor de pe Lună și asteroizi. Un altul ar implica alegerea unei soluții alternative orientate mai mult către cercetare, care utilizează spațiul extraatmosferic pentru a studia zone îndepărtate ale Universului și ale Pământului și pentru a explora și coloniza corpuri cerești aflate la mari distanțe. În timp ce primul set de opțiuni este probabil nerealizabil, atât din punct de vedere economic cât și al mediului înconjurător, cea de-a doua alternativă este mai atrăgătoare în opinia experților spațiali ai SUA și URSS, care și-au propus realizarea unor proiecte de meginginerie.

Prima strategie de industrializare a spațiului extraatmosferic are o caracteristică militară inevitabilă și conține germenii unei tiranii planetare. Diferența între funcția civilă și capacitatea militară în programele spațiale a fost întotdeauna mică, și ea va dispărea aproape complet, odată cu apariția unor proiecte spațiale de amploare, cum ar fi sateliții cu energie solară, platformele spațiale și exploatarea resurselor de pe asteroizi. Sateliții cu energie solară, concepți inițial în scopuri militare, pot genera suficientă energie pentru a transforma sistemele pe bază de raze laser și emisiuni de particule în arme viabile. Pe de altă parte, accelerații de masă lunari sau asteroidali — dispozitive asemănătoare unor praștii uriașe, care servesc la lansarea pe orbită a materialelor de construcție și pe care se bazează multe proiecte de industrializare spațială la scară mare — au un imens potențial distructiv. O rocă lunară de 1 000 tone, cu un diametru de 15 metri, care ar lovi Pământul cu o viteză de 12—20 km/sec, ar elibera o energie echivalentă cu o explozie nucleară de două megatone. Spre deosebire de razele laser sau fasciculele de particule, care se împrăștie foarte rapid în atmosferă, utilizarea unor astfel de dispozitive ar face ca toate punctele de pe Pământ să devină vulnerabile. Acest sistem modest de transport al materialelor poate fi transformat într-o armă de distrugere în masă, printr-o simplă ajustare a traiectoriei. Aceste probleme par destul de îndepărtate pentru a nu ne îngrijora prea tare; cu toate acestea, la o recentă conferință a NASA, la care s-a discutat despre devierea asteroizilor ale căror orbite se întreacă cu ale Pământului, a fost reamintită vechea ambiție a forțelor armate de a afla cum poate fi bombardat Pământul cu astfel de obiecte.

Controlul potențialului militar al acestor tehnologii va fi, practic, imposibil, dacă industrializarea spațiului se va desfășura în contextul unei competiții militare. Utilizarea lor militară va fi, însă, foarte reală, chiar dacă va fi realizată într-un regim de cooperare, pașnic, pe plan mondial. Pericolul fundamental al proiectelor spațiale pe scară largă se bazează pe fapte geopolitice inevitabile. Un control eficient al spațiului extraatmosferic înseamnă un control eficient al planetei. Până în prezent, spațiul a fost exploatat ca o poziție avantajoasă. Dacă el ar fi populat cu trupe sau colonizat, s-ar crea o fortăreață la înălțime, de nepătruns.

În schimb, un viitor dedicat aflării cât mai multor lucruri despre Cosmos și care i-ar răspîndi pe oameni mai mult în cadrul acestuia ar reduce la minimum pericolul tiraniei planetare, inerent în lumea noastră închisă, supraaglomerată.

Manipulînd tehnologia spațială, specia umană se joacă cu focol unui înfricoșător potențial distructiv, dar și creator. Dacă aceste tehnologii nu vor fi folosite pentru a salva întregul Pământ, ele s-ar putea sustrage, cu efecte dezastruoase, controlului.

(Din studiul lui Daniel Deudney, cercetător la „World-watch Institute”, SUA, apărut în revista „Foreign Policy”)

„La
40 000
km”

Richard Garwin este un fizician american, specialist în probleme militare. Împreună cu alți oameni de știință americani, a făcut parte din mai multe comisii care au studiat posibilitatea creării unor arme anti-satelit. Analizele, propunerile și proiectele aflate în discuție, costurile enorme ale noilor arme avute în vedere, stadiul actual al tehnologiei l-au convins pe Garwin că nu există posibilitatea practică a amplasării în spațiul extraatmosferic a unui sistem de apărare împotriva rachetelor balistice intercontinentale, care să fie absolut impenetrabil. Săptămînalul vest-german „Der Spiegel” i-a lăsat, la începutul acestui an, următorul interviu.

— Cu o lună înaintea cuvîntării președintelui Reagan (din martie 1983), ați redactat un documentar în care propuneți ca SUA, URSS și alte națiuni „cosmice” să distrugă toate armele destinate amplasării în spațiul extraterestru, deoarece o astfel de acțiune sporește considerabil posibilitatea unui război. Cum motivați această propunere?

— Să presupunem că URSS sau SUA ar fi capabile să construiască un sistem absolut sigur de apărare împotriva rachetelor balistice; în acest caz, nici una din cele două părți nu ar putea accepta instalarea acestuia și ar considera necesar să intervină, înainte ca el să devină complet și eficient. Cînd una din cele două părți s-a convins că este posibilă o apărare atât de perfectă, atunci apare posibilitatea dezarmării totale a adversarului, în care caz acesta este constrîns, firește, la ripostă, ceea ce înseamnă că, la un moment dat, războiul ar putea izbucni pe neașteptate — un război preventiv, mai exact.

— Cu alte cuvinte cursa înarmărilor în Cosmos...

— ... ar fi o variantă a cursei înarmărilor deosebit de distrugătoare. Dacă numărul mare al armelor nucleare nu a dus pînă acum, prin el însuși, la izbucnirea unui război, o combinație de arme ofensive și perspectiva unei apărări eficiente perfecte ar putea duce, cu siguranță, la război.

— Semnatarul documentului dv., inclusiv prof. Carl Sagan și Hans Bathe, par a fi în minoritate. Conform relatărilor presei, așa-numita „Comisie Fletcher” a recomandat recent realizarea unui sistem de apărare anti-rachetă în mai multe trepte, staționat în spațiul cosmic, solicitînd, în acest scop, 18 pînă la 27 miliarde dolari pentru următorii cinci ani. În același timp, se fac pregătiri pentru testarea armei

americane antisatelit „Asat”. Mai poate fi împiedicată această cursă a înarmărilor în Univers?

— Da. În primul rând, nu cred că sîntem în minoritate. Carl Sagan și cu mine am trimis documentul spre semnare numai unui număr mic de prieteni și oameni de știință. Am fi putut avea mii de semnături. De fapt, unii dintre cei cărora l-am trimis ne-au comunicat că împărtășesc punctul nostru de vedere, dar că, din cauza postului, a poziției lor...

— ...în cadrul guvernului, față de guvern sau de ministerul apărării?

— ...este adevărat...

— ...nu au îndrăznit să semneze.

— ...Da. În al doilea rând, chiar dacă nu s-a dat încă publicității raportul „Comisiei Fletcher”, sînt aproape sigur că această comisie nu susține că este posibilă o apărare eficientă sută la sută. Dar mai există alt organism, „Policy Committee”, condus de Fred Hofman.

— Ce fel de comitet este acesta?

— În iunie 1983, Administrația Reagan a format două comitete: „Defensive Technologies Study Team”, condus de fizicianul Jim Fletcher, fost director al NASA, și „Policy Committee”, condus de Fred Hofman, de la „RDA Corporation”. După părerea mea, membrii celor două comitete au fost aleși pentru că erau susținătorii tezei apărării active.

— Promotorii unui sistem de apărare în mai multe trepte, dispus în spațiul cosmic, susțin că un procent de unu pînă la doi la sută din rachete pot depăși acest sistem.

— Fiecare poate calcula matematic; dacă există o primă rețea eficientă în proporție de 90 la sută — cu alte cuvinte, un prim cordon de care trec numai 10 la sută din rachete —, apoi încă două trepte, prin care ar putea trece 10 la sută din 10 la sută — este vorba, deci, de 1 la sută. La patru asemenea rețele va rămîne o sutime din 10 la sută, deci din 10 000 încărcături lansate, doar una singură poate depăși un sistem în patru trepte, avînd o eficiență de 90 la sută.

Problema este că noi nu dispunem nici măcar de un singur sistem cu o eficiență de 90 la sută. Cînd am lucrat, în anii '50, la sistemul de apărare aeriană al SUA, am depus eforturi imense în acest domeniu. Și nu eram în stare să distrugem decît cel mult 30 la sută din bombe lansate.

— Cei din guvernul Reagan gîdesc altfel. Directorul secției de cercetare de la Pentagon, Richard DeLauer, a declarat recent, în fața unei comisii a Congresului, că un sistem de apărare amplasat în spațiul cosmic „este practic realizabil și ar putea avea efecte mai mari în menținerea păcii”, chiar dacă „ar presupune cheltuieli imense”. DeLauer a menționat că rămîn de rezolvat opt probleme tehnice, fiecare din ele necesitînd investiții la fel de mari ca proiectul Manhattan (construirea primei bombe atomice). Sînteți de acord?

— Fără discuție. Dar nu vîd de ce luați declarația lui DeLauer în sensul că el consideră posibil acest sistem. El precizează că, înainte de a putea avea acest sistem de apărare, trebuie rezolvate opt probleme. Aș prefera să cred că DeLauer privește cu scepticism acest sistem.

— Ne-ați putea explica cum va arăta și cum va funcționa un asemenea sistem în mai multe trepte?

— Există, de exemplu, o propunere foarte detaliată a lui Daniel Graham, general-locotenent în rezervă — sistemul „High Frontier” (Frontiera din înălțimi). Sistemul preconizat de el constă din circa 450 de sateliți, așa-numiți „Space-Trucks”. Fiecare din acești sateliți are la bord 40—50 de încărcături mici, care își stabilesc singure obiectivele.

— Pe ce orbite vor evolua acești sateliți?

— Pe orbite relativ aproape de Pămînt, iar cînd vor detecta o rachetă, vor lansa una sau două încărcături,

ce o vor lovi și distruge încă din faza de ridicare.

— Lucrează cineva la realizarea acestui proiect?

— Nu, dar Daniel Graham și cei ce-l sprijină susțin că se cunoaște deja tehnologia respectivă și că, în patru sau cinci ani, am putea avea un asemenea sistem.

— Ce număr de „Space Trucks” ar trebui să înconjoare, în permanență, Pămîntul pentru a opri un atac masiv cu rachete?

— Deoarece nu se află pe orbite geostaționare, trebuie să fie foarte, foarte mulți. Însă adevărata problemă o constituie permeabilitatea acestui sistem. Nu ne putem baza pe acești sateliți în apărarea împotriva rachetelor intercontinentale și a celor lansate de pe submarine, deoarece vor putea fi distruși de „minele” cosmice dintr-o singură lovitură și, în consecință, rachetele vor avea cale liberă.

— Mai există și alte propuneri?

— Da, de exemplu, sistemul propus de Lowell Wood, un tînr fizician de la Livermore Laboratory, al Universității Lawrence. El sugerează lansarea de sateliți mari pe orbite geostaționare, dotați cu lasere chimice sau optice, cu oglinzi laser cu un diametru de 30 m sau mai mult, dispunînd de capacități energetice de 100 MW sau mai mari.

— Acești sateliți imenși ar trebui lansați la o înălțime de 36 000 de km?

— Da, la 36 000 km depărtare de suprafața Pămîntului. În prezent, cheltuielile necesare amplasării pe o orbită circumterestră cu ajutorul navetei spațiale — deocamdată singura cale posibilă — a unor încărcături militare, se ridică la 3 000 de dolari per kg. Cheltuielile de transport pe o orbită geostaționară sînt, probabil, de cinci ori mai mari. Un satelit cu arme laser ar cîntări între 100 și 1 000 t. Reiese, deci, că numai cheltuielile pentru amplasarea unui satelit de 100 t pe o orbită geostaționară sînt de aproximativ 1,5 miliarde dolari.

— De cîți asemenea sateliți ar fi nevoie?

— Oricît de mulți ar fi, tot nu sînt suficienți, deoarece sînt foarte vulnerabili.

— Cum ar funcționa sateliții dotați cu arme laser?

— Vă voi explica. Să considerăm că am un laser chimic, ce emite în spectrul infraroșu. În acest caz, raza laser, emisă cu ajutorul unei oglinzi de 3 m diametru, spre un obiectiv situat la 40 000 km depărtare — și aceasta este probabil distanța de luptă între sateliți și rachetă — va ajunge la un diametru de 40 m. Aceasta, însă, presupune ca oglinda laser să fie perfectă, iar sursa de energie să aibă 100 MW.

— Aceasta reprezintă a zecea parte din puterea unei centrale nucleare...

— Pînă acum, am experimentat numai lasere cu puterea de 1 MW și nu știm dacă putem construi lasere de 100 MW. Avem oglinzi de 1 m diametru; nu știm dacă putem fabrica unele de 40 m.

— Să presupunem că putem.

— În ipoteza unei oglinzi de 40 m diametru și a unui satelit de 100 MW — ceea ce ține de domeniul fantastului, deoarece nimeni nu a realizat o asemenea oglindă pe Pămînt, nemaivorbind în Cosmos, și dacă aș fi capabil să orientez foarte repede această oglindă de la o rachetă inamică la alta —, atunci aș putea, cu un singur asemenea satelit geostaționar, să distrug patru rachete.

— În America există foarte mulți oameni care spun că se poate și trebuie să se facă.

— Chiar dacă am ști exact ce vrem să construim și am începe lucrările, am avea nevoie de un nou sistem de transport în spațiul extraatmosferic. Iar pentru a realiza acest sistem de transport, trebuie mai întîi să demonstrăm existența tehnologiei corespunzătoare și să construim o industrie complet nouă.

— Speranța celor ce preconizează apărarea în spațiu se bazează, în prezent, mai ales, pe laserele cu

raze X, obținute de „Livermore Laboratory”, idee susținută de profesorul Edward Teller. Cum ar putea funcționa acest sistem, care captează energia provenită din explozia unor mici bombe atomice?

— Problema fundamentală a tuturor sistemelor staționate în spațiul cosmic este vulnerabilitatea lor. Și Teller a spus, de multe ori, că un sistem de apărare bazat pe sateliți este nefolositor, tocmai din cauza acestei vulnerabilități. El spune că este scumpă lansarea sateliților, dar ieftină distrugerea lor.

— De aceea, a propus un fel de „Pop-up-system”, un sistem al „dopului de șampanie” pentru laserele cu raze X?

— Da. Elementele de bază ale apărării spațiale rămân pe Pământ, iar, cînd se dă alarma, acest sistem „Pop-up” se va baza pe rachete...

— ... care generează rapid emisiuni laser pe bază de raze X în atmosferă?

— Exact, dar aici apare o problemă. Să ne imaginăm lansarea unei rachete intercontinentale inamice, al cărei obiectiv din SUA se află la 10 000 km depărtare de punctul de lansare. Dacă această apărare „Pop-up” ar putea fi adusă în apropierea obiectivului, laserii de bază cu raze X ar trebui să se afle la o înălțime de 4 000 km pentru a depăși, astfel, deformarea Pământului și a putea detecta și atinge racheta în faza de ridicare. Toate acestea trebuie să aibă loc în numai două minute. Este nevoie de o rachetă cu o putere de 2 milioane t pentru a lansa atât de repede și atât de sus o greutate de numai 1 t.

— Să considerăm că s-a construit un asemenea sistem. Cît timp i-ar rămîne președintelui SUA pentru a da ordinul de pornire? Va avea secretarul general al cabinetului prezidențial suficient timp, să spunem, pentru a-l trezi pe președinte la 4,30 dimineața, ca să ia o hotărîre?

— Un lucru este cert: dacă intervine un atac prin surprindere, atunci președintele nu mai are timp.

— Înseamnă că decizia trebuie luată încă dinainte și înmagazinată într-un computer.

— Există, probabil, un ofițer de serviciu, dar, dacă atacul are loc noaptea, președintele, fiind comandant suprem, trebuie trezit și înconștientat de situația strategică. Trebuie să ia decizia în 30 de secunde. Din proprie experiență, vă puteți da seama că, în primele 30 de secunde de la trezire, nu ați fi capabil să luați o hotărîre de o asemenea importanță capitală.

— Cum arată celelalte etape ale apărării în trepte succesive?

— Urmează etapa de apărare denumită „Midcourse” (la jumătatea drumului). Acest lucru nu a reușit nici măcar experimental, deoarece trebuie detectate corpurile care reintră în atmosferă, iar, după ce au fost detectate, trebuie deosebite de capcane.

— Prin corpurile care reintră înțelegem focoaase nucleare?

— Da, ele nu reintră în spațiu pe o traiectorie balistică. Acestea nu sînt prea mari, iar „capcanele” arată exact ca focoaasele; ele sînt baloane construite din mai multe straturi de material plastic, acoperite cu o folie strălucitoare de aluminiu și nu pot fi deosebite de focoaase mici de către aparatele radar, nici de cele optice sau cu infraroșii. Numai după ce pătrund în păturile dense ale atmosferei, capcanele dispar și rămîn numai bombe nucleare.

— În acest moment, ar interveni oare cea de-a treia rețea de apărare?

— Da, așa-numita „apărare-obiectiv”. Dar nu rămîne mult timp, deoarece încărcăturile nucleare se deplasează cu o viteză de 5 km/sec. Dacă, de exemplu, ținta este un siloz cu rachete „Minuteman”, atunci te poți apăra. Este suficient ca explozia să nu se producă la mai puțin de 500 de m de siloz.

— Un focos nuclear poate, oare, exploda la aproximativ o jumătate de km depărtare de siloz, fără a-l face inutilizabil?

— Da. Din acest motiv, în ianuarie 1983, am propus instalarea sistemului de apărare denumit „Swarmjet”. Sistemul — plasat în imediata apropiere a silozului cu rachete „Minuteman” — prevede instalarea a 10 000 de rachete mici, fiecare de 1—2 kg greutate, care ar fi lansate împotriva unei bombe inamice. Întregul sistem este relativ ieftin și, cu cîteva miliarde de dolari, putem apăra toate silozurile cu rachete „Minuteman”.

— Ar fi o apărare pentru rachete, dar cum rămîne cu orașele?

— Apărarea orașelor este o altă problemă. Un oraș poate fi distrus chiar dacă explozia atomică se produce la 10 km depărtare. Nu avem nici o posibilitate să apărăm eficient orașele.

— Un comitet recent înființat în SUA, „Political Action Committee” vrea să facă din acest concept al „războiului stelelor” una din temele campaniei electorale pentru alegerile prezidențiale. Principalii membri ai acestui comitet sînt Jerry Falwell, predicator, senatorul Jesse Helms și dna Claire Booth Luce. Credeți că dv., împreună cu prietenii din cercul oamenilor de știință, aveți șanse să opriți această euforie a „războiului stelelor”? Aveți aliați în Congres?

— Sînt mulți deputați în Congres despre care cred că înțeleg problematica; există și unii ce nu o înțeleg, dar cu toate acestea sînt împotriva acestui sistem de apărare. Și, indiferent ce comite vor apărea — din acelea care vor să convingă oamenii că Pământul este plat sau că Soarele se învîrte în jurul Pământului —, astăzi majoritatea oamenilor nu se pot convinge decît prin logică. Dacă membrii Congresului vor da dovadă de spirit rațional, vor face audieri și vor pune în cumpănă argumentele adepților și ale adversarilor — unei asemenea „apărări perfecte”, atunci programele nu se vor mai aplica.

— În august anul trecut, Uniunea Sovietică a propus interzicerea fabricării și staționării armelor antisatelit și a sistemelor de apărare staționate în Univers. Kenneth Adelman, directorul Agenției de dezarmare și controlul armamentelor din SUA, nu a văzut în această propunere sovietică o bază de acord. Criticii din SUA și din afară consideră că acest refuz se datorează eforturilor Pentagonului de a obține o superioritate clară strategică față de Uniunea Sovietică. Dacă sistemele „Asat” vor fi instalate, atunci războiul ar fi mai puțin probabil și lumea ar fi mai sigură?

— Este o întrebare foarte importantă. Adelman a compărut, împreună cu mine, în fața Comisiei pentru relații externe a Congresului și a prezentat un text dinainte pregătit, în care sublinia că SUA nu doresc să negocieze interzicerea armelor antisatelit.

— Dar de ce Adelman nu a spus aceasta în textul pregătit, ci ulterior?

— Deoarece nu corespundea punctului de vedere oficial al guvernului SUA. Mulți din guvern au spus că SUA au nevoie de „Asat”, indiferent dacă și sovieticii îl au sau nu, deoarece trebuie să ne apărăm. Carl Sagan și cu mine credem că securitatea SUA ar fi mai bine asigurată dacă „Asat” ar fi interzis.

După părerea mea, proiectul de tratat pe care Gromiko l-a prezentat la ONU este o bază foarte importantă de pornire a tratativelor. Proiectul sovietic preconizează interzicerea folosirii forței plecînd de la baze terestre — de exemplu, a armelor laser lansate de pe Pământ împotriva sateliților; interzicerea folosirii armelor amplasate în Cosmos împotriva Pământului — de exemplu, a tunurilor laser împotriva unor obiec-

tive terestre sau a avioanelor. Ar fi un tratat foarte amplu. Cu toate acestea, vor fi permise activități militare în Cosmos, dar nu folosirea armelor și a forței.

— „Activități militare” — de exemplu, sateliți de cercetare?

— Da, ar fi un exemplu. Sau sateliți de navigație, transmisiuni militare, cercetare și sateliți meteorologici militari, atât timp cât nu au arme la bord. În fapt, acești sateliți pot dirija chiar arme de pe Pământ în spațiul cosmic, și aceasta ar fi permis...

— ... și stații orbitale cu oameni la bord?

— Aceasta este o problemă serioasă — proiectul sovietic prevede că navele cosmice reutilizabile, cu oameni la bord, să nu fie utilizate în scopuri militare.

— Deci, naveta spațială nu ar putea fi folosită pentru cercetare?

— Da, și nici pentru a amplasa în Cosmos încărcături militare.

— Aceasta a fost propunerea sovieticilor?

— Da. Am discutat cu mulți sovietici...

— Vedeți unele indicii că actualul guvern SUA își va schimba opinia și și-ar însuși punctul dv. de vedere?

— Cred că, în acest domeniu, guvernul SUA mai trebuie să învețe multe. Dar deocamdată, nu există nici un indiciu că Administrația Reagan acceptă punctul meu de vedere.

Cred că există perspectiva unei curse a înarmărilor în Cosmos, deosebit de periculoasă, dar cred, în același timp, că mai există o posibilitate de a o opri. Mă tem, însă, că o asemenea ocazie nu va fi folosită...

Un nou „furt al secolului” în Anglia!

La o distanță de un kilometru și jumătate de aeroportul londonez „Heathrow” se află mai multe antrepozite, de fapt niște hangare de tablă, cu subansamble construite din cărămidă, dispuse aproape simetric de o parte și de alta a unei alei gudronate.

Perimetrul nu este înconjurat de grilaje. Există un singur punct de supraveghere, o mică gheretă din sticlă în care un paznic civil controlează intrările și ieșirile autovehiculelor.

Unul din hangare, ce poartă inscripția „air systems courier”, prevăzut cu patru porți metalice de 4x4 metri, nu se deosebește cu nimic de celelalte. Nici măcar semimormor poliției, plasată în spațiul verde al peluzei înconjurătoare și care se află în legătură cu comisarariatul din Hunslow, nu detașază hangarul nr. 8 de celelalte.

Deși nici una dintre cărămizile portocalii și albe nu oferă indicii în legătură cu apartenența antrepozitului și, mai ales, cu destinația sa, se cunoaște faptul că acest hangar, jenat de auster în aparență, este folosit de „Brink's mat”, o societate specializată

în păstrarea și transportul valorilor deosebite, având ca principal client Banca Angliei!

Așa stînd lucrurile, nimeni nu va părea surprins aflînd că, sîmbătă 26 noiembrie 1983, în hangarul cu pricina, se afla o cantitate mare de lingouri de aur, a cărei pază o asigurau doar șase oameni „înarmați” cu bastoane de cauciuc.

La ora șase și treizeci de minute, „bravii” paznici aveau să fie imobilizați, legați, stroși cu benzină și „învați” să stea liniștiți, altfel, cu un singur băț de chibrit aprins...

Sub această teribilă amenințare, gardienii s-au supus. Doar unul, care a încercat o mișcare imprudentă, a primit o mică „atenție” din partea celor șase răufăcători: un pat de pistol în cap. Ce s-a întîmplat în următoarele minute a devenit subiectul de senzație al zilei, transmis cu grabă de mai toate agențiile de presă occidentale. Cele mai multe dintre telegrame se refereau la un nou furt al secolului, iar cîteva menționau și numele inspectorului de poliție Frank Cater, însărcinat cu cercetarea cazului.

În primele ore, deci între 6,30 și 8,30, nu s-a știut nimic. Abia cînd unul dintre gardieni a reușit să-și dezlege legăturile și să dea alarma, poliștii, sosiți la fața locului, au constatat, stupefiați că, de data aceasta, se săvîrșise cel mai mare cambriolaj din istoria Marii Britanii: dispăruseră din hangar 6 800 bare de aur, în greutate de 440 grame fiecare, deci, în total, trei tone de aur, plus două săculețe cu diamante, în valoare de 25 milioane lire sterline (circa 38 milioane

dolari sau 300 milioane de franci francezi).

Și, în timp ce poliștii încercau să găsească ceva urme la fața locului sau să obțină date de la cei șase gardieni șocați de înfrîngerea prin care trecuseră, corespondenții de presă rememora, pentru ziarele lor, evenimente asemănătoare mai vechi.

S-a reactualizat un alt „furt al secolului”, săvîrșit în noaptea de șapte spre opt august 1963, asupra trenului postal Glasgow-Londra. Atunci, 15 hoți au reușit să fure 120 de saci conținînd 2,6 milioane de lire.

În 1976 s-a vorbit tot despre un „furt al secolului” cînd opinia publică a fost informată că, de la sediul londonez al filialei „Bank of America”, s-au furat opt milioane de lire sterline. Este adevărat, numai o parte din pradă era în numerar.

Și, în fine, cel de al treilea „furt al secolului”, comis în aprilie 1982 la „Security Express”, de unde hoții — tot în număr de șase — au plecat cu șapte milioane de lire.

Se pare că nu va fi ușor — avînd în vedere și recentul cambriolaj de la Heathrow — să se stabilească precis care este și care nu este „furtul secolului”.

Sînt și cîteva elemente comune: toate aceste evenimente s-au înregistrat în Anglia, iar două din ele au fost încredințate spre rezolvare aceleiași inspector de poliție Frank Cater. Acesta s-a abținut pînă acum să facă declarații corespondenților de presă.

Oricum, nu-l așteaptă o treabă ușoară.

C. Constantinescu

O certă consecință a unui război nuclear - catastrofa climatică

Paralel cu desfășurarea, la proporții paroxistice, a cursei înarmărilor nucleare, asistăm, în ultima vreme, la un reviriment profund în mentalitatea sau, poate mai corect spus, în conștiința oamenilor. Dacă masele populare se angajează tot mai hotărât în manifestații și acțiuni demonstrând voința lor de a împiedica un deznodământ fatal al acestei nesăbuite acumulări de arme atotdistrugătoare, este simptomatic faptul că îngrijorarea cuprinde și cercurile oamenilor de știință, politologilor, personalităților politice și publiciștilor de notorie reputație; pentru a nu mai vorbi de diferitele institute și organizații a căror activitate este consacrată cercetării în domeniile păcii și războiului.

Urmare directă a acestei realități, în întreaga lume apar numeroase studii care analizează toate fațetele și consecințele posibile ale unui cataclism nuclear. Desigur, unele domenii sînt cercetate mai profund, și concluziile trase sînt mai temeinic ancorate în date greu de contestat. Pe alte planuri, se investighează cu tenacitate și perseverență pentru identificarea cît mai corectă, dacă nu chiar exactă, a efectelor pe care le-ar putea avea un conflict nuclear în condițiile utilizării arsenalului existent și ale capacității sale de distrugere.

Interesante și revelatoare studii au apărut în legătură cu impactul unui conflict nuclear asupra climei unor vaste regiuni sau asupra întregului glob.

Oamenii de știință de reputație mondială din țări socialiste ca și occidentale sînt preocupați de aceste probleme. Cu cît studiile lor adună mai multe date, cu atît concluziile la care ajung coincid. Potrivit părerii sovieticilor Alexandrov și Stencikov, de la Centrul de calcul al Academiei de Științe al U.R.S.S., cît și a americanilor Turco, de la centrul de cercetări NASA și Sagan, de la Universitatea Cornell, unui conflict nuclear major i-ar urma o răcire accentuată a climei, cu urmări dezastruoase. Studiile acestor savanți se bazează pe tratamentul informatic al unei întregi game de scenarii privind „schimburile” de proiectile nucleare de la 100 pînă la peste 10 000 megatone.

„Faptul că nu există limite ale capacității distructive ale armei nucleare — spuneau, într-un raport, savanții Enrico Fermi și I.I. Rabi — face ca înseși existența și cunoașterea producerii acestei arme să constituie o primejdie pentru umanitate... Ea este un lucru blestemat”.

Rezumînd concluziile la care a ajuns o conferință specială consacrată consecințelor climatice și biologice ale unui război nuclear (conferință ce a avut loc la Cambridge, statul Massachusetts, între 22—26 aprilie 1983), profesorul Carl Sagan, de la Universitatea Cornell, sublinia „necesitatea trecerii, cît mai grabnic posibil, la reducerea arsenalelor nucleare sub nivelul considerat ca putînd provoca o catastrofă climatică și un dezastru biologic”.

Este, firește, în această afirmație, foarte mult adevăr; studiile recente au dovedit-o, dar problema centrală rămîne lichidarea totală a armelor nucleare, pentru că acceptarea unui stoc mai restrîns de asemenea arme și cu o putere mai mică nu înlătură, cîtusi de puțin, primejdii la adresa vieții și existenței biologice, în general. Este, ca să spunem așa, o lege firească a războiului ca acela dintre adversari care se simte mai slab să recurgă la întreg arsenalul de care dispune pentru a-și depăși inferioritatea și, eventual, a-și asigura propria superioritate.

Revenind, însă, la consecințele unui război nuclear, să ne oprim o clipă asupra efectelor sale imediate și de mai lungă durată.

Se știe bine și documentat care sînt urmările imediate ale folosirii unei arme termo-nucleare. Bomba de la Hiroshima, care a ucis între 100 000 și 200 000 de oameni, avea o forță de 15 kilotone, echivalentul explosiv a 15 000 tone TNT. O armă termonucleară tipică de astăzi are o putere explosivă de 1 000 000 tone TNT. Or, după toate datele, armele strategice termo-nucleare se cifrează, acum, la 18 000. Concluzia se impune de la sine.

Lansarea unei bombe termo-nucleare are ca efect instantaneu radiațiile sferei de foc, ce se produce odată cu explozia, acțiunea promptă a neutronilor și razelor gama, suflul devastator și incendii. Ținta directă a unui atac cu arme termo-nucleare o va constitui, după toate probabilitățile, în primul rînd aeroporturile strategice, silozurile de arme, bazele navale, submarinile, uzinele de fabricare a acestor arme, centrele civile și militare de comandă și control. Deși se spune că orașele în sine nu vor constitui obiective ale unor atacuri cu armele atomo-nucleare, țintele menționate mai sus sînt, în special în Europa, foarte aproape de — sau chiar — în perimetrul orașelor. Potrivit anumitor doctrine militare, trebuie, de asemenea, luate în considerare, ca ținte imediate, „industriile care sprijină războiul”. Multe dintre acestea au angajată o importantă forță de muncă umană și, în plus, sînt, de obicei, situate în vecinătatea unor importante centre de transport — feroviar sau rutier — pentru a putea fi lesne expediate spre alte sectoare industriale sau spre centre militare. În aceeași categorie de „sprijinitori ai războiului” intră căile de transport în general, rafinăriile de petrol, conductele de petrol sau gaze, uzinele termo sau hidro electrice etc. Este neîndoielnic că un război termo-nuclear va afecta majoritatea marilor orașe. Estimări recente evaluează numărul imediat al morților, într-un prim atac și contraatac nuclear, la o cifră între cîteva sute de milioane și peste un miliard de oameni. La aceasta se adaugă uriașul număr de răniți — un alt miliard — care ar necesita îngrijiri medicale imediate, ceea ce este greu de presupus că s-ar putea realiza.

A nu se uita, apoi, dezastruoasele dereglări în plan social și economic, ca lipsa de electricitate, petrolul și alți combustibili, aprovizionarea cu alimente, apă, transporturi și o mulțime de alte servicii normale; absența îngrijirilor medicale și a măsurilor sanitare va atrage, neîndoielnic, grave și rapide epidemii și dereglări de ordin psihic.

Exploziile produse de armele atomo-nucleare lansate, la mai mare sau mai mică altitudine, vor vaporiza și pulveriza suprafața cuprinsă în zona țintei și propulsa largi cantități de praf fin în straturile superioare ale troposferei și în stratosferă. Particulele sînt antrenate, în special, de sfera de foc ce urcă, ajungînd pînă la norul clipercil ce se formează. În același timp, exploziile asupra orașelor sau lîngă păduri vor provoca incendii masive, care vor genera, la rîndul lor, enorme cantități de fum negru și uleios, ce se va ridica cel puțin pînă în partea inferioară a atmosferei. Dacă survine o furtună, coloanele de fum își vor proiecta particulele pînă în stratosferă. Particulele infectate în troposferă de exploziile la joasă altitudine și incendiile provocate de acestea cad pe pămînt destul de rapid, ca urmare a forței gravitației, a ploilor și altor factori —, și aceasta înainte ca radioactivitatea lor să scadă la niveluri tolerabile. Astfel, căderea rapidă a reziduurilor radioac-

tive din troposferă tinde să producă doze mai importante de radiații, în comparație cu particulele radioactive provenind din stratosferă.

Exploziile nucleare depășind o megatonă generează o minge de foc strălucitoare ce se ridică prin troposferă în stratosferă, procesul petrecîndu-se doar parțial în cazul unor explozii între 100 kilotone și o megatonă. Oricum, temperatura înaltă din sferele de foc aprinde o parte din nitrogenul din aer, producînd oxizi de nitrogen, care, la rîndul lor, atacă și distrug ozonul din mijlocul stratosferei. Dar, se știe că ozonul absoarbe periculoasele, din punct de vedere biologic, radiații de ultraviolete emise de Soare. Golirea, chiar parțială, a straturilor de ozon, sau a „ozonosferei”, va spori fluxul de radiații solare ultraviolete la suprafața Pămîntului. Astfel, în cazul unui război termo-nuclear, primejdiile biologice ale ultravioletoilor vor spori cu cîteva sute de procente, știut fiind cît de sensibile sînt la ultraviolete proteinele și acizii nucleici, molecule fundamentale pentru viața pe pămînt.

Fum întunecat în troposferă, praf întunecat în stratosferă, cădere de reziduuri radioactive și distrugerea parțială a straturilor de ozon constituie principalele patru consecințe nocive pentru mediul ambiant, ce apar după ce un război nuclear „s-a încheiat”. Dar ar mai putea fi, fără îndoială, încă alte consecințe ce nu se pot încă cunoaște. Praful și, în special, funinginea întunecată absorb lumina obișnuită, primită de la soare, înfierbîntînd atmosfera și răcind suprafața pămîntului. Potrivit studiilor efectuate, aceste efecte nu se vor mîrgini la emisfera nordică, unde se presupune că s-ar putea produce o confruntare termo-nucleară. Există, în momentul de față, suficiente dovezi că încălzirea de către soare a prafului atmosferic și a funinginei din regiunea țăntelor atacate în emisfera nordică va avea, ca efect, o schimbare profundă asupra circulației globale a curenților de aer. Particule fine vor fi transportate, în răstimp de cîteva săptămîni, peste Ecuator, antrenînd cu ele frigul și întunericul în emisfera sudică.

Se știe că un declin aparent mic al temperaturii atrage consecințe serioase. Erupția vulcanului Tambora din Indonezia, în 1815, a provocat scăderea temperaturii globale cu numai 1°C, datorită obscurizării luminii solare de către praful aruncat în atmosferă; și totuși, înghețurile severe care s-au produs în anul următor au făcut ca anul 1816 să fie denumit, în Europa și în America, drept „anul fără anotimp de vară”. O răcire cu 1°C aproape că elimină cultivarea grîului în Canada, potrivit unor studii ale academiei naționale de știință a S.U.A.

Un război nuclear ar produce o mai accentuată obscurizare solară, ceea ce ar face ca lumina zilei să dispară pînă la o întunecime cenușie, dacă nu mai rău. În zonele atacate direct cu armele nucleare, întunericul ar fi altfel de dens, încît nu se va mai putea vedea nici chiar în miezul zilei. Și, firește, această situație ar putea dura de la o săptămînă pînă la un an sau mai mulți.

Și, din nou, ce se întîmplă cu ființa umană? Consecințele imediate ale exploziilor nucleare au o gamă foarte întinsă, de la vaporizarea pur și simplu a populațiilor aflate în hipocentru, pînă la traume generate de forța exploziilor, arsuri, diferite boli cauzate de iradiere, șocuri psihice, pentru a nu mai vorbi de accidente mortale sau extrem de grave cauzate de scurgerile de gaze, prăbușirea caselor și blocurile, incendii etc., etc. Se știe prea bine că, în incendiile apărute în clădirile mo-

derne, majoritatea deceselor survin datorită gazelor toxice și nu atât focului. Aprinderea unei largi serii de materiale folosite în construcții ar avea, în mod cert, consecințe devastatoare asupra populației unor orașe. Aproximativ trei sferturi din populația nord-americană, spre a da un exemplu, trăiește în orașe sau în apropierea lor. În medie, orașele dispun de rezerve alimentare pentru o săptămână. În cazul unui război nuclear, problema alimentelor, adică a lipsei acestora, se va vedea mult agravată de dezorganizarea serviciilor de aprovizionare, de distrugerea rețelei de transporturi, de frig, de întuneric, de contaminarea hranei încă existente. Scăderea temperaturii va atrage, de asemenea, lipsa de apă potabilă. Solul va tinde să înghețe până la o adâncime de aproximativ 1 metru, ceea ce, printre altele, face total improbabilă îngroparea a milioane și milioane de cadavre chiar în cazul, foarte îndoielnic, că ar mai exista cineva s-o facă. Soluția topirii gheții ce se formează sau a zăpezii ce ar putea cădea este, la rândul ei, total neadecvată, atât gheața cât și zăpada fiind puternic contaminate de radioactivitate și pirottoxine.

Cu greu s-ar putea spune că eventualii supra-viețuitori ai regiunilor supuse atacului termo-nuclear și-ar putea continua o existență normală. Combinarea unor doze acute de radioactivitate imediată cu dozele de radioactivitate ce vor continua să cadă în ritm mai lent și cu dozele provenind din alimente și apă va ucide în continuare, cu atât mai mult cu cât supra-viețuitorii contaminați devin extrem de vulnerabili la diverse boli infecțioase. Copiii încă nenăscuți sau în stare de fœtus vor suferi de arierare mintală și alte defecte congenitale. Mai târziu, radiațiile și unele pirottoxine vor produce boli neoplastice și vătămări genetice.

Consecințele devastatoare ale unui război nuclear asupra ființei umane și a agriculturii nu se vor limita la arile în care s-au dus principalele „lupte”, ci se vor face resimțite, în diverse forme, și în emisfera sudică.

Astfel, cum agricultura va fi distrusă la scară mondială (cu posibile excepții ca Argentina, Australia și Africa de Sud, aceasta în ipoteza că armele termo-nucleare au fost folosite în nord), populațiile din sud vor fi lipsite de importurile de grâne din nord și vor fi nevoite să recurgă, în măsură sporită, la ecosistemele naturale — fructe, tuberculi, rădăcini etc. Dar aceste resurse naturale de hrană vor suferi, și ele, de pe urma războiului și, deci, chiar în momentul în care umanitatea supra-viețuitoare ar reveni — dacă așa ceva ar mai fi posibil — la mediul ambiant ca bază primordială a vieții, acest mediu ambiant va fi pus în situația de a suporta o devastare fără precedent în istoria geologică.

Două treimi din toate speciile de plante, animale și microorganisme de pe pământ trăiesc înăuntrul celor 25° sud și nord de Ecuator. Deoarece temperaturile variază puțin în alternanța anotimpurilor la latitudinile tropicale, speciile existente aici sînt foarte vulnerabile la un declin rapid al temperaturii. Numai întunericul ar putea provoca un colaps în rețeaua de hrană acvatică în care lumina solară este recoltată de fitoplancton, fitoplanctonul de zooplancton, acesta de pești mici care, la rândul lor, constituie hrana peștilor mari cu care se hrănește omul. După cum se arată într-un studiu american concludiv asupra reducerii ozonului, creșterea cantității de raze ultraviolete la suprafața pământului adaugă vătămări

suplimentare extrem de importante asupra ecosistemelor acvatic și terestru.

Rezumînd datele și concluziile la care s-a ajuns în urma unor îndelungate cercetări, frigul, întunericul, radioactivitatea, pirottoxinele și ultravioletele — produse ale unui război nuclear pot provoca moartea fiecărui locuitor al planetei.

În decembrie 1983, cîteva luni mai tîrziu, savanții americani s-au reîntîlnit, la Washington, cu confracții lor sovietici, între care Alexandrov și unul din vicepreședinții Academiei de Științe a U.R.S.S., Velikov, invitat de senatorul Edward Kennedy pentru un „Forum privind efectele climatice ale unui război nuclear și riscurile de distrugere a speciei umane”. La o întrebare a senatorului asupra unei posibile înghețări a armamentelor nucleare, unul dintre sovietici a răspuns cu umor: „Acesta ar putea fi un prim pas spre reducere, dar, aveți dreptate, alegerea este între două înghețuri! Sau acesta, sau al întregii vieți pe Pămînt!”.

„Toate doctrinele și scenariile plătuite pentru a demonstra posibilitatea limitării efectelor unui conflict termo-nuclear sînt bazaconii sinistre și nocive. Între distrugerea uneia sau a două națiuni și dezastrul întregii umanități, pragul este de o teribilă fragilitate. Dată fiind magnitudinea pierderilor potențiale, nici o declarație politică și nici o măsură de salvagardare nu pot garanta, în mod real și adecvat, evitarea pieirii speciei umane. Într-un număr de cancelarii, problema securității — justificare a înarmărilor atomice — este luată în considerare doar pentru perioada titularului cancelariei respective. Dar, după cum aprecia savantul Carl Sagan în studiul său asupra consecințelor climatice ale unei conflagrații nucleare, tocmai acest mod de a gîndi pe termen scurt stă la baza actualei crize mondiale. Amenințatoarea perspectivă a unei catastrofe climatice face ca gîndirea politică pe termen scurt să fie și mai periculoasă”.

Analizele și studiile riguroase științifice asupra primejdiei nucleare nu bucură anumite cercuri prizoniere ale mitului armei atomice. Chiar lucrări cu caracter semi-literar, ca cea a lui Nevil Shute, „Pe plajă”, sau a lui Jonathan Schell, „Soarta Pămîntului”, au fost etichetate ca alarmiste, irelevante sau de proastă calitate. Teamă de un posibil apocalips este respinsă ca nefondată și exagerată; ea ar avea drept urmare, în opinia anumitor cercuri, neînțelegerea, de către marele public, a necesității armei nucleare ca instrument de apărare a păcii.

Dar oamenii au început să înțeleagă adevărul, să vadă realitatea. Omenirea trăiește în umbra amenințătoare a arsenalelor nucleare, a căror capacitate de distrugere depășește orice imaginație. Faptul că luciditatea, realismul și bunacredința determină cercuri tot mai largi de oameni de știință să denunțe pericolul nuclear este extrem de important și aduce un foarte prețios sprijin cercurilor și personalităților politice care militează pentru încetarea cursei înarmărilor nucleare, pentru eliminarea totală a armei termo-nucleare din înzestrarea militară a statelor. Pentru că acum, pînă nu este prea tîrziu, după cum, în repetate rânduri, avertiza președintele României, sînt necesare eforturile unite ale popoarelor, ale oamenilor de știință, ale slujbașilor artei și culturii, ale organizațiilor politice, ale guvernelor pentru a evita o catastrofă mondială, pentru a închide definitiv dosarul primejdiei atomo-nucleare.

George Serafin

Calendaristic, omnia a păs în cel de al doilea sfert de veac al Ere spațiale, fiind acum pe punctul de a încheia cel dintîi pătîr de secol de existență al cosmonauticii pilotate.

Curgerea timpului n-a estompat, ci, dimpotrivă, a sporit și mai mult interesul față de acest domeniu înedit al cunoașterii, față de o activitate care a de-
 0 lănat sub auspicii pașnice și conferă epocii actuale o amprentă progresistă, revoluționară, fiind astfel un sens nou gândirii cuceritoare a omului.

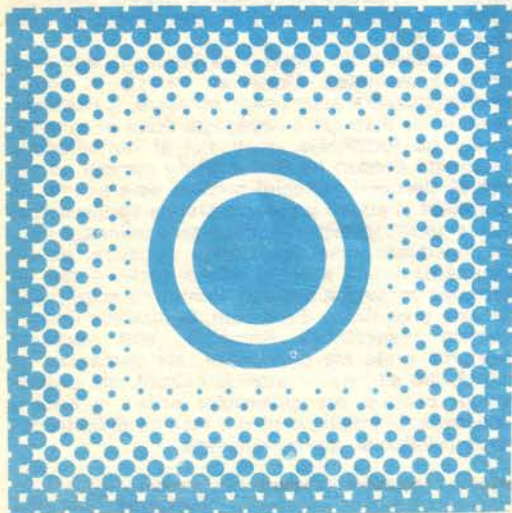
Cert este că pătrunderea omului în Cosmos, cu ajutorul mijloacelor tehnice de excepție făcute de el (nave cosmice pilotate sau automate, stații orbitale și nave spațiale), dublată de plasarea pe orbite cu cucerire a unor aparate cu funcționare automată dirijate de la sol continuă să fie subiectul palpitant preocuparea majoră a astronauticii practice, aplicate.

cosmosul pașnic

Din sfera fantasticului, în cotidian

Puține au fost marile cuceriri ale omului modern care să fi trecut atît de repede și de eficient din sfera fantasticului în realitatea cotidiană, așa cum s-au petrecut lucrurile cu cosmonautica.

În zorii erei cosmice pilotate, cînd aviația abia trecuse la viteze supersonice, trimiterea pe orbite periterestre a unor nave cosmice, cu echipaj uman la bord, încă mai era considerată de domeniul fabulosului, deoarece nu fuseseră probate în zbor aparate cosmice protejate eficient împotriva uriașelor temperaturi ce se degajă la trecerea respectivelor vehicule spațiale — cu viteze de peste 28 000 de km/oră — prin pături dense ale atmosferei. Odată depășite dificultățile menționate și asigurată, totodată, revenirea cu bine pe Terra a aparatelor cosmice cu echipajele aflate la cîrma lor (în cazul navelor de transport este readus pe Pămînt numai unul din compartimentele orbitale: capsula de coborîre — o construcție metalică ingenioasă, de forma simbului de mîgdale, „ascunsă”, și ea, într-un înveliș protector, care îi apără perfect pe cosmonauți de puternicele radiații termice și suprasarcinile din timpul străbaterii straturilor dense ale atmosferei) — asistăm, practic, la nașterea astronauticii pilotate. Momentul acesta, atît de așteptat — zborul legendar în Cosmos și revenirea pe planetă a celui dintîi locuitor al Terrei: cosmonautul sovietic Iuri Gagarin (12 aprilie 1961) — figurează la loc de

Un moment important în dezvoltarea astronauticii românești l-a reprezentat zborul încununat de succes al echipajului româno-sovietic din care a făcut parte Dumitru Prunariu

Autograf inedit: cosmonautul român Dumitru Prunariu semnează pe carcasa capsulei de coborâre, care tocmai l-a readus pe Pământ din reușita misiune pașnică îndeplinită în spațiul circumterestru

cinste în istoria cosmonauticii, fiind marcat, în fiecare an, în calendarul aniversativ, ca „Ziua mondială a aviației și cosmonauticii”.

Retrospectiva celor aproape două decenii și jumătate, care au trecut de la primele starturi cosmice ale omului, oferă un bilanț remarcabil. De la zborul solitar, de numai 108 minute, al cosmonautului Gagarin, s-a ajuns astăzi la expediții colective prelungite pe nave, stații orbitale și nave spațiale ultrasofisticate. Recordul absolut de durată a zborurilor cosmice pilotate îl deține, la ora actuală (aprilie 1984), doi cosmonauți sovietici — Anatoli Berezovoi și Valentin Lebedev, care au lucrat, timp de 211 zile, pe complexul științific orbital „Saliut 7” — „Soiuz-T”.

Statisticile zborurilor spațiale consemnează că, până în prezent, au trecut bariera imponderabilității aproape 150 de cos-

monauți din 14 țări, inclusiv Republica Socialistă România lăunând timpul total de zbor al acestor temerari cuceritori ai înălțimilor astrale, rezultă că ei s-au aflat la bordul aparatelor spațiale în evoluție pe orbită aproape 10 ani. Aceasta înseamnă că, în decursul respectivelor zboruri, au dat ocol Pământului de peste 50.000 de ori!

S-a lărgit, în acest răstimp, orizontul de cunoaștere a „Cosmosului apropiat”, cum mai este denumit spațiul extraatmosferic prin care trec orbitele de evoluție ale aparatelor cosmice pilotate; în același timp, s-au pus baze solide pentru investigarea sistematică, aprofundată a „lunilor” mai îndepărtate de Terra. Există acum posibilități reale ca omul să „asalteze” și „Cosmosul îndepărtat”.

Sub raportul „circulației” mijloacelor tehnice spațiale în „Cosmosul apropiat”, statisticile notează că, până acum, au evoluat, pe orbite extraterestre, câteva mii de aparate cosmice automate, dintre care peste 2000 sînt numai sateliți artificiali ai Pământului — la care se adaugă, evident, vehiculele pilotate sau automate de transport (nave și nave spațiale, precum și stații orbitale modulate). În același timp, pe trasee cosmice îndepărtate au fost trimise circa 100 de aparate interplanetare, dirijate de la sol.

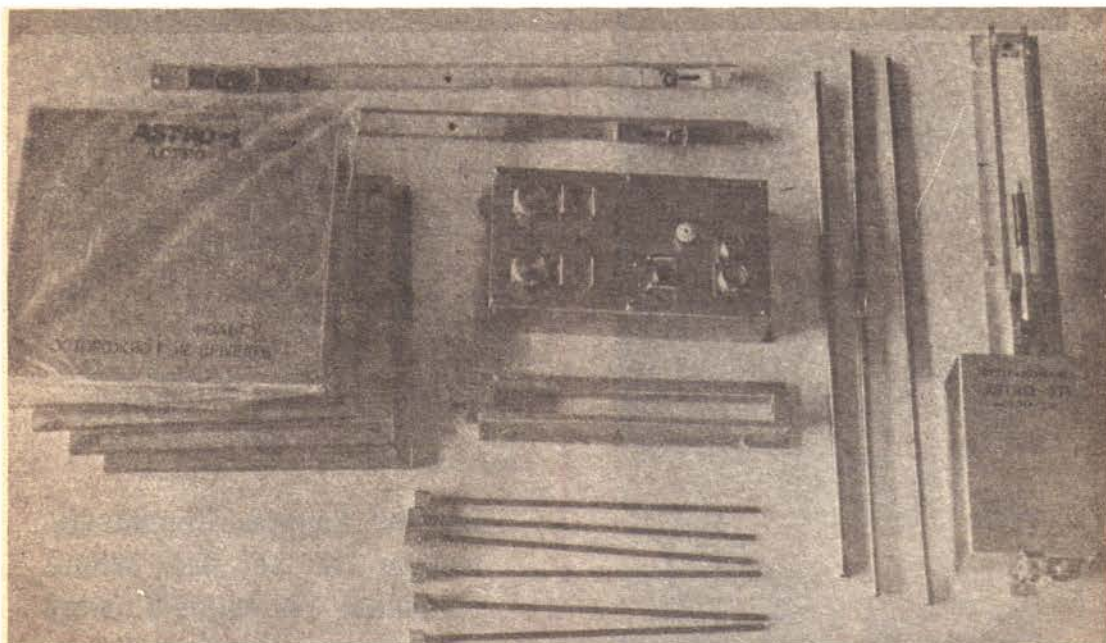
Asaltul asupra Cosmosului trebuie să se dea numai și numai în numele vieții

Astăzi, cosmonautica beneficiază de programe de aniversare, prezentînd un interes larg pentru toate națiunile lumii.

programe apte să facă din Cosmos o arenă a colaborării internaționale pașnice, fructuoase, de natură să contribuie la progresul general al omenirii.

Animată de acest spirit, Republica Socialistă România participă activ, împreună cu Uniunea Sovietică și cu alte țări socialiste interesate, la realizarea unor programe etapizate de valorificare pașnică a spațiului extraatmosferic. Îmbogățind tradițiile de pionierat în domeniile aviației și rachetelor, știința și tehnologia românească au reușit succese de prestigiu în conceperea, construirea și experimentarea în Cosmos a unor aparate de cercetare spațială și a unor tehnologii cu o mare valoare economică.

Un moment de referință în dezvoltarea astronauticii românești, al colaborării internaționale a țării noastre în acest domeniu l-a reprezentat zborul încununat de succes al echipajului

Doă din aparatele realizate de specialiștii români pentru experimentele efectuate în timpul misiunii cosmice a echipajului româno-sovietic (mai 1981) — detectorii „ASTRO-1” și „ASTRO-2”. Ele au fost readuse pe Terra, în vederea studierii în detaliu a nucleelor atomice înregistrate

cosmosul pașnic

româno-sovietic, format din Dumitru Prunariu și Leonid Popov, efectuat (în luna mai 1981) în cadrul programului „Intercosmos”, program urmărind exclusiv scopuri pașnice. La încheierea acestei misiuni spațiale, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „Vom spori contribuția patriei noastre la cunoașterea tainelor Cosmosului, a tainelor naturii, cu speranța că aceasta va servi întotdeauna intereselor de bunăstare și fericire ale popoarelor, cauza păcii și independenței lor”.

Țara noastră militează cu consecvență pentru amplificarea cooperării internaționale în domeniul cercetării și valorificării pașnice a Cosmosului, se pronunță constant în favoarea unei largi participări a statelor la activitatea spațială, pentru ca fiecare țară, în primul rând statele în curs de dezvoltare, care nu au programe spațiale, să capete acces liber la tehnicile cosmice și aplicațiile lor, precum și la informațiile obținute din Cosmos asupra propriilor teritorii.

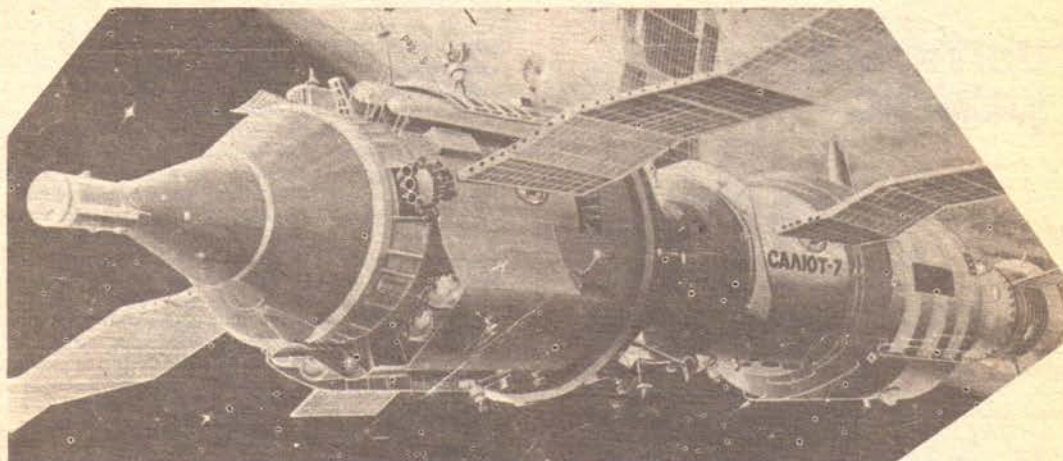
Practic, „Cosmosul apropiat”, această vastă componentă a Universului — afit de ostil, dar totodată și generos, afit de plin de mistere și, în același timp, penetrabil — oferă uriașe resurse și disponibilități care pot și trebuie să fie valorificate

prin cooperare internațională largă, spre a servi, în modul cel mai direct și eficient, înfloririi civilizației pe Pământ. Reține atenția, în mod deosebit, faptul că toate activitățile în vederea valorificării Cosmosului sint, în esență, de anvergură planetară; aceasta presupune statornicirea unei colaborări, de asemenea, la scara planetei. Căci, dacă, în câmpul vizual al cercetărilor cosmice, este cuprins întreg Pământul, este firească antrenarea tuturor statelor interesate la fructificarea respectivelor eforturi, aceasta fiind o premisă pentru succese tot mai mari, o garanție că vor putea fi oprite tendințele sau intențiile declarate de a deturna, într-o direcție contrară intereselor locuitorilor planetei, intereselor păcii, preocupările normale din acest domeniu. În acest sens, militarizarea Cosmosului apare ca o impietate, o profanare. Planeta noastră este unică în Univers, deci ea are nevoie și de o strategie cu sens unic — în direcția pașnică — a tuturor cercetărilor și activităților din spațiul extraatmosferic. Asaltul asupra Cosmosului trebuie să se dea numai și numai în numele vieții, al păcii și prosperității oamenilor, astfel încât fiecare locuitor al planetei noastre să poată privi liniștit spre înaltul cerului, fără teama că, de acolo, de sus, s-ar putea prăvăli vreodată flăcările morții.

Jaloane pe magistrala siderală

Dacă ar fi pus Cosmosul, în totalitatea lui, în slujba omului, el ar furniza — la figurat vorbind — munți întregi de piine! Această imagine-deziderat, foarte pămîntească, deci apropiată nouă, nu poate, totuși, înlocui un răspuns complet la întrebarea pe care și-o pun mulți dintre noi: „De ce trebuie să se zboare în Cosmos?”

De acolo, de sus, de pe orbită, Pământul nu numai că se vede „ca în palmă”, ci și în profunzime — au remarcat și dovedit cosmonauții. Fapt este că de pe urma ieșirii omului în Cosmos s-au obținut rezultate practice cu o largă aplicabilitate în cele mai diferite domenii ale activității umane. În această privință sint elocvente realizările dobîndite în principalele direcții de cercetare a Cosmosului, promovate prin programul „Intercosmos”, la a cărui transpunere în practică participă ac-

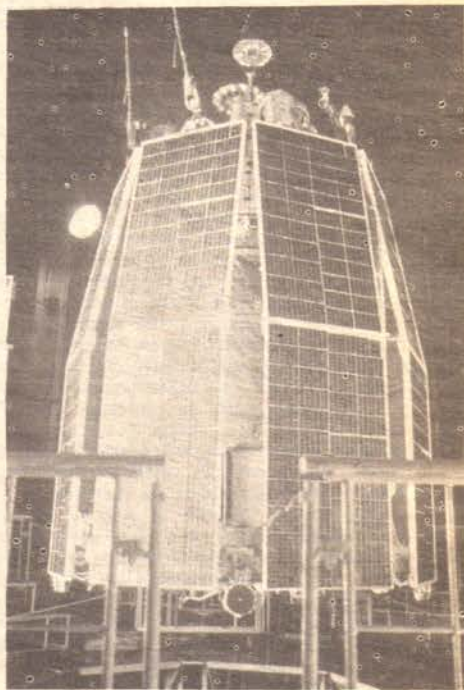
Complexul cosmic orbital sovietic format din trei aparate spațiale distincte modulare: stația științifică „Saliut-7”, nava satelit „Cosmos-1443” (stînga) și nava de transport „Soiuz-T”

tiv și țara noastră. Este vorba de fizica cosmică și comunicațiile spațiale, de meteorologia, biologia și medicina cosmică, precum și de studierea Pământului cu metode aerospațiale.

În domeniul fizicii cosmice, s-a realizat o adevărată „ridicare la putere” a investigațiilor în spațiul extraterestru. Zborurile echipajelor itinerante și ale echipajelor de bază de pe stațiile orbitale au devenit necesare — precizează savanții și specialiștii —, întrucît există o multitudine de fenomene a căror observare și înregistrare nu este posibilă decît cu participarea nemijlocită a formațiilor de cosmonauți, reunite în interiorul aparatelor plasate pe orbită. S-a dovedit, astfel, că observarea vizuală de pe stațiile științifice „Saliut” a proceselor complexe din ionosferă și magnetosferă, însoțită de fixarea lor pe peliculă, este cu mult mai profitabilă pentru știință, prezența omului înarmat cu tehnica spațială adecvată permițînd cuprinderea respectivelor fenomene în ansamblu și surprinderea lor în momentele esențiale de maximă manifestare.

La studierea și descifrarea unor asemenea fenomene din „etajele” superioare ale atmosferei, prezentînd însemnătate deosebită pentru fizica nucleară și pentru astrofizică, a adus contribuții apreciate și echipajul româno-sovietic, care a efectuat, cu bune rezultate, experimentul denumit generic „Astro”. Este vorba de detectarea atomilor incomplet ionizați și de obținerea spectrelor de sarcină și energie ale acestora, ca și de depistarea unor eventuale forme noi de existență a materiei în spațiul cosmic cercetat, cum ar fi, de pildă, nucleele cu un număr mare de neutroni, despre care erau unele informații, neconfirmate însă științific. De remarcat că experimentul și-a propus detectarea atomilor de energie mică, incomplet ionizați la latitudini la care cîmpul magnetic al Pământului „interzice” existența acestora. Cele două aparate folosite în cadrul experimentului — „Astro-1” și „Astro-2” —, realizate de specialiștii Institutului central de fizică din București, au demonstrat, în cursul zborului, performanțe de nivel mondial. Primul dintre ele a fost plasat în exteriorul stației („Saliut-6”) în „Cosmosul deschis”, iar al doilea a funcționat în interiorul laboratorului orbital, fiind asamblat chiar la bordul acestuia de către cosmonauți. Ambele aparate au fost readuse pe Pămînt, spre a da specialiștilor posibilitatea să examineze, în detaliu, nucleele atomilor înregistrați în cursul experimentului.

Teledetectia resurselor naturale terestre este o altă direcție magistrală, promovată intens în cercetările din timpul zbo-

Satelitul „Intercosmos-17”, unul din cei peste 20 de sateliți artificiali lansați în cadrul programului „Intercosmos”, la a cărui realizare a participat activ și țara noastră. El a avut la bord aparatură științifică elaborată de specialiști din patru țări socialiste, inclusiv România, cu ajutorul căreia s-au obținut date utile privind difuzia particulelor încărcate cu energie, a celor neutre, precum și cu privire la existența fluxului de micrometeoroiți în Cosmos

rurilor pilotate. Alături de datele furnizate de aparatele automate, privitoare la evoluția climatului în diverse zone ale planetei, contribuția de substanță a cosmonauticii pilotate vizează, cu precădere, punerea în evidență a acumulărilor de

cosmosul pașnic

substanțe minerale utile, investigarea perimetrelor geologice de perspectivă în vederea valorificării acestora în industrie, identificarea potențialului cursurilor de apă, în scopul amplasării judicioase a amenajărilor hidroenergetice, schițarea dimensiunilor unor rezervații naturale de natură să protejeze anumiți masivi păduroși, exercitarea controlului asupra stării de impurificare a atmosferei terestre, ca și a apelor din lacuri de acumulare, mări și oceane etc. În îndeplinirea acestor activități cosmonauții beneficiază de folosirea unei tehnici evolute de observare și înregistrare, care permite ulterior să se compare vaste zone ale suprafeței terestre și ale oceanului planetar, informațiile acumulate și imaginile luate de pe orbită fiind utilizate de specialiști în cadrul programelor naționale de dezvoltare economică ale țărilor lor.

Cu titlu de exemplu, presa de specialitate sovietică a relatat că, în timpul misiunii lor, cosmonauții Leonid Popov și Valeri Riumin au reușit să fixeze cu claritate, pe peliculă, un fragment amplu din zona liniei de frântură a scoarței terestre din regiunea Talaso-Fergana, situată în vecinătatea orașului uzbek Djambul. Corelând date din Cosmos cu ipoteza științifică potrivit căreia, în asemenea zone de frântură a scoarței, probabilitatea existenței unor aglomerări de materii prime minerale este cu mult mai mare decât în alte locuri, intruând hidrocarburi și magma vulcanică găsesc acolo „supape” de decomprimare, specialiștii au putut depista, pe lângă rezerve de gaze, și bogate zăcămintele de mineruri polimetale și de fosforit. Importante zăcămintele de hidrocarburi și alte materii prime petrochimice au putut fi puse în evidență și pe baza localizării unor indicii distinctive, cum sînt prezența „cupolelor” de sare în diferite zone geografice. O mare atenție au acordat echipele studierii hidroseriei, atât de importantă pentru economia fiecărei țări, precum și fenomenelor naturale din largul mărilor și oceanelor, venind astfel în sprijinul meteorologilor și hidrologilor, marinarilor și pescarilor. Cu ajutorul unei camere mobile de luat vederi, același cuplu de cosmonauți menționat mai sus a luat, cîteva zile în șir, imagini ilustrînd una dintre cele mai interesante regiuni din Oceanul Atlantic — zona de contact a curenților calzi și reci, care străbat la mare distanță partea sud-estică a litoralului canadian. Au devenit astfel „vizibile” fenomenele nașterii vârtejurilor și atenuării lor, apa rece, bogată în oxigen fiind redată într-o nuanță verde-albastru deschis, spre deosebire de apa caldă, colorată în albastru-violet. Observarea și filmarea contactului celor doi curenți puternici, transferul maselor de apă, schimbarea direcției de mișcare și alte modificări ce se produc la înfrîmarea „contrastelor lichide” îi ajută pe savanți și specialiști să precizeze influența fenomenului menționat asupra evoluției vremii și a climatului.

Foarte utile se dovedesc imaginile luate de pe orbită și pentru alte domenii ale științei și economiei, mai ales că fiecare secvență prezintă particularități inconfundabile, pînă la asemănute cu „amprente digitale” sui-generis recoltate de la mare distanță de planeta noastră. Pe aceste imagini se pot distinge clar nu numai liniile de fragmentare ale scoarței terestre, ci și diferitele tipuri de roci sedimentare, purtătoare de substanțe mineralogice. Vegetația este, la rîndul ei, reflectată diferențiat, pe „etajele” ei naturale (culturile agricole, pădurile etc.). Specialiștii știu să deosebească pe aceste imagini timpurile de bază ale culturilor agricole — după nuanțe coloristice specifice. Pădurile, de exemplu, strălucesc în fotografiile cosmice ca niște limbi de foc, ce se înalță la etajul superior al vegetației.

Producția cosmică — această noțiune care, acum cîteva decenii mai era încă doar un prerogativ al autorilor de romane științifico-fantastice — are astăzi corespondent în rezultatele experimentelor tehnologice, efectuate sistematic, în mediul

imponderabil pe orbite circumterestre. Evident, nu se poate vorbi, deocamdată, de adevărate uzine și fabrici pe orbite. Dar încă de pe acum există temeiuri să se afirme că tehnologia spațială va fi una dintre căile principale de dezvoltare a activității cosmice în viitor. Dovadă — numărul tot mai mare al experimentelor efectuate în mediu fizic imponderabil, care se soldează cu o adevărată „microproducție” spațială, în al cărei nomenclator intră diferite materiale semiconductoare și alte materiale compozite, aliaje metalice unice, elemente optice, precum și preparate biologice — domenii de mare perspectivă pe care se dezvoltă activitatea experimental-productivă a cosmonauticii pilotate, de natură să exercite influențe pozitive asupra progresului unor ramuri de vîrf ale industriei „terestre”. Rezultatele înregistrate în această privință sînt apreciate drept remarcabile. Cu ajutorul instalațiilor care au funcționat la bordul stației orbitale „Saljut-6” (cuptoarele electrice „Spalv” și „Cristal”, al altor aproape 70 de agregate și instalații experimentale) s-au efectuat cercetări și experimente multiple, obținîndu-se, între altele, peste 20 de materiale noi, cu proprietăți superioare, imposibil de asigurat în condițiile gravitației terestre. În total, la bordul respectivei stații orbitale s-au efectuat — în cei cinci ani de evoluție în spațiu — 1.600 de experimente, din care mai bine de 200 tehnologice. Printre acestea s-a aflat și experimentul denumit „Capilar”, elaborat de specialiștii Institutului central de fizică București și realizat de echipajul itinerant româno-sovietic Prunariu-Popov. Înconunat de succes, experimentul și-a propus obținerea de monocristale cu profil predeterminat, folosind în acest scop — pentru prima oară în zborurile cosmice pilotate — efectul de capilaritate. Importanța experimentului rezidă în aceea că a demonstrat posibilitatea realizării, în absența gravitației terestre, a unor monocristale cu diferite forme, destinate bateriilor solare și altor utilități.

La ora actuală tehnologia cosmică promovată în zborurile pilotate se dezvoltă pe trei direcții principale. Prima dintre acestea include activități și operații tehnologice și tehnice privind întreținerea curentă a sistemelor din dotarea vehiculelor spațiale, ca și de reparații profilactice — ceea ce presupune și înlocuirea unor instalații sau părți de agregate, montarea altora noi, aduse pe orbită în vederea probării în zbor.

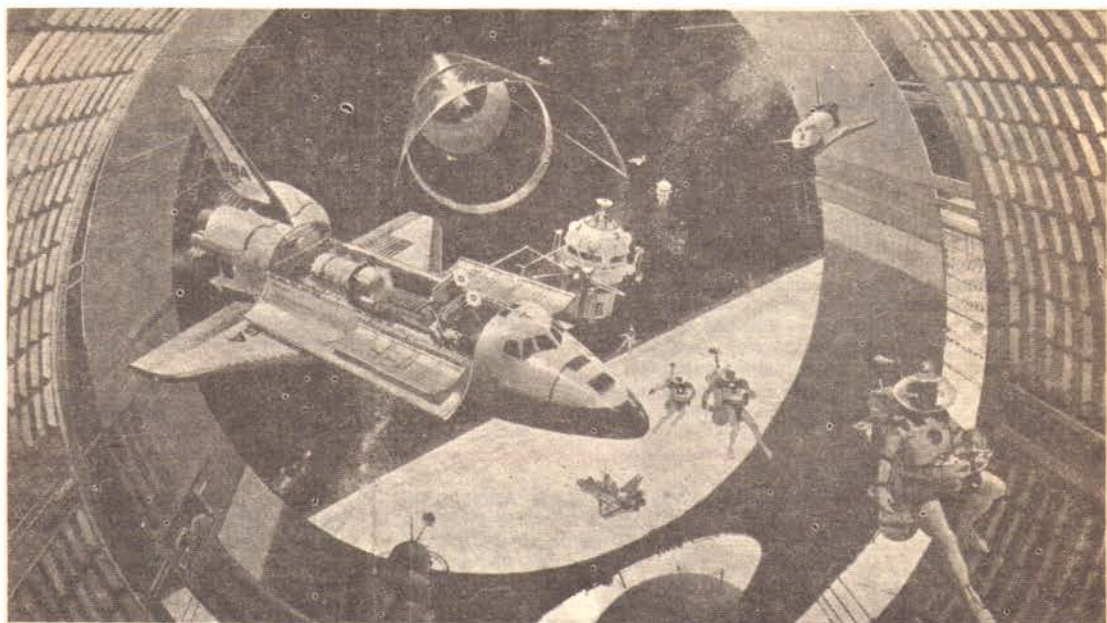
Cea de-a doua și, respectiv, a treia direcție de evoluție a tehnologiei spațiale vizează, în esență, ca, pe seama utilizării eficiente a mijloacelor tehnice, instalate la bordul vehiculelor spațiale, să se obțină, treptat, tot mai multe componente ale producției cosmice — materiale cu proprietăți inedite, aliaje și preparate de înaltă calitate și puritate, a căror producere în condițiile terestre este fie imposibil de obținut, fie extrem de complicată sau neavantajoasă din punct de vedere economic.

Trenuri orbitale și nave spațiale

Dezvoltîndu-se, ca și alte domenii, de la simplu la complex, tehnica și navigația spațială au evoluat într-o cadență impresionantă, aflîndu-se astăzi în plină expansiune.

După starturile navelor cu un singur loc, au urmat repetate zboruri ale vehiculelor orbitale cu cîte două și trei locuri, precum și evoluții ale primelor stații orbitale cu echipaje la bord. Concomitent, s-a trecut la cuplarea în zbor, pe „orbite de montaj”, a unora dintre aceste aparate, formîndu-se cu ele tandemuri spațiale, pilotate de echipaje complexe.

Întreaga lume își amintește de vara anului 1975, cînd, în cadrul programului „Soiuz” — „Apollo”, s-a realizat, pe orbită, joncțiunea navei sovietice „Soiuz-19” și, respectiv, navei americane „Apollo”, prilejuind o înfrînire istorică în spațiu a unui cuplu de cosmonauți sovietici cu un „trio” cosmic american, înfrînire salută de opinia publică mondială care a văzut în ea un început de colaborare pentru valorificarea pașnică a spațiului extraatmosferic, promovată de două țări „membre ale clubului cosmic”. În prealabil, afit URSS, cit și SUA au lansat pe orbite circumterestre un șir de stații cu unul sau două an-

Construcție posibilă în Cosmos: o navetă spațială, evident mult mai sofisticată decât cele americane de tipul „Columbia” și „Challenger”, care au evoluat pînă acum. După afirmațiile specialiștilor, un asemenea șantier de construcții spațiale are toate șansele să devină realitate

grenaje de cuplare, apte să permită acostarea navelor de transport — pilotate sau automate.

Cosmonautica pilotată sovietică a perseverat pe calea perfecționării navelor cosmice pilotate de tip „Soyuz” și a navelor automate de transport „Progres”, precum și a stațiilor științifice orbitale „Saliut”. Prima stație — din generația întâi — a fost trimisă în spațiu în aprilie 1971. În anii următori, au evoluat alte patru asemenea stații, pentru ca, spre sfîrșitul anului 1977, să-și facă apariția pe orbită stația științifică „Saliut-6”, care a evoluat pînă în 1982 și pe care a lucrat și cosmonautul nostru Dumitru Prunariu. Aceasta a fost prima stație orbitală dintr-o nouă generație de aparate spațiale, prevăzută cu două agregate de cuplare (situat la extremitățile stației), care au permis alcătuirea de „trenuri spațiale modulate”, formate din stația propriu-zisă și nave pilotate sau automate, inclusiv nave-satelit. Din luna aprilie 1982, locul acestui laborator de pe orbită a fost luat de o altă stație științifică — „Saliut-7” —, o variantă perfecționată, care — afirmă specialiștii — marchează o etapă nouă în dezvoltarea „arhitecturii spațiale”, în sensul că oferă posibilități mai largi de construcție pe orbite de montaj a unor complexe cosmice modulate alcătuite din compartimente atașabile (nave de transport, containere orbitale, nave-satelit cu profil complex). Se apreciază că stația menționată reprezintă nucleul unor viitoare edificii orbitale multifuncționale.

Deocamdată, după mai bine de doi ani și jumătate de evoluție în spațiu, stația „Saliut-7”, căreia i se prevede de altfel o longevitate cosmică deosebită, a facilitat atingerea a cel puțin două recorduri spectaculoase: într-o primă etapă de exploatare în regim pilotat, stația a găzduit timp de 211 zile un echipaj de bază experimental — compus din cosmonauții Anatol Berezovoi și Valentin Lebedev; o asemenea durată nu a mai fost întîlnită pînă atunci (1982) în analele cosmonauticii; a urmat, apoi, cuplarea succesivă a celei dintîi nave — satelit de mare tonaj „Cosmos 1443” — la unul din nodurile de joncțiune și, respectiv, a navei „Soyuz T-9”, pilotată de cosmonauții Vladimir Liahov și Aleksandr Aleksandrov, la celălalt ca-

păt, ceea ce a însemnat, practic, formarea celui mai vast complex orbital — cu o lungime de 35 de metri și o masă totală de 47 tone. După opinia specialiștilor, pe baza navelor — satelit de tipul sus-menționat, se pot crea complexe spațiale avînd module specializate (cu profil de cercetare științifică sau de producție), întrucît asemenea „remorchere” cosmice de mare gabarit (aproape 20 de tone) dispun și de compartimentul de revenire și, deci, pot transporta — atît la ducere, cît și la întoarcerea de pe orbită — încărcături utile, asigurînd astfel o creștere considerabilă a eficienței economice. În cea de-a treia etapă de exploatare a stației, care a debutat în februarie 1984, cînd la cirma complexului s-a instalat un alt echipaj de bază, format din cosmonauții Kizim, Soloviv și Atikov, au fost puse în evidență și alte performanțe ale modernului „Institut experimental de pe orbită”.

În ceea ce privește astronautica pilotată americană, aceasta — după încheierea programului „Soyuz-Apollo” — a făcut o „pauză” în lansarea de vehicule spațiale cu echipaj uman, pentru a reveni, apoi, spectaculos în competiție, introducînd în navigația cosmică un sistem inedit de transport — navele spațiale —, mai întîi cele denumite „Columbia”, iar, ulterior, navele „Challenger”. Zborurile „Columbiei” au reprezentat o remarcabilă premieră tehnică în astronautică. Lansată ca o rachetă, naveta a funcționat în spațiu ca un laborator de lucru, unde fiecare din cei cinci membri ai echipajului au activități bine delimitate, spre a reveni pe Terra, aterizînd asemenea unui avion de mari proporții, acționat de turboreactoare. Grație sistemului special de protecție împotriva temperaturilor excesive ce se produc în momentul străbaterii atmosferei dense, navele spațiale revin la sol fără a suferi prea mult de pe urma acestei treceri prin zona de suprasarcină; după reîncălzirea „scutului termic” ultrasofisticat, naveta poate fi refolosită pentru noi curse cosmice. De altfel, prima dintre ele — „Columbia” — a parcurs de șase ori traseul Pămînt—Orbită—Pămînt, iar „surata” ei — „Challenger” — și-a încheiat, (în prima parte a lunii aprilie 1984) cel de-al cincilea zbor, ridicînd la 11 numărul misiunilor îndeplinite de echipajele americane cu navele spațiale. Periplul cosmic al celor cinci astronauti care au evoluat în aprilie pe „Challenger” — Robert Crippen, Francis Scobee, George Nelson, Terry Hart și James Van Hoften — s-a definit ca o nouă etapă în exploatarea spațiului extraatmosferic, în sensul că ei nu numai că au reușit să plaseze pe orbită, de la bordul cosmonavei, un satelit artificial reutilizabil (satelitul „Ldef” — în greutate de 9.707 kg), dar au și recuperat, reparat și replasat pe orbită un alt satelit

cosmosul pașnic

— „Solar Max”, destinat studierii activității solare, aflat în Cosmos de patru ani și care se defectase după primele zece luni de funcționare. Experimentele științifice numeroase, efectuate de echipajul menționat, au întregit bilanțul misiunilor spațiale americane anterioare. Din păcate, includerea în programul zborului a unor experimente cu destinație militară (testarea în Cosmos a unor echipamente de alianțe, lacuri, vopsele etc. pentru bombardierile și rachetele americane) a umbrat activitatea expediției. Or, este evident că asemenea experimente de ordin militar nu au ce căuta în programele misiuni-

lor aflate în spațiul extraterestru, chemate să se consacre exclusiv țelurilor pașnice, umanizării Cosmosului.

Privind retrospectiv evoluția cosmonauticii pilotate și examinând nivelul actual al tehnicii și metodelor de navigație spațială folosite, se poate spune că atât stațiile orbitale sovietice împreună cu navele modul, care pot fi atașate la ele, cât și navele spațiale americane sînt mijloace astronomice de cel mai înalt nivel, capabile să găzduiască echipaje complexe, inclusiv cosmonauți din alte țări, în ideea promovării unei cooperări internaționale largi, profitabile pentru toate națiunile planetei noastre. O asemenea activitate ar contribui substanțial la extinderea limitelor cunoașterii, ar multiplica rezultatele ce se obțin în domeniul valorificării pașnice a Cosmosului.

Mihai Coruț

Flash!

„În anul 1982, în Franța, un automobil din patru a fost furat sau spart. Pentru una sau alta dintre aceste infracțiuni, hoților nu le-au fost necesare decât șase secunde”.

Trebuie să recunoaștem că asemenea performanțe reprezintă adevărate recorduri în materie. Bineînțeles, infractorii au și ei preferințele lor care se cheamă BMW, Mercedes, Jaguar, Golf GTI sau Citroën CX. Dar cînd astfel de mărci nu se găsesc la îndemînă... hoții „coboară” și la tipuri inferioare.

Nu, însă, și hoții-escroci, o specie nouă de infractori „de elită” care folosesc metode rafinate în săvîrșirea infracțiunilor.

De exemplu, Guy, poreclit „Gagne-Pain” (cîștigă-piinea), a fost prins, recent, de poliția franceză în timp ce încerca să-și asigure „Jaguarul” englezesc pentru o sumă considerabilă.

Tapajul făcut de escroc în fața polițiștilor nu l-a salvat

de la încătușare. Abia la sediul comisariatului s-a liniștit, a cerut o cafea și țigări, după care i-a anunțat pe polițiști că le stă la dispoziție.

Declarația lui Gagne-Pain i-a uluit pe oamenii legii, mai ales în părțile care se refereau la metodele folosite și cîștigurile realizate.

Cum a procedat infractorul?

Mai întîi și-a cumpărat un „Jaguar” de la cimitirul de mașini, o rablă plătită cu derizoria sumă de 1 500 de franci.

Apoi, plimbîndu-se cu rabla lui pe străzile Parisului, a „ochit” o mașină de același tip, nouă-nouță, cu numere de înmatriculare elvețiene, parcată în fața unei reprezentanțe comerciale bine cunoscute. „E clar - și-a zis Guy -, elvețianul trage din trabuc la cine știe ce tratative de afaceri”.

Nu i-au trebuit decât șase secunde pentru a se instala în superbul automobil. A demarat rapid, știind că numerele de înmatriculare elvețiene și, mai ales, marca mașinii îi vor crea cale liberă printre agenții de circulație.

A parcat „Jaguarul” furat în garajul locuinței sale, și după ce i-a schimbat rapid plăcuțele de înmatriculare cu cele ale rablei abia cumpărate, a telefonat societății de asigurare. „Trimiteți urgent un agent la... Doresc să-mi asigur noua mea mașină”.

Agentul de asigurări a venit glonț la adresa indicată și a încheiat contractul de asigurare pentru o sumă de patruzeci de ori mai mare decît prețul plătit de Guy pentru rabla lui.

De cum agentul a părăsit locuința escrocului, acesta s-a repezit la garaj, a montat la loc numerele reale ale „Jaguarului” furat, apoi l-a dus la locul de unde îl furase.

Bucuros că figura i-a reușit perfect, Guy se gîndea la ce bar să-și sărbătorească succesul. Din păcate, petrecerea pe care o proiectase n-a mai avut loc, deoarece polițiștii l-au arestat.

Mai avea nevoie de cel mult șapte zile pentru a putea telefona societății de asigurare: „Mașina mea a fost furată, domnilor, doresc să-mi încasez asigurarea”.

ZOOTEHNIE. Vizita președintelui francez François Mitterrand, din acest an, în Statele Unite, a avut un program complex și dens: convorbiri politice, întreveneri și discuții cu oamenii de afaceri și de știință, vizite la centre de cercetare. Agricultură n-a lipsit. La o fermă de lângă Knoxville, ministrul agriculturii, John Block, i-a oferit președintelui... un purcel.

Urgența dezamorsării unei „bombe cu explozie întârziată“

Anul 1984 a debutat sub semnul unei înviorări pe alocuri a activității productive în economia mondială, după cea mai îndelungată și profundă manifestare depresivă din perioada postbelică. Doar pe alocuri, însă, și nu pe ansamblul economiei mondiale. La jumătatea anului, se constată că tendința se menține, relansarea dovedindu-se inegală și nici pe departe generalizată. Pulsul activității economice a redevenit ceva mai alert, de fapt, într-un număr restrâns de țări (îndeosebi industriale dezvoltate) și, în cadrul acestora, cu intensități sensibil diferențiate, în timp ce în majoritatea țărilor în curs de dezvoltare (care formează, de altfel, grosul statelor lumii) nu se poate încă vorbi practic de o relansare, în măsură în care dinamica creșterii lor economice rămâne cu totul nesemnificativă, iar aceste țări continuă să fie confruntate cu grave dificultăți economico-financiare, din care, în multe cazuri, nici măcar nu s-a început să se iasă.

Potrivit estimărilor Băncii Mondiale, creșterea economică pe ansamblul țărilor în curs de dezvoltare va depăși doar puțin 3 la sută în 1984, față de 1 la sută în 1983 și 2 la sută în 1982. Semnificația reală a acestor ritmuri scăzute de creștere economică este, de fapt, reducerea în țările respective a nivelului produsului brut pe locuitor în 1982 și cu atât mai mult în 1983 și numai o sporire cu totul marginală în 1984. În unele țări, situația economică este de-a dreptul dramatică: în statele africane, al căror produs brut se situează sub 1 dolar pe om zilnic, acesta nu a încetat să scadă de 10 ani încoace, iar, în ce privește nivelul alimentației pe locuitor, deteriorarea continuă de două decenii.

Un raport al Băncii Mondiale apreciază că „în majoritatea țărilor în curs de dezvoltare creșterea venitului pe locuitor a stopat, investiții utile au fost amânate și lupta împotriva sărăciei a fost întreruptă”, iar potrivit unui studiu al UNCTAD, „procesul de dezvoltare în lumea a treia a încetat practic, cel puțin în unele părți”, estimându-se că venitul pe locuitor, în medie pe ansamblul țărilor în curs de dezvoltare, va fi, la sfârșitul anului 1984, inferior celui înregistrat la începutul deceniului.

Țările occidentale industrializate persistă în susținerea tezei că redemaraul lor economic ar fi de-ajuns pentru ca întrețul angrenaj economic mondial să fie repus în mișcare. „economiiile vagoane” ale țărilor în curs de dezvoltare având a beneficia, în curând, printr-un simplu „efect de antrenare”, de pe urma unui asemenea redemaraaj

al „economiiilor locomotive” occidentale; ar fi doar o chestiune de timp, țările în curs de dezvoltare urmînd a intra, cu un anumit defazaj, dar aproape „automat”, pe calea relansării. Realitățile și tendințele ce se prefigurează nu sînt de natură să confirme această teză, probînd, dimpotrivă, ceea ce țările în curs de dezvoltare argumentaseră și avertizaseră de mult: că, într-o lume interdependentă, nu va putea fi vorba de o autentică și durabilă relansare economică dacă nu se vor lua măsuri efective ca aceasta să cuprindă toate țările, cu alte cuvinte dacă țările în curs de dezvoltare, care au fost cel mai profund lovite de criză, nu vor fi sprijinite să-și reia programele lor de dezvoltare și să redevină astfel, prin piețele lor în creștere, un factor de susținere a unei expansiuni în economia mondială. Teza, asupra căreia țările occidentale industrializate au insistat în ultimii ani, a constituit, în fond, paravanul menit să disimuleze obstrucția față de adoptarea unor măsuri vizînd sprijinirea, cel puțin într-un târziu, a țărilor în curs de dezvoltare, după ce, ani de-a rîndul, țările occidentale dezvoltate le-au aruncat în spate o mare parte din povara crizei, prin bariere protecționiste, prețuri inechitabile, restricții în accesul la tehnologii și dobînzii excesive.

Strategia țărilor occidentale industrializate de a ieși din criză pe seama țărilor în curs de dezvoltare a împins aceste din urmă țări în grave dificultăți economico-financiare. O anumită reluare a activității economice se înregistrează în țările occidentale dezvoltate, dar dificultățile economico-financiare ale țărilor în curs de dezvoltare întorc — în situația în care țările respective nu sînt sprijinite să depășească aceste dificultăți — efecte și consecințe negative asupra înseși țărilor occidentale dezvoltate. Îndeosebi restrîngerea importurilor, la care țările în curs de dezvoltare se văd acum obligate să recurgă, înseamnă blocarea exporturilor țărilor dezvoltate (care se îndreaptă în proporție de aproape 30 la sută spre primele țări) și, deci, frînează reluarea activității economice în chiar cele din urmă.

Încasările în devize ale țărilor în curs de dezvoltare au fost afectate profund, în ultimii ani, nu numai de prăbușirea, în contextul reducerii cererii datorită recesiunii, a prețurilor la materiile prime, predominante în exporturile lor, dar și, în modul cel mai direct, de multiplele bariere pe care produsele lor industriale au continuat să le întîlnească la export pe piețele occidentale. Tendințele din ultimul timp de sporire a prețurilor la

materiile prime, în condițiile relansării cererii (stimulată de revenirea economică din unele țări mari consumatoare și importatoare), ar fi de natură să sporească încasările țărilor în curs de dezvoltare; dar afirmația nu poate fi generalizată nu numai pentru că practic nici una din aceste țări nu este doar exportatoare, și nu și importatoare, a unor asemenea produse, dar și pentru că multe din țările respective sînt preponderent importatoare de materii prime, urmînd a trebui să cheltuiască mai mult decît în ultimii ani pentru procurarea lor. Ceea ce va reprezenta o povară în plus în contextul dificultăților lor economice și de plăți.

La sfîrșitul anului 1983, potrivit aprecierilor Băncii Mondiale, îndatorarea globală a țărilor în curs de dezvoltare (sînt luate în considerare circa 130 de țări) se ridică la 810 miliarde dolari, în creștere considerabilă față de 1982 (766 miliarde dolari). Sporirea este pusă pe seama majorării practice a dobînzilor în cursul anului trecut: pentru că, deși dobînzile nominale nu se mai află la cotele record din 1981, ele nu au fost, însă, reduse în măsura scăderii inflației, astfel încît dobînzile reale (adică în raport cu rata inflaționistă) sînt astăzi, în unele cazuri, chiar mai ridicate decît în urmă cu 2—3 ani. Deci, în termeni reali, creditele la care țările în curs de dezvoltare sînt nevoite să recurgă în continuare nu sînt cu nimic mai puțin scumpe decît în anii trecuți și, în plus, împrumuturile ce le sînt acordate se dovedesc mereu mai restrînse în volum. Datorită acestui fapt — apreciază un raport al Băncii Mondiale — sumele pe care țările în curs de dezvoltare au fost obligate să le verse în contul datoriei lor au devenit, de anul trecut, mai mari decît sumele pe care le-au primit sub formă de noi împrumuturi. Și aceasta, în ciuda drasticelor programe de austeritate adoptate în majoritatea țărilor în curs de dezvoltare și a reeșalonărilor de plăți la care numeroase din ele au fost nevoite să apeleze. Raportul Băncii Mondiale notează că 30 de țări în curs de dezvoltare — mai multe decît în ultimii 25 de ani — au amînat, numai de la mijlocul anului 1982 și pînă la sfîrșitul anului 1983, plăți în valoare de peste 100 miliarde dolari (cunoscîndu-se că s-a ridicat la numai 2 miliarde dolari, în medie anual, în perioada 1974—1981 și a cărui fabuloasă creștere evidențiază gravele constrîngerii economico-financiare în care contextul economic internațional ostil a adus țările în curs de dezvoltare). În transferurile financiare legate de credite, țările în curs de dezvoltare au obținut un aport net de 16 miliarde dolari în 1981; acest aport net a scăzut în 1982 la numai 7 miliarde dolari, pentru că în 1983, potrivit Băncii Mondiale, aportul s-a devinut, dimpotrivă, o ieșire netă de fonduri de 21 miliarde dolari. În modul cel mai direct, țările în curs de dezvoltare au ajuns să finanțeze țările dezvoltate și nu invers, cum ar fi necesar pentru a se sprijini ieșirea primelor țări din actualele grave dificultăți economico-financiare și, tocmai prin aceasta, relansarea autentică a economiei mondiale în ansamblu.

Încă la începutul acestui an, Alden Clausen, președintele Băncii Mondiale, avertiza: „Relansarea din țările dezvoltate nu va fi ea singură în măsură să redea țărilor în curs de dezvoltare ritmurile de creștere economică înregistrate în trecut. Un

efort internațional concertat în numeroase domenii va fi necesar pe o perioadă de mai mulți ani pentru relansarea creșterii economice în țările în curs de dezvoltare. Un eșec ar avea consecințe negative pentru întreaga lume”. În fața dificultăților care le confruntă, țările în curs de dezvoltare s-au văzut obligate să introducă severe amputări ale programelor lor economico-sociale și restrîngerii ale importurilor lor. În multe din țările respective efectele constrîngerilor economice, acumulate pe perioada îndelungatei crize, abia acum sînt puternic resimțite în standardul de viață al populațiilor lor. Și raportul Băncii Mondiale avertizează că asemenea dificultăți se vor accentua dacă acțiunile internaționale corespunzătoare nu vor fi întreprinse, în paralel, desigur, cu măsuri interne de ameliorare a gestiunii economice. Respectiv, dacă, în primul rînd, piețele țărilor dezvoltate nu vor fi deschise în fața produselor industriale de export ale țărilor în curs de dezvoltare. „Expansiunea exporturilor către țările industrializate este esențială — apreciază raportul Băncii Mondiale — pentru relansarea creșterii economice și îmbunătățirea solvabilității țărilor în curs de dezvoltare. Pentru ca aceste din urmă țări să realizeze ritmurile de creștere economică de 5—6 la sută din anii '60—'70, ele vor trebui să realizeze o expansiune a exporturilor de 6—7 la sută în medie anual, ceea ce, ținînd cont de previzibilă creștere relativ lentă a încasărilor lor din exporturile de produse de bază, va trebui să însemne o sporire de circa 12 la sută în medie anual a exporturilor de bunuri industriale”. În al doilea rînd, este nevoie, în viziunea Băncii Mondiale, de o soluționare a problemelor puse de uriașele datorii externe ale țărilor în curs de dezvoltare, mai ales în contextul în care se prevede „o reinflație a plăților în contul serviciului datoriei externe în anii 1985—1987, determinată de rambursarea sumelor ce au fost împrumutate în anii rețenți de la Fondul Monetar Internațional”, precum și în condițiile în care „consecințele problemelor îndatorării actuale se vor putea prelungi încă un deceniu”. Este păcat — apreciază însuși președintele Băncii Mondiale — că băncile particulare, restrîngînd masiv creditarea, au retras țărilor în curs de dezvoltare sprijinul de care acestea au nevoie tocmai acum, într-un moment în care atît relansarea economiei mondiale, cît și procesul de ajustări economice în țările în curs de dezvoltare sînt angajate pe un drum bun. Autoritățile din țările industrializate au tot interesul de a ajuta țările în curs de dezvoltare să depășească problemele îndatorării lor, căci, dacă aceste probleme se agravează, țările industrializate însele vor înregistra noi și importante pierderi pe plan comercial, iar sistemul financiar internațional riscă să se destabilizeze”. Datele furnizate de raportul Băncii Mondiale sînt pe deplin semnificative: de la mijlocul anului 1982 și pînă la mijlocul anului trecut, țările în curs de dezvoltare au importat cu 43 miliarde dolari mai puțin din țările dezvoltate decît în cele 4 trimestre precedente, întreprinderile și lucrătorii care au pierdut aceste piețe trebuind să-și complice cheltuielile, ceea ce a contribuit la frînarea creșterii economice; dacă importurile țărilor în curs de dezvoltare și-ar fi menținut nivelul, creșterea economică în țările dezvoltate ar fi fost de 3 la sută și nu de 2,2 la sută în 1983.

În spiritul cerințelor unei relansări autentice, durabile și de ansamblu a economiei mondiale se înscriu măsurile avute în vedere de România în cadrul programului concret de acțiune, elaborat de președintele Nicolae Ceaușescu, pentru depășirea crizei economice mondiale, pentru asigurarea unei dezvoltări globale stabile și echilibrate, prin reducerea treptată a actualelor grave asimetrii economice. Acest program — care este cel al instaurării noului ordinii economice internaționale, actualizat în lumina exigențelor nou apărute și asupra cărora țara noastră a insistat în forurile internaționale — prevede: eliminarea barierelor protecționiste și discriminărilor comerciale; lărgirea și îmbunătățirea tratamentului comercial preferențial în favoarea țărilor în curs de dezvoltare; asigurarea unor raporturi corespunzătoare între prețurile materiilor prime și produselor industriale; convenirea unor programe internaționale de sprijinire a țărilor în curs de dezvoltare în domeniile agriculturii, industriei, pregătirii cadrelor de specialitate, transporturilor etc.; asigurarea unui transfer de tehnologii moderne, în condiții avantajoase, către aceste țări; sporirea substanțială, cu circa 60 miliarde dolari în următorii 3—4 ani, a fondurilor alocate pentru sprijinirea țărilor respective; reducerea și stabilizarea dobânzilor la niveluri rezonabile (nu mai mult de 5 la sută în cazul creditelor acordate țărilor în curs de dezvoltare) și asigurarea accesului acestor țări, în condiții preferențiale, la creditele internaționale; soluționarea problemei datoriei externe a țărilor respective, prin anularea datoriilor țărilor cel mai puțin dezvoltate, prin reducerea, amânarea rambursării și reeșalonarea pe termen lung a datoriilor celorlalte țări în curs de dezvoltare; trecerea hotărâtă la reducerea cheltuielilor militare, al că-

ror nivel constituie unul din principalii factori de agravare a situației economice mondiale.

Deschiderea piețelor pentru produsele țărilor în curs de dezvoltare, asigurarea accesului lor la tehnologiile moderne, sprijinirea acestor țări pe plan economic, comercial, financiar, promovarea unor raporturi juste între prețurile materiilor prime și produselor industriale și, cu prioritate în perioada actuală, soluționarea adecvată a problemei datoriilor externe ale țărilor respective prin reducerea, amânarea rambursării și reeșalonarea pe termen lung a acestor datorii, prin continuarea finanțării în condiții avantajoase de creditare și la dobânzi rezonabile constituie, toate, condiții indispensabile ale unei relansări notabile și durabile a economiei mondiale pentru că ar permite țărilor în curs de dezvoltare, cel mai grav afectate în ultimii ani, să poată depăși mai rapid gravele lor dificultăți economico-financiare, să-și reia programele lor de dezvoltare și să rămână cumpărători ai produselor țărilor industrializate și, ca atare, factori de susținere a unei expansiuni a economiei mondiale în ansamblu. De piețe în creștere în țările în curs de dezvoltare au nevoie toate celelalte țări ale lumii, inclusiv — și îndeosebi — țările industrializate pentru asigurarea dezvoltării lor economice în continuare. Sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare se impune, în fond, tocmai în vederea creării condițiilor ca lumea a treia să constituie imensa piață pentru produsele întregii lumi pe care ar putea s-o reprezinte, prin uriașele ei resurse materiale și umane, dacă ar avea acces deplin la dezvoltare.

dr. Ilie Șerbănescu

Orașe chineze

În R.P. Chineză există 15 orașe a căror populație depășește 1 000 000 de locuitori și 230 de localități urbane trecute în categoria „orașelor mijlocii” — a căror populație variază între 100 000 și un milion de locuitori. Cel mai mare oraș al Chinei este Shanghai, cu 11 856 800 locuitori.

Salvarea lagunei

Soarta Veneției, cetatea dogilor, continuă să se afle la ordinea zilei. Un „parc” de circa 60 000 ha de apă și pământ, care să aibă rolul de „cordon sanitar” în jurul Veneției — aceasta ar fi unica modalitate de a salva orașul lagunar

de un dezastru ecologic, apreciază o serie de specialiști, iar ideea este din ce în ce mai îmbrățișată de venețieni. Pentru a face și mai larg cunoscută această soluție, la Palazzo Grassi din Veneția a fost inaugurată expoziția pe tema „Laguna — modificarea unui sistem ecologic”. Pe baza liniilor directoriale prezentate în expoziția venețiană, ar urma să fie edificat noul parc național, menit să salveze orașul și regiunea de la o catastrofă, fără a se interveni, însă, în zona industrială.

Pedeapsă

Tributul pe care-l aducem „zeului — automobil”, pretutindeni în lume, îl socotim în milioane de accidente, unele dintre ele fatale. În numeroase țări, pe lângă rigoriile legii se practică și alte mijloace pentru a determina pe cei ce se află pe patru roți să fie mai prudenți cu viața lor și a altora. Cea mai interesantă regulă a fost introdusă la Sao Paulo, marele

oraș al Braziliei, unde cei ce comit abateri repetate de la legea circulației, deși plătesc amenzi, sint, totodată, obligați să meargă la grădinițe de copii special desemnate. În ce scop? Pentru a-i învăța pe copii să circule corect pe piste speciale, la volanul unor automobile cu pedale.

Supraviețuire

În satul Kayu Agung, din sudul Sumatrei (Indonezia), o familie și-a descoperit fetița după o perioadă de șase ani și jumătate. Rătăcită în junglă, fetița, care se numea Emiyati, a reușit să supraviețuiască în mod miraculos atîta amar de vreme. Ea n-a putut, din păcate, să comunice nimic din aventura petrecută la o vîrstă atît de fragedă. Nu vorbește, nu ride, doar privirile îi sînt agere și mi-rate. Nu-și mai recunoaște nici părinții. Pentru ea, acum începe o nouă aventură: să descopere lumea din care a fost smulsă.

Fete văzute și nevăzute ale războiului din **LIBAN**

Războiul civil din Liban, așa cum este denumit el în mod obișnuit în coloanele presei internaționale, intra, la 13 aprilie 1984, în al zecelea an al desfășurării sale. Pe parcursul timpului, drama libaneză costase viața a circa o sută de mii de persoane, la o populație totală de trei milioane de locuitori. Alte trei sute de mii de persoane fuseseră rănite, dintre care multe handicapate pentru întreaga existență. Două treimi din populație își schimbaseră forțat domiciliul, alungate de furia confruntărilor armate și a bombardamentelor. O bună parte din capitala țării, ca și o serie de alte localități au fost transformate în ruine. Activitatea economică s-a diminuat continuu, ajungând la procente extrem de scăzute. Marele aeroport internațional și portul maritim Beirut, unul din cele mai importante din bazinul Mediteranei răsăritene, au fost, îndelungate perioade de timp, scoase din funcțiune. Peste 60 la sută din totalitatea salariaților libanezi și-au pierdut locurile de muncă. Lista urmărilor tragediei poate fi lungită,

Aici, pe una din plajele din sudul capitalei libaneze, i-au așteptat „cei șase turiști liniștiți” pe colegii lor veniți de pe mare la miezul nopții de 9 aprilie 1973. Nouă ani mai târziu, în iunie 1982, zona din imagine suferea puternice bombardamente aeriene și navale israeliene

mai departe, cu multe alte nenorociri cunoscute de populație, în ultimul deceniu, tabloul grăitor a ceea ce înseamnă războiul pentru o țară de proporții reduse, chiar și în cazul folosirii doar a armelor clasice.

Lunga confruntare ce a îndoliat pământul libanez își găsește geneza într-o mulțime de cauze de ordin intern. Marile inechități sociale existente, îndeosebi la Beirut, reprezentau un contrast uluit, puternic vizibil, între ultraluxoasele cartiere moderne și înfățișarea dezolantă a ghetourilor mizeriei din periferii, între opulența exorbitantă a păturii avute și sărăcia lucie în care se zbăteau zeci și sute de mii de dezmoșteniți ai soartei. Se perpetuaseră, de asemenea, vechi adversități între comunități religioase, accentuate de sistemul confesional aflat la baza organizării statului libanez după dobândirea independenței sale din 1943. În arena politică se înfruntau diverse forțe, într-o paletă cuprinzătoare, de la extrema stângă la extrema dreaptă, însumind peste 40 de partide și grupări la care se adăuga o împărțire generală a opțiunilor între arabism și occidentalism, rezultând de aici și subdiviziunea în filo-palestineni și anti-palestineni, în condițiile cind, pe teritoriul Libanului, trăiau circa 400.000 de refugiați, instalați pe aceste meleaguri, începând din 1948, după exodul ce a urmat declanșării primului război arabo-israelian. Alitudinea forțelor politice și comunitare față de palestinieni și alianța strategică a acestora din urmă cu stînga libaneză și majoritatea musulmană a populației țării și-au pus și ele, fără îndoială, amprenta asupra evenimentelor din perioada războiului civil, chiar dacă acesta a avut ca protagoniste, principale și permanente, forțele politice și comunitare libaneze.

Dar, fără a escamota contradicțiile evidente din sinul societății libaneze, neomițindu-le în nici un caz, trebuie spus, însă, că factorul esențial, determinant, al declanșării și întreținerii conflictului, ce avea să sfîșie mica țară mediteraneană, l-a constituit continua și insistenta imixtiune străină. Ea a avut diverse fațete: de la provocări și acte de diversivune, de la finanțarea războiului civil și aprovizionarea sa cu arme, pînă la intervenții directe terestre, aeriene și navale. În toți acești ani, Libanul a cunoscut o puzderie de atentate, cu cele mai sofisticate mijloace, care au făcut sute și mii de victime. Au fost uciși oameni politici, chiar un președinte de republică ales, trei ambasadori și alți diplomați, au sîrit în aer clădiri cu multe etaje, au explodat bombe în cinematografe și diverse localuri publice sau în plină stradă, s-a înregistrat o adevărată hecatombă de automobile dinamitate, fiecare provocînd pierderi de vieți omenești, dar niciodată n-au fost arestați făptașii, nu s-a reușit aproape în nici unul din cazuri să fie identificați fizic. Concluzia care se desprinde este clară: atentatele derulate pe bandă nu erau operă de amatori, ci isprăvi ale unor profesioniști bine pregătiți, care, în majoritatea lor, aparțineau, probabil, unor servicii specializate în acest scop. Dar secretele, oricît ar fi ele de secrete, au de multe ori și limite, existînd desigur și cazuri cînd, mai devreme sau mai tîrziu, devin publice, chiar dacă relatarea faptelor nu corespunde, sută la sută, cu cele întimplite în realitate.

Despre fețele văzute și nevăzute ale războiului din Liban s-a scris și se va mai scrie mult; au apărut mii și mii de articole, au fost tipărite zeci și zeci de cărți în care descrierea faptelor reale depășește orice ficțiune. Desigur, foarte multe fapte din umbră au rămas încă ascunse și vor trece ani pînă ce ele vor fi depistate și aduse la lumină, pentru a întări convingerea, deja exprimată de o serie de autori, că „războiul civil” libanez a fost, în bună măsură, un război al serviciilor secrete, care s-au folosit de diverși pionieri, conștienți sau inconștienți, pentru a-și face jocul, miza fiind complexul general al Orientului Mijlociu cu complicatele, extrem de contorsionatele sale probleme. Pornind de la cele ce s-au relatat pînă acum în presa libaneză și din alte țări despre fețele văzute și nevăzute ale dramei libaneze, despre rolul avut de ingerințele din afară în lărgul ei context, am ales cîteva întîmplări grătore, reconstituindu-le și prezentîndu-le succint în rîndurile ce urmează.

O misterioasă școală din munți

Cu zidurile sale din piatră cioplită, etalînd, vizibil, elemente ale vechii arhitecturi autohtone — coloane și ogive —, impozanta clădire parea de la distanță o obișnuită mănăstire maronită sau greco-catolică, așa cum se întîlnesc în diverse zone pitorești din munții Libanului. De sus, de la înălțimea celor aproape o mie de metri ai colinei unde fusese construită, se deslusea la orizont, cu ochiul liber, întreaga panoramă a Beirutului modern, marcat printr-o adevărată pădure de blocuri albe, aliniate pe fundalul albastru al Mediteranei răsăritene. Clădirea aceasta gălbui, umbră de coroa-ne rotunde ale unor pîlcuri de pini maritimi, adăpostea, dacă ar fi fost să ne luăm după firma atîrnată la intrare, un inocent institut de studiu al limbii arabe. E adevărat, nu pentru școlari-copii, ci pentru oameni maturi veniți aici de prin toate

colțurile lumii și, în mod deosebit, din cuprinsul Imperiului britanic, pe o perioadă de opt-zece luni, cu scopul declarat de a-și însuși limba Profetului și modul de viață al Orientului.

Istoria lui „Middle East Center for Arabic Studies”, instalat în localitatea montană libaneză Chemlane, situată la cîteva kilometri de Beirut, începe în anii celui de al doilea război mondial la... Ierusalim. Institutul respectiv fusese organizat, în Orașul Sfînt, din inițiativa și sub tutela lui War Office (ministerul de război britanic), cu misiunea de a pregăti diplomați și diverși agenți englezi în limba arabă „pentru a putea face față, mai bine, infiltrării nazismului în regiune”; dar activitatea sa avea să continue și după încheierea conflagrației mondiale. În 1947, cînd a izbucnit criza palestiniană, Ierusalimul devenind un loc nesigur din cauza mulțimilor atentate ale extremiștilor din organizațiile Irgun și Stern și ale adversarilor lor arabi, Institutul s-a mutat pe meleaguri mai primitoare, liniștite atunci, într-o regiune încîntătoare

Kim Philby, superspionul secolului, a trecut, și el, pe la Chemlane

Chemlane... O misterioasă școală din munții Libanului

Tancuri ale armatei libaneze la o paradă înainte de declanșarea conflictului intern. În noaptea de 9-10 aprilie 1973, ele aveau să ajungă prea târziu la punctele atacate de comandoul diversionist israelian

din țara vecină a cedrilor matusalemici, la sud-est de Beirut. Cu acest prilej, avea să se opereze și o schimbare de titori prin trecerea din subzistența lui War Office în aceea a lui Foreign Office (ministerul afacerilor externe).

În primii ani de funcționare pe teritoriul libanez, prezența discretă a institutului de la Chemlane va rămâne oarecum neobservată, mai cu seamă că numărul „studenților” nu depășea niciodată cifra de 50-60 de persoane, izolate în spatele impunătoarelor ziduri ale clădirii de pe colină. Dar, cu trecerea timpului, numele acestei „școli pentru învățarea limbii arabe” avea să iasă, încetul cu încetul, din anonimat, fiind pomenit, tot mai des, în coloanele presei din Beirut, în legătură cu diverse scandaluri privind activități mai puțin nevinovate, ce țineau, evident, de culisele unor servicii secrete. Un ziarist libanez, care reușise să pătrundă, din curiozitate reportericească, în incinta clădirii de la Chemlane, va surprinde un fapt oarecum bizar: pe lângă un tablou conținând regulamentul de funcționare a școlii, se afla afișată și o listă ce menționa zilele de plecare a valizelor diplomatice engleze, de la Beirut spre ambasadele Maiestății Sale din Cairo, Riad, Bagdad, Londra... Tel Aviv. De la această ultimă constatare nu mai era decât un pas până la tot felul de supoziții ale imaginației, ce-i drept nu lipsite de o bază reală.

Printre cei ce au urmat cursurile Institutului de la Chemlane, figurează câteva nume celebre din istoria antebelică a activității serviciilor secrete, așa cum au fost George Blake, eroul unui proces de spionaj de mare răsunet, sau Kim Philby, considerat ca unul din cei mai mari agenți secreți ai secolului, ambii fiind descoperiți, până la urmă, ca făcând un joc dublu.

Harold Alan Russel Philby, zis Kim, aparținea unei familii britanice care adusese în trecut mari servicii Coroanei. Tatăl său, Harry Saint-John Bridger Philby, fusese, la timpul său, un personaj extrem de cunoscut în Orientul Mijlociu, faima sa nefiind cu nimic mai prejos de aceea a celebrului colonel Lawrence; ambii aveau să contribuie, prin activitatea lor, la configurația ulterioară a hărții politice a acestei regiuni. Maiorul Harry Philby, intrat în serviciul lui India Office, încă din 1908, acționase în partea estică a peninsulei Arabice, mizând pe dinastia wahabită de la Riad. Colonelul Lawrence, care era membru al lui Bureau Arab de la Cairo, își desfășurase talentele sale de agent secret în partea vestică a regiunii, în special în Siria și Hedjaz, protejată sa fiind familia hașemită de la Mecca. Aparținând unor branșe diferite ale

lui Secret Intelligence Service, fiecare cu tactica ei, dar urmărind același obiectiv strategic la Est de Suez, în clipa prăbușirii imperiului otoman, Philby și Lawrence fuseseră, la un moment dat, rivali, susținându-și cu încăpăținare opțiunile. În timp ce colonelul Lawrence participa direct la „revolta din deșert” a beduinilor din Hedjaz, organizând răsunătoare acțiuni de diversione în spațiile frontului otoman, pe care le-a descris cu talent în cartea sa „Cei șapte stâlpi ai înțelepciunii”, maiorul Harry Philby rămânea la curtea emirului din Nedjd, Abdel Aziz, viitorul rege al Arabiei Saudite, de a cărui istorie va fi strâns legată o lungă parte a vieții agentului britanic. După încheierea primului război mondial și prăbușirea imperiului otoman, maiorul Philby a primit misiunea temporară de reprezentant special al Marii Britanii pe lângă emirul Abdallah al noului stat al Transiordaniei, ce tocmai fusese creat. Puțin mai târziu a trecut și prin Irak, zonă ce o cunoștea destul de bine, din timpul nefericitei campanii britanice în Mesopotamia anulul 1916. Apoi, cînd Abdel Aziz a început cucerirea Arabiei, ajungînd cu armata sa la Mecca, îl găsim pe Philby alături de acesta, pe lângă care va rămîne o bună bucată de timp. Trecînd la islamism, sub numele de șeicul Abdallah, el se va dovedi un musulman model, care își îndeplinea toate obligațiile de credincios fervent, luîndu-și și două arăboace de neveste (una dintre ele, se zice, chiar rudă a regelui), în afara celei pe care o avea în Anglia (mama lui Kim). Fostul Harry Philby va deveni mîna dreaptă a suveranului saudit, participînd regulat la toate consiliile de coroană și primind din partea acestuia diferite misiuni delicate ca, de pildă, tratativele de pace cu imamul Yemenului în urma războiului din 1934. Ulterior, relațiile cu regele se vor răci și proaspătul musulman, întors la Londra, va candida, la un moment dat, chiar pentru un loc în Camera Comunelor. După cel de al doilea război mondial, reîmpăcat cu monarhia saudită, Harry Philby a mai întreprins o serie de călătorii în Orient, stingîndu-se din viață, la vîrsta de 75 de ani, în 1960, la Beirut. Pe mormîntul său, dintr-un cimitir al capitalei libaneze, fiul său, Kim Philby, i-a ridicat o stelă funerară avînd gravată pe ea doar o simplă inscripție: „Aici odihnește cel mai mare explorator al Arabiei”.

Cînd bătrînul său tată și-a dat obștescul sfîrșit, la un scurt popas între Londra și Mecca, Kim Philby se afla la Beirut de puțin timp. Sosise aici în preajma furtunosului an 1958, cînd efervescența naționalismului arab, animată de victoria revoluției egiptene, luase proporții și, pentru stăvilirea ei, un corp expediționar american, format

din aproape zece mii de pușcași marini, va debarca în Liban sub protecția celei de a 6-a flote a lui U.S. Navy, în vreme ce batalioanele de parașutiști britanici, aterizate pe aeroportul din Amman, își organizau pozițiile de luptă, în preajma capitalei iordaniei. Trimiterea la Beirut, în acel moment, a ziaristului Kim Philby, în calitate de corespondent permanent al publicațiilor britanice „Observer” și „Economist”, nu constituia, desigur, un fapt întâmplător, ci era legată tocmai de evenimentele în desfășurare.

Kim Philby avusese o viață la fel de aventuroasă și stranie ca și a tatălui său, faimosul agent secret care acționase, aproape o jumătate de veac, pe meleagurile Orientului Mijlociu. În timpul războiului civil din Spania, îl găsim pe Kim acreditat în calitate de corespondent britanic pe lângă cartierul general franchist, de unde trimitea reportaje, din prima linie, pentru cunoscutul cotidian londonez „Times”, la un moment dat scăpând, ca prin minune, dintr-un bombardament de artilerie republican, în cursul căruia și-au pierdut viața doi colegi de ai săi, ziarști. Întors în Anglia, cu faima de simpatizant al politicii de dreapta, Kim Philby găsește deschise porțile marilor cotidiane londoneze și este trimis în calitate de corespondent special la Berlin, unde stabilește relații foarte bune în cercurile conducătoare naziste. Apoi, după începerea războiului, însoțește trupele britanice din Franța, părăsind această țară, în momentul înfringerii, într-o ultimă barcă de salvare. În continuare, cariera sa se va desfășura în cadrul lui Secret Intelligence Service, pe schema căruia urcă repede în grad, ajungând șef de secție și evidentându-se convingător prin eficiența sa activitate. În 1945, îl găsim, temporar, la Istanbul, pentru ca, peste puțin timp, să preia conducerea secției de informații a S.I.S. privind Uniunea Sovietică. Șefii săi sînt foarte mulțumiți de activitatea sa și, la scurtă vreme, va primi o înaltă distincție britanică. În continuare, Philby, șeful secției sovietice din S.I.S., se va reîntoarce, pentru o perioadă, în Turcia, avînd calitatea de prim-secretar al ambasadei britanice. În 1949, ajunge la Washington, tot ca prim-secretar de ambasadă, avînd misiunea de agent de legătură al S.I.S. pe lângă noua organizație de informații a Statelor Unite, care tocmai se crease — Central Intelligence Agency (C.I.A.). Cariera sa se apropia de apogeu. Se vorbea despre el ca despre un probabil candidat la postul de șef al serviciului secret englez.

Defecțiunea a doi diplomați englezi, ambii foști în post la Washington, Guy Francis de Moncy Burgess, aparținînd unei familii nobile, și Donald MacLean, fiul șefului partidului liberal și ministru într-unul din guvernele britanice, prieteni cu el încă din timpul cînd toți trei erau studenți la Cambridge, avea să-l pună pe Kim Philby într-o postură incomodă, mai cu seamă după ce se iscase presupunerea că i-ar fi avertizat, personal, pe aceștia, de bănuielele care planau asupra lor, permițîndu-le astfel să dispară. Conducerea lui Secret Intelligence Service își păstră, însă, mai departe, încrederea în Kim și va continua să-l apere chiar după ce acesta va fi nevoit să părăsească cadrele lui Foreign Office, reluîndu-și vechea profesiune de ziarist. Se înțelege, tot în slujba lui Secret Intelligence Service. Mai întîi în Cipru, apoi în Liban, unde va fi înîlțit destul de des și pe la institutul din Chemlance.

La Beirut, Kim Philby locuia într-un apartament elegant de pe strada Kantari, din centrul modern al capitalei libaneze, împreună cu cea de a treia

Imagine din Beirut de vest, după un bombardament aerian

soție a sa, Eleonor. Se cunoscuseră aici, pe cînd aceasta era căsătorită cu un ziarist american, Sam Brewer, corespondentul lui „New York Times”, de care divorțase pentru a-l lua pe Kim. În seara de 23 ianuarie 1963, soții Philby fuseseră invitați la familia prietenului lor, Balfour-Paul, prim secretar al ambasadei britanice din Liban. Kim a rugat-o pe Eleonor să plece înainte, urmînd ca el să vină mai tîrziu, avînd unele treburi de rezolvat. Familia diplomatului britanic și invitata lor terminaseră masa, și Kim continua să înțirzie. La miezul nopții, Eleonor s-a întors singură acasă, dar nu l-a găsit acolo. N-a apărut nici a doua zi și nici în zilele următoare. Între timp, îi sosiseră prin poștă cîteva rînduri liniștitoare de la Kim; acesta își motiva plecarea precipitată și înțirzierea, explicînd că a primit o sarcină profesională urgentă și va lipsi o perioadă ceva mai lungă. Dar Kim Philby n-a mai apărut la Beirut. Misterul dispariției sale va fi elucidat abia peste șase luni, în iulie 1963, cînd în ziarul „Izvestia” apărea o scurtă știre: „Cetățeanul englez H.A.R. Philby, care, în trecut, a ocupat o poziție importantă în serviciul secret englez, s-a adresat oficialităților sovietice, cerînd azil politic și cetățenia sovietică. Sovietul Suprem al U.R.S.S. a aprobat cererea lui H.A.R. Philby”. Puțin mai tîrziu, Kim Philby avea să primească o înaltă decorație sovietică, după ce, cu ani în urmă, fusese recompensat cu una din cele mai valoroase distincții britanice pentru activitatea sa în Secret Intelligence Service.

Memoriile sale, publicate ulterior, în mai multe țări, aveau să ridice, în parte, vîlul de pe viața extraordinară a acestui personaj misterios, furnizînd amănunte pe care serviciul personalului din S.I.S., firește, nu le cunoscuse pînă atunci. Kim Philby nutrise convingeri de stînga încă din anii studenției; în 1934, tînăr, în vîrstă de 20 de ani, participase la luptele de pe baricadele cartierelor muncitorești din Viena, unde se afla în zilele represiunilor polițienești ordonate de cancelarul Dollfus. Mai departe, îmbrățișînd profesia de agent secret, servise aceeași cauză și în Spania, pe lângă cartierul general al lui Franco, sau la Berlin, pe lângă ministerul de externe nazist, continuîndu-și activitatea dublă și în anii celui de al doilea război mondial și, apoi, pînă în momentul cînd, încolțit de suspiciunile tot mai asidue ale contra-spionajului britanic și american, fusese nevoit să părăsească scena, moment consemnat prin spectaculoasa sa dispariție de la Beirut.

Prezența, prin sălile de curs de la Chemlane, a lui Blake, Philby și altor spioni, ale căror istorii s-au bucurat de multă publicitate, la vremea aceea, a făcut ca activitatea lui „Middle East Center for Arabic Studies” să ridice tot mai multe semne de întrebare în coloanele presei libaneze. Kamal Joumblatt, liderul, pe atunci, al Partidului Socialist Progresist și al comunității druze, care era, prin anii '60, și ministru de interne în guvernul libanez, a deschis o campanie susținută împotriva Institutului de la Chemlane, cerind închiderea sa, sub acuzația că amenință securitatea în regiunea Orientului Mijlociu prin spionii care-i formează. El cerea deschiderea unei anchete serioase, menționând că posedă „documente de mare importanță” în sprijinul acuzațiilor sale. Joumblatt nu era singurul ce încredințase acest institut pentru activități ținând de spionaj. Liderul partidului laburist britanic, Harold Wilson, având aceleași opinii, cerea guvernului de la Londra să precizeze rolul institutului. Dar sesizările respective aveau să se lovească de aceeași indiferență la Beirut, ca și în capitala britanică, interese superioare cerind ca ele să rămână literă moartă.

Ulterior, presa libaneză observase că „studenții” de la Chemlane nu proveneau numai din Imperiul britanic; în cercurile politice de la Beirut — oraș ce devenise, între timp, un adevărat viespar al spionajului internațional, estimările unor oficialități semnalând prezența unui număr de câteva mii de agenți secreți de toate națiile — se vorbea despre institutul „lingvistic” amintit ca despre un centru special de pregătire a profesioniștilor pentru întregul N.A.T.O. Desigur, în toată povestea era și ceva legendă, dar cum „unde nu-i foc nu iese fum”, fabulațiile porneau, neîndoios, de la anumite realități.

Prin 1977, reporterul unei reviste politice libaneze, vizitând Institutul de la Chemlane și discutând cu noul său director despre istoriile mai vechi referitoare la școala pe care o conducea, acesta, schițând o grimasă, avea să-i spună, puțin iritat: „Dar este vorba de lucruri trecute. La ce bun să mai vorbim din nou de ele. În orice caz, eu am fost numit director al Institutului de foarte puțin timp și, deci, nu sînt foarte competent pentru a vă răspunde la aceste chestiuni. Ceea ce vă pot afirma eu este că MECAS (Middle East Center for Arabic Studies), așa cum îl numim noi, există pentru ca diplomații englezi, plasați în Orientul Mijlociu, să învețe limba arabă în scopul de a se integra mai bine noului mediu”. Amintindu-și, apoi, că și el era un fost student al institutului, noul director, cuprins de melancolie, mărturisea: „Noi toți (absolvenții) ne regăsim, aici, din timp în timp, deoarece Institutul este, într-o privință, căminul nostru de peste treizeci de ani, un fel de club privat, unde revenim, unii pentru recitare, unii pentru a-și reîmprospăta memoria, alții pentru a mai învăța ceva și, în sfîrșit, unii pentru a se regăsi în ambianță... Sîntem de altfel, cu toții, foști studenți ai Institutului, atât de eterocliți, veniți din patru colțuri de lume, încît MECAS mă face să mă gîndesc la un mini-O.N.U.”

Desigur, ar fi oarecum deplasat să vorbești despre un anumit rol direct pe care acest institut lingvistic l-ar fi putut avea în desfășurarea evenimentelor ultimului deceniu, din Liban. Dar „onorabilii săi corespondenți”, veniți aici din „patru colțuri de lume”, mulți dintre ei uitînd să mai plece din Liban, după absolvire, probabil că ar fi avut ceva mai multe de povestit decît a spus directorul MECAS-ului în discuția sa cu reporterul revistei libaneze...

Șase turiști liniștiți

Andrew Wichlaw, blond, cu mustața tunsă scurt, îmbrăcat sport, într-un sweater bleumarin cu nasturi metalici, pantaloni gri-pal și purtînd la cămașa deschisă un fular de mătase, înnoadă în jurul gîtului, avea înfățișarea tipică a unui englez în vacanță. Sosise, în acea zi de 6 aprilie 1973, cu cursa Alitalia de la Roma, de unde avusese grijă să-și comande, din timp, telefonic, o cameră la „Sands of Lebanon”, hotel cotat cu patru stele și situat pe plaja dinspre Ouzai, la marginea sudică a capitalei libaneze. La început de aprilie, sezonul turistic la Beirut abia se pregătea pentru deschidere, cu toate că mercurul termometrelor staționa, de vreo două săptămîni, în jurul a treizeci de grade Celsius, iar apa mării se dovedea tocmai bună de scăldat. Domnul Andrew Wichlaw, un pasionat al pescuitului subacvatic, după cum explică el receptionerului de servicii, își alesese special această perioadă a anului, mai puțin aglomerată, pentru a putea să se dedice, netulburat, sportului său preferat. Poziția hotelului „Sands of Lebanon” îi oferea condiții optime. Dincolo de stîncile din apropierea țărmului, apa mării, extrem de limpede, permitea o vizibilitate perfectă pînă la cîțiva metri adîncime, iar deasupra fundului nisipos se profilau cîrduri de pești, aparținînd faunei marine, atât de diversă, a Mediteranei răsăritene. Turiștii englezi, extrem de multumit de primele sale constatări, se hotărîse, pe loc, să rețină camera pentru două săptămîni, cît socotise el că va rămîne să-și petreacă vacanța în Liban. Ferestrele camerei sale dădeau direct spre peisajul încîntător al Mediteranei, plaja era la doi pași, trebuia să coboare doar cîteva trepte de unde se afla hotelul, confortul interior al acestuia nu lăsa cu nimic de dorit, răspunzînd tuturor exigențelor de clasă internațională. Există un singur inconvenient: era situat cam departe de centrul orașului. De aceea, domnul Wichlaw se deplasă la un birou de închiriat mașini, întorcîndu-se la volanul unui elegant Buick, după ce mai înții se opri la un magazin specializat din cartierul Hamra, pentru a-și cumpăra cele necesare pescuitului subacvatic, grăbindu-se să întreprindă prima explorare sub apă chiar în cursul acelei după-amieze.

Trecuseră trei zile, și vîntătorul subacvatic de pe malul Tamisei nu înceta să guste deliciile sportului preferat, reușind cîteva capturi de toată frumusețea, fără a se îndepărta prea mult din raza hotelului.

Cum nopțile erau calde și luna plină, atîrnată pe cer ca un candelabru uriaș, lumina puternic, pînă în adîncurile mării, domnul Wichlaw hotărî să-și încerce norocul și la ore mai tîrzii. Astfel, în seara de 9 aprilie, avea să pornească la vînațorie imediat după cină, dispărînd sub luciul ușor ondulat al mării, de unde nu va mai reveni niciodată în camera sa de la „Sands of Lebanon”. A doua zi, personalul hotelului avea să constate că, odată cu dispariția în valuri a clientului britanic, se volatilizase și Buickul închiriat de el.

Cam la aceeași oră din noapte, alți cinci turiști străini dispăreau și ei, definitiv, din hotelurile lor. Doi dintre aceștia, Dieter Aldnoder, un german sosit cu cîteva zile mai înainte din Frankfurt, și Gilbert Rimbart, cetățean belgian, erau, ca și domnul Wichlaw, clienți ai aceluiași hotel „Sands of Lebanon”. George Eldret, posesor al unui pașaport britanic, și Charles Boussart, un alt belgian, locuiseră la hotelul „Coral Beach”, situat tot în

Străzi și cartiere întregi au fost transformate în ruine

apropierea fazei sudice a capitalei libaneze. Domnul Massey, un al treilea turist britanic și al șaselea din grupul celor dispăruți, stătuse la hotelul „Atlantic”, nu prea departe de celelalte hoteluri menționate. Și, ca o coincidență, odată cu ei se făcuseră nevăzute și limuzinele pe care le închiriasse fiecare pe numele său, de la o firmă de turism specializată în acest domeniu. Cîteva ore mai tîrziu, o patrulă a poliției libaneze avea să descopere cu mirare, pe faleza Ramlet el-Bayda, un șir de șase limuzine cu portierele deschise, fără a se zări cineva în jur. Doar în port-bagajul desfăcut al uneia dintre ele se distingeau mari pete de sânge.

Drama începuse să se deruleze la miezul nopții. Cele șase autoturisme, circulînd cu viteză redusă, se opriseră, unul după altul, cu farurile stinse, într-un loc mai izolat, pe șoseaua de la marginea mării, ce străbate zona sudică a Beirutului. De aici, cobora spre apă o întindere de nisip neîngrijită și destul de murdară, poreclită „plaja milogilor”, unde intrarea era liberă, spre deosebire de plajele amenajate cu cabine, dușuri și mici restaurante, frecventate pe bază de abonament sau bilet plătit individual. În apropiere, lîngă zidurile de cărămidă roșie ale unui hotel în construcție, sub un palmier, singuratic, staționa, stînd jos, pe pămînt, pentru a nu atrage atenția, un grup de vreo douăzeci de indivizi îmbrăcați în haine pestrițe: blugi și cămăși colorate, uniforme ale jandarmeriei libaneze, salopete „leopard”, de camuflaj, ale fedainilor palestinieni. La volanele limuzinelor ce așteptau sus pe șosea, se aflau cei șase turiști cu pașapoarte străine, dispăruți ceva mai înainte de la hotelurile „Sands of Lebanon”,

„Coral Beach” și „Atlantic”, toți buni cunoscători ai meandrelor cartierelor din Beirut pe care le studiaseră cu minuțiozitate, luni de zile, acasă, mult înainte de aventura la care luau parte în această noapte. Și ei, ca și toți componenții grupului adunat sub palmierul singuratic, vorbeau perfect limba arabă, întreaga operațiune fiind planificată și organizată pînă în cele mai mici amănunte de serviciile secrete israeliene de care aparțineau. „Turiștii străini” plecaseră în prealabil din Tel Aviv cu pașapoarte false de rezervă, pentru a ajunge la Beirut, pe rute ocolite, prin Roma, Londra, Frankfurt și Bruxelles, misiunea lor fiind aceea de a furniza mijloacele de deplasare, în capitala libaneză, pentru comandoul ce avea să debarce în noaptea de 9 aprilie, transportat la țarm, în bărci pneumatice, de la bordul unei vedete militare ancorată în larg.

La un semnal, membrii comandoului au urcat pe șosea, instalîndu-se în automobilele conduse de Wichlaw, Aldnoder, Rimbart, Boussart, Eldret și Massey alias... cine știe cum i-o mai fi chemînd în realitate, divizîndu-se și plecînd în două direcții: primul grup — spre centrul orașului, al doilea — spre tabăra palestiniană de la Sabra, aflată, în linie dreaptă, la mai puțin de doi kilometri de țărmul mării.

Primele trei Buick-uri, rufînd pe șoseaua litoralului înspre oraș, traversară cartierul rezidențial Rauche și, apoi, după ce străbătură o parte a bulevardului Charles de Gaulle, trecură pe strada Verdun, oprindu-se la vreo două-trei sute de metri distanță de o cazarmă a jandarmeriei libaneze. Strada era calmă la acea oră, circulația fiind destul de redusă. La intrarea de sticlă a unui bloc cu șapte etaje, doi fedaini palestinieni, așezați comod în fotolii de răchită, stăteau de vorbă, ținînd însă, la îndemînă, pe genunchi, pistoalele-mitralieră. Făceau de gardă, aici, în fiecare seară, de aproape doi ani. Văzînd grupul de tineri coborînd din cele trei încăpătoare automobile, se gîndiră probabil: „niște hippies care se duc la decoratorul de teatru din blocul vecin”, unde urcau adeseori, la ore tîrzii, băieți și fete cu părul lung și în blugi. Dar unii dintre ei purtau, în acea seară, trench-coat-uri albe, deși era destul de cald afară, iar sub ele se conturau, disimulate, niște obiecte tari... Ultima constatare a fedainilor fusese, însă, tardivă, pentru că, înainte de a putea ridica armele ce le țineau pe genunchi, „hippies” îi făcură inofensivi, folosindu-se de pistoale cu surdină. Trecînd pe lîngă corpurile fedainilor ciușiți de gloanțe, diversioniștii urcară la etajul 6, unde locuia Abu Yussef, șeful departamentului politic al Organizației pentru Eliberarea Palestinei. În același moment, alt grup se oprea la etajele doi și trei dintr-un imobil vecin, acolo unde își aveau apartamentele Kamal Adwane, responsabilul activităților palestinieni din teritoriile ocupate, și Kamal Nasser, ziarist și scriitor de valoare, purtătorul de cuvînt al O.E.P., membru în Comitetul Executiv al organizației. Falșii hippies au făcut să explodeze ușile apartamentelor celor trei șefi palestinieni, sincronizînd exploziile exact la aceeași oră: unu și cinci minute. Pătrunzînd în interior, ei îi vor ucide cu sînge rece, prin rafale de arme automate. Soția lui Abu Yussef a fost lovită, și ea, de cîteva gloanțe, iar unul din copiii săi, martor la întreaga dramă, va fi găsit abia a doua zi după-amiază, rătăcind pe străzi, cu mîntea încețoșată. Kamal Adwane, înainte de a cădea străpuns de gloanțele ucigașe, mai avu încă timp să ridice pistolul-mitralieră, ce-l avea lîngă el, și să tragă o lungă rafală în doi dintre atacanți.

Bechir Gemayel, înăurul comandant al milițiilor unificate ale coalțiței creștine de dreapta, a pierit în cursul unui atentat împotriva sediului central al partidului Kataeb (falangele libaneze), la trei săptămâni după ce fusese ales președinte al republicii. Moartea sa a constituit pretextul ocupării Beirutului de vest de către armata israeliană

Timp de aproape trei luni, luptătorii palestinieni și milițiile forțelor progresiste libaneze au apărut cu dirzenie Beirutul de vest. Spre sfârșitul lui august 1982, luptătorii palestinieni s-au retras din capitala libaneză, în urma unui acord realizat pe canale diplomatice

Zgomotul împușcăturilor avu darul să-i alarmeze pe vecinii din clădirile apropiate și blocurile vecine. O femeie libaneză, ieșită în ușa apartamentului ei, îi auzi pe diversioniștii ce se retrăgeau, strigându-se precipitat într-o limbă necunoscută. Un alt vecin, tot libanez, care deslușise câteva crimele de frază, își dădu cu părerea: „Erau israelieni!” Ceilalți vecini, ce își făcuseră și ei apariția, când zgomotele se potoliseră, ridicară din umeri a nedumerire. Israelieni — în plin centrul Beirutului, cum ar fi putut cineva să-și închipuie așa ceva?

Un jeep al „beretelor roșii” (brigada a 16-a a forțelor de securitate interioară libaneză — F.S.I., principala unitate de menținere a ordinii a Beirutului din acel timp), care efectua o patrulare de rutină, fu alertată prin radio de un ofițer de serviciu, de la cazarma din apropiere: „Vedeți ce se întâmplă pe la palestinieni”. Cu puștiile-mitralieră M-16 pregătite, „beretele roșii” se îndreptară în viteză spre imobilele unde locuiau liderii palestinieni. Ajungând la fața locului, căzură în ambuscada comandoului israelian, care tocmai se retrăgea: doi polițiști libanezi fură uciși pe loc. Cărind prin radio întăriri, alte două jeepuri ale F.S.I. sosiră în grabă, fiind permise, și ele, cu rafale de arme automate. La ora unu și douăzeci de minute, un ofițer de poliție libanez striga disperat în emițătorul-radio, cerind să i se trimită de urgență o ambulanță: „Am răniți... Nu știu cine trage!”

La cartierul general al F.S.I., confuzia era totală. De peste tot se primeau telefoane semnănd focuri de armă și încăierări. În cartierul Dora, un garaj fusese aruncat în aer: trei muncitori sirieni și un libanez care dormeau acolo fuseseră uciși

de explozie. În tabăra palestiniană Sabra se auzeau împușcături și explozii. La ora unu și treizeci de minute, un ofițer de poliție, aflat în strada Verdun, comunica prin radio comandamentului: „Aici totul s-a terminat. Criminalii au fugit cu trei automobile civile. Unde să trimit răniții?”

Cu zece minute mai înainte, sediul unei organizații palestiniene din Sabra era atacat de un grup armat îmbrăcat în uniforme de jandarmi libanezi și salopete „Jeopard”. Cțiva diversioniști, apropiindu-se de gările de la intrarea imobilului cu patru etaje, deschiseră simultan focul din revolvele dotate cu amortizor de zgomot. Înainte de a muri, unul dintre palestinienii de gardă reuși să tragă o rafală în aer, dând astfel alarma. Cum la acea oră se mai aflau încă în clădire mai mulți fedaini înarmați, aceștia răspunseră cu foc intens asediatorilor care, aruncând grenade fumigene, reușiseră să pună stăpânire pe primul etaj. Unul din fedainii asediați relata ulterior: „Am telefonat la ora unu și douăzeci la O.E.P. pentru a informa că sîntem atacați de israelieni. Îi recunoscusem imediat. Am cerut să fie prevenit primul ministru libanez”. Retrăgându-se, comandoul israelian avea să arunce în aer o parte a imobilului. Palestinienii înregistrau pierderea a cinci fedaini. Israelienii transportau cadavrele a doi membri ai comandoului.

La ora unu și cincizeci de minute, primul ministru libanez, Saeb Salam, reușea să-l găsească la telefon pe generalul Ghanem, comandantul șef al armatei, anunțându-l de atacul israelian împotriva palestinienilor. Generalul i-a promis că va pune armata în stare de alarmă. Primul tanc libanez ajungea în strada Verdun abia la ora două și zece minute. În acel moment, întregul efectiv al comandoului israelian, împreună cu cei șase „turiști liniștiți”, purtînd cu ei morții și răniții proprii, erau imbarcați la bordul vedetei ce-i așteptase în larg.

Cînd blindatele armatei libaneze și-au făcut apariția în zona unde debarcase la miezul nopții comandoul, nava israeliană se afla de mult în largul mării, îndreptîndu-se, cu toată viteza, spre Haifa, sub protecția aeriană a unei patruli de „Phantom”-uri.

Bătrînul vînzător de fructe, ce putea fi întîlnit, ziua pînă noaptea tîrziu, pe faleza sudică, cu căruciorul său de fructe și storcătorul manual de făcut suc din portocale, rămase foarte mirat de întrebările militarilor care îl găsiseră la vreo douăzeci de metri de plaja unde debarcase comandoul israelian. A văzut el o navă? Unde? Pe mare... A auzit el rafale de mitralieră? Da, a auzit. Și ce-i cu asta? La Beirut se aude obișnuit așa ceva, aproape în fiecare noapte. Și pentru atîta lucru trebuia să se deplaseze pe faleză o întreagă coloană de tancuri?

Operațiunea „turisților liniștiți” se încheiase. La ora patru dimineața, un general israelian, purtător de cuvînt al autorităților militare, ținea o conferință de presă relatînd zăriștilor, sculați din somn, întregul film al acțiunii de comando de la Beirut. Dar, în capitala libaneză, zarva era departe de a se fi potolit. Ea avusese darul să deschidă o adevărată cutie a Pandorei, cu repercusiuni grave, ce au jucat un rol important în desfășurarea ulterioară a evenimentelor, inclusiv în declanșarea conflictului intern libanez.

Premierul Saeb Salam acuzase, a doua zi, comandamentul armatei de neglijență și întîrziere a măsurilor ce se impuneau, cerînd demisia generalului Ghanem. În paranteză spus, acesta fusese rechemat în cadrele active ale armatei nu cu prea mult timp în urmă, după ce, aflat în retragere, îndeplînise, cîțiva ani, funcția de consilier pentru probleme militare al ambasadei americane din Beirut. (Armata libaneză era echipată cu uniforme asemănătoare celor ale armatei americane, înzestrarea sa tehnică fiind asigurată, în mare parte, tot

de Statele Unite). Președintele republicii din acel timp, Suleiman Frangieh, a refuzat cererea premierului, ceea ce a provocat o gravă criză de guvern, Saeb Salam prezentîndu-și, el însuși, demisia. Între palestinieni și statul libanez s-a creat o încordare crescîndă, antrenînd puternice divergențe între forțele politice și comunitare ale țării. Aceasta stare de tensiune a condus, trei săptămîni mai tîrziu, la un mini-război între armata libaneză și forțele armate palestiniene de la Beirut, taberele palestiniene fiind bombardate cu artileria și aviația.

Intervențiile diplomatice ale statelor arabe, ale Ligii Arabe, negocierile dintre Organizația pentru Eliberarea Palestinei și statul libanez au reușit, pînă la urmă, să aplice conflictul armat, care durase mai multe zile, cu pierderi umane de ambele părți. Dar atmosfera de neîncredere creată în urma operațiunii comandoului israelian persista, mai cu seamă că actele de diversiune puse la cale de vecinii de la frontiera sudică continuau să se înmulțească.

Cea mai spectaculoasă acțiune de acest fel avea să fie întreprinsă, spre sfîrșitul anului următor, tot la Beirut. Scenariul pregătirii ei fusese identic cu cel al operațiunii din aprilie 1973. La fel, patru „turisți” străini cu pașapoarte false — britanic, irlandez, vest-german, mexican — veniseră să-și petreacă vacanța la Beirut, închiriînd, la rîndul lor, autoturisme de la o societate specializată. În continuare însă, actele de diversiune nu au fost realizate printr-un atac direct, ci se utilizaseră mijloace sofisticate, ținînd de ultimul strîgăt al tehnicii. Autoturismele închiriate și predate apoi unor complici profesioniști fuseseră transformate în aruncătoare de rachete, cu declanșare electronică. Rachetele erau instalate pe acoperișurile autoturismelor, disimulate în cite o lădiță plată de carton. Ele fuseseră aduse noaptea, fiind parcate printre diversele vehicule din preajma unor sedii palestiniene, chiar în mijlocul Beirutului: sediul central al O.E.P., Centrul de studii palestiniene și Centrul național pentru teritoriile ocupate. La 10 decembrie 1974, dimineața, șaptesprezece rachete cu sistem de declanșare electronică, amplasate pe cele patru autoturisme închiriate de falși turisți, care avuseseră grijă să părăsească teritoriul libanez cu o zi înainte, vor lovi, precis, imobilele în cauză, fără a reuși, din fericire, să producă pierderi umane, în afară de patru persoane ușor rănite.

Impactul psihologic fusese, însă, cu mult mai puternic, înveninînd din nou relațiile dintre palestinieni și statul libanez, dintre libanezii înșiși — obiectiv ce, de altfel, tocmai se urmărea de serviciile secrete organizatoare ale unor asemenea acte de diversiune...

Povestea lui Abu Rish

Strada Hamra (Roșie) era, în timpuri normale, un fel de vitrină a Beirutului modern, cea mai elegantă și mai occidentală arteră comercială a capitalei libaneze, principalul loc de promenadă al tuturor vizitatorilor străini. De o parte și de alta, pe o distanță de vreo doi kilometri cît măsura în lungime, se aliniau hoteluri de lux, restaurante de tip european, cafe-trotuaruri cu aspect parizian și nume franțuzești, supermagazine unde gaseai mărfuri de import din toate colțurile lumii, pravații ce expuneau cele mai noi producții ale unor

15 septembrie 1982. Blindatele israeliene pătrund din toate direcțiile în Beirutul de vest

case de modă cu faimă mondială, cinematografe elegante, se înțelege toate cu aer condiționat, prezentînd ultimele filme premiate la Cannes, sedii ale filialelor unor mari bănci internaționale, săli imense cu jocuri mecanice, librării etalînd cărțile apărute cu o zi înainte în capitalele de pe Sena sau Tamisa, magazine de bijuterii și obiecte de artă, într-un cuvînt, o adevărată explozie a unei agitate activități comerciale și de distracții, care nu înceta măcar o clipă, nici în plină zi, nici în miez de noapte. Aici, pe Hamra, își dădeau întîlnire politicienii, oamenii de afaceri, traficanții de arme și narcotice, liber profesioniștii, spionii, tot felul de personaje misterioase, pierzîndu-se ușor în imensa animație a străzii. Se vorbeau toate limbile pămîntului, se vedeau cele mai diverse costume, europenești sau orientale, oameni de diferite nații și rase.

În a doua jumătate a anului 1981, cînd începe povestea lui Abu Rish, Hamra decăzuse mult, cei peste șase ani de conflict intern deși nu-i provocaseră distrugerii directe, fiind situată în afara perimetrului propriu-zis al confruntărilor armate, reușiseră totuși să-i ștergă fardul opulenței cunoscute cîndva, subțindu-i, uneori, pînă la zero animația zgomotoasă de altă dată, îndeosebi după lăsarea întinerului, cînd circulația pe jos, prin oraș, însemna o adevărată aventură ce se putea termina, destul de des, foarte rău. Din loc în loc, în fața unor instituții publice sau a hotelurilor transformate în diverse comandamente ale grupărilor armate, se vedeau mici fortificații din saci de nisip, în spatele cărora mitralierele așteptau cu banda de cartușe atîrnînd. Și totuși, Hamra rămînea mai departe un simbol al Beirutului trecut și viitor, păstrînd alături de nostalgia vremurilor liniștite speranța într-o revenire la o viață fără gloanțe și bombe. În momentul respectiv, optimismul unei reveniri la normal își făcea tot mai mult loc. Din iulie, un acord tacit, aranjat pe întortocheatele căi ale culiselor diplomatice, făcuse să înceteze focul între palestinienii și israelienii în sudul Libanului; se opriseră și raidurile aeriene ale acestora din urmă; forțele politice interne începuseră să tatoneze condițiile unei reconcilieri; căile de trecere dintre cele două părți ale Beirutului, vegheate de militarii sirieni din „Forța arabă de descurajare”, funcționau aproape permanent. Strada Hamra se încadra și ea, timid, în acest climat ceva mai optimist, animația, în cursul zilei, devenind din ce în ce mai vie.

Cam pe atunci și-a făcut Abu Rish apariția permanentă în zona Hamra, prîpăsit pe cine știe de unde. Se stabilise spre un capăt al străzii, încropindu-și, din lădițe și cartoane aruncate, un adăpost improvizat, pe un loc viran situat în fața unui vechi hotel, unde era cazat un comandament din „Forța arabă de descurajare”. Obișnuia să-și împodobească lațele netunse, ce-i atîrnau pînă pe umeri, cu pene și panglici colorate, după modelul pieilor roșii, și purta atîrnată de gît o salbă de clopoței ce scotea clinchete ușoare la fiecare mișcare. Abu Rish, cum îl spuneau toți în cartier, considerîndu-l drept un nebul inofensiv, trăia din pomenile vecinilor, inclusiv ale soldaților de gardă de la hotelul de vis-à-vis, care îi făceau parte din propriile rații și-l luaseră oarecum sub protecția lor. De altfel, în Orient nebunii sînt priviți cu oarecare condescendență și nimeni nu-și permite să-și bată joc de ei, să le facă cel mai mic rău și se bucură din plin de mila publică.

Abu Rish, avea treizeci-treizeci și cinci de ani, și, în ciuda înfățișării sale jalnice, se deslușea totuși, uneori, la o privire mai atentă, ceva aparte în comportarea sa; se exprima incoerent, în crim-

peie din patru limbi, printre care și germana, și cum „Goethe Institut” (casa de cultură organizată de ambasada R.F.G. la Beirut) se afla prin apropiere, funcționarii acestuia se obișnuiseră să se pomenească, din cînd în cînd, cu el, pe la poartă, cerîndu-le, prin fraze trunchiate și prin semne, să-i dea vreo carte sau vreo revistă veche, din cele ce se aruncau la gunoi. Cînd primea ceva de citit, zdrăngănea bucuros din clopoței de la gît, bucurîndu-se ca un copil la primirea unei jucării. Se așeza, apoi, pe jos, în fața adăpostului său de carton, răsfoind ore întregi de la cap la coadă, și de la coadă la cap, revista sau cartea zdrăncuită, aruncîndu-și însă, din timp în timp, privirea tulburătoare spre comandamentul militar de peste drum. Aștepta oare să-și primească hrana zilnică de la soldații de gardă, sau ce altceva putea să-i treacă prin mintea sa zdruncinată? În zona centrală a Beirutului de vest, începuse să fie cunoscut de mai toată lumea și, deși nimeni nu reușise să-i afle identitatea, de unde venise și pe unde umblase, se bănuia că ar fi fost un om cu școală, exercitînd o profesiune intelectuală, înainte ca cine știe ce nenorocire să-l fi lovit, întunecîndu-i mintea.

Prin iunie 1982, cînd a început asediul israelian al Beirutului de vest cu îngrozitoare bombardamente aeriene, navale și terestre, ce au transformat în ruine străzi și cartiere întregi, zona Hamra a fost și ea lovită pe alocuri, fiind înregistrate destule victime. Timp de trei luni, oamenii au trăit mai mult prin subsoluri, mulți și-au părăsit locuințele, refugiindu-se în locuri considerate ceva mai ferite, sau au pierit sub dărîmăturile unor imobile. Spre sfîrșitul lui august, a intervenit acordul de retragere a combatanților palestinieni din Beirutul de vest, încetînd bombardamentele și oamenii începînd să revină pe la casele lor.

Trupele israeliene se aflau încă la marginea orașului, dar adversarii lor părăsiseră Beirutul de vest și se părea că liniștea avea oarecare șanse să se reîntroneze. La 23 august, fusese ales un nou președinte al Libanului, în persoana lui Bechir Gemayel, tînărul comandant al milițiilor unificate ale coaliției drepte creștine, care rămăseseră neutre în timpul asediului Beirutului de vest, deși legăturile lor mai vechi cu israelienii, ce le apăsionaseră, în trecut, cu arme, încetaseră de mult să constituie un secret. Bechir promisese, la alegerea sa, că intenționează să fie președinte al tuturor libanezilor, pronunțîndu-se astfel pentru o largă reconciliere națională menită să pună capăt definitiv confruntărilor armate interne și să favorizeze normalizarea vieții și refacerea Libanului. El urma să-și preia oficial funcția de președinte al republicii la 22 septembrie.

Între timp, la Beirut sosise și plecase o forță multinațională formată din 3 400 de militari străini — pușcași marini americani, parașutiști francezi și bersaglieri italieni —, însărcinată să mențină ordinea și să formeze o centură-tampon în fața trupelor israeliene pînă la retragerea totală din Beirutul de vest a combatanților palestinieni și a militarilor sirieni din „Forța arabă de descurajare”, urmînd ca, în continuare, armata libaneză să preia controlul și asupra acestei părți a orașului.

La 14 septembrie, tînărul președinte ales Bechir Gemayel pierdea în cursul unui atentat ce aruncase în aer sediul central al partidului său Kataeb (falangele libaneze). A doua zi, sub pretextul asigurării securității locuitorilor Beirutului de vest și eliminării pericolului „eventualelor dezordini” ce ar fi putut fi provocate de moartea tragică a pre-

Palestinieni și libanezi, arestați de israelieni, legați la ochi și de mâini, sînt conduși spre locurile de interogare. Arestarea multora dintre aceștia s-a făcut după indicațiile agenților secretei israelieni, strecurați în prealabil în Beirutul de vest

ședintelui republicii (forța multinațională își încheiase evacuarea), trupele israeliene vor pătrunde în această parte a orașului, rămasă, practic, după retragerea palestinienilor, fără nici o apărare armată.

Povestind intrarea armatei israeliene în Beirutul de vest, un martor ocular relatează că, prin mijlocul străzilor, înaintau cu viteză redusă coloanele de tancuri, în timp ce, de-a lungul trotuarelor, infanteriștii, cu degetul pe trăgaciul armelor automate, se scurgeau în șir indian. Din loc în loc, alaiurile acestea ale zeului Marte, ce treceau nestingherite prin orașul lipsit de apărare, se opreau și, din înălțimea a cîte unuia din blindate, un ofițer de contrainformații, cu un carnețel în mînă, anunța cu voce cavernoasă printr-un megafon portativ: Mohammad... apartamentul doisprezece, etajul patru, din imobilul cu numărul șapte... coboară! Și în acest timp, turelele tancurilor se învîrteau amenințătoare în direcția clădirii indicate. Era arestat, după liste minuțios stabilite de mult timp, oricine ar fi fost bănuit de cea mai mică legătură cu organizațiile palestiniene, chiar dacă avea cetățenie libaneză. Cu mîinile legate la spate, „suspecții”, înghesuți în camioane, plecau spre sud, în zona ocupată, la centrele de triere ale serviciilor specializate israeliene.

Abu Rish, care dispăruse în iunie, cam pe la începutul asediului israelian, și-a făcut și el reapariția tocmai în această jumătate de septembrie atît de dramatică. Vecinii din cartier crezuseră că nebunul cu clopoței fusese ucis în timpul bombardamentelor, pierzîndu-și urma printre mormanele de dărîmături sub care au pierit mulți locuitori ai capitalei libaneze. Dar, spre marea lor surpriză, Abu Rish era viu și sănătos și arăta cu totul altfel decît se obișnuiseră să-l vadă. Nu mai purta pene și panglici legate în păr și nici colierul de clopoței agățat de gît. Dacă nu le-ar fi vorbit, în cea mai coerentă limbă arabă, amintindu-le de zilele cînd cerșea pe la ușile lor, cu greu l-ar mai fi cunoscut în hainele de uniformă, noi nouțe, în care era îmbrăcat. Pe cap purta un chipiu de ofițer, la centură îi atîrna tocul unui revolver, iar pe epoleții vestonului, însemnele gradului de căpitan al armatei... israeliene. Cu o listă în mînă, pregătită de el în prealabil — pe atunci cînd rătăcea stîrnind mila, prin cartierele vestice ale Beirutului, dis-

truse ulterior de colegii săi din aviație și de la artilerie — „nebunul cu clopoței”, în realitate ofițer al serviciilor secrete israeliene, ghida acum operațiunile de arestare a „suspecților” libanezi și palestinieni din rîndurile populației civile supraviețuitoare.

După cum relatează agenția „France Presse” la timpul respectiv, într-o amplă corespondență primită de la trimișii săi în Liban, locuitorii Beirutului de vest au putut constata, în acele zile, că ultimatoarea poveste a „nebunului cu clopoței”, un adevărat subiect de roman de tip James Bond, întrecînd de fapt orice ficțiune, era departe de a constitui o întîmplare singulară. E adevărat că numeroasa cohortă de spioni israelieni ce inundase, de multă vreme, toate sectoarele vieții publice din capitala libaneză, nu purta, în toate cazurile, clopoței de gît și nici nu făceau pe pieile roșii, trecînd drept niște bieți alienați mintali, liniștiți, inofensivi. Astfel, un oarecare Walid Jamal alias... devenise unul din cei mai apreciați militanți ai unuia dintre partidele libaneze aliate cu rezistența palestiniană și luptase cu arma în mînă împotriva trupelor israeliene asediatoare. Un alt „alias” ajunsese la comanda unui grup de luptă, înființat, de altfel, chiar de el și fusese prezent pe baricadele din periferiile sudice ale capitalei libaneze pînă în ultimul moment al bătăliei din iunie — august. Ambii „inamici înverșunați” ai Israelului vor reapărea în zilele ocupației Beirutului, în vechile lor uniforme de ofițeri ai Zahalului (armata israeliană).

Coroșpondenții de la Beirut ai marilor agenții de presă internaționale transmiteau, în acele zile, o serie de relatări și despre alți agenți israelieni infiltrați în rîndurile diverselor organizații libaneze și palestiniene, ca și despre persoane deasupra oricăror bănuieli, dar care s-au grăbit să-și dea jos masca, devenită inutilă, la sosirea trupelor israeliene, în realitate agenți secretei strecurați cine știe de cînd în capitala libaneză.

Și, cum orice poveste are morala ei, în cazul de față ea s-ar putea enunța astfel, mai cu seamă pentru locurile unde se prefigurează o situație tulbură: ferțiți-vă de nebunii cu clopoței, dar mai ales de colegii lor fără clopoței...!

Crăciun Ionescu

ABORIGENII

Vieții și năzuințelor celei mai vechi populații australiene — aborigenii, confrunțați, dramatic, cu dificultățile unui mod de viață străin, impus de coloniștii „europeni”, dar decizi să-și recâștige propria identitate, dreptul la păstrarea valorilor și idealurilor lor tradiționale — revista „Afrique-Asie” le dedică un amplu reportaj, din care publicăm extrasele următoare:

- Ce știți despre aborigeni?
- Străini în propria țară
- Pământ, identitate, egalitate

AUSTRALIEI

„Aborigenii? — întreabă Nicole, locuitoare a orașului Redfern. Nu vreau să-i cunosc, dar cazul lor îmi pare disperat și modul lor de viață este dincolo de înțelegerea mea. Consider că nu am nici un motiv de a vrea să-i cunosc sau să mă interesez de ei”. Nicole este albă, protestantă, de origine anglo-saxonă. Nimic uimitor, deci, că ea nu vrea să-i cunoască pe aborigeni, deși trăiește printre ei. Dacă prezența ei pe aceste meleaguri este datorată hazardului, atitudinea ei față de aborigeni nu are, în schimb, nimic excepțional.

Majoritatea australienilor albi nu au, în general, nimic de-a face cu acești vechi locuitori ai „Nordului profund” al Australiei. Totuși, aborigenii sînt, aici, de peste 40.000 de ani. 99 la sută din istoria umană a continentului este aborigenă. În număr de circa 300.000, la sosirea căpitanului Cook în Terra Australis, acum 200 de ani, aborigenii, rapid decimați, nu mai reprezentau decît o populație de 60.000 de suflete, la începutul anilor 1930. În decurs de un secol, o mare parte din cele 500 de limbi și dialecte ale lor era definitiv pierdută. Aceasta este adevărata față a „colonizării pașnice”, minciună istorică care se aseamănă altor mituri de acest gen.

Primii coloni, criminali condamnați, trimiși în acest vast penitenciar de către Anglia, care dorea să-și debaraseze închisorile suprapopulate — nu cunoscuseră, în țara de origine, decît nedreptatea și violența. Este ceea ce ei înșiși au transmis celor care i-au primit în Australia; bolilor aduse — variolă, tubercu-

Ei, aborigenii, sînt locuitori ai Australiei de peste 40.000 de ani

loză, sifilis —, necunoscute pînă atunci, li s-au adăugat „vînătoria de oameni”, practică ca un sport, sau confecționarea de capcane cu hrană otrăvită, în perioadele de foamete. Obiectivul era să nu mai rămînă nici un singur aborigin în Tasmania. Autoritățile considerau că dispariția totală de pe ansamblul continentului era inevitabilă. S-a decis, deci, să li se „facă moartea mai puțin penibilă”.

Dar, contrar a ceea ce credea ocupantul alb, mare a fost rezistența aborigenilor. Ei au supraviețuit în cîmpurile de concentrare. Aceasta a obligat autoritățile să abandoneze politica de așa-zis „protecționism”, pentru a o adopta pe cea de asimilare, în special cu privire la aborigenii de rasă amestecată. Dar, o dată în plus, rezultatul nu a fost cel așteptat. Aborigenii s-au dovedit imposibil de exterminat, imposibil de izolat, imposibil de asimilat. În final, guvernul a fost con-

ștrîns, în 1967, să le recunoască existența. Căci, pînă atunci, ei nu erau nici măcar incluși în recensăminte. Considerați drept „minori”, nu aveau nici drept de vot. În urma referendumului din 1967, Constituția australiană a fost modificată pentru a permite guvernului federal să adopte legi asupra aborigenilor, în măsură să acționeze asupra tuturor statelor federației și să-i includă pe aborigeni „celorlalte rase” din compunerea populației țării. În 1981, la primul recensămint la care au fost luați în seamă, ei erau 160.000.

Recunoscuți, în sfîrșit, oficial, aborigenii nu sînt, totuși, luați în seamă în realitate. Un aborigin își vede frecvent refuzată intrarea în hoteluri, restaurante, anumite baruri. Australianul „european” — cum îi place să se numească — este gata să admită, în ultimă instanță, drepturile tuturor celorlalte grupări etnice imigrate, precum greci, italieni, vietnamezi, li-

Demonstrație pentru recunoașterea identității aborigene și acceptarea acestor primi locuitori ai continentului drept cetățeni cu drepturi egale cu ceilalți

banezi, dar nu și pe cele ale poporului autentic al acestei țări. „Într-o cafea grecească se vorbește grecește, într-o cafea italiană se vorbește italiană. Toată lumea poate să-și vorbească aici propria limbă — spune Larry, un militant aborigen —, în afara de noi. Ceilalți își au, de asemenea, școlile lor, în propriile limbi. Dar, pentru noi, limba noastră nu mai există în mod practic”. Larry nu vrea să fie acuzat de rasism, la rîndul său. El este conștient că toți acești imigranți, care, în majoritate, datorită constrîngerilor economice, și-au ales Australia drept „nouă patrie”, nu se simt pe de-a-ntregul în largul lor. Chiar avînd naționalitate australiană, ei nu sînt considerați drept „adevărați australieni”. „Dar, cel puțin, ei sînt considerați ca ființe umane și, apoi, au o altă țară, o altă cultură, pe care se pot sprijini — continuă Larry. În vreme ce noi nu avem nici chiar statutul lor. Noi am devenit străini în propria noastră țară”.

Cum se explică faptul că 90 la sută dintre aborigeni trăiesc în pragul sărăciei? Cum se explică faptul că ei suferă de boli care au dispărut total în alte comunități ale țării? Fiecare aborigen are un orb în familia sa, fiecare familie din mediul rural numără un leproș, rata mortalității infantile este de trei ori mai ridicată decît în celelalte comunități, speranța de viață este cu 20 de ani mai scurtă, un aborigen din cinci moare înaintea vîrstei de 40 de ani. Bolile mentale, maladiile respiratorii, gastrointestinale, cardiovasculare, bolile datorate mal-

nutriției, ca și tot felul de infecții sînt mult mai frecvente la aborigeni și apar la o vîrstă mult mai precoce.

Șomajul este o altă problemă gravă care-i afectează pe aborigeni. În statul New South Wales, 77 la sută din populația aborigenă activă este fără lucru. Rata șomajului este, în general, de șase ori mai mare decît pentru restul australienilor. Atitudinile rasiste, ca și ideile preconcepute sînt de vină, în egală măsură, cu lipsa de instruire și calificare profesională. „Singurii aborigeni care au de lucru în această parte a țării sînt, practic, cei care sînt angajați de instituții ce se ocupă de problemele lor — precizează Lyann Munro, administrator al serviciului judiciar aborigen la Redfern. Este de neconceput, de exemplu, să vezi un negru în spatele unei teighele. Exponenții diferitelor grupări etnice pot lucra la bănci, birouri, poștă, dar nu noi”. Ei sînt, deci, constrînși la lucrări manuale, și nici acestea nu sînt întotdeauna ușor de găsit.

Se afirmă că discriminarea rasială este abolită. Legal da, dar ea persistă în maniera cea mai virulentă, în mentalități și în fapte. Nomazi din tradiție, neacordînd decît puțină valoare proprietății materiale, aborigenii sînt, de multe ori, incapabili să se supună ritmurilor unor ocupații cărora din punctul lor de vedere nu le depistează nici măcar utilitatea. În lipsa studiilor necesare, plătiți deseori sub salariul minim, ei se obișnuiesc să apeleze prea des la asistența socială. Una din consecințele ma-

nifeste ale acestei situații este recrudescența criminalității. În vreme ce aborigenii constituie doar 1 la sută din populația totală a Australiei, ei reprezintă 30 la sută din deținuții din închisori. Dar, și acolo, rasismul intervine, căci, în numeroase cazuri, pentru aceleași vini, aborigenii sînt condamnați la pedepse mai grele decît ceilalți australieni de către magistrați albi și, adesea, foarte conservatori.

Deposeați de propria lor cultură și de identitate, mulți aborigeni își caută refugiu în alcool.

Totuși, din ce în ce mai mulți sînt cei care se organizează pentru a-și revendica drepturile și a-și lua în propriile mîini destinul. Mișcarea „așezărilor exterioare” constituie una din dovezi ale acestei voințe. De la începutul anilor '70, grupuri de familii au început să abandoneze zonele rezervate din epoca protecționistă, mergînd să se stabilească pe fostele lor pămînturi, unde să poată să-și mențină un stil de viață tradițional, trăind din cultivarea pămîntului și vînatore și exprimîndu-se prin pictură și alte forme de artă specifice. În acest fel, ei speră să poată salva o cultură pe cale de dispariție definitivă, să dea educația necesară tinerei generații, pentru ca aceasta să-și poată găsi identitatea și încrederea în ea însăși, să învețe istoria, limba, tradițiile și ritualurile sacre de inițiere din triburi și, în sfîrșit, să-și permită să aibă libertatea de a alege ceea ce vrea, să asimileze din civilizația oamenilor albi și să respingă ceea ce consideră ca aspecte negative.

Azi, peste 4000 de aborigeni au ales viața în asemenea așezări. În ciuda controversei iscate de problema aceasta și a neliniștilor — exprimate mai ales de albi — privind riscul că această mișcare ar putea să reprezinte o nouă formă de segregare, un fel de apartheid în sens invers, un fapt este sigur: aborigenii trăind în „așezările exterioare” și-au regăsit un mai bun echilibru sufletec, o identitate și o încredere, pe care nu pot să le procure instituțiile sau programele create de către albi, în vederea ameliorării situației lor. „Oricare ar fi viitorul acestor comunități — declară avocatul Tony Simpson —, ele sînt, cel puțin, un refugiu unde acești oameni pot reflecta, unde își pot reveni din șocul încă dureros al întîlnirii cu civilizația occidentală. Ei vor avea, apoi, timpul să decidă ce cale vor să aleagă, plecînd de la o situație oarecum egalitară”. Avocatul se definește, el însuși, ca un „aliat

profesional" al aborigenilor, în cadrul unui „program de supra-vieuire comunitară”. Pe baza lui, acționează organizații create și controlate de comunitățile aborigene pentru a-și rezolva problemele pe termen scurt, în special în domenii presante, ale justiției și sănătății, în așteptarea unei soluții politice pe termen lung, cum ar fi obținerea unor drepturi asupra pământului. Serviciul judiciar din Redfern, înființat în 1971 de cîțiva militanți aborigeni, este primul de acest fel. Exemplul a fost urmat, în același an, prin crearea unui serviciu medical în localitatea amintită. Lipsa de avocați sau de medici aborigeni a determinat comunitățile să caute cooperarea unor „aliați profesionali” printre neaborigeni, cum ar fi profesorul Fred Hollows, celebru oculist, devenit o legendă vie a Australiei negre. Totuși, nu doctorii sînt cei care administrează serviciile medicale. „Noi sîntem persoanele cel mai puțin importante într-un asemenea centru — declară unul din acești doctori. Comunitatea însăși este cea care se ocupă de tot”. Dacă centrele sînt locul de ajutor medical pentru aborigeni, care, dacă aceste structuri n-ar exista, ar prefera să moară la ei acasă, decît să suporte tratamentul umilitor la care sînt expuși deseori în spitale, ele funcționează, de asemenea, ca locuri de întîlnire și schimburi sociale, pentru menținerea legăturilor de solidaritate între aborigenii dispersați în mediul urban.

Subiectul care suscită, totuși, cel mai mare interes și cele mai vii polemici rămîne cel al pămîntului. Atașamentul aborigenilor față de pămînt, chiar al celor care păstrează puține raporturi cu tribul lor și cu tradițiile, este mare. În strînsă legătură cu legendele creației, nu numai pămîntul este cel considerat sacru, dar și arborii, stîncile adăpostite de el. Fiecare obiect, fiecare lucru este adesea subiect de istorii, servind frecvent de loc de refugiu spiritului vreunui strămoș venerat. Este, deci, esențial pentru aborigeni să-și recupereze locurile sacre și să obțină proprietatea asupra pămînturilor, care le aparțin tradițional. Numai dispunînd de drepturi inalienabile asupra pămîntului pe care ei se gîndesc să implanteze bazele unei independențe economice și să nu mai trăiască din programele de asistență ale guvernului, vor putea să-și regăsească identitatea și demnitatea ca australieni cu drepturi depline.

Azi, ei au acces la 9,71 la sută din suprafața Australiei, adică

„Străin în propria țară”

746.152 km pătrați de pămînt (aproape o dată și jumătate din suprafața Franței). Desigur, este un mare progres, în comparație cu situația existentă acum 10 ani. Totuși, majoritatea acestor pămînturi sînt deșertice, abandonate de cultivatorii albi și nu au decît puțină valoare economică. Este, mai ales, cazul teritoriului din Nord, sub administrarea guvernului federal, unde aborigenii au avut drept la 28 la sută din suprafața departamentului (389.731 km²). Pe de altă parte, pămînturile astfel recistigate sînt, în genere, locuite de aborigenii trăind în trib și nu privesc pe cei din centrele urbane sau semiurbane care n-au, practic, acces la nici un fel de proprietate asupra pămîntului.

„Influența societății neaborigene este atît de mare aici, în statul N.S.W., că mișcarea pentru drepturile asupra pămîntului nu poate avea decît o importanță simbolică” — afirmă ministrul afacerilor aborigene, Pat O'Shane. În acest stat, de altfel, guvernul dă cu o mină pentru a lua cu alta. O lege recentă recunoștea dreptul aborigenilor de a reclama titlul de proprietate asupra pămînturilor care le aparțineau tradițional și care, azi, sînt plasate sub jurisdicția coroanei. O altă lege a legalizat, de curînd, revocarea ilegală a 100 km² de pămînturi de rezervă. Serviciul judiciar aborigen din Redfern a depus o plîngere împotriva guvernului statului N.S.W., acuzîndu-l că acționează în contradicție cu legea federală privind discriminarea rasială. Victoria populației pitjanțatjara, care a obținut un titlu de proprietate asupra a 100.000 km² în statul Australiei de Sud, nu poate fi nici măcar un vis îndepărtat în statele cu reputație rasistă, precum Queensland sau Tasmania. Guvernul din acest din urmă stat a făcut cunoscut că nu există nici un „adevărat” aborigen, „pur sînge”, pe teritoriul său și că to-

talul suprafețelor posedate de aborigeni în Tasmania este de... 1 km².

Revenirea, anul trecut, a laburistilor la puterea centrală a suscitât unele speranțe. Crearea unei legi federale pentru recunoașterea drepturilor asupra pămîntului, care să guverneze legislațiile statelor australiene, figurează printre proiectele guvernului premierului Robert Hawke. Deja atitudinea Canberrei asupra problemei aborigene favorizează o concepție mai pozitivă: să-i lăsăm pe aborigeni să decidă pentru ei înșiși, în loc să dorim să-i învățăm ceea ce ar fi bun sau rău pentru ei. „Dorim să ne limităm intervenția la punerea în lucru a unor structuri pentru realizarea deciziilor lor” — a declarat un responsabil al departamentului pentru problemele aborigene.

În sfîrșit, un consiliu național aborigen, cuprinzînd 36 de reprezentanți, aleși din rîndul propriei populații, funcționează din 1977, avînd drept sarcină centralizarea deciziilor și a revendicărilor aborigenilor și să negocieze în numele acestora cu guvernul federal. Canberra dorește să demonstreze, astfel, bunele sale intenții, reamintînd, totodată, nivelul sumelor consacrate programelor de asistență socială pentru aborigeni: un miliard de dolari, în timpul ultimilor șase ani, adică, în medie, 2.200 de dolari pentru fiecare aborigen. O cifră care ar putea să pară enormă multor australieni albi, dar care nu are, de fapt, o prea mare semnificație dacă este privită ca o compensație pentru nedreptățile făcute acestui popor de 200 de ani încoace. Esențialul rămîne încă de îndeplinit: recunoașterea identității aborigene și acceptarea acestor primi locuitori ai teritoriului ca cetățeni australieni egali în drepturi cu ceilalți. Ceea ce nu depinde, în primă instanță, de numărul de dolari cheltuiți, ci de schimbarea mentalității comunității albe dominante.

Pirateria și fraudă maritimă sint, fără îndoială, tot atît de vechi ca și marina comercială, așa cum o dovedesc numeroase povești ale mărilor. Pirateria, îndeosebi, are o istorie îndelungată și colorată, scrierile despre Sindbad Marinarul, de pildă, demonstrînd elocvent acest lucru. Și, deși nu a reușit niciodată să pună în cauză comerțul maritim, ea i-a frînat totuși dezvoltarea. Astăzi, încă, într-o lume în care mari cantități de mărfuri iau calea apei, fraudă maritimă și pirateria continuă să perturbeze transporturile maritime. Fenomenul este cu atît mai alarmant, cu cît el nu a încetat să se agraveze în ultimii ani. Daunele provocate de fraudă maritimă și piraterie sint estimate la un miliard de dolari anual.

Un studiu elaborat recent de Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD) sintetizează practicile piraților moderni, mai ales practicile frauduloase la care recurg escrocii mărilor în cadrul unor tranzacții aparent normale. Raportul a servit ca punct de plecare în cadrul lucrărilor unui grup interguvernamental întrunit sub auspiciile UNCTAD, pentru examinarea modalităților de combatere a tuturor aspectelor fraudei maritime, inclusiv a pirateriei. Reuniunea a fost convocată la cererea țărilor în curs de dezvoltare, afectate în mod deosebit de fenomenul pirateriei moderne. Aceasta, deoarece o parte relativ importantă a comerțului lor — atît a exporturilor, cît și a importurilor — se realizează prin intermediul transporturilor pe mare.

După cum o indică studiul, registrul actelor frauduloase care afectează transporturile maritime este deosebit de larg. În principal, ele constau din: falsificarea contractelor și a celorlalte documente de transport (cel mai frecvent a conosamentului — factura încărcăturii), escrocheriile legate de un contract de navlosire (de închiriere a unui vas pentru transportul mărfurilor), fraudă implicînd polițele de asigurare, furtul încărcăturii, pirateria propriu-zisă.

Scenarii ale fraudelor prin documente

Deși documentele ce pot fi utilizate cu succes de escroci sint de o mare diversitate, cel mai important este conosamentul, ce pare un instrument ideal pentru realizarea obiectivelor ilicite. El nu servește doar de recipisă pentru bunurile livrate de navlositor, ci și ca dovadă a existenței unui contract de transport al mărfii și, mai ales, ca titlu de proprietate asupra produselor respective.

O metodă utilizată frecvent este cea a falsificării de către vînzător a conosamentului, rezultatul fiind „livrarea” unor mărfuri inexistente. Nava poate exista în realitate, dar poate fi și cu totul fictivă. Docu-

mente suplimentare ce însoțesc în mod obișnuit conosamentul în orice tranzacție comercială, ca factura prețului de vînzare, polița de asigurare sau certificatele de origine și control, pot fi și ele falsificate. Cele mai multe asemenea acte nu sint decît simple formulare, tipărite pe hîrtie obișnuită, contrafacerea lor nefiind o problemă. Este, de altfel, știut că ele se pot procura cu ușurință pe piața ilicită.

Documentele falsificate — între care conosamentul, dovadă a proprietății asupra „mărfii” — sint plasate unui cumpărător inocent, care așteaptă apoi să intre în posesia bunurilor, în portul de destinație. De-abia în momentul în care nava nu sosește, sau sosește fără marfa respectivă, cumpărătorul descoperă escrocheria; e însă prea târziu, căci vînzătorul e de mult dispărut.

O alternativă la scenariul de mai sus constă în livrarea de către vînzător a unor produse într-o cantitate și o calitate inferioară celor specificate în contract. Dacă diferența de cantitate și calitate este atît de evidentă încît ea nu poate scăpa atenției navlositorului, atunci se recurge la falsificarea conosamentului, pentru a se ascunde acest fapt. Dar, de regulă, deosebirea în ceea ce privește cantitatea și calitatea nu este detectată. Aceasta se întîmplă frecvent în cazul mărfurilor transportate în containere, cînd cumpărătorul primește un conosament valid, însoțit de o poliță de asigurare, la rîndul ei, autentică. Certificatul de control este, însă, falsificat de escroc. Cînd nava sosește la destinație, cumpărătorul descoperă, în locul mărfii așteptate, un substitut fără valoare.

Asemenea escrocherii sint posibile întrucît actualul sistem comercial are la bază efectuarea vînzării prin transferul de documente. Cumpărătorului îi este aproape imposibil să inspecteze personal marfa în portul de încărcare (care se găsește, în general, la mare distanță), iar vînzătorul pretinde ca plata să fie efectuată la încheierea contractului, și nu la sosirea bunurilor în portul de destinație. În baza afirmației navlositorului că marfa se află la bordul navei, cumpărătorul acceptă

să o achite în schimbul documentelor de transport. În cel mai bun caz, el poate insista ca inspecția să fie realizată de o agenție independentă, dar, după cum am văzut, falsificarea certificatului de control nu constituie o problemă deosebită pentru escroci.

Tranzacțiile de acest fel se realizează, de regulă, prin intermediul instituțiilor financiare. Cumpărătorul deschide o linie de credit la o bancă din propria sa țară, care solicită unei alte bănci, din țara vânzătorului, să efectueze plata la prezentarea documentelor de transport. Potrivit reglementărilor actuale, această din urmă bancă se rezumă la controlul documentelor, fără a se asigura dacă marfa există în realitate și a fost încărcată la bordul navei.

O altă formă de escrocherie rezidă în falsificarea documentelor de transport de către cumpărător. Uneori, navele ajung în portul de destinație înaintea conosamentului. În asemenea situații, navlositorul depozitează, de obicei, marfa. Dar sînt și cazuri în care, din diverse motive (între ele perisabilitatea relativă a produselor), navlositorul poate livra marfa în schimbul unei scrisori de garanție. Odată ce și-a asigurat primirea mărfii, cumpărătorul vinde conosamentul unei terțe persoane. Cînd aceasta revindă bunurile, navlositorul se găsește într-o situație de neîndeplinire și, de obicei, descoperă că destinatarul inițial a dispărut fără urmă. El este obligat, în acest caz, să acopere pierderea suferită de al doilea cumpărător.

O variantă a acestui tip de fraudă constă în trimiterea de către cumpărător, după începerea negocierii tranzacției, a unei scrisori de credit, contrafactate, direct vânzătorului. Banca „emitentă” nu recunoaște, cum este și firesc, linia de credit, și tot ce-l mai rămîne de făcut cumpărătorului este să încerce să-și recupereze marfa. Cînd trece la acțiune, descoperă, însă, frecvent că aceasta a dispărut.

Au existat cazuri — este adevărat, mai rare — de complicitate a cumpărătorului cu vânzătorul, victima fiind instituția financiară. Cele două părți ale tranzacției trimit o falsă scrisoare de credit, aparent emisă de o bancă din țara de destinație, băncii corespunzătoare din

țara de origine. Formularul scrisorii de credit este, în aceste cazuri, autentic, el fiind obținut grație sprijinului unuia din funcționarii băncii emidente cu acces la asemenea documente. Odată cu scrisoarea falsă de credit sînt furnizate și detalii ale sistemului de contabilizare al băncii emidente — cerință esențială pentru acceptarea, de către cealaltă bancă, a documentului. Sînt contrafactate, apoi, și celelalte acte de transport — conosamentul, factura prețului, certificatul de control etc. — menționate în scrisoarea de credit. După controlul documentelor, banca din țara de origine a „mărfii” efectuează plata și, doar în momentul în care cere băncii „emitente” a scrisorii de credit rambursarea sumei, fraudă este descoperită. O condiție a succesului operațiunii a constat, în ultima perioadă, în limitarea valorii tranzacției la mai puțin de un milion de dolari, deoarece, la sume mai mari, banca plătitoare ar fi solicitat confirmarea contului respectiv de către banca emitentă. Evident, în urma unor asemenea escrocherii, instituțiile financiare au devenit mai circumspecte, procedînd la verificarea liniei de credit și la sume mai mici.

Fraude legate de un contract de navlosire

Escrocheriile de acest fel sînt comise fie de navlositor contra armatorului, prin eludarea plății închirierii, fie de armator contra navlositorului sau a proprietarului încărcăturii, prin perceperea forțată a unei plăți suplimentare exorbitante.

În primul caz, un navlositor închiriază un vas pe un anumit termen, obligîndu-se să achite navlul la intervale regulate. El oferă condiții foarte avantajoase pentru armator. Navlositorul subînchiriază apoi vasul unei terțe persoane. Cînd marfa este încărcată, el emite conosamentul, încasează navlul și încetează plata datorată proprietarului cargoului. De regulă dispăre.

În fraudele comise de armator contra navlositorului sau proprietarului, cel mai frecvent scenariu este următorul: un vas navlosit este adus într-un port dinainte stabilit pentru a fi supus, chipurile, unor reparații. În acel moment intervine un creditor care reține vasul pentru neplata unor datorii de către armator. Prin hotărîre judecătorească, cargoul este vîndut. Noul proprietar nu recunoaște, în acest caz, contractul inițial de navlosire, reclamînd un navlu mai mare. Ulterior, se constată că armatorul, creditorul și noul proprietar au lucrat mină în mină.

Fraude comise prin devierea vasului de la ruta stabilită

În esență, escrocheriile de acest fel constau în furtul mărfii. Ele sînt comise de armator, care dă dispoziție căpitanului navei, cînd acesta se află în marea liberă, să se îndrepte spre o altă destinație, unde produsele sînt vîndute. Apoi, fie că nava este scufundată în mod intenționat, fie că ea „dispare”, pentru a reapare sub alt nume și alt pavilion național. Acest tip de escrocherie survine cel mai des în regiunile în care, din cauza războaielor, tulburărilor și altor factori, există zone portuare lipsite de o supraveghere și un control stricte, fiind posibile, deci, vînzările ilegale. Existența unor zone portuare cu comerț liber în unele țări facilitează și ea asemenea fraude.

Nu toate fraudele „de deviere” sînt premeditate. O parte se produc în cazul apariției unor probleme ulterioare încheierii contractului de navlosire — neplata închirierii sau durată excesivă a perioadei de așteptare în rada porturilor. În anii '70, aglomerarea unor porturi din vestul Africii a constituit cauza a numeroase devieri frauduloase de cargouri.

Fraude implicînd polițele de asigurare

Escrocheriile de acest tip sînt foarte diverse. Multe dintre ele implică o prezentare falsă sau nedivulgare a unui fapt material — în mod obișnuit privind valoarea obiectului asigurat sau chiar existența lui. Această fraudă poate surveni atît în asigurarea navei, cit și a încărcăturii. Ea este comisă prin scufundarea intenționată a vasului, dacă acesta este asigurat cu o sumă ce îi depășește valoarea sau dacă este asigurat o marfă inexistentă (caz în care armatorul încasează ambele polițe de asigurare, atît a vasului, cit și a „mărfii”). Pentru a evita plata polițelor, banca trebuie să dovedească sabordarea vasului, ceea ce constituie o acțiune foarte dificilă, dacă nu imposibilă. O variațiune pe această temă constă în dispariția fictivă a navei, care, cum am văzut mai sus, poate reapărea, ulterior rebotezată.

Fraude diverse

Escrocheriile cele mai frecvente, cuprinse în această categorie de studiu UNCTAD, sînt furturile ce survin în porturi. Ele au drept cauze ambalarea și depozitarea nea-

decvate, întârzierile în manipularea mărfii, controlul superficial. Se apreciază că, dacă nu sînt adoptate măsuri pentru curmarea lor, aceste fraude pot avea consecințe importante pentru economiile țărilor în curs de dezvoltare (în cazul porturilor calificate ca nesigure, polițele de asigurare sînt mai mari, în timp ce dispariția mărfii poate genera neîndepliniri ale planurilor de producție sau pierderea piețelor de desfacere).

Pirateria

Termenul pirateriei este utilizat în mod obișnuit pentru a desemna un registru larg de acte violente pe mare, care nu se încadrează, toate, definiției oferite de dreptul internațional. În articolul 101 al Convenției Națiunilor Unite asupra dreptului mării, din 1982, care reiterează articolul 15 al Convenției de la Geneva asupra mării libere, din 1958, „pirateria constă din oricare din următoarele acte:

a) orice act ilegal de violență sau deținere, ori orice act de furt, comis în scopuri particulare de echipajul sau pasagerii unei nave particulare și îndreptat: 1. în marea liberă, contra altei nave, ori contra persoanelor sau proprietății aflate la bordul unei asemenea nave; 2. contra unei nave, a persoanelor sau proprietății într-o zonă aflată în afara jurisdicției oricărui stat;

b) orice act de participare voluntară la o operațiune piraterească;

c) orice act de incitare sau facilitare intenționată a unui act cuprins în subparagrafele a) sau b)“.

În ultima perioadă s-a înregistrat un număr crescînd de furturi și jafuri isoțite de violență și chiar omucideri, comise de bande de trei-patru pînă la 30 de oameni, ce operează la bordul unor ambarcațiuni diverse, de la simple canoe sau bărci cu motor la șalupe de mare viteză sau chiar nave mai mari. Ele s-au produs în zone portuare, în ape teritoriale (unde navele așteaptă intrarea într-un port sau parcurgerea unei strimtori) ori în marea liberă. Acțiunile de acest tip, înregistrate contra navelor comerciale, implică existența unor bande cu sediul pe uscat.

Actele de piraterie comise se produc în zone unde există o concentrare mare de trafic maritim și, în același timp, măsuri de asigurare a legii și ordinii insuficiente, fiind facilitate de condiții economice și sociale locale favorabile. Este o realitate că pirateria pune, în zilele noastre, grave probleme transporturilor maritime de mărfuri. Știrile despre atacarea unei nave în largul anumitor zone de coastă sînt tot mai frecvente.

Raportul UNCTAD conține o amplă analiză a diverselor reforme preconizate pentru actuala structură a transporturilor maritime internaționale. Printre recomandările avansate figurează modificarea reglementărilor bancare aplicabile plăților ce se efectuează la prezentarea scrisorilor de credit, stabilirea unor noi metode de transfer al titlului de proprietate asupra mărfurilor transportate, înregistrarea la un organism unic a conosamentelor, emiterii unor conosamente imposibil de contrafăcut, urmărirea în mai bune condiții a deplasării navelor, determinarea mai exactă a responsabilității armatorilor și navlositorilor. Se propune, de asemenea, realizarea unei cooperări mai bune între state pentru combaterea actelor de piraterie, întărirea prerogativelor autorităților în materie de jurisdicție și extrădare față de cei ce emit acte de fraudă maritimă și piraterie.

Nici fraudă maritimă și nici piraterie nu constituie probleme noi pentru traficul maritim internațional. Cîtă vreme ele nu au depășit un nivel considerat „acceptabil”, cercurile maritime și comerciale nu au simțit nevoia adopției unor schim-

bări structurale. Ultima perioadă a adus, însă, apreciază studiul UNCTAD, o recrudescență marcată a actelor de fraudă maritimă și piraterie, ceea ce face ca anumite reforme să devină obligatorii pentru contracararea fenomenului.

Cele mai frecvente victime ale acestor acte sînt țările în curs de dezvoltare, din cauza experienței lor mai reduse în ceea ce privește transporturile maritime și comerțul. Dar ceea ce face ca ele să devină victime ale diverselor acte de escrocherie și ale pirateriei este existența, în actualul mod de organizare și reglementare a transporturilor maritime și comerțului, a unor lacune și porțițe de scăpare de care pot profita escrocii, iar aceasta este o problemă ce afectează toate țările – toate fiind, în principiu, victime potențiale. Iată de ce, conchide studiul UNCTAD, adoptarea unor măsuri practice de restructurare a cadrului în care se desfășoară transporturile maritime internaționale și comerțul constituie o problemă a întregii comunități internaționale care trebuie soluționată fără întârziere.

Constantin Țintea

Fildeşul în pericol

Peste 60 000 de elefanți sînt uciși anual în Africa, se arată într-un raport al specialiștilor Uniunii internaționale pentru apărarea naturii și resurselor naturale. Uriașele pachiderme sînt omorîte, de regulă, pentru fildeș. Numai în cursul anului trecut, din Africa s-au transportat spre unele din țările din Asia și America Latină peste 800 de tone de fildeș. Specialiștii afirmă că, pentru prevenirea dispariției totale a elefanților africani, este necesar să se organizeze o luptă necrutătoare împotriva braconajului, să se instituie cote mici de vînătoare și să se efectueze un control drastic asupra exportului de fildeș. După 300 000 de ani de existență, elefantul african este, așadar, o specie pe cale de dispariție. Un ultim recensămint al faunei acestui continent indică faptul că, aici, mai supraviețuiesc doar circa un milion de exemplare. Dacă nu se vor lua măsuri severe de protecție a acestor mamifere uriașe – splendide și, altădată, punct de refe-

rință în peisajul continentului negru – ele vor ajunge la un număr insuficient pentru a se asigura perpetuarea. În patru țări africane – Gambia, Guineea-Bissau, Lesotho și Swaziland –, elefanții au dispărut complet.

Jubileu

1984 a fost proclamat în Franța „An al automobilului”. Acțiunea nu s-a făcut, de data aceasta, în scop publicitar sau pentru a corija proasta conjunctură a pieței, ci pentru a marca apariția în Franța, în urmă cu 100 de ani, a primei trăsuri cu motor care avea să declanșeze „era automobilului”. Jubileul este marcat de o serie de manifestări automobilistice, între care parada vechilor vedete pe patru roți și „raliul veteranilor” pe un traseu de 3 000 km.

Promptitudine

Colaboratorii din Paris ai ziarului american „Washington Post” au fost surprinși de cererea adresată de redacția de peste ocean: un articol despre sociologul francez Raymond Aron scris de Jean Paul Sartre, ... mort în 1980. Și iată, acum, răspunsul corespondenților de la Paris: Putem transmite numai un material despre actualul guvern francez – comentator de Gaulle. O.K.?

Ouro Preto, orașul aurului din statul Minas Gerais. În perioada epocii coloniale, căutătorii metalului galben au făcut din această așezare o adevărată capodoperă a arhitecturii baroce

PE TAPAJOS, printre căutătorii de aur

Febra cauciucului, a aurului, a cafelei. De-a lungul timpului, Brazilia, pământ bogat, al făgăduinței, și-a scos la lumină, rînd pe rînd, una sau alta din resursele sale, redescoperindu-le, adesea, pe cele vechi, găsind mereu altele noi. Zone întregi sînt încă neexplorate, ascunzînd, dincolo de zidul de nepătruns al vegetației junglei, comori existente, sau doar bănuite, sau chiar doar visate. Peste tot există „căutători”, acolo unde speranțele abia încep, unde exploatarea pe scară largă încă nu este posibilă sau prea puțin rentabilă. Prospectarea se dovedește o adevărată aventură, despre care se va vorbi imediat. Vor apărea atunci reporterii. Așa vor face de pildă, Michel Trichet și Francois Casteran, de la agenția „France Presse”, care vor publica mai multe reportaje despre căutătorii de aur din Amazonia, din care reproducem mai jos largi extrase.

Tone de pămînt sînt dislocate în căutarea prețiosului filon aurifer

Una din regiunile Amazoniei, altădată prosperă prin recolta sa de cauciuc, cunoaște acum „iureșul auru-lui“. Este o vale imensă, spre care oamenii nu înce-tează să sosească în flux continuu, lună de lună, ve-nind din toată Brazilia, dar și din Antile sau din alte zone ale Caraibilor. Itaituba este noua capitală a auru-lui.

Valea fluviului Tapajos, fluviu lung de 1950 de km, se află în sud-vestul statului Para, mărginită la nord și la vest de Amazonas și la sud de Mato Grosso. Flu-viul se varsă în Amazon, la Santarem, fiind, în mare parte, navigabil și cu multe căderi de apă, care as-cund un inestimabil potențial hidroelectric. Pământul făgăduinței – bogat în diverse minerale, ca și în latex și alte esențe prețioase – se întinde de la Itaituba pînă la Tapajosul superior, unde, se spune, se află cea mai mare concentrație auriferă din lume. Itaituba este cen-trul auruului din această regiune. Pe singura stradă co-mercială a acestui oraș cu 20 000 de locuitori, afișe mari anunță: „Aici se cumpără aur“. Prezența metalu-lui galben este permanentă: farmacia se numește „Cupa de aur“, singurul cinematograful – „Cinema do ouro“ și așa mai departe. Itaituba, care păstrează, încă, în port o veche biserică din epoca misionarilor care se aventurau în teritoriul amazonian al indigeni-lor, nu trăiește decît prin și pentru aur. Orașul adună metalul prețios strîns din sutele de „garimpos“ (mine), dispersate pe mii de kilometri pătrați de pădure, în sudul localității. Alături de magazinele care cumpără prețiosul metal galben, comerțul cel mai înfloritor este cel specializat în materiale de prospectare: pompe, lo-peți, cazmale, fierăstraie, prelate etc., dar și de aparatu-ră ultramodernă pentru scufundări subacvatice, pro-prietarii celor două feluri de comerț fiind, în general, aceiași.

Aurul se află, însă, doar în tranzit la Itaituba, înainte de a se transforma în averi la Rio de Janeiro, Sao Paulo sau Belem. Orașul însuși nu trage nici un folos, dovadă locuințele și magazinele modeste, con-struite în grabă, cu acoperișuri din tablă ondulată. Chiar și cel mai bogat om din regiune, Jose Candido de Araujo, supranumit și „Ze Arara“, nu face excep-ție. Îmbrăcat întotdeauna în pantaloni scurți, cu o cin-gătoare lată la brîu, își părăsește rar prăvălia, unde in-tră mai mult de 60 la sută din aurul găsit în regiunea Tapajos. Pentru fiecare kilogram pe care îl ia, și apoi îl vinde statului, cîștigă o cotă însemnată. Sînt luni cînd vinde și 500 kg de aur. Proprietar peste nouă mine, unde lucrează 3000 de oameni, „Ze Arara“, nu-mit așa pentru că poartă o pană de papagal la beretă, are o societate de avioane-taxi, cu trei aparate, o pro-prietate de 25000 de hectare, cu 3000 de capete de vite, fără a mai vorbi de tot felul de afaceri pe care le în-virte în oraș.

„Ze Arara“, 52 de ani, numit și „regele auruului din Tapajos“, s-a „pierdut“ în pădurea amazoniană acum 20 de ani. Cu calm, în șapte ani de muncă, a strîns 18 kg de aur. Azi, este stăpînul unui imperiu, în care in-tră și „Yacht Club“-ul din oraș, unde vin să se dis-treze proprietarii de „garimpos“, comercianții bogați, deținătorii pistelor de aterizare, care percep taxe pen-tru fiecare mișcare a aparatelor de zbor. Obsedat de cîștig, nu suportă nici o concurență și nu ezită să su-praliciteze la preț, pentru a zdrobi alte oferte.

Imense inscripții anunță: „Se cumpără aur“.

De la intrarea lor în micul aeroport de la Itaituba, la 800 de km sud-vest de Belem, în Amazonia, căutătorii sînt invitați să-și vîndă săculețul cu pudră de aur,

strînsă cu răbdare timp de săptămîni și luni, în plină junglă, pe fluviul Tapajos.

În aeroport, unde se amestecă o lume pestriță de aventurieri și sărmani, piloții de pe avioanele-taxi își fac în grabă planurile de zbor, înainte de a pleca spre una din exploatarea pierdute în junglă. Un pilot bron-zat, cu ochelarii ridicați pe creștetul capului, cu părul blond și pantalonii băgați în cizme, ca un adevărat ac-tor de la Hollywood, se pregătește de zbor. În aparatu-l său, o familie de „garimpeiros“ (căutătorii de aur) stă strivită între saci de orez, cutii cu roșii, lăzi de bere. Pilotul este grăbit, căci abia poate face față ce-rierii. Pe pista de decolare se stă la rînd, deși sezonul ploilor, cînd apele se umflă, face extrem de compli-cată munca oricărui „garimpeiro“.

La Itaituba sînt circa 80 de avioane. În sezonul us-cat, sînt peste 160, cu o medie zilnică de 130 de deco-lări și aterizări, între 6 dimineața și 5 după-amiază. Aeroportul din Rio înregistrează, în medie, 240 de so-siri și plecări în 24 de ore. Turnul de control din Ita-tuba lucrează într-un ritm infernal.

Pe noua pistă de aterizare, construită după ce un avion de pasageri răsesse pur și simplu cîteva zeci de aparate „Cessna“, în timpul unei aterizări greșite, mi-cul aparat ia viteză, după care se ridică deasupra ape-lor pline de „vitoria regia“, nufărul gigant al Amazo-niei. Apoi pilotul ia legătura prin radio cu cei de la ex-ploatările de aur. „Trebuie mereu să le semnalăm po-ziția, pentru a evita accidentele din cauza vremii proaste și mai ales ca să le putem spune cînd sîntem în dificultate și să le indicăm locul unde am căzut“. Se în-tîmplă des acest lucru: aparatele sînt slabe, se pră-bușesc ușor, se moare ușor. Pilotul arată o pată albă pe malul rîului. Este pista de la Mundico Coelho, care deține recordul accidentelor. Cele mai multe – pen-tru că piloții își asumă riscul să aterizeze, deși pista este aglomerată. Rezultatul: aripi sfărîmate, coliziuni în lanț, elice date peste cap. Blondul, căruia i se zice și „francezul“, pentru că îl cheamă Denis, este foarte bun cunoscător al locurilor. „Este dintre cei mai buni“, se spune pe seama lui, cunoscîndu-i-se pasi-u-ne pentru zbor și pentru Amazonia, „singurul loc unde aventura este posibilă“, spune el.

După o oră de zbor, cu ajutorul ceasului și busolei, pilotul încearcă să-și dea seama dacă a ajuns deja la locul de destinație. Trecuse de alte „garimpos“, ca „Piranha“, „Perdidos“. Pare puțin dezorientat. În spa-tele carlingii, femeia începe să se neliniștească. Cinci minute mai tîrziu, avionul zboară deasupra rîului Cre-pori, cu convoaiele sale de plute cu prelate albastre: sînt așa-numitele „balsas“, echipate cu pompe puter-nice, care draghează pe fundul apei, tot pentru a scoate aur. „Motoarele sînt aduse, piesă cu piesă, cu avionul“, spune pilotul. Este o investiție importantă, dar rentabilă. Aproape fiecare pilot are cîteva aseme-ne „balsas“, pe care le încredințează unui interme-diar: o activitate care sporește veniturile deja impor-tante.

Înainte de a coborî la Creporizinho, aparatul „Ces-sna“ survolează cîteva piste de-a lungul fluviului Cre-pori, unde arborii au fost tăiați, ca să nu împiedice aterizarea. „Pista este bună“, spune Denis, care, după un viraj brusc, coboară spre o fișie de pîmînt ce pare extrem de strîmtă. Pasagerii sînt aruncați într-o parte și într-alta, dar avionul se oprește apoi repede. Pentru pilot este un joc de copii, cînd știi că aterizează ade-sea pe piste în curbă sau situate între două dealuri. Avionul este descărcat imediat, în timp ce o femeie, „agent de voiaj“ local, vizează operațiunile de îmbar-care a mărfurilor și pasagerilor. După ce ia cîteva scrisori să le pună la poșta din Itaituba, Denis repune motorul în mișcare, făcînd semn că se întoarce peste două-trei ore. Pentru pilot, este zi obișnuită. Cînd operațiunile sînt mai delicate, se apelează la un indian,

Coronha, copilul cel mai experimentat al acestor „aviatori nebuni” din Itaituba. Coronha este singurul care cunoaște toate pistele din regiune și care îți arată drumul pe orice vreme. Știe să-l învețe pe pilot cum să atace pista și este imbatabil în materie de precizie.

Dintre sute de „garimpos”

Circa douăzeci de barăci de lemn, între care o băcănie și trei baruri – acesta este Creporizinho, unul din cele câteva sute de „garimpos”, puncte de exploatare a aurului, pierdute în jungla amazoniană dintre fluviile Tapajós și Jamanxim, la mai mult de 300 de kilometri de Belem.

La intrarea în sat – dovadă că aurul nu a înăbușit, chiar și pentru „garimpeiros”, pasiunea de căpății a oricărui brazilian – 11 tricouri albastre, puse la uscat lângă 11 chiloți albi. Echipa așezării joacă în fiecare duminică împotriva altor echipe ad hoc, care își acordă, cu orgoliu, numele de „Flamengo” sau de „Vasco”, marile echipe de fotbal din Rio de Janeiro.

Miguel, 18 ani, servește drept ghid pe potecile întunecoase, care duc spre „baixao”, acele mici exploatare de aur săpate de numai patru sau cinci oameni. Sint circa 1000-1500 de asemenea căutători numai la Creporizinho. Încărcați, fiecare, cu cîte 30 de kilograme în spate – unelte de lucru –, „os garimpeiros” pleacă spre carierele de aur, unde nu vor ajunge decît după trei zile de mers. Plini de răni, datorate mușcăturilor de „murisoca” și „mutuca” (tînjari și muște uriașe, care sug sîngele), muncesc pînă la epuizare, pentru a scoate cîteva grame de aur din tone de pămînt răscolit.

De fiecare dată, cînd o zonă este considerată promițătoare, după cîteva lopoți de pămînt, începe exploatarea: sînt tăiați arborii giganti și se sapă pînă la doi metri adîncime, înainte de a se ajunge la straturile aurifere. Se sapă timp de o săptămînă, apoi, săptămîna următoare, pămîntul se spală.

Înainte de a ajunge la „baixao”, ești avertizat: aici, curioșii nu sînt agreeți. Un om din doi poartă o armă la centură. Dar prezența lui Miguel, care visează să se facă pilot și nu să caute aur, nu trezește nici o teamă. „Garimpeiros” fac o pauză pentru a oferi o „cafezinho” (o cafea mică) vizitatorului.

Acești oameni care vin, în cea mai mare parte, din regiunile secetoase ale nord-estului, bogați în cîteva grame de aur după mai multe săptămîni de lucru, merg, cel mai adesea, să-și cheltuiască agoniseala la Creporizinho, risipind banii pe nimicuri și pe alcoolul din trestie de zahăr. Fiecare are talonul său de căutător de aur. Unii lucrează independent, alții contra salariu. Primesc atunci, în medie, de zece ori mai mult decît un hamal din Belem.

Adevărata muncă de „garimpo” este însă cea care se face pe rîul Crepori, cu ajutorul acelor „balsaos”, plute echipate cu pompe puternice. Cei 2 000 de „garimpeiros” de la Mundico Coelho, nu departe de Creporizinho, ajung astfel să scoată, în anumite zile, pînă la 30 de kilograme de aur din fluviu. Riscurile sînt, însă, mari. Fără nici un fel de pregătire specială sau de sisteme de securitate, plonjorii însărcinați să așeze pe fundul apei enorme furtunuri, la șase sau șapte metri adîncime. Își lasă adesea, aici, propria viață. Mediul este de doi morți pe lună.

În timpul zilei, Creporizinho este aproape gol: cîteva femei și cîțiva copii. O fetiță de doi ani se min-

drește cu ceea ce a primit la aniversarea sa: un dinte de aur. Femeile așteaptă bărbații să se întoarcă pentru a le cere aur pentru cercei și brățări. Adesea își petrec ziua cu o cană de bere în față, care costă de trei ori mai mult ca la Belem. Singura distracție este sosirea avioanelor care aduc provizii. Află atunci care este cursul aurului la Itaituba, pentru a putea negocia cu băcanul din Creporizinho, care cumpără metalul galben de la cei ce nu-și pot plăti prețul unui bilet dus-întors în oraș. „Toată lumea exploatează pe toată lumea și fiecare cîștigă ceva”, zice un pilot care, după ce bea o cafea, se urcă în avioneta sa.

De sus, nimic nu lasă de presupus că circa 2 000 de oameni lucrează în mijlocul pădurii dese. Singurele semne ale prezenței omului sînt petele albe ale pistelor de aterizare, iar, pe fluviul Crepori, petele albastre ale carierelor subacvatice. Pilotul afirmă că săpăturile făcute cu echipa lui i-au adus săptămîna trecută 500 de grame de aur. Cîștigurile lui de pilot de avion-taxi și de căutător de aur îi vor permite să-și cumpere un hidroavion și să se specializeze în transportul fluvial pe Tapajós. „Există mult aur în acest fluviu, dar exploatarea sa nu a început încă”, asigură el. A zburat, azi, timp de opt ore și a făcut 2 400 de kilometri. Se întoarce, deci, la Itaituba, ca să-și verifice motorul și trenul de aterizare.

La Jatoba, nimeni nu fură aur

Lîngă Cuiaba, în Mato Grosso, mii de oameni sapă, spală pămîntul și-l cern în căutarea licărului unei pepite sau a unui minuscul grăunte de aur. Asta se întîmplă la Jatoba, circa 30 de km mai la sud de Cuiaba. Cu o săptămînă înainte, un important post de televiziune anunțase, în întreaga Brazilie, că un șofer de taxi descoperise aici, din întîmplare, o pepită uriașă.

Încep, deci, săpăturile. Cine știe? Poate se va descoperi o nouă Serra Palada, muntele de aur pe care 25 000 de „garimpeiros” l-au transformat, într-un singur an, într-o imensă groapă, pentru a extrage 11 tone de aur. Se află în statul Para, în mijlocul pădurii tropicale a masivului Carajas.

La Jatoba, lucrează deja 2 000 de „garimpeiros”: în sort, cu bustul gol, pălării pe cap și pungi agățate la centură, unde se află toată averea lor – hîrțile de identitate, fotografiile de familie și pepitele, pe care le arată în mijlocul palmelor lor bătătorite. Vin mereu alții, cu cîte o valioară în mînă, din toate colțurile țării: din Mato Grosso și chiar din Rondonia și Para, după o călătorie de cîteva zile cu autocarul. La început își caută un loc de dormit. În grupuri de patru sau cinci, agată o folie mare de plastic între cîteva pomi. Cîteva cufere constituie mobilierul. Iar pentru dormit, întind hamace. Genivaldo, de vreo 40 de ani, cu ochi foarte limpezi pe o față închisă, arsă de soare, cu o cicatrice pe piept, nu este satisfăcut. Este un „garimpeiro” de profesie. A venit cu avionul de la Porto Velho, îndată ce a auzit la televizor despre aurul de la Jatoba. Drumul l-a costat destul de mult. Dar în prima zi a găsit 15 grame de aur. „Cu asta îmi plătesc drumul de întoarcere. Mai găsesc mîine ceva. Mina asta nu dă, totuși, aur destul. Nu merită deplasarea”. Și bombăne împotriva anunțului de la televizor. „Nu s-a vorbit nicodată atîta de aur ca acum, cînd a crescut șomajul,

Pentru spălarea pământului, apa este adusă uneori de la mare distanță

Adesea, grăuntele galben este scos cu răbdare din nisipul de pe fundul riului

spune el, mai să crezi că totul se face special". Ednin are 20 de ani și e mai puțin pesimist. În picioare, lângă cutia în care spală nisipul, privește fascinat, în mijlocul palmei, trei minuscule grăunți de aur. Este pentru prima dată că le găsește. Locuiește la Cuiaba. Pentru el, investiția a fost neglijabilă: muncitor necalificat, nu are nimic de pierdut. Marco Tulio Soares este și el un „garimpeiro” novice. Vine din Mato Grosso de nord, unde a sosit cu șase luni în urmă din Rio Grande do Sul, împreună cu familia, ca alții alții. Aici își încearcă norocul, lucrând alături de oameni cât se poate de simpli.

Doi inspectori de la Casa federală de economii au sosit la fața locului pentru a vedea dacă producția justifică instalarea unui post de cumpărare a aurului. La prima vedere, cei 2000 de lucrători nu scot mai mult de un kilogram de aur pe zi. Este prea puțin. Aur există, dar este un metal din aluviuni. Trebuie săpat prea mult și, mai ales, apa lipsește, la Jatoba, pentru un spălat eficient al pământului. Se vorbește, de aceea, de săparea unei fântini arteziene sau a unui canal de derivație, pentru a aduce apa din râul care curge la doi kilometri mai departe. Pentru moment, apa este adusă de camioanele cisternă, deci trebuie plătită. Și proprietarului terenului trebuie să i se dea 10 la sută din valoarea aurului extras.

La Cuiaba, oraș cu 220 000 de locuitori, nimeni nu crede prea mult în mirajul săpăturilor. Rames Bucair, geolog, speolog, naturalist și proprietar al unui bogat muzeu, în care sînt expuse diamante brute și piese arheologice, povestește: „Aur a existat aici întotdeauna și de aceea Moreira Cabral a fondat orașul, cu 275 de

ani în urmă. Dar trebuie căutat și nu este ușor. Trebuie, bineînțeles, să ai noroc”. Și arată o pepită de 20 de grame, pe care a găsit-o în grădina casei, cu cîțiva ani în urmă. Explică împrejurările: „Înainte ca străzile să fie asfaltate, cei din Cuiaba mergeau, după ploaie, să caute aur, așa cum alții merg după ciuperci”. Ploaia spăla solul și, cîteodată, apărea o pepită. Așa a găsit-o și Bucair, după o furtună, în pământul săpat cu ocazia unor lucrări de canalizare. Nu e de mirare că febra aurului i-a cuprins pe mulți. Așa a apărut Jatoba, în Mato Grosso, Serra Pelada, Cumaru, în estul statului Para. Zeci de mii de oameni, înaintînd în șir indian, cu saci grei de pietriș aurifer pe umăr, au săpat groapa uriașă de la Serra Pelada, un fel de antipiramidă, plină de scări rudimentare de lemn...

La căderea nopții, piloții și căutătorii de aur se instalează în baruri, în jurul unui pahar de „cachaca” (alcool din trestie de zahăr). Amețiți de băutură, mulți își fac socoteli de viitor, despre garajul „de mîine”, unde se va afla, în mod sigur, un Rolls Royce sau un Jaguar. Tirziu, către miezul nopții, apar femeile, pline de bijuterii, dar apariția lor nu provoacă vreun entuziasm special. Ceea ce frapază este sclipirea permanentă a mult căutatului metal. Căci toată această lume de aventurieri are regulile sale precise: poți face o crimă din motive de morală sau cu mintea încețoșată de „cachaca”, dar nimeni nu fură aur. El există, aici, la îndemîna oricui, în cantitate mai mare sau mai mică. Depinde de șansă...

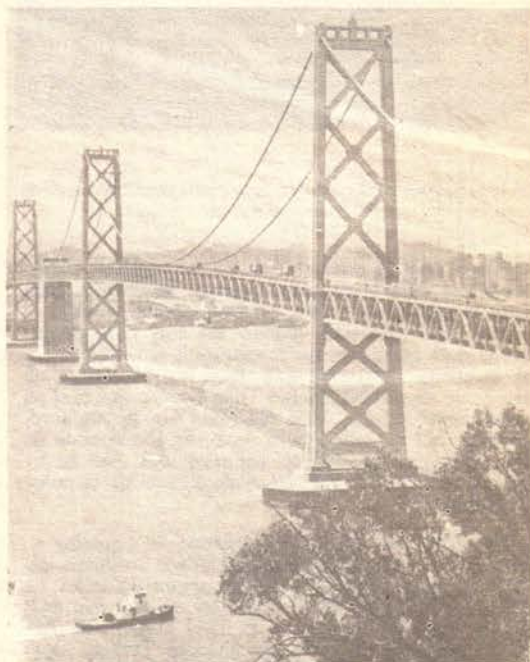
**Traducere și prelucrare
de Anca Voican**

Norton I și leii de mare

Toată lumea știe cât de îngrozitor a fost dezastrul din 1906, dar toată lumea trăiește de parcă niciodată nu s-ar mai putea întâmpla, nu din inconstiență, întrucât fiecare zăvorăște în el o teamă mult prea omească, ci din aceea convingere inexplicabilă că omul e, până la urmă, mai puternic decât natura. E ca și cum un cântec de lebădă s-ar auzi în fiecare zi, de mai bine de șapte decenii. Astfel, bucuria, speranța, încrederea, până la urmă chiar și inconstiența omenească au făcut din San Francisco orașul cel mai frumos al Americii. Are un rol major, dar peisajul nu e totul. Urci o colină care se pierde efectiv în cer, socotești că dincolo nu mai e nimic, decît țărnul abrupt al Oceanului, și descoperi că drumul continuă și țărnul e mai departe, dincolo de o altă culme identică, de parcă Fata Morgana ar fi stăpîna orașului. Aglomerarea aceea de coline în trepte pe care străzile urcă și coboară într-o pedeapsă sisifică e numai decorul pe care oamenii l-au transformat în spectacol, cu nemărturisita știință că un spectacol se poate încheia la un moment dat, dar și cu speranța că poate ține afișul la nesfîrșit. Iar din speranța aceasta toate cîte s-au făcut trebuiau să fie strălucitoare, exuberante, cele mai dintre cele mai, în orice direcție.

Fiecare casă vrea să fie nu numai curată, ci și frumoasă. Fiecare parc vrea să fie cît mai ademenitor. Fiecare cartier vrea să ofere un chip pe care vizitatorul să nu-l mai uite. Pe cea mai șerpuită stradă din lume, Lombard Street, într-un unghi de vreo 60 de grade, urci de parcă ai lua muntele pieptiș, iar alături de tine, în curbele în ac de păr, zumzăie automobilele. Faimosul tramvai cu cablu (redat în funcțiune) gîfîie pe cîteva pante amețitoare, ca într-un parc de distracții care își taie respirația, chiar dacă vatmanul impasibil își vede de manevrele lui, ca și cum ar conduce o lotcă pe care o împinge cu o manetă enormă. Centrul financiar e o îngrămădire de zgîrie nori tăcuți și misterioși, fiecare altă formă și culoare, unul alunecînd spre înalt, ca o piramidă foarte ascuțită. La Fisherman's Warf se înșiră pe tarabe fructele mării, ca și în alte orașe, dar e ca și cum cei mai mari crabii din lume, cele mai mari languste, cei mai mari pești n-ar putea fi văzuți decît aici. Golden Gate, podul de aur, nici măcar nu are culoarea aurului, e roșcat, cel mai adesea își arată numai cîte o arcadă prin ceață, ca

S-a rîs copios cînd Norton I a propus un pod peste golf. Astăzi, el există...

o fantomă, dar nimeni nu sosește aici fără să meargă să-l vadă. Ghirardelli Square e un grup de căsuțe din secolul trecut, refăcute, în cărămidă și în toate culorile, indifferente la semeția altor buildinguri care n-au puterea să le apese, dar nimeni nu pare să se gîndească la grozăvia unui nou cutremur. Chinatown, scăldat în miros de santal, pare sărbătorească tot timpul, precum poarta de intrare imitînd o pagodă. Să

mai continui? Până și vremea pare să vrea să fie altfel. Plouase câteva zile în șir înainte să ajung acolo, mă înfiora gândul că voi tremura de frig. Îmi aminteam ce spusese Jack London odată, că a petrecut cea mai friguroasă iarnă într-o... vară, la San Francisco. A lăsat, însă, soarele, îmi ardea pielea și nu știam, pentru că briza permanentă e mult prea înșelătoare.

Aproape nici un alt oraș american nu se lasă atât de greu descris: vestic, american și, totuși, cu un iz european; plin de contraste; foarte bogat, deși cei mai mulți din locuitorii sunt la polul opus bogăției; curat, dar copleșit de smog; sofisticat uneori; cu un dram de nebunie, neegalată în altă parte; chiar cu umor. Probabil, o rămășiță a goanei nebune după aur, în veacul trecut, când, fără un dram de umor, se suportau mai anevoie înfrîngerile.

San Francisco e singurul oraș american care a avut un împărat.

Joshua Norton a fost un speculant de grîne, cumpărase la un moment dat tot orezul Californiei, ca să dicteze prețurile, dar vase cu orez de prin alte părți au reușit să pătrundă în port, și falimentul a fost instantaneu. Lumea l-a uitat, până într-o zi în care a intrat în redacția ziarului „Bulletin” cu o proclamație în care se declara Norton I, împărat al Statelor Unite. Redactorii au avut destul umor să tipărească proclamația, cu care au început cei 23 de ani ai „domniei” sale. Orașul se prăpădea de ris. Dar l-a acceptat ca pe un personaj important. Periodic, i se publicau proclamațiile, socotite de-a dreptul bune. A cerut ca edilii să arunce pământ în golf, să extindă zona Embarcadero, adăugind sute de acri orașului; oamenii au zîmbit, dar mai târziu au făcut exact asta. A cerut să se construiască un pod care să lege San Francisco de Oakland, peste golf; zile întregi, orașul s-a cutremurat de ris, dar azi podul există (și are multe mile). A cerut alt pod. Golden Gate; alte valuri de ris, dar și Golden Gate există. A cerut iluminatul străzilor cu gaz, pentru ca... femeile decente să poată ieși și noaptea în oraș. A cerut ca ziua de Crăciun să fie o sărbătoare pentru copii și un brad uriaș să fie înălțat în Union Square; de atunci, în fiecare an e ridicat acolo. Avea locuri rezervate la operă, participa la sesiunile legislaturii statului, a încercat să medieze în războiul civil, a fost convins că războiul franco-prusac din 1870 s-a încheiat datorită telegramelor sale etc., etc. Când a murit, i s-au făcut mari funeralii. Un nebun? Cine mai poate spune cu exactitate? Mai degrabă, există ceva în spiritul sanfranciscanilor care acceptă vizionarul.

Cliff House se află chiar pe țărmul Pacificului, în capătul vestic al orașului. Cutremurul din 1906 a dărâmat construcția, apoi a ars, dar a fost reconstruită tot acolo. Încăpăținare, nebunie, sau altceva mai mult? Drumul din centrul orașului până la faleză este istovitor cum nu-mi închipuiam. Plaja e îngustă, în acel moment se arăta neprimitoare, un vînt puternic spulbera nisipul care mă orbea. Valuri mari se îngrămădesc, fioroase, unele peste altele. Din automobilele care aleargă pe autostrada panamericană alăturată, nimeni nu se oprește să privească. Cliff House e zidit pe o stîncă, alături se mai văd faliele din 1906, pe care se cășară smocuri de flori liliachii. E un fel de bar-restaurant, o clădire cu acoperiș de lemn, cu podele din lemn, înăuntru un cowboy de lemn vopsit violent amuză lumea. Nu pentru Cliff House venisem, chiar dacă am intrat să-mi încălzesc inima cu o cafea irlandeză (cafea, whiskey și frișcă). Venisem pentru apusul care se încapățina să întîrzie, și pentru leii de mare.

La câteva sute de picioare de promontoriu, răsar din ocean grupuri de stînci negre, înalte, amenințătoare. În jurul lor, o colonie de lei de mare, un fel de foci cu coamă, le auzeam strigătele ca un fel de lătrat și nu vedeam nici unul. Legenda am aflat-o mai târziu. Aproape oriunde pe teritoriul imens al Americii au

locuit cîndva indienii, la fel și la San Francisco. În capătul peninsulei. Pușini își mai amintesc astăzi altceva despre indienii castanion decit legenda cu focile. Amenințat de invazia unui trib ostil, spiritul pămîntului a oferit gemenelor șefului indian un iris magic: fiecare din cele trei petale îndeplinea o dorință. Dușmanul s-a apropiat, gemenele au rupt prima petală și au dorit o ceață cum nu mai văzuse nimeni pînă atunci, dar bărcile au înaintat. Au mai rupt o petală, și au dorit o furtună groznică, dar vrăjmașii continuau să se apropie înot. Cu ultima petală, gemenele i-au transformat în animale.

Tramvaiul cu cablu — nu numai atracție a turiștilor

Încercam să-i văd, strîngîndu-mi haina în jurul gîtului, înghețat de vîntul rece. În centru ardea soarele și aici părea să fie toamnă. Valuri cenușii-metalice, n-am înțeles cum de a fost numit oceanul acesta Pacific. Respiră, însă, o forță care mă înfloară, aerul e încărcat de amenințări, culoarea cerului se schimbă de la o clipă la alta. Brusc, soarele coboară, un disc portocaliu incandescent care se prăbușește din nemiscare, ceața întunecată de deasupra orizontului îl înghite în câteva minute, către sfîrșit izbucnește o lumină deasupra acelei neguri, ca o explozie înspăimîntătoare, în clipa următoare totul pare să fi fost o iluzie, rămîn doar urme de nori, ca un fum. Atunci, leii de mare au strigat cel mai tare și i-am văzut cășărîndu-se pe stîncile negre, cinci, zece, nu i-am mai numărat, o invazie implorînd să dispară mirajul petalei de iris.

Stelian Țurlea

DESTINDERE. Cîteva clipe înainte începerii conferinței pentru reconcilierea în Liban, care s-a desfășurat în martie, la Lausanne, participanții s-au destins cu o scenă amuzantă. Doi membri ai forțelor de securitate elvețiene o înconjuraseră pe manechina americană Laureen, cu mâinile încetușate. Scena a fost regizată pentru o revistă de modă din Statele Unite.

Simfonie pentru pian și... șomaj

Englezul Richard Reason a umit lumea muzicală britanică prin titlul uneia dintre creațiile sale: „Piesă pentru pianistii șomeri”. Destinată muzicienilor fără angajamente, compoziția cu titlu atît de neobișnuit trebuia interpretată de 40 de instrumentiști (bineînțeleș șomeri). Cei care au răspuns la ofertă au întrecut, însă, cu mult numărul cerut de formația de interpreți. Eroarea, se pare, aparține însuși compozitorului, care ar fi trebuit să convoace pentru aceeași partitură și alte grupuri distincte de interpreți, inclusiv coruri.

Oraș plutitor?

Utopia de altădată devine realitate în zilele noastre. Specialistul japonez K. Terai a propus construirea în largul oceanului, la 200 mile de Tokio, a unui oraș-satelit, cu o populație de două milioane locuitori. Conform proiectului, orașul ar urma să fie amplasat pe patru „punți” avînd, fiecare, o suprafață de cîte 5 km pătrați. Pe puntea superioară vor fi amplasate

locuințele, magazinele, parcurile și un aeroport. Pe cea de a doua se va afla sistemul de transporturi, respectiv o rețea de metrouuri cu garnituri ce vor circula în regim automat. Pe cea de a treia punte va fi amenajat centrul industrial al orașului. Pe puntea inferioară vor fi instalate sistemele de canalizare, telecomunicații și alte servicii de importanță vitală. Cele patru punți vor fi construite pe 10 000 stlpi de oțel plutitori, goi pe dinăuntru, conectați cu rezervoare de apă, controlate cu ajutorul computerelor, asigurîndu-se, astfel, stabilitate întregii construcții.

Pescărească

În cadrul Pieței comune, pescuitul creează, în fiecare an, destule probleme membrilor comunității economice în legătură cu repartizarea cotelor, zonelor de pescuit etc. Intervin, însă, și întîmplări care mai reușesc să descrețească fruntea oficialităților responsabile cu pescuitul în CEE. Recent, pescarul irlandez Don Hayes a devenit celebru peste noapte, deoarece a „prins” un cal, dar nu de mare, ci de curse, în largul portului Helvîj, la aproape 7 km de țarm. Calul – relatează agenția „Reuter” – fusese luat de curenți puternici și

a stat în apă aproape patru ore pînă cînd Hayes l-a prins și l-a legat de ambarcațiunea sa, scoțîndu-l la mal. Chiar dacă era într-o zonă interzisă pescuitului, potrivit normelor CEE, Hayes era îndreptățit să „arunce năvodul”... după un cal.

Fraude electronice

15 miliarde de mărci vest-germane pe an, acesta este – potrivit agenției „Associated Press” – totalul escrocheriilor făcute cu ajutorul ordinarilor în R.F. Germania. Funcționari „fără complexe” se servesc de creierele electronice pentru a-și căpтуși buzunarele cu sume considerabile. Astfel, este citat cazul unui funcționar de bancă din această țară, care calcula dobinzile „neglijînd” mărunțișul, adică pfenningii – pe care îi trecea în contul personal. Timp de doi ani, el a subtilizat, în acest mod, aproape o jumătate de milion de mărci.

PROTEST. De mai bine de doi ani, femeile britanice protestează în fața bazei de la Greenham Common, unde au fost aduse rachete nucleare americane. Condițiile meteo nefavorabile și arestările nu le-au împiedicat să-și continue prezența acolo și să împiedice desfășurarea normală a exercițiilor militare. Dar protestul lor a fost dus și la Downing Street 10, premierului Margaret Thatcher, de către Katherine Hammett, pe a cărei bluză sîd scris: „58 la sută (dintre noi) nu doreșc (rachete) Pershing”

Operațiunea

„CITADELA“

Ne despart aproape patru decenii de la încheierea celui de-al doilea război mondial, declanșat de fascismul german, război care a costat omenirea aproape 55 milioane de vieți omenești și imense distrugeri materiale. Se spune că, peste trecut, se așterne, cu timpul, patina uitării. Popoarele care au trăit ororile războiului nu pot și nu trebuie să uite, însă, acele grele încercări prin care au fost obligate să treacă; și, pe bună dreptate, afirma un filozof american: „un popor care își uită trecutul este condamnat să-l re trăiască”. Memoria popoarelor nu este doar un cumul de amintiri, o cronică impasibilă a evenimentelor. Ea reprezintă, în același timp, o punte spre viitor, le ajută să discearnă mai bine prezentul și viitorul.

Războiul dus de Uniunea Sovietică împotriva Germaniei fasciste a reprezentat o componentă hotărâtoare a celei de-a doua conflagrații mondiale. Pe frontul de Est s-au înregistrat cele mai mari pierderi ale Wehrmachtului hitlerist — cca 10 milioane oameni (80%), 62 000 de avioane (62%), cca 56 000 tancuri și autotunuri (75%), 180 000 tunuri și aruncătoare de mine (74%). Pe acest front s-au desfășurat cele mai mari bătălii ale războiului. Una dintre ele a fost bătălia de la Kursk.

După înfrîngerile suferite lângă Moscova și la Stalingrad, comandamentul hitlerist pierduse inițiativa strategică în desfășurarea operațiunilor militare. Mitul invincibilității Wehrmachtului hitlerist a fost spulberat, și asupra Germaniei fasciste plana amenințarea reală a pierderii războiului. Încercînd, cu orice preț, să schimbe cursul evenimentelor și să-și refacă pierderile suferite, hitleristii au efectuat, în prima jumătate a anului 1943, o mobilizare „totală”, mărind, în același timp, considerabil producția militară, ceea ce le-a permis, pînă la începerea campaniei din vara anului 1943, să dispună, pe frontul din Est, de 5 325 000 militari, 54 330 tunuri și aruncătoare de mine, 5 850 tancuri și autotunuri, cca 3 000 avioane. Pentru a preîntîmpina destrămarea blocului fascist și a redobîndi inițiativa strategică, comandamentul german a decis să întreprindă, în vara anului 1943, o mare operațiune ofensivă sub denumirea codificată „Citadelă” în sectorul pîntelui de la Kursk, format prin pătrunderea adîncă în dispozitivul german a trupelor sovietice, în urma ofensivei din iarna-primăvara aceluia an.

Spre deosebire de luptele din primele luni ale războiului, bătălia de la Kursk avea să se desfășoare în condiții noi, favorabile trupelor sovietice. În prima etapă a războiului, inamicul ocupase zonele dezvoltate din punct de vedere economic ale teritoriului sovietic, unde se aflau concentrate uzine metalurgice ce asigurau mai mult de jumătate din producția de fontă și oțel, alte întreprinderi ale industriei grele.

Desigur, pierderea acestor regiuni nu putea să nu se repercuteze asupra volumului producției industriale, de care depindea asigurarea trupelor cu armament și muniții. În primele luni ale războiului,

lui, acest lucru s-a resimțit foarte mult. În cursul bătăliei de lângă Moscova, cînd Armata Sovietică a trecut la contraofensivă, inamicul era de 1,5 ori superior în ceea ce privește efectivele și tehnica de luptă. Același lucru se poate spune și în legătură cu bătălia de la Stalingrad.

În perioada iulie-noiembrie 1941, au fost evacuate departe, în spatele frontului, peste 1 500 de întreprinderi. Această strămutare a forțelor de producție, fără precedent în istorie, și repunerea lor în funcțiune, în termene extrem de scurte și condiții deosebit de grele, poate fi apreciată ca una din cele mai de avengură operațiuni militare din timpul celui de-al doilea război mondial. În anul 1943 a sporit, în mod considerabil, aprovizionarea frontului cu tehnică de luptă. A fost asimilată fabricarea avioanelor de vînătoare de mare viteză, a avioanelor de asalt și bombardament, în multe privințe superioare celor ale inamicului. Noile tancuri se distingeau printr-un blindaj foarte rezistent, aveau o dotare de foc și mobilitate superioare. Datorită capacității de a mobiliza rapid resursele materiale pentru nevoile de apărare, a eroismului și abnegației oamenilor sovietici, Uniunea Sovietică a reușit să obțină, către anul 1943, o superioritate evidentă în confruntarea economică cu dușmanul. Acest lucru a constituit, de altfel, baza cotiturii ce s-a produs și pe plan militar.

Dar în ce constau planurile comandamentului hitlerist pentru vara lui 1943? După îndelungate dezbateri, Hitler și acoliții săi au ajuns la concluzia că cel mai indicat ar fi să se înceapă noua campanie de vară în Răsărit cu încercarea de a zdrobi cea mai puternică grupare a trupelor sovietice — Fronturile Central și cel de Voronej, cu

Trupe sovietice în atac

rezervele lor strategice din sectorul pîntenului de la Kursk, care pătrundea spre vest, pe o distanță de 200 km. Comandamentul hitlerist urmărea să nimicească gruparea trupelor sovietice din sectorul Kursk, cu un efectiv de peste un milion de oameni, și să dezvolte ofensiva pe direcția nord-est, cu scopul de a pătrunde adînc în zonele centrale ale Rusiei. În continuare, se urmărea ca o parte din forțele angajate la Kursk să fie transferate pe direcția Leningradului, în vederea desfășurării operațiunilor „Parkplatz I” și „Parkplatz II”, care vizau cucerirea Leningradului, zdrobirea grupării nord-vestice a Armatei Sovietice și nimicirea flotei baltice. Operațiunea „Citadela” era pregătită în detaliu. Se făcea tot posibilul pentru a satura la maximum unitățile de șoc cu tancuri grele și autotunuri. Pe direcția Kursk au fost concentrate 50 de divizii ale inamicului (inclusiv 16 divizii de tancuri și motorizate), 2 brigăzi de tancuri, 3 batalioane speciale de tancuri și 8 divizioane de autotunuri, care făceau parte din Armatele a 9-a și a 2-a ale grupului de armate „Centru”, sub comanda feldmaresalului H. Kluge, Armata a 4-a și grupul operativ „Kempf” din grupul de armate „Sud”, sub comanda feldmaresalului E. Manstein — în total un efectiv de circa 900 000 militari, 10 000 tunuri și aruncătoare de mine, 2 700 tancuri și autotunuri și peste 2 000 avioane. Comandamentul german miza mult pe surpriza folosirii tancurilor grele „Tiger” și „Panther”, a autotunurilor „Ferdinand”, a avioanelor de vînătoare „Focke-Wulf-190 A” și a celor de asalt „Heinkel-129”.

În această bătălie s-au înfruntat nu numai două armate, ci și două strategii, două școli de gîndire militară. Pentru campania din vara anului 1943, Armata Sovietică dispunea de tot ce era necesar pentru a trece la ofensivă în sectorul pîntenului de la Kursk. Dar, în urma informațiilor obținute de serviciul de informații sovietic, din care rezulta că hitleriștii pregătesc o mare ofensivă de vară, Cartierul General al Marelui Stat Major a hotărît, în ședința din 12 aprilie, trecerea în mod deliberat la apărare. Se avea în vedere ca, în prima parte a bătăliei, să se folosească pozițiile întărite, pregătite din timp, să fie măcinată în luptele de apărare puternicele grupări de tancuri ale inamicului, iar, apoi, să se treacă la contraofensivă și la zdrobirea apărării hitleriste pe un front de 1 000 km și la dezvoltarea ofensivei generale pe direcțiile strategice sud-vest și vest. Se prevedea, de asemenea, trecerea trupelor sovietice la acțiuni ofensive și în cazul cînd trupele hitleriste nu ar mai fi întreprins curînd o ofensivă sau ar fi aminat-o pentru un timp mai îndelungat. Latura

nordică a pîntenului de la Kursk era apărută de trupele Frontului central, sub comanda generalului de armată Rokossovski, iar latura sudică — de trupele Frontului de Voronej, sub comanda generalului de armată Vatutin. În spatele lor, era concentrată o puternică rezervă strategică — Frontul de stepă, sub comanda general-colonelului Konev. Acțiunile fronturilor erau coordonate de reprezentanții Cartierului General, mareașalii Jukov și Vasilievski.

În perioada pregătirii apărării (aprilie-iunie), în sectorul pîntenului de la Kursk a fost executat un volum enorm de lucrări genistice. Au fost create 8 aliniamente de apărare pe o adîncime de 300 km. Numai în sectorul Frontului central au fost săpate, cu forțele trupelor și ale populației, circa 5 000 km de tranșee și căi de comunicație. O atenție deosebită a fost acordată creării unei puternice apărări antitanc. Pe direcțiile probabile de atac ale inamicului au fost plantate cîte 1 500 de mine antitanc și 1 700 mine antinfanterie pe fiecare kilometru pătrat. La începutul lunii iulie, în sectoarele Frontului Central și ale celui de Voronej, erau concentrate efective însumînd 1 300 000 de oameni, 20 000 tunuri și aruncătoare de mine, circa 3 600 tancuri și autotunuri, peste 2 800 avioane.

În ajunul bătăliei de la Kursk, lovituri puternice au fost date inamicului de detașamentele de partizani. În cadrul operațiunii „Războiul șinelor”, desfășurată pe un imens teritoriu (1 000 km pe lînia frontului și 750 km în adîncime), detașamentele de partizani au distrus principalele căi de comunicație ale hitleriștilor.

Pe baza datelor obținute de serviciul de informații sovietic, Cartierul General al Marelui Stat Major a incunostințat comandantul fronturilor că ofensiva trupelor hitleriste va începe în ziua de 5 iulie, la orele 3,00. Cu 40 minute înainte de pornirea atacului, trupele hitleriste au fost supuse unui puternic tir de artilerie și bombardament de aviație, înregistrînd grele pierderi și fiind lipsite de avantajul elementului surpriză.

„Tigru” în flăcări

În dimineața zilei de 5 iulie, pe latura nordică, trupele hitleriste au trecut la atac, concentrându-și lovitura principală pe direcția Olhovatka din sectorul armatei a 13-a sovietice. În ciuda folosirii forțelor întregii grupări de șoc și a superiorității în efective și mijloace de luptă pe sectoare înguste (în primul eșalon acționau cca 500 tancuri), inamicul nu a reușit să obțină succesul scontat și și-a schimbat direcția loviturii spre Poni, dar nici aici nu a reușit să străpungă apărarea sovietică. Hitleriștii au pătruns în dispozitivul trupelor sovietice doar pe o adâncime de 10—12 km, iar începând din 10 iulie capacitatea lor ofensivă practic dispăruse. Pierzând aproape două treimi din tancuri, Armata a 9-a germană a fost nevoită să treacă la apărare.

Pe latura sudică, lovitura trupelor germane, în ziua de 5 iulie, a fost primită de armatele sovietice de gardă a 6-a și a 7-a. Având superioritate în efective și tehnică, hitleriștii reușeau să străpungă apărarea sovietică pe direcțiile Oboiani și Koroci; cu prețul unor grele pierderi, înaintaseră doar 35 km. Atunci, trupele germane și-au schimbat lovitura principală pe direcția localității Prohorovka. Însă trupele sovietice, întărite cu forțe din rezerva strategică, i-au dat, aici, inamicului o puternică contralovitură.

A fost necesară doar o săptămână pentru a zădărnici ofensiva hitleriștilor în sectorul pîntenului de la Kursk. Pierzînd, în acest răstimp, 42 000 de soldați și ofițeri, inamicul a fost nevoit să treacă la apărare.

În ziua de 12 iulie, în sectorul localității Prohorovka, s-a desfășurat cea mai mare bătălie de tancuri din istoria războaielor. Aruncînd în luptă cîteva corpuri de tancuri, hitleriștii au încercat să străpungă, în acest sector, aripa sudică a frontului. Au fost, însă, întîmpinați de o puternică contralovitură de tancuri sovietice. Pe cîmpul de luptă s-au întîlnit, într-o ciocnire pe viață și pe moarte, cca 1 500 de tancuri și autotunuri, precum și puternice forțe ale aviației. Această luptă a decis soarta întregii bătălii de la Kursk. Hitleriștii pierduseră peste 350 tancuri, lăsînd pe cîmpul de luptă cca 10 000 de morți. În desfășu-

...Speranțe spulberate

rarea bătăliei de la Kursk s-a produs, în acea zi, cotitura radicală. Nemții trec la apărare, iar, pe 16 iulie, încep retragerea. Comandamentul sovietic a hotărît că a sosit momentul pentru declanșarea contraofensivei. Printr-o bună coordonare a acțiunilor fronturilor, trupele sovietice aplică lovituri zdrobitoare; în pofida rezervelor strategice transferate din alte sectoare ale frontului, inamicul nu mai putea opune o rezistență decisivă. Practic, planul „Citadela” eșuase. În ziua de 5 august, au fost eliberate orașele Orel și Belgorod, iar, pe 23 august, orașul Harkov. Pe direcția Belgorod-Harkov, trupele sovietice au înaintat 140 km, ocupînd poziții favorabile pentru începerea unei ofensive generale în vederea eliberării Ucrainei, pînă la Nipru.

În cele 50 de zile, cît a durat bătălia în sectorul pîntenului de la Kursk, numit pe drept cuvînt „arcul de foc”, au fost nimicite aproape 30 de divizii ale inamicului, inclusiv 7 divizii de tancuri. Pierderile generale ale trupelor germane în oameni s-au ridicat la peste 500 000 morți, răniți sau dispăruți. Supremăția în aer a trecut, definitiv, de partea aviației sovietice. Bătălia de la Kursk a dus nu numai la schimbarea situației pe diferitele fronturi (pierderile Germaniei, în campania din vara și toamna anului 1943, s-au dovedit a fi irecuperabile: 118 divizii — 1 400 000 de oameni, 3 200 tancuri, 10 000 avioane, 26 000 tunuri), dar a pus Germania în fața unei catastrofe iminente. Comandamentul german a fost nevoit să renunțe la strategia ofensivă și să treacă la apărare pe întregul front de Est.

Victoria Armatei Sovietice în bătălia de la Kursk a marcat o cotitură radicală nu numai în războiul dus de Uniunea Sovietică, dar și în întreaga desfășurare a celui de-al doilea război mondial.

Franco își recheamă urgent, de pe frontul de Est, rămășițele „Diviziei albastre”. Mannerheim respinge propunerea lui Hitler de a ocupa funcția de comandant suprem al trupelor finlandeze și germane din Finlanda. Horthy întreprinde încercări febrile de a intra în contact cu Anglia. Se produc schimbări și în țările neutre. Cercul conducător din Turcia se convinge de lipsa de perspectivă a orientării progermane și tatonează posibilitatea unui dialog cu Londra. Elveția inter-

Aici s-a luptat
pe viață și pe
moarte

zice tranzitul transporturilor militare germane pe teritoriul său. Portugalia se decide să-i transfere Angliei bazele sale militare din Azore. Blocul hitlerist începuse să se destrame. Întregul Reich era cuprins de o stare de spirit defetistă și, în noiembrie 1943, generalul Jodl era nevoit să recunoască că, peste întreaga Germanie, „se așterne spectrul destrămării”.

Ofensiva sovietică din lunile ce au urmat a dus la ruperea întregului front german, de la Marea Baltică la Marea Neagră.

Insemnătatea victoriei raportate de trupele sovietice în bătălia de la Kursk s-a bucurat de o înaltă apreciere în țările coaliției antihitleriste, fiind considerată un eveniment de o semnificație deosebită în desfășurarea celui de-al doilea război mondial. În scrisoarea sa, din 6 august 1943, adresată lui Stalin, președintele Roosevelt sublinia că, „în decurs de o lună de lupte titanice, forțele armate sovietice, dînd dovadă de o înaltă măiestrie, spirit de sacrificiu și abnegație, au oprit nu numai ofensiva germană care se pregătea de mult, dar au trecut cu succes la contraofensivă cu implicații profunde”.

E adevărat că, în cursul bătăliei de la Kursk, se produsese și debarcarea aliaților în Sicilia. Dar semnificația victoriei de la Kursk este cu atât mai profundă, cu cît, în ciuda promisiunilor făcute, la începutul anului, de a deschide cel de-al doilea front în 1943, aliații îi comunicaseră lui Stalin, în mai 1943, înaintea bătăliei de la Kursk, că sînt puși în situația de a amîna debarcarea în Europa pentru anul 1944.

Petre Mocenco

TCCO+1

La Marseillaise

Un manuscris autograf al textului Marseillaise-i, aparținînd lui Joseph Rouget de Lisle, a fost scos la licitație. Adresat unui prieten — se pare în perioada Restaurației — manuscrisul este conform versiunii inițiale, care diferă foarte puțin de cea cîntată acum. Alături de manuscrisul se află o plachetă — multiplicată de fiul autorului în 100 de exemplare — și scrisoarea însăși a lui Rouget de Lisle, adresată prietenului său E. Breton, celebru istoric de artă.

„La Marseillaise” — cuvintele și muzica — a fost compusă în aprilie 1792 de căpitanul Rouget de Lisle, aflat în garnizoană la Strasbourg, și era destinată Armatei Rhinului. În capitala Franței a ajuns un an mai tîrziu, la 30 iulie, cîntată de un contingent de voluntari din Marsilia. În 1795, Marseillaise a fost adoptată ca imn oficial al republicii. Înlocuită, începînd cu perioada imperiului, aceasta a redevenit imnul național francez, la 14 februarie 1879.

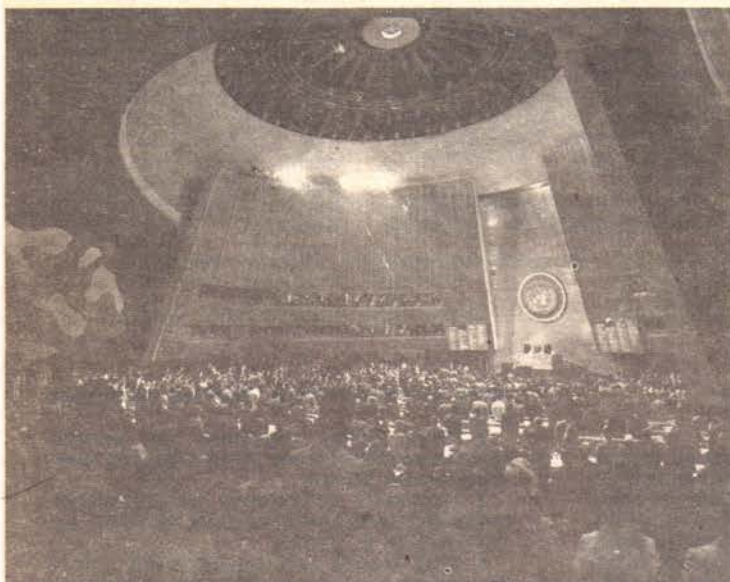

CABINET. Cel mai secret birou din Marea Britanie, în timpul celui de-al doilea război mondial — cabinetul de război al lui Winston Churchill — a fost deschis publicului, după 40 de ani, la începutul lunii aprilie a.c. Încăperea se află la 7 metri sub pămînt, într-o clădire pe King Charles Street, lîngă St. James Park, la aproximativ 100 de metri de Downing Street 10 (locuința primului ministru). În această încăpere — în care totul a rămas așa cum a lăsat Churchill, în 1945 —, premierul și cei opt membri ai cabinetului său, împreună cu comandanții militari, s-au întrînit de peste 100 de ori, între 1940 și 1944. Cabinetul dispunea de o legătură telefonică specială cu Casa Albă, de la Washington, Churchill conferind de nenumărate ori cu președintele american Roosevelt. Au fost menținute, pe pereți, hărțile acelor vremuri; de asemenea, mapele și creioanele acelor vremuri se află pe birouri. Alături de acest cabinet de război există cîteva încăperi pentru secretare și funcționari, precum și dormitoare. Sădițele durau uneori zile întregi. Tot lîngă acest birou se află încăperea hărților, pe care erau însemnate zilnic schimbările pe fronturi. Doi din membrii cabinetului de atunci, încă în viață — fostul ginere al lui Churchill, Lord Duncan-Sandys și Lord Geoffrey Lloyd — au participat la ceremoniile deschiderii, din aprilie, în prezența primului ministru de astăzi, d-na Margaret Thatcher.

nii joase și subtil arcuite, și în cea alăturată — a conferințelor — reprezentanții deliberază, în timp ce în Secretariat, pe care-l adăpostește un turn cu 39 etaje de birouri, personalul permanent asigură serviciul reuniunilor, adună date și stabilește rapoarte. Aceste mase arhitectonice contrastante dau elementelor fundamentale ale urbanismului modern — soarele, spațiul, vegetația — un maximum de penetrabilitate.

Aspect din sala Adunării Generale

O.N.U., văzut de aproape

Spre această enclavă internațională converg reprezentanții celor 4 510 milioane de oameni care populează Terra ca să discute și să decidă în probleme ale păcii, dreptății și bunăstării sociale. Aici lucrează funcționarii Organizației pentru a da curs deciziilor luate.

Fațada înaltă de sticlă este simbolul — cunoscut în toată lumea — al Națiunilor Unite. Structura materială a Sediului este reflectarea dublei activități ce se desfășoară aici. În clădirea Adunării Generale, cu li-

Sediul ONU a fost conceput pentru a servi patru grupuri principale: delegațiile care reprezintă astăzi 159 state membre și trimit, în fiecare an, la New York, pentru Adunarea Generală, peste 2 900 de persoane; Secretariatul, care numără în jur de 5 095 de funcționari dintr-un total de 16 000, diseminați în toată lumea; vizitatorii — 1 523 în medie pe zi — și presa, grup format din cei 300 ziaristi acreditați permanent, al căror efectiv se dublează cu ocazia reuniunilor importante.

Amplasamentul

După oferte și sugestii venind din partea a numeroase țări, Adunarea Generală, a cărei primă sesiune s-a ținut la Londra, a decis, la 14 februarie 1946, să stabilească sediul permanent al ONU în împrejurimile New York-ului. La 10 decembrie 1945, Congresul american luase în unanimitate decizia de a invita Organizația să-și instaleze sediul în State-

le Unite. În ultimele luni ale anului 1946, un comitet special a fost însărcinat cu examinarea posibilităților de amplasare; se aveau în vedere orașele Philadelphia, Boston și San Francisco, dar și diverse zone în nordul New York-ului. Manhattan-ul n-a reținut serios atenția datorită densității populației. Totuși, la 14 decembrie 1946, Adunarea Generală a acceptat, cu o mare majoritate, oferta de 8,5 milioane de dolari făcută în ultimul moment de John D. Rockefeller Jr. pentru achiziționarea actualului amplasament. Orașul New York i-a sporit suprafața prin donații suplimentare de teren.

Locul odată ales, rămânea să se conceapă un grup de clădiri adaptate necesităților Organizației mondiale. Aceasta a decis să încredințeze construirea sediului său unor arhitecți eminenți, originari din mai multe țări, care să lucreze în colaborare. În calitate de director al planului a fost numit Wallace K. Harrison (SUA). El era asistat de un consiliu de studiu compus din 10 arhitecți consultanți desemnați de țările lor: N.D. Basov (URSS), Gaston Brunfaut (Belgia), Ernest Cormier (Canada), Charles E. Le Corbusier (Franța), Liang Su-Cheng (China), Sven Markelius (Suedia), Oscar Niemeyer (Brazilia), Howard Robertson (Marea Britanie), G.A. Soilleux (Australia), Julio Villamajo (Uruguay).

Locul ales de Organizația Națiunilor Unite se găsea într-un cartier marginal, de abatoare, industrii ușoare și cheuri, unde acostau șlepurile transportând vagoane de marfă. Spațiul de care se dispunea era relativ modest; se impunea, astfel, o construcție pe verticală pentru a adăposti toate birourile.

Realizarea planului inițial revenea la aproximativ 85 de milioane de dolari. La cererea Secretarului general, arhitecții au scăzut devizul la 65 milioane, micșorând de la 45 la 39 numărul de etaje ale Secretariatului, reducând suprafața sălilor de conferințe și utilizând o construcție care se găsea acolo pentru instalarea bibliotecii. Acest ultim plan a fost aprobat de Adunarea Generală la 20 noiembrie 1947. Pentru finanțarea construcției, guvernul american a împutat Organizației Națiunilor Unite

65 milioane de dolari fără dobândă. În 1982, ONU a rambursat ultima tranșă a împrumutului, adică 1 milion de dolari.

Lucrările de construcție au fost încredințate, în ianuarie 1949, unui grup de 4 mari întreprinderi new-yorkeze specializate. La 21 august 1950, primii funcționari ai Secretariatului se instalează în birourile lor. Biblioteca Dag Hammarskjöld, terminată în 1961, a fost primul mare adaos la complex.

De-a lungul anilor, interiorul clădirilor a fost transformat pentru a primi numeroasele state devenite, în timp, membre ale Organizației. Adunarea Generală a aprobat, în 1976, o serie de amenajări importante, pentru a extinde locurile disponibile în sala Adunării Generale și în celelalte mari săli de conferințe. Operația a costat aproape 15 milioane de dolari.

Edificiul Secretariatului se dovedește insuficient de mare odată cu creșterea personalului; lucru care a necesitat închirierea unor birouri în imobilele vecine. Numeroși funcționari, în

special de la Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) își desfășoară activitatea, la ora actuală, în două clădiri ale UNDC (United Nations Development Corporation).

Edificiile

CLĂDIREA SECRETARIATULUI, înaltă de aproape 170 metri, este, în exterior, un conglomerat de aluminiu, sticlă și marmură. Sub cele 39 de etaje se află trei subsoluri, care se leagă cu cele din clădirea conferințelor. Ele adăpostesc un imens grup de refrigerare pentru climatizarea imobilului, ateliere de reparații, grup de pompieri, platforme de încărcare, birouri de securitate, serviciul de curier diplomatic, antrepozite, un garaj cu trei niveluri, un service.

Birourile sînt, în general, mici și concepute rațional. Cele 4 000 de cli-

matizoare instalate sub ferestre creează o ambianță confortabilă. Cu ajutorul unui termostat care permite reglarea temperaturii într-o limită de 7°, funcționarii, din cele peste 150 țări, pot să-și ofere „clima” cu care sînt obișnuiți. Transportul documentelor și al corespondenței se face printr-un sistem electric integrat de ascensoare pentru materiale și însoțitori.

CLĂDIREA ADUNĂRII GENERALE este o structură arcuită, cu două laturi concave. Are 115 metri lungime și 49 metri lățime. La nord, se deschide spre o esplanadă amenajată, care constituie principala cale de acces a publicului la complex. Panourile de sticlă translucidă încasturate în marmură au fost special concepute pentru a da sălii o lumină filtrată de catedrală. La est și la vest, zidurile sînt acoperite cu travertin englezesc. Pe latura de sud, holul delegațiilor dă spre esplanada Secretariatului.

Ansamblul de edificii ale ONU, în New York

Fapte și cifre

- Amplasamentul sediului, care se găsește în teritoriul internațional, este proprietatea Organizației Națiunilor Unite. Conform unui acord special încheiat cu guvernul american, Organizația se bucură de anumite privilegii și imunități; în linii generale, i se aplică, totuși, legile orașului și statului New York și ale Statelor Unite.

- În fiecare an la Sediul se țin aproximativ 3 500 de reuniuni.

- Marea majoritate a tăblițelor indicatoare sînt redactate în limbile de lucru ale Organizației: engleza și franceza.

- Cele 5000 mașini de scris utilizate sînt adaptate limbilor oficiale ale Organizației:

araba, chineza, engleza, franceza, rusa și spaniola.

- Anual, Sediul expediază sau primește aproximativ 69 milioane de cuvinte, sub forma telegramelor oficiale.

- Programele radiofonice ale Organizației Națiunilor Unite sînt difuzate în 25 limbi, spre 167 de țări și teritorii.

- ONU numără aproximativ 16 000 funcționari, dintre care 5 100 la Sediul. Funcționarii internaționali sînt recrutați din peste 146 țări.

- Aproximativ 300 corespondenți de presă și de radio și 110 fotografi sînt acreditați permanent la ONU; alți 300 sînt acreditați temporar.

- Sediul ONU a fost vizitat pînă acum de 25 000 000 de turiști, cărora li s-au dat explicații în peste 25 de limbi.

În partea de nord-vest a sălii există un vitraliu de Chagall care măsoară 4,50 m pe 3,65 m. Simbolizând lupta omului pentru pace, el a fost creat în memoria secretarului general Dag Hammarskjöld, care a pierit, împreună cu 15 persoane, în 1961, într-o catastrofă aeriană. Perpendicular pe acest vitraliu, patru plăci de bronz evocă în amintire pe observatorii militari și membrii Secretariatului morți în serviciul Organizației, în cursul unor misiuni de observație, mediere și conciliere.

Sala în albastru, verde și auriu a Adunării Generale — 50 m lungime, 35 m lățime, 23 m înălțime — ocupă etajele unu, doi și trei. Reprezentanții statelor membre iau loc la mese îmbrăcate în piele, cu fața spre estradă și tribuna oratorilor. Sala Adunării a fost reamenajată în 1979, pentru a primi pînă la 182 de delegații, dispunând fiecare de cîte 6 locuri. În spate sînt locuri pentru 476 de supleanți, pentru reprezentanții institutelor specializate și funcționari superiori. Pe laturi, există 187 locuri destinate supleanților, observatorilor și altor persoane oficiale. Balconul oferă un rînd de 53 locuri pentru organele de informare și 280 locuri, pe 5 rânduri, pentru public. De o parte și de alta a tribunei este spațiul rezervat celor 24 funcționari care asigură serviciul reuniunilor. Cele 2 103 locuri dispun de aparate de recepție, permițînd urmărirea dezbaterilor fie în limba oratorului, fie traduse într-una din cele 6 limbi oficiale — araba, chineza, engleza, franceza, rusa și spaniola. Rezultatele voturilor apar pe panourile mari din spatele tribunei. Acestea fac parte dintr-un sistem electronic care dă posibilitatea fiecărui reprezentant să voteze de la locul său apăsînd pe un buton.

Sedinta inaugurală a Adunării Generale în această sală a avut loc la 14 octombrie 1952, cu ocazia deschiderii celei de-a șaptea sesiuni ordinare.

Cele două subsoluri ale clădirii adăpostesc o sală mare de conferințe, patru săli de dimensiuni mai modeste, studiouri de radio și televiziune, o sală de regie, care constituie nucleul sistemului de comunicații al Sediului.

Publicul are acces la librăria ONU, la un stand filatelic, la un magazin de suveniruri, bufet și alte servicii.

CLĂDIREA CONFERINTELOR. care unește edificiul Adunării Generale cu cel al Secretariatului, se întinde pe 122 metri cu fața la fluviu. La ultimul etaj (al treilea), se găsește un restaurant al delegațiilor, un restaurant al personalului, o bucătărie, săli de mese particulare.

Etajele unu și doi adăpostesc cele trei săli ale consiliilor. Sala Consiliului de Securitate a fost proiectată de norvegianul Arnstein Arneberg,

Sala Consiliului de Securitate

mobiliierul, finanțat de Norvegia. O amplă pictură murală, opera lui Per Krohg (Norvegia), care simbolizează promisiunea de pace și libertate individuală, acoperă cea mai mare parte a peretelui dinspre est. Sala dispune de 232 locuri pentru public și 118 pentru presă. Sala Consiliului de Toleranță a fost mobilată prin grija Danemarcei, proiectată fiind de un danez, Finn Juhl. În 1978, numărul locurilor destinate delegațiilor a fost mărit; sala poate primi 164 vizitatori și 30 ziariști. Ea este de asemenea pusă la dispoziția marilor comisii ale Adunării Generale, care sînt formate din toate statele membre ale Organizației. Sala Consiliului Economic și Social a fost proiectată de suedezul Sven Markelius; Suedia a finanțat procurarea mobiliierului. În 1974, ea a fost reamenajată pentru a face față creșterii numărului de membri ai Consiliului — de la 27 inițial la 54. Galeriele conțin 336 locuri pentru public și 40 pentru presă.

Fiecare dintre aceste săli are aproximativ 41 m în lungime, 22 m în lățime și 7,5 m în înălțime. La subsolul acestora se află trei încăperi spațioase de conferințe, rezervate marilor comisii ale Adunării Generale, și 6 săli mai mici unde publicul nu are acces.

BIBLIOTECA. În partea de sud-vest a amplasamentului se înalță Biblioteca Dag Hammarskjöld, dedicată memoriei Secretarului general defunct. Arhitectura clădirii se armonizează cu cea a structurilor vecine. Are 6 nivele, dintre care trei în subsol, și un apartament-terasă pentru recepțiile oficiale, lung de 67 metri și lat de 26 m. Cele trei etaje superioare adăpostesc colecțiile ONU, documentele instituțiilor specializate

și ale Societății Națiunilor, lucrări de referință, hărți. Sala de lectură Woodrow Wilson se întinde pe două etaje. La subsol se află o sală de audiții de 195 locuri.

GRĂDINILE cuprind numeroase varietăți de arbori, arbuști și flori, în mare parte donații particulare sau de grup. Peste 150 cireși japonezi, 45 pomi fructiferi pitici, 1000 tufe de trandafiri dintre cele mai renumite soiuri, trandafiri sălbatici, sicomori, azalee. Aleile asfaltate sînt mărginite de glicine și trandafiri agățători: solul este acoperit cu gazon englezesc.

Respectînd caracterul internațional al Organizației, materialele folosite pentru construirea Sediului au fost procurate din numeroase țări. Travertinul din Marea Britanie, marmura din Italia, mobiliierul de birouri din Franța, scaunele și jăseturile din Cehoslovacia și Grecia, covoarele sînt englezești, franțuzești și scoțiene, mesele din Elveția, diverse esențe de lemn pentru decorațiuni interioare din Belgia, Canada, Cuba, Guatemala, Norvegia, Filipine și Zair.

Singura operă de artă comandată de Adunarea Generală este pictura intitulată „Titan”, purtînd semnătura artistului american Lumen Martin Winter. Comemorînd Adunarea Mondială a Tineretului, care a avut loc la Sediul, în 1970, ea este expusă la etajul doi în pasajul care leagă clădirea conferințelor de cea a Adunării Generale; a fost finanțată datorită unui excedent de contribuții voluntare vîrsate cu acea ocazie.

Printre donațiile făcute Sediului Organizației se numără și cea a României: tapiseria murală a lui Ion Nicodim, „Odă omului”, aflată în Salonul delegațiilor, din clădirea conferințelor.

M.S.

O dispariție
stranie

Din dosarele secrete

ale unui medic legist de la Hollywood

Într-o cetate a spectacolului și a banului, a gloriei și decăderii, a violenței și viciului, a star-urilor de o zi și a invidiilor perpetue, într-un oraș nebun, ce poartă numele de Hollywood, fiecare moarte violentă, mai ales dacă e vorba de moartea unei vedete, devine obiect de zvonuri și intrigi, de aluzii și supoziții, de mister și fantasmă. Presa de scandal l-a învățat pe oameni să se îndoiască de adevărul și onestitatea poliției și autorităților. Cel mai adesea, trec ani și împrejurările morții unor star-uri continuă să fie puse sub semnul întrebării, atita vreme cât pagini din dosarele acumulate în timpul anchetelor au fost sustrase sau au dispărut pur și simplu.

Este cazul actriței Marilyn Monroe, dispărută la 4 august 1962, după ce înghițise între 40 și 50 capsule de „Nembutal”, un somnifer puternic. Sinucidere sau asasinat?

Este cazul actriței Natalie Wood, dispărută, în noaptea de 28 spre 29 noiembrie 1981, în apele Pacificului, în apropiere de insula Santa Catalina. Sinucidere sau accident?

Controversele continuă.

Iată, însă, că, recent, a apărut o carte ce a stîmrit senzație: „The Coroner” („Medicul legist”). Autorul ei, Dr. Thomas Noguchi, director, ani de-a rîndul, al Serviciului medico-legal din Los Angeles, încearcă să pună capăt extravaganțelor ipoteze. Nu e oare, el prima persoană îndreptățită să cunoască, științific, adevărul, atita vreme cît a procedat la autopsia celor două corpuri? Noguchi optează pentru concluzia „sinucidere”, în primul caz, și „accident” — în cel de-al doilea. Și totuși...

Santa Catalina este o insuliță în Pacificul de Nord, situată la 50 km de coastele meridionale ale Californiei. Pîntenii stîrcoși și falile reliefului său muntos formează golfuri pitorești, în care iahturi și bărci cu pînze vin să ancoreze la poalele falezelor. Capitala, așezată la capătul de sud al insulei, numără cîteva mii de locuitori. Golful său are reputația de a fi locul ideal pentru practicarea sportului cu vele sau a scufundărilor subacvatice.

Posesorii de iahturi preferă însă un golf mai izolat, din extremitatea

de nord a insulei: Isthmus Bay. Singurul local de pe această coastă este „Doug's Harbor Reef”, un bar-restaurant frecventat de posesorii vaselor de agrement ancorate în golf.

În seara de 28 noiembrie 1981, Natalie Wood și soțul ei, Robert Wagner, au luat masa la „Doug's Harbor Reef”, în compania actorului Christopher Walken, invitatul lor pentru lungul week-end al sărbătorii Thanksgiving, celebrată în Statele Unite în ultima joi din noiembrie. După aceea, s-au întors să petreacă noaptea la bordul iahtului lui Wagner, „Splendour”. A doua zi, la prima oră a dimineții, corpul ei a fost găsit plutind în vola valurilor, la distanță de o milă la sud de vas.

În noaptea dramei, o goeletă era legată la mal de aceeași geamandură cu iahtul soților Wagner. Printr-un ciudat concurs de împrejurări, căpitanul acestei ambarcațiuni nu era altul decît Paul Miller, colaboratorul brigăzii medico-legală a districtului Los Angeles, și expert în accidente pe mare. Era președintele Academiei de navigație cu ambarcațiuni cu pînze din Marina del Rey. Cunoștea bine apele înșelătoare care înconjoară insula Santa Catalina.

În seara premergătoare tragediei, Miller luase masa în același restaurant cu soții Wagner și cu Chris-

topher Walken. Se întorsese la vasul său cu aproximativ jumătate de oră înaintea lor. Când actorii au urcat pe iahtul „Splendour”, el se afla pe puntea vasului său și l-a văzut trecînd. Mai tîrziu, în cursul nopții, tot el a fost primul care a răspuns la chemarea de ajutor lansată de Robert Wagner.

„Cu trei ani în urmă, în 1978, Miller — povestește dr. Noguchi — mă invitase, cu ocazia unei anchete, la bordul goaletei sale. Această anchetă începuse în cursul aceluiași week-end — cel al sărbătorii Thanksgiving — și în același golf în care Natalie Wood avea să-și piardă viața. Cînd fusesem în insula Catalina, luasem masa la «Doug's Harbor Reef». În seara aceea, reîntorcîndu-mă pe iahtul lui Miller, remarcasem un lucru care avea să se dovedească important: la bordul a numeroase vase ancorate în golf, posturile de radio revărsau o muzică răsunătoare, la care se adăuga zarva petrecerilor”.

Acest vacarm s-a repetat după trei ani, și numai două persoane, Marilyn Wayne și un prieten al ei, care se aflau pe un vas vecin cu „Splendour”, au auzit strigătele disperate ale actriței Natalie Wood, care cerea ajutor. Miller se afla în cabina goaletei sale. Nu a auzit nimic, tot din cauza zgomotului. Wagner și Walken, care se aflau la bordul iahtului „Splendour”, au afirmat că nu-și amintesc să fi auzit vreun strigăt.

„I-am cerut lui Miller — relatează medicul legist — să inițieze o anchetă specială. Cînd mi-a parvenit raportul său, am putut confrunta observațiile sale de expert cu propriile mele cunoștințe despre apele periculoase care scaldă insulița bătută de vînturi. S-a făcut o mare publicitate în jurul investigațiilor noastre, dar unele aspecte din ultimele clipe ale actriței nu au fost niciodată dezvăluite.

A avut o carieră lungă și strălucită. În 1955, trei tineri actori au apărut într-un film care, în decurs de o noapte, avea să-i ridice la rangul de mari stele de cinema. Acest film avea titlul «La Fureur de vivre», iar actorii se numeau James Dean, Sal Mineo și Natalie Wood. Acești trei actori vor muri mai devreme decît este normal. James Dean a murit la volanul automobilului său, mergînd să participe la o competiție, în același an în care filmul a apărut pe ecrane. («Urișul» nu a fost distribuit decît după moartea sa). În 1976, Sal Mineo a fost înjunghiat în apropierea casei sale de la Hollywood. Și, în 1981, Natalie Wood a murit înecată într-un accident misterios”.

29 noiembrie, orele 7 și 30: un elicopter trimis în grabă de serviciile șerifului se îndreaptă spre Cata-

lina pentru a lua parte la căutări, cînd un membru al echipajului reperează un punct roșu pe valuri.

— Coboară! strigă el pilotului.

Aparatul ajunge la nivelul apei. Curentul produs de elice face valuri în jurul elicopterului. Pilotul o vede pe Natalie Wood.

Trupul se afla în mijlocul unui mic golf izolat, numit Blue Cavern Point. Barca pneumatică este descoperită pe uscat, mai departe, spre sud. Pe tabloul de bord al vasului, cheia se află în poziția „off”, schimbătorul de viteze la punctul mort, iar visele sînt înăuntru.

Era clar că nu avusese de gînd să facă o plimbare pe mare. Totuși, se pare că desprinsese legătura care prindea barca de iaht. De ce făcuse, oare, acest lucru, dacă nu intenționa să ia barca? Acesta este unul din misterele care planează asupra morții sale tragice.

În duminica aceea, la căderea nopții, Hollywood-ul vîlă de zvonuri. Nu era ciudat că cei doi bărbai prezenți la bord nu au remarcat că ea părăsise iahtul? Nu le-a spus ea, oare, nimic? De ce s-a dus pe furiș în spatele vasului? De ce a coborît scara și a desfăcut legătura bărcii pneumatice? Ce făcea ea? Unde se ducea? Și de ce?

Dr. Noguchi precizează: „În toate cazurile de moarte insolită, prima obligație a medicului legist este aceea de a presupune că este o crimă. În ce mă privește, cred că știința medico-legală trebuie să aibă — și are — scopuri mai largi. De aceea, doream o anchetă specială, realizată de un expert, pentru a stabili faptele din jurul morții actriței Natalie Wood. Cînd am aflat că Miller se afla la Isthmus Bay în noaptea dramei, am fost convins că raportul lui va duce la concluziile dorite.

I-am dat cîteva indicații de rutină, necesare în orice anchetă medico-legală:

1. Să examineze pupa iahtului «Splendour» și să caute orice anomalie sau urmă de violență care ar fi putut scăpa poliției (crimă). 2. Să examineze barca pneumatică pentru a descoperi eventuale urme de luptă (crimă) 3. Să examineze vegetația marină în partea de jos a scării

pentru a căuta orice semn de perturbare (încercase ea, oare, să urce din nou la bord?) 4. Să caute în barca cu motor eventuale zgîrieturi făcute cu unghiile (încercase ea, oare, să se urce în barcă?) Dar i-am precizat clar lui Miller că aceste instrucțiuni nu constituiau decît un punct de plecare. Contam pe experiența și pe competența lui pentru completarea anchetei.

Dimineața de luni 1 decembrie 1981 a fost deosebit de agitată. Birourile brigăzii medico-legale au fost luate cu asalt de către presă, care cerea lămuriri asupra morții misterioase a actriței Natalie Wood. La prînz, am comunicat colaboratorilor primele concluzii. Și anume, că moartea prin înec fusese accidentală și că alcoolul jucase un rol determinant în moartea actriței. Atunci mi s-a făcut următoarea remarcă:

— Doctore, ceea ce-i interesează pe ziariști, nu este atît să știe dacă Natalie Wood băuse sau nu, ci de ce părăsise iahtul pe timp de noapte.

Am înclinîntat dînd din cap. Și la această întrebare am adăugat-o pe a mea: de ce, oare, nu se urcase pe scară cînd, după cît se pare, se afla la mai puțin de un metru de ea? Aceste două puncte constituiau un indiciu că actrița părea hotărîtă să se îndepărteze de vas. În acest moment, mi s-a comunicat că unul dintre poliști pomenise de o ceartă între Wagner și Walken, în cabina principală a iahtului. Teoretic, era posibil ca, cedînd unui sentiment de repulsie, Natalie Wood să se fi decis să plece cu barca, pur și simplu pentru a se îndepărta de el.

O liniște apăsătoare s-a lăsat peste încăpere. Brusc, toți au fost izbiți de implicațiile acestei ipoteze. Ea dădea apă la moară celor care pretindeau că un scandal la bordul iahtului fusese cauza morții celebrei stele de cinema.

Proteste provocate de împrejurările morții actriței Natalie Wood aveau să ia proporții neașteptate și să se transforme în condamnarea activității mele. În «Times», am fost tratat drept «medic legist cabotin». Frank Sinatra a scris Consiliului de administrație al districtului o scrisoare în care spunea că medicii legiști sînt plătiți pentru a-și îndepărta sîrăcinile, nu pentru a provoca scandaluri. Sindicatul actorilor a trimis, și el, o telegramă, stigmatizînd «încălcarea de către mine a principiului respectării intimității».

Cînd Paul Miller mi-a transmis raportul său, m-am hotărît să nu spun nimic presei. El conținea amănunte pe care mijloacele de informare le-ar fi calificat imediat drept morbide și deplasate. Raportul nu modifica cu nimic concluziile mele de medic legist, potrivit cărora

moartea se datora unui înec accidental. Pentru a evita să mai alimenteze indignarea, am închis raportul și l-am clasat — împotriva voinei mele — fără a-i dezvălui conținutul. Pentru prima dată astăzi, ridic vâul care a acoperit faptele, permițând reconstituirea ultimelor momente ale vieții actriței Natalie Wood. Povestea care urmează este, în același timp, tragică și plină de eroism.

Recitind acest raport astăzi, revăd Isthmus Bay, negru, amenințător în noapte și ploaia rece biciuind puntea vaselor legănate de valurile mării. Revăd și ziua în care Miller mi-a adus acest raport. Eram amindoi în apartamentul meu din Marina del Rey, în fața acestui ocean ale cărui valuri se spărgeau, la 50 km spre vest de coastele insulei Santa Catalina.

Cu o figură gravă, Miller s-a aplecat spre mine:

— Te-ai înșelat, Tom, mi-a spus el. Natalie Wood nu a murit așa cum credeai tu. Ea nu era o persoană oarecare.

Mi-a făcut o schiță cu Isthmus Bay, indicând punctul de legătură al fiecărui vas, inclusiv al iahtului «Splendour». Apoi, a tras o săgeată care pleca din vest, traversa lanțurile muntoase ale insulei și ajungea la vasele ancorate în golf.

— Elementul care trebuie reținut este vârtejul format de vînt — a precizat el. Fenomenul la care făcea el aluzie îl cunoscusem cu trei ani în urmă, cînd fusesem în insulă. Vîntul cuprinde insula Santa Catalina din vest. Traversînd munții, se concentrează, formînd un vârtej care ajunge în golf unde este legat iahtul soților Wagner.

— Cînd Natalie a desprins frînghia, a continuat Miller, barca ar fi trebuit să fie împinsă spre mare, în direcția continentului. Ea nu putea să descrie, singură, un unghi drept și să se întoarcă spre coasta insulei Santa Catalina, cu vîntul împotriva. Amintește-ți că o barcă pneumatică pe mare se comportă exact ca un balon împins de vînt.

Era frig, în noaptea aceea, cînd Natalie Wood, simplu îmbrăcată, cu o cămașă de noapte, șosete de lînă și o vestă de puf, a ieșit pe puntea iahtului «Splendour» și a coborît scara de care era legată barca. Indiciile par a dovedi că, în momentul în care a survenit accidentul, ea nu căuta să strîngă frînghia, ci, de fapt, să se urce în barcă.

Dar reconstituirea stabilită de Miller dădea naștere la o a treia posibilitate care, potrivit interpretării mele, confirma versiunea faptelor prezentate de Wagner. Din cauza acestui vârtej, ambarcațiunea desprinsă — indiferent din ce motiv — a fost împinsă spre mare și s-a de-

părțat de vas. E posibil ca, în loc să fi vrut să urce în barcă, Natalie Wood să fi încercat să o prindă și să-și fi pierdut echilibrul în acel moment.

Oricare l-ar fi fost intenția, ea a căzut, și apa înghețată a acoperit-o. Dar, atunci cînd capul l-a reapărut la suprafață, ea nu s-a simțit, după cit se pare, în pericol. Trebuie să se fi aflat încă la mai puțin de un metru de iaht. În afară de aceasta, leziunea superficială din interiorul brațului său drept indică faptul că se agățase de marginea bărcii, știind că aceasta îi va permite să se mențină la suprafață timpul necesar să-și recapete suflul.

Nu mai după aceea, ea a înțeles — dar prea tîrziu — că un fenomen neașteptat era pe cale să se producă. Barca se îndepărta rapid de iaht. Zece metri, douăzeci de metri, treizeci de metri... Ea nu și-nuse seama de forța vîntului. În mai puțin de un minut, barca era atît de departe de «Splendour», încît Natalie nu se mai putea întoarce înot.

Atunci a început să strige după ajutor, dar de pe iaht nu a auzit-o nimeni. Urletul megafoanelor acoperea strigătele disperate pe care le scotea din mijlocul valurilor negre și agitate. Marilyn Wayne și prietenul ei au fost singurii care au auzit ceva. Dar, privind înspre mare, nu au distins nimic în noaptea întunecoasă. Mai mult, ei au crezut că aud, pe un vas vecin, pe cineva spunînd că vine în ajutor.

În această situație, fără nici o îndoială că teama a început să pună stăpînire pe Natalie Wood. Nimeni nu auzea apelurile sale. Nici o lumină pe mare. Nici un vas nu venea în ajutorul său. Totuși, datorită bărcii, ea nu se simțea cu adevărat în pericol. Se putea urca oricînd, putea porni motorul și reveni, în cîteva minute, la căldura reconfortantă a iahtului «Splendour».

Încercînd să se urce în barca ce reprezenta pentru ea salvarea, actrița a avut de înfruntat încercarea cea mai cumplită. Nu reușea să se urce în barcă. Marginea de cauciuc era, pe de o parte, rotundă și alunecoasă, iar, pe de alta, prea groasă. Chiar în condiții normale, l-ar fi fost greu să-și salte corpul, pentru a ateriza la fundul bărcii. De mai multe ori trebuie să fi încercat cu putere să se smulgă din apa mării, dar greutatea vestei o împiedica. În cele din urmă, văzînd că barca o ducea spre larg, a înțeles că viața îi era, cu adevărat, în pericol. Risca să se înecă în această apă înghețată sau să moară de hipotermie (scăderea temperaturii corpului). Ce putea să facă?

În acea noapte rece de noiembrie, pierdută în mijlocul valurilor, Natalie Wood a luptat împotriva

morții. Nu a cedat. Dimpotrivă, a săvîrșit o faptă remarcabilă, atît prin performanța realizată, cit și prin curajul de care a dat dovadă. Și a fost foarte aproape de miracol.

Agățată de bărcuța ei pe care vîntul o alunga spre larg, cu trupul deja amorțit de frig, ea a început să bată apa cu picioarele și să o despică cu mîna liberă. Și a reușit. Barca a încetat să plutească spre larg. Încet, foarte încet, ea a luat-o spre coastele insulei și spre salvare.

Un curent potrivit, de un nod (1,852 km/h), trecea prin acest loc, deplasîndu-se spre sud. Agățată de marginea bărcii, Natalie Wood o împingea spre mal. Dar plutirea spre sud o îndepărta de Isthmus Bay și de iahturile lui, ale căror lumini străluceau în depărtare. De fapt, golful se afla acum în spatele ei. Dar se apropia de coastă: 400 metri, 350 metri... Dacă va rezista, avea să reușească.

Frigul și amorțeaua puneau stăpînire pe tot trupul ei. Veste o trăgea la fund. Greutatea era din ce în ce mai mare pentru forțele ei scăzute. Luptînd împotriva acestor elemente, distîngea acum scobitura stîncoasă Blue Cavern Point. Nu erau vase în acest loc, dar era un adăpost împotriva dușmanului său: vîntul. Mai avea, însă, pînă acolo. Trebuia să continue să înoate. În pofida tenacității și curajului său, tîrîna femeia a pierdut lupta împotriva morții, la mai puțin de 200 metri de mal".

După
20 de ani

La 4 noiembrie 1982, dr. Noguchi era chemat în biroul procurorului din Los Angeles pentru a fi interogată asupra eventualității unei crime. Nimic extraordinar. Doar că eventualul asasinat se produsese cu 20 de ani mai devreme! Afacerea Marilyn Monroe n-a fost încă închișă oficial.

„La vremea aceea — povestește Noguchi — nu mai eram directorul Serviciului medico-legal din Los Angeles. Totuși, procurorul dorea să mă vadă, căci eu îi făcusem autopsia. Timp de douăzeci de ani, am fost supus atîtor întrebări din partea atîtor reporteri, încît memoria nici nu îi mai reține. Mulți dintre ei erau convinși că senatorul Robert F. Kennedy, despre care se presupunea că avusese relații cu Marilyn Monroe, pusese să fie asasinată printr-o injecție cu droguri. De ce, după atîția ani, sensibilitatea ameri-

canilor mai vibrează încă la auzul numelui ei? Frumusețea sa? Vulnerabilitatea sa? Talentul său? Sau poate misterul ciudatelor sale relații cu președintele Kennedy și frațele său Robert?"

Pe Robert Kennedy l-a întâlnit pentru prima oară la Madison Square Garden, la 19 mai 1962. S-au reîntâlnit la Los Angeles. I-a telefonat apoi, sub un nume fals, la Washington. I-a povestit prietenului său, W.J. Weatherly, de la ziarul „Manchester Guardian”, că s-ar putea recăsători cu un om politic din Washington. Nu i-a pomenit numele. Alt prieten, Robert Slatzer, e convins că a auzit-o spunând că Robert Kennedy i-a promis să se căsătorească cu ea. Comentariul lui Weatherly: „E posibil ca R. Kennedy să fi acceptat să-și distrugă, pentru ea, cariera politică?” Pentru o întreagă generație de ziariști-inchizitori, aceasta a fost cauza morții lui Marilyn.

Iar, dintre aceștia, cel mai perseverent era Robert Slatzer, care pretindea că, la un moment dat, la începutul anilor '50, a fost soțul ei și că i-a rămas prieten până la sfârșit. În cartea sa, „Viața și strania moarte a lui Marilyn Monroe”, publicată în 1974, Slatzer susține că, atunci când Robert Kennedy și-a retras „promisiunile” de căsătorie, Marilyn Monroe l-a șantajat cu un jurnal intim, jurnal ce a dispărut după moartea sa. Scopul asasinării ei ar fi fost acela de a o reduce la tăcere, pentru a nu distruge cariera politică a lui Robert Kennedy.

În 1962, Marilyn Monroe avea o stare atât de depresivă, încât psihiatrul ei, dr. Ralph Greenson, a insistat să angajeze o infirmieră, Eunice K. Murray. Totuși, după atâtea decepții profesionale, actrița începea să-și revină. Fusesse contactată de directorul de la „20th Century-Fox” pentru reluarea turnării filmului întrerupt. Intenționa să fie vedeta unei comedii muzicale pe Broadway, ca și a unui „show”-gigant la Las Vegas. Așadar, proiecte de viitor...

Iată de ce, la 4 august 1962, Eunice Murray nu s-a mirat când Marilyn s-a trezit mai devreme ca de obicei, bine dispusă și veselă. După-amiază, a primit vizita dr. Greenson, cu care s-a întreținut timp de două ore. Acesta va declara, mai târziu, că actrița era „dezorientată”. În cursul zilei, nici un indiciu nu i-a permis lui Eunice să presimta o depresie sinucigașă. Dimpotrivă: la orele 7,30 seara, Marilyn ridea la telefon cu Joe junior, fiul primului ei soț, Joe DiMaggio. Și totuși, 30 de minute mai târziu, va porni pe drumul fără întoarcere. Faptul e confirmat de o declarație a lui Peter Lawford, cumnatul lui Robert Kennedy, care, la orele 8, i-a telefo-

Cazul Marilyn Monroe n-a fost încă elucidat

nat actriței, cu care urma să se întâlnească. Potrivit lui Lawford, vocea lui Marilyn era slabă și greu inteligibilă. I-a răspuns că n-are chef să mai iasă, adăugând: „Să-i spui adio lui Pat (soția lui Lawford) și președintelui. Îți spun și ție adio. Ai fost întotdeauna un om draguț...” Și a închis.

Cel care a revelat existența acestor ultime convorbiri telefonice este reporterul Eart Wilson, prieten cu Marilyn. Wilson povestește că lui Lawford i-a trecut în clipa aceea prin minte că, atunci când cineva spune „adio”, sună a despărțire definitivă. Neliniștit, l-a sunat pe managerul său, care i-a amintit: „Sînteți cumnatul președintelui Statelor Unite. Nu puteți să vă duceți acolo”. Se pare, însă, că managerul i-a telefonat, la rîndul său, lui Milton Rudin, agentul lui Marilyn Monroe. Acesta a sunat la ea, pe la orele 9,30. Trecuse o oră și jumătate de la telefonul lui Lawford. Rudin întreabă dacă totul e în ordine. Eunice Murray vede lumină în cameră și firul de telefon sub ușă. Nici o problemă — îl asigură ea pe Rudin și se duce să se culce. Pe la miezul nopții însă, se trezește și vede, în continuare, lumină în camera lui Marilyn Monroe. Încearcă să intre, și vede că ușa e încuiată. Speriată, îl anunță pe dr. Greenson, care sparge o fereastră pentru a intra în cameră. O găsesc pe Marilyn Monroe zăcînd pe pat. Cu brațul întins, mîna pe telefon. O imagine ce va face înconjurul lumii.

Sergentul Jack Clemmons, de serviciu în noaptea aceea la postul de poliție din Los Angeles, notează un

apel telefonic al dr. Greenson anunțînd moartea actriței Marilyn Monroe, la orele 4,25 dimineaa. Clemmons, care se deplasează la fața locului, începe să-și pună întrebări: de ce decesul a fost anunțat atât de târziu, cînd corpul a fost descoperit la miezul nopții? Ce s-a petrecut în acest răstimp? În sfîrșit, se va întreba dacă nu cumva cineva n-a folosit aceste ceasuri pentru a șterge urmele unei crime...

La Institutul medico-legal era de serviciu, în duminică aceea, dr. Noguchi. El va face autopsia, conștient de responsabilitatea ce-i revenea. Cu minuțiozitate, a căutat, mai întîi, cu lupa, pe tot corpul, urmele unei eventuale înțepături de injecție, în cazul în care actriței i s-ar fi administrat forțat droguri. Nici o urmă. „Examenul sistemului digestiv a stat la originea controversei ulterioare — relatează medicul legist. Potrivit partizanilor actului criminal, acest examen era dovada că Marilyn a fost asasinată. Și aceasta deoarece n-am găsit nici o urmă vizibilă de pilule, nici în stomac, nici în intestine. Și totuși, flacoanele goale demonstau că Marilyn Monroe înghițise între 40 și 50 de capsule de «Nembutal», precum și un mare număr de pilule de hidrat de clorol. Apărătorii tezei asasinatului conchideau că drogurile fuseseră injectate”.

Raportul laboratorului de toxicologie a fost, însă, incomplet, fapt ce a alimentat această teză. „Cînd l-am citit — povestește dr. Noguchi — o sonerie de alarmă s-a declanșat brusc în mintea mea. Tehnicienii laboratorului examinaseră numai sîngele și ficatul. Revelațiile analizei ficatului și sîngelui i se păruseră șeful laboratorului, Raymon J. Abernathy, suficient de edificatoare și, de aceea, n-a mai considerat necesar să meargă mai departe. Analiza sîngelui dovedea că dozele mortale fuseseră cu mult depășite. Cînd, citeva zile mai târziu, rezultatele au fost date publicității, ziarele au remarcat imediat omisiunea. Am vrut să repar această eroare, dar era prea târziu. Laboratorul considerase afacerea închisă și, deci, nu mai păstrase nimic”.

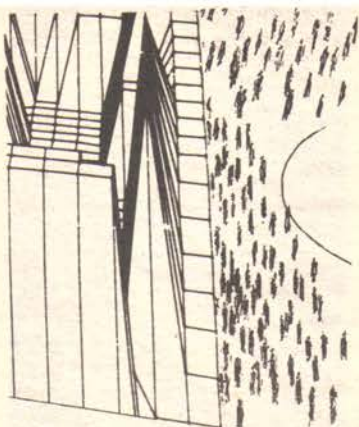
În decembrie 1982, raportul procurorului din Los Angeles, ale cărui concluzii au fost date publicității, specifică: „Un asasinat ar fi presupus un complot criminal de anvergură ce ar fi trebuit să implice toate persoanele prezente la locul decesului la 4 august 1962. Ancheta și studiul documentelor nu conțin nici un indiciu credibil în legătură cu ipoteza unui asemenea asasinat”. În paralel, a apărut un alt raport, al dr. Boyd G. Stephens, medic legist șef la San Francisco, ce ajungea la concluzia că autopsia practică în 1962 avea o incontestabilă valoare

științifică și că „chiar aplicarea procedurilor celor mai avansate, corespunzând celor 20 de ani de progres în materie, nu ar schimba cu nimic, în 1982, concluziile stabilite în 1962, de dr. Noguchi, în urma autopsiei”.

Controversele, însă, continuă. Însuși medicul legist are îndoieli. Căci, chiar și după 20 de ani, ancheta n-a reușit să răspundă unor întrebări rămase în suspensie. Nu s-a aflat, de pildă, de ce, în seara aceea de 4 august, la orele 19.30, Marilyn se amuza la telefon cu Joe DiMaggio jr., pentru ca, jumătate de oră mai târziu, să fie pe moarte. „Un alt fapt mă neliniștește — scrie dr. Noguchi: zvonurile de manipulare nu au dispărut total. Ziariștii susțineau că, din dosarul Monroe, transmis de F.B.I., lipseau pagini întregi. Potrivit anchetei procurorului, din 1982, dosarul fusese cenzurat. Mi-era imposibil să n-am îndoieli. Cum e posibil ca un dosar al F.B.I. privind o actriță de cinema să fie cenzurat? De ce, douăzeci de ani de la moartea ei, F.B.I. cenzurase și acest dosar, nu numai atunci când l-a dat ziariștilor, ci și procurorului, pentru o anchetă oficială? Ce conținea, deci, dosarul Monroe?

Dar aceasta nu era singura mea sursă de preocupare. Cel care asistase, în 1962, la autopsie, John Miner, constituse, și el, o problemă pentru anchetatorii procurorului. Miner nu numai că asistase la autopsie, ci dr. Greenson, psihiatrul actriței, îi acordase favoarea, în exclusivitate, de a asculta cuvintele pronunțate de Marilyn Monroe în timpul ședințelor de terapie. Potrivit raportului procuraturii, Miner se angajase să nu releve nimănui conținutul înregistrărilor pe care le auzise. Dar le auzise, și întrevederile cu dr. Greenson îl convinseseră că Marilyn Monroe nu se sinucisese. Raportul din 1982 adaugă: «La încheierea convorbirii cu Greenson, Miner declară că are serioase îndoieli asupra concluziilor confirmând teza sinuciderii». A considerat necesar să-i anunțe despre rezervele sale (într-o notă scrisă) pe ad-junctul principal al procurorului, precum și alte persoane. Aceasta se petrecea în 1962. Douăzeci de ani mai târziu, Miner declară că, în 1962, susținuse că Marilyn Monroe nu se sinucisese. Date fiind rezultatele testelor, o absorbție accidentală a unei asemenea cantități de somnifere era de domeniul absurdului. Deci, așa cum susținuse Miner în 1962, singura cauză logică a morții lui Marilyn Monroe era asasinatul.

— Mă preocupa, de asemenea, faptul că se păstra, în continuare, secretul în legătură cu notele și anchetele realizate de «comisia sinucidere» (formată imediat după moartea ac-

trizei) și că acestea nu fuseseră comunicate anchetatorilor procuraturii. Recent, am avut o întrevedere cu dr. Robert Litman, un psihiatru, membru al acelei comisii. Acesta e de părere că nu există nici o îndoială că actrița s-a sinucis. Diferite persoane din anturajul ei declaraseră, pe de altă parte, că avea o stare extrem de depresivă și se

comportase ciudat în zilele ce l-au precedat moartea.

— Ați cules indicii permițând să se acrediteze eventualitatea unui asasinat? — l-am întrebat.

Litman a ridicat din umeri:

— Ușa era încuiată prin interior. A trebuit să se spargă un geam pentru a intra în camera ei. Iar Eunice Murray se afla în camera sa, la doi pași de cea a lui Marilyn Monroe.

Ce s-a petrecut cu adevărat în camera lui Marilyn Monroe în acea seară de 4 august 1962? Concluzia oficială a procuraturii stabilea, evaziv, dar pertinent: «Sinucidere probabilă». Bazându-mă pe intervenția mea personală în afacere, aş adăuga: «Sinucidere foarte probabilă».

Dar cred, de asemenea, că, atâta vreme cit dosarul complet al F.B.I. nu va fi dat publicității, controversele vor continua în jurul morții lui Marilyn Monroe. Celelalte întrebări vor rămâne fără răspuns, și nimeni nu va putea spune niciodată ce anume, în seara aceea, a făcut din Marilyn Monroe, frumoasa și talentata actriță, ce ridea și vorbea veselă la telefon, un star în agonie... și un mit nemuritor”.

TCCO+7

VIITOR? Casele de filme occidentale au turnat, în ultimii ani, mai multe pelicule despre catastrofe naturale sau nucleare. N-au lipsit nici ideile unor lupte spațiale sau invazii extraterestre pe Pământ. Precum „Battlefield Earth” (Cîmpul de luptă Pământ), o versiune filmată a romanului științifico-fantastic al lui L. Ron Hubbard. Povestea se petrece în anul... 3000, când Pământul va fi fost invadat de extraterestri, cu care continuă să se lupte cîțiva supraviețuitori. Dar nu ne-am putea imagina un viitor cu totul diferit? Adică un an 3000 în care armele și mentalitatea cursei înarmărilor să fi dispărut cu totul, iar pe Pământ să fi fost instaurată o pace universală și prosperitate pentru toți?

Reflectoare cosmice

Ziarul „Pravda” relatează că, în viitorul zece ani, ar putea fi create prototipuri de reflectoare cosmice care să dirijeze spre Pământ razele Soarelui, pentru a ilumina vaste întinderi ale planetei în timpul nopții. La Institutul de aviație din Moscova, de exemplu, se lucrează la proiectarea unui satelit-reflector cu masa de 200 kg și cu suprafața utilă de 110 mp. El ar fi destinat, în primul rînd, verificării soluțiilor tehnice preconizate pentru construcția unui reflector cu utilizări practice. Intensitatea luminii ce va fi primită de un „receptor” terestru cu diametrul de aproximativ 10 km va fi de șapte ori mai mare decît cea pe care o primește Pământul, pe noaptea de Lună plină.

Folosirea luminii solare pentru „prelungirea” zilei ar fi deosebit de eficientă. Cheltuielile pentru iluminare din Cosmos a cinci orașe s-ar putea recupera în 4-5 ani, prin economisirea cantității de energie electrică folosită, în prezent, pentru iluminarea orașelor respective.

TOMBOUCTOU

în căutarea trecutului

Țară a soarelui, culorii, ritmului și originalității africane, Mali pare să marcheze una din limitele naturale ce despart Africa neagră de cea arabo-berberă. Mali este savana cu giganti boababi, dar și cu tăcute întinderi de nisip, care își schimbă înfățișarea de la o oră la alta; este pământul ars de hartmatan, dar și udat de două mari fluvii ale Africii occidentale care curg în sens opus – bătrînul și domolul Senegal și mai sprintenul Niger, cînd ocru și tulbure, în perioada ploilor, cînd verde și limpede, în sezonul secetos.

Parcă nicăieri, în această țară, tradiția n-a fost altă de bine conservată ca la Tombouctou, le-gendarul oraș al deșertului saha-rian, situat pe cel mai mare cot vestit al Nigerului malian. O vi-zită în fostul punct de intersec-ție a culturilor musulmană și is-lamică avea să-mi permită să aflu cîte ceva din istoria acestui vechi oraș.

Aeroportul – o mică sală agreabilă cu o mare deschidere circulară în plafon, ce-ți dă sen-zația că a fost construită în mod special pentru ca drumețul străin să nu scape posibilitatea de a admira, dintr-un loc ferit de ra-zele fierbinți, frumosul cer saha-rian. Orașul are forma unui triunghi, ale cărui laturi închid, în interiorul lor, case spațioase, dar scunde, cea mai mare parte dintre ele neavînd decît parter. Toate sînt aproape uniform con-struite din cărămidă rotunjită în-tre palme și uscată la soare.

Odată intrat în oraș, te fra-pează serenitatea și solitudinea aparen-tă, liniștea care pare să domnească pretutindeni. Nici o mașină, nici un stop, nici un agent de circulație, în această urbe cu 14 000 de locuitori. Cu greu poți crede că Tombouctou a fost cîndva marele „antrepozit”

din inima deșertului saha-rian, punct de intersecție a caravane-lor ce veneau din nord spre nord-vest și est, denumit suges-tiv de un cronicar al vremii „lo-cul de întîlnire al celor care că-lătoreau în pirogă și al celor ve-niți pe spatele cămilelor”.

Piroga reprezenta sudul Tombouctoului, adică fertilitatea și bogăția în toate. Cămila, fi-gură de seamă a întregii Africi de nord, sugera, înainte de toate, Sahara, adică sterilitatea, dar și prețioasele mine de sare gemă. Și nordului și sudului Africii le trebuiau, în circuitul schimburi-lor lor, un antrepozit pentru pro-dusele lor. Acesta a fost, pe vre-muri, rolul orașului Tombouc-tou. El servea ca trăsătură de unire între lumea berbero-arabă și cea neagră. Spre Tombouctou plecau caravane de pretutindeni din nordul Africii, de la Mara-kech și Fes, de la Tripoli și Tu-nis. Părăsind țărmurile coastei mediteraneene a Africii, cămilele cărau mărfuri de tot felul: țesă-turi, arme, pudră, oglinzi, perle, zahăr, ceai, curmale, parfumuri, tutun, covoare, cordoane, caf-tane etc. La plecare, numai ju-mătate din cămilele caravanei erau încărcate; cealaltă jumătate prelua sarcina la mijlocul dru-mului.

Despre această lume comer-cială, despre rolul orașului Tom-bouctou – celebru prin școlile, mai ales universitatea islamică de la Sankoré, cea mai mare din Africa occidentală – în dezvoltarea civilizației din zonă vorbesc – și, mai ales, vor vorbi prin identi-ficarea și, apoi, studierea lor amănunțită – miile de manus-crise din bibliotecile orașului, ca urmare a lucrărilor de restaurare

și cercetare inițiate sub egida UNESCO, în colaborare cu Insti-tutul de Științe Umane din Mali.

Primele cercetări asupra seco-lor de aur ale Universității din Tombouctou, inițiate în anii 1963-1964, au dus la descoperi-rea a trei biblioteci, cu un total de peste 5 000 de manuscrise, dintre care unele cu o valoare is-torică deosebită. Studiarea lor a pus în evidență una din cele mai strălucite figuri ale civilizației arabe din Africa: Abo Bakr al Kuntî. Savant, ce-a trăit între anii 1763-1826, a lăsat peste 100 de opere, redactate în cea mai ele-gantă scriere maghrebiană. Bi-bliotecile orașului conțin, de alt-fel, numeroase lucrări privind is-toria vechii civilizații a Sudanului occidental – Mauritania, Senegal și Mali –, viața unor savanți și regi ai vremii.

Cercetările asupra inesti-mabilelor opere de artă de la Tombouctou sînt abia la început. Centrul de documentare „Ahmed Baba” și-a propus, ca prime obiective, identificarea, colecta-rea, conservarea și descifrarea miilor de manuscrise în limba arabă, privind istoria Africii. Ge-nurile documentelor sînt foarte variate: opere istorice, cronici sau „tarikhs”, anale și liste ge-nealogice de suverani, biografii de oameni politici, credincioși sau literați, lucrări de geografie sau povestiri de călătorie, cores-pondențe ale suveranilor, scrieri de inspirație juridică sau reli-gioasă, conținînd indicații cu pri-vire la istoria ideilor și societăți-lor, opere literare ce pot consti-tui mărturie istorice, obiecte de artă veche. Cercetarea lor poate aduce numeroase și interesante elemente despre lumea de odi-nioară a zonelor saheliene și sa-hariene ale Africii de Vest.

Aurel Zamfirescu

În lumea științei

Mesajul galaxiilor

Carl Sagan

Au fost lansate mai multe nave spațiale către stele: „Pioneer 11” și „Pioneer 12”, „Voyager 1”, „Voyager 2”... Dacă avem în vedere imensitatea distanțelor interstelare, aceste nave nu sînt decît niște mașini elementare, primitive. Dar, în viitor, ele vor fi mai rapide și le vom fixa obiective interstelare. Mai de vreme sau mai tirziu, ele vor avea la bord echipaje umane. Calea Lactee este compusă, cu siguranță, și

Carl Sagan la Observatorul Lowell (Arizona)

din planete, cu milioane de ani cel puțin mai vechi decît Pămîntul.

A existat oare, vreodată, o navă spațială care, venind dinspre o civilizație îndepărtată, să fi aterizat încet pe Pămînt, sub privirile libelulelor strălucitoare, ale reptilelor indifferente, ale primatelor zgometoase sau ale oamenilor uimiți? Oricine a reflectat la problema existenței unei vieți inteligente în Univers și-a pus măcar o dată această întrebare. Dar, oare un asemenea eveniment s-a produs aievea? Calitatea mărturiilor culese rămîne un punct crucial. Ele trebuie examinate riguros și sceptic, fără a ne mulțumi cu ceea ce poate părea, la prima vedere, plauzibil sau cu povestirile pretingilor martori oculari, incapabili să aducă o dovadă autentică. Dacă se adoptă această atitudine critică, nici unul dintre cazurile în care este vorba despre vizita unor extraterestri nu este realmente convingător, în ciuda tuturor discuțiilor despre OZN sau despre astronauți antici. Deși am dori să fie altfel. Sîntem tentați, în mod irezistibil, să descoperim cel mai slab indiciu care să permită conceperea unei civilizații spațiale. Tentația nu este nouă...

Pilda lui Champollion

În 1801, fizicianul Joseph Fourier efectua o inspecție — pe vremea cînd îndeplinea funcția de prefect în regiunea Isère — în școlile din această provincie. Cu această ocazie, a remarcat un elev de 11 ani, deosebit de dotat pentru limbile orientale. Fourier l-a invitat la el acasă pentru a-i arăta o colecție de obiecte egiptene pe care le adunase în timpul expediției lui Bonaparte. Hieroglifile l-au fascinat pe tînar. „Ce semnificație au ele?” a întrebât el. Răspunsul a fost: „Nimeni nu știe nimic despre asta”. Copilul se numea Jean-Francois Champollion. Înlăcăr de misterul unei limbi pe care nimeni nu putea să o citească, Champollion a devenit un eminent lingvist și pasionat pentru scrierea egipteană. La acea vreme, Franța era invadată de vestigii ale vechiului Egipt. Tînarul Champollion a devorat povestirea despre expediția lui Bonaparte, de îndată ce aceasta a fost publicată. Matur, el a fost primul care a descifrat hieroglifile. Dar abia în 1828, la 27 de ani după întîlnirea cu Fourier, a putut Champollion să viziteze Egiptul, țara visurilor sale, și să urce pe cursul Nilului, plecînd din Cairo.

Pretutindeni, pe pereți și pe coloanele de la Karnak și Denderah, Champollion a putut citi, aproape fără efort, inscripțiile. Hieroglifile erau considerate, pînă la el, ca fiind un cod pictural, bogat în metafore obscure în care se distingeau mai ales globuri oculare și linii șerpuitoare, scarabei, păsări și bondari. Domnea o mare confuzie. Cîțiva savanți erudiți au mers pînă acolo încît au presupus că egiptenii erau coloni veniți din China. Alții susțineau contrariul. Au fost publicate enorme volume cu traduceri inexacte. Un „traducător” a aruncat o privire asupra pietrei „Rosette”, a cărei inscripție nu fusese încă descifrată, și a tradus-o pe loc. El pretindea „că evită astfel erorile care apar inevitabil după o reflectare prelungită”. După părerea sa, cele mai bune rezultate se obțin atunci cînd nu gîndești prea mult. Așa cum în prezent, în căutarea unei vieți extraterestre, speculațiile amatorilor au speriat și descurajat numeroși cercetători.

Champollion a refuzat interpretarea conform căreia hieroglifile ar fi metafore picturale. Cu ajutorul unui strălucit fizician englez, Thomas Young, el a folosit altă metodă. Piatra „Rosette” fusese descoperită în 1799 de către un soldat francez care lucra la fortificațiile unui oraș situat în delta Nilului — Rachid —, pe care europenii, cunoscînd mai puțin limba arabă, l-au transformat în „Rosette”. Pe acest fragment de stelă a

unui vechi templu, se poate observa un mesaj repetat cu trei caractere diferite: sus, cu hieroglific; la mijloc, cu caracter „demotic” (un fel de scriere hieroglifică cursivă); jos, cu caractere grecești. Champollion citea curent greaca veche. Din inscripție, a aflat că era vorba de comemorarea încoronării lui Ptolemeu al V-lea Epifanul, în anul 196 î.e.n.

Numele lui Ptolemeu este menționat de mai multe ori în limba greacă. În textul hieroglific, el se găsește aproape în aceeași poziție, adică un grup de simboluri înconjurat de un cartuș de formă ovală. Champollion a conchis că ceea ce se afla în interiorul cartușului trebuia să fie numele lui Ptolemeu. În acest caz, scrierea nu mai putea fi picturală sau metaforică. Simbolurile trebuiau să corespundă, aproape în întregime, unor litere sau unor silabe. Champollion numără cuvintele grecești și, apoi, hieroglificele. Primele erau mult mai puțin numeroase, ceea ce îi întărea ideea că hieroglificele reprezentau, în principal, litere și silabe. Dar care? Din întâmplare, a avut ocazia să examineze un obelisc, găsit la Philae, pe care se aflau echivalentele hieroglificelor formând numele Cleopatrei (Kleopatras).

Ptolemeu începe cu litera P; primul simbol din carte este un pătrat. A cincea literă din numele Cleopatrei este tot un P; ori, și în cartușul cu numele Cleopatrei se poate observa același pătrat în poziția a cincea. A patra literă din numele lui Ptolemeu este un L. A doua literă din numele Cleopatrei este un L. În scrierea hieroglifică, este reprezentată de un leu. Vulturul este simbolul literei A și apare de două ori în numele Cleopatrei. După cum se vede, hieroglificele se constituie, în marea lor majoritate, într-un simplu cod bazat pe substituție. Dar nu toate reprezintă litere sau silabe. Unele sînt realmente picturale. Sîrșitul cartușului cu Ptolemeu are următoarea semnificație: „Cel ce va trăi de-a pururi, îndrăgit de zeul Ptah”. La sîrșitul cartușului Cleopatrei, un semicerc și un ou formează o ideogramă convențională pentru „fiica lui Isis”. Acest amestec de litere și de pictograme l-a tulburat mult pe cercetătorii.

Privind retrospectiv, lucrurile par chiar ușoare. Dar a trebuit să treacă secole pentru a reuși. Mai erau încă multe de făcut, mai ales în ce privește descifrarea inscripțiilor hieroglifice mai vechi. În ce privește aceste cartușe la care ne-am referit — cheile misterului —, s-ar putea spune că faraonii au ușurat sarcina egiptologilor, deoarece numele Ptolemeu și Cleopatra sînt înconjurate de un cerc. Champollion a traversat marea sală Hipostilă a templului din Karnak unde a citit, fără dificultate, inscripțiile care uimiseră atît de mult generațiile.

„Există, oare, acolo sus, cineva care ne-ar putea vorbi?”

Și astăzi sîntem în căutarea unui mesaj al unei civilizații îndepărtate, separată de Pămînt nu numai în timp, dar și în spațiu.

Dacă am primi un mesaj radio din partea unei civilizații extraterestre, am putea oare să-l înțelegem? O inteligență extraterestră, în ciuda coerenței sale interioare, a complexității sale, a eleganței sale, ne-ar fi în întregime străină. Există ceva ce poate fi comparat cu o piatră „Rosette” interstelară? Sîntem convinși de acest lucru. Toate civilizațiile tehnice, oricît de diferite ar fi ele, trebuie să aibă un limbaj comun: științele și matematica. Legile naturii sînt pretutindeni aceleași.

Cel mai mare observator radio radar semiorientabil de pe Terra este cel de la Arecibo. În inima insulei Porto Rico, acest observator se întinde pe o distanță de 305 metri. Suprafața sa emiserică reflectorizantă

se găsește într-o vale naturală în formă de chiuveță. Observatorul primește undele radio din adîncurile spațiilor, le concentrează în antenele care se află deasupra reflectorului — acesta fiind conectat electronic la postul de control, unde este analizat semnalul. Atunci cînd telescopul servește drept emițător radar, antenele transmit semnalul reflectorului, care le trimite în spațiu. Observatorul de la Arecibo a fost utilizat pentru receptarea semnalelor inteligente provenind de la o civilizație spațială, — și numai o dată pentru a emite un mesaj către „M 13”, o îndepărtată îngrămădire globulară de stele, pentru a demonstra capacitatea noastră de a angaja un autentic dialog interstelar.

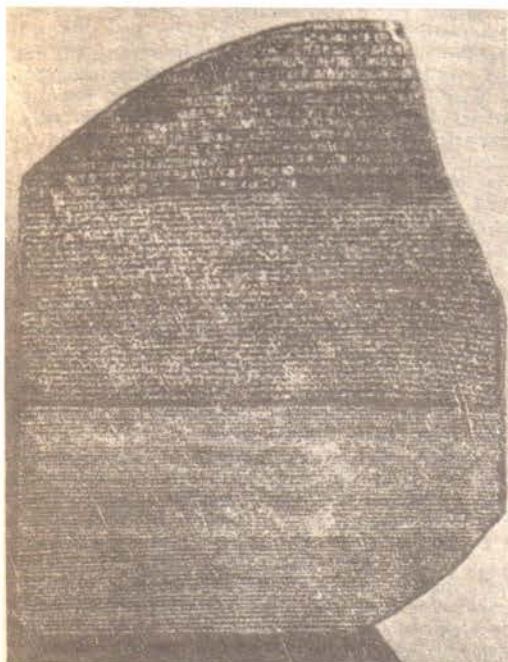
În cîteva săptămîni, observatorul de la Arecibo ar putea emite, în direcția unui alt observator similar, situat pe o planetă dintr-un sistem planetar apropiat, conținutul integral al „Enciclopediei Britanice”. Undele radio se deplasează cu viteza luminii, adică de zece ori mai repede decît orice mesaj transmis celei mai rapide dintre navele spațiale terestre. Radiotelescoapele emit pe o bandă îngustă de frecvențe semnale atît de intense, încît pot fi detectate la distanțe imense. Observatorul de la Arecibo ar putea comunica cu radiotelescoape situate pe o planetă aflată la o distanță de 15 mii de ani lumină, la jumătatea drumului către centrul Căii Lactee. Numai dacă am ști, însă, unde să trimitem mesajul. Există oare, acolo sus, cineva care ne-ar putea vorbi? Printre atîtea miliarde de stele ale Căii Lactee, este oare posibil ca numai sistemul nostru solar să aibă o planetă locuită?

Există numeroase obstacole care pot împiedica evoluția unei civilizații tehnice: planetele sînt poate mai rare decît credem noi, și viața nu apare chiar atît de ușor. Este posibil ca evoluțiile formelor superioare de viață să fie incerte sau ca formele complexe de viață să se dezvolte fără dificultăți, — dar ca inteligența și apariția societăților tehnice să presupună un joc al coincidențelor, aceasta este puțin probabil. Astfel, evoluția speciei umane n-a fost posibilă decît prin dispariția dinozaurilor, prin înghețarea pădurilor în epoca glaciară. Sau, oare, civilizațiile se nasc inexorabil, pe rînd, pe nenumăratele planete din Calea Lactee, dar sînt instabile, iar cele care sînt apte să supraviețuiască propriilor tehnologii, cele care evită să sucumbă în ignoranță, în poluare și în războiul atomic, sînt foarte puține?

Ne găsim încă la primele stadii ale cercetării noastre, prin radio, a altor civilizații spațiale. O fotografie a unui cîmp stelar dens prezintă sute de mii de stele. Conform evaluărilor noastre optimiste, pe una dintre ele se află o civilizație avansată. Dar pe care? Către care stea ar trebui să direcționăm radiotelescoapele? Dintre milioanele de posibili candidați, nu am examinat prin undă radio decît cîteva mii. Vom întreprinde totuși, în curînd, o cercetare riguroasă și sistematică. Preliminariile sînt în curs simultan, în Statele Unite și în U.R.S.S.

„Zeul Corb”

Adesea, de-a lungul istoriei, popoarele nu s-au înțeles sub semnul bunăvoinței. Contactele „transculturale” au avut totdeauna o dimensiune directă și fizică; ceea ce nu se poate, nicicum, compara cu un contact radio. Este, totuși, interesant de examinat unul sau două exemple din trecut, pentru a evalua ceea ce se poate spera. Ludovic al XVI-lea a trimis în Oceanul Pacific o expediție ale cărei obiective erau științifice, geografice, economice și politice, expediție condusă de contele La Pérouse, reputat explorator care luptase alături de americani în timpul războiului de independență. În iulie 1786, după aproape un an de plerare, La Pérouse a atins coastele Alaskai, într-un

Piatra „Rosette”, în dreapta — Champollion

pădure, au rulat frunze de salată sălbatică pentru a-și fabrica un fel de telescoape, sperînd astfel să nu fie pietrificați. Li se părea că păsările își repleau aripile și că o multitudine de mici personaje negre ieșeau din interiorul lor. În acest moment, un bătrîn războinic, pe jumătate orb, îl adună pe indieni și îi anunță că, viața lui fiind deja pe sfîrșite, putea merge, pentru binele comun, să vadă dacă zeul Corb își preschimbă copiii în pietre. A urcat în pirogă și s-a îndreptat către Corb, în care s-a urcat. A auzit voci bizare. Avînd vederea slabă, abia distingea formele negre care se mișcau în fața lui. Erau poate corbi mai mici. S-a reîntors bine sănătos printre ai lui. A fost imediat înconjurat de ceilalți, foarte surprinși de a-l vedea în viață. După ce s-a gîndit puțin, bătrînul și-a dat seama că nu vizitase zeul Corb, ci o pirogă uriașă, fabricată de oameni. Formele negre nu erau corbi, ci oameni de o specie diferită. L-a convins pe indieni să meargă la străinii același să schimbe blănurile lor pe articole ciudate, mai ales fier.”

Indienii Tlingits au păstrat, astfel, în tradiția lor orală, o povestire cît se poate de verosimilă a întîlnirii lor cu o cultură străină. Dacă, într-o zi, am intra în contact cu o civilizație extraterestră mai avansată decît a noastră, întîlnirea ar fi tot atît de pașnică? Sau ar urmări schema mai dezolantă a unei societăți puțin mai dezvoltate care distruge complet o societate mai înapoată din punct de vedere tehnic?

La începutul secolului al XVI-lea, în centrul Mexicului înflorea o civilizație. Aztecii aveau o arhitectură monumentală, un sistem de arhive perfecționat, o artă rafinată și un calendar astronomic superior celui care exista în Europa.

Contemplînd obiectele aztece aduse de către primele nave încărcate cu bogățiile Mexicului, Albrecht Dürer scria, în 1520: „Nu am văzut niciodată pînă acum ceva care să mă fi încîntat atît de mult. Am văzut un soare în întregime din aur, avînd diametrul de un braț (este vorba de calendarul astronomic aztec); de asemenea, o lună în întregime din argint, avînd același diametru și două săli pline cu tot felul de arme, armuri și alte obiecte războinice lucrate minunat, mai frumoase decît în povești”. Intelectualii au fost stupefiați în fața cârșilor aztece care, după cum spunea unul dintre ei, seamănă cu cele egiptene. Hernán Cortés descrie capitala aztecilor ca fiind una din cele mai frumoase din lume și adaugă: „Moravurile sînt în general foarte asemănătoare cu cele din Spania; și cum se remarcă aproape aceeași ordine și ace-

punct numit astăzi Lituya Bay. El povestește: „În timpul șederii forțate în radă, am fost tot timpul înconjurat de pirogi pline de sălbatici. Aceștia ne propuneau să schimbăm fierul pe pește, piei de lutru și alte animale, ca și diverse piese ale costumelor lor; păreau că sînt obișnuiți cu traficul și erau neguțători la fel de abili ca cei din Europa”.

Indigenii americani s-au arătat din ce în ce mai duri în afaceri. Spre marea nemulțumire a lui La Pérouse, au început să și fure. La Pérouse a respectat ordinea regelui: s-a comportat pașnic față de indigeni. După ce a asigurat aprovizionarea celor două nave, a părăsit Lituya Bay pentru a nu mai reveni niciodată acolo. Expediția a naufragiat în Pacificul de Sud, în 1788. La Pérouse a pierit împreună cu toți membrii echipajului său.

Exact un secol mai tîrziu, Cowee, șeful indienilor Tlingits, a povestit antropologului canadian G.T. Emons cum s-au întîlnit strămoșii săi pentru prima dată cu omul alb. Indienii Tlingits nu aveau nici un document scris, iar Cowee nu auzise niciodată de La Pérouse. Iată ce relatează Cowee: „Într-o zi, la sfîrșitul primăverii, un grup mai mare de indieni Tlingits se aventurau la Yakuta, spre nord, pentru a cumpăra aramă. Fierul era și mai prețios, dar imposibil de obținut. Intrînd în Lituya Bay, patru pirogi au fost înghițite de valuri. În timp ce supraviețuitorii își ridicau corturile și își plîngeau tovarășii pe care îi pierduseră, două obiecte mari, ciudate, își făcuseră apariția în radă. Nimeni nu știa ce sînt. Semănau cu două păsări mari, negre, avînd imense aripi albe. Conform credinței indiene, lumea fusese creată de către o pasăre mare care lua adesea forma unui corb, o pasăre care eliberase soarele, luna și toate stelele din cutiile în care fuseseră închise. Oricine ar fi privit Corbul, se preschimba în stană de piatră. Însăpămîntați, indienii au fugit să se ascundă în pădure. Dar, văzînd că nimeni nu venea către ei, cei mai curajoși au ieșit din

lași ansamblu, ești permanent frapat de uimitoria civilizație a unei națiuni barbare, separată de toate celelalte națiuni civilizate". Doi ani mai târziu, el distrugea în întregime Tenochtitlán, ca și restul civilizației pe care o descriesese atât de bine...

Perspicacitatea aztecilor în privința caracterului spaniolilor nu i-a ajutat să se apere. În 1517, o mare cometă apăruse pe cerul Mexicului. Moctezuma (împăratul aztec), obsedat de legenda întoarcerii zeului Quetzalcoatl sub forma unui om cu piele albă venind din Marea Orientală, i-a trimis la moarte imediat pe astrologii săi. Aceștia nu prezisese decât cometa și nu știuseră nici să o explice. Era sigur că dezastrul era iminent. Moctezuma deveni sumbru și distant. Ajutată de superstițiile aztecilor și de propria sa superioritate tehnologică, o armată de patru sute de oameni — europeni și aliați — a reușit să o victorie zdrobitoare și a distrus în întregime această mare civilizație de un milion de oameni. Aztecii nu văzuseră niciodată că: aceștia nu existau în Lumea Nouă. Nu inventaseră arma de foc și nu dispuneau nici măcar de arme din fier. Și totuși, prăpastia tehnologică dintre ei și spanioli nu era prea mare — numai de câteva secole.

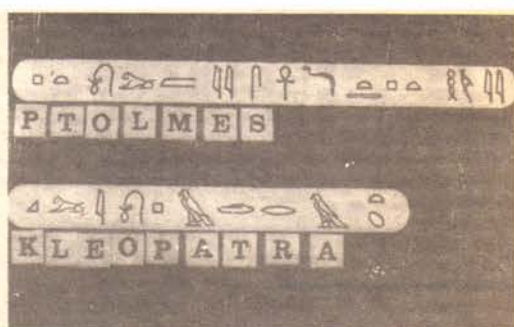
Dacă experiența neabilă a conflictelor între diversele culturi pe care a trăit-o planeta noastră s-ar repeta la scară galactică, se pare că ar fi trebuit să fim deja distruși — după ce am fi primit, în trecut, o dovadă de admirație pentru operele lui Shakespeare, Bach sau Vermeer. Dar aceasta nu s-a întâmplat. Este posibil ca intențiile civilizațiilor extraterestre să fie binevoitoare, ca în cazul lui La Pérouse, mai mult decât în cazul lui Cortés. Sau, în ciuda a tot ce s-a povestit despre OZN-uri și despre astronauții din antichitate, civilizația noastră nu a fost încă descoperită.

La două sute de ani lumină și acum un milion de ani...

Să admitem că civilizația cea mai apropiată se găsește la două sute de ani lumină, ceea ce înseamnă că nu i-ar trebui decât două sute de ani pentru a ajunge la noi cu o viteză apropiată de aceea a luminii. Și, chiar parcurgând cu o suta sau o mie din viteza luminii spațiile interstelare, ființele aparținând altor civilizații apropiate ar fi putut să ne viziteze. De ce nu au făcut-o?

Mai multe răspunsuri sînt posibile. Dacă pornim de la o asemenea premisă, înseamnă să negăm moștenirea lui Aristarh și a lui Copernic — „Noi, oamenii, sîntem primii”; trebuie, desigur, ca o civilizație să fie prima, pentru a intra în istoria galaxiei. Sau poate avem dreptate cînd presupunem că alte civilizații nu au știut prea bine să evite autodistrugerea? Sau poate, în sfîrșit, o problemă neprevăzută împiedică zborurile interstelare? Există și o altă posibilitate: asemenea ființe au venit deja, dar se ascund, conform unei „Lex Galactice”, unei etici ce interzice ingerința în afacerile unei alte civilizații. Se mai poate imagina că acestea ne observă — curioase, dar fără pasiune —, așa cum noi cercetăm o cultură microbiană...

Să încercăm, însă, o explicație mai compatibilă cu tot ceea ce știm deja. Dacă o civilizație foarte avansată în domeniul călătoriilor interstelare s-ar fi găsit, acum mult timp, la o distanță de două sute de ani lumină, nu ar fi avut nici un motiv special să creadă că Terra reprezintă ceva special, atîta vreme cît nu ar fi vizitat-o. Nici un produs al tehnologiei umane nu a avut timp, chiar deplasîndu-se cu viteza luminii, precum emisiunile noastre radio, să depășească bariera

O ideogramă și descifrarea ei

celor două sute de ani lumină. Din punct de vedere al acestei civilizații, toate sistemele stelare apropiate ar incita la explorare și la colonizare.

O civilizație care ar fi atins un anumit nivel tehnic s-ar fi interesat progresiv — după ce va fi parcurs tot sistemul său planetar și ar fi efectuat zboruri interstelare mai lungi — de stelele mai apropiate. Anumite civilizații nu ar fi avut planete care să justifice această acțiune, singurii lor vecini fiind uriașe lumi gazoase sau asteroizi minuscule. Altele ar fi, poate, înconjurate de planete deja locuite, a căror atmosferă ar fi toxică sau cu un climat ce nu permite viața. În multe cazuri, colonizatorii ar trebui să modifice lumea pentru a o face mai clementă, mai „terestră”, am spune noi. Adaptarea unei planete la nevoile sale cere timp. Cîteodată, este posibil să apară o lume locuibilă ce va fi colonizată. Dar utilizarea resurselor planetare, permițînd construirea imediată a noi nave interstelare, ar cere, de asemenea, timp. În sfîrșit, misiunea unei a doua generații de exploratori și de colonizatori se va îndrepta spre stelele unde nimeni nu va fi ajuns niciodată. O civilizație ar putea, astfel, să avanseze încet, din lume în lume, o plantă agățătoare.

Este posibil, ca, mai târziu, cînd coloniile de la nivelul trei sau patru ar dezvolta noi lumi, o civilizație independentă, de asemenea în expansiune, să fie descoperită. Și e foarte verosimil, ca un dialog la distanță să fie deja stabilit, prin radio sau prin orice alt mijloc, cu această nouă societate colonizatoare. Se pot concepe două civilizații care nu au nici măcar obiective planetare, care se ignoră, iar rețelele lor de expansiune se întrepătrund, fără să fie, însă, în conflict; sau, dimpotrivă, colaborează în explorarea unei anumite regiuni a galaxiei. Pot să dureze chiar mil de ani aceste aventuri coloniale, și civilizații vecine să rămîna departe sau învecinate, fără să se cunoască.

William Newman și cu mine am calculat că, dacă o asemenea civilizație, aflată la o distanță de două sute de ani lumină, s-ar fi lansat acum un milion de ani în explorarea spațiului, colonizînd pe drum lumile care i-ar fi convenit, abia acum navele sale spațiale ar intra în sistemul nostru solar. Un milion de ani reprezintă o perioadă lungă de timp. Și dacă civilizația cea mai apropiată de noi există de mult timp, ea nu a putut încă să ajungă la noi. O sferă cu o rază de două sute de ani lumină conține două sute de mii de sori, și poate un număr comparabil de lumi care se pretează la o colonizare. Va trebui, desigur, să se aștepte ca aceste două sute de mii de alte lumi să fie colonizate pentru ca, din întîmplare, să se descopere că și sistemul nostru solar adăpostește o civilizație autohtonă.

„Ingineria genetică” și viitorul plantelor

În vara caldă și ploioasă a anului 1846, aproape peste noapte, întreaga recoltă de cartofi a Irlandei a fost pierdută. Foametea rezultată în urma acestei catastrofe a cauzat moartea unui număr de 2,5 milioane de oameni și emigrarea disperată a altor 2 milioane, care s-au îndreptat fie către America, fie către Marea Britanie. Acesta este cel mai dramatic exemplu de foamete cauzată prin pierderea diversității genetice a unei plante alimentare. Baza genetică a culturilor de cartofi din Irlanda fusese redusă pînă la un nivel care oferea rezistență insuficientă la mîlură. Dar aceasta nu a fost nici prima, nici ultima catastrofă de acest fel, iar oamenii de știință se tem că ea ar putea să nu rămînă cea mai dezastruoasă. Condițiile care ar putea duce la o întrerupere nefastă a producției mondiale de hrană evoluează într-un ritm amenințător. Amenințarea crește nu numai datorită dependenței excesive de un număr restrîns de soiuri de plante nutritive, ci și datorită distrugerii pe scară largă a vegetației sălbatice, și deci a unei surse importante de noi soiuri de plante agricole, sau de proprietăți noi pentru soiurile existente.

Această problemă se bucură în prezent de atenția care, conform părerii oamenilor de știință, i se cuvine de multă vreme. Spre exemplu, în 1981, Departamentul de Stat al Statelor Unite a cerut instituției American Association for the Advancement of Science să alcătuiască o echipă de experți care să studieze, între altele, implicațiile „Ingineriei genetice” în acest domeniu complex și tot mai amplu de activitate științifică. Experții instituției amintite au înscris la loc de frunte problema conservării plasmelor germinative.

„Acum zece mii de ani”, spune Jean Mayer, dieteticiană de renume și rector al Universității Tufts, „populația globului era de aproximativ 5 milioane, conform ipotezelor emise de paleontologi. Acești oameni erau culegători și vînători, iar Pămîntul oferea circa 25 de kilometri pătrați pe cap de locuitor. Ei dispuneau de aproximativ 5000 de soiuri de plante comestibile. Astăzi, cînd populația mondială este de peste 4 miliarde, densitatea medie fiind de 25 de oameni pe kilometru pătrat, în circuitul comerțului internațional intră mai puțin de 150 de plante nutritive”.

Conform datelor emise de U.S. Department of Agriculture, supraviețuirea populației mondiale se bazează astăzi pe numai circa 15 specii de plante alimentare: cinci plante cerealiere (orezul, grîul, po-

rumbul, sorgul și orzul), trei plante cu rădăcini comestibile (cartoful, maniocul și cartoful dulce), trei plante leguminoase (fasolea, soia și arahida), două plante producătoare de zahăr (trestia de zahăr și sfecla de zahăr) și doi arbori fructiferi (bananierul și cocotierul). „Dependența de un număr de specii atît de restrîns”, argumentează în continuare Jean Mayer, „face ca omenirea să fie extrem de vulnerabilă la întreruperi dezastruoase ale aprovizionării cu hrană, prin catastrofe naturale sau cauzate de om”.

Această vulnerabilitate decurge din echilibrul foarte fragil existent astăzi între plantele nutritive și agenții patogeni și insectele care le amenință. Adaptîndu-se la prezența unor noi insecticide, sau soiuri de plante cu o mai mare rezistență la boli, insectele dăunătoare și agenții patogeni (mucegăleurile, virusurile etc.) își schimbă mereu, prin mecanismul selecției naturale, constituția genetică.

Cînd un agent patogen cu o constituție genetică modificată atacă o plantă pînă atunci rezistentă la agentul patogen respectiv, există pericolul unei contaminări rapide a tuturor plantelor care au aceeași structură genetică. Din fericire, în lume există încă regiuni, mai cu seamă în țările subdezvoltate, unde uniformitatea genetică a plantelor agricole este limitată la un singur ogor, sat sau district. În restul lumii persistă pericolul unor catastrofe de proporții celei petrecute în Irlanda la mijlocul secolului trecut.

Asemenea exemple nu sînt greu de găsit. În deceniul al șaptelea al secolului trecut, o invazie de filoxeră a distrus vilele din întreaga Europă. În Statele Unite, rugina-grîului a redus drastic recolta din 1958, iar, în 1970, o epidemie de mîlură a frunzelor de porumb a produs pagube evaluate între 500 de milioane și cîteva miliarde de dolari.

Baza genetică îngustă este rezultatul inevitabil al efortului de obținere, în timp scurt, a unor soiuri de semințe agricole capabile să producă uniforme recolte bogate.

Un studiu efectuat în 1980 de o mare companie producătoare de semințe agricole s-a soldat cu concluzia că 38 la sută din suprafața totală a culturilor de grîu, 43 la sută din cea a culturilor de porumb și 42 la sută din cea a culturilor de soia foloseau în total numai șase varietăți de plante. Aproape trei pătrimi din totalul producției americane de cartofi se baza pe numai patru varietăți, iar în întreaga țară erau cultivate doar două soiuri de mazăre.

Conservarea plasmelor germinative a unui număr cît mai mare de specii și varietăți de plante agricole oferă, printre altele, posibilitatea unui reviriment rapid în urma epidemiilor. În larma care a urmat epidemiei de mîlură din 1970, companiile americane producătoare de semințe au recurs rapid la cultivarea unor soiuri de porumb despre care se știa că aveau o mare rezistență la această boală, și au reușit să producă, în Insulele Hawai și în Florida, cantitățile de semințe fără de care, în anul următor, majoritatea zonelor vătămăte ar fi trebuit să renunțe la culturile de porumb. Imensa diversitate a materialului genetic prezent în plantele agricole și în soiurile sălbatice înrudite cu ele constituie sursa unor mari avantaje economice. Ea permite sporirea productivității și îmbunătățirea calităților nutritive și asigură rezistența la agenții patogeni și adaptabilitatea la condiții diferite de sol și climă. De asemenea, diversitatea genetică este de o mare importanță pentru însăși supraviețuirea culturilor de plante nutritive; agricultorii trebuie să dispună de un rezervor de potențial genetic acoperînd o cît mai mare diversitate de plante. Așadar, perpetuarea varietăților sălbatice și primare ale plantelor agricole este cea mai bună asigurare împotriva distrugerii sistemului mondial al producției de alimente.

În realitate însă, numărul speciilor și varietăților de plante scade într-un ritm tot mai rapid prin defrișare, prin cultivarea aproape exclusivă a unei plante anumite, prin eroziunea solului, deșertificare și poluare. Până în anul 2000, populația globului va crește cu aproape 50 la sută, cifrându-se la aproximativ 6 miliarde. Conform prognozei emise de Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii și a Resurselor Naturale, dacă actualul ritm de degradare a solului va persista, o treime din suprafața arabilă totală a globului își va pierde fertilitatea până la sfârșitul secolului, iar suprafața totală a zonelor de pădure neexploatate va fi înjumătățită.

Până nu demult, geneticienii puteau recurge la ajutorul oferit de diversitatea genetică păstrată în culturile indigene și vegetația sălbatică din unele regiuni, situate cu precădere în lumea a treia. În aceste regiuni, ei puteau colecta plasma germinativă necesară pentru crearea unor noi soiuri de plante agricole. Astăzi însă, fermierii mexicanii cultivă într-o măsură tot mai mare porumbul hibrid provenit din vestul mijlociu al Statelor Unite, tibetanii seamănă orz suedez, iar pe ogoarele din Turcia crește un soi de grâu creat de agronomii mexicanii. Toate aceste culturi vin în detrimentul varietăților locale ale plantelor agricole respective.

Un botanist de la Universitatea Texas apreciază că 30 până la 70 la sută din speciile de plante existente astăzi vor dispărea în următorii 100 de ani. Conform opiniei unui apreciat entomolog și sociobiolog de la Universitatea Harvard, Edward O. Wilson, omul distruge astăzi speciile de plante într-un ritm care amenință echilibrul ecologic al planetei.

Proprietăți folositoare

Dar trebuie oare să ne facem griji în privința fiecărei specii de plante? „În majoritatea covârșitoare a cazurilor”, spune Thomas E. Lovejoy, de la World Wildlife Fund, „este imposibil de vorbit despre beneficiile imediate pe care le-ar putea aduce o anumită specie. Dar incapacitatea noastră de a prezice care specii s-ar putea dovedi a fi folositoare omului ne obligă să asigurăm supraviețuirea tuturor”.

O plantă nu trebuie să fie comestibilă pentru a fi folositoare. Cel mai adesea pe cale experimentală, omul a descoperit utilitatea medicinală sau industrială a unor specii de plante. În ultimii 25 de ani, asemenea experimente au vizat un număr de specii mai mare decât cel al tuturor plantelor folosite în tot restul istoriei umane în alte scopuri decât satisfacerea nevoii de hrană. Numai în Statele Unite a fost experimentat potențialul unui număr de peste 30.000 de specii, iar în lume există alte circa 350.000 de plante superioare care nu au fost supuse încă cercetărilor. Multe dintre acestea din urmă nu sînt îndejuns cunoscute; multe — dacă nu chiar majoritatea lor — au o răspîndire geografică foarte restrînsă.

La Universitatea Tufts, un institut de studii asupra nutriției examinează în prezent caracteristicile unui palmier din bazinul amazonian, denumit babassu; uleiul produs de acest arbore este similar cu uleiul de măsline, iar conținutul său proteic este cu 40 la sută mai mare decât cel al unei legume amplu cultivată, soia, și capabil să concureze cu proteinele animale de cea mai bună calitate. La Universitatea California din Berkeley, Melvin Calvin a extras din seva lăptoasă a unei plante care crește în regiuni aride, *Euphorbia lathyris*, o substanță ce poate înlocui motorina.

„Bănci de plasmă germinativă”

Sistemul actual de conservare a plasmei germinative se bazează pe un complex, adesea confuz, de relații între instituții naționale și internaționale.

Pe plan internațional, principalul for coordonator este Comisia Internațională pentru Resurse Genetice Vegetale, al cărei secretariat se află în cadrul unei instituții specializate a O.N.U., Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (F.A.O.), cu sediul la Roma. Pe lângă acest for, există alte trei organizații: Grupul Consultativ pentru Cercetări Agricole Internaționale, al cărui sediu central se află la Washington, în cadrul Băncii Mondiale, Programul Ecologic al O.N.U., cu sediul la Nairobi, și Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii și a Resurselor Naturale, cu sediul în Elveția.

Specificul biologic al plantelor permite aplicarea unui număr restrîns de metode de conservare a plasmei germinative, în funcție de modul de reproducere a diferitelor specii. În cazul unui mare număr de plante nutritive, conservarea semințelor constituie o soluție adecvată. Cea mai importantă bancă americană de semințe este așa-numitul National Seed Storage Laboratory din localitatea Fort Collins (statul Colorado).

Louis N. Bass, directorul acestei instituții, afirmă că laboratorul posedă circa 250.000 de mostre refrigerate de semințe, dintre care circa două treimi au fost catalogate până acum. Fiecare mostră conține circa 5000 de semințe și reprezintă un soi diferit (din punct de vedere genetic) de plantă cu potențial nutritiv sau industrial. Această colecție de circa 1,25 miliarde de semințe include toate plantele agricole importante: porumb, grâu, bumbac, soia, sorg, mei, iarbă furajeră, toate legumele și principalele plante ornamentale. Semințele păstrate aici provin din întreaga lume. Prin intermediul Organizației Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură și al Comisiei Internaționale pentru Resurse Genetice Vegetale, laboratorul colaborează cu centre similare din alte țări.

Majoritatea semințelor sînt păstrate la temperaturi între —15 și —20°C. Ţelul urmărit este conservarea unor mostre cu un potențial germinativ de peste 80 la sută. Mostrele de semințe sînt controlate în acest sens la fiecare cinci ani. Atunci cînd potențialul germinativ scade sub 70 la sută, laboratorul cultivă planta respectivă într-un mediu adecvat de climă și sol pentru a obține semințe noi. Prin excluderea umidității și menținerea unor temperaturi scăzute, perioada de conservare a fost dublată și chiar triplată în cazul unor semințe de plante agricole.

„În prezent”, spune Bass, „experimentăm conservarea semințelor în azot lichid, la o temperatură de —196°C. Presupunem că această metodă va prelungi considerabil perioada în care semințele conservate își păstrează potențialul germinativ. Studiile efectuate pînă acum arată că semințele multor plante agricole, precum ceapa, salata verde, pătlăgelele roșii, sorgul sau fasolea, suportă foarte bine acest mod de conservare. Vreme de trei ani, asemenea semințe și-au păstrat intact potențialul germinativ”.

Există însă și numeroase plante agricole perene, precum arborii fructiferi, inclusiv soiuri ale căror proprietăți au devenit atât de complexe prin intervenția omului, încît nu pot fi transmise întocmai prin semințe. Așa-numitul Northwest Germ Plasm Repository din localitatea Corvallis (statul Oregon) a fost înființat în 1981 în scopul conservării plantelor cu reproducere vegetativă. Acest centru va asigura perpetuarea unor soiuri de căpșuni, zmeură, păr, alun, hamei și alte plante cu un important rol nutritiv. Alte 11 centre similare vor fi înființate în anii următori.

Pe lângă metodele convenționale de conservare, există o posibilitate nouă, aplicabilă în special în cazul plantelor capabile de reproducere vegetativă. Noua metodă, a cărei experimentare se află încă într-un stadiu incipient, constă în cultivarea țesuturilor vegetale în soluții nutritive. Această tehnică este folosită

deja de cultivatorii de orhidee. Ea permite totodată întreruperea procesului natural de creștere a organismului vegetal și conservarea răsadurilor sau a unor fragmente ale acestora.

„Înghețarea“ peisajului genetic

În cluda tuturor acestor progrese științifice, un număr mereu mai mare de ecologi și botaniști sînt de părere că băncile de plasmă germinativă — fie că este vorba de semințe, cloni sau culturi de țesuturi — nu vor fi niciodată capabile să ofere o asigurare adecvată privind producția mondială de alimente. „Consider că băncile de plasmă germinativă joacă un rol de o importanță enormă pentru munca de cercetare științifică și îmbunătățirea soiurilor de plante agricole”, afirmă Hugh Iltis, „dar nu vor fi capabile să întrețină diversitatea genetică a plantelor de-a lungul următorilor 2000 de ani”. În primul rînd, argumentează Iltis și unii dintre „colegii săi, aceste centre sînt vulnerabile la accidente. De asemenea, spre deosebire de dușmanii lor care trăiesc în mediul natural, plantele conservate încetează să evolueze.

Soluția sugerată de Iltis și numeroși alți experți constă în „înghețarea peisajului genetic”, prin înființarea unor rezervații naționale și internaționale. Aceste rezervații ar ocroti nu numai vegetația sălbatică de ansamblu, dar și genotipurile plantelor agricole. În lume există regiuni bogate în soiuri sălbatice de porumb (Mexic) sau cartof (Peru și Bolivia), sau grâu și orz (Anatolia). În aceste rezervații ar fi evitată cultivarea unor specii care nu fac parte din flora locală și ar fi încurajată în schimb, chiar prin subvenții, întreținerea soiurilor primitive.

„Ocrotirea specificului genetic al vegetației regionale trebuie tratată cu prioritate absolută în cadrul planificării agricole și ecologice”, spune Iltis. „Doar prin ocrotirea atentă a întregului tezaur de resurse biologice al planetei vom putea asigura perpetuarea genotipurilor și fenotipurilor de care depinde viitorul agriculturii”.

„Ocrotirea diversității genetice a naturii trebuie asigurată prin legi”, continuă expertul american. Concluzia sa este că atît oamenii de știință, cît și politicienilor din întreaga lume le revine un rol hotărîtor în acest sens.

(După revista americană „Mosaic”)

Un alt fel de debut

● Trei monștri sacri ai ecranului internațional revin sub lumina rampelor. Cunoscutul actor american Dustin Hoffman a revenit la teatru după o absență de 15 ani. El interpretează pe Broadway rolul principal din piesa „Moartea unui comis voiajor”, de Arthur Miller. Shirley MacLaine susține un recital personal la New York. Ea, bineînțeles, pe lîngă dialogul în proză cu publicul, cîntă și dansează. Gina Lollobrigida, care s-a dedicat în ultimii ani artei fotografice, immortalizînd pe peliculă oameni de stat și personalități proeminente ale vieții politice și publice, a debutat pe o scenă new-yorkeză, interpretînd unul din rolurile principale ale piesei „Tatuașul în formă de trandafir”, de Tennessee Williams. De observat că toți cei trei mari actori ai ecranului abordează roluri din piese de mare tinută artistică.

● Tot mai mult, vedetele de cinema recurg la activități extra-profesionale, mai rentabile decît veniturile obținute din rolurile pe ecran. Revista vest-germană „Quick” relevă că Elisabeth Taylor a prezentat mantouri de blană (contract de două milioane dolari), Orson Welles gustă vinuri (în medie, un milion venit), iar Farrah Fawcett face reclamă pentru produse cosmetice (pentru modesta sumă de... 6 milioane dolari).

Mărul discordiei?

Continentalul de gheață, continentul cel mai liniștit pînă acum — Antarctica, riscă oare să se transforme într-un nou măr al discordiei, împărțind națiunile lumii în tabere vrămașe?

După cum se știe, din 1959 Antarctica face obiectul unui tratat semnat de 16 țări, care prevede statutul său de continent demilitarizat, delimitază posibilitățile de explorare științifică și stabilește măsuri pentru ocrotirea mediului specific. Totodată, pe durata tratatului sînt suspendate orice pretenții la suveranitate asupra teritoriului antarctic venind din partea unora din țările membre. Unul din punctele tratatului, primit cu multă satisfacție de către membri, este posibilitatea pe care o lasă părților de a negocia problemele aflate sub incidența lui chiar atunci cînd sînt în dezacord sau în conflict asupra altor chestiuni. Un exemplu de acțiune în acest spirit este continuarea discuțiilor asupra Antarcticii între Marea Britanie și Argentina chiar pe durata conflictului lor armat din Malvine.

Dar pe măsură ce data expirării tratatului asupra Antarcticii se apropie (1989), neliniștea se strecoară în rîndul altor membri ai comunității mondiale. În septembrie anul trecut, de exemplu, la cere-

rea unui grup de 101 țări nealinierte, Adunarea Generală ONU a solicitat Secretarului general al organizației mondiale să prezinte, în cadrul sesiunii din 1984, un raport asupra întregii problematice a Antarcticii, pentru a răspunde temerilor „lumii a treia” că o mîină de țări bogate și-ar putea împărți (fie chiar într-un viitor mai îndepărtat) și această ultimă zonă neexploartă și neexploartată încă, în defavoarea celor care posedă doar o prea mică parte din multitudinea de resurse ale lumii.

Premieră chirurgicală

La spitalul de copii din Pittsburgh (SUA) a avut loc recent o premieră chirurgicală mondială: primul transplant multiplu (inimă și ficat), practicat asupra unei fete în vîrstă de 6 ani și jumătate. Operația a durat 16 ore, timp în care s-a procedat întîi la transplantul de inimă (necesar pentru a se putea efectua, apoi, transplantul de ficat). Inima fetei era deja într-o stare critică în urma a două operații pe cord datorate unei afecțiuni a arterelor coronariene; la rîndul lor, aceste operații fuseseră impuse de nivelul crescut al colesterolului în sînge — provocat de o boală foarte rară a cărei singură șansă de remediere este transplantul de ficat.

Drogul: „lovitura de măciucă“

Comisarul Ulber, șeful brigăzii stupefiante din cadrul poliției Berlinului occidental, și dr. Francis Curtet, medic la Boulogne-sur-Seine, în Franța, nu se cunosc. Pare-se că nici n-au auzit unul de altul.

Și, totuși, amândoi s-au consacrat fără rezerve, cu o responsabilitate demnă de toată considerația, unui scop comun: lupta împotriva drogului, a „morții albe“. O luptă grea, plină de dificultăți și neprevăzute, în care succesele nu sînt numeroase și nici spectaculoase.

Anul trecut, poliția din Berlinul occidental avea în evidență zece mii de toxicomani, care consumau zilnic zece kilograme de heroină. Pentru traficanți, aceasta reprezenta o cifră de afaceri exorbitantă: un milion cinci sute de mii de mărci pe zi. În oraș numai firmele Telefunken, Siemens sau BMW mai atingeau asemenea cote. Un record destul de trist pentru un oraș cu 1,8 milioane de locuitori.

„Heroina se vinde pe străzi, în parcuri, la gară, în metrou, peste tot – precizează comisarul Ulber într-o discuție cu redactorul revistei „Le Point“. În Berlinul occidental, acest drog este de trei ori mai ieftin decît la Milano, Paris sau Londra. Și mult mai pur. Dacă poliția închide azi două baruri în care s-au descoperit traficanți și consumatori de heroină, mîine alte zece își deschid porțile“.

În Franța, acum 10 ani existau cam 30 000 consumatori de droguri. Astăzi, cifra depășește 80 000. În 99 la sută din cazuri este vorba despre tineri, adolescenți și chiar copii.

„Drogul este tot atît de

grav ca și cancerul, afirmă dr. Francis Curtet. După accidente de circulație, cele mai multe decese se înregistrează în rîndul toxicomaniilor“.

La Paris și în alte orașe franceze, traficanții au coborît prețul heroinei, de la 1 000 la 800 franci gramul, atrăgînd în acest fel mulți adolescenți de 16-17 ani în rîndul consumatorilor. Se știe, deja, ce este în stare să facă un toxicoman pentru a-și procura „rația“ de drog...

„Reacționăm, desigur, explică comisarul Ulber. Încercăm să atacăm cu prioritate rădăcinile rețelelor de traficanți. Una dintre acestea, implantată în Orientul Mijlociu, se întindea pe traseul Grecia, Italia, Austria. Am crezut că am anihilat-o la un moment dat, însă traficanții au reactivat-o“.

Aceasta explică de ce apar în Berlinul occidental cam o mie de noi toxicomani pe an, școlile fiind vizate în mod cu totul deosebit. Prețul heroinei este de 150 mării gramul. Cît privește centrele de dezintoxicare, acestea sînt insuficiente: circa 500, cînd nici 1 000 n-ar fi deajuns.

Ar fi, desigur, greșit să se creadă că toxicomaniile se satisfac numai cu heroină, cocaină și alte droguri clasice. În Franța, bunăoară, amatorii de „călătorii ferice“ recurg la amfetamine, substanțe halucinogene descoperite de chimistii germani și folosite, se pare, pentru prima dată pe scară largă, în doparea piloților și tanchiștilor care au participat la campania din mai 1940 împotriva Franței. Pe atunci, aceste amfetamine erau cunoscute sub denumirile de Ortedrină, Maxilon și Corydran.

Cum se prezintă, însă, problema consumului și traficului de droguri în alte țări?

Agenția „Associated Press“ scrie că, în anul 1982, în Anglia, peste 20 000 persoane s-au făcut vinovate de încălcarea legislației referitoare la stupefiante. Printre noii toxicomani există numeroși tineri care n-au atins încă vîrsta de 20 de ani. Acțiunile întreprinse de poliție – peste 21 000 – s-au soldat cu confiscarea a 200 kg heroină și arestarea a numeroși traficanți. În august 1983, vameșii

de la aeroportul londonez Heathrow au reușit să captureze 7 kg heroină pură și un kilogram canabis, valorînd pe piața drogurilor cam 15 milioane de dolari.

O cantitate mult mai mare de heroină, considerată a fi drogul cel mai dur – aproape 1 500 kg –, a fost confiscată în anul 1982 de către serviciile vamale pakistaneze. Numai la sfîrșitul lunii decembrie, în urma unei acțiuni de anvergură, într-un camion aflat în tranzit s-au găsit 396 kg heroină, evaluată la peste 200 milioane de dolari.

În Brazilia, în anul 1982, cantitatea de cocaină capturată de autorități – circa 362 kg – a fost de trei ori mai mare decît în 1981, iar, în ansamblu – inclusiv cele 730 tone marihuana –, drogurile au atins valoarea de 1,8 miliarde dolari, ceea ce înseamnă dublu față de bugetul ministerului educației și culturii din această țară.

La 2 martie 1983, pe aeroportul argentinian Ezeiza-Buenos Aires poliția a arestat un traficant, care avea asupra lui șapte kilograme cocaină pură, evaluată la circa 5 milioane dolari.

Dar cea mai spectaculoasă operațiune pare să fi fost cea organizată de autoritățile birmane în „triumful de aur“, la 8 aprilie 1983. Corespondenții de presă sosiți în localitatea Mongpan, din apropierea frontierei cu Thailanda, la puțin timp după încheierea „loviturii de măciucă“ dată producătorilor și traficantilor de droguri, au rămas uluiți de dimensiunile capturii: 105 kg droguri diverse, din care 10 kg heroină, 549 galoni de opiu lichid (un galon are 4,5 litri), 70 galoni de anhidridă acetică, utilizată pentru transformarea morfinei în heroină, diverse chimicale și o cantitate importantă de arme. În timpul schimbului de focuri, 36 traficanți au fost uciși și cîteva zeci răniți. Un număr de șase laboratoare clandestine au fost distruse.

Și bătaia împotriva „morții albe“, de pe urma căreia conturile bancare ale traficantilor cresc zi de zi în proporții fabuloase, continuă pe un front larg și cu tot mai multă fermitate.

G. Constantinescu

Însoțindu-l pe Maigret

Un om cu părul alb răsfotează cu tact, fără grabă, pagină după pagină. Alit de concentrat pare, încît ai putea spune că citește o carte pasionantă de istorie sau întâmplări din Mările Sudului. Din cînd în cînd, omul cu părul alb este învăluit de fumul alburii al pipei ce părea stinsă. Aprinsă era, însă, flacăra vie a spiritului migălos de investigație al omului legii în fața unei crime cu multe necunoscute, întîmplată într-un „banlieu” parizian. Este Maigret, eroul altor episoade despre crime și criminali scrise de Georges Simenon. Este polițistul integru, reflexiv care, de fiecare dată, reușește să dezlege ghemul încurcat al oricărui caz, cît de greu ar fi el, creat de cei fără de lege. Era, în paginile de literatură polițistă, un Maigret în chip de comisar a cărui muncă, de zi cu zi, nu avea nimic senzațional, era o rutină, deseori plictisitoare. În contact cu delicvența și cu autorii ei părea liniștit, impasibil, uman. Era vorba de delicvența „normală”, cu 20—30 ani în urmă. Acum însă acțiunile criminale îmbracă forme complexe, punînd în fața corpului polițienesc cazuri mult mai multe și mult mai greu de rezolvat. Maigret, cel din literatură, a fost nevoit să se schimbe, să devină ultra-eficient, în condițiile în care o spargere nu se mai face cu o simplă cheie, cînd bande de agresori atacă în plină stradă, cu un arsenal de arme greu de imaginat altădată. Așa se întîmplă în Franța, în Italia, Anglia, R.F. Germania, în S.U.A., care cunosc o recrudescență a criminalității, de la acțiunile individuale pînă la cele ale grupurilor bine organizate, proliferînd, în consecință, terorismul în chip de grav fenomen antisocial.

Chicago în plin Paris

Goana după cîștiguri ușoare, dintr-o „singură lovitură”, devine, pentru o importantă categorie socială de decasați, în Occidentul „tuturor posibilităților”, un mod de viață, o profesiune de credință, o filozofie, un crez. Singurul lor mod de a exista este imaginat numai în huzur, fără muncă. Înregimentati în bande, proliferază comerțul cu stupefiant, stipendiază prostituția, participă la „hold-up”-uri de milioane etc. Ei lovesc în orice: demnitate, muncă, viață.

Sub rafalele pistoalelor automate sînt secerate vieți omenești, inclusiv ale oamenilor legii. Statisticile delicvenței sînt edificatoare în a dimensiona fenomenul infracțional împotriva căruia brațul legii a declanșat un război total. În marele Paris, în 1983 s-au petrecut 350 000 de delict față de 217 000 în 1982; curba infracțiunilor, în 1984, tinde la cote și mai înalte, ca urmare a agravării delicvenței juvenile sub impulsul răspîndirii drogului. Dacă în restul Franței delicvența a crescut cu 20 la sută, în orașul de pe malurile Senei ea a depășit 30 la sută. În 1983, în capitala Franței 17 polițiști în serviciu comandat

cad răpuși în confruntările cu diverși răufăcători, iar 1481 de jandarmi sînt răniți. În gama delicvenței pe pămînt francez, intră, între altele, furtul prin violență, răscumpărările pentru persoane sechestrare, dar și acțiuni mai „subtile”, cum ar fi acapararea ilegală a tripourilor, afacerile cu cecuri false, participarea în comerțul obișnuit, legal, cu bani proveniți din diverse jafuri, asasinate comise de oamenii din „milieu” (sfera lumii interlope — n.r.). În această lume, scopul scuză, totdeauna, mijloacele. Singurul care contează este banul. Viața unui om este retezată fără milă, dacă ea reprezintă o sursă de venituri sau un obstacol în calea delicvenței — cum este, de pildă, cea a polițistului. De foarte multe ori, autorul sau autorii crimei dispar. Așa s-a întîmplat într-o noapte din decembrie a anului 1983, cînd doi polițiști sînt împușcați în exercițiul funcțiunii, fără ca cele 20 de brigăzi antigang să dea de urma criminalilor.

Un serviciu „24 din 24”

Seara, Parisul adoarme odată cu Sena. Localurile de divertisment sînt insule într-o mare liniș-

Scenă obișnuită pe
peronele metroului din
Paris. Violența, agre-
siunea din diferite mo-
tive fac, în medie,
3461 de victime în 24
de ore

tită. Monumentele au contururi difuze sub lumina reflectoarelor învinse de noapte. Dispar, atunci, și misterul Senei cîntat de Prévert, și liniile de puritate grecească ale catedralei Madeleine, și coiful masivei Sacre-Coeur. Se estompează frizele Luvrului, devin umbre siluetele palatelor istorice de pe Sena, este înghițit de noapte pînă și turnul Eiffel. Într-un singur loc lumina nu se stinge niciodată, la Quai des Orfèvres Nr. 36. Este sediul poliției, unde brigada criminală lucrează „24 ore din 24” și este chemată, prin componenții ei, zeci de Maigret, să vegheze la liniștea Parisului. În noaptea metropolei se aud însă împușcături, cad victime, ambulanțele gonesc cu viteză maximă. Un minut poate însemna viața sau moartea unui om, victimă a violenței, jafului, furtului. În 1983, numai în metroul parizian în 24 de ore (de regulă seara și noaptea) în medie 3461 persoane au fost victime ale agresiunii din diverse motive. Tot noaptea mișună, în adevărate zone de promiscuitate, cei ce vînd sau cumpără droguri. 1983 a fost anul tuturor recordurilor: a crescut numărul celor care folosesc drogurile (10 000 persoane recenzate); a crescut cu 70 la sută prețul heroinei, au murit 190 de persoane din cauză de „overdose” (supradoză). Numai într-o singură zonă a Parisului, la Cholon, într-o singură

noapte, brigăzile antidrog de la Quai des Orfèvres au reținut 600 de persoane consumatoare de halucinogene.

Pentru oamenii de la Quai des Orfèvres fiecare misiune poate fi și ultima. Decorul de acum trei decenii al sediului poliției pariziene a rămas și astăzi același, inclusiv mobilierul și dispunerea birourilor, cadru care a fost reprodus fidel și în câteva filme consacrate acțiunilor poliției din capitala franceză. Ceva, însă, s-a schimbat în activitatea oamenilor puși să apere legea: Maigret, cel de azi, are în față mult mai mulți infractori, o violență în continuă proliferare, împotriva căreia trebuie să găsești forțe și mijloace de combatere noi.

„Prea puțini Maigret pentru prea mulți Mesrine“

Acest titlu a apărut într-unul din numerele din 1984 ale ziarului parizian „Le Matin”, consacrat răspîndirii fenomenului infracțional la Paris și luptei impietabile pe care trebuie s-o ducă poliția împotriva criminalilor și să răspundă, cîteodată, la apeluri fără un mobil criminal real. Prefectul

Parisului, Guy Fougier, și-a mărturisit amărăciunea față de creșterea valului de violență și de sarcinile numeroase pe care trebuie să le rezolve cei 13 500 de poliști față de sutele de mii de delictе anual. O copleșitoare responsabilitate pentru corpul polițienesc, care ziua și noaptea este chemat să asigure liniștea parizienilor. Ei nu au nimic din aura ușor romantică al lui Maigret cel din literatură. Activitatea lor, ziua și noaptea, consemnează, cum spunea Simenon, „viața așa cum este ea, nu cum am vrea să fie”. După un apel disperat, din periferii, în legătură cu o crimă, o doamnă din „centru” reclamă telefonic la sediul brigăzii criminale, deznădăduită, dispariția celui mai drag, mai iubit, mai stimat, mai ocrotit fiu al familiei. Polițistul de serviciu deschide cu o mină obosită (și aici putem să ni-l imaginăm pe actorul Lino Ventura) registrul pentru consemnarea posibilei victime. Nume, prenume, statură, loc etc. Același polițist sau altul se găsește, de obicei, în fața unui caz grav, obligat să consemneze, la o oră tirzie din noapte, moartea unui coleg răpus de gloanțe de un asasin care a reușit să dispară de la locul faptei. Tot ceea ce constată polițistul de serviciu, cu durere în suflet, este că cel ce a fost pînă de curînd colegul său de meserie a căzut în Place Clichy, răpus de o rafală de

Cei trei „eroi” ai afacerii frauduloase de la cazinoul Palais de la Méditerranée, din Nisa

pușcă automată în genul de acțiunea al celebrului bandit Jacques Mesrine. Întimplarea avea loc în ultimile zile ale anului 1983 și nici pînă astăzi asasinul polițistului, înghițit de pîntecele alambicat al arondismentelor Parisului, n-a mai fost găsit. Moartea polițistului devenise după comiterea ei un fapt banal. Din banalitate ieșe, însă, figura de brigand a lui Jacques Mesrine, astăzi immortalizat pe peliculă într-o producție franceză de succes.

Racket — o nouă „industrie” a banditismului

Cuvîntul „racket” a emigrat din America ajungînd să desemneze, la fel ca în țara de origine, același lucru: taxă percepută proprietarilor de magazine, baruri, restaurante etc. pentru a nu fi molestați, devalizați, pentru ca localurile lor de comerț să nu fie transformate în mormane de moloz sau în locuri pîrjolite de foc. Cine nu plătește bandelor de gangsteri pierde. La început se sparg vitrinele. Este un semnal „blînd” pentru cel ce are curajul să nu se lase extorcat, după care urmează „artileria grea”: bombă, dinamită sau, pur și simplu, atac direct ca pe vremea lui Al Capone. Așa se întîmplă pe malurile Senei, pe Coasta de Azur, ca, de altfel, și în alte mari orașe și zone din Occident cu rețea densă de stabilimente și maga-

zine de tot felul. Semnalul de alarmă împotriva acestei forme de banditism a fost dat demult de presa franceză, iar poliția caută să găsească mijloacele cele mai bune de a-l elimina. Mulți dintre cei extorcați în acest fel preferă, din frică, să tacă. Vorbind despre „boala racket-ului”, despre „noua industrie a crimei”, „France Soir” scria: „Aproape nimeni nu îndrăznește

să facă plîngere împotriva acestor bandiți, în schimb mulți se supun amenințării cu violența. Ultimile statistici (ianuarie 1984) relevau că sub acțiunea racket-ului, în întreaga Franță, din nesupunere față de cererea de „a da bani ca să nu-ți cadă tavanul în cap”, 222 500 de proprietari de localuri au avut de suferit. „Bombe explodează în două restaurante pariziene de renume, în decembrie 1983; un luxos snack-bar din Nisa, un restaurant cunoscut din Cannes și o discotecă din Juan-les-Pines au ars, în ianuarie 1984; cea mai mare braserie și una dintre cele mai mari cofetării din Aix-en-Provence au fost dinamitate; un club și un mare restaurant din Marsilia au înregistrat mari pagube în incendii; la Nisa, o drogherie este distrusă de dinamită; în Antibes, o încărcătură explosivă a demolat un magazin de bijuterii; la Cannes, două mari firme de renume — pescăria „Marcou” și o sucursală a rețelei de magazine „Bud” — au fost complet distruse...” („Le Figaro”). În fața acestui val de violență creat de racket, mulți dintre comercianți preferă să se aplece ei singuri, fără a apela la poliție. Fie că instalează oameni de pază (unii chiar au adevărate „gărzi de corp”), fie că trec la mijloace de apărare ca pe vremea cuceririi vestului sălbatic, în America. „În spatele teighelei se află pușca” — scria un reporter parizian descriînd diverse aspecte ale contraofensivei și apărării față de racket. Alături de ei, poliția și-a extins acțiunea, intervenția ei fiind, însă, limitată în condițiile în care armata de gangsteri crește per-

Încă o victimă pe caldarîmul Parisului

manent, alimentată de sporirea elementelor declasate, al „milieu”-lui în care intră și unii ce au dus altădată o viață normală. Lumea interlopă se răspindește la periferia societății poate și din vina acestei societăți în care acțiunea poliției, a celor în rolul lui Maigret, nu poate elimina și cauzele mai adânci ale racketului.

Romanul negru al cazinourilor din Nisa

Printre diversele culori ale je-toanelor răspindite pe cîmpul verde al meselor de joc, banii au în ochii protagoniștilor ruletei culoarea curată a aurului. Milioanele atrag o faună umană specifică, din care nu lipsesc nici escrocii notorii, nici cei ce sub masca onorabilității încalcă legea sub diverse forme. Un episod ce implică această lume a început în urmă cu cîțiva ani, în celebra localitate turistică franceză Nisa, perimetru concentrat al unor cazinouri cu faimă. Un proces de senzație a dezvăluit, în afară de falsa identitate morală a unor personaje, un fenomen ce capătă răspîndire: acapararea, prin mijloace frauduloase, a conducerii cazinourilor. În scenariul derulat la Tribunalul din Nisa, din cele trei personaje inculcate pentru mită și escrocherie se prezintă numai unul, fostul avocat Jean Maurice Agnelet. A cumpărat de la Agnès le Roux votul ei, dat în calitate de moștenitoare a celui mai vechi local de jocuri — „Palais de la Méditerranée”, cu renumele legat de celebritățile ce au trecut prin fața ruletei pierzînd milioane sau... viața. Într-o zi a anului 1977, cînd avea 29 de ani, Agnès le Roux a cedat în prezența acționarilor cazinoului, aflat în stare de lichidare a acțiunilor, votul ei, cumînd 10 acțiuni, cu care îl făcea beneficiar unic pe Jean Dominique Fratoni, aflat în relații de afaceri cu Agnelet, pe atunci purtător al robei avocaților. Combinația frauduloasă a celor doi avea, pînă la urmă, să fie descoperită. Epilogul tristei colaborări „în trei”: J.M. Agnelet este chemat în fața justiției; J.D. Fratoni fuge undeva, în afara Franței și frumoasa Agnès le Roux dispăre fără urmă. Unii spun pentru totdeauna. Acest proces, născut din ilegalitățile și manipularea voturilor pentru controlul cazinourilor, ar putea rămîne unic, dar și la alte stabilimente de acest gen, la

Efect al „racket”-ului: un local de pe Coasta de Azur distrus complet de o bombă

Chamonix și Savoia Superioară este posibil să se înregistreze „nereguli” — spun surse ale poliției judiciare locale. Aceleași surse sînt de părere că există indicii ale interesului crescînd pentru cazinouri din partea Mafiei italiene. Ziarul „La Stampa” relevă că sindicatul crimei, încolțit în peninsula, migrează în alte țări, printre acestea Franța devenind un loc unde „banii murdari” ai crimei (din răpiri, asasinat, sparger, drog etc.) se reciclează, devenind „curați”. Un loc ideal pentru o astfel de operațiune de reciclare a banilor este și cazinoul jocurilor de noroc. De aceea, magistratura și poliția italiană, ajutată de colegii lor francezi, colaborează în cadrul unei acțiuni a Interpolului, pentru a

determina dacă localurile de joc franțuzești sînt utilizate de Mafia în vederea „transformării” milioanele obținute în Italia. Romanul negru al cazinourilor are încă multe necunoscute. Nu se trage cu pistolul, nu sînt cadavre și crime la tot pasul. Și totuși, infracțiunea există. O infracțiune din care se scot, în mod ilicit, sute de milioane, care servesc la proliferarea altor afaceri veroase, mobilizează alte mase de infractori și criminali, punînd noi și noi probleme de rezolvat celor ce se află, azi, în rolul lui Maigret. Mobilul și martorul permanent al oricărei afaceri criminale, ilegale este mereu același, banul. El singur nu se poate constitui în martor, spunea un magistrat francez.

Într-un colț de Paris, la St Denis sau Le Cholon, drogurile se vind ca înghețata (însă cu discreție și cu subtilitatea proprie unui comerț ilicit și periculos); o bancă este devalizată în condițiile ciudate ale unui „ambuteiaj” pe o stradă de regulă liniștită; doi pietoni cad răpuși pe macadam sub focul declanșat dintr-o mașină neidentificată; unul din zece locuitori își continuă afacerile dacă acceptă să fie „protejat”; una din 100 familii pariziene telefonează la comisarariat ca urmare a unei infracțiuni; una la mie din familiile pariziene este victima unei agresiuni, din diverse motive. Avalanșa de cereri adresate siguranței publice din Paris mobilizează întreaga masă a jandarmilor, puțini însă în raport cu escalada infracțiunilor. Maigret, cel de azi, trebuie să fie prezent la datorie, mai ales acolo unde „pămintul arde”, cum este definită, în jargonul poliției, locul unei infracțiuni. Cîteodată Maigret moare. Rămîne însă neînvins cel din literatură, unde totdeauna triumfă spiritul justițiar.

Aurel Dumitrescu

„The Company”

redivivus

Avionul bimotor „Cessna-404”, ce se îndrepta spre aeroportul „Cesar Augusto Sandino”, al capitalei nicaraguane, Managua, nu a reacționat la repetatele apeluri radio ale controlorilor de zbor din turnul de control. Pilotul Augustin Romano avea la bord bombe. În total 500 de livre. Ele erau destinate să lovească avioanele militare ale regimului sandinist din Nicaragua. Dar nu s-a ajuns pînă acolo, misiunea lui Augustin Romano terminîndu-se tragic. Artileria antiaeriană a sandiniștilor a lovit avionul „Cessna”. Pilotul a murit sub resturile aparatului doborât.

Avionul „Cessna”, cu care și-a găsit Romano moartea în luna septembrie a anului trecut, se mai găsea, încă, la începutul anului 1983, în proprietatea firmei „Investair Leasing Corporation” din localitatea McLean (statul american Virginia), al cărei șef fusese, în perioada 1966—1975, director al „Intermountain Aviation Inc.”. Iar această din urmă firmă aparține CIA (Central Intelligence Agency). Directorul comercial al „Investair” avea vechi state de serviciu la CIA: el mai lucrase și la „Air America”, o altă firmă aviațică a CIA, ce a desfășurat o intensă activitate, în special în perioada războiului din Vietnam.

Avionul „Cessna-404” fusese vîndut oficial, de americani — în perioada anterioară acțiunii împotriva aeroportului din Managua — unui om de afaceri din Panama. Însă cine era, de fapt, noul proprietar constituia un mister chiar și pentru guvernul din Panama. Totuși, un comerciant de acolo auzise ceva despre misteriosul „Cessna-404”: „Trebuia să transporte marfă în Costa Rica”, afirmă el.

Costa Rica servește însă drept bază pentru acele forțe antisandiniste nicaraguane care sînt finanțate și organizate de CIA. Peste 10 000 de „contras” (contra-revoluționari nicaraguani) se află în prezent, cel puțin indirect, sub ordinele directorului CIA, William Casey (70 de ani). Peste 400 de agenți CIA, ieșiți la pensie, au fost reangajați temporar în ultimele luni, deoarece centrala de spionaj americană duce lipsă de experți rutinași în asemenea acțiuni militare.

Astfel își începea revista vest-germană „Der Spiegel” un amplu reportaj, apărut la începutul acestui an.

De la retragerea trupelor americane din Vietnam, niciodată CIA nu a fost mai activă ca astăzi — e de părere publicația vest-germană. Precum sud-vietnamezii odinioară, în prezent grupările „contras” latino-americane sînt considerate drept mijloace potrivite pentru stoparea unei preținse „ofensive roșii” în regiune. Ca și atunci, și acum în frontul cel mai avansat se află agenții CIA.

„Comandourile teroriste ale CIA”, după cum le numește conducătorul sandinist Daniel Ortega Saavedra, au distrus, în portul Corinto, cinci tancuri petroliere uriașe și, prin aceasta, o parte a rezervelor petroliere nicaraguane. De asemenea, rebelii sprijiniți de CIA, instruiți în Honduras, au aruncat în aer o conductă petrolieră în orașul Puerto Sandino, situat la circa 50 kilometri la vest de Managua.

Aceste atacuri au produs spaimă în rîndul partenerilor de afaceri ai guvernului de stînga nicaraguan. Concernul american „Exxon” a sistat livrările de petrol, ca urmare a amenințării lansate de grupările antisandiniste că vor sabota tancurile petroliere ale „Exxon”, în cazul cînd vor încerca să aprovizioneze Nicaragua. Se pregătesc, de asemenea, noi atacuri asupra unor centre industriale nicaraguane. Specialiștii CIA își intrulesc colaboratorii latino-americani în tehnica sabotajului și în tactica luptei de gherilă.

„The Company” (compania), cum este denumită CIA în jargonul agenților, trăiește, după ani de resemnare, „un mare avînt” — scrie „The New York Times”. Serviciile secrete, care au fost discreditate în SUA, deoarece plănuiseră atentate împotriva lui Fidel Castro și Patrice Lumumba, și participaseră la puciul criminal împotriva președintelui chilian Allende, se laudă din nou că au „un moral excelent” (cel puțin așa afirmă șeful adjunct al CIA, John McMahon). „Se poate spune că serviciile noastre secrete și-au revenit”, se bucură, la rîndul său, senatorul conservator Barry Goldwater, președinte al Comitetului pentru serviciile secrete al Senatului SUA. Au trecut anii neîncrederii publice, ai autocriticilor și demiterii în masă a șefilor cu vechi state de servicii ai diverselor secții ale CIA.

Administrația republicană este cea care a determinat această schimbare. Căci — arată „Der Spiegel” —

deși președintele SUA taie săracilor sprijinul din partea statului și reduce orașelor subvențiile guvernului federal, în schimb, serviciile de spionaj americane, cum ar fi „National Security Agency”, „Bureau of Intelligence and Research”, din cadrul ministerului de externe, secțiile de spionaj ale armatei, forțelor aeriene, precum și CIA, primesc acum sprijin pentru a se dezvolta într-o măsură mai mare ca niciodată după anii '50 ai „războiului rece”. Casey dispune de mai multă putere decât a avut vreodată un director al CIA. Este membru al guvernului, consilier șef al președintelui pentru problemele serviciilor de spionaj și coordonator al tuturor serviciilor secrete ale SUA, care totalizează aproximativ 200 000 de funcționari și are un buget anual de zece miliarde dolari. Casey are în fiecare săptămână cel puțin două întrevederi cu președintele. În plus, el poate vorbi telefonic, în orice moment, cu Casa Albă. Și, din partea sa, nu se poate aștepta un sfat moderat.

Șeful CIA și-a dat avizul într-o serie de ședințe secrete ce au avut loc înainte de invazia în Grenada, optînd pentru o acțiune militară — deși agenții săi nu au pregătit prea bine o asemenea acțiune: cu prilejul debarcării lor, trupele SUA nu au fost informate exact cu privire la numărul, armamentul și pozițiile inamicului. Forțele armate nu au scăpat prilejul de a critica, pentru acest lucru, „Compania” lui Casey. Fi-rește, directorul este la CIA printre cele mai simpatizate persoane. Căci CIA — care dispune de 16 000 de angajați permanenți și de un buget de 1,5 miliarde dolari — a obținut, nu în ultimul rînd datorită influenței lui Casey, în anul financiar 1983, cu circa 25 la sută mai multe fonduri decât în anul precedent. În prezent, sînt în curs de realizare proiectele de extindere a Cartierului General al organizației, aflat la 10 kilometri de Washington, la Langley (Virginia). Căci, „Compania” se lărgeste.

De pildă, din lipsă de spațiu, experții CIA în problemele sovietice sînt instalați provizoriu într-un complex de clădiri situat la circa 12 km de centrală. De asemenea, CIA mai dispune de numeroase filiale la Arlington (Virginia) și chiar în capitala SUA: Centrala de spionaj are nevoie de spațiu mai imperios ca niciodată. Căci, în ultimele luni, au fost anagajați mii de

Cartierul general al C.I.A.

noi colaboratori. Pentru toți cei ce „refuză rutina muncii de birou de la nouă la cinci”, CIA promite „satisfacții personale și profesionale neobișnuite”. În suplimentul „Carieră 1984”, al publicației „New York Times”, centrala de spionaj caută prozești cu anunțuri de genul: „Dacă vrei o posibilitate de a face ceva mare pentru patria ta, atunci prezintă-te la CIA”.

La centrele de îndrumare profesională ale universităților sînt prezenți, permanent, recrutori ai CIA. Și, în decursul ultimului an, aproximativ 250 000 de americani au reacționat la chemarea CIA. 10 000 au fost invitați în vederea unor consultări pentru angajare. 1 500 au și fost angajați după trecerea testului obligatoriu cu detectorul de minciuni. Șanse bune de a intra în serviciile „Companiei” au experții în computere, specialiștii în electronică, economiștii, absolvenții de instituții de învățămînt superior, îndeosebi în specialitățile de științe politice, fizică, limbi străine și filologie.

Agenții CIA nu numai că spionează pentru SUA în întreaga lume, dar, în prezent, sînt implicați în mai multe țări și în „covert actions” (acțiuni secrete) la Nicaragua, acțiuni caracterizate cîndva de fostul secretar de stat american, Henry Kissinger, drept măsuri situate „în zona limită dintre intervenția militară și procedura diplomatică normală”. Astfel CIA:

- aprovizionează cu arme și alte materiale pe rebelii din Afganistan;
- finanțează grupări iraniene ce luptă împotriva regimului de la Teheran; un post de radio plătit de americani difuzează propagandă împotriva conducerii de la Teheran;

- conspiră împotriva Vietnamului.

Oriunde izbucnesc crize, „Compania” este aproape întotdeauna prezentă. În cursul atentatului asupra ambasadei SUA de la Beirut au fost uciși cel puțin șapte agenți CIA, printre care și șeful secției pentru Orientul Mijlociu, Robert Ames.

În plus, CIA sprijină politicieni din străinătate (de pildă, în insula Mauritius din Oceanul Pacific) cu aju-

toare în dolari și, mai mult, asigură chiar și instruirea unor gărzii personale, de exemplu în unele state din Africa. Pretutindeni, CIA își intensifică activitatea, colaboratorii săi fiind prezenți aproape în toate țările.

Mai recent, agenții CIA au primit oficial permisivul de a spiona și în SUA; de pildă, în o serie de cazuri pot deschide corespondența chiar fără a mai cere o decizie judecătorească în acest sens. Dezvăluirea numelor angajaților activi ai CIA este, în prezent, posibilă de pedeapsă. De asemenea, publicarea unor lucrări cu privire la activitatea unor foști agenți va trebui supusă — potrivit unei hotărâri a tribunalului — unei cenzuri drastice. De exemplu, dintr-un capitol al unei cărți a fostului șef al CIA din perioada Administrației Carter, Stansfield Turner, referitoare la activitatea serviciilor secrete, cenzorul CIA a eliminat circa 10 la sută din text. Seymour Hersh, care în 1974, în perioada războiului din Vietnam, a dezvăluit activitatea ilegală de spionaj a CIA în interiorul SUA, remarcă: „Și-au redobândit vechea libertate”, iar revista „Newsweek” își intitula un reportaj: „The CIA reborn” (CIA renăscută).

Timp de mulți ani afacerile au mers prost. CIA este „la pământ”, afirma William Colby (director al organizației, între anii 1973 și 1975). Și preciza motivul: „deoarece a fost greu lovită”. Acest serviciu secret a căpătat o proastă faimă în perioada Vietnamului, după ce agenții SUA organizaseră circa 20 000 de atentate împotriva unor vietnamezi despre care se pretindea că sînt simpatizanți sau aliați ai comuniștilor.

Începînd din 1961, serviciile de spionaj ale SUA, mai ales CIA, au fost implicate în mai multe mii de „acțiuni secrete”. CIA a manipulat în multe state partidele și sindicatele. Chiar și o serie de politicieni vest-germani au avut, în perioada anilor '50, contacte strînse cu serviciul secret american, deoarece știau că

cei de la CIA „vor transmite totul despre noi fără ocolurile și blocajele birocratice, acolo unde trebuie la Washington”. Donațiile bănești au asigurat CIA influență asupra presei și partidelor. „Compania” a finanțat publicarea a peste o mie de cărți, a angajat, în vederea unor atentate, chiar criminali din lumea interlopă și a livrat arme, avioane și explozivi. Agenții CIA — faptul este acum de notorietate — au pătruns pînă și în biroul adversarilor democrației ai republicanilor aflați la putere, situat în complexul imobiliar „Watergate” din Washington, și, prin aceasta, au participat — fără să vrea — la căderea președintelui SUA, Richard Nixon.

Prin asemenea acțiuni, CIA și-a pierdut temporar prestigiul în țară (și în fața concurenței). Sub șocul afacerii Watergate și al Vietnamului, America a ajuns „pînă acolo încît se întreba dacă națiunea are, de fapt, nevoie de un serviciu secret” — spunea Colby. Avînd în vedere această atmosferă, președintele Jimmy Carter a redus activitățile serviciului de spionaj, în special, „acțiunile secrete”. Cînd Ronald Reagan a venit la putere, secția „Covert Actions” mai dispunea doar de circa 200 agenți.

Lui Casey „Compania” — aflată în pragul falimentului — i s-a părut a fi „ca un dar de la Dumnezeu”, după cum afirmă criticul CIA, Hersh. Acest conservator din New York a lucrat pentru organizația anterioară constituirii CIA — OSS (Office of Strategic Services — Oficiul serviciilor strategice), apoi, ca om de afaceri, a ajuns milionar și, în 1980, a condus, cu succes, campania electorală a lui R. Reagan.

Faptul că W. Casey a continuat să facă speculații la bursa din New York, chiar și după numirea sa ca director al CIA, l-a indignat pe mulți comentatori ai situației din SUA, care afirmau cu ironie: „CIA înseamnă, de fapt, Casey Investing Again” (Casey investește din nou). Abia după ce s-a ajuns la proteste

„Nu vă alarmați: C.I.A. la telefon“...

Frederic L. Wall, în vîrstă de 36 de ani, specialist în arta modelării lemnului, se săturase să confecționeze mereu aceleași obiecte de mobilier pe care i le comandau în mod stereotip clienții și se hotărîse să se dedice în întregime pasiunii de-o viață: sculptura în lemn. De curînd, terminase lucrul la o pompă de benzină realizată din lemn de stejar și mahon, o sculptură înfășurînd o trapă ce masca un bar.

Într-o zi, în locuința ce și-o amenajase drept atelier, în Herndon, statul Virginia, a sunat telefonul: „Nu vă alarmați”, a auzit spunîndu-i o voce de femeie, „CIA la telefon. Am vrea să ne faceți un serviciu”.

Di. Wall a crezut că i se va cere să execute un scaun sau o nouă masă de conferințe pentru biroul directorului Agenției Centrale de Informații. Ca asistent la Institutul de arte plastice „Corcoran” din Washington, s-a gîndit că ar fi un bun prilej pentru a-și dovedi măiestria. Persoana de la celălalt

capăt al firului i-a explicat, însă, că nu despre așa ceva este vorba. I se oferea să lucreze numai pentru CIA.

„Mai reflectați și, apoi, sunați-ne”, a încheiat ea. Așa a și procedat, iar Agenția i-a propus să-l angajeze pentru proiectarea și realizarea de sertare secrete și de diferite ascunzătoare în mobilier care să fie instalate în locuri potrivite cu ocazia unor deplasări în străinătate ce urma să le efectueze sub o identitate falsă.

Frederick L. Wall își amintește înțîmplarea în cele mai mici detalii. Se petrecuse cu trei ani în urmă, pe vremea cînd Administrația Reagan începuse să dea un nou impuls activităților Agenției. CIA a refuzat să comenteze relatarea d-lui Wall, dar un reprezentant al acesteia a calificat-o drept „verosimilă”.

„Primul lucru pe care l-am făcut, după ce am primit acel telefon, a fost să discut cu soția, întrucît nu-mi fusese impusă vreo restricție în acest sens”. Frederick Wall n-ar fi acordat prea multă atenție ofertei, dar soția,

împreună cu cîțiva prieteni apropiați, au fost de părere că un apel din partea CIA, care începe cu formula: „nu vă alarmați”, nu e înțelept să-l ignori. Așa că, în urma solicitării de a primi lămuriri suplimentare, i-a parvenit o scrisoare prin care i se stabilea o întâlnire într-o clădire din Washington aparținînd Marinei de război.

Am fost introdus într-o sală de conferințe de dimensiuni reduse, unde mă așteptau doi bărbați. Le-am arătat fotografiile unor obiecte de mobilier din secolul la XVIII-lea restaurate de mine, și păreau că sînt în măsură să formuleze o părere competentă. Au apreciat și ultima mea sculptură, a cărei poză le-am arătat-o de asemenea.”

„Se vede că sînteți capabil de lucruri de calitate” — i s-a adresat unul din interlocutori. „Credeți că ați putea să realizați, însă, și altele de calitate înferioară?”

Frederick Wall a admis această posibilitate, dar a dorit să știe motivul unei asemenea întrebări. „Pentru că va trebui să executați obiecte care să corespundă locului și persoanei căreia îi sînt destinate” — i s-a răspuns. „Unui fermier de pîldă, care, ar comanda să zicem o bibliotecă, va trebui să i se furnizeze ceva adecvat trebuințelor lui, ceva corespunzător unei

Eva: „Şefule! Treaba merge bine. Persoana în cauză muşcă din mărul pe care i l-am pregătit”

energice în Senat, Casey şi-a încredinţat afacerile unui administrator.

Şeful CIA obişnuieşte să moştăie în cadrul unor şedinţe. Dar este capabil şi să citească în două ore o carte de 458 de pagini, cum este romanul de acţiune „The Spike”. Fostul său adjunct, amiralul Robert Inman, îl caracteriza pe Casey drept „dinamul uman” şi „forţa propulsoare” a CIA. Inman — care, în prezent, activează în economia particulară — are o înaltă apreciere pentru CIA, afirmând: „Dacă ne gândim la conflictele din centrul Europei, sîntem într-o formă bună”. El adaugă, însă, că, dacă SUA vor fi implicate în lupta pentru materii prime sau în conflicte — în statele subdezvoltate, „am fi mult mai puţin pregătiţi”. În Liban, de pildă, serviciul secret nu este mai informat decît infanterişti marini staţionaţi acolo, iar

din Iranul antiamerican al lui Khomeiny nu mai parvin informaţii de primă mînă. În India, care are o notorie suspiciune faţă de diplomaţii SUA şi de amestecul american, a izbucnit de curînd un scandal în care CIA era profund amestecată: prin intermediul funcţionarilor ambasadei SUA de la Delhi, „Compania” mituise mai mulţi ofiţeri pentru a obţine informaţii cu privire la livrările de armament modern din alte ţări către India. „Sîntem remarcabili cînd este vorba de cercetări la faţa locului”, afirmă Inman, adăugînd, însă, că, în previziunile asupra unor evoluţii viitoare, „sîntem mai puţin eficienţi”. Mai ales activitatea de spionaj în URSS „ne dă dureri de cap”, afirmă fosta oficialitate a CIA, într-o convorbire cu revista „Der Spiegel”. Oricum, americanii pot să-şi trimită sateliţii deasupra acelor zone în care serviciile lor secrete bănuiesc evoluţii interesante. „Majoritatea lucrurilor pe care le cunoaştem asupra domeniului militar sovietic, mai ales în ce priveşte armele atomice, le-am aflat prin intermediul sateliţilor”, declară Fred Kaplan, expert în problemele militare şi autor al cărţii „The Wizards of Armageddon”. Există, fireşte, şi limite — astfel, doar rareori, şi numai datorită progreselor în tehnologia computerelor, pot fi descifrate informaţiile codificate ale sovieticilor. În plus, sateliţii pot fi induşi în eroare — de pildă prin instalaţii subterane şi obiective false.

Ca urmare a revoluţiei din Iran, SUA au pierdut importante posturi de observaţie şi ascultare a unor zone ale planetei. Americanii doreau să instaleze, în Norvegia, un complex care să le înlocuiască, dar o indiscreţie a ziarului „New York Times” a împiedicat realizarea acestui proiect. CIA depune o intensă activitate de ascultare a undelor radio ale URSS. Specialişti CIA sînt, în mare măsură, obligaţi să facă o muncă asemănătoare dezlegătorului de cuvinte încrucişate, valorificînd observaţiile din sateliţi, rapoartele

persoane de condiţia acestuia. Şi, în plus, biblioteca ar putea dispune de o ascunzătoare în care să fie ţinute diferite documente.”

Ascultîndu-i pe cei doi bărbaţi, o idee se înfiripase deja în mintea lui Wall: „mobila-spion”!

„V-am oferit chiar fotografiile unor părţi de mobilier, după care dumneavoastră va trebui să realizaţi copii identice” — au mai adăugat recrutorii.

„Erau amabili şi destîlni — îşi aminteste sculptorul — şi manifestau un entuziasm molipsitor. De fiecare dată, însă, cînd zăgrăveau o posibilă viitoare comandă — cum ar fi un scaun cu un picior gol pe dinăuntru —, se opreau singuri din explicaţie, la un moment dat, ca să afirme: «Dar, bineînţeles, noi nu sîntem o organizaţie de tip James Bond». Au subliniat asta de mai multe ori în cursul discuţiei.”

Apoi dl. Wall a fost curios să ştie unde va lucra şi cum va primi comenzi. „Vă vom spune mai întîi. unei probe” — i s-a precizat. „Veţi concepe, de pildă, un corp de mobilier în care să poată fi montat unul din dispozitivele noastre electronice.” De asemenea, sculptorului i s-a mai comunicat că i se va pune la dispoziţie un atelier-magazin cu toate dotările necesare, situat la circa douăzeci de mile distanţă de sediul CIA din Langley,

Virginia. Ar avea posibilitatea să înveţe şi alte meşteşuguri dacă doreşte, precum arta prelucrării metalului, a ceramicii sau a pielăriei. I s-a mai specificat că priceperea sa în recunoaşterea speciilor de arbori şi în identificarea oricărui material lemnos îi va fi foarte folositoare.

Cei doi interlocutori l-au prevenit, însă, că, uneori, va avea foarte mult de lucru, pentru a nu depăşi scadenţele fixate pentru „onorarea comenziilor” şi că va trebui, din cînd în cînd, să „meargă pe teren” unde se va întîlni cu agenţi CIA pentru a le arăta „trucurile” ori pentru a moşta el însuşi „mobila-spion”.

După un dialog de 75 de minute, recrutorii s-au retras, în locul lor apărînd femeia care-l condusese înăuntru. „Vă apreciază cu adevărat” — l-a informat ea.

După aceea, dl. Wall a fost poftit într-o altă încăpere, în care se aflau trei tipi: unul se postase în faţa sa, iar ceilalţi în părţile laterale ale camerei. Sculptorul şi-a dat seama că, oricum s-ar aţeza, nu ar putea să-i aibă în raza sa vizuală pe toţi trei deodată.

Rugat să pună întrebări, Frederick Wall s-a interesat de caracterul secret al activităţii şi de consecinţele acestui fapt asupra lui.

„Da, este o ocupaţie secretă”, i-a

confirmat unul dintre ei. „Nu aveţi nevoie de o identitate falsă, însă natura «serviciilor» dumneavoastră va fi ascunsă. Vi se va da un post care vă va servi drept paravan, cum ar fi acela de creator de modele în cadrul Ministerului Apărării”.

Cele auzite i-au cam răcit interesul d-lui Wall.

„Îmi place să vorbesc despre munca mea” — a ţinut el să mărturisească. „Nu mă pricep să mint prea bine”. Tipii s-au privit între ei o clipă. „Mulţi îşi fac probleme la început din cauza asta. Dar nu-i o piedică, nu-i așa Fred?” — a exclamat unul. Cel cu numele de Fred a convenit aprobator. „Nu va fi nevoie să minţiţi — a continuat primul. Dacă, de exemplu, doriţi un împrumut de la bancă şi trebuie să precizaţi locul de muncă, vă vom indica un număr special de telefon unde oricine va suna va obţine confirmarea dorită. O confirmare cît se poate de... convingătoare.”

Dl. Wall se întreba, totuşi, în sinea lui, cum o să le transmită prietenilor vestea angajării sale ca designer la CIA. Nici măcar nu l-ar crede.

În schimb, recrutorii erau „înţelegători”. Nu i-au ascuns faptul că activitatea aceasta pretinde numeroase sacrificii. L-au mai informat că, odată

serviciilor de ascultare, cercetarea echipamentului militar capturat cu diferite prilejuri.

Informațiile obținute de CIA sînt comparate cu cele ale unor servicii similare din țările aliate, cum ar fi de pildă serviciul de informații federal vest-german, care are, la ambasada de la Washington, o serie de rezidenți în camere asigurate împotriva ascultării. Ambasadele SUA sînt cartiere generale ale unor agenți deghizați în diplomați (la Bonn sînt circa 75).

În pofida activității intense a serviciilor de informații, există și multe lipsuri. La aceste dificultăți provocate de greutatea în procurarea informațiilor se adaugă și o problemă politică: deseori, serviciile secrete oferă guvernanților rapoarte unilaterale, care confirmă convingerile sau aprecierile acestora. De pildă, șefii CIA nu îndrăzneau, în cursul ședințelor cu Carter, să contrazică opinia proastă pe care o avea președintele SUA despre Helmut Schmidt. În primele săptămîni după ce devenise director al CIA, Casey a cerut experților să-i prezinte situația din RFG. Cînd funcționarii i-au prezentat analize în care mișcările pentru pace și partidul „verzilor” (ecologist) erau priviți într-o lumină pozitivă, Casey le-a dat șefului lui „European Office” pentru a le „corecta”. Cu cîteva luni în urmă, unul din cei mai bine informați experți CIA în problemele germane s-a pensionat înainte de vreme, deoarece nu mai dorea să elaboreze analize unilaterale în domeniul său. Unul din colegii săi bine informați — cel care a pronosticat căderea lui Helmut Schmidt — a fost mutat în altă secție, deoarece arăta prea multă înțelegere pentru grupările de stînga din RFG. În Berlinul occidental, șeful agenților CIA este un specialist în problemele Americii Latine.

Chiar și cazul falsului jurnal al lui Adolf Hitler a prins „Compania” pe picior greșit. Atunci cînd, după publicarea pretenzelor carnete ale Führerului, o serie de membri îngrijorați ai Congresului SUA au luat

YOU CAN DO GREAT THINGS WITH THE CIA

Opportunities

The CIA has challenging career openings in the following fields:

- * Computer Science
- * Economics (graduate degree)

Rewards

Starting salaries are competitive, with increased compensation for overseas service. Insurance, retirement and leave benefits are available.

Reclamă pentru recrutarea de agenți: „Poți să faci lucruri mari prin C.I.A.”.

contact cu centrala CIA pentru a se informa dacă documentele sînt false, experții CIA au fost, la început, surprinși, neștiind ce să spună, și au lansat chiar speculații absurde.

Un comitet al Senatului SUA critica recent unilateralitatea informațiilor cu privire la Salvador, care menționau doar „teroarea stîngii”, dar nu aminteau nimic despre fărâdelegile grupărilor de extrema dreaptă. Analizele realiste nu-l prea fascinează pe Casey. Directorul CIA preferă să stea în biroul său de la etajul șase al Cartierului general al CIA și să planuiască acțiuni ca aceea a avionului „Cessna” asupra aeroportului din Managua.

Adaptare după „Der Spiegel”
de Romeo Nădășan

„înrolat”, va trebui să urmeze un curs de instruire, va călători uneori în alte țări și va putea obține chiar o trimitere, timp de trei ani, în străinătate, eventual în Japonia.

„Mai este o problemă în cazul deplasării în misiune peste hotare” — le-a destăinuit dl. Wall. „Soția mea câștigă mai mult decît mine, astfel încît depindem de veniturile ei.” „Se poate aranja și acest lucru” — l-au asigurat cu „bunăvoință” interlocutorii. „Nu va fi prea greu să-i găsim un post de secretară în același loc unde veți fi trimis și dumneavoastră.” „Totuși — a insistat dl. Wall — soția mea este avocat la Serviciul național de percepere a impozitelor.” „Se rezolvă” — au hotărît „gazdele”.

Atunci, modelierul a cerut alte amănunte privind caracterul „clandestin” al muncii pe care urma s-o desfășoare. I s-a răspuns că această „clandestinitate” funcționa numai pentru protecția lui. „În acest fel, teroriști, nu vor descoperi cine sînteți” — au motivat interlocutorii. Apoi, din nou a fost lăsat singur, însă femeia care-i declarase că e „apreciat” s-a reîntors și i-a repetat aceeași părere. În plus, i-a comunicat că va primi un salariu „îndeajuns de atrăgător”, pe care, ulterior, l-a mai „umflat” puțin. Trebuia

să completeze o cerere, să fie supus la cîteva teste și să mai fie invitat la unele discuții.

Frederick Wall a discutat încă o dată oferta cu soția, după care-a mai cerut o întrevvedere, pentru că mai avea unele neclarități. Numărul de telefon la care trebuia să apeleze îl fusese înmînat într-un mod foarte neobișnuit: era notat pe porțiunea dată cu clei a plicului în care urma să înapoieze cererea de angajare completată. Odată plicul lipit, numărul s-ar fi șters cînd plicul ar fi fost din nou deschis. Deși dl. Wall n-a înțeles importanța precauțiunii, evident că era voită și proba sîntenienă celor care o concepușă. Oricum, plicul se găsea acasă, iar sculptorul, în momentul în care s-a gîndit să sune, se afla în magazinul de mobilă al cărui proprietar era. Așa încît a fost nevoit să caute numărul CIA în cartea de telefon: întrebînd de femeia cu care dialogase inițial, i s-a răspuns că Agenția nu are nici un angajat cu acest nume...

Ajuns acasă, a format numărul de pe plic. A cerut să aibă o nouă discuție, dacă e posibil, cu unul din cei doi tipuri cu care a stat de vorbă mai întîi. La mai puțin de o oră, unul dintre aceștia l-a căutat la telefon. Dl. Wall l-a întrebat: „În ce privește deplasă-

rile în străinătate, după ce proiectez cutare «scaun», cum procedez, le explic agenților unde și în ce fel să-l instaleze?” „Nu, dumneavoastră îl veți «instala»”, i-a replicat prompt celălalt. „Eu?”, a îngăimat perplex Frederick Wall. „Pe propriul meu risc?” „O, dar nu e nimic riscant. CIA nu-și permite să-și trimită oamenii decît în condiții de siguranță maximă. Poate doar o dată la cinci ani o să vă aflați într-o situație «delicată»”.

DI Wall s-a hotărît astfel să nu dea curs propunerii CIA de a lucra ca proiectant de „mobilă-spion”, în pofida salariului tentant și a posibilităților de a călători în străinătate. De-a-tunci, a continuat să sculpteze în lemn. Nu a mai avut nici un contact cu CIA, dar, dezlăuind această întîmplare, a încălcat rugămintea cea mai fierbinte pe care i-o adresase Agenția...

„Cînd am sunat-o pe persoana cu care avusesem prima convorbire pentru a-i comunica refuzul meu, s-a arătat înțelegătoare, zicîndu-mi: «Dacă știți pe altcineva care ar fi interesat de ofertă, trimiteți-l la noi, OK?»”.

(După „International Herald Tribune”)

**Traducere și adaptare
de Luigi Toma**

HITCHCOCK

totdeauna surprinzător

Se părea că despre renumitul regizor Alfred Hitchcock se știe totul. La un recent festival al filmului de suspans, desfășurat la Londra, creațiile strălucitului autor de pelicule ce provoacă fiori de groază s-au bucurat de obișnuitul succes. „Un spectacol unic!”, exclama publicația „Time Out”, după ce cinematografele londoneze prezentaseră cinci copii după Hitchcock — thriller clasice; aceeași revistă adăuga: „Inimitabilul «Hitch» este din nou printre noi”. Filmele respective au fost relansate în cursul toamnei trecute, după ce Patricia, fiica lui A. Hitchcock, fusese de acord — deloc dezinteresat, bineînțeles —, să deschidă tezaurul moștenit pentru a relansa pe piața avidă a cinematografului pelicule originale ca „Fereastra dinspre curte”, „Necazuri cu Harry” și „Omul care știa prea multe”. Hitchcock-tatăl pusese la păstrare negativele acestor filme ale sale devenite clasice. Și calculele marelui maestru al suspansului au fost încununate de succes. În orașul său natal — Hitchcock s-a născut în cartierul londonez East End, în 1899 — au apărut în fața caselor cinematografoare lungi cozi, o demonstrație clară a faptului că și comedia absurdă „Cocktail pentru un cadavru”, și povestirea halucinantă „Din imperiul morților” stimesc interesul noilor generații de cineaști.

Un film Hitchcock uitat într-un muzeu

Și totuși, din programul „opere pierdute” (după cum afirma ziarul „The Times”) lipsea o a șasea peliculă, ce nu primise încă un nume definitiv. Scenele sale de groază, în alb-negru și fără muzică, par a fi filmate pe tărimurile infernului — crematoriile, cadavre despuțate ce acoperă pământul pînă la orizont, burghezi curăței în costum de duminică ce stau înmărmuriți la marginea gropilor comune. Mai îngrozitor este faptul că nu a fost nevoie ca Hitchcock să imagineze tot

ceea ce se putea vedea pe ecran. Materialul său a fost filmat în Germania de operatori englezi, americani și sovietici, în perioada cînd trupele aliate eliberau lagărele de tristă amintire de la Auschwitz,

Supraviețuitori ai lagărelor morții

Vizitatori germani la intrarea...

...și la ieșirea din lagăr

Maldanek, Bergen-Belsen, Buchenwald și Dachau. Din acest material documentar, care totaliza, în mai 1945, deja 12 000 de metri de peliculă, renumitul regizor a realizat cel mai cumplit document cinematografic de istorie contemporană. Dar, la fel de straniu ca în straniile filme ale lui Hitchcock, pelicula nu a fost prezentată niciodată în întregime publicului. Decenii întregi, această lucrare a lui Hitchcock a zăcut în „Imperial War Museum” din Londra, unde sînt strînse documente și obiecte ce constituie mărturiile ale dezastrelor provocate de marea conflagrație de la mijlocul acestui secol. Și deși accesibil oricui, documentarul nu a fost prezentat niciodată și nimeni nu a avut curiozitatea să-l vizioneze. Neclarificată este soarta celei de-a șasea role a peliculei, care cuprindea imagini ale crematoriilor și grămezile de ochelari ale victimelor ce mergeau la camerele de gazare, rolă ce a fost împrumutată, la sfîrșitul anului 1945, pentru turnarea altor filme și nu a mai fost apoi înapoiată. Restul filmului, ce durează circa o oră, poartă amprenta inconfundabilă a lui Hitchcock, fiind realizat după principiile caracteristice artei sale — optică riguroasă, cu lungi travelinguri, decupaje și contradecupaje, ce escaladează treptat în scene cumplite. După cum declarau în acea perioadă autorii comentariului (ce nu a fost, pînă la urmă, definitiv elaborat) — Collin Wills, redactor la publicația londoneză „News Chronicle”, și Richard Crossman, ulterior ministru în cabinetul premierului laburist Harold Wilson — scenele nu trebuiau să fie „supraincercate” cu cuvinte, ci trebuiau să ofere spectatorilor „timp de reflecție pentru ca cele arătate — «o lecție îngrozitoare» — să poată fi mai bine înțelese”.

O coborîre în infernul nazist

Filmul lui Hitchcock începe cu o scenă ce a avut loc la Berlin, în 1940, și îl prezintă pe Hitler, flancat de naziștii din anturajul său, jubilînd în fața unei mulțimi uriașe.

Brusc, pe ecran apar, mai întâi fără dramatism, un convoi de camioane britanice ce defilează prin fața unei livezi, pentru a intra, apoi, în lagărul Bergen-Belsen. În spatele gardului de sîrmă ghimpată pot fi văzuți copii ce privesc trupele britanice. Apoi camerele de luat vederi prezintă imagini ale barăcilor de lemn, în care, la începutul anului 1945, peste 50 000 de oameni au murit ca urmare a epuizării fizice, a lipsei de apă sau a tifosului. În interiorul barăcilor pot fi văzute cadavrele celor internați, unele pe jumătate putrezite, în unele camere fiind stivuite pînă la tavan...

Un fragment de 15 minute din acest film a avut asupra milioanele de telespectatori britanici ai „Channel 4” un efect și mai impresionant decît dramaticul film american „The Day After” (Ziua de după), care înfățișează urmările unui război nuclear. „Coborîrea în infern se petrece în filmul lui Hitchcock spiralat, fiecare nouă grozăvie fiind urmată de alta la fel de cumplită”, afirma regizorul britanic Dai Vaughan. Într-adevăr, o procesiune de oameni ce mai speră încă într-o miraculoasă salvare trece prin fața celor pe moarte sau decedați deja. Subnutriții merg unul după altul poticnindu-se, o procesiune de adevărate schelete.

Spre deosebire de alte filme cu privire la fărâdelegile nazistilor, care provoacă spectatorilor „un sentiment de neputință, de oroare” (Vaughan), filmul lui Hitchcock dă naștere la minie. Mai ales scena în care oficialitățile din Bergen-Belsen sînt aduse sub escortă de militari britanici să asiste la îngroparea în masă a celor ce au fost uciși fără milă în acest lagăr. Privirea camerei de filmare alunecă încet spre un grup de copii care sorb cu greutate din nou o supă caldă...

Și, totuși, speranța nu este absentă din filmul marelui cineașt. O scenă prezintă un grup de oameni ce fac baie în căzi improvizate în imediata apropiere a cuptoarelor morții. Săpunul și apa par să redea supraviețuitorilor îngrozitorului supliciu demnitătea. Femeile reinvașă să zîmbească, un supraviețuitor rămîne minute în șir în cadrul pieptănîndu-se — un gest liniștit și liniștitor.

Odiseea unui documentar stinjenitor

Ideea realizării acestui documentar, care să zugrăvească în întreaga lor grozăvie crimele fasciste, a aparținut unui prieten al lui Hitchcock — Sidney Lewis Bernstein, șeful secției film a Ministerului britanic al informațiilor. El a vizitat

Bergen-Belsen imediat după eliberarea acestuia și a rămas profund impresionat de ce văzuse acolo, de dimensiunile holocaustului și ale acestei mașini de nimicire oameni, propunînd imediat aliaților să se realizeze „un film special pentru germani”. Bernstein intenționa să pună în fața ochilor germanilor „o oglindă”, care să immortalizeze, pentru generațiile prezente și cele viitoare, o parte din crimele săvîrșite în numele lor. De asemenea, el proiecta realizarea unei a doua pelicule, în versiune engleză, care să fie difuzată în întreaga lume. Motivul pentru care nu s-a ajuns la realizarea intențiilor lui Bernstein a fost dezvăluit într-un articol publicat în „The Times”, de istoricul Caroline Moorehead. Chiar înainte ca Hitchcock să înceapă, în anul 1945, să vizioneze materialul filmat, șefii lui Bernstein de la Ministerul informațiilor au început să emită rezerve. Ei găseau că partea din film deja realizată este „prea șocantă și chiar neverosimilă” și, mai mult chiar, se temeau că va da naștere unui „efect bumerang”. Se susținea că publicul spectator ar putea pune sub semnul întrebării autenticitatea sa, deoarece „filmul nu este pe deplin convingător”. Bernstein nu s-a lăsat intimidat și a accelerat lucrările de filmare, a trimis o nouă echipă de operatori în Germania și l-a rugat pe Hitchcock să-l ajute. Acesta a acceptat imediat, deși în anii războiului activase cu mare succes la Hollywood. Problema l-a părut atît de importantă marelui cineașt încît s-a apucat imediat de lucru, refu-

zînd orice onorariu. La sfîrșitul lui iunie 1945, el a început prelucrarea materialului la filmul intitulat provizoriu „Concentration Camp Film”. În momentul respectiv, documentaristul britanic Stewart McAllister sortase materialul pe mai multe secțiuni tematice, astfel încît Hitchcock a putut începe imediat să definitiveze ultimele faze de producție. Cînd filmului nu-i mai trebuia decît stabilirea comentariului definitiv a survenit o schimbare în atitudinea aliaților — de care depindea difuzarea filmului — în sensul că prezentarea crimelor naziste nu ar fi oportună. Au fost incriminate pînă și cele cîteva fraze ce urmau să constituie nucleul comentariului definitiv, ca de pildă aceasta: „Atîta vreme cît germanii nu-și vor schimba concepția care a dus la înjosirea fizică și morală a atîtor oameni, pentru ei nu va exista un viitor”. Revista verst-germană „Der Spiegel”, după care am preluat această frază, arăta că „interesele politice din ajunul „războiului rece” au precumpănit în aprecierile învingătorilor occidentali în fața documentului ce respecta adevărul istoric”.

La sfîrșitul lui iunie 1945, Hitchcock s-a reîntors la Hollywood pentru a continua o strălucită carieră cinematografică cu ficțiunile sale care provocau și provoacă fiori spectatorilor dornici de suspans. Cel mai cîmplit film de groază al său a fost, însă, depozitat și treptat dat uitării. Avea un mare defect — era adevăr, nu ficțiune!

R.N.

TCCO+1

AUTOMOBIL. Premierul Margaret Thatcher la volanul unui prototip de automobil computerizat, construit de firma „Ford”. O mașină a viitorului. Evenimentul avea loc cu prilejul deschiderii, la Londra, a unei expoziții intitulate „Drive Forward—Towards the Year 2000”

Inovație hotelieră

Concurența în ramura hotelieră devine din ce în ce mai ascutită, mai ales că numărul turiștilor în Europa occidentală are o permanentă tendință de scădere, în condițiile în care fiecare buget familial obișnuit este erodat de efectele crizei și inflației. Tocmai datorită îngustării pieței în ramură, un proprietar de hotel din Paris a introdus o inovație în branșă, autorizîndu-și clienții să aducă cu ei și ciini. Proprietarul hotelului a dovedit că are și umor, deoarece își explică hotărîrea printr-un aviz care flatează comportamentul patrupedelor: ciinii nu-și lustruiesc pantofii cu draperiile, nu se șterg pe fața de masă, nu colecționează lingurițe, nu lau prosoapele și servețelele ca suvenir, sînt gentili cu oamenii de serviciu. Și, mai ales, — deși nu scrie în aviz — aduc cu ei clienții cu venituri frumoase.

Sevilla:

„Astăzi, închis. Bărbierul plecat la operă!“

M-aș putea crede la Sevilla, mai mult ca oriunde pe pământ spaniol, acasă. Simțeam asta încă din noaptea trecută, când trenul luat din gara Atocha mă purta legănat spre sud, în Andaluzia.

M-aș putea crede acasă. Doi împărați romani s-au născut aici. De numele primului este legată venirea legiunilor Romei la nord de Dunăre. De cel de al doilea — retragerea lor. Și Traian și Adrian au plecat din Italica, orașul înființat de predecesorul lor pe Tibru, Filip Arabul. Facem ce facem și ne întoarcem la constatarea că lumea-i mică. În Siria, acum cițiva ani, cineva îmi vorbea cu patimă despre Apolodor, despre meșteșugul lui binecunoscut și recunoscut. O punte pornea, atunci, din mintea mea, îmbolnăvită de mersul nisipului încins și de nepăsarea lui, către Dunăre și către primul pod ridicat acolo de sus-numitul Apolodor. De ce n-aș face acum drumul invers, dinspre Italica spre Sarmisegetuza și, mai încolo, la Damasc... Ne regăsim în această lume mică de atâtea ori rădăcini în stare să țină de umbră și să ne îndemne la vorbă făcându-ne a mai uita din focul care ne paște din cine știe ce chibrit abil ținut de parte de ochii noștri.

Merg, la ora dimineții, în lungul cheiului pustiu. Dacă atit mi-aș fi îngăduit a vedea din Sevilla, puteam să mă declar mulțumit, cu toate că n-am sub ochi, de aici, albul de speriat al caselor, verdele chinuitor al parcurilor și n-ajung la mine, în nici un fel, tresărirea umierilor, călcătura trupurilor tinere din care s-a născut chipul de veselie și neastîmpăr al Sevillei.

*Sevilla - sustrasă,
parcă, timpului pre-
zent*

Sînt invidios pe Turnul de Aur. Nu doar pentru anii lăsați în urmă, 800 la număr, nu pentru privitul țănoș și lucrurile-i fără potrivă. Iată-l colo, ca și atunci, măsurînd distanțele. Cîntărind grăunțele vieții, răsturnînd între palme zarurile evenimentelor, gata oricînd să le descoasă înțelesul. Cît aur se va fi închis cu adevărat în întunecimile lui și ciți ochi îl vor fi scrijelit din această pricină, smulgîndu-i secrete pe care doar el le va ști cu adevărat. Turnul de Aur l-a văzut pe Columb și apele Guadalquivirului purtîndu-i gândurile spre o Indie numită America, forțînd o ușă din-

colo de care putea să nu se aștepte altceva decît căderea. Turnul de Aur l-a văzut pe Magellan ducîndu-se pentru a nu mai reveni niciodată. Cine crede că astea sînt lucruri de toată ziua nu are decît să se uite la Turnul de Aur ca la nimic altceva decît minaretul unei moschei de duzină, ceva mai robust și mai decis pentru a sparge cu fruntea decenții și secole.

— Dv. domnule?

Atît mi-a trebuit.

— Sîntem la Alcazar, senor, la Alcazar!

Știam și singur, luasem decizia de a trece de zidurile care ar putea

masca blocuri de 2—3 etaje, învelite în dunga verde a vrejurilor de unde răsar — pungi de sticlă umezite de rouă — florile roșii sau mov. Sevilla a avut parte de bătaia tuturor vinturilor. „Hercule m-a înălțat, Cezar cu ziduri m-a înconjurat/ Cu' nalte turnuri am rămas/ Regele sfânt m-a cîștigat...” Versuri vizibile cîndva pe poarta Jerez. Orgoliu nepotolit de aspre furtuni ale sorții. Fenicieni, greci, cartaginezi, romani, vizigoți, mauri... Toți au trecut, și am renunța cu greu la ideea plecării fără a fi lăsat, în lutul drumului, urme. În noiembrie 1428, regele Ferdinand III deschidea porțile pentru creștini.

Tras de minecă, ținut din scurt, invitat cu amabilitate — dar încercă să bați în retragere! —, asaltat de detalii, condus cu ochii de cunoscător, ajungi să desfăci Alcazarul în tronsoane, felii, cotoane, să aluneci în lung și în lat, să-l demontezi ca pe un ceas, vrăjit de ticăitul fără egal al sufletului, doar astfel accesibil, prin operație, prin scoatere la soare.

Este, în toate acestea, un joc al întâmplării, un amestec ciudat de impulsuri, de gesturi și predispoziții de a tăia în tufisurile istoriei cărări spre nori, cu convingerea ajungerii în luminisurile unde, acum, ciți sîntem în stare să vedem, ne crucim, privim fără să credem, obișnuim pupilele să prindă snopul de raze reflectate de peretele sigur pe el și pe efectele ce le provoacă.

— Alcazarul, senor! Merită să-l vedeți. Credeți-mă!

Norocul meu. Un bilet de intrare și o lume fără de care aș fi acum mai sărac.

O fațadă spumoasă, cîmp traforat cu migală, te uiți și gîndești la degetele cite au trudit pentru a încropi desenul vinișoarelor de piatră rostogolit peste suprafața de

spumă. Broderie comparabilă muncii în borangic. Sus, niște cabinete, abia atinse de daltă, înfloresc cornișa. Patio de las Doncellas — galerii cu arce polilobate, structuri de incredibilă finețe — înseamnă cumva capul de compas al întregului, locul de unde pornesc prin desurubare spațiile locuite, încăperile dominate de plafoane făcute să-și la glasul, căptușite cu decorații mergînd spre opulență. Sînt acolo încăperi cu ecouri din zilele lui Carol Quintul, sînt apartamentele Mariei de Padilla, dormitoarele lui Filip II și Isabela Catolica, apartamentele locuite de Carol V.

Oricum, știau să trăiască prinții Spaniei, fratele meu! Ca și cum toate cite sînt rămase prin palatul făcut la ora de traforaj n-ar fi fost de ajuns, iată grădinile, alinieri exacte de arbori, fîntîni și pavilioane lăsate în răsfașul de vegetație, care parcă nu se mai oprește, galerii. Așa trebuie să fie grădinile din Aranjuez pe care nu le-am văzut, cam așa arată parcul Maria Luisa, cu alei cu nume de navigatori plecați în Lumea Nouă și dincolo de ea, cu Piața Spaniei, cu imensul hemiciclu monumental dar urît, nelocul lui într-un loc unde arborii au învățat să se țină de mină cu atîta respect.

Nu-mi rămîne acum decît să lau la rînd sălile de muzeu, cite sînt, să-mi feresc ochii de electricitatea goblinurilor, multe și mari, mai ales despre aventurile lui Carol Quintul în Africa — iată un cal bînd apă, în timp ce umbra îi stă culcată peste unde înverșunate —, să mă uit la alăturarea bizară de evantaie și machete de caravele mirosînd a aur și depărtări, de steme imperiale, de fotolii cu însemne regești, la ceramica în stare să trăznească, prin mai multe săgeți în același timp — galben, albastru, verde —, sub chip de flori, animale sau sfinți.

Și aici, ca peste tot, emblematic, corrida

Santa Cruz. Din nou față în față cu acest nume. Înseamnă aici un petec de viață, altfel decît l-am bănuî și chiar altfel decît ni s-ar povesti. În spate stă Alcazarul, el și grădinile sale dospite de ziduri. Santa Cruz a convocat alături case modeste, pitite în fier forjat, curți interioare vîinate de portocali, ghivece de flori ieșite la soare, palmieri sfioși strecurați lingă ziduri, fîntîni șoptitoare, pași tremurați. Seara vin să-și cînte vîrsta și visurile studenții. Acum trec bătrîni după treabă, căutîndu-și de drum, împlinind ritualuri doar de ei știute.

Mi-a fost de ajuns să citesc ce spunea Gautier pentru a mă crede tot timpul pe drumul catedralei. Observatorul fin, meticosul, persiflantul călător de la nord de Piri-nei găsea că Nôtre-Dame s-ar putea mișca în voie prin centrul catedralei, atît este de înspăimîntătoare în înălțimea ei.

Mă apropiu cu reținere. Întîrziî cît pot prin fața Casei Lonja, între lacătele căreia stau arhivele Indiilor, acele documente unice ce țin de venirea pe lume a coloniilor spaniole și ajungerea încoace a bogățiilor lor. Unii vor să ne aducă aminte doar de tezaurele găsite și puse în calea galioanelor. Alții vorbesc doar de praful de pușcă. Lăsați-mă să cred că volumul însemnărilor privind șansa Europei venind dinspre pămînturile noi rămîne necompetitiv la întîlnirea cu celelalte. Dacă, de pildă, conchistadorii soseau în San Salvador înaintea inventării arcului și prafului de pușcă? Dacă s-ar fi ajuns în Mexic acum cîțiva ani avînd la oblinc arma cu neutroni?

Dacă nu s-ar fi ajuns niciodată? Prefer, vreau să spun, periscopul dispus să examineze drumul caravanelor conduse de Cristobal Colon, odată ce le știm pe celelalte și bine e că le știm și ni le amintim și nouă și celor ce se fac a nu le cunoaște, în partea ce ține de avantajele pentru omenirea întreagă, de ambele capete ale traseului.

Trag cu ochiul de-a lungul caselor, pentru a mă opri în grădinile pline de portocali la vârsta fructului copt.

Trotuarele se animă. În vecinătatea lor, trăsuri cu cai având pe cap niște sombrero caraghioase, bune altfel contra căldurii ce va să vină odată cu turiștii. Ora plimbărilor n-a sosit încă.

Giralda este acolo. Trup de bale-rină înălțată în zbor, rază de soare înghețată în rugăminte privirii și de dragul ei. Fetele andaluze pot fi geloase pe stalagmita proptită la vedere, capabilă să și se lipească de ochi, să-ți urmărească mersul și gândurile, rostind chemarea întoarcerii. A fost admirată, descrisă, lăudată, cîntată în toate limbile pămîntului. Mă întreb cum s-ar fi vorbit despre Giralda în situația descoperirii ei pe tipia unei piețe monumentale, lăsată cel mult în seama porumbelilor și celor veniți să le dea de mincare, uitată, acolo în seama ochilor noștri puși să vadă, să măsoare, să cîntărească, să dea Cezarului ce este al lui. Geber, matematicianul, a dorit să facă pariu cu noi, aruncînd pe masă neașteptate împerecheri, unde arhitectura și algebră fac bună casă. Construcția lui ne trimite la alura rachetelor ținînd spre cer. Deget arătător în-tors către soare. Îi privesc geometria desăvîrșită, succesiunea de ferestre, coloane și arcuri, coloritul alunecos, roz-alburiu pe care mi se pare că văd picături microscopice de sudoare.

„Să înălțăm un monument care să facă posteritatea să creadă că eram nebuni”. Sînt mai puțin preocupat de autenticitatea afirmației consiliului de canonici, mă interesează puțin sau deloc ambiția cuiva de a epata cu orice preț, deși n-am să cad în păcatul de a considera blamabilă aspirația spre socant. Contează dorința saltului înainte și nu, cîteodată cel puțin, mijloacele, dacă ele funcționează în termenii normali.

Gîndul de început al canonicilor a izbîndit. Pe locul acesta a fost Marea moschee a Sevillei. Catedrala datează din vremea lui Alexandru cel Bun. Ce nu și-a găsit loc sub acoperișurile-l căpătate de cer? Capete adunate una într-alta, delimitări scrupuloase, pentru a face loc, în toracele lor lăsat la vedere, statui impunătoare, componînd de

Un loc de referință -
Piața Spaniei

jur-împrejur un briu de firide, la discreția candelor. Stilpi vinjoși primesc pe creștet greutatea bolților. Meșteri de renume au pus mina pentru a făui altare, porți, basoreliefuri, semicolonete, cripte regale, ornamente polifonice, ferestre încadrînd vitralii de mare percuție vizuală. Dimensiunea singură n-ar însemna totul, spunea cineva, dar aici nu doar dimensiuni copleșitoare se întind deasupra noastră, sînt lucrări de extraordinară exactitate constructivă, de rafinament admirabil, de învăluiri în plasa unei priceperi greu de exprimat și catalogat.

Mormîntul lui Columb și-a găsit loc în spațiul catedralei. Patru regi poartă pe umeri catafalcul din piatră, gest dorindu-și probabil dimensiunea răscumpărării. M-ar întrîsta să știu că prețuirea merge, în cazul de față, nu către temeritatea deschizătoare de drumuri, ci ar viza recunoașterea, pur și simplu, a valizelor cu care s-a soldat.

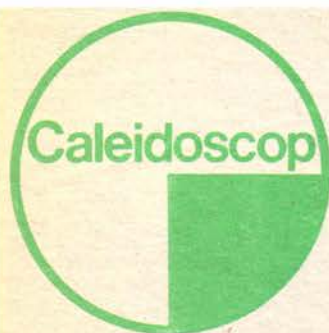
Iată ceva la care canonicii constructori nu s-au gîndit. Bogățiile de dincolo de catedrală, averile adăpostite în firidele ei, tezaurul artistic pentru care am putea, la urma urmei, să-i batem pe umăr spunîndu-le: dreptatea este cu voi! Sînt podoabele... Cine ar fi crezut? Obiecte de aur și argint, lucrături în fir de metal, cărți rare, potire, o mîtră purtînd pe ea nu mai puțin de 12 000 de pietre prețioase. Și sînt tablourile. De n-ar fi muzeul la care voi ajunge, Sevilla s-ar putea considera izbăvită de datoria față de artiștii săi, ai țării și ai altora. Lucrări semnate de Goya și Luis de Morales, Zurbarán și Valdes Leal, Jordaens și Pacheco. Dar există, la Sevilla, Murillo, atît cît n-am să văd nicăieri. Catedrala s-a ambiționat să ne amintească de el, nu oricum, nu întîmplător, nu pe orice dimensiune de expresie artistică. Th. Gautier, într-un acces de umor ne-gru, crede că „aloria dar și plaga

Sevillei este Murillo”, excedat probabil de accentul cu care localnicii i l-au scos la vedere.

Oră de prînz. Duminică. Decembrie. Soarele Andaluziei s-a înălțat în scări, doritor să nu scape din ochi globul terestru și, mai ales, Sevilla. Giralda, în lipsa vîntului care s-o pună la treabă, ține în palmă un snop de raze. Trăsurile trec în trapul calilor, întocmai ca prin Disneyland. Cine ar avea nevoie de ele de nu s-ar face fotografii? Orașul a ieșit în stradă, localnicii și veneticii se vîd, se studiază, se ignoră într-un efort de a se crede fiecare stăpîn pe situație, dar fără a băga de seamă ceilalți. Cerul a împrumutat — ce să-i faci! — albastrul din pinze de Murillo. Oameni fără treabă au ieșit să se uite unii la alții. Nu pe furie, nu agresiv, se privesc pur și simplu. Fete oacheșe se preling printre grupurile de aflători în stradă, calcă sigur și apăsător, indiferente la oftaturile ce le curg pe ume. Sînt pe Calle de las Siervas. Lipsanii locului. Nimic nu pare a bîntui sufletul cetățeanului Sevillei în afara poței de a se bronză la soarele lor care este numai al lor, de a-și vorbi cu prietenie, la o cafea sau la țigară, de ce ar lipsi tocmai aici? Căsuțele mărunte de pe margine nu sînt nici bănci, nici teatre, nici arhive naționale. Prăvăliile se țin lanț, cafenelele de asemenea, locurile de distracții și ele. La numărul 52, în cazinoul de azi, s-a aflat închisoarea de ieri a lui Cervantes. Acolo l-a construit pe Don Quijote.

Parcă rămîne să mai citesc pe o ușă, dincolo de care mișcarea lipsește: „Astăzi, închis. Bîrbierul plecat la operă!”

Neagu Udroul

Enigmele Insulei Paștelui

Legenda povestește că după o lungă și grea călătorie, Hotu Matua a poposit în Insula Paștelui, unde avea să devină primul rege, și a botezat-o „Te Pito no te Henua” — „Bucuricul Pământului”.

A fost începutul, acum mai bine de 1 500 ani, al unei culturi misterioase, care, în zilele noastre, nu se cunoaște decât parțial.

Primii coloniști au debarcat aici venind din Polinezia. Ei au lăsat o

cultură unică în felul ei, caracterizată printr-o obsesie a prelucrării pietrei sub forme variate, executată cu unelte rudimentare.

Cercetările arheologice au dovedit că modul de viață al vechilor locuitori ai Insulei Paștelui prezenta asemănări cu obiceiurile celorlalte popoare polineziene. Au fost, totuși, depistate mărturii ale existenței unei populații mai vechi, anterioară celei de cultură polineziană. Originea populației acestei insule rămâne însă obscură, pretindu-se la diverse interpretări.

Situată la 3 200 km de coastele chilene, Insula Paștelui este unul din punctele cele mai izolate ale planetei. În 1888, insula a fost atașată statului Chile. Autoritățile acestei țări organizează în prezent un program arheologic cu un dublu obiectiv; primul, pur științific, de a elucida o perioadă cultural-istorică de 1 500 ani, care constituie unul din fenomenele cele mai misterioase de pe planeta noastră: dezvoltarea acestei culturi într-o izolare extremă. Celălalt se leagă de consolidarea și restaurarea vestigiilor arheologice, care riscă să piară, dată fiind starea lor avansată de deteriorare.

Lucrările arheologice de cercetare și restaurare au loc, în special, la marile sanctuare sub cerul liber ahu-uri. Acestea au cunoscut, rînd pe rînd, distrugerii, reconstrucții și transformări.

Ahu-urile, situate majoritatea în apropierea coastei, erau locuri de venerare a strămoșilor, de rituri funerare. Unele din ele sînt orientate în funcție de poziția soarelui la echinocții și solstiții. Insula numără în jur de 300 astfel de monumente asociate unui simbolism religios. Pe ele sînt

așezate corpurile moai-ilor, sculpturile în piatră vulcanică ce-i reprezentau pe strămoșii venerați. Locuitorii insulei credeau că, la terminarea lor, aceste statui erau înzestrate cu o putere magică, mana, care-i apăra și ajuta.

Există peste 800 de statui în insulă. Unele măsoară zece metri și cîntăresc 20—30 tone. Cilindri ciudate de tuf roșu erau plasate, în echilibru, pe capetele lor grele. Multe statui se găsesc în continuare în cariera unde au fost sculptate — crăterul Rano-Raraku.

Rano-Raraku dă impresia unui șantier care a fost brutal întrerupt. Această întrerupere a intervenit, probabil, într-un moment în care Insula Paștelui atinsese gradul ei de cultură cel mai dezvoltat; apoi, datorită unui grav conflict intern, încă ignorat, a început declinul. Din acel moment, probabil secolul al XVII-lea, s-a instaurat o fază de instabilitate și de războaie tribale continue, datorate, se pare, unei înmulțiri excesive a populației, situație care a condus-o la exterminarea reciprocă și la practica generalizată a canibalismului.

Acest trecut de persecuții, orori și distrugere a rămas gravat în memoria orală a insulei. În timpul acestor lupte, toți moai-ii au fost, dintr-un motiv necunoscut, răsturnați și lăsați pradă acțiunii distrugătoare — care se continuă și astăzi — a mării, ploilor și vîntului. Aceste statui ridică problemele cele mai mari de conservare, căci piatra vulcanică din care sînt construite este un material poros prin care apa pătrunde ușor, măcinîndu-le.

Rarele picturi rupestre sînt și ele atacate de umiditate, care afectează aderența fragilă a culorilor pe piatră.

Se pot găsi într-un singur „ahu” 12 statuete aliniate, aproape întotdeauna întoarse spre interiorul insulei. „Pukao” (pălăriile) cîntăresc, uneori, 11 tone

Sculpturile gigantice de pe Insula Paștelui sînt făcute dintr-un singur bloc de stîncă. Se pot observa porozitatea pietrei și degradarea provocată, în timp, de vînturi și ploi

Zidurile de piatră dovedesc o mare măiestrie în construcție; ele sînt orientate în funcție de mișcarea soarelui pe bolta cerească

În alte cazuri, ele sînt amenințate prin dispariția însăși a structurilor care le servesc drept suport. Aceste picturi sînt asociate, în general, cultului omului-pasăre, care consta într-o luptă dată între șefii războinici pentru a obține primul ou al mănăstărei — o pasăre migratoare asemănătoare pescărușului, care vine în fiecare primăvară din insulele vecine. Învingătorul era considerat omul-pasăre, iar grupul său putea exercita puterea în timpul celui an. Acest cult, legat de divinitatea supremă Make-Make, zeul vieții care sfințește, o dată pe an, ritualul fecundității și al înăpăierii la obârșie, a cunoscut apogeul în perioada de distrugere a sanctuarelor, cînd puterea centrală a regelui a cedat locul celei a șefilor supremi.

Insula Paștelui este un imens muzeu în aer liber: monumente, statui petroglife, încărcate de simbol și forță de viață. Conservarea acestor vestigii depinde în cea mai mare măsură de sensibilitatea omului contemporan față de ele, de sprijinul pe care li-l va da.

Mirela Șetraru

Acest drog numit... zahăr

— Vă pronunțați pentru eliminarea completă a zahărului?

— În nici un caz. Din totalitatea substanțelor vitale pe care le-a elaborat natura și care se găsesc în trestia de zahăr sau în sfeclă, în urma rafinării rămîne una singură: zahărul alb. Dar el se dovedește un produs mort, a cărui întrebuințare antrenează numeroase tulburări.

— Puteți cita cîteva din aceste afecțiuni principale?

— Desigur. Înainte de toate, zahărul paralizază imunitatea naturală și favorizează înmulțirea bacteriilor nocive. El provoacă plăgile dentare, care sînt la originea cariilor și perturbă echilibrul florei intestinale din tubul digestiv.

— Aceasta duce și la infecții?

— Da. Ele apar în diferite părți ale corpului cu o rezistență mai mică, dînd naștere la rinite, angine, otite, sinusite, cistite și o mulțime de alte infecții de diverse feluri.

— Nu credeți că semnalul dv. de alarmă îl va neliniști pe oameni?

— Nu. Înainte de toate, încercăm să nu dăm informații dezastruoase, care ar consta în a prezenta dramele provocate de carne, zahăr, țigări, cafea etc., fără a explica modul în care

te poți dezbara de aceste droguri. În cartea noastră „A învăța să te hrănești” toate aceste lucruri sînt prezentate cu umor și se pare că sînt mult mai bine înțelese de persoanele interesate. Oamenii rîd și atunci cînd rîd înțeleg.

— Explicați modul de a evita abuzurile respectînd o dietă draconică?

— Nu, explicăm într-o manieră amuzantă modul de a renunța la aceste obișnuințe dăunătoare. Oamenii înțeleg ceea ce se întîmplă în organismul lor. Te poți simți bine modificînd modul de a te hrăni, fără a recurge însă la diete draconice, care, adesea, fac mai mult rău decît răul pe care dorim să-l înlăturăm.

— Vă pronunțați în favoarea unor diete ușoare?

— Recomandăm tot felul de diete ușoare, fără a constrînge o persoană să aleagă o formulă specifică. Fiecare își poate alege regimul care îi place. Nu este suficient să le spuim oamenilor: suprimați zahărul! Trebuie să le spuim și cu ce să-l înlocuim.

— Se află sfaturile dv. la îndemîna tuturor?

— Desigur. Oamenii se simt rău din cauza modului lor de viață și a alimentației greșite. Și au nevoie de zahăr, cafea, țigări, un pahar de coniac sau o friptură bună pentru a compensa faptul că se simt rău. Este un cerc vicios. Repet, rolul nostru este preventiv. Arătăm oamenilor modul în care pot rămîne sănătoși și pot evita maladiile grave.

— Să revenim la zahăr. Există exemple care să demonstreze nocivitatea acestui aliment?

— Exemplele sînt numeroase. Numai simpla suprimare a zahărului rafinat permite, adesea, vindecarea infecțiilor recidivante sau cronice. Studiile au demonstrat diminuarea instantanee a capacității globulelor albe de a distruge bacteriile (fagocitoză) în momentul în care s-a mîncat zahăr rafinat, și această diminuare este proporțională cu cantitatea ingerată.

— Cum explicați acest fenomen?

— Spre deosebire de zahărurile naturale, zahărul rafinat este absorbit foarte repede de intestinul subțire și provoacă o hiperglicemie bruscă. Aceasta determină o stare de excitație fizică și psihică, apoi antrenează o hipoglicemie. A doua reacție este însoțită de o depresie mentală, de oboseală fizică.

— Faimosul cerc vicios.

— Da, acești noi stimulatori provoacă, la rîndul lor, o nouă hipoglicemie. Asemenea alternanțe dereglează metabolismul și epuizează sistemul nervos, ceea ce provoacă oboseală, iritabilitate, agresivitate și o slăbire generală. Pe de altă parte, organismul își mobilizează pentru neutralizarea zahărului alb rezervele de calciu în detrimentul sistemului osos și

al dentiției, care devin din ce în ce mai fragile.

— Trebuie să considerăm zahărul alb drept un drog care antrenează o veritabilă toxicomanie?

— Da, în mod categoric. În spitale au fost făcute studii foarte interesante. S-a constatat că atunci cînd cantitatea de zahăr s-a diminuat și s-a înlocuit cu miere, împreună cu 2—3 modificări alimentare ușoare, oamenii trec mult mai ușor prin stările alternante de excitație și depresii, iar consumul de calmante scade la jumătate. Efectul zahărului de generator de anxietate este amplu dovedit.

— Zahărul provoacă și diabetul...

— Zahărul alb constituie o veritabilă toxicomanie și trebuie clasat, repet, printre drogurile dure. Acest zahăr joacă un rol important în creșterea cazurilor de diabet în țările occidentale.

— Preconizați, deci, consumarea zahărului brun în locul zahărului alb?

— Nu. Acest zahăr prezintă aproape aceleași pericole ca și cel alb. Adeseori se constată că zahărul brun nu este altceva decît un zahăr alb colorat!

— Și ciocolata?

— În afară de zahărul rafinat, ciocolata mai conține cacao și alte substanțe stimulatorii. Nevoia de ciocolată corespunde, adesea, unei nevoi de cupru, care poate fi satisfăcută prin consumarea caiselor uscate sau a altor alimente care conțin acest element...

— Puteți defini principalele produse nenocive care să înlocuiească zahărul și derivatele sale dăunătoare?

— O importantă listă a acestor produse figurează în cartea noastră „A învăța să te hrănești”. În ceea ce privește zahărul rafinat, pot cita înlocuitori ca mierea, dar și zahărul de mesteacăn (xylitol), de orez, de malț, de arțar, precum și zahărul de trestie nerafinat.

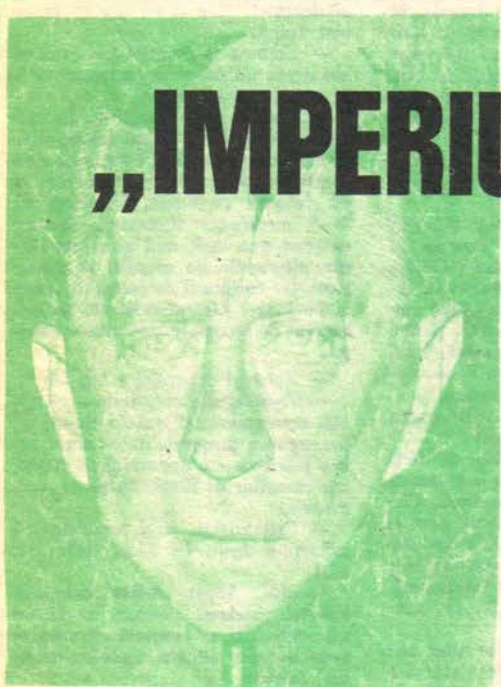
— Ce credeți despre băuturile îndulcite, mai ales despre cele pe bază de cola?

— Este vorba de o problemă gravă, crucială. Știți că un litru de cola conține 22 de bucăți de zahăr și substanțe excitante echivalente cu 3 cești de cafea? Nu cunosc pe nimeni care ar permite copilului său să bea, deodată, trei cești de cafea și să mînce 22 de bucăți de zahăr. Însă numeroși părinți oferă copiilor după-amiază un litru de cola. Repet: este vorba de veritabile droguri, care crează, în mod prematur, un dezechilibru permanent. Sursă de epuizare.

(Extrase din interviul acordat de dr. Christian Schaller săptămînalului eveljan „L'Echo”)

„IMPERIUL GETTY”:

dolari dispute drame

La începutul anului 1984, numele Getty, purtat de miliardarul american care, pînă la moartea sa, în 1976, era considerat „cel mai bogat dintre bogații lumii”, a revenit în primele pagini ale ziarelor occidentale. Tentacularul „Imperiu Getty” intra într-o nouă fază a existenței sale, marcată în mod constant, pe de o parte, de exorbitante profituri, pe de alta, de violente dispute de familie și puternice drame. Revenirea în actualitate a „Imperiului Getty” a fost declanșată de acțiunea de cumpărare a firmei „Getty Oil”, de către una din „cele șapte surori”, compania „Texaco”. Prin aceasta urmărindu-se în principal stoparea declinului îndelungat înregistrat de „Texaco”. În același timp, remarca săptămînalul britanic „The Economist”, înghîțirea lui „Getty Oil” de către „Texaco” face ca un număr restrîns de membri ai familiei Getty, deja bogați peste măsură, să devină și mai bogați. Marii beneficiari ai afacerii sînt Gordon Getty, cel mai întreprinzător dintre fiii fondatorului clanului, fratele său Paul Getty II, personaj abulic și dezaxat, retras la o reședință din Anglia —, și trei fete ale unui alt frate de-al lor, George Getty. Se apreciază că acești beneficiari vor avea de împărțit un venit anual de peste 330 de milioane de dolari, adică o sumă ce depășește de patru ori venitul anual pe care-l furnizau pînă acum dividendele lui „Getty Oil”. Un al patrulea frate, Ronald, are mai puține motive să aducă mulțumiri lui „Texaco”. Frate vitreg al celor de mai sus, Ronald a fost vitregit și de bătrînul Getty, printr-o dispoziție testamentară, care-i asigură un venit anual de numai 3 000 de dolari. De ani de zile se străduiește acest „sărac” al familiei, prin tribunale, să obțină mai mult din fabuloasa avere lăsată de bătrîn. Dar nici „bogații” clanului nu se au bine între ei. Gordon și Paul II se traduc, la rîndul lor, în fața justiției, pentru a-și rotunji părțile personale din averea paternă. Mai nou, Paul II dorește ca tribunalul să desemneze Banca Americii drept „co-imputernicită” în conducerea companiei, pentru a proteja interesele unuia din fiii săi, numit Tara Gabriel Galaxy Gramophone Getty. Tara fiind unul din cei 16 nepoți ai bătrînului J. Paul Getty și principalul beneficiar al moștenirii acestuia, după ce „a doua generație” Getty va dispărea. Așadar, certurile de familie promit să se perpetueze, la fel de animat ca și pînă acum, în sinul clanului Getty.

Pe lista oamenilor celor mai bogați din Statele Unite, întocmită anual de revista de afaceri „Forbes”, în dreptul locului I pe anul 1983, scria: „Gordon Peter Getty, 49 de ani, 2,2 miliarde dolari, moștenire petrolieră”. Ani în șir, în fruntea aceleiași liste, pînă la moartea sa, survenită în 1976, se afla tatăl lui Gordon, adică John Paul Getty, considerat, la vremea aceea, drept „cel mai bogat dintre bogații lumii”. Articulat în jurul lui „Getty Oil Company”, care deținea controlul asupra a numeroase societăți de explorare, extracție, prelucrare și distribuție a petrolului, din țări ale Africii, Americii Latine, Asiei și Europei occidentale, „Imperiu Getty” avea multe alte „interese minore” — cum se exprima revista „Paris Match” — prin intermediul unor societăți ca „Uranium Properties”, „Mission Corporation”, „Skelly Pipe Line Co”, „Skelly Leasing Co”, „Vancouver Plywood Co”, „Pekotomias Co”. Despre excentricul fondator al dinastiei nelucrate Getty s-a scris mult, și în timpul vieții, și după moartea sa. Ca, de altfel, despre întregul „Imperiu Getty”, despre familia Getty, în general. „Povestea zbuciumată a familiei Getty — observă săptămînalul britanic „Sunday Times Magazine” — seamănă cu un scenariu de televiziune în care se întrepătrund afacerile de

moravuri, banii, stupefiantele, puterea, crima, tragedia și intrigile de familie". Este cert — conchid toți biografilor lui J. Paul Getty — că averea nu i-a adus fericirea. O dovedește însăși viața meschină pe care a dus-o acest om care aștepta afară din restaurant până când se termina programul orchestrei, pentru a nu i se încărca suplimentar, cu... muzică, nota de plată. S-a căsătorit — și a divorțat rapid — de cinci ori. Femeile erau slăbiciunea lui — s-a spus — și, spre sfârșitul vieții, în jurul său se agita „o bizară cohortă de femei, care se disprețuiau reciproc”.

J. Paul Getty a avut cinci fii. Cel mai tânăr, Timmy, era un copil bolnăvicios, care și-a petrecut mulți ani în spital, unde a murit, orb și epuizat, la vârsta de 12 ani, în vreme ce tatăl său era prea ocupat pentru a-l vedea. Numai fiul cel mare, George, manifesta „talent” pentru principalul „business” al tatălui — petrolul. Pe umerii lui avea de gând bătrînul să lase „Imperiul”. Dar, în 1973, George a murit, după ce luase o supradoză de barbiturice și alcool, în împrejurări rămase pînă acum misterioase. Cufînd după aceea, cel mai mare dintre nepoții bătrînului, purtătorul numelui său, Paul III, a fost răpit în Italia. Răscumpărarea a fost plătită doar după ce răpitorii i-au tăiat băiatului o ureche și au trimis-o într-un colet redacției unui ziar din Roma. Trei ani mai tîrziu, cu cîteva săptămîni înainte de a muri de cancer, înconjurat de numeroasele sale amice, bătrînul a semnat un ultim testament, prin care retrăgea propriei sale familii dreptul de a deține controlul asupra uriașei sale averi. O mare parte din avere avea să fie înghițită de un muzeu-vilă din Malibu — California, atît de bine înzestrat cu opere de artă, încît ajunsese să amenințe, la un moment dat, stabilitatea pieței artistice occidentale.

Drama „casei Getty” avea să continue și după moartea fondatorului ei. Paul III, puternic marcat de răpire, a suferit un șoc serios, agravat de consumul de alcool, care l-a lăsat orb și paralizat la vârsta de 24 de ani. Ziaristul britanic Russell Miller a încercat să investigheze, pentru prima oară mai în profunzime, viața familiei Getty, pentru a-i povesti destinul. Relatăm, în cele ce urmează, o serie de întîmplări din viața acestei familii, așa cum i s-au dezvăluit ele ziaristului britanic.

Un prezicător i-a spus odată lui J. Paul Getty că va muri pe meleaguri străine. Foarte superstițios, el a trimis o scrisoare confidențială, identică, unui număr de șase prieteni apropiați. „Aș aprecia foarte mult — scria el — dacă mi-ați face un serviciu. După cum știți, sînt orginar din California. Intenționez să mă întorc la casa mea din Santa Monica, atunci cînd îmi voi înceta activitățile și mă voi retrage din afaceri. Dacă mi se va întîmpla ceva, un șoc, și nu voi mai putea să vorbesc sau să scriu, v-aș ruga să fii dus la locuința mea din California în cel mai scurt timp, fiindcă nu doresc să-mi sfîrșesc zilele într-o țară străină”.

La 6 iunie 1976, către miezul nopții, J. Paul Getty a murit, la 83 de ani, după o boală care a durat mai multe luni. Decesul s-a produs la Sutton Place, lîngă Guildford, Anglia, adică la 6 000 de mile depărtare de locul în care ar fi dorit să se afle în acel moment. De ce nu s-a dus acasă pentru a muri, rămîne un lucru inexplicabil. Prieteni apropiați de-ai săi au remarcat izolarea tot mai accentuată a bătrînului în ultimele luni de viață. În această perioadă, el a semnat pe patul de moarte un surprinzător testament, prin care a luat averea sa din mîinile familiei pentru a o plasa în mîinile unor manageri profesioniști. Scrisoarea prin care cerea să fie dus în California, pentru a muri acolo, nu i-a surprins pe prietenii săi, căci el vorbea adesea despre dorința lui de a se întoarce în America. „Mă simt tot mai bolnav de casă de la an la an, i-a spus odată Robinei Lund, tînăra care era consilierul lui juridic. Cînd ești bătrîn, dorești să te întorci acasă, printre lucrurile cunoscute ale tinereții tale”. Iar, la 25 decembrie 1952, el își nota în jurnal: „Acesta e ultimul Crăciun pe care-l fac departe de casă. Sînt hotărît să mă întorc în Statele Unite în anul care vine”. Nicî chiar la Sutton Place nu se simțea liniștit. Iată o altă însemnare din jurnal, datată 29 iunie 1960: „De acum înainte, adresa mea va fi Sutton Place —, dar

1964 — J. Paul Getty, „cel mai bogat om din lume”, în fața reședinței sale de la Sutton Place — Anglia

pentru cît timp? Sper să pun capăt afacerilor, cel tîrziu în cursul anului viitor. Vreau să revin la Malibu”. Desigur, este posibil ca el să-și fi schimbat dorința după ce s-a îmbolnăvit, cînd devenise prea obosit și prea slăbit pentru a face față unei călătorii. Este posibil să-i fi fost și frică să se reîntoarcă acasă.

Spre sfârșitul vieții, Getty a devenit obsedat de securitatea sa personală. Ori de cîte ori părăsea Sutton Place, Cadillacul său era urmat de o mașină în care se aflau doi însoțitori înarmați și cîinele său alsacian. În timpul nopții, toate intrările erau închise la orele 22. Dormitorul bătrînului avea șase încuietori, iar, lîngă patul lui, era instalat un sistem de alarmă foarte complicat, conectat direct cu poliția. Un paznic, secondat de un ciine, stătea toată noaptea în fața ușii.

Doamnele din „harem” — cum se exprimau cei de la Sutton Place, pentru a numi anturajul femi-

Gordon Getty — moștenitorul

J. Paul Getty III, cel mai mare dintre nepoții bătrînului miliardar. Puternic marcat de răpirea sa în Italia, a suferit un șoc serios, agravat de consumul de alcool, care l-a lăsat orb și paralizat la vîrsta de 24 de ani

nin al bătrînului, compus din amicele sale de demult, sau de dată recentă — nu pierdeau prilejul pentru a-i arăta, în ziare, articole despre creșterea crimei și violenței în Statele Unite, în ideea de a-l face ca nu cumva să le părăsească și să se întoarcă în America. Un vizitator din New York a rămas uimit cînd, înainte de a se întîlni cu Getty, una din doamnele din entouragele său a insistat să-i vorbească bătrînului despre cît de violentă a devenit America.

Tensiunile și geloziiile au crescut la Sutton Place pe măsură ce bătrînul devenea tot mai lipsit de puteri, iar femeile din entouragele său își dădeau seama de faptul că n-o să mai trăiască mult. Într-o seară din noiembrie 1975, baroana Marianne von Alvensleben (una din pretendentele cele mai serioase, la un moment dat, la rîvnitul statut de „a șasea doamnă Getty”) și Joan Zetka (despre care se spune că a contribuit la redactarea autobiografiei lui Getty) aproape s-au luat de pîr pentru prioritatea de a-l însoți pe bătrîn în dormitor. La puțin timp după ce împlinise 83 de ani, sănătatea acestuia a început să se deterioreze rapid. Ultima sa călătorie a fost la Londra, în ziua de 22 ianuarie, pentru o afacere de prospecțiuni petroliere în Marea Nordului. După aceea, Getty s-a izolat de lumea din afară, sau a fost izolat de ea de către cei din jurul său. Există două versiuni în legătură cu cele ce s-au întîmplat la Sutton Place, în ultimele luni de viață ale bătrînului. Prietenii și amantele care nu fost împiedicați să-l întîlnească pe bătrîn spre sfîrșitul vieții au spus că, de fapt, a fost vorba de un complot țesut de entouragele său de ultimă oră. Cîteva din „prietenele” aflate în preajma lui, care decideau asupra accesului la bătrîn, aveau să declare că, în realitate, Getty era acela care nu mai vroia să se perinde multă lume la el. La sfîrșitul lui februarie 1976, telefonul particular, secret, Guildford 66739, a fost deconectat. Fapt care nu putea trece neobservat. Pentru că, în timpul vieții sale active, Getty își rezolva multe din problemele lui de afaceri prin telefon, din diverse hoteluri și, mai apoi, de la Sutton Place. Telefonul particular era un instrument de lucru foarte important pentru el, un canal de legătură de nelipsit cu imperiul său de afaceri și cu prietenii. Era o legătură la care, spuneau amicii săi, el n-ar fi putut renunța, mai ales din momentul în care se îmbolnăvise.

Avalanșa testamentelor

La 11 martie 1976, Getty a semnat cel de-al 21-lea testament (ultimul), prin care scotea imensa lui avere de sub controlul familiei și o pune în mîna unor manageri. Faptul a fost considerat drept o surprinzătoare schimbare la față, pentru că, toată viața sa, Getty a crezut în principiul moștenirii de familie. Și, chiar în momentele cele mai dificile ale relațiilor cu fiii săi, nici unul din testamentele succesive făcute de el nu conținea vreo prevedere prin care să se scoată de sub controlul vreunui din descendenții săi direcți controlul asupra averii familiei.

Numeroasele sale testamentele succesive sînt mai interesante în ce privește capriciile sentimentale ale lui Getty. Miliardarul se folosea de aceste testamentele pentru a-i manevra fără rușine pe cei din jurul său, promîțindu-le includerea sau, dimpotrivă, amenințîndu-i cu excluderea din testament.

Pentru prima oară cînd și-a exprimat „ultima dorință”, într-un document din 1958, Getty își lăsa o mare parte din avere muzeului pe care-l fondase la Malibu, iar, cum cei patru fii ai săi erau administratorii muzeului, familia urma să dețină controlul efectiv asupra moștenirii. Conform dorinței exprimate de bătrîn, îmbrăcămîntea lui (multe din haine vechi și uzate, pentru că-i repugna să-și cumpere altele noi), bunurile sale personale și acțiunile lui „Getty Oil” urmau să fie împărțite între cei patru fii. O sumă de 50 000 de dolari era alocată pentru ridicarea unui mausoleu de marmură la Malibu, unde să fie depus el și urmașii săi. Printre „beneficiarii minori” ai documentului erau o serie de prietene de demult

de-ale lui Getty și numai una din fostele sale soții. Acest capitol a rămas, în linii generale, neschimbat de la un testament la altul. În schimb, s-au înregistrat fluctuații mari în ce privește partea atribuită diverselor sale amice de dată mai recentă. Testamentul, semnat în iunie 1960, marchează intrarea în scenă a doamnei Penelope Kitson, cu 2 500 de acțiuni „Getty Oil”. Al cincilea testament, din martie 1963, îl excludea pe Gordon Getty din grațiile paterne, probabil din cauza afacerilor dezastruoase pe care le făcuse acesta (partea de moștenire atribuită era de numai 500 de dolari).

În al șaselea testament, din septembrie 1965, diversele amice ale bătrînului continuă să prospere. Doamnei Kitson i se atribuie 5 000 de acțiuni, Robinei Lund — tot 5 000 și doamnei Mary Tessier — 2 000. Ele rămîn în grațiile miliardarului pînă în februarie 1969, cînd, prin al 10-lea testament, părțile atribuite doamnei Kitson și domnișoarei Lund se prăbușesc la 1 000 de acțiuni. O lună mai tîrziu, doamna Kitson are o puternică revenire, cu 7 500 de acțiuni, în timp ce partea domnișoarei Lund rămîne staționară.

Cel mai important rămîne al nouălea testament, semnat în noiembrie 1967, prin care Getty lasă, în modul cel mai clar, administrarea moștenirii sale familiei. De aceea, ultimul testament, al 21-lea, semnat cu cîteva săptămîni înainte de moarte, a făcut obiectul unor aprige dispute.

La două săptămîni după ce soția fiului său Paul II — Talitha Poll — a murit după ce luase o supradoză de heroină la Roma, în iulie 1971, Paul II a căzut, ca și fratele său Gordon, în dizgrația tatălui. Un alt testament, datat 22 iulie 1971, îi lasă „500 de dolari și nimic altceva”. În 1973, domnișoara Kitson s-a măritat. Furios, Getty a amenințat-o că nu-i mai lasă nimic. În al 15-lea testament, moștenirea ei scade, însă, numai de la 7 500 la 5 000 de acțiuni... După moartea lui George, în 1973, doar un Getty mai rămîne în consiliul de administrație al muzeului — Ronald. Dar, curînd, Gordon se împacă cu tatăl său și, în cel de-al 19-lea testament, își reocupă locul lîngă Ronald.

Multe lucruri au rămas neexplicate în legătură cu al 21-lea testament. De ce, de pildă, Getty și-a lăsat averea spre administrare nu propriilor descendenți, ci unor manageri, despre care toată viața avusese o părere proastă. Sau, de ce și-a dezmoștenit, practic, fiii în 1976, cînd relațiile sale cu ei nu erau mai proaste ca altădată. Apoi, se știe că Getty consemna, meticolos, în jurnal, faptul de a fi făcut un nou testament. Or, în martie 1976, cînd nu mai avea putere să scrie lizibil și își dicta însemnările zilnice unei secrete, nu se face nici o mențiune privind semnarea vreunui testament. Obiectul disputei îl constituie, de fapt, starea fizică și mintală a lui Getty din ultimele două săptămîni de viață. După unii, facultățile mintale i-ar fi rămas intacte pînă în preția morții, iar starea fizică i s-a deteriorat serios din februarie. În aprilie s-a diagnosticat cancerul. Pe măsura apropierei sfîrșitului, o procesiune ciudată de medici și șarlatani a început să se perinde la Sutton Place. Bătrînul, care fusese toată viața o

fire ipohondră, încerca să-și amîne cu orice chip sfîrșitul. Un acupuncturist de origine chineză a venit de la Paris, un prieten, despre care Getty credea că „are mîini magice” — din Florida, o maseuză și-a făcut și ea apariția.

La 30 mai, a sosit, de la San Francisco, Gordon cu soția sa, Anne. Nici Ronald, nici Paul II nu și-au văzut tatăl înainte de moartea lui. Era clar că bătrînul nu va mai trăi mult. Anne l-a întrebat dacă dorește să fie dus în California. La început el a încuviințat, apoi a spus că vrea să se mai gîndească. La 2 iunie 1976, muribundul a dictat ultimele sale gînduri în jurnalul personal: „Dormit bine noaptea. Doamna Shaw (maseuza) a venit pentru tratament. U. (Lady Ursula) aici pentru două ore. Pen (doamna Kitson), aici”. Patru zile mai tîrziu, Getty murea.

«Suferința urmașilor»

Sînt zile cînd Paul III poate să distingă vag culorile și formele. Se străduiește cu disperare să articuleze cîteva vorbe și, uneori, chiar reușește să pronunțe inteligibil cîte un cuvînt. De cîțva timp, infirmierele au reușit să-l ajute să se țină pe picioare, deși membrele sale paralizate se clatină îngrozitor. În orice caz, se consideră că el a făcut mai multe progrese decît oricine altcineva în situația lui. Chiar mai multe progrese decît s-ar fi crezut că este posibil. Bineînțeles că nu își va mai reveni niciodată pe deplin, dar unii speră că, într-o bună zi, va fi, poate, în stare măcar să se deplaseze singur, sprijinindu-se în cîrje, sau chiar să vadă puțin. Se spune că tineretea este, în orice caz, de partea lui: la ultima aniversare a zilei de naștere, în tort erau infipte 26 de lumînări. Cîneva a încercat atunci să-i dea o înghițitură de vin dintr-un pahar, dar el n-a reușit s-o ia. Crudă ironie a soartei, căci prăbușirea sa fizică — din urmă cu doi ani —, care l-a lăsat orb și paraplegic, s-a datorat, în mare măsură, alcoolului. În casa mamei sale, din cocheta suburbie Brentwood, a Los Angelesului, specialiștii se ocupă de el cîte 12 ore pe zi, timp de șase zile pe săptămînă. O infirmieră se află lîngă el în permanență, ajutîndu-l să se hrănească, îmbrăcîndu-l și ținîndu-l curat. De două ori pe zi, e transportat într-o piscină cu apă caldută, unde i se fac exerciții menite să-i aline situația în care se află, cu corpul lui lipsit de nervi. În restul timpului, cînd nu i se fac tratamente, lîncezește într-un sezlong sub soarele Californiei, într-o pijama de bumbac, ascultînd muzică rock sau casete pentru nevăzători, pe care sînt înregistrate romane.

Aceasta este viața pe care o duce, azi, J. Paul Getty III, promițătorul și invidiatul (pînă la un moment dat) descendent al omului despre care s-a spus că ar fi cel mai bogat dintre bogații lumii.

La fiecare cîteva săptămîni, fratele său mai mic, Mark, 22 de ani, diplomat în științe politice al

Universității din California, vine să-l viziteze și stă cu el ore în șir, distrindându-l, citindu-i sau numai ținându-l de mână. Sora lui, Aileen, 23 de ani, telefonează zilnic, când nu poate să-l viziteze, de la salonul ei de coafură din Santa Barbara, iar cealaltă soră, Ariadna, 20 de ani, studentă la Bannington College din Vermont, își petrece toate zilele libere la Brentwood. Soția, Martine, de care s-a despărțit, îl vizitează, totuși, adesea, din San Francisco, unde lucrează la o librărie, iar cei doi copii, Anna, 10 ani (dintr-o căsătorie anterioară a soției), și Paul Baltazar, 7 ani, telefonează regulat. „Paul poate să înțeleagă ce-i spun copiii — declară Martine. E greu de spus ce se va întâmpla mai departe cu el. Tot ce putem face e să sperăm”. La Brentwood se află însă, în permanență, mama sa, Gail Harris Getty, care n-a vorbit niciodată, în public, despre ce i s-a întâmplat fiului ei, preferând să-și consacre toată atenția și energia îngrijirii lui. Dar ea a trăit experiența cumplită a răpirii lui în Italia și, acum, încearcă una și mai tragică.

Când J. Paul Getty III a căzut adormit pe covor, în timp ce se afla în vizită la niște prieteni din Los Angeles, la 5 aprilie 1981, nimeni nu și-a făcut vreo problemă. Nu era ceva neobișnuit ca Paul să înghită prea multe droguri, sau să bea prea mult, sau să le facă pe amândouă în același timp; consuma, de regulă, câte un sfert de sticlă de whisky pe zi. Două ore mai târziu Emmanuella Stuzzi, prietena sa italiancă, a încercat să-l trezească, dar el n-a reacționat. „Hai, Paul, trezește-te!” — i-a spus ea bătându-l încetitor cu palma pe obraz. Un tinar, care era de față, l-a zgâlțit mai serios. Dar Paul n-a deschis ochii. „Nu doarme — a spus cineva. E în comă”. J.P. Getty III, care-și pierduse într-adevăr cunoștința, a fost luat cu ambulanța și dus la Cedars-Sinai Medical Centre. Cîteva ore mai târziu, un doctor a ieșit să le spună prietenilor lui Paul că acesta a suferit un șoc puternic. În ce măsură i-au fost afectate funcțiile creierului, nimeni nu putea spune pe loc, dar era probabil că nu-și va mai reveni niciodată. Paul a rămas în comă timp de patru săptămîni. Când, în sfîrșit, și-a revenit, s-a constatat că orbise, era complet paralizat și își pierduse graiul. Toate simțurile îi dispăruseră, deși era conștient de el. Avea, atunci, 24 de ani. Când, în Statele Unite, se întîmplă o asemenea nenorocire, mai mult decît de curaj e nevoie și de altceva. Și anume, de bani. Pentru un Getty s-ar putea imagina că aceasta nu era o problemă, dar Paul era lipsit de mijloace, căci fusese dezmoștenit de tatăl său, din cauză că se căsătorise cu Martine, la vîrsta de 17 ani. E drept că mama sa nu era săracă, dar, în orice caz, nu avea posibilitățile financiare necesare pentru a plăti o infirmieră care să stea în permanență lîngă bolnav, sau tratamentul care mai putea să îndreptățească vreo speranță. De aceea, Gail a cerut ajutor fostului ei soț, tatăl lui Paul, J. Paul Getty II. Acesta primea din partea familiei o sumă anuală de 20 de milioane de dolari. Abia trecut de vîrsta de 50 de ani, el duce, la Londra, o viață retrasă, părăsindu-și rareori casa din Cheyne Walk, Chelsea. Singurul lucru care-l interesa era colec-

ția sa de cărți rare, despre care se spune că e una din cele mai apreciate colecții particulare de acest gen din lume. Povestindu-i-se despre nenorocirea fiului său, Paul II a reacționat prompt și hotărît. El a informat-o pe Gail că nu e în măsură să contribuie cu nimic la acoperirea sumei de 25 000 de dolari pe lună, reprezentînd îngrijirile lui Paul III. Și, a mai spus el, în viitor va face totul pentru a respinge orice încercare, inclusiv cele care ar fi făcute prin intermediul justiției, de a-l face să plătească. Faptul a provocat surprindere în cercurile familiei și prietenilor. „Pare de necrezut — declara Ed Stadum, un avocat american care avea să se ocupe de acest caz — că un om care dispune de atîtea resurse n-a șovăit nici măcar un moment pentru a refuza să facă tot ceea ce este posibil din punct de vedere medical pentru fiul său”. La rîndul său, judecătorul William Newson remarcă faptul că „probabil, în subconștient”, Paul II l-a făcut fiului său ceea ce tatăl său i-a făcut lui”.

De bună seamă că J. Paul Getty I s-a bucurat la nașterea primului său nepot în anul 1957. „Un copilăș voios, cu o față rumenă și care face ceea ce îi spune bunicul său” — nota, atunci, în jurnalul său, bătrînul. În acea vreme, certurile care aveau să submineze armonia familiei nu apăruseră. Cel mai mare dintre fiii lui Getty se supusese dorinței tatălui său și intrase în afacerile de familie. J. Paul Getty II se ocupa de filiala „Getty Oil Italiana” din Roma, pe care bătrînul o vizita adesea. „Am aflat mai multe despre Paul și Gail în ultimii cîțiva ani — scria Getty în autobiografia sa. Au încă trei copii. Paul n-o să uimească lumea ca om de afaceri, dar, dacă ținem seama de toate elementele, el o să facă un lucru bun la serviciul lui din Roma. În plus, el și cu Gail par să aibă o căsnicie fericită.” Numai că mariajul lui Paul Getty II s-a prăbușit în scurtă vreme; iar el s-a dovedit incapabil ca om de afaceri. Getty bătrînul declara colaboratorilor săi că „Getty Oil Italiana” pare să fie condusă mai curînd de... secretarul fiului său. Necazul era că Paul Getty II iubea mai mult viața ușoară, muzica și literatura, și nu afacerile cu petrol. Naiv, nesociabil și impresionabil, el se mulțumea să profite de venitul particular pe care-l primea din partea trustului Getty, neavînd nici o dorință reală de a munci. Roma era pentru el orașul decadent din „La Dolce Vita”, care l-a acaparat total. La jumătatea anilor 60, Paul II și-a lăsat barbă și părul lung, și-a părăsit slujba și familia, și a devenit hippie, îmbrăcîndu-se în caftane psihedelice. „Paparazzi”-i (gazețarii de scandal) mișunau în jurul lui. În ziare au început să apară articole și fotografii ale celui ce era numit „fiul celui mai bogat om din lume”. Fotografii colorate, în companii dintre cele mai „colorate”. Faptul acesta i-a provocat bătrînului o anumită stînjeneală, furie și dezgust. În 1967, Paul II a divorțat de Gail și s-a căsătorit cu Talitha Polk, o actriță olandeză; strănepoata pictorului Augustus Johan. Prietenii de familie spun că problemele au început să apară, pentru tînărul Paul III, odată cu divorțul tatălui său. Pentru Paul II, fiul său, care îl adora, a încetat atunci dintr-odată să mai existe. În timp de Gail și copiii lo-

cui au în Italia, Paul II s-a angajat într-un mod de viață tipic pentru hippies; și-a cumpărat un castel maur la Marrakesh, a început să consume droguri, a intrat în compania membrilor formației Rolling Stones și a făcut mai multe călătorii în orient cu frumoasa Talitha. În 1970, a revenit la Londra, dar n-a arătat nici cel mai mic interes pentru restabilirea legăturilor cu Paul III, fiul său mai mare, care deja promitea să devină un adolescent cu probleme. Stilul „Dolce Vita” al lui Paul II avea să-și găsească un sfârșit tragic și abrupt la 11 iulie 1971, când Talitha a luat o doză masivă de heroină în apartamentul lor din Via Della Ara Coeli. Soțul ei a declarat că a găsit-o zăcând fără cunoștință lângă el, în pat, când s-a trezit, către prinz; ea avea să moară în aceeași seară la clinica Villa del Rosario. Avea 30 de ani. Și chiar dacă nu s-a făcut nici o aluzie la faptul că Paul II ar fi fost, într-un fel, răspunzător de moartea soției sale, la scurt timp după nenorocire, el a părăsit în grabă Roma pentru Londra, ceea ce a dat naștere la tot felul de speculații soldate cu începerea unor investigații de către poliția italiană. Un judecător, care s-a ocupat de împrejurările morții Talithe, declara: „Cred că este în interesul oricui ar fi implicat în acest caz să aducă o contribuție utilă, întorcându-se de bună voie în Italia pentru a da ajutorul pe care-l poate”. Dar Paul II nu s-a mai întors niciodată la Roma și n-a mai fost văzut de atunci nicăieri altundeva în Italia. În Anglia, n-a găsit o primire caldușoasă la Sutton Place, reședința tatălui său de la Surrey. Bătrînul a dezaprobat profund viața distrusă de droguri a fiului său și falimentul provocat de cumpărările masive de cărți vechi pentru colecția pe care începuse să și-o facă. Când creditorii au văzut că nu-și mai pot recupera banii de la Paul II, n-au ezitat să trimită notele de plată, în modul cel mai firesc, tatălui său. Bătrînul, pe atunci în vîrstă de 79 de ani, s-a enfiat și a spus că nu dorește să-și mai vadă niciodată fiul, iar personalul de la Sutton Place a fost instruit să nu-i permită lui Paul II să mai calce pe acolo.

Misterioasa răpire

Între timp, tînărul Paul Getty III hoinărea prin Roma, ținîndu-se de beții, consumînd stupefiante, accidentînd mașini și motociclete, fotografiîndu-se pentru reviste pornografice și angajînd aventuri cu femei mult mai în vîrstă ca el. Nu împlinise încă 16 ani. Salariații de la „Getty Oil Italiana” cred că bătrînul era pe deplin la curent cu escapadele lui Paul III, întrucît nu s-a arătat șocat de faptul că „mica sa pușlama cu fața rumenă” era descrisă în ziarele italiene ca „The Golden Hippie” (Hippie-ul de aur). În 1973, într-o noapte caldușoasă de iulie, Paul III, după o ciondăneală cu un dansator într-un club de noapte din Piazza

Farnese, dispărea. Nouă zile mai tîrziu, mama sa primește un bilet prin care află că fiul ei a fost răpit și că va fi omorît dacă nu se plătește pentru el o răscumpărare în valoare de două milioane de lire sterline. La Sutton Place, J. Paul Getty a primit vestea cu scepticism. Plimbîndu-se prin grădina cu un colaborator, el s-a oprit deodată și a spus: „Nu crezi că băiatul și maică-sa au fost cei care au pus la cale toate astea pentru a scoate niște bani de la mine?” Interlocutorul său a bîguit ceva despre cît de neloiali ar putea fi membrii unei familii care ar recurge la asemenea tactici. „Ai dreptate” — a spus bătrînul. Prietenii lui Gail resping cu hotărîre aceste suspiciuni ale lui Getty. „Ar fi grotesc să-ți imaginezi că Gail sau Paul III au fost vreodată amestecați cumva în plănuierea unei asemenea oribile crime.” Cînd miliardarul a făcut cunoscut că nu va plăti nici un penny ca răscumpărare, el a fost blamat. Era vorba de cel mai bogat om din lume, care refuză să scoată ceva din casa lui de bani pentru a-și salva propriul nepot. Avusese totdeauna faima de zgîrcit; acum devenea un zgîrcit lipsit de inimă.

Pentru publicul larg, bătrînul și-a motivat refuzul spunînd că, dacă ar plăti răscumpărarea, acest fapt i-ar face imediat pe ceilalți nepoți ai săi vulnerabili la răpire.

Fletcher Chase, un fost agent al F.B.I. folosit de „Getty Oil”, s-a deplasat la Roma pentru a întocmi un raport confidențial pentru bătrîn asupra dispariției nepotului. Raportul a confirmat, în bună măsură, suspiciunile acestuia. Înainte de a dispărea, Paul III a fost auzit glumind despre posibilitatea „propriei răpîri” pentru a storce bani de la bunicul său. Avea datorii foarte mari, pe care le făcuse pentru cumpărarea de stupefiante; s-a menționat suma de 20 000 de dolari. Un șofer al bătrînului Getty a declarat, sub jurămînt, că l-a văzut pe Paul III într-o suburbie a Romei după răpire și că băiatul a dispărut rapid atunci cînd l-a observat. Chase a mai aflat că un film care rula în acel timp la Roma, intitulat, „Călătorie cu matusa mea”, unde se prezintă și o înscenare de răpire, a fost văzut de tînărul Paul de trei ori. Au trecut mai multe săptămîni, și despre băiat nu s-a aflat nici o veste. Oamenii lui Getty rămîneau în contacte telefonice sporadice cu autorii răpîrii. Pretul cerut devenea tot mai amenințător și valoarea răscumpărării escalada rapid; la un moment dat, cererea urcase la peste 10 milioane lire sterline.

La 10 noiembrie, un colet poștal, expediat în urmă cu 10 zile din Napoli, a ajuns la birourile ziarului „Il Messaggero” din Roma. În pachet se afla urechea dreaptă a lui Paul. Un bilet trimis de autorul răpîrii, cîteva zile mai tîrziu, anunța că, dacă peste cîteva zile nu se plătește răscumpărarea, băiatului i se va tăia și un picior. Pachetul expediat ziarului „Il Messaggero” a schimbat brusc cursul negocierilor. Indiferent de circumstanțele inițiale ale răpîrii, era clar că lucrurile luseră o întorsătură cu totul diferită. După o lungă reuniune cu consilierii săi la Sutton Place, Getty a acceptat să plătească integral răscumpărarea.

„IMPERIUL GETTY”: dolari, dispute, drame

Suma a fost transferată în mod discret la o bancă italiană și ridicată în bani gheață de Fletcher Chase, care a plecat imediat cu ei la o întâlnire secretă cu autorii răpirii.

La 15 decembrie 1973 — ziua în care J. Paul Getty împlinea 81 de ani —, Paul III a fost găsit adăpostindu-se de ploaie sub acoperișul unei stații de benzină de lângă Lagonegro, la 100 de mile sud de Napoli. Cu excepția urechii drepte mutilate, era într-o stare fizică neașteptat de bună. „Credem că băiatul a făcut obiectul unei vânzări — spune Norris Bramlett, fostul contabil și prieten apropiat al bătrînului Getty. La început exista o puternică bănuială că, de fapt, n-ar fi vorba de o răpire autentică. Indiferent cine ar fi fost implicat inițial, probabil că, pe parcurs, a fost înălțurat sau că a vindut băiatul unor răpitori adevărați. Este mai mult ca sigur că am tratat cu două categorii diferite de oameni. Cînd urechea băiatului a fost tăiată, a devenit clar că el se află deja în mîinile unor duri și de aceea răscumpărarea a fost plătită pentru a se ajunge cît de curînd posibil la o înțelegere”. Amănunte despre răscumpărare n-au fost niciodată dezvăluite, cu toate că s-a vorbit, la un moment dat, despre suma de trei milioane de dolari. De fapt, se pare că prețul răscumpărării a fost de numai 850 000 de dolari, și aceasta în mare măsură datorită faptului că autorii răpirii nu mai sperau că ar putea obține vreun ban de la bătrîn.

Una din condițiile puse de acesta pentru plata răscumpărării a fost ca nici Paul III, nici frații și surorile sale să se căsătorească înainte de a împlini vîrsta de 22 de ani. Dar Paul III s-a căsătorit curînd după aceea, la vîrsta de 17 ani, cu Martine Zacher, o nemțoaică în vîrstă de 24 de ani, care avea un copil de 18 luni dintr-o primă căsătorie.

Oricare ar fi fost împrejurările reale ale răpirii, nu încapе nici o îndoială că această experiență l-a traumatizat profund pe Paul, care, de atunci, a început să absoarbă zilnic doze masive de tranchilizante. În vara anului 1976, cînd bătrînul a murit de cancer la Sutton Place, ultimul său testament cuprinde o mențiune specială referitoare la cel mai mare dintre nepoții săi: o clauză care stipula că niciodată, nici tînărul Paul, nici tatăl său nu vor deține controlul asupra averii sale. Paul și Martine s-au stabilit în California, în decembrie 1977, chirurgii de la „Stanford University Medical Centre” i-au refăcut urechea dreaptă, folosind cartilajii scoase din jurul coastelor. El a început să consume masiv băutură și droguri, făcîndu-și de lucru la studiourile de film de la Hollywood. Prietenii de-ai săi spun că Paul nu mai avea șanse de a se vindeca după șocul emoțional și psihologic pe care l-a avut. După ce a părăsit-o pe Martine, care avea asupra lui un efect stabilizator, s-a angajat pe drumul care avea să-l lase fără cunoștință pe o canapea, la Los Angeles, în noaptea de 5 aprilie 1981...

În locuința sa sumptuoasă de la Cheyne Walk, care aparținuse în secolul XIX lui Dante Gabriel Rossetti, J. Paul Getty II își petrecea timpul mîcînd toată ziua caramelle cu cremă și vîicărîndu-se tot timpul de flebită. Peste toate ferestrele

erau trase în permanență obloanele și, printre puținii săi vizitatori, se număra un doctor. În schimb, grădina era îngrijită cu multă atenție, iar florile preferate ale Talithei erau mereu plantate, pentru ca ele să înflorească în tot timpul anului. Un majordom îmbrăcat în alb și albastru ieșea în întîmpinarea oricui venea în vizită, cu cuvintele: „Domnul Getty nu primește musafiri”. În afară de acest servitor și de o secretară, Paul II trăia singur. Îl părăsise și prietena sa, fostul manechin Victoria Brooke, descendentă a rajahului din Sarawak. Vecinii spun că rarele sale ieșiri pe afară aveau loc în timpul nopții, pentru numai cîteva ore. Doamna Nuala All Ansin, care locuia în apropiere, povestea că, odată, Paul II a rugat-o să vorbească de la telefonul ei, pentru că al lui era deranjat. „Purta niște bluejeans-i uzați și era foarte slăbit” — spune ea.

Paul II a comentat o singură dată în public refuzul de a plăti prețul îngrijirilor medicale pentru fiul său. Într-o scrisoare adresată ziarului „Times”, el spunea: „Nimeni dintre cei care cred că nu sînt afectat de tragedia fiului meu sau că doresc ca de el să se ocupe asistența publică, nu mă cunoaște. N-am renunțat niciodată la obligațiile față de copiii mei, așa cum le înțeleg eu, conform legii și răspunderilor paterne, așa cum le văd eu”. Fratele mai mic și cele două surori ale lui Paul, prietenii vechi și chiar avocații săi au încercat să-l convingă pe Paul II să-și schimbe poziția. Dar totul a fost în zadar. Cînd a devenit clar că el rămîne neînduplecat, Gail s-a orientat spre un tribunal din Los Angeles, pentru a-l forța pe fostul ei soț să contribuie la plata tratamentului fiului lor. Paul II i-a pus pe avocați să găsească ceva pentru ca el să nu compară în fața instanței. A spus că e incapabil să călătorească din cauza „tulburărilor circulatorii” și că, el fiind cetățean britanic, nu poate fi judecat de un tribunal american. „Prin aceasta — spunea Ed Stadium, avocatul lui Paul III și al mamei sale, în fața tribunalului — unul din cei mai bogați oameni din lume încerca să cîștige un proces împotriva fiului său orb și paralizat și refuza să-l ajute, invocînd, pentru aceasta, motive de procedură lipsite de substanță”. La 30 noiembrie 1981, judecătorul Bruce Gernaer, de la tribunalul din Los Angeles, a respins argumentele avocaților lui Paul II, adăugînd: „Domnului Getty ar trebui să-i fie rușine de el însuși. El cheltuiește mai mult pentru acest proces decît pentru îndeplinirea obligațiilor sale morale”. În acest timp, cheltuielile pentru îngrijirea medicală a lui Paul III erau suportate de unchiul său Gordon Getty. În februarie, tribunalul din Los Angeles l-a declarat pe Paul II răspunzător pentru plata îngrijirii fiului său. „A fost cel mai mare exemplu de refuz al îndeplinirii îndatoririlor paterne — a spus Stadium. Oare cum poate un om atît de bogat să întoarcă spatele fiului său?”.

Membrii familiei Getty, care se află în California, sînt cunoscuți pentru atitudinea rezervată asupra vieții lor particulare; nici unul dintre ei nu vrea să discute despre ce i s-a întîmplat lui Paul III sau despre bătălia purtată în justiție cu tatăl său. Dar avocatul William Newson, prieten din

copilărie al lui Gail și coleg de școală cu Paul II, spune: „Acțiunea legală a fost absolut grotescă. Nu pot ști ce a fost în mintea lui Paul II. Nu-mi pot explica atitudinea lui decât printr-un fel de degradare emoțională pe care a suferit-o de-a lungul anilor. Poate că se gîndește că sumele cheltuite pentru îngrijirea fiului său sînt prea mari. Dar ele sînt derizorii față de venitul său, mult mai mici decît 1 la sută”. În biblioteca lui Paul II sînt cărți care valorează mai mult decît ar trebui pentru îngrijirea fiului său timp de ani de zile. Fratele și surorile sale au fost profund dezamăgiți de tatăl lor. Ei știu că fratele lor nu e un

inger, dar nu pot înțelege de ce tatăl lor se poartă astfel.”

Paul III nu va putea niciodată să conceapă că numele Getty este asociat cu o avere imensă, din care lui nu-i revine nimic. El n-are nici o pregătire, nici un fel de educație și nici o idee despre ce să facă în viață. Este lăsat complet la voia întâmplării. Într-adevăr, cînd vezi ce s-a întîmplat cu familia Getty, ar fi greu să nu te gîndești la faptul că banii apasă ca un blestem asupra ei.

M. Vlad

„IMPERIUL GETTY”: dolari, dispute, drame

„Nemesis”

La fiecare 28 de milioane de ani un „geamăn” al Soarelui pătrunde în „norul” de comete ce înconjoară sistemul nostru solar și le pulverizează în toate direcțiile - au afirmat recent o serie de oameni de știință americani. În declarațiile publicate în „New York Times”, profesorii Walter Alvarez, Richard Muller și Marc Davis, de la Universitatea Berkeley (California), susțin că acest „frate” al Soarelui, pe care l-au botezat „Nemesis”, ar fi la originea dispariției dinozaurilor, acum 65 milioane de ani. Viitoarea trecere a lui „Nemesis” prin norul cometelor ar urma - cred ei - să aibă loc peste 14 milioane de ani. Aceste milioane de comete - smulse de „Nemesis” din norul Oort, ce gravitează lent în jurul sistemului nostru solar - vor masca Soarele, fapt ce va face ca Pămîntul să intre într-o lungă perioadă glacială - susțin cei trei cercetători. „Nemesis”, a cărei existență a fost bănuită de mai mulți ani de către astronomi, ar avea o masă de ordinul unei zecimi din cea a Soarelui. Acest frate-geamăn al Soarelui - explică oamenii de știință americani - descrie o orbită asimetrică în jurul marelui astru,

dar nu se va apropia de acesta mai mult de 20 000 unități astronomice (o unitate astronomică măsoară circa 150 milioane kilometri). Alți doi savanți, Michael Rampino și R. Stothers, de la NASA, consideră că dispersarea cometelor se produce ori de cîte ori Soarele traversează Calea Lactee.

Dirijabil multifuncțional

La Cardington, în sudul Angliei, este în curs de finisare, în vederea intrării în exploatare, cel mai mare dirijabil britanic cu heliu, numit „Sentinel”. Pentru cei care s-ar putea întreba de ce o întoarcere la dirijabil în plină eră a avioanelor supersonice, iată cîteva din caracteristicile lui „Sentinel” - tot atîtea argumente în favoarea sa: are o durată de zbor neîntrerupt de 40 de ore la viteza de 40 noduri (cca. 80 km), dezvoltă o viteză maximă de 65 noduri (cca. 130 km) pe oră, oferă posibilități de vizibilitate perfectă la 360°, nu este zgomotos, este echipat cu cele mai recente sisteme de navigație și poate transporta 24 pasageri, precum și greutatea pînă la 2.966 kg. Se apreciază că „Sentinel” va face o lungă și profitabilă carieră în diverse domenii cum ar fi paza coastelor, protecția zonelor de pescuit, operațiuni de salvare pe mare, suprave-

ghere și control asupra platformelor petroliere maritime, și, fiindcă ipoteza de a-l folosi în caz de război nu este exclusă, el poate îndeplini sarcina de depistare a mineelor și de luptă împotriva submarinelor.

Longevitate

Caeraere este fără îndoială cel mai vîrstnic locuitor din Zimbabwe: de curînd, el a împlinit vîrsta de 138 ani. S-a născut în anul 1845, și principala lui îndeletnicire a fost cea de agricultor. În pofida vîrstei sale înaintate, Caeraere are o minte... foarte tînără. Astfel, el poate povesti la nesfîrșit întîmplări de acum 100 de ani, își amintește nume de misionari, de cunoscuți cu care a avut de-a face în decursul anilor. Totodată, el susține că s-a întîlnit cu Livingstone, cunoscutul explorator. Printre seeretele longevității sale, el include munca fizică și abținerea de la orice fel de băuturi alcoolice.

Indonezia

...este cel mai mare arhipelag din lume, format din cinci insule mari și aproximativ 30 de miniarhipelaguri, totalizînd 13 677 insule. Aproape jumătate dintre ele sînt nelocuite. Numele țării este compus din două cuvînte... grecești: indos, ceea ce înseamnă estul indian, și nesos, adică insule. Deci, Indonezia înseamnă insulele estului indian.

Lacul Geneva pe moarte

Odinioară considerat o minune cu ape azurii, paradis al lebedelor sălbatice, rîndunelor, rațelor și... scufundătorilor, lacul Geneva (cunoscut și sub numele de lacul Lemman) se stinge încet, sufocat de substanțele poluante.

Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii și Resurselor Naturale (IUCN) consideră că, dacă nu se întreprind măsuri urgente, în principal de către țările limitrofe (Franța și Elveția), cea mai vastă întindere de apă dulce din Europa de vest va rămîne, în cel mult trei ani, complet lipsită de forme de viață acvatică.

Conform investigațiilor IUCN, lacul Geneva se sufocă (un proces natural numit eutroficare, adică supra-proliferarea vegetației și salinizarea apei, al cărei conținut de oxigen este din ce în ce mai scăzut) într-un ritm mult mai accentuat, datorită deversării în apele sale, în cursul ultimelor trei decenii, a unor cantități excesive de deșeuri chimice provenind de la diversele industrii, din agricultură și din reziduurile menajere.

În afară de atracția pe care o exercită asupra miilor de turiști - înotători, schiori acvatici, canotori - lacul este principala sursă de apă potabilă pentru mai bine de 500 000 de elvețieni, ceea ce face ca moartea sa lentă să aibă implicații cu atât mai grave.

O șansă pentru diabetici

În curînd, una din descoperirile laboratorului de fizică al universității americane John Hopkins ar putea oferi o șansă de viață normală diabeticilor. Dispozitivul inventat, numit sistem implantabil

și programabil de aplicare a medicației, este de fapt o pompă controlată prin ordinat, activată prin semnale radio, care va distribui insulină în organismul diabeticilor după modelul unui pan-

creas normal. Pompa, cu o „durată de viață” de 10 ani, poate fi reîncărcată ori de cîte ori este nevoie, și va putea fi folosită pentru administrarea oricăror alte medicamente.

O expoziție, organizată în primăvara aceasta la un gimnaziu din Lör-rah (RFG), a demonstrat cît de departe se poate merge cu dragostea pentru... Mona. Fascinantul portret al lui da Vinci a fost chiar „închis” de un artist contemporan, într-o cutie de sardale. Este una din multele variațiuni pe aceeași temă, prezentate la amintita expoziție.

Femei-polițiști

La sfîrșitul lunii iunie a anului curent, 13 femei (3 avocate, 7 absolvente ale facultății de sociologie, o ingineră, o absolventă a institutului de educație fizică și o asistentă medicală) vor absolvi, alături de 107 colegi-bărbați, cursurile Academiei Egiptene de Poliție, devenind primele femei-polițiști din istoria acestei țări.

În ciuda tradițiilor sociale conservatoare și a opoziției inițiale a familiilor lor, viitoarele femei-ofițeri doresc să demonstreze, prin nivelul lor de pregătire, că nu sînt inferioare bărbaților sub nici un aspect (nici măcar al pregătirii fizice) și că nu degeaba au fost selecționate dintr-un total de 500 candidate.

Deși, deocamdată, nu s-au încălcat cu totul tradițiile, femeile-ofițeri urmînd să presteze numai munci de birou, de relații cu publicul sau să lucreze în instituții de reeducare a femeilor delincvente, se pare că și în domeniul poliției lucrurile se vor mai schimba. În primul rînd, Academia și-a mlădiat regulile inflexibile în așa fel încît elevelor să li se permită purta-

rea bijuteriilor și un machiaj ușor. Următorul pas înainte, mai semnificativ decît acesta, va fi... mărirea numărului de locuri al „clasei de femei” pentru viitoarea serie de studiu.

Sambodrom

Carnavalul de la Rio de Janeiro, ediția '84, a declanșat nu puține polemici. Într-o țară în care inflația se numără cu trei cifre, în care foametea a cuprins o treime din statele constitutive și datoria externă a atins 100 miliarde dolari, construirea, la inițiativa statului Rio, la un preț de 20 milioane dolari, a unui gigantic „sambodrom” (stadion de sambe), al cărui proiect este semnat de celebrul arhitect Oscar Niemeyer, a fost viu criticată de presa braziliană. În plus, anul acesta, prețurile spectacolelor au atins cifre exorbitante: astfel, o lojă privată a ajuns să coste pînă la 22 000 dolari, adică salariul minim pe... 48 de ani al unui „carioca” (locuitor al orașului Rio de Janeiro), iar tarifele biletelor de intrare au depășit cu... 5 000 la sută prețurile de anul trecut.

Chibritul suedez

Jönköping — un oraș cu circa 70 000 de locuitori, care va sărbători anul acesta 700 de ani de la întemeiere — s-a făcut cunoscut la mijlocul veacului trecut în toată lumea printr-o mică bucatică de lemn avînd la un capăt o măciulie care lua foc prin frecare — chibritul suedez!

Și astăzi, în oraș, se mai păstrează clădirea lunguiașă, asemănătoare mai mult cu un staul, a primei fabrici de chibrituri din lume. Ea adăpostește, acum, un muzeu original în care este prezentată povestea țandărelor de lemn, cu toate pârșile sale luminoase și... întunecate. Fiește, nu lipsesc curiozitățile.

Inventatorul chibritului suedez este considerat profesorul de chimie Gustaf Erik Pasch, din Stockholm, care a găsit, încă în 1830, înlocuitorul pentru chibritul cu fosfor, care era toxic și se aprindea cînd nu te așteptai, punînd probleme pompierilor. În 1844, însă, Pasch a avut ideea genială de a separa ingredientele utilizate la fabricarea „bățului ce se aprinde”, folosind, pentru măciulie, combinația nepericuloasă sulf-antimoniu și clorat de potasiu, iar, pentru suprafața de frecare, fosfor roșu și sulf-antimoniu. A apărut noțiunea „chibrit de mare siguranță — se aprinde doar prin frecarea pe cutie”, care mai este, și acum, imprimată pe eticheta cutiilor în Suedia.

Opt ani mai tîrziu, „părintele industriei chibriturilor suedeze”, Johan Edvard Lundström, reușește, împreună cu fratele său, să îmbunătățească, la Jönköping, patentul lui Pasch, în asemenea măsură încît devine posibilă producerea chibritului la scară industrială. În 1855, la expoziția mondială de la Paris, chibritul suedez (comici! el fusese plasat între exponatele cosmetice) a provocat o mare senzație. În 1864, Alexander Lagerman (tot din Jönköping) inventează prima mașină automată de fabricat chibrituri care producea 4 000 de cutii cu chibrituri pe oră. Drumul monopolului chibritului suedez era deschis. Fabricile au început să răsară ca ciupercile după ploale la Jönköping și în întreaga Suedie, micuța cutie, cu inscripția „Safety matches — Made in Sweden...”, a reușit să re-

ziste multă vreme concurenței pe piața mondială, în primul rînd datorită calității chibriturilor. A apărut chiar și un concern al chibritului suedez, care s-a destrămat după sinuciderea lui Ivan Krueger, supranumit „regele chibriturilor”; odată cu el a încetat și supremația chibritului suedez.

În prezent, la Jönköping, „leagănul chibritului suedez”, nu se mai produce nici măcar un singur chibrit. A rămas doar muzeul în care pot fi admirate toate genurile și mărimile de chibrituri și de cutii de chibrituri fabricate în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Printre exponate se remarcă și cel mai mare chibrit din lume — lung de șapte metri și gros de doi metri. Gloria chibritului suedez a apus, dar amintirea lui mai pîlîie încă în memorie, „lemnul care se aprinde” continuînd să facă parte din viața noastră de zi cu zi!

Yakul cucerește Caucazul

Despre yak se afirmă că are corpul unei vaci, capul unui bizon, coada unui cal, părul unei capre sălbatică și grohăitul unui mistreț. Această rudă semi-sălbatică a bivoliului este, în același timp, o ființă uimitoare, înzestrată de natură cu calitățile necesare vieții pe platourile înalte. Astfel, pentru că are buze subțiri și papile cornoase pe limbă, este capabil să culeagă iarba foarte joasă, la fel ca oala și capra, iar faptul că are un mare număr de globule roșii îi asigură o bună oxigenare a sîngelui, chiar în cazul aerului rarefiat de la mare altitudine. La aceasta îl ajută și faptul că are plămîni și inima mai dezvoltate decît la alte specii de animale. În același timp, proeminențele cornoase de pe copită constituie un fel de potcoave naturale.

Yakul păste întregul an în aer liber, netemîndu-se nici de zăpadă, nici de înălțimi. De secole, el oferă locuitorilor de la munte o carne cu mare valoare nutritivă, un lapte gras și lînă. De asemenea, pielea sa elastică este foarte prețuită. Pînă

acum, acest mamifer rumegător trăia doar în zonele muntoase înalte din centrul Asiei, îndeosebi în Tibet. Dar, lată că Alexander Mociolovski, de la o stație de cercetări de medicină veterinară din nordul Caucazului, a avut ideea de a-l aduce și în această zonă cu alte condiții climatice. Și nu fără motiv. „Mii de hectare de poiene alpine cu iarbă bogată au rămas nefolosite de secole. Clima este aspră și timpul foarte schimbător. Nici o specie de animal pe care am adus-o aici nu a supraviețuit”, declara el revistei sovietice „Sputnik”. Fiește, Mociolovski s-a lovit de o serie de probleme, pentru că Pamirul nu este Tibetul. În Caucaz, precipitațiile sînt de trei ori mai mari decît în Asia centrală, iar flora este diferită. Cum vor influența acești factori asupra yakului, se întreba cercetătorul sovietic. Au apărut și scepticii care nu credeau în ideea lui Mociolovski. Dar, acesta a găsit un aliat de prestigiu în persoana președintelui colhozului „Sovetskaja Rossia”, S. Abdusalimov, care, în toamna lui 1971, a trecut la acțiune, cumpărînd 20 de yaci. Animalele au trăit o adevărată odisee pînă să ajungă în Caucaz, fiind transportate, mai întîi, cu trenul, apoi cu vaporul pe Marea Caspică și, în fine, cu camionul pînă la poalele Caucazului. De acolo, ele au ajuns pe propriile picioare pînă la altitudinea de 2 500 de metri deasupra nivelului mării, în zona Buty. Iarna anului 1971—1972 a fost rece și bogată în zăpezi. A urmat o primăvară ploioasă și o vară toridă. Însă yacii s-au simțit bine și, mai mult chiar, s-au înmulțit cu încă 13 viței. Colhozul a mai achiziționat încă 100 de animale tinere. A urmat un test crucial. Iarna 1972—1973 a fost deosebit de grea, zăpezile acoperind satele și izolînd zona Buty de restul lumii. Îngrijorată, conducerea colhozului a închiriat un elicopter și a plecat spre stîna Buty. Acolo a putut afla, cu satisfacție, că yacii nu numai că au supraviețuit, dar au ajuns și în postura de salvatori. Căci, în zona Buty se aflau și cîteva turme de oi, iar ciobanii nu mai puteau ajunge la stogurile de fin. În această situație, ei au avut ideea salvatoare de a trimite yacii spre stoguri. Animalele au jucat rolul de pluguri de zăpadă, deschizînd o pîrtie pe unde oile au putut fi aprovizionate cu fin. De două ori pe an, yacii sînt cîntăriți, vaccinați și sortați pentru prăsilă și tăiere. Experimentul a avut succes. În prezent, în zonele înalte ale Caucazului există 1753 de yaci.

Ciinele întrec Barryvoxul

Iarnă de iarnă, în Alpii Elvețieni, aproximativ 140 de schiori sînt surprinși de avalanșe și îngropați sub zăpadă. Iarna trecută de pildă, 26 dintre persoanele surprinse de avalanșe nu au mai putut fi salvate, pierzîndu-și viața. Odată cu extinderea pasiunii pentru schi, structura celor accidentați s-a schimbat simțitor. Dacă, în urmă cu numai cîțiva ani, 80 la sută dintre ei nu erau schiori, ci persoane aflate pe munte în diferite alte scopuri, în prezent victimele sînt aproape în exclusivitate amatori ai alunecării cu toată viteza pe întinderile imaculate, ce fac faimă acestor locuri atrăgînd nu numai elvețieni, dar și amatori din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii, cum ar fi Japonia și SUA.

Iată de ce Serviciul de salvare pe timp de iarnă din Elveția are din plin de lucru. Cei 60 de experți au de rezolvat numeroase cazuri, bucurîndu-se de ajutorul prețios al nu mai puțin de 400 de ciini specializați în depistarea persoanelor surprinse de avalanșe. Numărul mare al patrupezelor se explică prin faptul că, în pofida numeroaselor soluții propuse, ei au rămas cel mai prețios mijloc de salvare a celor îngropați sub zăpadă. Ciinii sînt primii ce ajung la fața locului, trebuind să înceapă căutările prin zăpada avalanșei în mai puțin de o oră de la accident. Potrivit experienței de pînă acum, s-a constatat că este necesară o acțiune extrem de rapidă, deoarece un om nu poate rezista sub zăpadă mai mult de două ore și, uneori, nici atît.

Potrivit unor experimente efectuate de participanții la cursurile de salvare alpină pe timp de iarnă de la Trübsee (cantonul Obwalden) tehnica modernă nu poate concura cu nasul cu miros extrem de fin al unuia dintre patruzeții specializați — aproape în exclusivitate ciini ciobănești. Ciinele poate adușmeca prezența omului pînă la o adîncime de cinci metri și pînă la o distanță de 100 de metri.

Aparatul comparabil cel mai eficient semnalizează prezența omului doar cînd este plasat în imediata apropiere a victimei îngropate în zăpadă și se bazează pe depistarea bioxidului de carbon expirat de omul aflat sub avalanșă. Mai există și alte mijloace electronice de de-

pistare, cum ar fi, de pildă, centura „Barryvox” pe care schiorul și-o pune cînd la startul, dar aceasta are două dezavantaje majore: este scumpă și, fiind incomodă, mulți schiori nu și-o pun sau, dacă și-o pun, uită să deschidă emițătorul de semnale pe baza cărora poate fi găsit de echipa de salvare, în caz de urgență.

O eficiență mai mare se așteaptă de la un sistem bazat pe o mică diodă care poate fi localizată, ca în cazul radarului, cu un aparat de depistare. Această diodă ar putea fi cusută în îmbrăcăminte sau înglobată în materialul cizmei. Pînă la intrarea în funcțiune pe scară largă a acestui sistem, serviciile de salvare din Alpii Elvețieni continuă să se bazeze pe simțurile ciinelui ciobănesc.

Igienă

Parfumerii și producătorii de articole cosmetice francezi au avut ideea de a face, recent, un studiu de prospectare a pieței, cautînd să identifice cit timp consacra naționalii lor igienei corporale, ce produse consumă și în ce cantități, care le sînt obișnuințele etc. Presa franceză a reluat o serie din concluziile studiului, sintetizate în formula, cel mai des întilnită în articole, că „francezii nu dovedesc o pasiune prea mare pentru toaleta lor”. Și nu pentru că le-ar lipsi echipamentul sanitar. Cvasitotalitatea familiilor dispun în Franța de o cameră de baie, cu cadă sau duș. Dar, din datele culese se pare că nu aceasta este camera cea mai frecventată, francezii petrecînd, în medie, doar 15 minute pe zi în scopuri de curățenie în baie. „Rezultatul — afirma ziarul «L'Humanité» — este că țara noastră nu face o figură

prea bună în palmaresul țărilor europene consumatoare de săpun: două săpunuri jumătate de persoană pe an, adică 640 de grame de săpun, pe cînd un italian consumă 700 de grame, iar un vest-german 900. Un englez consumă un kilogram și jumătate”. Și totuși, un sondaj efectuat cu cinci ani în urmă ajungea la concluzia că 16 la sută din francezii nu au utilizat, în viața lor, săpunul!

Situația este similară și în ce privește igiena buco-dentară. Doar un francez din trei posedă propria sa periuță de dinți, deși nu o reînnoiește decît o dată la doi ani. De unde rezultă un consum destul de modest de pastă de dinți — 250 grame anual de persoană. Adică mai puțin de jumătate din cantitatea per persoană în S.U.A.

Nici utilizarea deodorantelor nu s-a răspîndit la scară prea largă. Potrivit datelor Federației franceze de parfumerie, ele sînt folosite doar în 40 la sută din familii și doar de 20 la sută din bărbați. Dimpotrivă, utilizarea șamponului este în creștere, pentru că femeile în vîrstă de 15—20 de ani își spală părul de două-trei ori pe săptămînă. Studiul oamenilor de afaceri francezi relevă că săpunurile lor, de pildă, se vînd mai bine în Elveția, R.F.G., Anglia și Italia, unde „există deprinderi pentru igienă superioare celor de la noi”. Cum se explică oare această îngrijorare a fabricanților de săpun? Desigur că sfaturile lor de a se face toaleta de mai multe ori zilnic și de a se consuma cit mai multe cosmetice și articole de toaletă nu sînt deloc dezinteresate. Cifrele de afaceri dovedesc — în 1983, ei au vîndut produse în valoare de 20,4 miliarde franci, dintre care 12,8 miliarde în Franța, ceea ce reprezintă o creștere cu 14,5 la sută a cifrei lor de afaceri.

Romeo Nădășan

Conferință de presă sui generis, în favoarea ocrotirii mediului ambiant. S-a desfășurat la clubul... presei din Viena, la începutul lui mai.

Reportaj pe glob

Xian

Înainte de epoca marilor descoperiri geografice, când navigația maritimă era încă nedezvoltată, se călătorea de pe un continent pe altul mai mult pe uscat. Pentru că drumurile erau lungi, se traversau zone muntoase cu serpentine periculoase, ținuturi pustii, chiar deșerturi întinse. O asemenea cale de cîteva mii de kilometri lega Europa de Asia. Caravane alcătuite din sute de cămile, conduse de călăreți iscușiți, transportau mărfuri și negustori de la țărmurile Mării Mediterane, străbătînd cîmpii întinse, munți abrupti, traversînd fluviu învolburate și pustiu Gobi pentru a ajunge în centrul Chinei, la Changan, acum Xian sau Sian, capitala antică a imperiului chinez. Ele străbăteau, de fapt, lungul și vestitul „Drum al mătăsii” pe care s-au încrucișat, mai bine de un mileniu, caravane ce cărau din China mătase, ceai și hîrtie în Persia și Europa, de unde aduceau citrice, cirezi de cai europeni și alte mărfuri. În drumul lor spre China caravanele transportau biblii europene, iar, din India, luau cărți budiste, ceea ce a făcut ca „Drumul mătăsii” să joace un rol important nu numai în plan comercial, ci și în introducerea budismului și creștinismului în China și în schimburile culturale dintre Orient și Occident. Au rămas celebre călătoriile pe acest drum întreprinse, în secolul 8 e.n., de călugărul Xuan Zhuang, pentru a aduce din India scripturile budiste, și, în secolul 13 e.n., de Marco Polo, care a vizitat China ca trimis al Romei și, la întoarcere, a povestit Europei despre faimoasele și bogatele teritorii chineze. Căci China văzută de Marco Polo era pentru europeni un „miracol”, o lume orientală fabuloasă, cu o cultură și o civilizație dezvoltate și complet diferite de cele europene. De aceea, nu este de mirare că Europa nu i-a dat crezare lui Marco Polo cînd acesta a povestit despre minunățiile văzute de el în imperiul chinez, la Changan, în China dinastiei Yuan, sub care a fost invadată de mongoli. Marco Polo a fost, probabil, impresionat mai mult de marea putere a imperiului oriental chinez, fără să fi bănuie că, la capătul „Drumul mătăsii”, pămîntul din Changan și din împrejurimile acestei vestite cetăți antice ascunde, în mormintele împăraților Chinei, mărturiile ale unei culturi și civilizații de milenii, fără egal în lume. Descoperite recent de arheologi, obiectele de artă veche sînt expuse acum privurilor vizitatorilor și, împreună cu relicvele acestui oraș, vorbesc despre marea Chinei antice.

Epoca „Drumul mătăsii” s-a dus de mult. Omenirea a făcut salturi uriașe, navigînd pe valurile tot mai înalte ale progresului și civilizației. Cu toate acestea, Xian-ul, capătul oriental al vechiului „Drum al mătăsii”, atrage, anual, sute de mii de europeni și milioane de asiatici, care vin aici să vadă capodoperele artistice ale lumii antice.

În drum spre... „Drumul mătăsii”

Pe vechiul „Drum al mătăsii” mai circulă, astăzi, doar temerarii sau cei ce vor să demonstreze că acesta a existat în realitate. Acel ce dorește să ajungă în China folosesc rutele aeriene rapide și confortabile, fără să mai fie nevoiți să străbată pustiu Gobi. Cei mai mulți sînt obligați să meargă, mai întîi, la Beijing, noua capitală a Chinei, de unde pot lua, apoi,

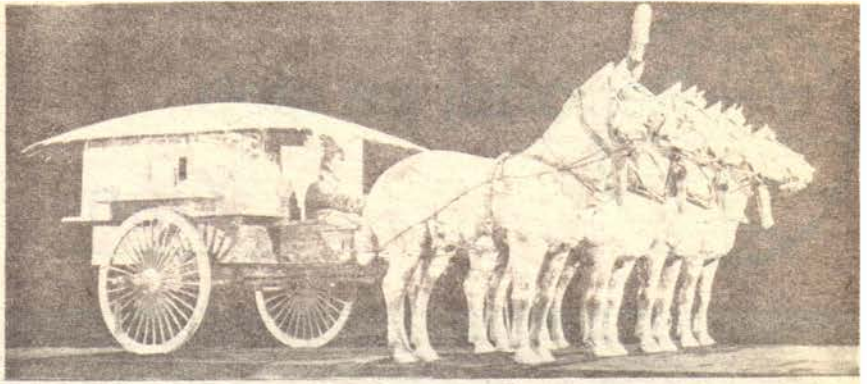
Muzeul figurilor de ceramică, înălțat chiar pe locul unde au fost descoperite cele 6000 de statui înfățișînd războinici imperiali ai antichității chineze

trenul de Xian, pentru a călători o noapte și o zi în vagoane de dormit.

Pentru semnatarul acestor însemnări a fost mai mult un somn de veghe, întrerupt din cînd în cînd de zgomotul, mereu același, al roților, în nesfîrșita roto-

*Cabrioleta și caii ae
bronz — creație din
timpul dinastiei Qin
— recent aduse la lu-
mină, după ce au stat
peste 2000 de ani în
pământ*

golire pe liniile ferate. Când s-a luminat de ziuă, eram departe de Beijing, înaintind rapid spre zona centrală a Chinei. Prin ferestrele vagonului se succed rapid imaginile unui peisaj de podiș despădurit, cu multe terenuri foarte accidentate, cu dealuri și munți terași, denivelări de teren, mari și multe, dar toate amenajate și cultivate. O agricultură foarte fărâmițată, dar, se pare, eficientă. Satele sînt foarte dese, cu case din cărămidă și lut. Cred că nu am văzut nicăieri așa de multă cărămidă ca în această zonă și atît de multe ziduri. Privindu-le mă întrebam dacă China nu este cumva țara zidurilor. Căci totul este împrejmuit de ziduri de cărămidă „pentru siguranță și securitate”, cum ne spun prietenii chinezi. Este o mentalitate, de vreme ce țara însăși a fost apărată, de-a lungul veacurilor, de „marele zid chinezesc”, o construcție uriașă ca întindere și, după ultimele teorii, chiar enigmatică. Ziduri și iar ziduri, de toate dimensiunile, înconjurînd case, curți, întreprinderi, terenuri agricole, chiar așezări întregi. Al doilea element caracteristic peisajului, ușor sesizabil oricui, sînt impresionantele grămezi de cărbune din gări și localitățile pe lângă care trecem, unele cu peste un milion de locuitori, ceea ce nu mai surprinde în această țară în care trăiește peste un miliard de oameni. Aflăm că această zonă este deosebit de bogată în cărbune, combustibil fosil ce formează baza energetică principală a provinciilor Chihli, Shansi și Shensi din nord-estul Chinei.

Cu toate că mergem spre interiorul Chinei și ne depărtăm de țărmul Pacificului, pe măsură ce soarele se ridică crește și căldura înăbușitoare și umedă, cu care trebuie să ne acomodăm ținînd ferestrele deschise și consumînd cantități apreciabile de răcoritoare în vagonul restaurant, privind cu interes și curiozitate la tot ceea ce se poate vedea, în goana trenului, și gîndindu-ne la călătoriile lungi și oboseitoare de pe anticul „Drum al mătăsii”, dar și la ceea ce urmează să descoperim în zona centrală a Chinei. Cuprinși de farmecul și ineditul lucrurilor pe care le străbăteam, aveam cu toții senzația că ne aflăm într-o expediție pe care trebuie s-o ducem pînă la capăt, în ciuda distanței și căldurii caniculare. Eram conștienți că străbătem marea Chină necunoscută și, într-adevăr, fascinantă în raport cu realitățile și tradițiile europene. Poate și pentru că originile chinezilor sînt încă necunoscute în întregime.

Fascinația emanată de pămîntul chinez asupra europenilor este simplă în orice parte a acestei mari țări asiatice, dar nicăieri ea nu este atît de răscolitoare ca la Xian, capitala veche a Chinei imperiale. Descoperirile arheologice, alături de monumentele și tezaurul de cultură și civilizație străveche, expuse peste tot, uimesc prin dimensiuni, grandoare, perfecțiune artistică și prin reprezentarea strălucită a modurilor de producție, de viață socială, creație și de gîndire poli-

tică, economică, filozofică și militară ale acelor epoci de glorie din perioada de formare și consolidare a imperiului chinez. O călătorie în Xian înseamnă o incursiune și o explorare a societății chineze de demult, pe structurile căreia a evoluat și s-a format o lume diferită ca nivel de cultură și civilizație, dar similară ca esență de manifestare culturală și spirituală.

Xian — leagăn al civilizației chineze

Am ajuns la Xian către seară, cînd razele purpurii ale soarelui învăluiau orașul în lumina caldă a apusurilor de vară continentală. Xian-ul celor aproape trei milioane de locuitori trăia momente de intensă mișcare și animație, străzile erau inundate de autovehicule și de mii de bicicliști ce circulau în cohorte, cu viteză mare și precizie uimitoare. După o foarte scurtă plimbare în jurul celui mai mare hotel al orașului — Renmin (Edificiul Poporului) — în care abia am descins, gazdele ne invită să facem cunoștință cu bucătăria acestei provincii — Shensi. Mărturisesc că am fost impresionat nu atît de cele 40 de feluri, servite la masa rotundă tradițională, sau de cele 5 băuturi caracteristice meselor chineze din această regiune (Mao Tai, vin de struguri, vin de orez, bere și suc), cit de varietatea neobișnuită a preparatelor culinare. Am cunoscut restaurante chineze de renume, în Japonia, Singapore, Hong Kong și în alte zone asiatice, dar în nici unul nu am întîlnit atîta rafinament ca la Xian. Să faci din copita de cămilă o supă extrem de gustoasă, din castraveți proaspeți niște perișoare transparente ca smaragdele și din burtă de rechin o mîncare gustoasă, servită alături de ouă de cuc, preparate într-un fel căruia chinezii îi spun „întoarcerea pasărei Phœnix la cuib” este un secret culinar ce n-a ieșit din provincia Shensi, asemenea delicate bucate putîndu-se prepara de mari maeștri bucătari doar aici. O masă de-o seară presărată cu anecdote și vorbe de duh din partea locului, cu explicații ale gazdelor despre comorile de artă din Xian, o masă de aproape trei ore, după care am avut senzația că nu mîncasem nimic, dar nu mai aveam poftă de mîncare. Este, de fapt, marele secret al bucătăriei chineze, bogată și ușoară, perfecționată de milenii pentru a alimenta sănătos și eficient organismul uman.

Dar, ceea ce ne-a dezvăluit Xian-ul în arta culinară înseamnă mai nimic pe lângă ceea ce ne-a oferit el ca leagăn al culturii și civilizației chineze. Pentru că Xian-ul, căruia în antichitate i se spunea Changan sau Siking, este, după An Yang, din timpul dinastiei Sheng, capitala Chinei antice de unde a fost condusă țara, cu unele întreruperi, timp de 1087 de ani, sub

Se restaurează o statuie

Figurile de ceramică, așa cum au fost ele descoperite

11 dinastii, între care Chou, Qin, Han, Sui și Tang, întinzându-se în intervalul dintre secolul 11 î.e.n. până la începutul secolului 10 e.n. Pe vremea când, în Occident, Roma se lupta cu Cartagina și devenea stăpîna lumii, contestată doar de puternicele state tracice, Xian-ul devenea capitala lumii orientale, pe vetrele unde arheologii au descoperit unele dintre cele mai vechi așezări omenești. Se spune chiar că aici s-ar afla originea primelor culturi ale continentului, așa cum sînt ele înfățișate în Muzeul Banpo, de fapt rămășițele unei așezări primitive de acum 6000 de ani, descoperită în 1953. Întreaga așezare, așa cum a apărut astăzi la lumina zilei, a fost acoperită și formează un uriaș muzeu. Urmînd ruta indicată de ghizii acestui așezămînt organizat pe 50.000 m.p., vizităm vatra tribului Banpo, în care se disting aria unde își aveau locuințele, un fel de colibe primitive, centrul de fabri-

care a ceramicii și locul mormintelor comunității. Aflăm că această așezare agricolă era specifică societății patriarhale primitive de pe Fluviul Galben. Privim desenele de pe vase de ceramică dezgropate aici și înțelegem că activitățile sociale stăteau la originea artei celor din tribul Banpo, care se ocupau cu pescuitul, dar știau și să ardă ceramica la temperaturi de pînă la 800°C.

Nu este, deci, întîmplător, explică ghidul, că Xian-ul, situat în zona centrală a Chinei continentale, între fluviile Wihă și Pînă, a devenit capitala Chinei, în epoca cea mai tumultuoasă de formare a marelui imperiu, și s-a consolidat ca centrul politico-administrativ și militar care avea să-și lase amprenta pe întreaga evoluție ulterioară a Chinei, pînă în zilele noastre.

Un soldat și calul său, statui de ceramică

Ofițer în armata dinastiei Qin

Mormintele împăraților

În ziua următoare, de dimineață, pornim spre mormintele împăraților chinezi. Străbatem cîmpia Kuan-chung, cu coline dulci, gîndindu-ne la ceea ce ne spusese războinicii: că în subsolul Xian-ului și provinciei Shensi se află 72 de morminte imperiale, în care sînt ascunse comori inestimabile și mărturiile ale vieții, culturii și civilizației chinezilor din societățile antice. Cuvîntul mormînt este mai mult decît modest pentru a exprima grandioarea și spațiul imens ocupat de locurile de veci ale trufașilor împărați ai acelor vremuri. Poate că nici cuvîntul mausoleu nu este potrivit, dacă ne gîndim, de pildă, la cel al primului împărat al Chinei, Qin Shi Huan, fondatorul dinastiei Qin, despre a cărui încăpere mortuară din Palatul subteran documentele consemnează că „este plină de eunuci și oficialități de toate rangurile, precum și de animale grotești și bijuterii” și că în ea „mercurul curge în fluvii și mări”. Este o descriere instigatoare, dar și înspăimîntătoare, pentru arheologi, care nu au ajuns la mormîntul propriu-zis al acestui împărat, situat la 5 km. est de orașul Lin Tang, de lîngă Xian, la piciorul Muntelui Li și în apropiere de fluviul Wei. Documentele vechi nu spun nimic despre împrejurimile acestui mormînt ca o movilă de pămînt înaltă de 47 metri (inițial a avut 108, dar s-a micșorat din cauza ploilor). Dacă țărani n-ar fi dat din întîmplare, în timp ce săpau un puț, în 1974, peste statuile de ceramică, nu s-ar fi știut poate niciodată ce se ascunde în preajma mormîntului. Ce-au descoperit arheologii aici a șocat întreaga lume. Prin dimensiuni, conținut, modalități de redare artistică și de organizare, complexul de statui de ceramică a fost apreciat ca una dintre cele mai mari descoperiri arheologice din lume. Numai vîzîndu-le înțelegi că această apreciere nu este exagerată cu nimic, dimpotrivă. Pentru că la distanța de 1,5 km. de mormînt au fost dezvelite 3 gropi lungi, în care s-au găsit 8000 de statui de ceramică colorată, realizate și îngropate în anul 206 î.e.n., reprezentînd o adevărată armată imperială. Fiecare statuie de militar are 1,8 metri înălțime, cele ale cailor au 2 m lungime și 1,5 lățime. Mai există care de luptă în mărime naturală, tot de ceramică. Gropile 2 și 3 au fost astupate pentru ca statuile să se păstreze mai bine. Groapa 1, în care s-au găsit 6000 de statui, a fost transformată în muzeu. Peste o suprafață de 16.000 mp s-a construit o hală uriașă de beton, oțel și sticlă. Este principala clădire a Muzeului de figuri de ceramică ale războinicilor și cailor de la mormîntul lui Qin Shi Huang.

Intrăm în această hală-muzeu și aproape ni se taie răsufierea în fața sirurilor lungi de statui ale militarilor și cailor lor încolonați, de parcă ar urma să se pună în mișcare din clipă în clipă. Nici o figurină nu seamănă cu cealaltă, 6000 de militari diferiți, ale căror grade nu au putut fi încă stabilite cu precizie. Ceea ce se cunoaște deja cu certitudine este că în secolul III î.e.n. chinezii atinseseră un foarte înalt grad de organizare statală și militară și dispuneau de tehnica și rafinamentul deosebite care le-au permis să creeze statuile uluitoare din fața noastră. Cînd au fost descoperite, statuile gîneau în mină arme. Acestea au fost adunate și expuse, acum, într-o clădire separată a muzeului, unde se află și o arbaletă-arc (în chineză shu) cu 5 piese de bronz (cea mai puternică armă a timpului acela), considerată strămoșul puștii din zilele noastre. Trăgea cu săgeți de bronz cu cap de plumb otrăvit, care pătrundeau adînc și nu mai puteau fi scoase. Carele de luptă sînt trase de 4 cai cu cozile înnodate pentru a nu-l împiedica pe conductorul grupului la atac. Toate statuile de ceramică sînt goale înăun-

Clopotul cel mare din incinta muzeului provinciei Shensi

tru și puține își mai păstrează culorile în care au fost vopsite pentru a le da o înfățișare cît mai apropiată de realitate. Cînd au fost îngropate — spune ghidul — mîinile militarilor erau mobile din umăr, dar în peste 2000 de ani acestea s-au sudat de trup și au devenit rigide. Cu toate acestea, statuile înșirate în gropi paralele, pe distanțe de peste 230 metri fiecare, stau în poziția în care au rămas, gata să pornească în marș. Este un spectacol uluitor să te afli față-n față cu spiritul aproape viu al acelei armate moarte care a realizat unitatea imperiului chinez prin forță, tehnică și măiestrie militară, foarte evolute pentru acele timpuri.

Poate că nici o descriere, pe hîrtie, n-ar reuși să transmită impresiile pe care le degajă aceste mii de statui privindu-le. Impresionează mai întîi expresiile hotărîte ale războinicilor (soldați și ofițeri), organizarea lor perfectă, ceea ce dovedește că pe atunci chinezii aveau o mare putere militară. Interesant că cronicile și alte documente vechi, vorbind despre mormîntul împăratului Qin Shi Huang (primul împărat) care a unificat China sub dinastia Qin, consemnează și existența unor statui de soldați, dar nu spun cîte și locul unde au fost îngropate.

Descoperirea acestor statui a pus la dispoziția experților cel mai valoros și autentic material pentru studii istorice, economice, politice, arte militare, culturale, științelor, tehnicii și creației artistice ale dinastiei Qin. Săbiile și săgețile găsite în aceste gropi își păstrează și astăzi luciul caracteristic aliajului de bronz și cositor, dovedind că metalurgia atinsese un nivel înalt de dezvoltare. Faptul că la moartea împăratului au fost îngropate figurine de ceramică, nu ființe vii, dovedește că se renunțase deja la obiceiul barbar, practicat pînă atunci, de a se îngropa de vii slujbașii odată cu împăratul mort, ceea ce atestă că se ajunsese la stadiul în care se punea, din necesitate, accent pe producția socială a imperiului, pentru care era nevoie de oameni instruiți, nu de sclavi.

Căci, numai privind statuile de ceramică, pe acei vînjoși, puternici, viteji și hotărîți bărbați înțelegi cît de mare ar fi fost pierderea societății prin omorîrea lor pentru singurul motiv că murise împăratul. Cu toate acestea, fanatismul față de împărat și nebunia colectivă a acelei lumi antice erau deosebite. Documentele arată că mausoleul împăratului Qin Shi Huan a fost construit de 700.000 de muncitori, între care cîteva mii de artizani iscusiți. Aceștia au fost îngropați de vii după ce au terminat lucrarea, pentru a nu se divulga cîile secrete de acces în mausoleu.

În Xian-ul zilelor noastre: clădirea poștei

„Pădurea de monumente”

De la Muzeul statuiilor de ceramică mergem la Muzeul provinciei Shensi, despre care ni se spusese că este o „mare a artei” chineze antice. Intrăm într-un templu cu arhitectură tradițională, dată de cele două acoperișuri grațios ondulate, sprijinite pe stâlpi groși de lemn vopsiți în roșu. Pe frontispiciul acestui templu, denumit Daqin, sînt caligrafiate două ideograme uriașe însemnînd „Pădure de monumente”. Aflăm că aceste semne au fost scrise de generalul Lin Tze Chou, cel ce a condus lupta armatelor chineze împotriva englezilor care au adus opiu în China. Se cunoaște că în prima jumătate a secolului trecut Marea Britanie, care domina mările și oceanele lumii, a făcut presiuni mari asupra Chinei, cerîndu-i mai multe privilegii comerciale, deoarece o considera o vastă piață pentru imperiul britanic. Aceste două împăriri, cel britanic, dispunînd de o mare forță industrială, și cel chinez, aflat încă în plin feudalism, s-au ciocnit de pe poziții inegale. Mai mult, concepțiile lor politice și juridice erau complet diferite, chinezii se ghidau după conceptul „responsabilității de grup”, în timp ce britanicii insistau asupra responsabilității individului. De aceea, cînd britanicii au insistat pe drepturile și responsabilitățile individului, vizînd îndeosebi respectarea de către chinezi a așa-numiților superintendenți britanici din Canton, chinezii pur și simplu nu înțelegeau nici conceptul, nici ce vor în realitate britanicii. În cele din urmă conflictul a lăsat la suprafață din cauza opiumului, supus prohibiției de a fi introdus în China. Cu toate că era interzis, negustorii străini introduceau clandestin cantități din ce în ce mai mari care erau distribuite în China de autohtoni corupți pentru sume atît de mari, încît numai cu ele se putea acoperi plata importurilor de ceai chinezesc, devenit la modă în Marea Britanie. Oficialitățile din Beijing au trimis comisari speciali să oprească încălcarea legii vamale chineze și introducerea opiumului în țară. Cu toate că era un act rezonabil din partea Chinei, britanicii au considerat măsura severă și, în 1839, au început ostilitățile militare, care au durat trei ani și s-au încheiat cu înfrîngerea chinezilor. Opiul a fost, se știe, doar pretextul. În realitate, lupta s-a dat între două culturi și civilizații complet diferite, fiecare hotărîtă

să meargă pe propria ei cale, pe care s-o impună și celelalte. Pentru că „Pădurea de monumente” pe care o vizităm stă mărturie a unei civilizații unice, cu profunde rădăcini în cultura și spiritualitatea chineză și a întregii Asii.

Imaginați-vă o sală imensă în care sînt expuse, de mai bine de 1000 de ani, peste o mie de blocuri de piatră neagră paralelipedice, unele înalte de doi metri și late de 1 metru, cu ideograme gravate pe ambele părți. Sînt considerate a fi cele mai vechi „cărți” clasice chineze, unele avînd „228 pagini de piatră” pe care se află circa 650.000 ideograme. Majoritatea conțin ideile și canoanele vestitului filozof antic Confucius (551—479 î.e.n.), care au devenit ideologia oficială a societății feudale chineze în răstimp de peste 2000 de ani, despre care Mao Tzedong spunea, referindu-se la valorificarea ideilor înaintașilor: „Ar trebui să sintetizăm istoria de la Confucius la Sun Yat-sen (1866—1925 e.n. — n.n.) și să ne însușim această moștenire valoroasă”. Căci, Confucius, născut în „Perioada Primăverii și a Toamnei”, cînd dinastia Chou se afla în declin rapid, a lansat idei și concepte specifice începuturilor orînduirii feudale, care au influențat ideologia, cultura și chiar sistemul de stat. Asemenea idei se regăsesc în „canoanele pietății filiale Shital”, gravate pe cea mai mare parte a blocurilor de piatră, așezate vertical unele lîngă altele. Dar, o parte se referă și la istoria Chinei și conțin cele mai vechi poezii ale Chinei antice. Există o piatră pe fețele căreia este relatată pătrunderea nestorianismului creștin în China, venind din Roma. Instalată la intrarea în templu, în stînga, pe această piatră au fost gravate, în anul 718, în limbile chineză și siriană, informații și date despre activitatea trimisului bisericii creștine romane la Changan. Acesta este singurul document despre răspîndirea creștinismului în China, în care se relatează cum împăratul Li Shi-hîm, din dinastia Tang, a trimis pe premierul lui să întîmpine oaspetele creștin. Piatra a fost descoperită în secolul 17, stîrnînd interes în întreaga lume. Anglia și Danemarca au trimis emisari în China să aducă această piatră în Europa, sub pretext că creștinismul s-a răspîndit pornind din Europa. Aceștia au oferit un preț de 3000 livre de argint, dar oficialitățile chineze au refuzat să dea piatră. Ele au acceptat, în schimb, să facă o copie după ea, existînd acum în lume 7 copii. În acest original muzeu se află și pietre pe care sînt consemnate evenimente de seamă din lupta poporului chinez pentru libertate și dreptate socială, cum este cea despre răscola fărîneasă a lui Li Zhicheng împotriva feudalilor asupritori.

Cele mai mari pietre paralelipedice sînt așezate vertical, pe broaște pестоase, sculptate tot în piatră, din credința că aceste animale simbolizează viața lungă și puterea de a suporta greutatea mari; savanții chinezi ai timpului credeau că scrierile lor sînt nu numai importante ci și grele, trebuînd deci să fie așezate pe ceva care să le poată suporta și să reziste în timp.

Templul „Pădurea de monumente” nu este numai un muzeu al clasicilor și canoanelor chineze antice și feudale, ci și cea mai mare colecție a diferitelor școli de caligrafie, reprezentate de caligrafi celebri. Pe aceste pietre se găsesc ideograme caligrafiate de maeștri ca Wang Xizi, Yen Zhenqing, Qu Yangshun și Lin Gongquan, fiecare impresionînd prin stilul personal, ce a servit mii de ani ca modele caligrafice pentru urmașii lor.

Această „Pădure de monumente” se află sub protecția specială a guvernului. Ea a supraviețuit marelui cutremur din timpul dinastiei Ming (1368—1644), războaielor și distrugerilor de monumente din timpul „revoluției culturale”, rămînd în continuare ca sursă importantă de studiere a istoriei, literaturii și

artei decoratiunilor chineze, consultată de numeroși cercetători și artiști ai zilelor noastre.

Special protejate sînt și celelalte temple și săli ale Muzeului provinciei Shensi, în care se află expuse sculpturi și obiecte vechi de mare valoare artistică, cum sînt calul de bronz aurit din timpul dinastiei Han de vest (206 î.e.n. — 23 e.n.), vase de bronz de mare rafinament, create în anii dinastiei Zhou de vest (secolul 11—770 î.e.n.), vestitul instrument muzical Qin Gong Bo, datînd din „Perioada Primăverii și Toamnei” (770—476 î.e.n.) în care s-a născut și a creat Confucius, statuia de piatră a hipopotamului, din anul 636 e.n., în timpul celei mai prospere dinastii în domeniul cultural, statuile de ceramică ale celor 6 cai cu care a mers la război Li Sin Min, al doilea împărat al dinastiei Tang. Doi din acești cai au fost furați de niște americani colecționari de antichități, în muzeu fiind expuse copiile. Ceilalți 4 sînt originali, dar spărți și recondiționați, pentru că, în 1918, un alt american a venit să-i fure, dar a fost prins și în procesul recuperării lor s-au spart.

Îleșim din muzeu sub privirile atente ale statuii lui Lao Tzi, fondatorul taoismului, copleșiți de impresiile profunde lăsate de această lume chineză de demult, esoterică pentru noi, dar cu o mare forță de creație în toate domeniile artei, cunoașterii și manifestărilor culturale ale omului.

La capătul vechiului „Drum al mătăsii”

Marco Polo a dat orașului Changan două denumiri sub care a fost cunoscut în Europa secolului XIII — Kenjanfu și Quengianfu — descriindu-l ca pe un centru comercial înfloritor. Changan-ul a căpătat denumirea de Xian (pace veșnică) în 1943. Este situat pe un teren-terasă acoperit cu loes, la poalele muntelui Tsinling Shan, nu așa de departe de malul sudic al fluviului Hei Ho. Aici și-au stabilit capitala primii împărați chinezi pentru că orașul era o poziție bună, dată de fertilitatea solului din împrejurimi, de topografia terenului, favorabilă apărării de invazii, și de poziția de nod de comunicații către Kansai și Turkistan spre est, Secuan spre sud, deșertul Ordos spre nord, provincia Shansi și cîmpia Fluviului Galben spre nord-est și est. Fiind capitala Chinei sub mai multe dinastii imperiale, Xian-ul de astăzi dispune de mai multe monumente de arhitectură veche și cultură tradițională, între care cele mai importante sînt Turnul Clopotului, construit în centrul orașului din cărămidă și lemn, în timpul dinastiei Ming, Muzeul „Pădurea monumentelor”, Pagoda Marelui Cocor și Pagoda Micului Cocor.

Dintre acestea se detașează Pagoda Marelui Cocor, construită în afara orașului, între anii 701—704, din cărămidă, la propunerea călugărului budist Xuan Zhuang. Legenda spune că acest călugăr, aflat în drum spre India, într-o călătorie temerară pentru a aduce cărți budiste, a ajuns la o pagodă unde erau călugări indieni, flămînzi de câteva zile, pentru că erau obișnuiți să mănînce numai carne și nu o aveau. Odată cu călugărul chinez a ajuns la pagodă și un stol de cocori. În timp ce călugării indieni îi povesteau că flămînzesc de câteva zile, unul din cocori s-a lovit de pagodă, a căzut la pămînt și s-a oferit astfel pentru masa călugărilor. Chinezul a fost atît de impresionat de această întîmplare, în care a văzut sacrificiul cocorului pentru a salva călugării indieni, că, la întoarcerea în China, a propus construirea acestei pagode cu 7 niveluri, în care s-au păstrat pînă astăzi scrierile aduse de Xuan Zhuang din India.

Artă și artizanat la Xian

Drumul de la această pagodă în centrul orașului se întinde pe 7 kilometri trecînd peste un șanț de apărare și o poartă de intrare în orașul-cetate de altă dată. Căci Xian-ul este, astăzi, singurul oraș mare din întreaga Chină unde s-a păstrat intact zidul, lung de 20 km. și lat de pînă la 18 m, care îl înconjoară. Autoritățile locale au luat măsuri de întreținere a acestui zid, paralel cu lucrările de înfrumusețare a orașului. Se reamenajează șanțul de apărare din partea exterioară a zidului, la care participă aproape întreaga populație. Fiecare întreprindere și instituție din oraș răspunde de cite un tronson de zid și șanț, cetățenii lucrînd în timpul liber la plantarea de copaci și amenajarea unui parc de-a lungul șanțului de apărare.

Xian-ul a fost unul din orașele-cheie în primul plan cîncinal de dezvoltare economico-socială a Chinei populare, cînd au fost construite aici o unitate metalurgică, un combinat textil, uzine chimice, o fabrică de ciment, o nouă centrală termo-electrică. De atunci, zestrea industrială a orașului a crescut neîncetat, populația lui s-a dublat, sporînd și numărul instituțiilor de învățămînt, de artă și cultură.

Știam că tot aici a avut loc vestitul „incident Xian”, despre care am aflat amănunte vizitînd „Baia împăratului”, de lîngă Xian, construită între anii 744 și 755 e.n., unde era reședința de iarnă a împăraților chinezi ai dinastiei Tang. Este cunoscută ca „baia celor 9 dragoni”, datorită celor 9 statui de dragoni (mai sînt citeva deoarece un împărat al dinastiei Tang s-a speriat într-o noapte de capetele dragonilor-statuii reflectate în apele lacului și a ordonat distrugerea lor). Complexul de clădiri ridicate în jurul „Băii împăratului” a devenit un fel de loc de odihnă și tratamente termale, datorită apei fierbinți ce iese din pămînt. În una din vilele de aici s-a produs „incidentul Xian” din decembrie 1936.

Se știe că în timpul războiului dintre Japonia și China o puternică armată gomindanistă era staționată la Xian, nu atît pentru a se opune japonezilor, cît pentru a se împotrivi forțelor armate comuniste cu baza la Yen-an, în nordul provinciei Shensi. S-a întîmplat ca în sudul Chinei să aibă loc o rebeliune armată împotriva lui Cîan Kai shi, șeful armatei naționaliste-gomindaniste. În urma acestei rebeliuni, el a plecat

la Xian, ca turist, dar cu intenția de a cerceta starea de spirit a armatei gomindaniste, despre care aflate că se împotrivesc japonezilor. Generalii Cian Sin Lean și Ian Ku Chen l-au cerut lui Cian Kai shi să fie de acord cu începerea luptei împotriva japonezilor. El a refuzat, motivând că, mai întâi, trebuie rezolvată problema luptei armate cu forțele militare de sub comanda P.C. Chinez. Cei doi generali l-au arestat și au invitat pe Ciu En lai, ca reprezentant al P.C. Chinez, la tratative în vederea constituirii frontului comun anti-japonez. Cian Kai shi a fugit într-o noapte din vila în care fusese arestat, aflată în apropierea „Băii împăratului”. A avut loc o luptă grea, în care militarii din

garda lui au fost uciși. El a fost prins și obligat să participe la frontul militar anti-japonez. Despre toate acestea vorbesc documentele și măturile materiale expuse în camera devenită muzeu, în care a fost ținut sub arest Cian Kai shi și din care a încercat să evadeze. Este un episod din istoria contemporană a Chinei, edificator pentru frământările politice și militare prin care a trecut această mare țară în prima jumătate a secolului. Episod petrecut tot aici, în Xian, la capătul de altă dată al vestitului „Drum al mătăsii”.

Florea Țiui

Petrol în munți

„Metoda scandinavă” de depozitare a petrolului în interiorul muntelui – scrie ziarul suedez „Dagens Nyheter” – poate fi perfecționată printr-o restructurare a spațiului de depozitare din interiorul muntelui. „Arta” depozitării petrolului constă în folosirea cu precizie a diferenței de consistență între apă și petrol. Spațiul de depozitare din interiorul muntelui se află sub nivelul pinzei freatice, astfel încât petrolul este învelit de muntele „ud”. Apa provenită din pinza freatică pătrunde în permanență în spațiul de depozitare, prin crăpăturile din rocă. Dar petrolul, care este mai ușor decât apa, nu poate să se infiltreze prin rocă și să se scurgă în exterior. Acest fenomen nu se poate petrece nici chiar la baza spațiului de depozitare, pentru că apa, care este mai grea, pătrunde înăuntru cu o forță mai mare. De aceea, petrolul rămâne în interiorul spațiului de depozitare și plutește pe un strat de apă. Astfel, apa care se prelinge în interior formează un „pat de apă” la baza spațiului de depozitare. Din când în când, apa este pompată afară din munte, pentru ca suprafața ei să se mențină la același nivel.

Există câteva sute de asemenea depozite în Suedia, obținute prin dinamitarea granitului. Ele au forma unor galerii de sute de metri lungime și o capacitate de multe milioane de metri cubi, fiind folosite pentru depozitarea

de produse petroliere în scopuri militare.

În ultimii ani, s-a văzut că suprafața mare de contact între apă și petrol poate deveni un spațiu de acțiune a bacteriilor asupra petrolului. În acest spațiu de un metru, petrolul este distrus de bacterii. Într-un singur tunel, care are o lungime de aproximativ 700 metri și o lățime de 25 metri, se pierd 1 700 metri cubi de petrol.

În unele depozite, petrolul a fost atât de mult afectat, încât a trebuit din nou rafinat. Benzina de avioane este un produs extrem de sensibil și nu poate fi depozitată în spații neizolate din interiorul muntelui.

Ivar Sagerfors a propus o nouă soluție: dacă spațiul de depozitare ar avea forma unei pîlnii, atunci suprafața de contact dintre stratul de apă de la bază și petrol s-ar reduce considerabil. În plus, spațiul de depozitare se auto-curăță în acest mod, prin depunerea la bază a nămolului organic și asfaltului, care alunecă de-a lungul pereților. Analizîndu-se sistemul propus, s-a ajuns la concluzia că ideea unui spațiu de depozitare sub formă de pîlnie este corectă din punct de vedere tehnic. Depozitul este dispus sub forma unor spații verticale care se îngustează la bază și care sînt așezate în jurul unui puț central asemenea unor felii de tort. Spațiile de depozitare comunică la bază cu puțul central prin care petrolul, apa și nămolul pot fi pompate la suprafață cu ajutorul unui sistem de țevi. Fiecare spațiu de depozitare are o capacitate de o jumătate milion de metri cubi. Un sistem cu opt asemenea spații de depozitare poate asigura stocarea a patru milioane de metri cubi.

Șofer

Lunga și impecabila „carieră” la volan a Lillianei Sloman l-a impresionat pe magistratul David Bowerman din Arundel (Marea Britanie), care a felicitat-o, dar i-a retras permisul de conducere pentru că... merge prea încet. După 70 de ani de condus mașina, Lillian Sloman (91 de ani) a fost deferită justiției pe motiv că nu are suficientă considerație pentru ceilalți conducători auto; ea fusese interceptată de poliție în timp ce conducea cu 24 km/oră, pe o șosea pe care viteza minimă era de 100 km/oră. „Credeam că prudența la volan e mai importantă decât viteza!” – a exclamat venerabila șoferiță, în momentul în care și-a predat totuși permisul de conducere...

Lentile implantabile

Un nou tip de lentile implantabile a fost pus la punct de oftalmologul american dr. Thomas Mazzoco, relatează agenția UPI. Lentilele, care au până la șase milimetri lățime, sînt confecționate din silicon, fiind flexibile, ceea ce permite implantarea lor printr-o incizie de numai trei milimetri.

Noile lentile sînt foarte eficiente, în special în cazul suferințelor de cataractă, prin implantarea lor fiind eliminată operațiunea de deschidere a globului ocular. În plus, se precizează, implantarea printr-o astfel de incizie minuscule a noilor lentile permite pacientului să nu-și întrerupă, practic, activitatea și să-și refacă pe deplin vederea în numai câteva zile.

Ultimele clipe ale lui SALVADOR

Deși au trecut peste zece ani de la moartea tragică a lui Salvador Allende, în cursul loviturii de stat militar de la 11 septembrie 1973, împrejurările acestei morți suscită și în prezent polemici. În almanahurile „Lumea” din anii trecuți, o serie de relatări s-au referit la episoadele anterioare momentului loviturii de stat din Chile. Publicăm, de astădată, extrase din reportajul semnat, în revista „Paris Match”, de Philippe Chesnay, care a strîns o serie de mărturii, de la fața locului, în legătură cu ziua de 11 septembrie 1973. Philippe Chesnay reconstituie, moment cu moment, evenimentele din acea zi și împrejurările morții lui Salvador Allende, așa cum i-au fost relatate de martori oculari, între care medicul personal al fostului președinte chilian.

S-a scurs un deceniu de cînd moartea lui Salvador Allende a pus capăt experienței de stînga din Chile. Astăzi, cel mai mult se vorbește despre manifestațiile populare contra politicii lui Augusto Pinochet. Moartea lui Allende suscită, totuși, și acum unele controverse. A fost asasinat de militari? S-a sinucis? Un francez care locuiește în Chile, Philippe Chesnay, a întreprins o anchetă pentru a descoperi adevărul.

La 11 septembrie 1973, președintele Salvador Allende, înconjurat de cîțiva colaboratori apropiați, sosește la locuința sa din Tomas Moro. Este o proprietate mare, situată pe înălțimile orașului Santiago și înconjurată de o grădină. Allende se instalase acolo în urmă cu trei ani. Interiorul arată ca un muzeu: tablouri de Picasso, Miro, fotografii cu dedicație de la Ho Și Min, Che Guevara, o scrisoare înrămată de la prințul Sianuk. Hortensia de Allende, soția sa, și fiica sa Isabel s-au întors, în aceeași zi, dintr-o călătorie în Mexic. În salon, atmosfera este gravă. Situația în țară nu se îndreaptă: grevele continuă, incidentele sînt mereu mai numeroase, mărfurile de primă necesitate sînt de negăsit, la Santiago domnește o atmosferă apăsătoare din care poate țîșni, în orice clipă, scînteia care ar aprinde războiul civil.

Președintele se simte obosit. Își dă seama că situația politică este blocată de greva camionagilor, care paralizază țara de peste 40 de zile, și, mai ales, de refuzul democrației creștine de a re-lua negocierile pe o bază mai realistă decît simpla contestare a programului de guvernămînt. Dar, ceea ce îl irită cel mai mult pe șeful statului

este tot ce dezagregă de multă vreme edificiul politic clădit de el și îi minează autoritatea. Mergînd pînă în miezul lucrurilor, are sentimentul că, treptat, este îndepărtat de la conducerea evenimentelor. Este ascultat, desigur, dar directivele pe care le dă i se par tratate cu o ușurință inacceptabilă, iar uneori ordinele sale nu sînt executate. Ca, de exemplu, afacerea cu aparatele Boeing ale companiei naționale „Lan Chile”, care se află parcate la militari, deși ordinul său personal era ca acestea să se afle pe un aeroport civil.

Se pune masa. Președintele vorbește puțin. Ceilalți amintesc despre Consiliul național al democrației creștine, care se va reuni în seara zilei următoare și în cursul căruia toți se așteaptă să-l audă pe generalul Aylwin încercînd să găsească cea mai bună cale de înlăturare a puterii. Apoi, conversația alunecă spre amenințarea unei lovituri de stat militare, pe care mulți o cred inevitabilă după demisia generalului Prats, numit în guvern de Allende cu o lună în urmă, dar care nu va rămîne în funcție decît trei săptămîni. El va fi înlocuit de generalul Pinochet, în calitatea sa de comandant șef al armatei.

Președintele se retrage un moment pentru a primi un apel telefonic de la palatul „La Moneda”. Se reîntoarce și anunță că flota este pregătită pentru manevre. Toată lumea se gîndește imediat la același lucru. Allende spune în locul lor:

— Cel puțin putem fi siguri că, dacă lovitura de stat trebuie să aibă loc peste cîteva ore, ea nu va fi săvîrșită de totalitatea forțelor armate.

Din nou, conversația se axează pe reuniunea democrației creștine și pe mijloacele de a de-

ALLENDE

Postul președinte pe terasa locuinței sale

bloca situația pentru a permite aplicarea programului Unității Populare.

Femeile urcă să se culce. Președintele o privește cu afecțiune pe Isabel, cea mai mică dintre cele două fete ale sale.

Este târziu când palatul „La Moneda” cheamă din nou. Este semnalat un transport de trupe, blocat la intrarea în tunelul Chacabuco, pe drumul spre Portillo, la circa 60 km de capitală. Unul din colaboratorii președintelui, ziaristul Olivares, îngrijorat, sugerează să se ceară confirmarea informației. Președintele eludează problema:

— În fiecare noapte, de luni de zile, toată lumea vede peste tot militari și un puci care se realizează în ziua următoare.

Informația, totuși, se confirmă. Este vorba de două camioane cu trupe, care provin dintr-o unitate din Los Andes și se îndreaptă spre Santiago.

La televiziunea națională, platourile de filmare sînt puse în mișcare. Peste 20 de minute, va fi prezentat ultimul buletin de informații, cel de la ora zero și 30 de minute. Vor fi reluate știrile zilei și, imaginile sosind la timp, pregătirile de manevre ale flotei pentru seara zilei respective, la Valparaíso. Este vorba de un nou episod din manevrele „Unitas”, care, în cadrul tratatului interame-

rican de apărare, se desfășoară cu regularitate în Pacific, împreună cu marina din diferite țări aliate, la care participă mai multe nave americane.

Un trimis al partidului comunist, ziarist la „El Siglo”, se precipită și cere să se transmită cu prioritate știrea asupra mișcărilor militare de pe ruta Los Andes, spre Santiago. El insistă vehement, vorbește despre o lovitură de stat posibilă și despre necesitatea imperioasă de a informa poporul în legătură cu pericolul care îl amenință. Minutelor trec. Neavînd acces la televiziune, cei de la rotativele cotidianului comunist „El Siglo” vor lucra toată noaptea, iar ziarul va ieși cînd „La Moneda” era deja încercuită, pe prima pagină stînd scris: „Toată lumea la posturi”.

În întunericul care a pătruns în toate încăperile din Tomas Moro, cu excepția biroului președintelui, sună telefonul. Miriam, secretara, cheamă de la palat.

— Militarii ne-au informat că niște camioane au venit cu întăriri pentru garnizoana din Santiago, pentru ziua de mâine. Trupele sînt consemnate pînă la ora 6.

Allende își amintește de cele spuse de ministrul apărării, Letelier, la prînz: „Pinochet se teme ca ziua să nu fie marcată de incidente, dacă tribuna- lele din Valparaíso ridicau imunitatea parlamen- tară a secretarului general al partidului socialist”. Incidente? Președintele zîmbește ușor: chiar soția sa îi amintise la cină că, de cîteva săptămîni, avea loc cîte un incident din oră în oră la Santiago. Allende se retrage în apartamentul său. Lumina se stinge. Este ora 2 și 30 de minute.

Pe la ora 5 dimineața, carabinierul Eugenio Sepulveda iese pe terasa modestei sale căsuțe de pe culmile din Valparaíso, la 190 km de Santiago. Nu este de serviciu. Are, pur și simplu, insomnie. Stă locului, uimit. Vede în depărtare urma albă a două nave ale marinei. Fără îndoială, se întorc în port. Sepulveda își închipuie că cele două vase se reîntorc din pricina vreunei avarii, care nu le-a permis să continue manevrele „Unitas”. Se uită la mersul lent al vaselor, care se apropie de port. După cîteva minute, ochii i se obișnuiesc cu lumina slabă și poate zări și restul flotei care, în ajun, plecase pentru manevre. Se întreabă ce în- seamnă aceste manevre ale marinei.

Instinctul îi spune să se îmbrace și, cu toate că este foarte devreme, o ia pe străduțele care co- boară brusc de pe colină, ca degetele unei mîini ce se înșiră vertiginos pînă în port, șerpuiind prin- tre casele de lemn în culori vii. Ajungînd la com- sariat, prima persoană pe care o vede este un ofi- țer pe care nu-l cunoaște, un carabinier în orice caz, înconjurat de cîteva gradați, ale căror chipuri nu-i sînt familiare.

Eugenio se interesează discret despre ceea ce se întîmplă. Înțelege numai din cîteva cuvinte. Administrația publică și telecomunicațiile sînt sub controlul marinei. Orașul este ocupat de armată. Este aproape ora 6 și 30 de minute.

Aproape în același moment, aghiotantul lui Pi- nochet îl anunță că este chemat la telefon de la reședința președintelui. „Ora H” va fi peste o oră: trebuie să fie prudenți. Generalul ia aparatul și răspunde cu o voce adormită. Centralista de la Tomas Moro își cere scuze că este atît de mati- nală și îl informează pe comandantul șef că nu e nici o grabă, că va fi chemat mai tîrziu, și închide.

Allende este anunțat că Pinochet se află la el acasă și că abia s-a trezit. I se confirmă că ofițerii

de pe submarinul „Simpson” și de pe crucișătorul „Amiral Latorre” au luat conducerea revoltei. Mai multe camioane cu marinari înarmați s-ar îndrepta, se pare, spre Santiago, unde ar putea ajunge într-o oră.

Fiecare se gindește atunci la „tancazo”, tentativa de puci contra palatului „La Moneda”, pusă la cale de către al doilea regiment de blindate, care a eșuat cu două luni în urmă. Totul pare să arate că, de data aceasta, este vorba de o mișcare limitată la marină, de departe corpul cel mai turbulent și mai contestat împotriva activității regimului. Cunoșcându-se rolul determinant pe care îl avusese cu prilejul încercării de puci, președintelui i se propune să ia legătura cu generalul Prats. Răspunsul este sec:

— Prats? Prefer să nu vorbim despre el.

El dă ordin să fie chemat directorul general al poliției, Joignant, pentru a-i cere să determine încetarea emisiunilor de radio ale dreptei, „Agricultura” și „Mineria”, ca și difuzarea ziarului conservator, „Mercurio”.

Președintele dă ordin ca cele două vehicule blindate din fața reședinței să meargă imediat la palatul „La Moneda” și anunță că vor pleca și-ei peste 10 minute. Este ora 7,15.

La aceeași oră Pinochet pleacă din locuința sa din Laura de Neves. Își anunță șoferul că nu mai merge la Penalolen, pentru a trece trupele în revistă, așa cum spusese în ajun, ci acasă la unul din fiii lui. Șoferul cunoaște adresa, vor ajunge în câteva minute.

Pinochet stă câteva clipe cu nepoții săi și se reîntoarce la mașină. Dă adresa cartierului general pe care l-a ales: Centrul de telecomunicații al armatei, la 400 de metri distanță de palatul prezidențial. Mașina merge pe bulevardul Providencia, spre centrul orașului. Este aproximativ 7,30.

Este ora la care cortegiul format din trei mașini și două camioane cu arme, în care se urcă Salvador Allende și cei din anturajul lui, traversează orașul, pentru a ajunge la „La Moneda”.

Există două itinerare principale, pentru a ajunge, din partea de sus a orașului Santiago, în centru, unde se află palatul prezidențial. Centrul de telecomunicații al armatei și Ministerul apărării — trei puncte cheie în această zi de 11 septembrie. Numai întâmplarea a făcut ca cei doi protagoniști ai dramei, plecați la aceeași oră din locuințele lor apropiate una de alta, să nu se întâlnească pe unul din drumurile paralele și la distanță de numai 200 metri unul de celălalt.

„La Moneda”, palatul prezidențial, este o clădire groaie, joasă, pătrată, situată lângă centrul istoric al capitalei, între clădiri înalte și sumbre, cu fațade cenușii, cu ferestre fără balcoane, sedii ale ministerelor și băncilor, legate între ele, la nivelul teraselor, de o rețea de fire telefonice. În fața palatului — Piața Constituției, sub care, într-un fel de parcare subterană, stă un escadron de carabinieri de pază. În partea cealaltă — Piața Libertății, ca o prelungire a bulevardului Providencia, coloana vertebrală a orașului.

Cartierul prezidențial este și inima istorică a capitalei, acolo unde spaniolii au instalat în primul rând, ca în toate orașele cucerite, piața principală, catedrala și administrația publică înconjurată de străzi ale căror nume trezesc azi numeroase amintiri. „Agustinas”, „Teatinas”, „Compania” cuprind, în unghi drept, imobilele negre și masive.

Cînd cortegiul ajunge la palat, carabinieri sînt deja în poziție de apărare. Înăuntru, „GAP”, miliția organizată de însuși ginerele lui Allende, Luis Fernandez de Ona, este, și ea, instalată, înarmată și gata de luptă.

Allende se retrage în biroul său de la etajul întâi, împreună cu cîțiva colaboratori apropiați. Trebuie să aștepte ce se va întîmpla, cine este implicat în revoltă. Marina, bineînțeles, cel puțin o parte din marină. Dar aviația?

Sînt contactați cîțiva generali prin telefon, care declară, însă, că nu știu nimic și că trebuie să se informeze. Dar carabinieri din „arma a patra”? Adică cei 25.000 de jandarmi înarmați, dispersați pe tot teritoriul național. Cu o simplă privire pe fereastra biroului îți poți da seama de loialitatea lor... Sînt acolo, desfășurați cu vehiculele lor blindate, gata să respingă un asalt. Mai mult, șeful lor, generalul Sepulveda Gallindo, este, și el, în anticamera învecinată, gata să dea ordine...

Totuși, situația pare confuză, nesigură. Președintele se străduiește să ia legătura cu comandanții șefi ai celor trei armate. Faptul că nu răspund la telefon este îngrijorător. Este ora 8. Îl cheamă pe Rolando Calderon, vicepreședinte al partidului socialist: „Opriti emisiunile radio de dreapta și ocupați-vă de „Mercurio”.

Se aude primul mesaj radiodifuzat. De la un telefon din biroul său, Allende are acces imediat la microfonul postului „radio Corporacion”. Programul este întrerupt:

— Vă vorbește președintele... Informații confirmate anunță că marina a izolat orașul Valparaíso... Mă adresez vouă, muncitorilor. Duceți-vă la locurile voastre de muncă, păstrați-vă calmul și fiți vigilenți... Poporul și muncitorii trebuie să fie mobilizați activ și să asculte instrucțiunile pe care le va da președintele Republicii.

Este ora cafelei de dimineață, iar chilienii sînt stupefiați. Stupefiați și, aproape toți, încercați de un sentiment confuz. De mai multe săptămîni, țara este de neguvernare, situația politică blocată, economia în derută, cu o inflație care atinge 2 la sută pe zi, o monedă care nu are decît valoarea unei hîrtii obișnuite, o țară paralizată de greve, în care totul se judecă în termeni de conflict și unde există amenințarea apropiată a unui război civil.

În centru, în Santiago, sute de persoane stau pe străzi sau se îndreaptă spre palat. Sosește colonelul Valenzuela, subsecretar la Ministerul de război. Cîțiva ziariști chilieni se precipită:

— Vin de la minister, unde nu am putut intra. Se află în mîinile armatei, declară Valenzuela.

La acea oră, ministrul apărării, Orlando Letelier, este arestat în momentul cînd vine la birou. Îndoiala face loc realității: armata pare stăpîni pe situație.

Allende vorbește din nou la radio.

Personalități ale regimului, miniștri, secretari de stat, dar și sindicaliști și conducători de partid, sosesc la palatul „La Moneda”.

Un program de radio transmite fără întrerupere muzică militară.

Apoi, la ora 8 și 30 de minute se transmite primul comunicat al juntei militare de guvernămînt a forțelor armate și carabinieriilor: „președintele Republicii trebuie să-și dea imediat demisia”.

Cărțile sînt date pe față, jocul este clar. Totuși, statul major al carabinieriilor pare încă să respecte legalitatea: șeful lor, Sepulveda Gallindo, se află în anticamera biroului prezidențial.

Salvador Allende și câțiva dintre colaboratorii săi

Allende salută, de la fereastra sa, pe cei câțiva fideli veniți să-l încurajeze.

Palatul este acum survolat, la mică altitudine, de avioane de vânătoare, care fac un vacarm asurzitor și împiedică orice conversație.

Ministrul educației naționale, Edgardo Henriquez, preferă să meargă la minister și pleacă de la „La Moneda”. Este imediat acostat de o mulțime de ziariști:

— Nu se știe ce se întâmplă în provincie... Da, am fost în ședință cu președintele... Nu, nu se gîndește nici să renunțe, nici să părăsească „La Moneda”.

Cerul este curat, aerul proaspăt. Este ora 9 și cîteva minute. „Radio Magallanes”, postul partidului comunist, difuzează un nou mesaj al președintelui:

— Voi apăra cu prețul vieții principiile scumpe ale țării mele... Este posibil să fim zdrobiți, dar viitorul va aparține muncitorilor...

Posturile de radio ale opoziției întrerup difuzarea de muzică marțială și cer din nou, fixînd pentru ora 11 termenul ultimatumului, ca președintele să se predea. Începe să se vorbească despre bombardarea și luarea cu asalt a palatului prezidențial. Multimea se împrăstie.

Junta transmite mereu alte mesaje către populație: „Întorceți-vă acasă. Plecați de la locurile de muncă. Nu stați pe stradă”.

Este decretată starea de asediu. Este impus camuflajul la ora 3 după amiază. Allende convoacă în biroul său pe generalul Sepulveda și îl întreabă despre loialitatea trupelor sale.

— Nu știu ce se întâmplă. Mă voi informa. Doi dintre adjuncții președintelui, generalii Urrutia și Alvarez, vin la el.

— Sîntem informați că postul de comandă al carabinierilor a fost luat. Înaltul comandament este izolat. Generalul Mendoza este inaccesibil.

Allende răspunde scurt:

— Poate s-a sculat mai devreme ca dumneavoastră.

Cei trei aghiotanți de la infanterie, aviație și marină cer o audiență, care este acordată imediat. Se poate ști, la urma urmei, ce vor comandanții șefi ai armatei? Sînt invitați în salon. Președintele reușește cu mare greutate să-i îndepărteze pe membrii gărzii personale, care cer să asiste la întrevvedere. Îi scoate chiar el din încăpere și închide ușa după ei. Întrevvedere va fi scurtă. Căpitanul de fregată Jorge Grez și comandantul de aviație Roberto Sanchez îi demonstrează lui Allende inutilitatea unei rezistențe. Cele patru corpuri militare acționează solidar. Un avion este pus la dispoziția președintelui și a familiei sale pentru a fi duși în orice țară la sud de Panama, cu excepția Argentinei.

Răspunsul lui Allende este ferm:

— Nu mă predau sub nici un motiv. Dar sînt gata, dacă sînt reunite o serie de condiții, să mă vad cu comandanții șefi.

Arată o mitralieră, pe care o ține lîngă el:

— Cu această armă mă voi apăra pînă la capăt, iar ultimul cartuș va fi pentru mine.

Întrevvedere se termină imediat. Îi trimite pe cei trei bărbați la treburile lor și, punînd mîna pe singurul emițător al postului „Radio Magallanes” care mai funcționează, rostește un ultim mesaj de adio pentru poporul său.

Este ora 7, 40 cînd mașina generalului Pinochet intră în parcare de la Centrul de telecomunicații al armatei, de pe strada Amunategui, după ce a avansat cu 300 metri în fața palatului „La Moneda”. Generalul Bonilla, îngrijorat de privirea comandantului șef, se precipită.

De îndată ce intră în clădire, Pinochet adună persoanele prezente și le informează asupra celor ce vor avea loc. Un bărbat înaintează — un ofițer aghiotant care refuză să se asocieze la mișcare. Este singurul. Va fi pus imediat sub arest într-o sală a clădirii.

De o oră, toate unitățile sînt gata de luptă sau au intervenit deja. Mai ales în provincie. Dispozițiile planului „Hercules”, plan anti-lovitură de stat, sînt puse în aplicare. Dar invers decît fuseseră proiectele. În primul rînd, cele care se referă la comunicații. Aviația primește ordinul de a bombarda antenele posturilor de radio „Magallanes”, credincioase Unității Populare. Dimineată de vreme, toate acțiunile sînt concentrate pe o rază de 300 metri în jurul palatului prezidențial, care cuprinde principalele ministere, parlamentul, sediile mai multor ziare și băncile mari. Ca de obicei, în birouri și în magazine sosesc funcționarii, care acum merg imediat în stradă, privind la dispozitivul de apărare al carabinierilor, fizat în jurul palatului.

Circulă cele mai incredibile zvonuri. Știrea despre o lovitură de stat crește și se răspindește. Pe la ora 8 și 30 de minute, cînd este difuzat primul comunicat al juntei, nu mai există nici o îndoială. Se crede că ultimatumul a fost fixat pentru ora 11.

La Cartierul general al militarilor, știrile sosesc cu regularitate. De la Valparaíso, în primul rînd, unde orașul a fost ocupat încă din primele ore ale dimineții; din alte orașe din provincie, unde administrațiile civile au fost înlăturate sau s-au predat militarilor. Nici o rezistență colectivă nu pare să se organizeze. Peste tot au loc acte de rezistență individuală ale franc-tirorilor, care, de pe acoperișuri, trag în oricine poartă uniformă.

La Santiago, primele împușcături sporadice izbucnesc în centru, lîngă colina Santa Lucia, la 500 de metri de „La Moneda”; ceva mai jos, de asemenea, spre Piața Italiei. Trecătorii se adună din nou pe străzile din jurul palatului prezidențial.

Militarii sînt atenți la palat, unde totul este legat de deciziile lui Allende.

La 10,30, se vorbește deja despre sinuciderea președintelui. Știrea este imediat dezmințită de amiralul Carvajal, care se afla chiar atunci în contact cu palatul și care, de la Ministerul apărării, foarte aproape, va asigura în permanență joncțiunea dintre biroul președintelui și militari.

După vizita celor trei aghiotanți, contactele continuă. Se pare că Allende ar accepta să se înfîlnească cu membrii juntei, la palatul „La Moneda”, pentru a discuta. Aceștia refuză sec. Pinochet nu vrea să trateze sub nici un motiv:

— Să vină, împreună cu generalul de carabinieri Sepulveda, la Ministerul apărării. Eu garantez pentru integritatea sa fizică și pentru cea a familiei sale.

Transmisă din nou la palatul „La Moneda”, de către Carvajal, propunerea rămîne fără urmă. Armata primește ordinul de a lua poziție în fața palatului. Carvajal va trebui să-l găsească pe generalul Yonave, pentru ca acesta să-l evacueze pe carabinieri din Piața Constituției, în vederea unui bombardament aerian al palatului. La 10,50, trupele vor trebui să se retragă din piață cu două blocuri de imobile mai încolo. Între timp, edificiul va fi atacat de tancuri, cu mitraliere, aruncătoare de grenade și mortiere.

Cînd Allende, de la fereastra biroului său, îi vede pe carabinierii din Piața Constituției retrăgîndu-se, înțelege că a căzut și ultima stavilă. Al patrulea corp de armată al statului se revoltă. De data aceasta, lovitură de stat reunește, coordonat, nu numai cele trei arme, dar și jandarmeria.

Directorul său general, generalul Sepulveda Gallindo, rupt de restul statului său major, nu știe nimic despre comportarea oamenilor săi. Comunicatul militarilor lasă să se creadă că adjunctul său, generalul Mendoza, a luat comanda și este ascultat.

Pentru prima dată în istoria unui „pronunciamiento” chilian, nici o armă nu-și părăsește poziția, dar această unanimitate poartă în sine siguranța reușitei.

Alfredo Joignant cheamă „La Moneda” și cere să vorbească cu președintele. Directorul general al poliției este un funcționar al Unității Populare, singurul civil dispunînd de o forță armată, circa 600 de oameni capabili să joace un rol important în drama care se întrezărește. Mai mult, Alfredo Joignant este militant într-un partid muncitoresc. El este cel care a dat ordin să înceteze emisiunea posturilor de radio de dreapta și a împiedicat difuzarea ziarului „Mercurio”.

Președintele ia receptorul și, întîi stupefiat, apoi indignat și furios, ascultă ceea ce îi spune Joignant, care îl informează că a predat militarilor comanda Direcției generale a poliției. Acum, președintelui i se pare sigur că nimic nu mai poate evita dezastrul.

Totuși, mai există o necunoscută importantă: acțiunea populară. De fapt, de cîteva luni, încă de la începutul experienței, cu o mie de zile în urmă, în fața amenințării unei insurecții contra Unității Populare, au fost distribuite arme în uzine, în „Poblaciones”, cartierele populare, militanților Unității Populare, din care mulți se hotărăsc,

Palatul prezidențial
„La Moneda” în tim-
pul asaltului militar

Săliile aceluiași palat
devastate de luptele
din timpul lăuturii de
stat

printr-un curaj disperat, să opună o rezistență individuală.

Cu mai puțin de opt zile înainte, zeci de mii de bărbați, de femei, purtători ai speranței de schimbare, defilaseră pe sub fereastra președintelui, pentru a-i aduce sprijinul. În dimineața de 11 septembrie, pe de o parte se naște speranța de a vedea ridicându-se aceste forțe imense, iar, pe de altă, teama că o asemenea mișcare ar putea deveni începutul unui război civil.

În dimineața zilei de 11 septembrie pe la ora 11, se află că unii conducători ai Unității Populare s-au reunit într-o uzină din Cordon Vicuna Mackena, un cartier popular, și, după o deliberare de mai puțin de o oră, au hotărât să dea ordin trupelor să nu reziste inutil, să se conformeze directivelor și să se întoarcă la casele lor.

Acum tancurile plasate în fața palatului atacă vechea clădire, provocând deja pagube importante. De pe clădirile învecinate, francirorii trag în militarii care răspund cu arme automate.

Scadența ultimatumului se apropie. Isabel Allende este în biroul tatălui ei și insistă să rămână acolo. Președintele dă ordin ca toate femeile să fie evacuate. Militarii cu care se ia legătura la Ministerul apărării acceptă să trimită un jeep să le ia. O încetare a focului de 3 minute va permite jeepului să staționeze pe strada Morande, lângă clădire, pentru evacuarea lor.

Între Ministerul apărării și palatul prezidențial legătura rămâne permanentă. Este ora 10,40. Ultimatumul expiră peste 20 minute. În Piața Consti-

tuției se așteaptă ordinul de evacuare a trupelor și a materialelor din imobilele învecinate, pentru a permite bombardarea palatului.

Carvajal cheamă, în același timp, cartierul general din Amunategui, pentru a comunica cererea președintelui de a se întâlni cu membrii juntei, „dacă pot fi reunite condițiile unei întreveneri”. Răspunsul sec al lui Pinochet este:

— Dacă vrea să se predea, să vină la Ministerul apărării.

— Am vorbit personal cu el. I-am cerut să predea mandatul celor trei comandanți șefi. Mi-a răspuns iritat, explică Carvajal.

Pinochet dă ordin să fie bombardată „La Moneda”, după evacuarea împrejurimilor și după asigurarea că, în interior, nu mai există nici armată, nici carabinieri.

Aviația va trebui, în același timp, să distrugă antena postului de radio „Magallanes” care continuă să emită. Scadența ultimatumului a trecut. Este ora 11 și câteva minute.

Carvajal îl cheamă din nou pe Pinochet, pentru a-i spune că un comandant, Badiola, este în legătură cu „La Moneda”. Un emisar trebuie să meargă la Ministerul apărării, pentru a studia condițiile de eventuală predare a mandatului prezidențial. Pinochet refuză.

— Predarea este necondiționată. El (Allende) va fi arestat. Garantez respectarea vieții lui, integritatea fizică și plecarea lui spre o altă țară.

Carvajal cheamă din nou, pentru a semnala că Jose Toha, fostul ministru al apărării, a cerut un răgaz pentru a-l convinge pe președinte să se predea. De fapt, chiar pînă la ora 11, Jose Toha,

însoțit de ministrul afacerilor externe, Clodomiro Almeyda, de Carlos Briones și de secretarul general al guvernului, Fernando Flores, cunoscând hotărârea militarilor, va încerca să-l convingă pe Allende să accepte condițiile juntei. Președintele va refuza de fiecare dată.

Un tranzistor difuzează mereu primul decret al juntei: stare de asediu. Deci, între altele, interdicția de a purta arme. Este îngăduită amânarea ultimatumului până la prînz. Este ora 11,30. Cerul rămîne înnoțat. Ceața dimineții nu s-a risipit complet.

Pinochet ordonă intensificarea focului asupra palatului prezidențial. De la 500 kilometri spre sud, din Concepcion, au decolat deja avioanele Hawker-Hunter, care se îndreaptă spre capitală.

De data aceasta, Daniel Vergara, subsecretar la Interne, și Oswaldo Puccio, secretar particular al președintelui, împreună cu fiul său, fac noi propuneri, pun noi condiții, pe de o parte, iar, pe de alta, încearcă să-l înduplece pe președinte. Zădărnici. Și intransigența lui Pinochet este absolută.

— Predare necondiționată.

Un elicopter așteaptă la școala militară pentru a-i duce pe președinte și familia lui la aeroportul Cerillos. Va sta pînă la ora 16. După aceea, oferta nu mai este valabilă și aparatul se reîntoarce la bază.

I se oferă lui Puccio posibilitatea să-l însoțească pe președinte în exil.

Fernando Flores merge la Ministerul apărării. Focul este întrerupt cîteva minute, pentru a-i permite președintelui să părăsească „La Moneda”. Numeroși funcționari ai Unității Populare vin la minister, unde sînt imediat arestați. De la postul de comandă al armatei este informat statul major al juntei că elicopterele însărcinate să ia cu asalt domiciliul prezidențial de pe str. Tomas Moro au fost silite să facă cale întoarsă, sub tirul membrilor „GAP”.

Deodată, sosește mesajul de la comandamentul militar: aparatele Hawker sînt la șapte minute de capitală.

De la ferestrele cu geamuri sparte ale palatului „La Moneda”, prin fumul exploziilor, prin norul de praf provocat de căderea proiectilelor pe zidurile imobilelor de beton, pot fi zăriți militari și carabinieri care se retrag pe străzile învecinate. Elicopterele care zburau pe deasupra clădirilor apropiate se îndepărtează. Se face liniște. O liniște totală, opacă, deasupra orașului Santiago. O liniște care va dura cîteva minute nesfîrșite.

În palatul asediat de tancuri, tensiunea devine insuportabilă.

La ora 8, venise la palat doctorul Patricio Guijon-Klein, medicul președinției, chemat de colegi printr-o rețea de contacte stabilite de echipa medicală pentru cazuri de necesitate. Doctorul Guijon nu are radio în mașină și nu știe ce se întîmplă. Este informat în cîteva cuvinte și se duce imediat cu ceilalți în partea administrativă a palatului, în aripa de nord-est.

Rămîne la palat, împreună cu echipa medicală și cu ziaristul Carlos Jorquera. La primul etaj, lângă președinte, este doctorul Arturo Jiron. Pe la ora 10, Allende, cu casca pe cap și mitraliera de-a curmezișul pieptului, coboară la postul de pază. Se adresează foarte calm carabinieriilor:

— Cine vrea să plece, poate s-o facă. Dar să-și lase armele aici.

Ceva mai tîrziu, cînd focurile de armă din stradă devin mai precise, medicii decid să meargă în subsol. Sînt tot acolo, cînd, la prînz, primele rachete căzute pe perețele vechii clădiri fac să tremure fundația, ca la un cutremur, într-un zgomot de apocalips.

Sosite la 11,55 pe locul bombardamentului, avioanele vor efectua un zbor de recunoaștere — primul aparat, mai jos, al doilea, la înălțime —, înainte de a se plasa la un kilometru distanță între ele, pentru un atac frontal.

La ora 12,6, primele dire de fum ale incendiului încep să iasă din clădire.

La 12,15, comandantul unității plasează ultima bombă incendiară, a 17-a. De pe clădirile din jur, francitorii își întorc zădărnici armele contra aparatelor inaccesibile.

De la primele explozii, sînt chemați medicii la etajul întîi. La subsol, unde sînt adunați în spatele unui aparat de fotocopiât, sînt în primejdie prea mare. În plus, mai sînt și răniții care cer să fie îngrijiți.

Este aproape semiîntuneric. O lumină difuză abia lasă să se vadă ferestrele cu geamuri sparte, prin fumul grenadelor lacrimogene și praful opac. Pe culoarul paralel cu str. Morande și care vine în unghi drept cu galeria cu busturi, aproximativ 25 de persoane stau în mijlocul unei dezordini totale.

La parter este un grav rănit. Doctorul Guijon-Klein coboară împreună cu trei colegi, cu fața acoperită de o mască de gaze. Într-o sufragerie zace ziaristul Augusto Olivares, cu tîmplele găurite și cu un pistol alături. Nu se poate face nimic pentru a-l ajuta. Moare peste cîteva clipe.

Doctorul Guijon urcă din nou la etajul întîi. Bombardamentul a încetat de cîteva clipe, dar canoada tancurilor și tirul armelor automate continuă intens, inexorabil. Este clar că timpul trece în favoarea militarilor și că ei se bazează pe oboseala grupului rămas blocat în palat, după încercuire. Deplasarea e dificilă. În penumbră, oamenii se înghesuie unii într-alții.

De aproape o oră, situația pare fără ieșire. Toate tentativele de negociere au eșuat și de aceea nici un ajutor nu mai pare posibil.

Cineva anunță, în mijlocul zgomotului, că incendiul s-a extins la partea din clădire unde se află adunați cu toții. De pe culoar, nu se vadă decît siluete decupate în lumină; doctorul Guijon înaintază pînă în fundul sălii, aproape de galeria cu busturi. Aude limpede vocea președintelui.

— Să ne predăm este un adevărat masacru... „La Payita” s-a iasă prima, iar eu ultimul...

Myriam Contreras, „La Payita”, singura femeie rămasă cu ei, trece prima, iar, în timp ce ceilalți formează un șir lung, Guijon își scoate halatul de medic pentru ca, agățat de o vergea, să facă din el un steag alb. Halatul trece din mînă în mînă și grupul începe să se îndrepte spre ieșire. Printre ei sînt cei șase medici, Enrique Huerta,intendentul palatului, și Eduardo „Coco” Parades, fostul director general al informațiilor, care ies printre primii.

Ajuns la intrarea galeriei, doctorul Guijon își dă seama că și-a uitat masca de gaze și se întoarce s-o caute.

Înaintînd cu greu prin întuneric, prin praf și dărîmături, vede o ușă deschisă, cea care dă spre Salonul independenței și, instinctiv, aruncă o pri-

vire înăuntru. În acea clipă îl vede pe președinte, care era așezat pe o canapea de catifea roșie, apăsând pe trăgaciul unei mitraliere. Vede, dar în zgomotul general nu aude nimic.

Guijon traversează încăperea dintr-o săritură, își dă seama că nu mai este nimic de făcut.

Afară, asaltul continuă. În interior, incendiul se propagă mereu. După trecerea aparatelor Hawker-Hunter, confuzia este extremă. Se pare că dispozitivul militar din jurul palatului „La Moneda” este întărit.

Singur în salon, cu trupul inert al președintelui alături, doctorul Guijon își dă seama că a pierdut de câteva momente legătura cu ceilalți care trebuie să fi ieșit deja din palat. Se întreabă ce să facă: să plece la întâmplare, prin interiorul palatului, în care mai multe părți sînt pradă flăcărilor? Să încerce să iasă singur, sub focul militarilor sau al francțirilor?

Își dă seama, totuși, că edificiul va fi ocupat în curînd și hotărăște să rămînă pe loc. Se apropie de canapea, apucă mitraliera care a rămas sprijinită de genunchii lui Allende, dar temîndu-se că va fi găsit cu o armă în mînă, o pune grăbit mai încolo.

După cîteva minute, năvălesc în încăpere trei sau patru militari, conduși de șeful lor, generalul Javier Palacios, cu mina bandajată. Îl întreabă cine este și al cui e trupul a cărui bărbie stă sprijinită în piept și a cărui figură pare aproape de neidentificat. Trebuie să insiste, pentru a fi crezut, că este președintele.

Afirmă că hainele sînt cele pe care le purta în dimineața aceea Allende. Că i-a văzut cu ochii lui murind, că totul nu a durat decît o fracțiune de secundă. Precizează că el a pus arma mai încolo și explică de ce a făcut acest gest. Este rugat să o pună din nou exact acolo unde fusese, apoi Palacios așază în fața corpului inert un paravan.

Cortina a căzut. O ploaie fină înecă în aburi scena unei drame pe care o acoperă treptat tăcerea. După uniforme de luptătorilor, vin cele ale pompierilor, ale carabinieri, ale funcționarilor,

care vor trebui să facă ordine în clădirea devastată, saptămîni în șir.

...

Am scris această povestire într-un stil voit apropiat de reportajul dramatic. Dar ea se bazează pe mărturii solide și, mai ales, pe cea a doctorului Guijon-Klein, martorul nr. 1 — și singurul — al morții președintelui Salvador Allende.

Doctorul Guijon-Klein făcuse parte, timp de un an, din echipa medicală a președintelui, în calitate de chirurg; se declara pe față simpatizant al Unității Populare. Arestat la palat, fusese interogată la Ministerul Apărării, apoi încarcerat la Școala militară, împreună cu diverse personalități ale regimului. Va fi apoi deportat pe insula Dawson, în sudul țării, și va sta acolo trei luni, înainte de a-și relua activitatea de medic la Santiago, în libertate supravegheată.

Mărturia sa va rezista, în fața adevăratului interogatoriu la care l-au constrîns ziariștii chileni și străini, care au încercat să-l facă să se contrazică în ianuarie 1974.

Am vrut să mă întîlnesc cu acest martor providențial și m-am văzut cu el îndelung și în mai multe rînduri. Apoi, într-o seară, l-am invitat să cîneze la mine, împreună cu soția și cîțiva prieteni. La terminarea mesei, după ce am vorbit despre multe lucruri care nu aveau legătură cu lovitura de stat, el a acceptat să vorbească despre acea dimineață de 11 septembrie 1973. A povestit fără să caute să mă convingă, și încă mai puțin să se justifice, explicîndu-și faptele și gesturile, simplu, în lumina evenimentelor. A recunoscut, de exemplu, că, dacă s-a întors pentru a-și căuta masca de gaze, demers socotit „providențial”, nu a făcut-o ca să și-o pună, ci pentru a i-o oferi, ca amintire despre o zi istorică, fiului său cel mare.

Este și azi medic în medicină socială la Santiago; continuă să facă parte din opoziție și regimul de libertate supravegheată nu i-a fost ridicat

Catastrofă deliberată

La baza aeriană americană Edwards, la nord de Los Angeles, va fi efectuat, în cursul acestei veri, un experiment deosebit de interesant: este vorba de prăbușirea deliberată a unui avion de tipul „Boeing-720” în vederea testării unui aditiv chimic intro-

duș în carburant de natură să prevină explozia kerosenului. Acest aditiv, denumit „Avguard”, ar avea rolul să prevină împrăștierea și volatilizarea carburantului, întîrziînd, în acest fel, aprinderea acestuia și oferind pasagerilor un interval mai mare pentru evacuare, în caz de catastrofă.

Experimentul este patronat de compania britanică de produse chimice „ICI” și de Autoritatea Federală pentru Aviație, în baza unui acord semnat în 1978 între guvernele Marii Britanii și SUA. Experimentul va implica folosirea unui avion ieșit din uz.

Șoferi la adînci bătrînețe

În statul american Illinois, potrivit autorităților polițienești din Chicago, 18 conducători auto, care au împlinit vîrsta de 100 de ani, s-au prezentat pentru a-și prelunge permisele de conducere. La Chicago, au adăugat sursele, există mai multe sute de persoane în vîrstă de 90 de ani care posedă și utilizează permisul de conducere.

Roboți

„New Yorker American Craft Museum 2” a deschis o expoziție caracterizată de organizatori drept „prima mare expoziție de roboți a unui muzeu american”. Vizitatorii au putut admira acest „Robot-Show” și, totodată, - după cum afirma directorul muzeului, Paul Smith -, „văzînd bogăția imaginației umane, să-și facă o părere despre propria imaginație”. Este prezentată o gamă largă de exponate, începînd de la automate ingenioase, create de meseriașii europeni în secolul XIX, pînă la roboți ultramoderni, mai puțin spectaculoși, dar mult mai eficienți,

care pot executa operațiuni complexe de sudură și asamblare. Nu lipsesc nici roboții imaginați pentru amuzamentul vizitatorilor. De pildă, „Tot” este o rudă, cu linii ceva mai sobre, a celebrului „R2D2”, unul dintre „actorii” care au făcut faima filmului „Războiul stelelor” și care, la expoziția de la New York, se mulțumește să servească cafea și să „se întrețină” cu vizitatorii. Dimpotrivă, „RB5X”, un fel de servitor bun la toate, poate aspira praful fără să deteriorezeze cîtuși de puțin mobila, să semnalizeze și să stingă incendii izbucnite, de pildă, din cauza unei țigări etc. Datorită faptului că, așa cum afirmă organizatorul acestui „Robot-Show”, Robert Malone, „roboții pot fi

cel mai bine înțeleși prin intermediul creatorului lor”, la expoziție au fost prezenți, gata să răspundă întrebărilor curioșilor, circa 160 de inventatori ai acestor „androizi”. Și întrebările n-ar fi inutile. De pildă, în cazul lui Walter Einsel, unde se impune, cu stringență, o explicație în legătură cu ce înțelege el prin robotul său „Man Who Comes Apart” (Omul care se destramă) care, odată apăsător butonul de pornire, își scoate pălăria, ochii artificiali îi ies din cap, bărbia îi cade în piept, haina i se deschide și apare o inimă roșie, aprinsă. Să fie oare o demonstrație că robotul, gîndit pînă acum îndeosebi pentru utilitatea și eficiența sa tehnică, este capabil să constituie și un obiect de artă?!

Automat pus în mișcare cu abur (secolul 19), robotul „omul care se destramă” și „Tot” — robotul-valet

Distanță

La 9 martie 1984, Luna s-a aflat la cea mai mare depărtare de Pămînt din ultimii 100 de ani, respectiv la 404 350 km, ceea ce reprezintă 1 600 km mai mult decît distanța la care gravitează, de regulă, în jurul Terrei. Calculele aparțin astronomilor americani de la Universitatea statului Minnesota, care au precizat că fenomenul,

care se va repeta în anul 2 100, se explică printr-o configurație neobișnuită la care se găsesc la data respectivă Soarele, Luna și principalele planete ale sistemului nostru solar.

Reputație

La o licitație din SUA, consacrată unor manuscrise de excepție, o agendă cu adrese, care i-a

apartînut lui Marilyn Monroe, a bătut toate recordurile de preț, obținînd 4 250. dolari. Un text scris de mîna lui Einstein n-a fost adjudecat decît cu suma de 1 000 dolari. Să fi fost mai puțin cunoscut marele fizician sau faima celebrii stele a ecranului american, prematur dispărută, să fi rămas intactă, ori poate mai interesantă agenda ei de adrese?

„Lucrările la Erechteion sînt ca și gata. Vor fi definitiv încheiate spre sfîrșitul lui 1984 sau la începutul lui 1985. Urmează acum, Parthenonul”. Din conversația cu doamna F. Mallouchou - Tufano, arheolog, secretara Comitetului grec pentru restaurarea monumentelor de pe Acropole, rețin, îndeosebi, această precizare, ca o apreciere globală asupra lucrărilor desfășurate, de cîțiva ani, pe celebra colină.

Dar, de ce au fost necesare aceste ample lucrări de restaurare, care au trezit un interes și un ecou uriaș în întreaga lume? „Comitetul nostru - ne răspunde doamna Tufano - a fost înființat în anul 1975, ca organ al Ministerului culturii și științei, atunci cînd s-a constatat că poluarea, traficul din împrejurimi, instabilitatea rocilor și erodarea lor, sub impactul valurilor anuale de turiști, ca și o serie de alți factori agravanți, constituiau un pericol mortal pentru monumentele de pe Acropole. Echipa de arhitecți, ingineri, chimiști, istorici și profesori universitari a studiat fenomenul, ajungînd la concluzia unei acțiuni curajoase pentru salvarea celebrelor temple. De atunci, sub supravegherea Comitetului nostru, s-a deschis un

prim șantier, în jurul Erechteionului, cu o mică pauză pentru restaurarea Propileelor. Lucrările, cum vă spuneam, sînt aproape gata și au cuprins, îndeosebi, dislocarea cariatidelor în celebrul portic, transportarea lor la muzeul din apropiere și înlocuirea cu copii din ciment. S-a acționat, de asemenea, la unele porțiuni ale templului, degradate în urma unei restaurări anterioare. Acum, timp de aproape zece ani, vor urma lucrările la Parthenon, mult mai complexe și mai delicate. Dar, deocamdată, ne aflăm abia înaintea executării primei faze a proiectului; vor fi necesare eforturi și muncă multă, pînă cînd totul să prindă contur, așa cum ne dorim”.

Ca și Erechteionul, Parthenonul a suferit o primă intervenție, la începutul secolului, cînd, pentru sudarea blocurilor de la coloane, au fost utilizate legături de fier. Din păcate, acest metal se oxidează și se dilată, provocînd numeroase crăpături.

„În cadrul proiectelor de restaurare a Parthenonului, adaugă interlocutoarea noastră, ne propunem, ca și la Erechteion, demontarea părții la care s-a lucrat deja, extragerea fierului și înlocuirea lui cu titanu, un metal inoxidabil, completarea blocurilor de marmură distruse, pentru rațiuni de statică, și, în sfîrșit, remontarea pieselor. De altfel, și la Erechteion, noua noastră intervenție s-a limitat la partea restaurată deja. Cele rămase din antichitate nu au fost atinse. Totul a fost întreprins în conformitate cu Carta internațională de la Veneția, din 1964, asupra înfăptuirii unor asemenea proiecte”.

Discuția cu doamna F. Mallouchou - Tufano se desfășoară pe

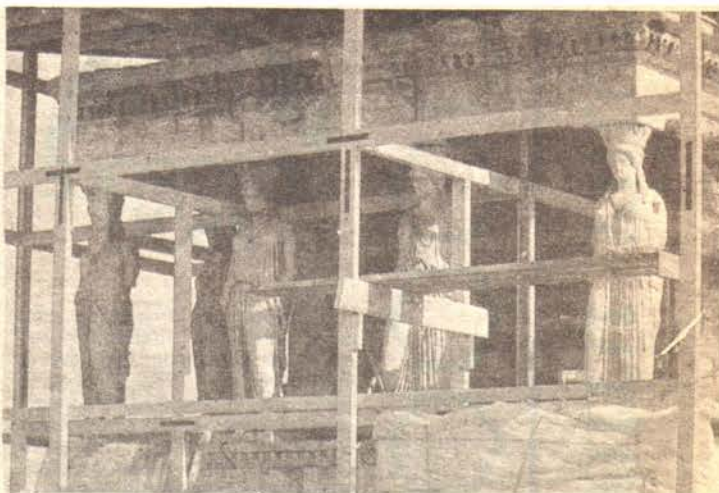
Monumentele de pe Acropole, la aproape 25 de secole de la construirea lor

strada Polignotou, nr. 10, de la poalele Acropolei, la sediul organismului pe care îl conduce. O clădire modestă, de numai două etaje, înconjurată de schele și de grâmezii de mortar, ca pentru a evoca ambițiile proiecte elaborate în interior. Privesc, prin lumina difuză a încăperii, spre celebrele monumente. Sînt acolo, de aproape 2500 de ani, înfruntînd intemperii și trecerea vremii, scăldate, acum, de razele unui soare puternic, de octombrie mediteranean. Cînd a dat semnalul construirii lor, Pericle a spus: „Acest lăcaș va supraviețui nenumăratelor vîrste ale istoriei”. Și, într-adevăr, profeția lui s-a adevărit. Dar nu fără unele semne de întrebare, de-a lungul ultimelor decenii, și nu fără un calvar destul de complicat, de-a lungul aceluiași „vîrste, ale istoriei”.

Monumentele de pe Acropole au fost concepute ca un templu în cinstea zeiței Atena, protectoarea strălucitului oraș de la poalele colinei. Pericle s-a gîndit la ele ca la o încordare desăvîrșită a civilizației antice grecești, ca la un simbol permanent al forței de creație a vechilor greci. De aceea, a și convocat, pentru realizarea proiectului, pe cîțiva dintre cei mai cunoscuți arhitecți ai timpului: pe Ictinos, Callicrates și Mnesicles, sub conducerea genialului Fidias. Marele sculptor a avut, tocmai datorită lor, o soartă nefericită. Acuzat că ar fi sustras din materialele alocate pentru statuia zeiței Atena Parthenos (o operă impresionantă, de 12 m. înălțime, acoperită cu foițe de aur și cu plăcuțe de fildeş, care orna sanctuarul), a trebuit să se supună, mai întîi, unei anchete umiltoare, care i-a dovedit nevinovăția. Dar, în zadar. Persecuțiile împotriva lui nu au încetat nici după aceea, fiind acuzat de sacrilegiu și de lipsă de respect față de zeiță, întrucît, reprezentînd pe scutul Atenei bătălia grecilor cu amazoanele, a împrumutat unui personaj propriile trăsături, în timp ce Pericle era înfățișat sub acelea ale unui soldat înarmat cu lance. Marele sculptor a fost aruncat în închisoare, unde, după spusele lui Plutarh, ar fi și murit. Tristă, nefericită soartă! Construită cu atîta trudă și migală, statuia și-a distrus creatorul, încă o dată, rămînînd să dureze fără el, pînă în epoca bizantină, cînd s-a pierdut, și ea, fără urmă...

Prima piatră a noilor monumente (întrucît altele vechi au fost distruse în același secol, în timpul ocupației persilor) a fost pusă în anul 447 î.e.n. Nouă ani

Erechtheionul, cu celebrul portic al cariatidelor, în timpul lucrărilor de restaurare

mai tîrziu, Parthenonul visat de Pericle era gata, adăpostind statuia zeiței protectoare a orașului. I s-au adăugat, de-a lungul a peste 30 de ani, Propileele sau coloanele din partea superioară a treptelor care duc spre sanctuar, minusculul templu al Athenei Niké (Victoria) și Erechtheionul, cu celebrul portic al cariatidelor. Prin anul 406 î.e.n., templele erau definitivitate, în forma lor inițială, uimind prin precizia și delicatețea liniilor, prin grația, armonia și ingeniozitatea soluțiilor arhitectonice alese.

Uimind și stîrnind diferite ambiții, pînă în ziua de astăzi.

Timp de aproape 2 000 de ani de la construirea lor, monumentele de pe Acropole au rămas relativ ferite, deși multe statui au fost luate de romani și de bizantini. Apoi? Apoi, a început calvarul. Chiar dacă dislocarea unor opere de artă începuse anterior, primele daune serioase se produc acum. Căzute sub stăpînire otomană, împreună cu întreaga Atenă, templele sînt afectate altor scopuri, iar Propileele devin un veritabil arsenal. În anul 1645, un fulger aprinde praful de pușcă, provocînd prăbușirea coloanelor centrale. Cîteva decenii mai tîrziu, în anul 1687, în timpul asediului Atenei, dogele venețian Francesco Morosini află că turcii au transferat arsenalul în Parthenon. Ca urmare, o ghiulea de tun, trasă de pe una din colinele înconjurătoare, lovește templul în plin; acoperișul este dislocat, iar o bună parte a istoricelor coloane se prăbușesc, de o parte și de alta a sanctuarului. Este un

moment de grea cumpănă pentru capodoperele „secolului de aur” al lui Pericle. Un moment de tristă memorie...

La începutul secolului al XIX-lea, sîntem deja în epoca modernă. Lordul britanic Elgin, numit ambasador la Constantinopol, obișnuia să acorde mare atenție monumentelor de pe Acropole; ca atare, transferă în Anglia 12 statui de pe frontoane, 56 de plăci de pe frize, 19 metope, o cariatidă și o coloană ionică, pe care British Museum le achiziționează pentru suma de 35 000 de lire. Acum, piesele sînt expuse în capitala britanică, sub numele de „Elgin Marbles”, și nu conțin - mai ales de cînd în fruntea Ministerului elen al culturii și științei se află actrița Melina Mercouri - să constituie obiectul unor cereri oficiale de restituire, în pofida opoziției autorităților britanice. Evocînd această controversă (care traduce, în fond, o luptă pentru apărarea și redobîndirea patrimoniului cultural național), doamna F. Mallouchou - Tufano remarcă: „Doresc, desigur, ca statuile să revină acasă. Ele sînt părți integrante ale monumentelor de pe Acropole. Ca specialist, ceea ce aș vrea să subliniez este că lucrările noastre constituie baza pentru recuperarea frizelor și a celorlalte obiecte. Dacă vom reuși, va dispărea și ultimul argument al britanicilor împotriva retrocedării lor. Va fi o dovadă concretă că Grecia poate proteja monumentele”. Și, într-adevăr, manifestînd serioase rezerve față de cererile grecești,

autoritățile de la British Museum, sprijinite de oficialități, au invocat, în special, tradiția sculpturilor grecești în cadrul muzeului, dar și absența de condiții adecvate pentru păstrarea lor pe Acropole. Acum însă, după lucrările intervenite, argumentele lor vor mai avea aceeași pondere? Și, indiferent de aceasta, cum va reacționa opinia publică britanică, divizată, se pare, încă din momentul în care Melina Mercouri a susținut cu mult aplomb, chiar la Londra, necesitatea unui răspuns adecvat la revendicările Atenei?

Restaurare și reîntregire sînt, așadar, cele două mari preocupări legate de marile monumente de pe Acropole, în cel de-al 25-lea secol de la construirea lor. Vădit pasionată de proiectele pe care le duce la îndeplinire, doamna F. Mallouchou - Tufano păstrează, totuși, atunci cînd evocă odiseea lor prin timp, detașarea omului de știință, a profesionistului care are de cîntărit proiectele cele mai utile, soluțiile cele mai bune și mai ingenioase. Nu am întrebat-o, dar știam, din diverse surse, că un mare proprietar de petrol din Texas s-a oferit să cumpere întregul ansamblu, pentru suma de 20 milioane dolari, și să-l transporte la Houston, piatră cu piatră. Un altul a propus să-l transfere în deșertul Nevada, tot pentru o sumă apreciabilă, și să-l transforme în... parc de distracții. Și cîte alte „soluții” nu au fost propuse!

Dar, oricum ar fi, pericolele degradării celebrelor monumente, ca urmare a complexului de factori amintiți, erau reale și grave. De aceea, S.O.S.-ul lansat pentru protejarea lor a fost binevenit. Poate că vizitatorii din următorii zece ani vor fi văduviți de frumusețea lor integrală, datorită lucrărilor de restaurare. Poate că cei de la sfîrșitul deceniului viitor și de după anul 2 000 nu vor mai putea admira, la locul lor, chipurile suave ale gingașelor cariatide, strămutate acum la muzeul de pe Acropole. Provizoriu, arată doamna Tufano, ele vor sta acolo, dar, apoi, în funcție de dispariția poluării și a celorlalți factori distructivi, vor fi redată Erechteinului, sub lumină naturală. Cînd? Cum? E sceptică și dînsa, cu toată pasiunea pusă în ceea ce întreprinde. Sceptică, în acest caz izolat, dar încredzătoare în viitorul monumentelor înălțate acum 2500 de ani, ca simbol peren al unei culturi și al unei civilizații.

I. Madoșa

Mohendjo-Daro: cinci mii de ani de istorie

Valea Indusului este leagănul uneia dintre cele mai vechi civilizații ale lumii. Vedele — texte sacre indiene, care înainte de a fi scrise au circulat oral, cele mai vechi apărînd spre mijlocul mileniului al II-lea î.e.n. — îl descriu pe cel dintîi locuitor al subcontinentului Indo-Pakistanez ca pe niște barbari păgîni, fără de lege, vorbind o limbă ostilă și trăind în cetăți fortificate.

Începute în 1920 pe Valea Indusului, săpăturile arheologice au dat la iveală, la Harappa și Mohendjo-Daro, vestigiile unei civilizații cu un înalt nivel al artei și meșteșugului și cu un sistem bine dezvoltat de scriere pictografică, civilizație ajunsă la apogeu între 2 500 și 1 500 î.e.n., în epoca bronzului.

Civilizația văii Indusului acoperea o suprafață mai mare decît a Mesopotamiei și Egiptului, luate împreună. Orașul Mohendjo-Daro a fost construit pe o colină artificială de pămînt

O civilizație rafinată

Situat pe malul drept al Indusului, la 400 km de Karachi, Mohendjo-Daro este mai mult decît o operă de artă. Este mărturia unei civilizații rafinate a cărei dispariție rămîne un mister. Arhitectura sa este un exemplu de ordine și regularitate. Serviciile

administrative erau repartizate în zona de sus a orașului, construită pe o colină artificială, dominînd peisajul; zona rezidențială ocupa orașul de jos. În jur se grupau sate mici și atelierele meșteșugarilor.

Străzile lungi și înguste, cu excepția arterei principale, se întretaie în unghi drept, după direcția vînturilor, pentru a asigura aerisirea tuturor caselor. Blocurile astfel delimitate, dreptunghiulare

Mohenjo-Daro la apogeul său (machetă)

sau pătrate, amintesc de structura unei table de șah. Sectorul de sud își păstrează încă structura sa primitivă de labirint, cu ziduri înalte de pînă la 2 metri.

Casele aveau cel puțin cîte două etaje și, în general, metodele de construcție erau foarte perfecționate. Într-o regiune de cîmpie unde piatra de construcție lipsea, oamenii fabricau cărămizi din nămolul riurilor, pe care apoi le ardeau în cuptoare. Cărămizile, de mărime standard, erau îmbinate și fixate cu mortar. Străzile erau pavate cu macadam din fragmente mărunte de argilă și pămînt ars; lemnul era rezervat grinzilor sau implantat în treptele termelor pentru a le face mai puțin alunecoase.

Civilizația Indusului acordă o mare importanță infrastructurilor publice. Rețeaua de canalizări care aprovizionă orașul cu apă și sistemul subteran de drenaj al apelor folosite sînt pe cît de ingenioase, pe atît de complexe. Apa din conducte se scurgea în puțuri situate în interiorul fiecărei case, apoi în puțurile de evacuare de pe străzi.

„Termele” sînt o instalație impozantă cu numeroase intrări. „Baia cea mare”, care se păstrează încă, este construită din cărămidă și ghips și măsoară 12 metri pe 7. Se pare că ea servea drept loc de adunare, dar, fără îndoială, și pentru ritualuri religioase.

„Hambarul”, o platformă cu coloane și ranforturi de lemn, juca un rol important în calitatea sa de tezaur public și siloz. „Sala celor douăzeci de coloane”, de unde se zăresc temeliile edificiului, era un fel de tribunal.

Alături de aceste clădiri publice situate în partea de sus a orașului, casele prezintă o structură interioară care-i intrigă pe arhitecți. Pereți groși, construiți, uneori, din două rînduri de cărămizi, acoperișuri plate, puțuri in-

terioare, mai multe încăperi (vestibuluri, sală de primire, culoare, scări, sală de baie) – toate casele dispun de aceleași amenajări și sînt de dimensiuni identice, ceea ce dovedește existența unei societăți mai curînd egalitară, în care nu se marca diferența dintre bogați și săraci, dintre dregători și guvernați.

Arhitecții văd în Mohenjo-Daro o societate modernă, judecînd după urbanismul ei, care reflectă o organizare socială avansată și dorința de a găsi soluții raționale problemelor umane. Vestigiile descoperite, grupate în mare parte la muzeul din Mohenjo-Daro, arată că era vorba de o societate esențialmente agricolă, care practica, însă, și creșterea animalelor.

Indienii lucrau ceramica – simplă sau pictată – cu motive geometrice sau animale, păsări, figuri umane stilizate. Artă figurativă este cel mai bine ilustrată în sigiliile de steatit descoperite, cu reprezentări de animale și creaturi mitologice. Unele dintre acestea oferă chei pentru descifrarea unor credințe religioase ale populației.

Artă plastică era tot atît de dezvoltată. Mici statuete de bronz înfățișează dansatoare cu trăsături negroidale care-și ondulează corpul subțire, modelat cu rafinament.

O serie întreagă de produse ale ceramicii indiene (vase, statuete, păpuși, obiecte de cult) au fost date la iveală pe teritoriile vechii Persii și ale Mesopotamiei. În același timp, prezența unor obiecte fabricate din materiale necunoscute în Valea Indusului și provenind din țări vecine duc la ideea că Mohenjo-Daro a fost un mare centru comercial, cu o economie prosperă.

În ciuda acestor descoperiri, originea civilizației din Valea Indusului rămîne o enigmă. Se presupune că locuitorii „Cetății morților” aparțineau unor rase

Bustul unui nobil sau al unui rege-preot; relieful (de forma unei frunze de trifoi), de pe tunică, indică atributul autorității

Populațiile văii Indusului aveau un sistem dezvoltat de scriere pictografică, nedescifrat încă

diferite, dar dispariția sa misterioasă, în jurul anului 1200 î.e.n., îi intrigă pe specialiști. Se avansează tot felul de ipoteze: o schimbare de climă, mari inundații, masacrul populației de către invadatorii arieni, fără ca vreuna din explicații să fie susținută de probe de necombătut. Inscricțiunile de pe tăblițele de argilă și bronz, nedescifrate încă, trînează progresul cercetărilor arheologice.

Cetatea milenară de la Mohenjo-Daro riscă acum să moară încă o dată, îngropîndu-și definitiv secretele. Apa, vîntul, sărurile minerale îi dezintegrează treptat structurile.

În numele atîtor ani de eforturi depuse de arheologi pentru a aduce la lumină aceste vestigii, în numele responsabilității față de istorie, salvarea orașului rămîne un imperativ istoric și artistic, o obligație morală a comunității internaționale; în acest sens se îndreaptă eforturile întreprinse de UNESCO.

Olinda

În martie 1983, lista patrimoniului cultural și natural al omenirii, întocmită sub auspiciile UNESCO, s-a îmbogățit cu încă un nume: Olinda – oraș situat în nord-estul Braziliei, într-un decor natural somptuos. Dintre toate orașele construite înainte de 1550, în perioada căpitaniilor ereditare, Olinda singur își păstrează planul urbanistic original, din secolul al XVI-lea.

Deși situat la 5 km de istmul Recifelor, Olinda nu a fost niciodată un port. A reprezentat centrul culturii trestiei de zahăr pînă în secolul al XVII-lea, dată la care zahărul din Antile l-a înlocuit pe cel din nord-estul Braziliei, fiind mai ieftin. Orașul a avut de suferit de pe urma invaziei olandezilor, care l-au incendiat în 1631, distrugînd, astfel, o parte din patrimoniul său istoric. După recucerirea lui, în 1650, el a fost reconstruit după planul inițial. Așa se explică faptul că multe edificii datează din secolul al XVII-lea.

Olinda are o structură medievală, vizibilă mai ales în partea de sus a orașului care se întinde pe colinele de la marginea mării. Ansamblul cuprinde vreo 500 de case răspîndite pe o suprafață de circa 10 km², construite aproape toate în aceeași perioadă. Arhitectura este integrată într-o luxu-

riantă masă vegetală, care umple piețele și grădinile din spatele locuințelor. Edificiile și vegetația formează un ansamblu unitar avînd ca fundal spectaculos marea.

Acest parc tropical împodobit cu monumente în stilul sfîrșitului de Renaștere, cu ornamente baroce adăugate ulterior, ridică o mare problemă a conservării.

Datorită ploilor, subsolul calcaros al colinelor a devenit instabil. S-au format cavități subterane săpate de apă care au generat îngrijorătoare diferențe de nivel ale terenului.

După ce soluția impermeabilizării întregii suprafețe a orașului a fost abandonată, căci vegetația este indisolubilă peisajului Olindei, un alt proiect prinde acum contur: construirea unor piloni de beton fixați în sol prin fisuri. Aceștia vor forma o armătură de grinzi subțiri, care va consolida clădirile. Așadar, un oraș pe piloni, ca așezările lacustre, dar pe pămînt ferm. O acțiune întreprinsă, ca numeroase altele, pentru a proteja monumentele și locurile care, prin importanța și valoarea lor simbolică, aparțin patrimoniului întregii omeniri.

Mirela Șetraru

Vedere aeriană a străzilor Bernardo V. de Melo și 13 de Mayo, care escaladează colina

MISIUNI CONTRA ABWEHR

„Această povestire relatează cum, din întâmplare, am făcut parte, în cursul unei perioade fertile în evenimente excepționale, din legenda echipă a Serviciului francez de informații” — explică, în prima frază a prefeței, Gilbert-Guillaume.

„Biroul 2”, „Serviciile Speciale”... Formule utilizate adesea de romanele de ficțiune. Gilbert-Guillaume pune lucrurile la punct. E vorba — ne precizează el — de Serviciile de Informații Militare franceze și de Contraspionaj. Autorul a lucrat sub ordinele celor mai prestigioși șefi ai informațiilor franceze. Specializat în manipularea agenților de infiltrare (agenți dubli), Guillaume îl face pe cititor să descopere, pas cu pas, acest misterios serviciu. „Toate faptele din carte sînt autentice, atestate de o vastă documentare, din care citeva fotocopii figurează pe copertă — ne avertizează autorul. Personajele citate au existat sau există încă. Nici un detaliu n-a fost forțat. Cronologia evenimentelor a fost respectată, ca și locurile geografice ale acțiunii. O rezervă totuși. Cu acordul unora din cei la care mă refer, le-am păstrat adevărata identitate. Pentru ceilalți, anonimatul era mai mult decît necesar. Între aceștia — înalți funcționari, ofițeri activi încă, străini ce s-ar putea teme de represalii, agenți încă disponibili”. Numele reale sînt, de aceea, redată cu caractere normale, cele false sau pseudonimele — cu cursive. „Anumite întâmplări — subliniază Gilbert-Guillaume — vor dovedi că realitatea depășește adesea ficțiunea, că adevărul este, uneori, incredibil și incredibilul adevărat”.

În ce ne privește, ne-am permis să aducem unele completări, să rezumăm, din motive de spațiu, unele capitole (intervenițiile noastre sînt culese cu al-dine) și să apelăm, totodată, la volumul lui Paul Paillote, șeful direct al lui Guillaume, apărut la Paris, în editura Robert Laffont, și intitulat „Servicii speciale”, din care revista „Lumea” a publicat unele extrase, în numerele 12—25 din 1976.

* Gilbert-Guillaume: „Mes missions face à l'Abwehr”,
Contre-espionnage, 1938-1945, Ed. Plon

FABRICA DE SPIONI

Nicky Rebrock

Calul meu a trecut linia de sosire cu două lungimi avans. Nu mizasem mult, jocul nu e o chestiune de bani, ci de suflet. Ești sau nu ești jucător. În ce mă privește, ceea ce, mai ales, nu aveam era tocmai sufletul. În consecință, deși jucător, banii mă interesau. Vecinul meu, *Rebrock*, care știa acest lucru, căci

i-l explicasem, avea, ca întotdeauna, o dispoziție egală. Pierde sau câștigă, dispoziția îi este aceeași. În timp ce, cu un rapid calcul mental, evaluam suma pe care o câștigase, mi-a mulțumit cu o palmă amicală pe umăr:

— Felicitări... De unde știi?

Eram incapabil s-o spun. De altfel, dacă-mi amintesc, nici nu i-am spus. Fără îndoială, datorită mie și importanței sale mize, va scoate din această cursă un beneficiu considerabil...

M-a luat, apoi, de braț și m-a condus spre automobilul său. Șoferul ne-a deschis portiera și *Rebrock* m-a invitat să urc.

— Dragă prietene, exclamă el, rînd „r”-ul cu un accent greu de definit, ești, astă-seară, oaspetele meu.

Era un elegant mod de a-mi mulțumi pentru flegelul meu. Am acceptat, neavînd altceva de făcut, și

considerînd că era de datoria mea să accept. M-a lăsat în oraș, după ce mi-a dat înlînire la „Fouquet's”, pe Champs-Élysées. La vremea aceea — un local extrem de select. Războiul și perioada de după război au devalorizat totul.

Eram în primăvara lui 1939. Îl înlînisem pe *Rebrock* la Longchamp, unde veneam regulat să-mi satisfac pasiunea pentru cursele de cai. Una din pasiunile mele. Profesia de misit, faptul că eram celibatar îmi permiteau aceste libertăți de a-mi umple vremea.

Îl remarcasem de la început pe acest individ corpolent, puțin flasc și totuși agil, cu fața grasă, cu privirea limpede, șireată. Era și el un obișnuit al curselor și părea că mi-a băgat în seamă prezența. Întîmplarea unui câștig sau pierderi comune, nu-mi mai amintesc exact, ne-a apropiat. Îi admiram siguranța. Îi învidiam inepuizabilele resurse financiare de care părea să dispună, costumele sale din stofă englezească, cu croiala ireproșabilă, cămășile elegante... Jovial, cumsecade, juca mult, scoțînd fără complexe din buzunare teancuri de băni, ca și cînd aceștia se nășteau acolo, spontan.

La ora fixată, mă aflu la o masă, alături de prietenul meu, înconjurat de trei sau patru persoane, cunoscuți de-al lui, cărora m-a prezentat drept autorul câștigului lui din ziua aceea.

— Spune-mi Nicky, mi-a zis el la ieșire, salutată de personalul restaurantului, ce părea să-l cunoască bine. Bacșișurile sale meritau, de altfel, o asemenea solitudine. M-a dus apoi la „Tour d'Argent”, pe care-l știam după... reputație. Și aici, nababul meu e obiectul atențiilor personalului. Una din cele mai bune mese îi fusese rezervată. Contemplu cu satisfacție Notre-Dame, într-o stare de spirit ca aceea a lui Quasimodo, în timp ce, în jurul nostru, zumzăie lingușeliile. Destul de plăcut.

În momentul în care paharele încep să se golească din ce în ce mai lent, și cînd e așteptată cafeaua sau este aleasă havana, însoțitorul meu începe să-și deschidă sufletul.

Lucrează „în afaceri”. Poziție incertă. Ceea ce vrea să însemne totul. De origine letonă, nu-mi spune că este posesorul unui pașaport francez. De fapt, aceasta nu e treaba lui *Henri Bachelet*. Căci, acesta este numele sub care m-am prezentat lui *Rebrock*: *Henri Bachelet*... În ce mă privește, locuiesc într-o garsonieră confortabilă pe Rue de Berne nr. 19, în Paris, aproape de gara Saint Lazare. Misit... Sînt relativ liber... Firește, necăsătorit... Nimic mai banal. O existență asemănătoare cu aceea a milioane de francezi din pătura mijlocie... Răspundeam, astfel, confidențelor sale, dîndu-i o imagine fugară asupra a ceea ce eram eu.

Rebrock, afabil, prevenitor, se interesează de activitățile mele, de altfel fără relief... Vorbim despre familiile noastre. În ce mă privește, lucrurile sînt simple, n-am familie... Despre familie și, desigur, despre cai, pasiunea lui dominantă.

Rebrock se distrează de minune. Începem astfel să ne cunoaștem mai bine. E poate miezul nopții cînd plecăm de la „Tour d'Argent”. Aerul proaspăt îmi face bine.

— La „Monseigneur”, ordonă Nicky șoferului de taxi, după ce încearcă trei sau patru cabarete.

Mergem la „Monseigneur”. Pentru mine — o seară extraordinară. Sîntem făcuți să ne înțelegem.

Rebrock e cel care dă semnalul plecării. Cine a decis să plecăm împreună? Detaliul e fără im-

portanță. Am reușit să-l fac să înțeleagă pe noul și încîntătorul meu prieten că resursele mele de moment nu-mi permiteau să accept o vizită la „Monseigneur”. Nicky, cu o mimică liniștitoare, mă eliberează de frămîntări. Coboară la Grand Hotel, aproape de Operă. Ia o cheie, îmi dă și mie o cheie. Cu cît hotelul e mai select, cu atît mai puține probleme... Puterea banului... N-o să vezi niciodată o pereche tristă, cu hainele lustruite de purtat, pe culoarele de la Ritz...

— Ai dormit bine?

Zăpăcit, ridic receptorul. Adormisem. La telefon e *Rebrock*. Mă trezesc de-a binelea. E aproape ora 12 și Nicolas, prenumele al cărui diminutiv e Nicky, îmi dă înlînire la bar. Cer, fără pudoare, cele necesare pentru bărbierit. Nimeni nu se miră. Chestiune de bani.

Ne înlînim la bar. *Rebrock* mă privește puțin ironic. O ironie amicală. Îi răspund la fel. O asemenea noapte îi leagă pe bărbați.

La un moment dat, îmi lansează în franceza lui aproximativă:

— Henri... Am o enormă simpatie pentru dumneata.

Mi-a dovedit-o.

— Și eu, domnule *Rebrock*.

Mă corectează:

— Nu, Nicky. Nu eu prietenul tău?

Bineînțeles, sînt prietenul lui.

— Mulțumit de munca ta? — mă întreabă.

Trebuie să-i răspund: +

— Îmi câștig existența, n-am în buzunar ouă de aur, fac economii... Dacă n-ar fi micile noastre obiceiuri...

— Cît câștigi? — mă întreabă brutal.

E un procedeu puțin folosit la francezi. Rămîn descumpănit, apoi îi spun cifra. Dă din cap.

— E puțin... Băiat inteligent, tînăr, solid, poți mai mult...

Mă privește.

— Henri, lucrezi cu mine?

N-am timp să fiu surprins. Mă bate pe umăr... Am auzit de doi sau trei oameni a căror existență s-a schimbat tot așa, din întîmplare. Întîmplarea unei curse de cai sau a unui drink... De ce nu eu?

— Păstrează-ți slujba actuală, îmi spune Nicky, în cursul săptămîinii vei reflecta. Plec pentru cîteva zile. Telefonează-mi sîmbătă, aici, începînd cu ora șase... Da?

De acord. Îmi strînge mina. O caldă strîngere de mină. Mă ia prietenește de umeri și mă însoțește în hăil.

Portarul îmi face o plecăciune pînă la pămînt.

Treizeci și cinci de ani nu mai este vîrsta primei tinereți. Mă întreb despre natura posibilă a activităților acestui mecen.

Trafic?... Devize?... Aur?

Luni, marți... cîteva contracte ratate. Întîlnirea cu facturile croitorului meu... Mă gîndesc la oferta lui *Rebrock*. Trebuie să văd, în orice reușită, afaceri dubioase? Afaceri ilegale?...

Vineri, am o pașă de cauciuc. Sînt obligat să merg la mecanic. Îmi număr banii din contul bancar, așteptînd sîmbătă...

Aș putea încerca... Dacă treaba nu-mi place, mă voi desprinde, după ce-mi voi fi pus la punct situația financiară.

Sînt acum vîndut.

Cîte luni?... Nu mai știu... Cîteva luni s-au scurs din acea noapte.

Să mă desprind?... Ușor de spus. Imposibil de făcut. Bani împrumutați nu se înapoiază așa ușor.

Rebrock, cel care poartă acest nume, agent de recrutare al serviciilor germane, a descoperit un colaborator prețios.

M-am gândit vreun moment că îmi trădez patria? Uneori, după o seară prelungită, nu mă simt la largul meu. Dar unde începe și unde se oprește trădarea? Trădez ce și pe cine? N-am Codul penal sub braț.

Am, în schimb, o mașină, datoriile au dispărut... Și pot și eu reține o masă la „Tour d'Argent”.

— Henri, îmi spune într-o seară patronul meu, ești un om inteligent și abil. Te-am propus ca șef de rețea. Ești bine pregătit pentru asta... Îți vei recruta singur echipa.

Nicky nu se mai jenează. Acum, sînt de cealaltă parte a baricadei. Nici nu se gîndește că, în adîncul sufletului meu, pot avea remușcări. Are dreptate.

Am căpătat o nouă pasiune: puterea. Am urcat rapid eșaloanele Informațiilor... Știu, serviciile de securitate a teritoriului numesc asta spionaj. Sînt capabil să simulez, să-mi întîlnesc adversarii în materie și să-i manipulez... Sînt un agent al Abwehr-ului¹. Știu cine este și lucrez pentru el, spre marea lui satisfacție. Acum, sub ordinele directe ale unui comandant din Abwehr, primesc misiunea de a crea, la rîndul meu, o rețea... M-am achitat bine de misiune. L-am depășit pe Nicky. El e la Genova, conduce o echipă de falsificatori de pașapoarte, permise de conducere, acte de tot felul... Nicky — îmi amintesc de mizele sale la curse — rămîne prietenul meu.

Sîntem în pragul cataclismului. Zile de tenebre au invadat Europa. Politica Franței și a aliaților ei este incoerentă. Fără Nicky, aș fi renunțat. Reușește să mă convingă: Germania lucrează pentru Europa.

De la Genova, revine în Franța, însărcinat cu o importantă misiune... Polonia este zdrobită și, la noi, războiul începe. Misiunea... Mai întîi, trebuie să închiriez o vilă între Bordeaux și La Rochelle, aproape de Ocean. Ea va servi la instalarea unui post emițător în legătură cu submarinele germane ce operează între Portugalia și Canalul Mîneci... La Châtellillon, citeva săptămîni mai tîrziu, domnul serios pe care-l reprezintă tratează cu o bătrînă doamnă, nu mai puțin serioasă. Chiria e scump plătită. Discreția este totală.

Revin la Paris, pentru a doua parte a misiunii. În capitală, saci de nisip se ridică în jurul monumentelor. Place de la Concorde e tristă, insolită, apăsătoare. Nici un avion nu va viola cerul de la Sacre-Coeur... Linia Maginot rezistă, și Franța e liniștită. Flecărește și doarme calm, la umbra celor 108 divizii ale sale și a celor cinci milioane de oameni mobilizați...

¹ Serviciu de informații militare german, condus în 1939 de amiralul Canaris, care preluase conducerea la 1 ianuarie 1935, urmîndu-i căpitanului de vas Patzig. Dintr-un simplu organism de apărare (destinat ca atare, cel puțin oficial), serviciul de informații german urma să devină, ca și alte organisme de stat, un instrument activ al noii politici hitleriste. Instalată într-un post-cheie, între o armată pe cale de a se reface, dar căreia îi respectă vechile tradiții, și un regim politic nou, căruia îi apreciază eficacitatea și îl aprobă obiectivele, Canaris demonstrează, în citeva luni, capacitatea sa de organizare, transformînd Abwehr-ul într-un instrument dinamic. Are la dispoziție toate mijloacele și „noua ordine” obligă pe fiecare german să-i sprijine activitatea. Canaris se instalează cu serviciile sale la Berlin, în Tirtzipufer, într-o clădire cu cinci etaje.

Afacerile continuă... Gădesc interlocutori. Bărbați decorați care nu se întreabă de unde am bani... Dispun de sume nelimitate. Te poți amuza la Paris... Te distrezi...

Pentru un post de legătură, de placă turnantă a agenților Abwehr-ului, pe care primisem misiunea să-l instalez, am o idee magnifică. Vom monta un cabaret-dancing: „Badinage”, pe Rue Balzac nr. 1. Cine-și amintește de „Badinage”? Bărbații și femeile din generația mea și din generația de război... Bani curgeau la Paris. Profitorii de război nu erau, toți, spioni. Cu atît mai bine. De ce să mă frîmint? „Badinage” va face plinul...

De la Berlin, 9-5-1940.

Decizia Führer-ului, comandant suprem:

Ziua A: 10 mai

Ora Z: 0 535

Cuvintele convenționale „Dantzig” sau „Augsburg” vor fi date diverselor formații la 9 mai, înainte de orele 21,30.

Este textul ordinului pornit de la marea cartier general al lui Hitler. Cataclismul se dezlănțuie. Olanda este strivită. Strigătul său de ajutor e zadarnic. Aviația franceză și engleză nu apare pe cerul Olandei.

Invincibilul canal Albert este sărit ca un pîrlaș la frontiera cu Belgia. Trupele aeroportate germane au aterizat în spatele lui. Hitler, fostul caporal, a conceput atacul aerian de la fortul Eben Emack. Într-un sfert de oră, armatele sînt distruse...

La Paris, Reynaud și generalissimul Gamelin care, în ajun, se sfîrseau cu vorbe, își adresează mesaje de încurajare. Trupele franceze intră în Belgia, în zori, pentru manevra „Ayle”, cea de care execuții se te-meau cel mai mult. La spîrtura de la Sedan, Huntziger a plasat, cu binecuvîntarea G.Q.G.², două divizii eteroclitice, prost înarmate, prost antrenate, de serie „B”, a căror stare de spirit nu e deloc mai bună decît a clienților de la „Badinage”. În schimb, în spatele liniei Maginot, supravegheată de patru soldați germani mai mult sau mai puțin tunși, este masată cea mai mare parte a tancurilor și puterii noastre blindate...

Olanda, Belgia au capitulat. Panzerule germane se înghesuie pe Somme... Parisul va fi invadat, cucerit, luat. Înspăimîntătoare derută, în care onoarea e salvată de citeva regimente... Despre cei care fug spre Pirine, despre cei care mor la fața locului sau au fost lăsați, crezîndu-se că sînt morți, despre combatanți se va vorbi puțin. Eroi răniți vor fi confundați cu miile de soldați și ofițeri ce au ridicat brațele pentru a se preda. Pe scurt... harababură, lașități, primari fugînd, generali ajungînd la Paris fără diviziile lor, turme de unități „sătule pînă-n git”. Atitudinea lașilor va fi uitată... dacă sînt bogați... De ce să-mi fac eu probleme... Văd toate astea, nu sînt vinovat de ele.

Nemaipomenit, de necrezut, este chiar momentul ales de patronul meu, comandantul german, șeful de post al Abwehr-ului, să vină în capitală pentru a-mi inspecta rețeaua.

Rebrock îmi anunță știrea și viitoarea sa sosire. Va avea un pașaport grec. Altfel spus, vine să culeagă fructele victoriei sale.

La Sedan, Oberleutnant Von Courbière a trecut în forță Meuse, în fruntea primei companii a regimentului „Grossdeutschland”.

Și eu aș fi putut fi de partea cealaltă... Totul e o chestiune de oportunitate... Pentru ultima oară, tremur... Ce să fac? Să mărturisesc totul și să-l predau pe comandantul german, deîndată ce sosește, autorităților franceze, atîtea cite au mai rămas, precum și pe Nicky și întreaga rețea?... La ce ar servi? Și ce-aș

² G.Q.G. — Marele Cartier General.

ciștiga? Să las să treacă timpul..., căci victoria germană este sigură și eu sint sigur de impunitate... Îl voi primi pe comandant... Îl aștept. Pregătesc, la „Badinage”; reuniunea colaboratorilor mei. Patronul va fi satisfăcut. În fond, el mă plătește. Și trebuie să vadă că n-a aruncat banii.

Banii n-au fost aruncați, de altfel, căci meseria mi-am făcut-o bine; acest lucru nu-l pot ascunde, sint adică un bun spion.

Folosind metoda „Nicky” sau o multitudine de alte metode, Abwehr-ul își întinde mina asupra Franței, precedind Panzerule sale. Lenta și surda muncă de subminare, de-a lungul acitor ani, n-a fost inutilă. Oamenii ca Bachelet, francezi deveniți auxiliari prețioase, Abwehr-ul are destui... Sint stăpîni pe situație.

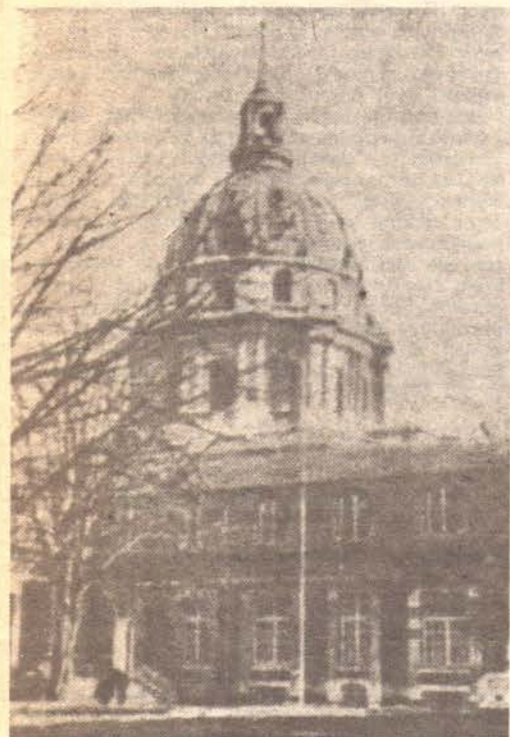
Dar, raționez ca un spion perfect... E reușita unei cariere. Dar nu aceea pe care șeful lui Nicky Rebrock își imaginează că a sădit-o în mine.

Sint stăpîni pe situație... Adesea... Dar nu chiar întotdeauna. Proba sint eu...

În Franța, aici, în rîndurile S.R.³ și C.E.⁴ există oameni capabili să-l facă pe un șef al Abwehr-ului să eșueze... Vom ști curînd dacă-l putem face „mat”.

3 S.R. - Serviciu de Informații.

4 C.E. - Contraspionaj.

Paris. Pe Avenue de Tourville, la nr. 2 bis, în vecinătatea Domului Invalizilor, se afla direcția serviciilor secrete militare. În prim plan, intrarea în adăpostul betonat

Vom ști curînd, căci contraspionajul și informațiile franceze sint în acțiune.

Pentru șefii mei din C. E. francez eram „Gilbert”, pseudonimul pe care mi l-au ales. N-aveam păr de foc și ochi de jeratic, nu eram nici prinț, nici un domn cu mușchi, și nici om-orchestra, ci cucerisem încrederea agentului dublu german și a șefilor săi și... iată-mă, montînd, singur, o rețea.

Eram mărturia vie a existenței acestor „servicii speciale” ale acestor „agenți secreți” francezi. Nu ajutat de creiere electronice și de multiple „gadget”-uri, ci de o solidă echipă, instalată în modestul și discretul local de pe „Avenue de Tourville, nr. 2 bis”.

Avenue de Tourville, nr. 2 bis

La „2 bis”, departe de Biroul 2, de statul Major al Armatei și neavînd cu el decît contacte prin intermediari, ofițeri și subofițeri de la S.R. și C.E. puteau rivaliza cu eroii romanilor de spionaj. O mare diferență totuși: nu se vorbea despre ei. În asta consta primul lor succes.

La „post”, în strălățate sau la frontiere, „agenți de infiltrare” sau „ofițeri de legătură” erau zilnic la datorie, ca niște umili funcționari. Doar că, uneori, dispariția, în împrejurări necunoscute, dar sigur tragice, a unuia dintre noi dădea, prin moartea sa, vieții noastre parfumul de aventură ce ar fi putut să-i lipsească.

Eram o realitate, și serviciile germane nu puteau pretinde ca sint stăpîni noștri. Un mare număr de rețele ale Abwehr-ului activa pe teritoriul francez, multe necunoscute de noi. Cîteva le-am descoperit, în altele am pătruns. Datorită acțiunii noastre în cazul Rebrock, reușisem să creem, noi înșine, o rețea, cu toate piesele. Era suprema artă. După ce mi l-am apropiat delicat, reușisem să fiu angajat de Nick Rebrock, eu, Victor Guillaume, ofițer de la serviciul din „2 bis”, transformat în reprezentantul comercial „Bachelet”.

Rebrock, el însuși manipulat de un ofițer german din Abwehr și lucrînd ca „agent dublu” la noi, fusese însărcinat să monteze o rețea germană în Franța.

Fără a-i dezvălui planurile noastre, „ofițerul său de legătură” francez a decis să i-l scoată în cale pe cel care reprezenta, în aparență, calitățile ce-i erau necesare lui Rebrock.

În cele mai bune tradiții ale romanului polișt, m-am integrat personajului, astfel încît în fața lui Rebrock, în fața maiorului de la Abwehr, simțeam, gîndeam ca un spion... Dificilă frontieră, incertă limită. A te simți perfect în pielea de spion, cu conștiință și spirit, brășat la „centrală” — nu era cel mai mic succes al rezultatului instrucției noastre.

Și totuși, la epoca aceea, această instrucție nu era chiar un „dril” feroce pe care-l vor cunoaște mai tîrziu agenții francezi și cei străini din blocul occidental. Totul era finețe. Învățam în contact cu predecesorii noștri sau poate din rutină. Bagajul nostru, esențial era format de un obicel, de o a doua natură creată în noi. N-am urmat stagii la James Bond... Aceste școli au văzut lumina zilei mai tîrziu, cînd informațiile și, mai ales, acțiunea au devenit veritabile arme strategice. Nu eram trăgători de elită... Nu știam să conducem locomotive și nici să ucidem un om cu minile goale... În orice caz, n-am practicat niciodată acest

sport. S.R. rămânea o meserie de senior, o artă. Eram întotdeauna soldați.

Războiul, acest nou război și, mai ales, înspăimântătoarele metode ale nazizmului și Gestapo-ului urmau să deschidă timpul luptelor feroce, totale..., a lipsei de măsură, a inexplicabilului și crimei.

Și vom fi obligați să ne murdărim mâinile.

Victor Guillaume va veni în Avenue de Tourville, nr. 2 bis, după o carieră de zece ani în Africa, mai exact în Maroc, la „Chasseurs d'Afrique” (Vânătorii din Africa), și doi ani la „Regimentul 1 Dragoni”, a cărui garnizoană era la Portes de Pontoise. Aici, însă, realizează că „o pagină a fost întoarsă, trebuia găsit altceva. O altă bălăie...”⁵ Plecarea sa de la regimentul de dragoni s-a petrecut fără zgomot. Sosește la Paris, în mină cu un plic în care se afla scrisoarea de recomandare. O deschide, conform indicațiilor primite: „Decepție. În plic se mai afla un al doilea, «strict secret», impenetrabil. Citeva rânduri scrise mă anunțau să mă prezint, în ținută civilă, pe Avenue de Tourville, nr. 2 bis, a doua zi, la orele 9 dimineața”. Îl va primi colonelul Louis Rivet, șeful S.R., același care, cu trei ani în urmă, îl întâmpinase pe Paul Paillole, ce va deveni șeful direct al lui Guillaume. Louis Rivet este „un personaj de vreo cincizeci de ani, cu fața marcată, cu aspect monahal”.⁵

După o lungă discuție, în timpul căreia Rivet îi explică aspectele noii sale munci, „o muncă de răbdare, de rutină, de decizii uneori sordide, un debut dificil”, Guillaume este încredințat lui Garnier, pentru a lucra la arhive, unde ia direct contact cu „documente autentice, scrisori manuscrise, procese-verbale etc”. În fiecare zi, ia prinzul cu colegul și prietenul său Maurice Parisot. „Contactele mele s-au înmulțit cu ofițerii de legătură, acești ofițeri care îl manipulează direct pe agenții de contact cu serviciile străine. Am descoperit că, în spatele fațadei anonime de la 2 bis, războiul, faimosul război rece al informațiilor, există. Un W⁶, explică Guillaume, devine pentru mine o entitate, o fișă, o ființă misterioasă în serviciul acelei ființe malefice, ofițerul de informații, situat de partea cealaltă, și controlat de un alt ofițer, de la S. R. francez. Nu sînt încă direct amestecat... Voi fi într-o bună zi?”

Abia exprimate aceste îndoieli și, iată-l, într-o bună zi, în fața căpitanului Paillole⁷:

„Mare, athletic, cu fața severă. Ceea ce te străpung sînt ochii săi, ochi mari, luminoși, care te străpung. De o eleganță discretă, are o autoritate impresionantă. Vocea-i este fermă, gestul precis. Simți șeful. Sînt subjugat de această prestață și mă simt mic”. Un scurt dialog, și Paillole îl anunță: „Începînd de azi, sînteți afectat serviciului meu, cel de contraspionaj”. Astfel începe debutul meu în contraspionaj, sub ordinele căpitanului Paillole, specialist eminent, care va deveni marele patron al contraspionajului pînă la Eliberare. În mai 1938, era adjunctul comandantului Schlessler, unul din cei mai tineri ofițeri superiori ai armatei franceze”.

⁵ La 1 ianuarie 1935, Rivet i se pare lui Paillole „de o simplitate emoționantă; obrazul, fin și distins, este încă tînăr, în ciuda unei chelii pronunțate”

⁶ W și W₂ - agenții de infiltrare

⁷ În memoriile sale, Paillole scrie, și el, despre această întîlnire cu Guillaume: „Îzbutesc să transfer la noi, din secția Arhivelor, un excelent colaborator: Guillaume. El mă va secunda în contactele cu agenții de infiltrare din Paris și mă va ajuta în valorificarea informațiilor lor”

Colonelul Paul Paillole

În continuare, Guillaume povestește: „S-au scurs cîteva luni de la debutul meu în secția Paillole. Sînt acum familiarizat cu inițialele posturilor noastre de frontieră. B.R.E.M., C.F.L., S.C.M., B.E.N.E.⁸ nu mai au secrete pentru mine. Așa cum S.R. are ca sarcină să reconstituie ordinul de luptă al armatei inamice, contraspionajul are misiunea să-și cunoască adversarul. În secția mea, dușmanul se numește Abwehr. Datorită agenților de infiltrare, înmatriculați cu litera W, o serie de posturi sînt identificate: Wiesbaden, Stuttgart, Lindau, Munster etc. Ofițerii de legătură sînt cunoscuți sub diverse identități, adrese de contact, cutii poștale repertoriate”.

Într-o zi de noiembrie a anului 1938, căpitanul Paillole îi propune să înceapă să lucreze în afara birourilor, pe teren. „Îți trebuie acum o identitate falsă, ca pentru orice ofițer de legătură. Ce părere ai despre Gilbert?” — îl întreabă Paillole. Astfel începe cariera lui Gilbert-Guillaume, specialist în manipularea agenților de infiltrare. Cîteva capitole ale cărții relatează „cazuri” de agenți dubli, între care unele au reprezentat un eșec (precum Mireille Sebas, ce s-a dovedit că lucra pentru germani și condamnată, în 1944, la zece ani închisoare), altele — un succes. Dar să revenim la filiera Rebrock, ce constituie filonul principal al cărții lui Guillaume.

Henry Bachelet

Genova — toamna lui 1939

Numeroși refugiați din Europa centrală, evrei în marea lor majoritate, sînt concentrați în marele port italian. Întrați mai mult sau mai puțin clandestin în Italia, caută cu disperare să părăsească cît mai curînd posibil peninsula. Companiile de navigație ce servesc liniile din America de Nord și de Sud sînt solicitate, dar oamenii au nevoie de pașapoarte, vize, greu de obținut. Printre ei, personaje cu funcții importante în țara lor, alții beneficiînd de recomandări pe lingă autoritățile locale sau consulare. Ca întotdeauna în asemenea împrejurări, nu lipsesc personaje îndoielnice,

⁸ B.R.E.M.: Biroul Regional de Studii Militare
C.F.L.: Centrul de Legătură Francez
S.C.M.: Serviciul de comunicații militare
B.E.N.E.: Biroul de studii din Nord-Est

Colonelul Louis Rivet,
șeful Serviciilor Speciale
franceze între
1936—1944

traficanți de toate felurile pentru a exploata situația. Bineînțeles, îi interesează numai persoanele ce prezintă evidente semne exterioare de bogăție. Unii, prea naivi, se vor trezi într-un lagăr sau respinși, denunțați poliției italiene, după ce au vărsat aconturi substanțiale.

Paralel cu acești traficanți, alți escroci, mină în mină cu cițiva boși din sindicatul docherilor, îi înșeală pe amărâții care-și sacrifică ultimele economii pentru un loc problematic la bordul unui cargo grec, panamez sau spaniol. Cînd au șansa să părăsească portul, chinul abia începe.

Toate aceste escrocherii sînt facilitate de faptul că victimele se află, în marea lor majoritate, într-o situație nereglementară și nu pot depune plîngerii oficiale.

Paris — aceeași epocă

De două ori pe zi, un mic automobil al Serviciului de informații ridică scrisorile din cutiile noastre poștale din diverse cartiere ale capitalei și de la periferie. Beneficiem de complicitatea (concurșul, ar fi termenul cel mai nimerit) anumitor portari ai marilor imobile. Aceștia, foști jandarmi, poliști sau subofițeri la pensie, au fost recrutați discret. Experiența, discreția lor îi fac extrem de eficienți. Le dăm numele și prenumele falșilor locatari. Scrisorile sosite la aceste adrese sînt puse deoparte și înmîinate curierului nostru. La sfîrșitul turului acestui factor puțin mai special, scrisorile sînt depuse la Serviciu, unde un funcționar, care deține o listă a ofițerilor de legătură și a corespondenților lor, procedează la distribuirea acestora.

Desigur, e prevăzut și cazul în care cutia poștală ar fi obiectul unei anchete a adversarilor noștri. Portarii au instrucțiuni precise privind comportarea lor: să prelungească eventuala întrevvedere, să cîștige timp, să prevină, dacă e posibil, și, la nevoie, să-l închidă într-o cameră pe individul suspect și să-l aresteze.

În ziua aceea, printre scrisori, una adresată lui Gilbert. Este de la unul din „onorabili noștri corespondenți”⁹, al cărui pseudonim este Sydney. Mă anunță că

⁹ Honorable correspondants (H.C.) — Într-unul din capitolele anterioare, autorul explică ce sînt aceste „stranii animale”: „H.C. există, caci e în natura lucrurilor. Un mare număr de indivizi au mania misterului, «spionata». Dacă această manie se conjugă și cu oarecare seriozitate, individul poate fi folosit. Contraspionajul

sosește curînd la Paris și-mi dă numele hotelului la care va locui.

Cîteva zile mai tîrziu

Am luat contact cu Sydney. Vine de la Genova. Australian de origine italiană, căsătorit cu o italiancă, este proprietarul unui mic hotel cu vreo cincisprezece camere, situat într-un cartier din preajma portului. Mi l-a prezentat un prieten, domnul Moressani, „Mario” pentru intimi. Acesta din urmă, italian născut în Egipt, este căsătorit cu o franțuzoaică și locuiește de mulți ani în Franța. L-a cunoscut pe Sydney în cursul numeroaselor sale călătorii în Italia. Anticar, amator de tablouri, își împarte activitatea profesională și artistică între Paris și Italia.

Sydney ne-a adus pînă acum cîteva servicii și s-a arătat de un dezinteres absolut. Hotelul său este prețios pentru că primește agenți în misiune care nu sînt obligați să completeze tradiționala fișă de poliție.

În jur de 35 de ani, mic, slab, cu fața osoasă, părul rar. I se remarcă doar ochii malițioși. Are aspect mediteranean și umor britanic... Probabil datorită originii sale: mamă italiană și tată englez... Cum a reușit să obțină naționalitatea austriană e un mister pe care n-am încercat să-l descifrez, Sydney dovedindu-se puțin cooperativ în acest domeniu... După un tur de orizont asupra situației internaționale, Sydney intră în subiect:

Primise în hotelul său un refugiat polonez, de confesiune israelită, ca și el, care încerca să părăsească Italia fascistă. Încercase să găsească în port o ambarcațiune care să-l ducă cît mai departe de naști. La un moment dat, este acostat, în fața unui comisariat de poliție, de un individ care-i propune, în schimbul unei sume de bani, pașaport, viză, orice are nevoie. În cele din urmă, polonezul acceptă nu fără ezitări, și-i dă individului adresa hotelului. Informat de prietenul său, Sydney decide să-l însoțească, pentru a verifica autenticitatea propunerii. Două zile mai tîrziu, Sydney se va întîlni cu falsificatorul, care este însoțit de doi „gardes du corps”. Falsificatorul este „un individ de vreo patruzeci de ani”, „se exprimă în germană, precum și în italiană, pe care o vorbește destul de prost, reușind, însă, să se facă înțeles”. Pentru a-l testa, Sydney îi cere doar un simplu permis de rezidență temporară pentru prietenul său. Îi dă un acconto și două fotografii. Trec cîteva zile. Sydney și polonezul își pierd orice speranță. Escrocherie clasică — conchid ei. Dar, într-o bună zi, falsificatorul telefonează că permisul este gata. Cei trei își dau întîlnire. Schimbul bani-document se face fără dificultăți. Falsificatorul, bine dispus, îi invită să ciocnească un pahar într-o braserie din apropiere. Îl invită a doua zi pe Sydney la masă, prilej cu care falsificatorul îi dezvăluie identitatea. Pretinde că este leton, evreu. Trec cîteva săptămîni și cei doi se împrietesc. Rebrock Constantin, căci despre el este vorba, îi mărturisește lui Sydney că vrea să ajungă în Australia, țara ce-i convine cel mai mult. Sydney îi spune că are prieteni influenți la Melbourne și se oferă să facă tot posibilul pentru a-l ajuta. Atunci Rebrock îi revelă că, de fapt, este apatrid, născut în Germania din părinți polonezi

Îl păstrează atunci într-o stare de somnolență și îi cere, din cînd în cînd, un serviciu, a cărui divulgare n-ar compromite mare lucru. Adevărat, H.C. va fi «copt» în acest fel pentru alte acțiuni... E ajutat în afaceri, beneficiază de favoruri...

și că adevăratul său nume este Lahnorff-Nicolas. Se declară antinazist și consideră că în Europa nu se mai poate trăi, de aceea preferă îndepărtarea Australiei. Lahnorff și-a desfășurat activitatea până acum în profitul refugiaților ce încercau fie să-și reglementeze situația în Italia, fie să părăsească peninsula.

„Pentru primii, un funcționar italian îi facilita anumite operații administrative și îi furniza imprimare și pașapoarte albe pentru falsificare sau reproducere. Sigiliile erau fabricate de un specialist ungur. Un diplomat subaltern dintr-o republică din America Centrală îi rezervase câteva pașapoarte perimate care, spălate și aranjate, dădeau iluzia că sînt autentice, dar nu prezentau garanții totale, rezervîndu-le titularilor un viitor limitat... Vizele erau reproduse după model, Lahnorff dispunînd de un atelier perfecționat și de falsificatori abili și experimentați. Între aceștia, un falsificator de bani care scăpase de Interpol”.

Dar iată că, într-o bună zi, un nou client își face apariția. Dorește un pașaport elvețian. E un german în vîrstă de vreo patruzeci de ani. Nu pare interesat de viză și nici nu lasă impresia că ar vrea să emigreze. După ce obține de la Lahnorff pașaportul solicitat, revine și-l felicită: documentele s-au dovedit perfect valabile și n-au atras atenția polițiștilor și vameșilor. Neamțul îi propune lui Lahnorff să lucreze în exclusivitate pentru el. Îl va plăti regește și nu va avea decît de cîștigat. Lahnorff îi promite să reflecteze asupra propunerii. Îl bănuiește pe neamț de trafic de stupefiante, de aur sau devize, căci acesta pare interesat de pașapoarte pentru țări neutre europene, ca Belgia, Olanda sau Franța, și nu SUA sau America Latină, ca ceilalți refugiați. Lahnorff îi povestește întîmplarea lui Sydney. La sfatul lui Sydney și pentru a-l obliga pe neamț să-și dezvăluie veritabila activitate, Lahnorff îi spune că se teme de complicații în cazul în care ar fi vorba de trafic de droguri sau aur și, de aceea, nu dorește să lucreze pentru el. Reacția este imediată. Neamțul îi spune că n-are de ce se teme. Săptămîna viitoare, cînd se va întoarce din Belgia (cu pașaportul falsificat de Lahnorff) îl va convinge. Sydney, de care Lahnorff știe că depinde plecarea sa în Australia, realizează că afacerea miroase a spionaj, îi explică falsificatorului că, deocamdată, deoarece nu s-a ivit încă posibilitatea plecării în Australia, i-ar putea obține mai ușor calitatea de refugiat politic în Franța, unde va putea aștepta aprobarea pentru Australia. Dar, în acest caz, îi cere să-l țină la curent, pas cu pas, în legătură cu activitatea sa și să asculte de sfaturile sale.

Sydney nu s-a înșelat. La întoarcerea din călătorie, neamțul se dezvăluie. Obținuse, fără îndoială, acordul șefilor săi, pe care îi convinsese de eficacitatea oficinei de la Genova, veritabilă gîlnă cu ouă de aur. Era vorba de Abwehr. Emisarul, să-l botezăm Balzer, îi cere să-i rezerve toate documentele și vizele pentru Franța, Belgia, Olanda, Luxemburg și Spania, cu vize de tranzit prin Franța. La rîndul său, el va închide ochii și-i va permite lui Lahnorff să cîștige în plus, facilitînd fuga refugiaților norocoși spre țări îndepărtate. Îl asigură că nu riscă nimic. Nu va fi deranjat de autoritățile italiene, serviciile sale fiind în legătură directă cu Ovra (serviciile speciale italiene).

Dacă această povestire ar fi fost opera imaginației sau a unui scriitor de romane polițiste, tot n-ar fi

avut o filieră atît de complicată... Și cel mai incredibil era faptul că Abwehrul angaja un falsificator amator, pe deasupra și evreu, pentru a realiza acte false pentru utilitatea agenților săi... Și totuși, e adevărat și autenticitatea evenimentelor este absolută.

Oricum ar fi, lată-l pe omul nostru — angajat oficial al Serviciului de Informații al marelui Reich german ca furnizor de documente falsificate de tot felul — pe cale de a fi controlat de noi.

Sydney adăugase raportului său o fișă detaliată despre starea civilă a lui Lahnorff, precum și declarațiile acestuia în legătură cu trecutul său. O anchetă destul de lungă și consultarea diverselor fișiere și arhive centrale ne-au permis să facem parcare lumină asupra personalității falsificatorului. Era, într-adevăr, apatrid, născut la Darmstadt din părinți polonezi. Comerciant, era prezentat ca traficant notoriu și avusese câteva dificultăți cu poliția. Dar nu fusese niciodată amestecat în afaceri de spionaj, și sentimentele sale erau antinaziste.

Acest personaj trebuie, deci, manevrat cu prudență. Nu părea să fi fost teleghidat. În contextul Germaniei naziste, confesiunea sa israelită și calitatea sa de refugiat politic în Franța erau elemente favorabile unei comportări loiale, în lipsa unui patriotism greu de conceput pentru un apatrid.

Îl revăd pe Sydney înainte de plecarea sa în Italia. Un plan de lucru este minuțios pus la punct. Sydney va fi în legătură cu agentul nostru „comercial” de la consulatul din Genova. Acesta din urmă va servi ca intermediar pentru transmiterea documentelor în cele două sensuri. Vor fi transmise instrucțiuni reprezentantului nostru, care va trebui să facă necesarul pentru ca Lahnorff să obțină o viză pentru Franța.

Dorim să facem cît mai curînd cunoștință cu acest individ pentru a-l putea cîntări. El va primi directive precise pentru exploatarea acestor afaceri ce ne oferă mari perspective.

Ajuns la Genova, Sydney va obține de la Lahnorff, care deja lucrează pentru Balzer, toate documentele, ce vor fi, apoi, trimise, în fotocopii, la centrala de la Paris, prin canalul Consulatului francez. Zece zile mai tirziu, Sydney anunță sosirea lui Lahnorff. Nu Gilbert va fi cel care-l va primi, ci colegul său Petit, care, bun psiholog, l-a pus pe Lahnorff să-și povestească viața, lăsîndu-l să înțeleagă, însă, că toate evenimentele îi sînt bine cunoscute. Falsificatorul a declarat că nimeni, în afara lui Sydney, nu era la curent cu propunerile lui Balzer și, bineînțeles, nici cu apartenența acestuia la Abwehr. Un plan este pus la punct.

Lahnorff va face totul pentru a cîștiga încrederea lui Balzer și pentru a-și întări poziția. Cînd ocazia se va prezenta, îi va spune că are interese într-o afacere pariziană — legată de activitățile sale profesionale și comerciale anterioare, care-l solicită să călătorească în Franța.

Interlocutorul nostru n-a manifestat un entuziasm delirant la această propunere. A mărturisit apoi că Balzer l-a și făcut propuneri în acest sens, dar că el, Nicky, s-a făcut că nu înțelege. Se temea ca agenții lui Balzer, trimiși în Franța sub identitatea falsă stabilită de el, să nu fie areștați și, astfel, complicitatea lui de mascată, cu toate consecințele ce decurgeau de aici.

Petit a luat notă de aceste revelații tardive și l-a lăsat să creadă că ar fi fost provocate de propunerile noastre. l-a amintit cu fermitate că, începînd din clipa în care intra în contact cu Serviciul, nu trebuia să ne mai ascundă nimic, să nu omită nici cel mai mic detaliu, altfel ar fi fost bănuț și ar fi urmat să suporte rigoriile legii.

Viața și Universul

Se adună, cu fiecare an, tot mai multe dovezi care par să confirme că, în alte regiuni ale Universului, există componentele chimice ale vieții. Astronomii au identificat

mai multe dintre moleculele fundamentale din care este formată materia vie în norii de praf interstelari. Recent, s-au găsit chiar specimene de substanțe organice mai complexe. Specialiștii de la laboratorul pentru cercetarea evoluției chimice al Universității Maryland au studiat, timp de 14 ani, un meteorit pe care l-au „disecat” moleculă cu moleculă. Desigur, nu este vorba despre un meteorit banal. El a căzut în 1969 în Australia. Majoritatea meteoritelor sînt metalici sau de piatră, dar acest meteorit este un așa-numit chondrit carbonifer. El conține mai mulți compuși de carbon,

care, de obicei, sînt produși de organisme vii.

Cercetătorii au fost de-a dreptul entuziasmați cu cîțiva ani în urmă, cînd au identificat în meteoritul din Australia aminoacizi – „cărămizile” din care sînt construite proteinele. Recent, un doctor de la Universitatea Maryland a anunțat că a izolat în meteorit toate cele cinci așa-numite baze din care sînt făcute genele – agenții informației ereditare. Cele cinci baze (adenina, guanina, citozina, timina și uracilul) provin, într-adevăr, din spațiul cosmic. Pe cînd întîlnirea efectivă cu alte lumi?

Impresionat, neașteptîndu-se la un asemenea regim de duș scoțian după primirea caldă făcută la început, plouat, Nicky a protestat, spunînd că el e de bună-credință. Credea sincer că ne este mai folositor ca fabricant de acte false, decît ca agent... N-a vorbit despre propunerea lui Balzer la început, deoarece aceasta fusese doar sugerată. Nu i-a acordat importanță decît în momentul în care sugestiile noastre i-au amintit de cuvintele clientului său.

Lucrurile nu trebuiau precipitate. Nicky urma să aștepte ca Balzer să-și reînnoiască propunerea și, dacă ar fi făcut-o, să joace jocul, începînd prin a fi reticent, prin a emite temeri asupra securității sale și, argument suprem, să ceară o mare sumă de bani, în raport cu riscurile asumate.

Întîlnirea s-a terminat într-o atmosferă destinsă. Dacă Nicky ne executa cu fidelitate ordinele, putea fi sigur că va primi calitatea de refugiat politic în Franța, odată misiunea sa încheiată...

...La puțină vreme după aceea, Sydney ne-a comunicat că prezenționile noastre se realizaseră cu mult peste așteptări. Balzer își reînnoiește oferta, se dovedea foarte generos, și Nicky, urmînd instrucțiunile noastre, sfîrșise prin a accepta.

Planul s-a realizat. Nicky a cîștigat încrederea toată a reprezentantului Abwehr-ului. Agenții, înzestrați cu acte false eliberate de falsificator, trec frontierele fără probleme. Ei sînt obiectul unei supravegheri facilitate de Consulatul Franței la Genova. Identificarea lor nu pune nici o problemă, datorită fotocopiilor trimise. Cînd un agent se dovedește prea imprudent sau temerar, este arestat, dar fără a fi pusă la îndoială autenticitatea actelor sale.

În acest început de 1940, măsurile polițienești s-au întărit și călătoriile turistice nu mai sînt posibile. E nevoie de o solidă acoperire profesională sau comercială.

Balzer ar dori să creeze o rețea în Franța, și Parisul i se pare că prezintă garanții, datorită relațiilor extinse ale lui Nicky în cercurile de afaceri. Îl însărcinează să recruteze personal...

...În fața importanței misiunii lui Lahnorrff al nostru, alias Nicolas Rebrock, alias Nicky, și din nevoia de a

găsi primul agent din rețeaua sa, șeful B.R.E.P. a decis să-l scoată în cale acest viitor colaborator.

Nu era util ca Nicky să știe că recrutul său aparținea Serviciului; vom vedea, astfel, dacă adeziunea sa este absolut sinceră. De asemenea, orice eroare din partea sa față de Balzer devenea absolut imposibilă. Dublă securitate.

Astfel am devenit Henri Bachelet. Avînd a „n”-a identitate, locatar al unei confortabile garsoniere, cu o profesiune ce-mi lăsa toată libertatea, eram prezent mereu în locurile pe care le frecventa Rebrock. El însuși, dezlănțuit de acest noroc, cheltuia cu larghețe, la curse de cai, jocuri de noroc, în restaurante de lux...

Odată puse la punct condițiile recrutării mele de către Nicky, eu trebuia să-mi făuresc o mentalitate specială, trebuia să mă conving, trebuia „să devin un ticălos”.

Și astfel, la Longchamp, Nicolas Rebrock l-a întîlnit pe Henri Bachelet, misit, locuind pe Rue de Berne, nr. 19, aproape de gara Saint-Lazare și, uneori, cîștigător la curse.

Depășindu-și curînd profesorul, recrutul lui Rebrock, răspunzînd perfect dorințelor lui Balzer, s-a trezit că dispune de un buget important și o primă substanțială pentru fiecare agent recrutat... prin intermediul... Avenue de Tourville, 2 bis. Între aceștia, Moressani, prietenul meu Mario, un subofițer secretar administrativ al Serviciului, care devine comis-voiajor, locuiește la unul din „onorabili corespondenți” și va putea în permanență să justifice furnituri spre regiunile în care e obligat să meargă...

În sfîrșit, alții care, toți, ca și mine, vor fi „persoane onorabile”, cunoscute de portarul lor, avînd în aparență o activitate reală, primînd scrisori..., în sfîrșit, tot ceea ce se știe despre o flîncă normală.

În același timp, creez trei sau patru agenți, cărora le stabilesc, cu minuțiozitate, „pedigree”-ul. Corespund fizic unor persoane pe care le cunosc, fapt ce-mi va ușura descrierea lor, în cazul în care ar fi nevoie.

În cursul unei călătorii la Paris, Nicky mi-a înmînat un chestionar al lui Balzer. Nu conține nici o cerere precisă. Încă nu se cunosc posibilitățile rețelei Bachelet.

→ Efectuez o primă livrare. Am o cutie poștală la Genova și o cerneală specială. Răspunsurile sînt dovada colaborării mele. Ele îmi asigură un loc definitiv în mintea lui Balzer și, după o călătorie în Italia a lui Rebrock, primesc misiunea mea principală... Să găsesc o casă sigură pe coastă... Să creez un comerț la Paris care să permită trecerea agenților din rețeaua Balzer. Pentru Nicky și Balzer, căci nu știu încă numele șefului meu neamț... Sînt un jucător, ahtiat după bani... Sînt un ticălos.

■
În ce privește comerțul, Nicky trebuia, la început, să facă singur demersurile. Urma să le lase pe mîna lui Bachelet doar atunci cînd afacerea era pe punctul de a se încheia, naționalitatea sa străină interzicîndu-i orice tranzacții. Prin intermediul lui Petit, Bachelet știa dinainte cum evoluează încrederea pe care i-o inspira lui Balzer.

Dacă unele scrupule, cu abilitate manifestate, îl mai chinuie pe Nicky, Bachelet îl reconfortează... Germania va învinge, totul e să fii de partea cîștigătorului.

Henry Bachelet a mușcat bine, rapoartele lui Nicky dau depline asigurări lui Balzer.

UN EȘEC PENTRU ABWEHR

*Cu condiția
de a rămîne*

În timp ce puneam la punct acțiunea „Badinage”, Nicky primește o misiune. Mă părăsește pentru cîteva zile. Petit îmi dă explicațiile necesare. Rebrock pleacă în Spania să asigure legătura cu un reprezentant al Abwehr-ului la Barcelona, care se bucura de complicitatea personală a unui ofițer al armatei spaniole.

Afacerea Rebrock ia proporții considerabile. Petit și cu mine sîntem conștienți de acest lucru. Nicky a primit în Italia o mare sumă de bani, pe care o transferă la Paris prin... valiza noastră diplomatică. Petit îl înmînează conținutul unui plic, întrebîndu-l, cu naivitate, dacă vrea franci sau dolari... Oh, nu! Letonul cunoaște bine bursa neagră, prăbușirea Franței îi va permite să realizeze un sensibil beneficiu... Lăsăm lucrurile așa. Agenții buni se plătesc.

■
În ce privește localul pentru „Badinage”, Henry Bachelet, alias Gilbert,, îl va cumpăra, în timp ce Nicky, care găsise omul ideal pentru ducerea la bun sfîrșit a afacerii, se va afla în Spania. Era vorba de Roland Faurey, șofer al unui general din garnizoana Parisului, care, în afara orelor de servicii, își permisesese să gireze o afacere imobiliară și să fie patronul a două stabilimente pariziene, între care cabaretul „Madrigal”. Ancheta făcută de Petit și Bachelet va dovedi că Roland Faurey este o persoană demnă de încredere. Personalitatea sa — scrie Guillaume — nu corespundea deloc imaginii preconceptuate în legătură cu patronul unui local de noapte. Dintr-o familie de burghezi înstăriți, Faurey

Baraj anti-tanc pe linia Maginot, în 1939

avea studii superioare, era inteligent și cultivat”. Îndeplinea toate condițiile — onorabilitate, discreție, patriotism, precum și calități profesionale — pentru a duce la capăt acțiunea „Badinage”. În plus, acceptă să lucreze pentru Biroul 2. Primește însărcinarea să găsească un loc bine plasat pentru noul local. Fonduri importante sînt necesare pentru închiriere, decorarea sălii, lumini, mobile, orchestră, personal, publicitate etc. Și mai ales pentru obținerea autorizațiilor necesare pentru a deschide, în timp de război, un local de noapte.

■
Nicky a obținut viza pentru Spania. Revine la Paris, patru zile mai tîrziu, cu un vraf de informații excepționale.

Petit și-a petrecut toată ziua cu el pentru redactarea raportului ce ne confirmă toate cunoștințele pe care le posedăm în legătură cu implantarea Abwehr-ului în Spania. A fost primit de marele patron (al cărui nume îl aveam, precum și o serie de pseudonime și semnalmente).

A fost obiectul unor deosebite atenții, fapt ce confirmă încrederea de care se bucură pe lîngă patronul său de la Genova. I s-au încredințat adresele a două cutii poștale în Franța, una la Pau, cealaltă la Bordeaux. I-a fost dezvăluită o filieră pentru traversarea Pireneilor. A aflat, cu totul intîmplător, că o trecere de materiale și scrisori se efectua între bărci de pescuit franceze din Calliours și o barcă de pescuit spaniolă dintr-un mic port din apropierea frontierei. În sfîrșit,

avea să-l facă o importantă comunicare verbală lui Balzer.

Ofițerul spaniol care colaborează cu reprezentantul Abwehr-ului este căpitanul Chamorro, care e primit într-o vilă de servicii, situată la periferia Barcelonei. Un puternic post de emisie este instalat, de șase luni, într-o clădire oficială a consulatului Reich-ului.

A mai adus din călătoria sa „tras los montes”¹⁰ un mic emițător, camuflat într-un fier de călcat. Bineînțeles, însoțit de modul de folosință...

E felicitat pentru succesul misiunii sale în Spania. În caz de urgență și pentru a evita deplasările prea frecvente în Franța, care i-ar putea părea suspecte lui Balzer, Sydney va fi acela care va face indispensabilele legături.

La rîndul său, Bachelet îi dezvăluie lui Nicky ideea sa cu localul de noapte, fapt ce-l încintă pe leton. Fără a-i releva contactele cu Faurey, Bachelet îl asigură că afacerea poate demara rapid. E de ajuns pentru ca Nicky să-l informeze pe Petit de raportul pe care-l pregătește pentru Balzer. Bachelet primește fondurile necesare și îi dă câteva „informații” de ordin politic și militar, capturate de rețeaua „sa”. Îi va spune lui Balzer că Bachelet este cel ce se ocupă efectiv de cabaret, precum și de vilă de pe coastă. Să nu uite să ceară noi fonduri, necesare pentru cabaret — îi recomandă Petit.

Nicky pleacă, deci, la Genova, iar noi avem știri despre el prin Sydney, via consulat. Balzer îl ridică în slăvi pe remarcabilul său colaborator, de care nu se mai poate dispensa. Omologul său din Barcelona, i-a adus cele mai mari elogii și îi cere să continue să-l însărcineze cu diverse misiuni. Mai mult, reprezentantul Abwehr-ului în Spania încearcă să i-l „sufle” pe Nicky lui Balzer...

Faurey a fost mutat la Statul Major al Armatei — Biroul 5. Poate să se consacre acum proiectului nostru. Ne vedem des, ne apreciem și am devenit mai mult decât simpli colaboratori provizorii. A descoperit o sală liberă, nu foarte mare, dar admirabil de bine plasată, în plin centru, la câțiva metri de Champs-Élysée: rue Balzac nr. 1.

De-abia acum încep grijile. Mici griji de patron de „bistro”. Cele mai mari țin de securitate. Această sală n-are leșire de incendiu și nici posibilitatea de a crea una. Datorită prietenului meu Gianvitti, de la Secția de informații generale a Prefecturii de poliție, este găsită o soluție, dar se impun măsuri de protecție costisitoare contra incendiului. Germania plătește.

Odată încheiat contractul de închiriere, Faurey își exercită autoritatea, competența, gustul, pe lângă decoratori, electricieni, zugravi. Încet, încet, această sală rectangulară, denivelată, cu o extremitate puțin mai ridicată, capătă un aspect elegant, seducător. Petit și cu mine urmărim cu interes evoluția lucrărilor și intervenim ori de câte ori se iesește vreo problemă administrativă. Un mic birou situat la etajul I ne servește ca discret loc de întâlnire.

Bachelet, prin curier codificat, îl informează pe Nicky, pentru Balzer, de avansarea lucrărilor. Într-o recentă scrisoare, acesta din urmă insistă ca eu să mă ocup de închirierea vilei de pe coasta atlantică.

După ce pun lucrurile la punct cu prietenul meu Petit, îl las să-și continue diversele sale contacte. În buzunar cu actele mele pe numele Bachelet, plec la Bordeaux. (...)

A doua zi, îmi continui călătoria. După ce vizitez numeroase vile la Fouras, Angoulins și fac o incursiune în insula Ré, revin la Châtelailon, unde remarcasem o vilă convenabilă. După o vizită minuțioasă a proprietății, însoțit de un reprezentant al agenției de închiriere, acesta îmi dă adresa proprietății, din La Rochelle. Telefon, stabilesc întâlnirea. E o doamnă în vîrstă, văduva unui armator. Discut, de formă, prețul pentru închirierea pe trei luni și tratez. Las posibilitatea unei înnoiri a închirierii, cu un preaviz de o lună.

Această vilă de un etaj, cu șase camere, are un hambar ce ar putea fi foarte util. Ea se găsește la patru kilometri de mare și e izolată de un parc înconjurat cu un zid mărginit de arbori, ceea ce împiedică orice vizibilitate spre interior. Are un garaj. Se află la liziera paduricii și departe de orice șosea.

Revin la Paris, satisfăcut de rezultatele călătoriei mele. Redactez raportul oficial, pentru serviciul meu, și-l informez pe Balzer despre această închiriere, făcîndu-i și o schiță.

Bachelet nu mai e un mit. În câteva luni, am devenit un personaj bine plasat. Garsonieră, reședință secundară și coproprietar al unui cabaret parizian. Serviciul de Informații îți oferă orice, cu o condiție: ...să rămii!

Chriticos

De la 10 mai, armatele germane se năpustesc asupra Olandei, Belgiei și Franței. Trei zile au fost suficiente pentru a ne pierde toate iluziile.

Cum stăm cu „afacerea-cabaret”? Toate dificultățile au fost depășite. Personalul recrutat, o orchestră angajată. Faurey i-a găsit localul nostru de noapte un nume potrivit, acceptat imediat de toți: „Badinage.” Cînd știm că acesta este finanțat de Abwehr, că locul va servi spionilor Reich-ului, definiția din Larousse — „verbul badiner: a glumi cu voie bună, a nu lua lucrurile în serios” — nu e deloc lipsită de picanerie.

Totul este, deci, gata și, prin curier codificat, Bachelet îl informează pe Nicky. Incredibilul se produce. La întoarcerea curierului, Nicky ne anunță că marele patron, șeful lui Balzer, un maior din Abwehr, vrea să asiste la deschiderea cabaretului și cere ca inaugurarea să fie aminată cu câteva zile. Îi previn imediat pe superiorii mei, care se arată increduli. Nu există multe exemple ca un șef de post să vină să inspecteze o rețea în teritoriul inamic și, mai ales, pe timp de război.

Totuși, citeva zile mai tîrziu, primim confirmarea. Prin curierul special al consulatului, ne sosește fotocopia pașaportului grec pe care urmează să-l utilizeze maiorul german. De această dată, nu ne mai permitem să ne îndoim, nu mai avem timp de pierdut.

Îl întîlnesc pe Faurey. Din punct de vedere administrativ, are toate autorizațiile necesare. Cum e deja proprietarul a două cabarete, partea artistică nu pune probleme, artiștii putînd să se producă la ore diferite. O nouă vedetă va fi, singura, contactată. Orchestra există și repetițiile au și avut loc. Animatoarele nu lipsesc. În așteptarea datei de deschidere, condiționată de vestile pe care le primim: de la Genova, facem publicitate într-un cotidian de seară și „menu-uri „Badinage” sînt risipite pe mesele cabaretelor lui Faurey. Pentru a avea un buget ridicat, am îngroșat considerabil numărul „agenților” mei. În cazul în care patronul „meu” m-ar verifica, stabilesc o listă nominală a acestora, cu cerneală secretă, listă pe care o ascund cu grijă în garsoniera de pe rue de Berne. Sînt în posesia unui contract de închiriere a vilei de

¹⁰ „tras los montes” — de peste munți; (în spaniolă).

la Châtelaillon — fapt real. Îl voi prezenta pe Moresani drept adjunctul meu, ceilalți netrebuind, evident, să-l cunoască pe ofițerul Abwehr-ului. Faurey va fi prezentat ca director artistic, „nefiind amestecat în afacere”.

Chiar dacă știm data sosirii în Franța a falsului grec, nu luăm nici o măsură de urmărire. Încrederea sa pare totală, și nu trebuie să-i dăm nici o bănuială printr-o urmărire pe care ar putea-o detecta.

Într-o dimineață, spre orele 9,30, Petit îmi telefonează acasă, pentru a-mi spune că a sosit un curier de la Genova anunțând plecarea, în patruzeci și opt de ore, a „marelui patron”, însoțit de Nicky. Mă pregătesc să dau o raită pe la „Badinage”, când telefonul sună din nou, și recunosc imediat vocea și accentul inimitabil al falsificatorului. A sosit în cursul nopții, cu „marele șef”, și au poposit la Grand-Hotel. Îmi dă întâlnire la „Badinage”, la orele 11,30. Nu mi-a zis niciodată „domnul Bachelet”, ceea ce mă face să cred că pseudo-grecul se află lângă el.

Înainte de a pleca, las pe masă o scrisoare de afaceri și o alta de familie, pe care mi le-am trimis eu însumi la numele și pe adresa lui Bachelet, ultima chitanță de chirie și un ziar cu banda de abonament lipită pe el. Îl rugasem pe Moresani să păstreze legătura cu mine. La ora 10, îmi telefonează. Ne dăm întâlnire la ora 11, în sectorul Champs-Élysée, înaintea primei noastre întâlniri cu Chriticos (este numele omului nostru).

Mi-ar fi convenit să-l întâlnesc pe Nicky singur, înaintea întâlnirii comune de la 11,30, dar, din convorbirea telefonică, am înțeles, că lucrul nu e posibil. Îl las pe Petit să-i pună la curent pe patronii noștri, cei adevărați, cu evoluția situației. Cum există posibilitatea să iau prinzul cu „genovezul”, voi trece pe la birou, dacă voi fi și mă voi simți liber, începând cu orele 15. Insist să nu existe nici o urmărire.

Moresani e puțin panicanat la ideea întâlnirii cu Chriticos, dar prezența mea și cea a lui Nicky îl liniștesc. Moresani este numele său adevărat, dar n-are probleme de identitate: profesiunea sa de anticar este reală, iar naționalitatea italiană îi dispensează de mobil, dacă nu de interes. Reluăm, în detaliu, circumstanțele recrutării sale, activitatea, remunerația etc. Nu e decît o repetiție, totul fusese demult pus la punct. Din cafeneaua în care ne aflăm, îi telefonez lui Faurey, care se scoală tîrziu. Îmi confirmă inaugurarea „Badinage”-ului pentru a doua zi seara. Îi propun să ne întâlnim după-amiază.

Îl voi vedea singur pe Chriticos, rugîndu-l pe Moresani să stea la dispoziția mea într-o cafenea din apropiere, „George V”. Dacă va fi nevoie, îl voi chema.

Care e starea mea de spirit în momentul în care mă duc la această întâlnire? Mai întîi, o mare satisfacție, amestecată cu puțină vanitate. Sînt satisfăcut că mă aflu în centrul acestei afaceri și că sînt unul din principalii actori. Și nu mă pot împiedica să evoc, cu o plăcere pe care n-o pot disimula, aventurile imaginare ale eroilor romanelor polițiste... James Bond nu era încă superman-ul cu lovituri decisive, pe care-l știm azi. Și, de altfel, să nu facem comparații!

Situația Franței, invadată de Panzer, este tragică. Nu-mi fac nici o iluzie despre importanța acțiunii mele, care, din păcate, nu poate exercita nici o influență asupra operațiilor în curs. Fără a fi un act gratuit, nu e decît un episod în lupta serviciilor speciale, cu un punct marcat de contraspaionajul francez. Mă surprind învidiîndu-l pe camarazii mei care se lasă uciși de o ultimă lovitură de pană, în timp ce Bachelet, trădătorul, se îndreaptă spre Chriticos.

Dar, fiecare la locul lui trebuie să-și facă datoria. A

mea, pentru moment, este aceea de a-l primi cu demnitate pe domnul Chriticos, subiect grec, în realitate șef de post al Abwehr-ului.

Urc scara care duce la etajul I de la „Badinage”. În birou, se află deja Nicky și patronul „nostru”.

Nicky, ceremonios, face prezentările. Surizător, Chriticos îmi întinde mîna, pe care o string viguros. E un bărbat de vreo patruzeci de ani, de talie mijlocie, destul de corpolent. Are părul blond grizonat, o față colorată și poartă ochelari cu ramă de aur. Remarcă mîinile sale foarte fine și îngrijite. E îmbrăcat cu un costum deschis, bine croit. Pălăria îi e agățată în cuier. E de fetru, fără pana tradițională și nu e verde!

Chriticos se exprimă într-o excelentă franceză, cu un ușor accent, abia perceptibil. Vocea îi e, mai degrabă, caldă. Vorbește încet, așezat, își caută cuvintele și-l găsește pe cel mai potrivit pentru a-și exprima gîndurile. Am senzația clară că i-am făcut o bună impresie.

Nicky ne-a lăsat singuri cîteva minute și revine cu o tavă pe care se află o sticlă de porto și pahare. Ciocnîm pentru succesul întîlnirii noastre. Hotărît, nimic nu se petrece ca în romane. Mă așteptam să fiu supus unui examen delicat și unui interogatoriu precis, pentru care mă pregătisem cu grijă.

A trecut peste o jumătate de oră de cînd ne aflăm față în față, și conversația și-a păstrat tonul amical, în care observatorul cel mai avertizat n-ar descoperi nimic suspect. Mi-a povestit despre Italia, despre bogățiile ei artistice, de călătoria sa și de bucuria de a se afla la Paris. Petrecuse aici doi ani, ca student, pe vremea lui Maurice și Mistinguett, a lui Paul Poiret și Charleston...

Am trecut, în cele din urmă, și la lucruri serioase. Nicky, din colțul său, ne observa cu o curiozitate amuzată. Cum se făcuse deja tîrziu, i-am propus lui Chriticos ca, după amiază, să vină la mine, unde vom putea vorbi în liniște.

În așteptarea orei prînzului, o vizită la „Badinage” se impune. Coborîm, și „promotorul financiar” este evident satisfăcut. Miine va fi o zi mare. Îi spun că adjunctul meu, Moresani, se află la dispoziția sa, într-o cafenea apropiată. Preferă să-l vadă mai tîrziu, pentru a avea cît mai puține contacte. Sînt, evident, încîntat de această declarație. Astfel, nu voi mai fi obligat să caut figurație pentru rețeaua mea fantomă.

Mîncăm la „Marignan”. Chriticos e un „gourmet” care apreciază bucătăria franceză. Aflu că e vienez. Se consideră francofil, indispus de acest război care n-ar fi trebuit să aibă loc. Marea Britanie are o mare vină și va suferi consecințe. Franța, debarasată de neprietenii ei păstori, își va găsi locul său, un loc important în noua Europă. Nu se îndoiește de victoria germanilor. Spre ușurarea mea, nu face nici o aluzie la mobilurile care mă determină să acționez în favoarea Marelui Reich german... Pentru a-mi masca... cupiditatea și a șterge din mintea lui Chriticos tabloul sumbru al persoanei mele, descris de Nicky, m-am gîndit să mă declar de dreapta, anticomunist și admirator al ordinii naziste.

Am pretextat o întîlnire profesională pentru a avea două ore de libertate. Va veni în rue de Berne la orele 17, după o plimbare prin Cartierul Latin.

Într-o zi, iau un taxi. Apoi altul. Sînt sigur că nu sînt filat. Îmi asum poate un risc, dar trebuie să mă duc. Din ultima mașină, cobor în față, la „2 bis”. Adevărații mei patroni nu sînt aici, dar îl găsesc pe Petit, căruia-i povestesc în detaliu dimineața mea, pentru a că să

Avioane și vulcani

NASA și autoritățile aviației civile americane studiază posibilitatea de a crea în spațiu un sistem de prevenire a avioanelor comerciale în caz de erupții vulcanice. Sistemul s-ar baza pe două elemente: o rețea de computere pentru a-i anunța rapid pe piloți și lansarea pe orbită a unor instrumente capabile să detecteze instantaneu erupțiile, în orice parte a globului. Proiectul s-a născut ca urmare a două incidente, petrecute în 1982. Primul s-a produs când satelitul american „Nimbus”, care străbătea stratul de ozon de deasupra Terrei, a detectat, accidental, erupția vulcanului Chichón, din Mexic. Al doilea incident a avut loc în Java: un „Boeing 747” zbura la o altitudine de 10 000 metri deasupra

insulei indoneziene, când vulcanul Galunggung a erupt cu o asemenea forță, încât avionul s-a trezit într-un nor vulcanic. Cele patru motoare s-au stins, aparatul a coborât brusc la 3 300 metri, pilotul reușind, în cele din urmă, să reaprindă motoarele. Fenomenul s-a repetat, în același loc, o lună mai târziu, cu un alt avion.

Baraj

Mii de cranii de bizoni și rinoceri, colți de elefant, fragmente de oase, unelte de silex: sînt materialele din care e compus un baraj construit acum aproape 250 000 de ani în regiunea Isernia (sudul Italiei) și care a fost transportat la Roma, pentru a fi prezentat pentru prima oară publicului. E vorba de „piesa” cea mai importantă din cadrul expoziției „Primii locuitori ai Euro-

pei”, deschisă la Roma, și care reface istoria strămoșilor noștri, de la sosirea lor pe continent, în urmă cu un milion de ani, și pînă acum o sută de mii de ani. Expoziția prezintă și obiecte preistorice provenind din colecția „Muzeului Omului” din Paris, ilustrînd nașterea civilizației în Europa. Publicul poate admira, pentru prima oară, resturile lui „homo erectus”, descoperite în „Grota prințului”, la Menton, la frontiera italo-franceză, precum și două cranii umane provenind din Latium (Italia), cu o vîrstă de 220 000 de ani. Este expusă, de asemenea, și o cabină de vînătoare, ale cărei resturi au fost descoperite în regiunea Nisei și în care au fost găsite urme de vreascuri arse, fapt ce dovedea că omul știa să stăpînească focul încă de acum peste o sută de mii de ani.

facă raportul. El se va întîlni cu Nicky și mă va ține la curent.

Aceste constrîngerii administrative, obligația acestor rapoarte obositoare sînt, totuși, indispensabile pentru ca ofițerul de legătură să poată, instantaneu, la citirea unui dosar, să fie la curent și să înlocuiască un eventual dispărut. Trebuie să poată continua, în bune condiții, „manipularea” agentului respectiv. Acest detaliu scapă romancierilor de specialitate. „Eroii” sînt mereu în acțiune, fie că fac să explodeze automobile, dejucînd cu artă capcanele întinse de adversari, fie că minuesc „gadget”-uri rar folosite în realitate. Există, bineînțeles, și faimoasa servietă plină cu documente secrete sau seiful al cărui cifru inviolabil este forțat cu o facilități derizorie. Desigur, colțul și pistolul mitralieră sînt neapăsate în urmărirea la scenă deschisă, judo-ul și stiletul ascuțit completînd arsenalul spionului perfect. E necesar, totodată, ca cititorul să poată călători: acțiunea începe la Paris, Geneva sau Londra, trebuie să continue la Hong-Kong, Shanghai sau Bangkok — fascinație a Extremului Orient. Prinderea trădătorului, după o urmărire pe acoperișul lui Empire State Building din Manhattan, poate încheia un frumos capitol... Și am omis s-o evoc pe frumoasa spioană cu ochi verzi, siluetă atrăgătoare și provocatoare, care pune tot felul de capcane și care sucombă la șarmul prințului de servicii, cu ochi de aur și rictus de lup...

Nu neg că unele acțiuni capătă, adesea, aspecte ieșite din comun, dar, în majoritatea cazurilor, creierul intră mai des în acțiune decît mușchii. Virtuțile sportive, rezistența fizică, abilitatea la tir constituie o eventuală asigurare de viață, o precauție ce nu trebuie neglijată, dar nimic mai mult. Desigur, ofițerii noștri au fost bine pregătiți în acest sens, dar vor fi utilizați mai târziu. Spionajul, ca și lumea, va cunoaște

violențele sale. În 1940, în afara citorva afaceri, între care, de pildă, răpirea unui ofițer de legătură german la Luxemburg, rezultatele contraspijonajului francez au fost obținute prin acțiuni de suplețe, în care esențialul îl constituie abilitatea.

Gilbert părăsește „2 bis” și Bachelet ajunge în rue de Berne, nr. 19. N-am nici o dificultate în a-mi schimba personajul de la o oră la alta. Mi-e suficient să mă aflu în fața altor parteneri, într-un cadru diferit. La „2 bis”, se află Gilbert, ofițer al contraspijonajului, la „Badinage” și în rue de Berne, 19, se află Bachelet. Dar securitatea cere ca Gilbert să dispară. Numai contacte telefonice vor fi posibile cu Petit, pînă la noi ordine.

La orele 16,15, Petit mă contactează. S-a întîlnit cu Moressani și, amîndoi, au vorbit la telefon cu Nicky. Totul e în ordine. Încrederea domnește. Faurey pregătește febril inaugurarea „Badinage”-ului. Publicitatea a fost făcută, pivnița bine garnisită, orchestra pregătită, animatoarele alese. Partea artistică va fi demnă de o premieră. Nu va lipsi nici pompierul de servicii!

În câteva minute pentru a-mi garnisi frigiderul cu băuturi variate.

E ora 17, cînd sosește musafirul meu. Mă salută primul:

— Bonjour, Monsieur Bachelet.

— Bonjour Monsieur?... Chriticos. Zimbește remarcînd malițiozitatea cu care am marcat pauza, la enunțarea numelui său de împrumut. Îl întreb:

— Știi grecește?

— Doar citeva cuvinte.

— Și dacă vi se vor pune întrebări în această limbă?

— Am prevăzut și asta. Părinții mei au divorțat. Mama e austriacă și eu am fost crescut în Austria, unde mi-am făcut studiile.

.....
— Doriți să abordăm chestiunile financiare? il întreb.

— Nu, deocamdată nu, doar dacă nu cumva aveți nevoie de bani.

— N-am. Dar dacă afacerea cu cabaretul nu demarează repede, ne va trebui un fond de rulment recuperabil, căci avem mari cheltuieli cu personalul. Faptul nu-l deranjează. Elimină acest subiect.

— Am înțeles. Veți primi ceea ce vă trebuie prin Nicky, de îndată ce mă voi întoarce.

Dintr-un tub de pastă de dinți scot lista agenților mei, contabilitatea, informațiile culese, citeva note etc. E amuzat și încântat de precauțiile mele. Aruncă o privire, dar insistă asupra vilei de pe coasta atlantică.

Din ambalajul unei cămăși noi scot contractul de închiriere, cărți poștale din Châtelailon, un plan desenat al parcului și vilei și o hartă Michelin a regiunii. Le studiază atent și-și manifestă mulțumirea.

— Bun, aveți vreo idee în ce privește utilizarea acestei vile?

Mă fixează și îi susțin privirea, ca și când e de sticlă. Bineînțeles că am ideile mele în această privință, dar îmi arăt ignoranța.

— Nu cred că e destinată ca loc de vacanță pentru un grec... Presupun că vreți să aveți, în provincie, o legătură și un loc de găzduire ca la Paris. Sau poate doriți o legătură cu Spania?

— Cite puțin din toate astea, dar mai e ceva important. Nicky are prieteni în Spania: prieteni comuni.

Trebuia să ignor călătoria lui Nicky. Îmi amintesc la timp, rămân prudent, întrebător și atent.

— ...zilele viitoare, cineva va veni cu mașina. Va trebui să-i dați lui Nicky cheile. Cunoaște vila?

— Nu. L-ați însărcinat să-mi dea instrucțiuni pentru închiriere, dar n-am considerat necesar să-i vorbesc despre rezultatele cercetărilor mele.

— Ați făcut foarte bine. Îmi plac oamenii prudenți și discreți. Dar acum, puteți să-i vorbiți pentru că el va fi cel care se va ocupa de locatari. Proprietăreasa nu va fi prea curioasă dacă n-o recunoaște pe persoana care a închiriat?

— Nu cred. E o doamnă în vîrstă care locuiește în La Rochelle. Nu are mașină. Și-a primit chiria trimestrială și n-are de ce să fie neliniștită. Ar fi bine ca viitorii locatari să știe că închirierea a fost făcută pe numele de Bachelet. Și să aibă chitanța la ei. Nu vreau să fiu indiscret, dar dacă chiriașii sînt străini, va fi suficient un jandarm din zonă care să facă vîlvă... Nu uitați că sîntem în război.

— Aveți dreptate, perfectă dreptate. În aceste condiții, vă cer să-l înlocuiți pe Nicky și să rămîneți o săptămînă cu ocupanții vilei. Vă veți arăta prin împrejurimi, veți face provizii, iar ei vor ieși cît mai puțin posibil.

— Da, așa e bine. Și cum vara se apropie, voi putea petrece acolo 48 de ore, la fiecare sfîrșit de săptămînă.

Pare încîntat, se ridică, se îndreaptă spre fereastră, se rează.

— Foarte bună idee, domnule Bachelet, mai dați-mi un pahar din această excelentă bere.

Apoi, aplecîndu-se spre mine, coborînd vocea, *Chriticos* adaugă:

— Vom instala un post de emisie puternic, ce va fi, în legătură nu numai cu Hamburgul, ci și cu submarinele noastre ce operează în Atlantic, între Portugalia și Marea Britanie.

Conștient de importanța acestei dezvăluiri și pentru a juca jocul, îmi manifest spaima din cauza riscurilor la care mă expune patronul „meu”.

— Nu va fi acest post detectat de Serviciile tehnice aliate? La cea mai mică alertă, titularul contractului de închiriere va fi interogată și compromis, în timp ce chiriașii vor fi avut timp să fugă...

Chriticos e zguduit de raționamentul meu logic. E obligat să-și dezvăluie toate bateriile pentru a mă liniști.

— Nu vă alarmați. Emisiunile sînt extrem de scurte, datorită unui procedeu nou. Pot să vă asigur că mai multe asemenea posturi funcționează perfect de citeva luni, și nu numai în Franța... Și n-au fost reperate. Acest post va intra aici nu clandestin, ci cu material electric exportat de o firmă spaniolă pentru o societate franceză, al cărei proprietar e unul de-al noștri. Toate astea au fost puse la punct în timpul călătoriei lui Nicky în Spania, dar el, desigur, nu cunoaște modalitățile. Materialul va sosi în piese detașate și postul va fi montat la fața locului de către tehnicienii noștri.

Decența mă determină să nu-i mai cer alte precizări. Și așa am primit destule. Ar fi periculos să insist.

Revine la promenada sa turistică și mă întrebă dacă nu vreau să-l înscîrșc la Folies-Bergères... Cum să-l refuz? Telefonex l; agenția de bilete și rețin două locuri.

După două ore de cînd sîntem împreună, părăsim garsoniera. Ne așezăm la o masă pe terasa uneia din numeroasele cafenele din cartierul Saint-Lazare. Îmi imaginez ce figură ar face un tip oarecare, de pe stradă, ce se îndreaptă spre gară, dacă i s-ar spune că tocmai a trecut prin fața a doi consumatori, dintre care unul este un șef de post al Abwehr-ului, iar celălalt un ofițer al contraspionajului francez, amîndoi ciocnind paharul... prieteniei!

Mîncăm la „La Reine Pédauque” și ne petrecem seara, așa cum programasem, la Folies-Bergères. La despărțire, aflu că *Chriticos* va lipsi a doua zi din Paris pînă la orele 18, ceea ce-mi lasă aproape o zi de libertate.

Înainte de a mă culca, telefonex ofițerului de servicii de la „2 bis”. Mesaj scurt: „Totul decurge bine. Gilbert va fi miine dimineață la orele 8 la punctul său de contact”. Acolo îl pot întîlni pe *Petit*, în deplină siguranță. Adorm cu greu, reconstituind mental toate peripecile acelei după-amieze încărcate. Caut breșă, greșeala, n-o găsesc. Și totuși, nu mă simt prea liniștit.

0 seară plăcută

M-am trezit devreme, pentru a fi punctual la „contactul” de la ora opt. Îmi completez raportul făcut ieri dimineață. Schițez un proiect de notă pentru postul nostru din Toulouse. Căci, am reținut afirmația lui *Chriticos* că postul de emisie va fi trimis în piese detașate de o firmă spaniolă. Cum postul nostru din Toulouse are agenți de infiltrare în serviciile Abwehr-ului, identificarea casei exportatoare ne va permite să găsim și firma importatoare, datorită documentelor vamalet. Iar cum *Chriticos* pretinde că și alte posturi funcționează în Franța, în această expediție există poate mai multe aparate în piese detașate. Ce mană cerească pentru contraspionajul francez!

M-am terminat treaba cînd sosesec, mai întîi, *Petit*, apoi comandanții Paillote și de Villeneuve¹¹. Ascultă

¹¹ Comandantul de Villeneuve - șeful B.R.E.M., Biroul regional de studii militare din Metz, transferat în septembrie 1939 la Paris, unde devine B.R.E.P.

cu interes povestirea mea și se bucură de perspectivele ei concrete. *Pasquali* — *Paillole*, felicitându-mă, îmi reproșează: ar fi trebuit să fac tot ce e necesar pentru ca *Chriticos* să fie filat în cursul deplasării sale de azi. Deși nu m-a informat de absența sa decît în momentul despărțirii noastre, decît după miezul nopții, Supravegherea Teritoriului ar fi putut fi prevenită la timp pentru a organiza o urmărire. Mărturisesc că, o clipă, m-am gîndit la asta, dar m-am temut că cea mai mică greșeală a inspectorilor ce l-ar fi urmărit i-ar fi trezit bănuiala. Pe de altă parte, *Chriticos* mi-a manifestat atîta încredere prin confidențele sale asupra vilei Châtelailillon, încît puteam spera că-mi va vorbi și despre călătoria sa.

Proiectul meu de notă pentru Toulouse capătă aprobarea unanimă.

În ce privește serata de la „Badinage”, nimeni nu vrea să piardă o asemenea inaugurare. Ce ocazie pentru a face cunoștință, în cel mai perfect anonim, în mijlocul spectatorilor, cu promotorul financiar al acestui cabaret!

Reuniunea odată terminată, rămîn singur cu camaradul meu *Petit*. Acesta s-a întîlnit ieri cu prietenii noștri: *Faurey*, *Moressani* și *Nicky*.

... După-amiază, mă reped la „contactul” meu. Totul e gata. *Pasquali* a rezervat o masă de 5—6 persoane la „Badinage”... *Petit* nu va asista la această serată, lui îi este rezervat un alt rol.

... E trecut de orele 23 cînd un taxi ne depune, *Chriticos*, *Nicky* și cu mine, în fața cabaretului „nostru”, al cărui nume, „Badinage”, se detașează cu litere de foc.

Faurey e un bun organizator. Un portar cu galoane deschide portiera taxiului. Îl remarc, la intrare, pe *Moressani*, care ne conduce la masa noastră. Puține locuri au rămas neocupate și ambianța e plăcută. Orchestra, pe o estradă din dreapta intrării, cîntă un slow. Cîteva perechi evoluează pe pista centrală. Lumina e propice confidențelor. Masa noastră e în fundul sălii, în dreapta. De-a lungul zidului, o banchetă capitonată. Ne așezăm pe ea, alături, pentru a urmări spectacolul. Îl prezint pe Mario lui *Chriticos*, care se arată amabil.

Dansul terminat și lumina redevenită ceva mai vie, înșepenesc: la stînga intrării, o masă la care tronează toată „crema” Biroului 5, S.R. și C.E., un armonios cocktail. Delegația e strălucitoare. Nu sînt surprins să-i văd pe comandanții *Pasquali*-*Paillole* și de Villeneuve; prezența locotenent-colonelului Schlessier și a comandantului Navarre mă încîntă și, în același timp, îmi dă așteptare. Voi fi la înălțimea rolului meu? Sînt calm, lucid și, de fapt, n-am nici un merit. Eu sînt pisica, *Chriticos* e șoarecele și, din cîte știu, pisica n-a fost niciodată devorată de șoareci.

Chriticos stă între *Nicky* și mine. Mario, în dreapta mea. După prima sticlă de șampanie, *Chriticos* reclamă imperios prezența animatoarelor. Cîteva clipe, și trei fete frumoase se așază între noi. Șampania curge și-roale.

Din cînd în cînd, arunc cîte o privire furișă spre grupul „2 bis”. Contrastul este sesizabil... Oficialii, jucînd un rol de observatori, păstrează o demnitate perfectă, aparentă...

Chriticos și *Nicky* nu dansează. Animatoarele, ignorînd că noi avem interese în această casă, își fac meseria, golind cu antren cupele cu șampanie. *Nicky* și Mario, deși sobri, sînt constrînși să păstreze cadența. *Chriticos* bea conștient cupule pe care chelnerul are grijă să le umple. Mă supraveghez și o golesc pe-a mea sub banchetă, ori de cîte ori am ocazia.

E ora unu noaptea. *Chriticos* pare să fi ajuns la limita rezistenței. Orchestra atacă un pot-pourri de

antrenante melodii populare. *Chriticos* își trece brațele sub ale noastre, obligîndu-ne să facem la fel. Iată-ne pe toți șapte — Mario e singur — balanșindu-ne de la dreapta la stînga, într-o mișcare de pendul, în ritmul orchestrei. Și, surpriză, marea parte a consumatorilor, contagiați, fac la fel. Descoperim talentul involuntar de animator al lui *Chriticos*. *Faurey*, expert, va lua notă... Păcat că nu-l poate păstra ca client.

O excepție totuși: masa lorzilor. Aceștia au rămas impasibili la acest spectacol insolit, dar sînt singurii care-i apreciază întreaga savoare!

Nu sîntem la capătul surprizelor. *Chriticos* se ridică cu greutate și, cu un mers ezitant, traversează pista de dans. Presupun că se îndreaptă spre toaletă. Dar nu. Merge direct spre orchestră, la o vioară pusă pe pian în timpul pauzei de unul din muzicanți, și începe să cînte.

Un vals de Johann Strauss, lieduri de Schubert. Cîntă minunat și aplauzele nu conținesc după interpretarea „Simfoniei neterminate”. *Chriticos* îmi zîmbește complice, în timp ce se înclină în fața auditoriului, în tradiția marilor virtuozii ai lui Pleyel! Schimb o privire admirativă cu *Pasquali*, subliniată de o ușoară înclinare a capului.

Mă gîndesc că, în acest răstimp, ultimele noastre tancuri ard „undeva alurea”, acolo unde nu mai există front, că ultimele noastre avioane explodează la sol, că orașele Franței capitulează, unul după altul. Desigur, *Chriticos* gîndește la fel. Așteaptă deja ca Panzer-urile să treacă pe sub Arcul de triumf. Ca bun german, le escortează cu vioara sa. Dar el este austriac.

Acest „impromptu” sfîrșește cu „valsul trist” al lui Sibelius, în ovațiile tuturor.

Chriticos — magia muzicii! — pare să-și fi recăpătat echilibrul și revine la masă cu un mers mai sigur. Ridicăm paharul în cinstea muzicianului. Îl felicităm. E fericit. Își șterge fruntea și golește două cupe. Îmi declară că a făcut zece ani de muzică; e, acesta, „son violon... d'Ingres!”

Începe să se facă tîrziu. *Pasquali* și însoțitorii săi au dispărut.

O ultimă sticlă de șampanie, un ultim toast, *Chriticos* e obosit.

Sărbătoarea s-a terminat, lampioanele s-au stins. E ora patru. *Chriticos* se simte rău. Îl depun, cu taxiul, în fața hotelului, îl însoțesc pînă la ușa camerei sale și mă retrag. Am brusc impresia că nu va muri de moarte bună și regret... Mi-a devenit simpatic!

Evenimentele se precipită. Germanii au trecut riul Somme. Guvernul se instalează la Tours. La 11 iunie, convoaiele Serviciului nostru părăsesc Parisul, sub ploaia de cenușă provenind de la depozitele de carburanți incendiate, ce ard la centura periferiilor și înnelesc întreg orașul. Afișe semnate de generalul Hering anunță că Parisul e declarat oraș deschis. Incredibil, tocmai acest anunț îi izgonește pe parizieni pe drumurile Franței.

Am căzut de acord cu șeful nostru, comandantul de Villeneuve, ca *Petit* și cu mine să nu facem parte din primul convoi. Avem încă multe de rezolvat la Paris și sîntem preocupați de situația cîtorva agenți aflați încă în misiune. Afacerea „*Chriticos*”, oricît ar fi de importantă, nu constituie decît o parte a activității noastre...

Petit întîmpină enorme greutăți pentru a obține o mașină cu care să ne deplasăm în Paris și, apoi, la Tours. În ultima clipă, obținem un ordin de misiune, nedatat.

Găsirea agenților noștri în această panică constituie o performanță. În acest timp, nu-l pot abandona pe *Chriticos*, care așteaptă încintat sosirea primilor săi compatrioți... În fața neliștului și oboselii mele, mă liniștește:

— Totul se va termina curînd.

Nu știa cum.

Petit îl vizitează pe *Nicky*, care-l întîmpină cu bucurie, avînd pînă atunci impresia penibilă că a fost abandonat. Îi dă întîlnire spre seară, promișîndu-i o hîrtie oficială căci, în acest vacarm indescriptibil al plecărilor deznădăjduite, nu va putea ajunge prea departe. Ceea ce *Petit* nu-i spune e de unde va scoate o asemenea hîrtie.

Îndreptîndu-ne spre „2 bis”, care are aspectul unor birouri unde abia s-a săvîrșit o spargere, *Petit* și cu mine ne întrebăm cum ne vom descurca. În imbulzeala asta pot să merg liniștit la birou. Nici vorbă să lăsăm o permanență sau un ofițer de servici, ca în alte localuri ministeriale care nu-l interesează pe acești domni din *Abwehr*! După ce am controlat toate birourile, unde n-a mai rămas nici o hîrtie demnă de interes, ne instalăm într-o cameră de la parter. În adăpostul antiaerian din curte, ultimele arhive ce n-au mai putut fi evacuate au fost arse. Într-o valiză de fier, tip cantină-militară, am înghesuit documentele lucrărilor noastre curente, adresele codificate ale agenților noștri și tot ce ne este necesar pentru continuarea activității.

Brusc, îmi amintesc că pusesem deoparte, în momentul trîrierii, ordine de misiune cu „en-tête” al ministrului de război, un model perimat, precum și o ștampilă de cauciu cu efigia republicii. Le găsesc și i le arăt încintat lui *Petit*. Iată-ne salvați. Mă instalez la mașina de scris portabilă și bat ordine de misiune pentru toți, indicînd ca loc de destinație: Bordeaux, ceea ce este... realist. Pun ștampilă, ce diferă puțin de cea de pe propriile noastre ordine de misiune, dar cine va observa?... Și, ca semnătură sub mențiunea „pentru ministrul de război”, scriu fără ezitare, cu o mină fermă și fără complexe, *Gilbert*. La război ca la război! Nu e un fals, n-am imitat semnătura nimănui și nu sîntem oare, *Petit* și cu mine, ultimii reprezentanți de la „2 bis”? Colonelul Rivet, patronul nostru, îmi va ierta această crimă de lăse... semnătură.

Două săptămîni mai tîrziu, cînd ne vom întîlni cu titularii ordinelor de misiune „*Gilbert*” și ne vor fi povestit odoarele lor, pe care le voi confrunta cu propriile noastre dificultăți, nu-mi voi putea reprimă un suris dezabuzat.

Începînd cu orele 18, ne facem, fiecare, turul de factor poștal. *Nicky* nu-l mai părăsește pe *Faurey* de cînd sînt coproprietari la „*Badinage*”. Vor pleca împreună cu mașina lui *Faurey*; prima destinație — Tours; adresa — post-restaurant. O ultimă strîngere de mînă și, mai departe...

Moressani, prietenul meu Mario, rămîne la Paris. E italian, anticar și nu se simte amenințat.

E tîrziu cînd ne terminăm turneul. Toți agenții noștri, fără excepție, sînt în posesia unui prețios ordin de misiune. Ne despărțim cu regret și emoție, ne-am îndeplinit datorlia de „cloșcă”. Toți puii noștri au acum aripi.

Chriticos rămîne, acum, singurul nostru obiectiv. „*Badinage*” și rețeaua *Bachelet* reprezentau o mică parte din programul său. *Petit*, care nu apăsese la faimoasa petrecere, încercase să se informeze despre falsul grec. Era un vînat important... Nici gînd să-l lăsăm să ne scape.

Chriticos... alias *Chriticos*, era șef de post al *Abwehr*-ului și agenții, rețelele sale, omologii lui *Nicky* și *Bachelet* își continuau activitatea..., o activitate de data aceasta necontrolată de noi.

Panica în Paris era la apogeu. Dintr-un moment într-altul, *Chriticos* putea dispărea sau primi întăriri. *Petit* și cu mine eram singuri, fără speranțe de alt ajutor. *Pasquali* ne lăsase cale liberă. Am decis să-l ares-tăm pe ofițerul german.

La S.T. (Supravegherea Teritoriului), mai rămăsese un embrion de servici. *Petit* și-a luat misiunea să la gătura cu el.

Interogatoriul a fost condus de *Petit*. Prudent, pentru a nu lăsa să înțeleagă că știe de *Bachelet* și de *Nicky*.

La 12 iunie, guvernul e la Tours. Centrala de la „2 bis” — la Montrieux și la La Ferté-Saint-Aubin. *Petit* și cu mine ne petrecem ultima zi în capitală. Nu știam că totul va mai dura încă multă vreme. În înfrîngerea generală, noi obținușem o victorie, și aceasta, fără îndoială, ne înșela judecata.

Chriticos este, și el, transferat la Tours. Bagajele ne sînt gata. Prețioasa valiză de metal — în portbagajul mașinii.

E o zi splendidă, însorită.

Ne îndreptăm către ieșirea spre șoseaua Orléans. Spectacolul exodului a fost descris de nenumărate ori, de peneluri mai calificate decît al meu. Nu voi insista. În această incredibilă învalmășală, ar fi de prost gust să scoți din buzunar o hîrtie oficială pentru a încerca să obții o prioritate oarecare: rezultatul obținut ar fi, fără îndoială, invers celui sperat.

Încercăm de citeva ori să o luăm pe șosele secundare, dar n-am fost singurii care ne-am gîndit la asta, iar ca rezultat întîrziem și mai mult. Pînă la Orléans, care abia a suportat un bombardament aerian, facem peste șapte ore. Traversarea acestui oraș e interminabilă și se face noapte pînă reușim să ajungem pe șoseaua spre Tours. Mîncăm pe cîmp și dormim într-un stabiliment religios.

A doua zi, ajungem la Tours după multe schimbări de itinerar. Tours, sediu al guvernului provizoriu — foarte provizoriu, fiindcă aflăm că trebuie să se mute la Bordeaux — e umplut pînă la refuz. Ministeriele, abia instalate, își prepară noua mutare. Ministerii, statele majore ocupă castelele din jurul orașului și totul e un du-te-vino neîncetat. Ne întîlnim cu un subofițer care ne informează că secția noastră e instalată la Tauxigny, sat situat la cîțiva kilometri de Tours. Ne ducem acolo, unde întîlnim citeva cunoștințe. Școala servește drept cazarmă, birou și popotă. La masă, fiecare își povestește călătoria și comunică ultimele nou-tăți. Churchill ar fi la Tours, unde discută cu guvernul francez. Noi așteptăm ordinele colonelului Rivet pentru a ne îndrepta spre sud.

Și acum, la treabă. Trebuie să ne îngrijim de situația lui *Chriticos* care, în principiu, ar trebui să fie încarcerat la închisoarea din Tours. Am aflat că detașamente ale *Abwehr*-ului le urmează pe cele ale *Wehrmacht*-ului și se pun pe lucru deîndată ce sînt ocupate orașele. În special închisorile le rețin atenția și cum, în general, administrația penitenciară, din lipsă de mijloace speciale de transport, nu i-a putut transfera pe prizonieri, trădătorii și agenții inamici au putut fi recuperați de stăpînii lor.

Ne prezentăm la palatul de justiție, aflat în plină mutare. Avem șanse să găsim un magistrat căruia îi expunem problema noastră, și anume transferarea lui *Chriticos* la Bordeaux. A trebuit să ne declinăm calita-

Sentință

La 17 februarie 1984, la Londra, s-a pronunțat prima condamnare în cazul celui mai mare furt din istoria Marii Britanii. Anthony Black, 31 de ani, fost paznic al societății de pază „Brinks-Mat”, a fost condamnat la șase ani închisoare pentru faptul că a furnizat, unei bande de hoți informațiile care au permis furtul a 2 870 kg aur, 20 kg platină, 1 000 carate de diamante și 250 000 dolari în cecuri de călătorie. Furtul a avut loc în 1983, în zorii zilei de 26 noiembrie, și, din valorile evaluate la 40 milioane dolari, pînă acum nu a putut fi recuperat nimic. Sentința blindă a tribunalului britanic este explicată de presa engleză prin faptul că Black și-a mărturisit vina imediat după arestare și a consimțit să colaboreze cu poliția. La „furtul secolului” au participat numai trei persoane.

tea și să-i arătăm ordinele de misiune și cărțile speciale de identitate. Din fericire, e un funcționar inteligent, înțeleghor. Deși această afacere nu e de competența lui, ne pune în legătură telefonică cu o autoritate calificată, care ne confirmă că Chriticos se află în închisoarea orașului. Dar n-au nici mașină și nici vagon special pentru a evacua colonia penitenciară. Insistăm în zadar. În disperare de cauză, propunem transferarea lui Chriticos într-o mașină militară, garda fiind asigurată de jandarmi. Parlamentăm îndelung și depunem eforturi imense pentru a liniști scrupulele juridice. În sfîrșit, perseverența ne este recompensată. Sîntem în posesia unui mandat de eliberare-transfer, în toată regula. Dar nu e totul. Trebuie să mai obținem o mașină militară și o escortă a jandarmeriei.

Ne petrecem ziua în demersuri și deplasări pentru a face rost de acest mijloc de transport. Părem chiar suspecți. Nici un succes. E noapte cînd ne întoarcem la Tauxigny. Mîncăm repede. De data aceasta, se anunță oficial: mîine dimineață, 14 iunie, guvernul părăsește Tours și se va instala la Bordeaux. Cartierul general — la Vichy, Serviciul — la La Courtine.

Reuniți la orele 22 în jurul radioului directoarei școlii, care ne invită să bem o cafea, ascultăm, cu inimile strînse, discursul președintelui Paul Reynaud. O adevărată orăzie funebă, ce ne alungă și ultimele iluzii, dacă le mai aveam... Calmul și demnitățile lui Petit, patriot loren, a cărui familie răătăcește pe șoselele Franței, ascund o minie glacială. Petit m-a precedat în cariera de agent de infiltrare, în care s-a distins cu strălucire.

După discursul lui Reynaud, nemașteptînd ordine de la nimeni, Petit și-a bransat postul receptor de „agent dublu german”, sau mai bine zis antena, de un stîlp de telefon cu firele tăiate. Cheamă fără convingere. De ce acest gest? Reflex de agent. Acest contact nu ne mai putea fi util. Curiozitate, dorință de a ști pînă unde vicia dușmanului își întindea puterea? Poate că, în adîncul sufletului nostru, aveam, fără a o realiza, un alt sentiment. Erau acolo, la capătul

acestei antene, departe și aproape, prieteni și dușmani, învingători, și noi dam înapoi, bătuți, dispersați, pierduți... Acest contact era pentru noi ultima privire a ultimului soldat de veghe, obligat să-și abandoneze turnul de pază la apropierea hoardei inamice: ultima privire, fără spaimă, fără grabă, ca pentru a-i număra și recunoaște într-o zi...

Dar ne aud ei? Surpriză, Petit obține imediat legătura. Tehnicienii Abwehr-ului sînt la înălțime. Ni-i imaginăm pe toți în alertă, într-o permanentă ascultare, căutînd pe cerul de iunie vocile fidelilor lor. Din punct de vedere profesional, de ce sprijin profită armata germană! Nu e colț al Franței din care să nu plece o informație, o indicație.

Rețeaua Balzer, cel puțin, nu va fi dintre acestea. Petit e felițat, încurajat, primește ordine. Ultimele cuvinte, „Heil Hitler”, nu suscită nici o ironie. Fiecare își păstrează pentru sine propriile gânduri. Petit, cu fața gravă, reduce pentru totdeauna la tăcere antena sa.

Locuim în aceeași cameră. Subiectul de conversație înainte de a adormi — căci trebuie, trebuie să dormim — este Chriticos. Ajungem la aceeași concluzie: nu trebuie să-l abandonăm pe prizonierul nostru în minile compatrioților săi.

Cum nu sîntem obligați să ne deplasăm cu secția noastră, singura soluție e să-l luăm cu noi, în propria noastră mașină. Pentru a nu exista dificultăți de ultimă oră, ar fi de dorit prezența unui jandarm alături de noi. Există unul în cadrul Serviciului: Herbelin. Trebuie să-l găsim.

Fără explicații, ne oprim aici gîndurile; sîntem deși, cu sau fără jandarmi, să ne recuperăm omul. Noapte bună și pe mîine.

Reîntîlniri

La 14 iunie, orele 9, mă prezint, însoțit de jandarmul Herbelin, la închisoarea din Tours. Îi prezint directorului adjunct mandatul de eliberare și transfer.

Acest funcționar nu ne pune bețe-n roate. N-are ordin de la administrația sa, dar personalul e redus și, mai ales, e felițat să-l debarasăm de un important personaj.

Iată-mă, deci, în birourile destul de spațioase, în care cîțiva supraveghetori în uniformă și alții în civil își văd de scrisul lor. Aștept sosirea lui Chriticos. Fumez. Jandarmul a rămas pe culoar. Am în minte imaginea serii noastre de la „Badinage”, unde am benchețuit cu patronul „meu”... Am o stare greu de definit. N-am căutat această întîlnire, și numai evenimentele mi-au impus acest tîtă-tîtă...

Monologul meu interior e întrerupt de sosirea lui Chriticos, însoțit de un supraveghetor. E îmbrăcat elegant, doar absența cravatei îi compromite ținuta. Un funcționar se ocupă de el pentru diversele formalități: amprente digitale etc. Încă nu m-a observat, stau de vorbă cu un funcționar care-mi maschează prezența.

Și brusc, în timp ce-și șterge degetele pătate de cerneala neagră, mă descoperă. Într-o clipă, a înțeles. Surpriza sa este imensă, fața și-a schimbat culoarea, disperarea i se citește în privire, minile îi tremură... Mă privește și dă din cap de sus în jos, întristat, remnănt, învins! Îi susțin privirea, fără infatuare, fără ironie, încercînd inconștient să-l reconfortez cît de cît.

Semnez într-un registru mare. Herbelin intră și pune cătușe prizonierului nostru care, docil, se lasă

condus. În spatele lor, un supraveghetor, cu valiza în mână.

Mașina noastră e în fața ușii. *Petit* e în ea, și iață o nouă încercare pentru *Chriticos*, care-l recunoaște pe cel care l-a interograt la Paris. Jandarmul se așază la volan. „Fostul meu patron” e instalat în spate, între mine și *Petit*. Valiza e în portbagaj.

Demarăm, traversăm orașul cu greutate și ieșim pe șoseaua ce duce spre sud. Și acum, după treizeci de ani de la această scenă, parcă aud primele cuvinte pronunțate de nefericitul nostru companion:

— *Bachelet!... Bachelet!... Bachelet!...* Din ce în ce mai slab... E zdrobot, și nu-și crede ochilor. I-am scos cătușele de îndată ce am ieșit din oraș și-i ofer o țigară. Îi spun:

— Mi-am asumat răspunderea să vă iau cu noi. Îmi dați cuvântul de onoare că nu veți încerca să fugiți?

— Sînteți ofițer?

— Da.

— Vi-l dau. De altfel, războiul e pe sfîrșite, victoria armatelor noastre e sigură. De ce mi-aș asuma un risc inutil?

— Asta e o altă treabă, războiul continuă.

— Pot să vă pun cîteva întrebări?

— Dacă vreți. Oricum, nu sînt obligat să vă răspund.

— *Lahnorff?*

— Agent francez

— *Moresani?*

— Agent francez.

— *Ceilatzi?*

— Agenți francezi.

— „*Badinage*”?

— Cabaret franco-german, oferit cu amabilitate de către *Abwehr*.

— Bine jucat. Ca să zic așa, eu eram șeful unei rețele... franceze.

— Șef? E prea mult spus! Să zicem financiar. Asta e de necontestat.

— Și vila de la *Châtelaillon*?

— Închirierea e efectivă, dar mă îndoiesc că vă veți petrece acolo viitoarea vacanță.

Acest dialog scurt, rapid, n-a avut un aer dramatic, agresiv. *Chriticos* și-a revenit după stupoarea produsă de prezența mea la închisoare și după descoperirea capcanei în care intrase. Spectacolul derutant al exodului de pe șosele îi redă încrederea. Nu e, însă, mai puțin umilit. Încercă, în ciuda supărării, să se arate un jucător competent.

Continuăm să înaintăm încet, într-o debandadă și un vacarm de nedescris. Convoaiele Serviciului nostru se îndreaptă spre *La Courtine*, în *Creuse*. Am obținut o autonomie completă, pentru ca pasagerul nostru să nu poată identifica pe nimeni și nici să nu afle unde ne refugiem. Trebuie prevăzut tot ce e mai rău. O evadare e oricînd posibilă, în cazul unui bombardament. Destinația noastră — *Bordeaux*, unde trebuie să-l depunem pe prizonier la închisoarea de la *fortul Hâ*.

La 15 și 16 iunie, traversăm *Vienne*, *Haute-Vienne* și *Charente*. Am părăsit șoseaua și am luat-o pe drumuri secundare. Aprovizionarea cu benzină ne pune probleme, dar mai avem cîteva bidoane de rezervă. La *Tours*, am avut încredințarea să luăm, din rațiile armatei, sardele și piine de război. Cu resursele locale, ne asigurăm subzistența.

17 iunie. Plecați în zori, ne întîlnim, pe la orele 10, cu un soboșifer de la centrala noastră, la volanul unei camionete. Ne pune la curent cu ultimele noutăți, căci fusesem complet izolați după plecarea din *Tours*. Aflăm cu stupeoare că cea mai mare parte a arhivelor Serviciului a fost capturată de nemți, în gara de la *La Charité-sur-Loire*. Colegul nostru se duce la *Langon*

Alții sînt la *Toulouse* și *Bazas*. Îl rugăm să semnaleze prezența noastră, precum și intenția de a ajunge la *Bordeaux* în cursul zilei. Nu știe dacă la *Bordeaux* există o permanență a Serviciului. Ne face cadou o sticlă de „*Saint-Emilion*”, pentru masa de prînz.

Spre orele 12,30, în timp ce traversăm un mic sat, observăm o mulțime de oameni adunați în fața unei cafenele pline. Oprim și întrebăm ce se întîmplă. Mareșalul *Pétain*, noul șef al guvernului, se adresează țării, și-l auzim la radio. O voce gravă, din care pînă la noi ajung doar frînturi. N-am auzit începutul discursului. O tăcere de moarte domnește deasupra mulțimii. Auzim: „... cu inima strînsă vă spun, azi, că trebuie să încetăm lupta... M-am adresat azi-noapte adversarului... Mijloacele de a pune capăt ostilităților... Credința lor în destinul patriei...” Fețele sînt grave, nimeni nu încearcă să-și ascundă emoția. Femeile plîng, bărbații își șterg ochii. Se formează grupuri, se comentează discursul. Remarc o mare demnitate în comportarea acestei mulțimi în care se amestecă refugiați. Sentimentul dominant nu e ușurarea pe care ar justifica-o perspectiva sfîrșitului încercărilor la care toți au fost supuși.

S-a sfîrșit! Ne primim, *Petit* și cu mine, fără a pronunța un cuvînt. Nu știu dacă, în clipa aceasta, nu se gîndește la același lucru ca mine. Mă gîndesc la drama lui personală, la provincia sa, *Lorena*, miza acestei rivalități franco-germane, această balanță de victorii și înfrîngerii din 1870 încoace! Îi cunosc discreția, delicatețea sentimentelor, patriotismul său și nu rup această tăcere, mai elocventă decît toate mărturisirile de prietenie.

Ne reluăm drumul. *Chriticos* rămăsese în mașină cu jandarmul *Heberlin*. A înțeles, din atitudinea oamenilor, că e vorba de o veste proastă pentru noi și, deci, de una bună pentru el... Confirmarea pe care i-o dăm lui *Heberlin*, care ne întrebase dacă guvernul francez a cerut armistițiul, nu declanșează la *Chriticos* nici o reacție aparentă de bucurie. Își reprimă exteriorizarea sentimentelor care, în împrejurările prezente, ar fi deplasate.

Mai întîlîm timid, apoi mai sigur pe sine, *Chriticos* începe o conversație, întîrziată de atitudinea noastră înghețată.

— Domnule *Bachelet*, e sfîrșitul războiului.

— Nu, nu încă.

— Dar Mareșalul...

— ...cere condițiile unui armistițiu, totul va depinde de pretențiile germane...

— Dar sînteți învinși, priviți ce se petrece pe șosele! Armata franceză nu mai există și englezii v-au abandonat.

— Uitați că avem un imperiu, o flotă, una din cele mai moderne din lume. Putem, dacă vom fi obligați, să continuăm lupta în *Africa de Nord* și în colonii...

— Gîndiți-vă. Marea *Britanie*, care e realită, va încheia o pace de compromis pe spinarea voastră.

— Sigur n-o va face atîta timp cît va fi condusă de *Churchill*...

— Führerul nostru are proiecte grandioase pentru o mare Europă. Mareșalul *Pétain* e respectat de germani. Franța, debarasată de plutocrați, își va avea locul său în acest ansamblu.

Și continuă tot așa. Mă întristează faptul că toate astea sînt spuse de un ofițer.

— Nu cred că Franța e gata să adere la un regim nazist care îi repugnă...

— Toate astea sînt opera propagandei anglo-saxone. Cancelarul *Hitler* dorește reconcilierea Germaniei cu Franța...

— Da, ca vasală și despuiață de provinciile ei din est și, probabil, de colonii...

— Alsacienii și lorenii sînt, indiscutabil, germani...

Pînă aici, *Petit* a rămas de gheață. Dar această ultimă frază l-a scos din mutismul său și-l abordează, minios, pe adeptul marii Europe. Vorbește în germană, pe care, din păcate, n-o înțelege...

Dar e suficient să-i privești pentru a constata că dialogul nu mai e academic...

Pentru a stopa acest tîtă-tîtă ce amenință să degeneze, mă adresez lui *Chriticos*:

— Calm, domnule *Chriticos*. Am impresia că vă considerați deja învingător. Reveniți pe pămînt. Lăsați o clipă înălțimile strategiei dumneavoastră și marile visuri. Pierdut printre nori, ați uitat de propria dumneavoastră situație, ce nu-mi pare totuși prea strălucită.

— De ce? Eram adversari, vom deveni prieteni. În condiții de armistițiu, Germania va cere restituirea tuturor prizonierilor de război germani...

— Uitați un amănunt, acela că nu sînteți prizonier de război.

— Cum?

— Evident. Sînteți ofițer german?

— Firește.

— Aparțineți de *Abwehr*?

— Mi-ar veni greu s-o neg.

— Recunoașteți că ați venit în Franța sub identitate greacă pentru o misiune de spionaj?

— Dacă vreți, dar asta e deja de domeniul trecutului.

— Deloc, și prezența dumneavoastră aici dovedește că e o chestiune de actualitate. Presupun că Codul penal german nu e mai puțin riguros decît cel francez. Crimă de spionaj în timp de război. Cunoașteți tariful?

— Dar sfîrșitul războiului antrenează încetarea urmărilor judiciare pentru supușii țării învingătoare.

— Deloc. Crima, căci este o crimă și nu un delict, a fost comisă înaintea cererii de armistițiu și este pasibilă de legile franceze...

Atitudinea dezînvoale de pînă acum a lui *Chriticos* s-a schimbat. Fața i-a devenit palidă și optimismul i-a dispărut. Mă întreabă:

— Ce aveți de gînd cu mine?

— Să vă dau pe mîna poliției din țara mea. Fără îndoială că veți ajunge în fața Curții marțiale. Asta s-ar fi și întîmplat, dacă n-am fi fost obligați să părăsim mai devreme capitala și dacă oprirea noastră la Tours ar fi fost mai puțin scurtă.

O țărere de plumb s-a așternut după acest dialog pasionat.

Iată-ne, în sfîrșit, ajunși la Bordeaux, unde un important serviciu de ordine, datorat prezenței în oraș a guvernului, degajă străzile și bulevardele pe care se află instituțiile oficiale și hotelurile rechiziționate. Pentru prima oară de la plecarea noastră, ordinul de misiune — cel adevărat — ne este de folos.

Trebuie să ne debarasăm cit mai curînd de incomodul nostru personaj. La forțul Hâ, prezint hîrtiile de la închisoarea din Tours, ordinul de transfer. Funcționarul se miră de durata călătoriei — nu pare să fie la curent cu situația de pe șoselele Franței! —, dar totul se aranjează și *Chriticos*, condus, cu cătușele la mîini, de jandarm, e încredințat administrației penitenciare.

Înainte de a coborî din mașină, prizonierul nostru ne-a întins mîna. Nu i-am refuzat-o. Și-a făcut meseria, așa cum noi o facem pe-a noastră. Același ghinion l-ar fi putut avea și *Petit* în cursul periculoasei sale cariere, și chiar eu însumi, dacă invazia n-ar fi întrerupt rolul meu de contact al *Abwehr*-ului.

Ieșind de la închisoare, *Gilbert* și *Petit* se întînesc cu un camarad, care-i pune la curent cu ultimele evenimente. Află că secția lor este la *Pessac*. Îl roagă să anunțe superiorii că misiunea lor s-a încheiat. Mareșalul *Pétain* s-ar afla, cu membrii guvernului, la sediul prefecturii. Circulă zvonuri contradictorii: guvernul ar fi divizat, unii ar vrea să continue lupta în Africa de Nord, un membru al guvernului englez ar fi la *Bordeaux*, etc... Cei doi pleacă la *Pessac*, situat la cîțiva kilometri de oraș, unde îl întîlnesc pe comandantul de *Parcy*, căruia îi raportează evenimentele ultimelor patru zile. Însistă să se ia măsuri urgente pentru aducerea lui *Chriticos* în fața justiției militare. *Parcy* le mărturisează că n-are nici o putere în acest sens. Le dă mîna liberă să ducă la bun sfîrșit întreaga afacere, cum cred ei că e mai bine.

A doua zi, la prima oră, începem demersurile. Întelegem curînd că nu mai există nici o autoritate reală și nimeni nu vrea să-și asume vreo responsabilitate. Justiția militară e de negăsit, dispersată peste tot. Comisarul guvernului e absent, birourile n-au fost încă amenajate. Justiția regională nu e competentă, nu are un dosar constituit etc. Pe scurt, trebuie să abandonăm sau să înfruntăm regulamentele.

Petit pare resemnat.

În ce mă privește, am hotărît să acționez, oricare ar fi obstacolele. Fac o ultimă intervenție pe lîngă un organism militar atașat administrației penitenciare. Cu greu, și abuzînd puțin de credulitatea interlocutorului, obțin un ordin de transfer al lui *Chriticos* de la *Bordeaux* la *Bayonne*, lăsîndu-l să creadă că e vorba de o escală pentru Maroc. Sînt în posesia unui prețios document ce-mi va permite să-l scot din închisoare pe prizonier. Îl voi strage astfel eliberării sale de către armata germană, cu condiția să nu pierd timpul. *Chriticos* știe, într-adevăr, prea multe lucruri, dar nimic nu e hotărît în privința sorții sale.

A doua zi este 18 iunie, care va deveni o dată memorabilă. O vom afla mai tîrziu. Trebuie să mărturisesc că nimeni, aici și în anturajul nostru, n-a auzit apelul generalului de *Gaulle*.

În localul unei școli ne punem pe treabă. În așteptarea semnării armistițiului și a ocupării parțiale sau totale a țării — nu știm nimic în acest sens — trebuie să asigurăm securitatea agenților compromiși sau căuțași. Pașapoarte albe ne stau la dispoziție pentru a-i evacua spre Africa de Nord. Eliberarea vizelor e asigurată.

În cazul în care condițiile impuse de adversar sînt inacceptabile, guvernul ar putea pleca spre Africa de Nord pentru a continua lupta cu ajutorul Marii Britanii și sprijinul flotei franceze. Se vorbește de o repiere la *Perpignan*. Dar confuzia e totală, se exercită presiuni, se formează clanuri. Parlamentarii ce o doresc sînt autorizați oficial să plece în Maroc. Un vapor, „*Massilia*”, le-a fost pus la dispoziție de amiralul *Darlan*. *Laval* își folosește autoritatea pentru ca, orice s-ar întîmpla, guvernul să rămînă în Franța. Mareșalul a afirmat că vrea să împartă soarta tuturor francezilor.

În ce ne privește, sîntem niște umili executați. În Franța sau aiurea, patriotismul nostru va avea, oricum, ocazia de a se manifesta.

După capturarea arhivelor noastre la *Chartre-sur-Loire*, am primit ordin să distrugem tot ceea ce nu este absolut indispensabil și să nu păstrăm nici un nume propriu, nici chiar provizoriu.

După amiază, avem bucuria de a-i găsi pe *Faurey* și *Nicky*. De-abia acum descoperă *Nicky* cine este *Bachelet*. Spre deosebire de *Chriticos*, el n-are motive de

resentimente, ci, dimpotrivă, o încredere și mai mare în serviciile franceze...

...Le propun fie să plece în Africa de Nord, fie să rămână în Franța sub o identitate falsă. Se decid rapid. Preferă să plece. Faurey are un pașaport în regulă. N-are nici un motiv să-și schimbe identitatea, deoarece va ajunge tot în teritoriu francez. E suficient să-i dăm o viză de ieșire.

În schimb, Nicky este compromis. Dacă *Chriticos* e eliberat de nemți, are motive suficiente să pună o distanță cât mai mare între el și Abwehr. Pașaportul său fals e de neutilizat. Într-un minut, îl botez: din *Nicolas Lahnorff* devine imediat *Noémi Lauher*, alsacian, născut în apropiere de Strasbourg. Accentul său va surprinde mai puțin. Cinci minute, și falsificatorul are un pașaport autentic, cu ștampilele și semnăturile de rigoare.

Acționez repede, presat de evenimente, căci un cargo e gata să plece din Bayonne, și asta e poate ultima șansă pentru cei doi complici. Alegerea numelui nu e genială, dar n-avem timp.

Le dau o scrisoare de recomandare pentru un camarad din Casablanca de la postul local. Ne despărțim cu emoție, dar sper să-l revăd curînd, deoarece o parte din familia mea locuiește de mulți ani în Maroc.

Restul zilei îl petrecem verificînd, piesă cu piesă, conținutul valizei metalice. Nu păstrăm decît nume și adrese codificate. Avem cîteva pașapoarte și cărți de identitate de rezervă, precum și cîteva ștampile oficiale aduse de la Paris.

Odată cu căderea nopții, un ultim autodafé împrăștie, în fluturi negri involburati, vestigiile unei activități ce a devenit deja trecut...

Sfîrșitul

Problema noastră numărul unu: *Chriticos*.

După numeroase demersuri infructuoase pe lîngă autoritățile militare și judiciare, realizăm inutilitatea eforturilor noastre de a-l aduce pe *Chriticos* în fața justiției. Ne rămîne, credem, posibilitatea de a-l transfera la închisoarea din Bayonne, cu speranța problematică a unei evacuări spre Maroc. Dar chiar și în acest caz, e aproape sigur că *Chriticos* va fi obiectul unei cereri de extrădare din partea compatrioților săi.

O cerere de armistițiu e în curs: Administrația e paralizată. Fugă de responsabilitate la toate eşaloanele. Fiecare trimite mînea în terenul celuilalt... Trei ministere ar trebui să-și spună cuvîntul: cel de Război, cel al Justiției și cel al Marinei comerciale.

În aceste împrejurări, *Gilbert* face o ultimă tentativă. Ia, mai întîi, legătura cu un funcționar de la închisoarea din Bordeaux, de la care obține promisiunea că va accepta transferul lui *Chriticos* la Bayonne.

La începutul după-amiezii, raportez șefului, comandantul de *Parcy*, despre demersurile din cursul dimineții și-i propun planul pe care l-am conceput. Îmi dă acordul fără entuziasm și mă autorizează să cer concursul celor care-mi sînt indispensabili.

Îl contactez pe căpitanul *Simeon* și pe locotenentul *Richiepin*. Au aflat cîte ceva despre „Badinage”. Le explic fără reticențe ce aștept de la ei. După ce află că patronul e de acord, acceptă.

Ne petrecem o mare parte a după-amiezii plimbîndu-ne cu mașina prin cîmpia girondină.

La orele 14, oprim în fața fortului Hâ. Îi las pe cei doi camarazi și pe jandarm să mă aștepte, și mă prezint singur.

Formalități administrative, fișă de identitate, ordin

de misiune, îl întîlnesc pe funcționarul cu care luasem contact în ajun. Între timp, raportase despre vizita mea și, dată fiind evoluția situației, nu mai are obiecții.

...*Chriticos* apare, cu cătușele la mîini, între doi supraveghetori. Jandarmul îl însoțește la mașină, unde ia loc în spate. Zărîndu-mă, îmi zîmbește. Evident, n-are aceeași reacție ca la Tours. Stă între mine și *Richiepin*. Căpitanul *Simeon* stă în față, lîngă jandarmul care e la volan. Îl scot cătușele și-mi mulțumesc. Privește spre camarazii mei, așteptînd, desigur, să fac prezentările.

Traversăm orașul plin de animație. Înainte de a-l părăsi, îl lăsăm pe șofer, a cărui misiune s-a încheiat. *Simeon* trece la volan.

Chriticos e decontractat. „Telefonul fără fir” a funcționat, și e probabil la curent cu situația. Știe că vor începe negocierile de armistițiu. Îmi cere o țigară.

— Deci, domnule *Bachelet*, s-a sfîrșit?

— Nu încă.

— Mi-e foame, n-am mîncat aproape nimic de două zile...

— Ați făcut greva foamei?

— Nu, dar gamelele voastre sînt detestabile, iar pîinea nu se poate mîncă! Unde mergem?

— La închisoarea din Bayonne.

— De ce?

— Pentru a vă îndepărta cît mai mult de compatrioții dumneavoastră, care vor ocupa probabil Bordeaux-ul.

Chriticos e surprins. Pentru el, războiul s-a sfîrșit și nu înțelege sau nu vrea să înțeleagă că eliberarea sa e pusă în cauză.

Nu știu încă, dar în cîteva luni, în jumătate din Europa invadată de nazism, moartea va fi, în fiecare cîmin, mai prezentă decît pîinea. Moartea nu va mai conta, va deveni o obișnuință. După cinci ani, îi va fi uzat și pe cel vil, care vor rămîne marcași pentru totdeauna.

Noi, cei din Servicii, n-am trăit acele zile și nopți în care, de la 10 mai încoace, cîteva unități de ariergardă au lăsat sub soarele de vară peste o sută de mii de morți, strîivi de tancuri, bombardai de Stukas-urile în picaj, călcați în picioare de infanterie. N-am cunoscut oroarea și n-am simțit sîngele. Lupta noastră a fost dusă prin subtilități, cu finețe, plină de pericole incerte, deloc sesizabile, un fel de joc periculos, în care emoția nu e la fel cu aceea a sufletului smuls din trup de dezlănțuirea cataclismelor, de urletele obuzelor, de sfîșierea mitralierelor. N-am simțit frica animalică în măruntaie sau furia disperată ce te obligă să ucizi.

Iată rațiunea, rațiunea rece ce ne conduce în această zi. Sîntem precum medicii în fața unui caz, precum chirurgul obligat să taie un picior pentru a salva bolnavul. Bolnavul nostru, Serviciul, tot ce-a mai rămas din el: rețelele, agenții, viitorul nostru fără speranță.

Evit să-l privesc pe *Chriticos*. Îi spun în continuare „*Chriticos*”, căci știu că, atunci cînd îi voi spune pe numele său cel adevărat, cînd îl voi numi, aceasta va fi sinonim cu sentința sa la moarte.

Ne aflăm, oare, în circumstanțe excepționale, care să ne permită să decidem?

Privirea lui *Simeon* o întîlnește pe a mea. Putem să-l conducem pe ofițerul german la Biarritz, să-l predăm justiției? Miine va fi liber... Vom fi și noi, desigur... și eliberați de o povară...

Dar ce va face *Chriticos*?... Se va arunca asupra documentelor abandonate și prădate în acest moment de Abwehr. Va căuta, va găsi. Chiar dacă nu e animat

Generalul de Gaulle lansează, de la Londra, celebrul apel: „Ultimul cuvânt a fost spus? Speranța trebuie să dispară? Înfrângerea este definitivă? Nu... Căci Franța nu e singură. Orice s-ar întâmpla, flacăra rezistenței franceze nu trebuie să se stingă și nu se va stinge”

de ură, datorită il va obliga să caute, să urmărească, să distrugă.

„Chiar dacă nu e animat de ură”... Caut în mine însumi... Nu, nu e vorba de ură.

— Pe șoseaua Bayonne, spun cu o voce ce nu mi-o recunosc, vom face un ocol... Îmi amintesc că, anul trecut, am mîncat la un han. Dacă e încă deschis, vă puteți reface puțin...

Nu-mi spusese că-i e foame?

Îmi mulțumește și continuă să privească prin geamul mașinii.

Richepin îi oferă o țigară, pe care o acceptă. După acest gest, încearcă să reia conversația pe care noi o evităm. Devine preocupat și nu reușește să-și stăpînească neliniștea. Nu facem nimic pentru a-l liniști.

Șoseaua e plină de mașini, de pietoni încărcăți cu saci, femei și bărbați pe bicicletă, copii pierduți... Armata germană îl împinge din nord, în curgerea invaziei ei, ca apa, ca lava... Armata germană va fi, poate mîine, în Pirinei.

— Nu, războiul nu s-a sfîrșit.

Am vorbit cu voce tare? Nu mai știu. Chriticos mă privește cu curiozitate, lung...

Ce-i exprimă fața mea?

După o oră de mers, părăsim șoseaua națională. Reperasem itinerarul în ajun, circulasem toată după amiaza... O luăm pe un drum ce trece prin pădure... În locul prevăzut, ne oprim... E un luminis mic, o potecă se infundă în pădure. Deschidem portierele.

— Vreți să vedeți dacă hanul e deschis? — le spun camarazilor mei.

Totul s-a terminat. Nu ne vom răzgîndi, nu vom renunța. De ce această comedie? Cred că voiam să fiu singur cu Chriticos... Eu eram responsabilul, eu trebuia să rămîn pînă la capăt. Richepin și Simeon au disparut în pădure. Rămîn singur cu Chriticos. Sint gata. Tăcem. A coborît și rămîne indecis în fața mașinii.

Minutele sînt interminabile. Pete de lumină trec printre frunze și se așază pe iarbă. Doi porumbei bat grăbiți din aripi cînd ne vîd și dispar printre copaci. Cîteva păsărele ciripesesc și se ceartă. Zgomotul convoaielor de pe șosea ajunge, în surdina, pînă la noi. Mi-e sete.

Zăresc siluetele celor doi, care revin, și eu încă n-am spus nimic. Iată clipa, trebuie să vorbesc... Cui răz, uneori, înseamnă să-l ai mai mult pentru celălalt.

Scriu aceste rînduri la exact treizeci de ani de la acel moment... Executarea șefului de post al Abwehr-ului era sau nu indispensabilă? Un caz de conștiință, indiferent de decizia luată... Știu. Printre camarazii mei există, poate, unii care au suflatul și mai chinuit... După treizeci de ani, timpul estompează, aduce umbra, dar nu și uitarea.

În timp ce Richepin și Simeon se apropie, ezit într-un ultim calcul. Chriticos fusese, la Paris și la Tours, obiectul multor interogatorii și confruntări. Necesitățile, determinate de lipsa la Tours a mijloacelor de transport speciale, îl făcuseră să ne descopere slăbiciunea și, în parte, ce era fictiv în rețeaua noastră. Retrospectiv, ca specialist, ar fi putut reconstitui scenariul, descoperind de ce unii dintre agenții săi trimiși în misiune în Franța cu falsele pașapoarte de la Genova fuseseră arestați. În afară de Faurey¹², Moresani, Sydney, Nicky și de mine însumi, a luat cunoștință, în garsoniera mea de pe rue de Berne, cu o listă de agenți potențiali, care existau în realitate și ar fi fost susceptibili să joace un rol în cazul în care m-ar fi obligat să-i prezint. Libertatea, poate viața, a douăzeci de francezi era în joc.

Totuși, dacă încetau luptele... dacă Chriticos își păstra în ochii noștri calitatea de prizonier de război?

Ce-ar face acest ofițer din Abwehr în locul meu? Îl privesc drept în ochi... Și deodată, fără să-mi dau seama, rostesc verdictul:

— Comandant Müller, ați fost judecat pentru spionaj, recunoscut vinovat și condamnat la moarte.

Gata... Mă simt eliberat de o mare greutate, în timp ce inima-mi bate dureros în piept.

Tresare, ochii i se măresc. Schițează un gest de apărare. Am pistolul în mînă. Nu un gest teatral, nu o mișcare rapidă de specialist... Mîna era în buzunar, am scos-o instinctiv, și asta fiindcă era momentul.

Richepin și Simeon sînt aici, aproape. Chriticos e palid, livid, mîinile îi tremură ușor.

— Imposibil, murmură el, fără a-l veni să creadă. Războiul s-a sfîrșit, armistițiul solicitat... N-aveți dreptul... N-am fost judecat de un tribunal oficial.

Fără îndoială, oricare dintre noi ar fi avut, într-un asemenea caz, asemenea argumente.

— Împrejurările nu permit să reunim acest tribunal, știți asta.

— E un asasinat!

Îmi scuipă aceste cuvinte în obraz, ca o injură. Nu mă voi lăsa atins.

Ne aflăm la punctul de neîntoarcere.

Nu! Negăți că sînteți ofițer al Abwehr-ului?

— Evident nu.

— Venit în Franța să inspecteze o rețea de spionaj?

— Recunosc.

— Sub identitate falsă și în vreme de război? Orice tribunal v-ar condamna la moarte... Intenția noastră a fost tot timpul de a vă deferi justiției... Am fost împiedicați.

— Dacă am fi vrut să vă asasinăm, așa cum spuneți, adaugă Simeon, nu ne-am fi asumat riscul de a vă transporta, în propria noastră mașină, de la Tours la Bordeaux...

¹² Faurey va fi deportat mai tîrziu

— Nu respectați legile războiului.
 — În alte împrejurări, v-aș fi amintit invadarea țărilor neutre fără declarație prealabilă, bombardarea sălbatică a orașelor ca Amsterdam, de pildă... Șoselele mitraliate, civilii uciși fără scuze...
 — Sînt lucruri ce nu mă privesc.
 Müller s-a dat un pas înapoi și privește peste umăr.
 Timpul trece. Mă decid.
 — Domnule, nu mă mai adresez lui Chriticos, fals cetățean grec, ci comandantului Müller din Abwehr. *Nachrichtendienst ist Herrendienst*¹³, scutiți-ne de măsuri ce ne repugnă.
 Am lovit bine. Orgoliul său e mai presus de orice. Acceptă. Cu demnitate, îmi cere portofelul și ceea ce i-a fost confiscat. Cu o mină sigură scrie o adresă pe carnet. Îmi cere să trimit soției sale, dacă împrejurările mi-o vor permite, ceasul său de mînă, ochelarii — da, ochelarii — și un medalion religios, pe care mi le înmînează, și să-i spun că a murit în timpul misiunii și în ce fel.
 Am și acum în memorie fața sa gravă, lividă, de o tristețe fără margini... Sînt tulburat, trebuie să mă grăbesc.
 Intrăm cu toții în adîncul pădurii, două sute de metri de mers încet, în tăcere. Insist ca Müller să mă lase să-i leg ochii. Refuză ferm.
 — Un moment, spune.
 Ingenunchează, buzele i se mișcă pentru cîteva clipe. Nu caută să cîștige timp.

— Mai aveți vreo dorință, comandant Müller? îl întreb, cu vocea gîtuită.
 Simeon strînge pumnii și pare să strige „să sfîrșim odată... dumnezeule!”
 — Da... spune el, să vă strîng mîna... Mulțumesc că mă omoriți în față.
 Se sprijină cu spatele de un copac. Sîntem foarte aproape de el, eu pe umăr cu pușca jandarmului, Simeon și Richepin ochind cu pistoalele.
 Trebuie să fi auzit comanda mea, deși abia am murmurat-o.

Repede, smulgem de pe hainele sale etichete și tot ce ar permite identificarea sa. Un mormînt prea puțin adînc, săpat repede. Înelim corpul cu o pînză de cort, tasăm pămîntul, punem peste el mușuroaiele tăiate. N-a mai rămas nici o urmă, doar iarba strivită.

Ne urcăm în mașină, pentru încă patru ani de război secret, de violențe și crime, de remușcări... În străfundurile inimilor noastre, există întotdeauna, pentru noi, oamenii fără uniformă, o Hiroshima...

Prezentare, traducere și adaptare Rodica Dumitrescu

¹³ *Nachrichtendienst ist Herrendienst* – „Serviciul de informații e un serviciu pentru seniori” – Această deviză, atribuită amiralului Canaris, șeful serviciilor germane de informații, a fost adoptată și de S.R. francez. Ea figura și pe culoarele imobilului de pe Avenue de Tourneville, 2 bis.

Sperietori de păsări

Dacă un pasager curios va privi prin hubloul avionului, la decolare sau la aterizare, pe aeroportul din Leeds, el va observa cu surprindere figura unui om care aleargă de-a lungul pistei, dînd agitat din mîini.

Dacă același pasager va ajunge pe aeroportul din Bradford, privind prin hublou, el va putea vedea un om executînd aceleași mișcări ca și cel din Leeds.

Și, în sfîrșit, dacă același pasager va adresa personalului unuia dintre cele două aeroporturi întrebarea dacă nu cumva un nebun a scăpat din cămașa de forță și aleargă lîngă pista de aterizare, i se va răspunde că este vorba de oameni angajați special pentru a speria păsările, care pot constitui un pericol real la decolarea sau aterizarea avioanelor. Probabil că administrațiile celor două aeroporturi engleze, învățînd din experiența altora, preferă oamenii sistemelor electronice de speriat ciiorile...

CONCERT. Faimosul tenor Luciano Pavarotti a fost răsplătit, în martie a.c., la New York, cu medalia „Cabrini Medical Center Humanitarian”. Celor prezenți li s-a oferit un „concert-surpriză”: Pavarotti cîntînd împreună cu o enormă păpușă care îi semăna perfect.

O escală, pe litoralul Mării Nordului, a păsărilor călătoare. O clipă din lunga cale a migrației străbătută la începutul fiecărei primăveri, surprinsă de un obiectiv „sensibil” al aparatului de fotografiat...

Ororile sectelor - afaceri cu credulitatea și teama de viitor

„Restaurant Bhagwan”. În spatele elucubrațiilor spirituale, afaceri foarte materiale

Tineri adepți la Poona, în cursul ritualurilor de îndobitocire

„Porțile templului meu sînt larg deschise. Asta se întîmplă doar o dată la o mie de ani. De aceea vă chem: intrați!” Omul care lansează această chemare, menită să-i atragă în cursă pe naivi, în special pe tineri, nu este altul decît Rajneesh Chandra Mohan, unul dintre cei mai controversați conducători de secte din ultimii ani. În urmă cu aproape un deceniu el „a descoperit” peste noapte că are o chemare mai înaltă. Astfel, fostul profesor de filozofie — care nu se remarcase pînă atunci în profesia sa și părea destinat unei inevitabile ratări, destul de familiarizat cu tehnicile de hipnoză în masă și de un verbalism destul de atrăgător — și-a pus în cui străiele sărăcicioase și, peste noapte, s-a proclamat „iluminat”; și, apoi, „Bhagwan” (adică „Divinul”).

Prospectarea pieței

Mai întîi, Rajneesh a căutat o breșă pe piața înțesată a misticilor și așa-numiților „guru” de cele mai

diverse orientări. În cursul discuțiilor cu grupurile de „hippy” și alți tineri mai mult sau mai puțin dezamăgiți, ce soseau, anual, în valuri, din S.U.A. și Europa occidentală, ca turiști în India, el și-a dat seama că aceștia, datorită lipsei de posibilități de realizare umană în societatea în care trăiau, ar fi doriți să le fie oferită șansa de a-și redobîndi „ființa cea adevărată” și de a începe „un nou mod de viață autentic”. Și „Divinul” n-a stat mult pe gînduri. El s-a grăbit să anunțe că are misiunea edificării unui adevărat rai pe pămînt pentru nemulțumiți și dezamăgiți, pentru cei în căutare de mîngiere și ajutor, pentru cei sătui și scrîbiți de o viață ale cărei valori supreme le erau străine, pentru cei ce doreau să cunoască revelația divinității, pentru marginalizații imperiului capitalului. Proiectul său promitea să aducă mari beneficii.

În stilul unui manager versat, „iluminatul” s-a pus pe treabă și, în curînd, cu dolarii tinerilor pe care a reușit să-i atragă și cu donațiile simpatizanților induși în eroare, reușește să-și construiască, în Coregaon Park, în Poona (oraș universitar din apropiere de Bombay), un cartier general pe care-l numește „Ashram”. Treptat, întreprinderea ia

amplare, este construită o imensă hală de rugăciuni, cu o capacitate de 2 000 de persoane, clădiri destinate locuințelor și administrației, cu studiou de radio și serviciu de informații, ateliere de producție de cele mai diverse genuri. Nu a înțrziat să apară și o „fundatie Rajneesh”.

Cel ce se autointitula „mare preot” știa că, doar prin încrederea oarbă a adepților, misiunea sa de „mijlocitor al transiterii înaltelor energii spirituale” putea să fie încununată de atît de doritul succes financiar. De aceea, marele șarlatan și-a adus cu abilitate adepții într-o stare de docilitate animalică. În fața tinerilor — ce purtau haine portocalii și un medalion cu imaginea sa, prins de un colier din mărgel de lemn de trandafir —, Bhagwan predica, în fiecare dimineață, tot felul de bazaconii pe care le prezenta drept esența înțelepciunii. Nu avea nici o importanță că jumătate din auditoriu nu putea să priceapă „înalțul său mesaj” rostit în engleză sau în hindi. „Divinul” susținea că esențialul era transmis auditoriului doar prin „vibrația gîndirii”. Faptul că versatul escroc amesteca, printre ineptiile sale metafizice, și o serie de idei de împrumut care veneau în întîmpinarea dorinței de compasiune

și de orientare a celor ce-l ascultau, nu a făcut decât să sporească eficiența afacerii sale...

Între ritual și exploatare

Însă principala sa metodă consta în menținerea într-o continuă activitate a adeptilor de la „Ashram”, care ajunseseră, la un moment dat, la cifra de 4 000 de persoane. Încă de la ora 6 dimineață începea „masajul sufletelor”. Împărțirea timpului „sannyasins”-ilor (cum se numesc adepii săi) era deosebit de riguroasă. După meditația de dimineață, urmau lecturi și incantații religioase, apoi inițierea noilor discipoli și, în sfârșit, „dinamica”, un fel de ședință de isterie colectivă, ce pleca de la indicația gurului Bhagwan că „nimic nu este mai bun pentru caracter decât o criză de furie dimineață”. Îmbrăcați simplu, aceștia urlau, tremurau se rostogoleau pe jos. Era, însă, o isterie programată în cinci faze, — patru dintre ele discipolii practicându-le cu ochii închiși sau legați la ochi cu mici eșarfe roșii, pe care guru le puneau în vinzare la tarabele din Ashram. Delirul colectiv era continuat cu sărituri în aer, însoțite de urletele „ha” și „hau”. O lovitură de gong îi anunța că trebuie să rămână nemișcați, timp de 15 minute, în poziția în care se găsea fiecare. În sfârșit, un semnal muzical era începutul fazei în care participanții rid, dansează, se îmbrățșează. Dar, ritualul era continuat zilnic, prin multe ore de muncă; căci, discursurile și trîndăveala nu aduc profituri. Rajneesh își mîna „oile sale”, din templul ce și l-a ridicat sieși, să lucreze din greu, de dimineață pînă seara, ca tîmplari, servitori, grădinari, zidari, brutari și în diferite alte meserii, să producă articole de artizanat, covoare, podoabe, instrumente muzicale, jucării etc.

După cum se vede, rețeta „iluminatului” nu era prea complicată: transformarea tinerilor săi adepi în adevărați roboți, ce nu aveau altă menire decât să acționeze din zorii zilei și pînă în noapte pentru sporirea bogățiilor lui. Teza de bază a „învățăturii” lui slujea perfect acestui scop: „Renunță la rațiune, ea nu îți creează decât probleme!”. Evident, problemele cele mai mari pe care le pune „Divinului” Rajneesh constau tocmai în rațiunea sănătoasă — pentru că elucubrațiile sale nu puteau fi acceptate decât de oameni lipsiți de gândire și voință. Pentru a-i aduce pe adepi într-o asemenea stare, Bhagwan Shree Rajneesh folosea metode sofisticate, de la dans și cîntec în grup, pînă la repetarea în neștire a unor formule, care nu însemnau nimic, și exerciții

de epuizare fizică. El pretindea, în fața tinerilor occidentali veniți după o iluzorie mîntuire, că-i va elibera de complexe și de nevroze. „În realitate — arăta publicația „Wochenpost” —, el îi ușura, înainte de toate, de bani”. Însă, cele mai multe foduri proveneau din vinzarea de cravate-Bhagwan, fotografii-Bhagwan, săpunuri-Bhagwan și tot felul de suvenire-Bhagwan, care erau confecționate de tinerii sannyasins prin muncă; desigur, o muncă pentru care nu primeau nici o plată, în atelierele de la Ashram. Încă de pe atunci, de tranzacțiile comerciale și financiare, ce luau o tot mai mare amploare, se ocupa o tînră indiană ce găsise, și ea, o „soluție” la fel de rentabilă, ca și cea a prietenului din copilărie, Shree Rajneesh, devenind soția unui american bogat și nu tocmai tînr, pe nume Silverman.

Exploatarea temerilor în fața vieții

Ashramul (mînăstirea) de la Poona devenise, în închipuirea multor tineri occidentali, un loc sinonim cu paradisul: dezamăgiți de existența ce li se oferea în societatea de consum, de lipsa oricăror perspective într-o societate în criză, veneau aici în speranța de a se lecu de frustrări, angost și alienare, cu iluzia intens întreținută de publicitatea pe care „managerii” sectei o făceau — a unei alte vieți și a regăsirii propriei identități. Însă ce se ascundea dincolo de formulele frumoase despre „viața fericită” și „iubirea divină”? Revista „Der Spiegel” scria în acest sens: „Privind în mod realist, adică economic, „Fundatia Rajneesh” este, de fapt, o organizație pentru valorificarea trudei neremunerate, după o metodă abilă, în fața căreia chiar și un proprietar de sclavi și-ar scoate plin de respect pălăria”. Iată, în descrierea aceleiași reviste, cum se desfășura o ședință de așa-zisă „iluminare intensivă”, o mostră de degradare a ființei umane, de exploatare a credulității celor în căutare de idealuri iluzorii: „Pe o verandă stau în fața 16 adepi de ambele sexe. Tac și se privesc hipnotizați în ochi. Apoi, își poruncesc unul altuia: „Spune-mi cine ești!”. Nici un răspuns. „Spune-mi cine ești!”. Tăcere. Se aude un gong, participanții se deplasează ajungînd în fața altui partener: „Spune-mi cine ești!”. Ridicolul ritual începe în zorii zilei și durează 18 ore, pînă la totala epuizare psihică și fizică...”

Însă tocmai din afacerea părea că prosperă mai bine ca niciodată, lovitură de teatru! În momentul cînd autoritățile indiene deschiseră o anchetă ce viza cercetarea

mai detaliată a veniturilor noului „sfînt” de la Poona, acesta a găsit de cuvință că cel mai sănătos lucru, chiar și pentru „divinitatea” sa, era să-și ia tălpășița cît mai repede. Evident, nu a uitat să ia cu sine și „bruma” de avere — circa 12 tone de bagaje care abia i-au încăput într-un avion special. În urma sa, paradisul a fost închis ca o prăvălie pentru demolare”, scria revista „Stern”.

Noi „piețe de desfacere”

Și unde putea să-și găsească Bhagwan un nou teren fertil, pentru activitatea sa nocivă, decât în „țara tuturor posibilităților”? Noul sediu de la Muddy Creek (S.U.A.) este bine plasat. California a fost dintotdeauna un teren prielnic pentru proliferarea sectelor. Aici și-a avut sediul și „templul popoarelor”, secta lui Jim Jones, care a dobîndit o sinistrită notorietate prin sinuciderea colectivă din septembrie 1978, în Guyana. Tot în California, a trăit și Charles Mason, care, împreună cu cîțiva din sectanții săi, i-a ucis, într-un mod bestial, pe actrița Sharon Tate și pe oaspeții ei... Locuitorii din Antelope, terorizați de ideea unei vecinătăți atît de puțin liniștitoare, au cerut ca localitatea să fie luată sub protecția Consiliului districtual. Dar Bhagwan și-a pus în mișcare mecanismul său misticofinanciar, și locuitorii din Antelope au trebuit să se refugieze, în curînd, în alte locuri mai puțin ispititoare pentru sectanți... Adepii săi au construit, pentru „divinul Rajneesh”, într-o zonă destul de aridă, o oază de verdeață și răcoare. Cinci vile luxoase pe care le împarte cu cîțiva din colaboratorii săi apropiați. O piscină încălzită, unde face dimineața cîteva mișcări de înot. Este, de fapt, singura activitate, căci „stăpînul” își face un punct de onoare în a nu lucra nimic. Își păstrează întreaga energie pentru după-amiază, cînd, la volanul unuia dintre cele 12 automobile Rolls-Royce pe care le posedă, străbate șoselele regiunii, însoțit de o gardă puternică care îi îndepărtează pe inoportuni. În restul timpului, „Divinul” se odihnește, în timp ce adepii ajung la epuizare fizică și psihică. Pe străzile localității Antelope putea fi văzută, recent, o tînră plîngînd. Dorea să se întoarcă în California, dar nu știa cum. Nu avea bani, nimeni nu era dispus să-i dea ajutor. Dorise să intre în secta lui Bhagwan, dar nu fusese admisă, deoarece nu știa să facă nimic și, în plus, avea și un copil prea mic ca să poată munci. Două guri de hrănit în plus, în această comunitate unde

„Excursie — Bhagwan”, într-unul din numeroasele sale Rolls-Royce-uri

„Marele maestru” al șarlatanilor — în acțiune

chiar și copiii muncesc câteva ore pe zi la bucătărie sau la munci agricole!... Dar, a renunțat oare „iluminatul” la practicile sale nocive de la Poona? Nici vorbă. Ba, mai mult chiar, a adăugat noi elemente, mai absurde, la repertoriul inițial. O tânăra care a reușit să se smulgă din ghearele sectei, Iha van der Schulenberg, relatează revistei „Life”, în cuvinte zguduitoare, ritualul îngrozitor la care este supus adeptul: „Un adevărat martiriu, în cursul căruia participanții sînt hipnotizați, fiind aduși la nivelul de conștiință al copilăriei, al infantilismului; o «terapie» a șocului, destinată să ducă la dispariția identității personale; un proces sistematic de dislocare socială și individuală... Discipolii, lipsiți de mijloace, se văd puși în situația de a recurge la orice cale pentru a face rost de bani. Pentru bărbați, aceasta înseamnă, adesea, a intra în rețeaua traficantilor de droguri. Pentru multe femei înseamnă prostituție. Iar, după ce discipolii cedează lui Bhagwan tot ceea ce posedă, devin un fel de invalizi permanenți, niște epave, ființe cărora le este imposibil să mai facă față realității înconjurătoare. Unii dintre ei ajung, pînă la urmă, în azilele de alienați mintali”. În mod curent, în căsuțele împărțite pe colinele de la Muddy Creek, locuiesc câteva sute de mii de inițiați. Dar, în vara anului trecut, de exemplu, pentru a-l aniversa pe Bhagwan, au venit de pretutindeni mai multe mii.

În diferite țări există circa 200 000 de adepți ai lui Bhagwan, dintre care 3 000 numai în Franța. Pentru a sta câteva zile lângă „divinul” Shree, fiecare a plătit, în afară de biletul de avion, și suma de 350 de dolari. Și totuși, nu l-au putut vedea. De cînd a făcut jurământul tăcerii — „ultima fază a efortului” —, Bhagwan nu mai iese din somptuoasa sa vilă, decît pentru plimbări în Rolls Royce.

În ultima perioadă, misticul, avid de câștiguri grase — și confruntat cu

o concurență puternică pe piața vinzătorilor de iluzii din S.U.A. (să amintim, aici, numai de răufatul reverend Moon) — caută noi debușee în direcția țărilor Europei occidentale. După o primă debarcare nereușită în Franța, de unde oamenii săi au trebuit să dispară rapid, în ultimele luni sannyasinsii săi fac afaceri înfloritoare în R.F.G., unde, lepădînd tot mai mult masca mistică, ei se arată a fi capitaliști veritabili, avizi de câștig, care profită de orice, chiar și de moda sectelor, pentru a face bani, cît mai mulți bani. Secta „Divinului” a început să-și extindă activitatea — deține restaurante, discoteci, face comerț cu vinuri sau cu bijuterii, vinde aparate electronice, fondează firme de construcții etc. Opinia publică este tot mai neliniștită. Cine poate asista nepăsător, cînd centrele de desfășurare a mărfurilor lui Rajneesh „încearcă, prin noi metode, să-i ademenească pe tineri în imperiul unei dependențe totale” — se întreba ziarul „Hannoversche Allgemeine Zeitung”. Nimic nu pare să scape ferovorii mercantile a sectanților care străbat țara în lung și în lat, în căutare de profituri cît mai grase. De pildă, la 9 noiembrie, anul trecut, s-a deschis discoteca „Zorba” la Bielefeld; la 10 noiembrie — un local asemănător la Kiel, la 9 decembrie — la Wiesbaden, la începutul lui ianuarie — la Augsburg și Hanovra. La sfîrșitul anului 1984, vor exista 35 de discoteci numai în R.F.G. și 50 în întreaga Europă occidentală, al căror proprietar este Bhagwan. Coloanele de adepți, ce lucrează fără plată, activează din plin, zi și noapte.

Sub presiunea opiniei publice, autoritățile au început să fie însă mai circumspecte în acordarea autorizațiilor pentru afacerile acestor sectanți. La Wiesbaden, de pildă, s-a respins cererea de a deschide o discotecă de către sannyasins, relevîndu-se că „tinerii și adulții tineri sînt amenințați de pericolul ca, vizitînd

discotecile lui Bhagwan, în atmosfera de acolo, să fie expuși la influența reprezentanților mișcării Bhagwan și, în cele din urmă, distrugerii personalității și degradării lor ca indivizi”.

În orice caz, activitatea de afaceri a sectei „divinului” Shree face să iasă la lumină, cu deosebită pregnanță, esența activității oricărei secte din Occident: exploatarea credulității tineretului, temerilor și frustrărilor sale, transformarea nefecurii lui cotidiene în câștiguri grase, prin manipularea speranței, prin exploatarea iscusită a iluziei mistice. „Periculoase, agresive, antiumaniste, rasiste” — cu aceste cuvinte caracteriza expertul în problemele sectelor, Friedrich Haack, activitățile nocive ale lui Bhagwan.

Cazul „iluminatului” de la Poona — și, în ultimul timp, de la Antelope — este tipic, în el putînd fi regăsite principalele aspecte ale activității celor circa 1 000 de secte din Europa occidentală și aproximativ 2 000 din S.U.A. În goana după profit și înăvuiere cu orice preț, acestea încalcă, în mod grosolan, demnitatea omului, transformîndu-și adepții în adevărați sclavi ce nu au altă menire decît să-și aducă obolul la îmbogățirea conducătorului sectei, care, între timp, duce o viață de miliardar, dispunînd de iahturi, castele, mari întreprinderi comerciale. Oamenii de bună credință din întreaga lume au luat atitudine, denunțînd aceste forme de înjosire a omului prin exploatare și aservire, de cînică nesocotire a legilor scrise și nescrise ale umanismului. Totuși, autoritățile nu se grăbesc să ia măsuri. Poate pentru că, într-o lume a crizei și frămîntărilor sociale, cum este, în prezent, Occidentul, aceste adevărate „multinaționale” ale obscurantismului aduc beneficii mari și, totodată, îi mențin pe potențialii nemulțumiți într-o stare de perfectă marginalizare...

Romeo Nădășan

Bombe... pașnice

„Pământul se zguduie. La circa 1 000 de metri adâncime, o vâpaie cu temperatura de câteva milioane de grade Celsius topește stîncă. Roca volatilizată lasă să apară o peșteră în formă de pară, cu un diametru de circa 45 de metri. Pe podeaua uriașei cavități curg riuri de sare și piatră topită, formînd băltoace de materie clocotitoare”. Astfel descrie revista vest-germană „Der Spiegel” o explozie nucleară subterană. Deosebit la această explozie este faptul că scopul ei este pașnic. Savașii sovietici și americani lucrează de mai multă vreme la proiecte de utilizare a bombelor atomice în scopuri pașnice, în vederea creării unor spații uriașe de depozitare a combustibililor, la forarea pușurilor petrolifere, la stingerea incendiilor din adîncuri și chiar la identificarea de noi zăcăminte prin urmărirea pe aparate speciale a undelor de șoc provocate de explozii nucleare controlate. Se pare că în unele domenii exploziile atomice au devenit deja o tehnologie „accesibilă și verificată”. Din păcate, schimbul de date în acest domeniu, mai ales între principalele puteri nucleare, a rămas un deziderat. Un acord privind folosirea în scopuri pașnice a exploziilor atomice, încheiat, în 1976, între U.R.S.S. și

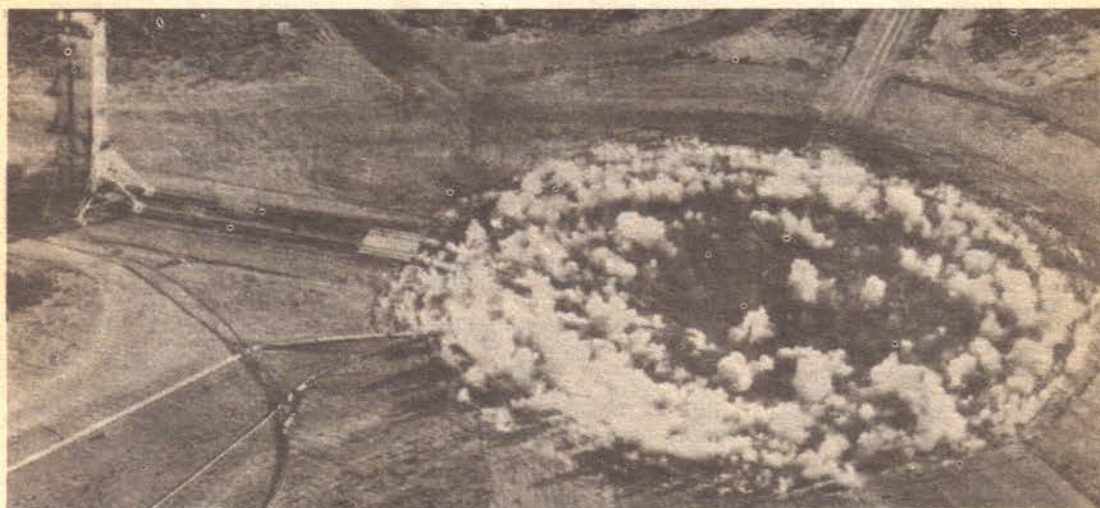
S.U.A., în care era prevăzut schimbul de informații în legătură cu exploziile nucleare în scopuri civile de cercetare și inginerie, nu a fost, pînă în prezent, ratificat de Senatul S.U.A.

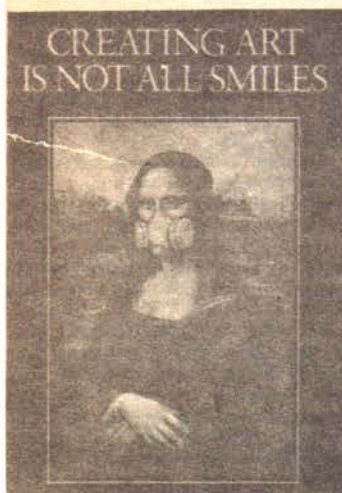
Ideea folosirii forței dezlănțuite a atomului în scopuri utile civilizației a apărut de multă vreme. De pildă, în 1965, președintele S.U.A. din acea vreme, Lyndon B. Johnson, a cerut savașilor americani „să abordeze serios problema construirii unui al doilea canal Panama cu ajutorul exploziilor nucleare”. Totul a rămas, însă, la stadiul de intenție. În perioada 1967—1973, cinci bombe atomice au fost detonate în subteran în statele americane New Mexico și Colorado pentru eliberarea unor zăcăminte de gaze naturale estimate la mai multe miliarde de metri cubi. De asemenea, geologul Milo Nordyke, de la Livermore Laboratory, afirmă că „prin-un lanț de explozii de-a lungul Munților Stîncoși s-ar putea afla cu precizie dacă în această regiune există sau nu uriașe zăcăminte petrolifere”. După 1973, însă, cercetările savașilor privind folosirea exploziilor nucleare în scopuri pașnice au fost sistate, aducîndu-se diferite argumente, între care și posibilitatea poluării apelor subterane cu cenușă radioactivă. Există argumente pro și contra în această privință. Cercetările ar putea descoperi soluții cit mai bune pentru folosirea energiei nucleare în scopuri pașnice. Dar ele au fost oprite în S.U.A. de peste un deceniu. În schimb, se lucrează de zor la pregătirea unor mijloace cit mai devastatoare în scopul războiului.

Arta- o ocupație periculoasă?

Evident, arta, mai ales arta cu mesaj revoluționar, a constituit, nu de puține ori, o profesiune relativ riscantă. Au existat artiști supuși persecuțiilor de tot felul din diferite motive, inclusiv datorită faptului că și-au depășit epoca, au încercat noi modalități de exprimare, au avut inițiative novatoare. Dar, iată că oamenii de artă, îndeosebi pictorii, se expun unor riscuri datorate înșeși profesiunii lor: de a-și expune ideile folosind materiale cum ar fi culorile, vopselele, cleiurile, sprayurile, smalțurile sau dizolvantii. Toate aceste produse chimice conțin, în cele mai multe cazuri, substanțe care, în cazul folosirii lor vreme îndelungată, aduc serioase prejudicii sănătății. Un afiș difuzat de Art Institute din Chicago avertizează „Creating Art Is Not All Smiles” (Crearea artei nu constă doar în zîmbet). Mona Lisa din celebrul tablou de Leonardo da Vinci își ascunde zîmbetul sub o mască de gaze. O parabolă modernă menită să atragă atenția pictorilor, profesorilor și elevilor din școlile de artă asupra riscurilor pe care le comportă crearea de artă. Artiștii americani intenționează, de altfel, să ajungă la un acord liber-consimțit cu producătorii de materiale necesare picturii și altor domenii de creație artistică, pe baza cărui

Explozie pașnică în Nevada

Creația artistică nu este numai zîmbet

Gel de-al treilea ochi

Dirijează melatoninul, hormonul misterioasei glande pineale, „orologiu intern” al omului și pubertatea sa? Are oare acest hormon și o acțiune determinantă asupra sănătății psihice? Iată întrebări pe care și le-au pus, de mai multă vreme, cercetătorii din diferite țări ale lumii. Și experimentele nu au întârziat, primele victime fiind micile vrăbii. După operația de extirpare a mînușculei glande pineale, ele și-au pierdut simțul timpului. Agitate, au zăpăcit și noaptea în colivie, pînă cînd epuizarea fizică a dus la încetarea lor din viață. În schimb, la hîrciogii același experiment a determinat creșterea poftelor lor de viață. Astfel de efecte se datorează, se pare, lipsei melatoninului, hormonul care se găsește în cantități înfime în organismele vii și care, potrivit cercetătorului american Richard Wurtmann de la Massachusetts Institute of Technology, are „efecte surprinzătoare” și asupra omului. Astfel, această substanță determină, în mare măsură, mersul „orologiu intern” al tuturor mamiferelor, ritmul de 24 de ore, temperatura corpului, capacitatea de acțiune și activitatea glandelor.

orice substanță ce conține elemente dăunătoare sănătății să aibă o indicație de avertizare. S-a constatat că numărul substanțelor întrebunțate în atelierele de pictură, gravură și în alte domenii ale activității artistice și care au componente dăunătoare sănătății este uriaș. Astfel, multe vopsele conțin diferite combinații de crom, despre care se afirmă că sînt „cancerigene”. De asemenea, culorile pe bază de cobalt provoacă afecțiuni cardiace, iar cele pe bază de cadmiu dificultăți de respirație. O serie de sortimente de hîrtie și carton conțin asbest ce afectează plămînilor, iar în tipografiile de artă se folosesc multe substanțe ce provoacă afecțiuni ale ficatului și rinichilor. În curînd, dacă nu vor fi găsite substanțe nedăunătoare înlocuitoare, s-ar putea ca artiștii să înceapă să-și dea friu liber inspirației, într-adevăr, cu o mască de gaze pe figură, pentru a nu se sacrifica, și la propriu, pe altarul artei!

Măsurînd concentrația acestui hormon în sîngele mai multor copii, Wurtmann a descoperit că melatoninul determină și apariția pubertății — găsindu-se în cantitate mai mare la preadolescenți decît la tinerii maturi. Au existat, încă din antichitate, teorii despre această glandă, nu mai mare ca o alună, ce se găsește ascunsă la baza creierului. Marele medic Galen afirma că ea este „poarta de intrare a gîndului”, iar filozoful Descartes considera că este „sediul sufletului”.

Experiențele și măsurătorile au arătat că această glandă, denumită și epifiză, comandă și apariția somnului. Persoanele cu un procent mai mare de melatonin în sînge au nevoie de mai puțin somn. Persoanele mai în vîrstă, a căror concentrație hormonală este mai redusă, au nevoie de mai puține ore de somn. De asemenea, cercetările au ajuns la concluzia că există o legătură între melatonin și sănătatea psihică. La pacienții depresivi și cu dereglări mintale concentrările de melatonin sînt deosebit de reduse. În viitor, concentrația de melatonin va deveni, probabil, un nou indicator relevant pentru starea sănătății omului. Terapia cu medicamente pe baza acestui hormon s-ar putea dovedi salutară chiar pentru cazuri fără speranță. Deocamdată cercetările se află la început. Viitorul va demonstra dacă se va putea sau nu acționa cu efecte pozitive asupra „porții sufletului”, pentru a determina acest al „treilea ochi” al

organismului, care este epifiza, să refacă starea de normalitate a unor organisme bolnave.

Ultimul asalt

La 1 februarie 1984, cînd japonezul Naomi Uemura a părăsit tabăra principală de la poalele muntelui McKinley din Alaska și a început urcușul plin de greutate spre virful acestui cel mai înalt munte din America de Nord (6 193 m), ca de obicei el nu avea nici un însoțitor. Bazîndu-se pe forțele proprii, el reușise anterior să învingă cele mai formidabile înălțimi din Europa occidentală, America de Sud, Africa și Asia — Mont Blanc, Aconcagua, Kilimanjaro și Everest.

Ca și în ascensiunile sale anterioare, singuraticul Uemura reușise o performanță unică în istoria explorărilor geografice — cu ajutorul unei sînii trasă de cîini el a traversat Antarctica, iar într-o ambarcațiune simplă indiană a reușit să străbată întreg cursul de 6 400 kilometri al Amazonului. Și de cite ori nu văzuse Uemura moartea cu ochii?! În timpul călătoriei sale solitare la Polul Nord, din 1978, se întîlnise pe neașteptate cu un urs polar. Și exploratorul japonez a recurs la un truc vechi de cînd lumea pentru a-l păcăli pe animalul ce pornise vijelios la atac — s-a întins pe gheață și a făcut pe mortul. Și truceră a reuși, uriașul animal arctic, dornic de hrană proaspătă, părăsindu-l după o explorare atentă cu botul și labele, din fericire fără urmări neplăcute.

Și lată, la 12 februarie anul acesta, în ziua cînd împlinise 43 de ani, vajnicul explorator anunșase prin radio baza de plecare că a reușit să ajungă în virful renumitului Mount McKinley. Era pentru prima dată cînd se reușea o escaladă pe timp de iarnă a impunătorului munte. Din păcate, aceasta a fost și ultima stîră din partea lui Uemura. La 16 februarie, un avion al serviciului montan de salvare îl depistase din nou pe alpinistul japonez în timpul coborîrii periculosului virf. Dar nu mult după aceea s-a dezlănțuit o furtună de zăpadă, care a făcut ca temperatura să coboare vertiginos sub 25 de grade Celsius.

Anunțată că Uemura nu se reîntorsese la bază. Universitatea Meiji din Tokio a luat inițiativa de a trimite o echipă de cinci alpinști în

Alaska. Dar după trei săptămîni de căutări zadarnice, echipa japoneză de salvare și-a întrerupt cercetările, după ce a reușit să găsească o serie de obiecte de importanță vitală din echipamentul lui Uemura, printre care și sacul său de dormit, fără de care orice supraviețuire este imposibilă. Legendarul învingător al munților, al șaselea fiu al unui țaran japonez sărac, a plătit uluitul său curaj cu viața.

Și totuși viața sa rămîne în memoria noastră ca o splendidă metaforă a condiției umane: infinitele posibilități ale omului în fața nenumăratelor stihii ale naturii!

Presa americană în pierdere de credibilitate

La un deceniu de la epoca de glorie inaugurată de „afacerea Watergate”, cînd presa americană era denumită a patra putere în stat, iată că, în prezent, situația s-a schimbat

radical, acuzatorul din urmă cu un deceniu devenind acuzat.

Opinia publică din S.U.A. pare — și nu fără motiv — să-și piardă tot mai mult încrederea în exactitatea știrilor de presă din această țară și, mai ales, în metodele de lucru ale mijloacelor mass media. Mulți critici învinuiesc presa din S.U.A. de aroganță, cinism, insensibilitate, senzationalism ieftin etc. În 1976 se considera că situația este excelentă, atunci cînd la o anchetă de opinie circa 30 la sută din americani afirmă că au „mare încredere” în știrile de presă. În prezent, potrivit unei anchete asemănătoare a „National Opinion Research Centre”, numărul celor care mai cred cît de cît în ceea ce relatează presa S.U.A. a ajuns la 13,7 la sută și este într-un regres permanent. Sporește numărul cititorilor de ziare și al telespectatorilor ce își exprimă tot mai deschis deziluzia față de activitatea ziariștilor, iar industria cinematografică de la Hollywood a descoperit o nouă afacere prosperă: filme despre procese și mistificări ale ziariștilor și fotografiilor de presă.

Jody Powell, fostul purtător de cuvînt al președintelui Jimmy Carter, va publica, în curînd, o carte intitulată semnificativ „Cealaltă față a poveștii”, criticînd modul în care presa a relatat despre activitatea Casei Albe în perioada fostului pre-

ședinte Carter. Și nu este de mirare că s-a ajuns la o asemenea situație. În ultimii doi ani, credibilitatea presei a fost puternic afectată de episoade nefericite, să amintim doar de cazul Janetei Cooke de la „Washington Post”, care a inventat o întreagă poveste despre un copil negru care se droghează, ficțiune care a fost încununată, nici mai mult nici mai puțin, decît cu premiul Pulitzer, cea mai prestigioasă distincție acordată în presa din S.U.A.

Dar nici televiziunea nu a scăpat cu fața mai curată. Renumitul Walter Cronkite, de la postul CBS, unul din monștrii sacri ai televiziunii americane, a fost nevoit să intervină personal, criticînd o serie de noi programe calificate de el drept „îrresponsabile”, deoarece favorizează materialele senzationale, cu sau fără bază reală, în dauna unei tratări serioase a informațiilor abordate. Responsabilitatea presei din S.U.A. este cu atît mai mare cît în această țară există circa 1 700 de cotidiene, citite zilnic de aproximativ 110 milioane de persoane, și americanul petrece, în medie, patru ore pe săptămînă vizionînd buletinele de știri de la televiziune. Dar între responsabilitate și profit, societatea occidentală alege întotdeauna valoarea sa fundamentală — banul.

CAIET DE VACANȚĂ '84

LUMEA

realizat de revista „LUMEA”
săptămînal de politică externă

Coordonatorul ediției: Ilie Olteanu
Prezentarea grafică: Radu Dobre, Mircea Dub, Sorin Turculeț
Coperta: Sergiu Georgescu

Redactarea caietului de vacanță a fost încheiată la 15 iunie 84

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scîntenii”

O NOUĂ EMBLEMĂ: JECO!

Cuprinde o gamă largă de jocuri educativ-colective: jocuri logice, colecția carte-joc, jocuri poligrafiate și alte jucării a căror producție și desfacere este asigurată de Centrocoop.

Se pot cumpăra din unitățile cooperativelor de producție, achiziții și desfacere a mărfurilor din toate comunele și orașele țării, iar din Capitală de la magazinele din Calea Moșilor nr. 135, str. 13 Decembrie nr. 26 și str. Brezoianu nr. 29.

La cerere se pot expedia la domiciliu prin unitățile: „Comerțul prin coletărie” și „Cartea prin poștă”, str. Vulturi nr. 31, sector 3, București, cod. 74123. Plata se face ramburs, la primirea coletului. În prealabil se cere lista jocurilor.

Sugestii asupra jocurilor lansate și a creării de noi jocuri sau comenzi se primesc la sediul Recoop, str. Sf. Ștefan 21, sector 2, București, cod 70306. Telefon 13.81.75 și 13.62.60. Telex: 10393.

Faceți cunoștință cu produsele executate de întreprinderile cu licență din cadrul Ministerului Industriei Ușoare — produse din lână ce poartă însemnul

WOOLMARK

Woolmark este un semn internațional, de distincție, pentru produsele executate din lână pură virgină (la prima prelucrare) și care au trecut cu succes un foarte sever control de calitate, cu nu mai puțin de 17 „probe”.

Woolmark, o carte de vizită prestigioasă, cu care se vor recomanda — atât pe piața internă, cât și pe cea externă — produsele executate de întreprinderile de stofă DOROBANȚUL din Ploiești, LIBERTATEA din Sibiu, CARPATEX din Brașov, întreprinderile de confecții din Oradea, Craiova, Sibiu, Odorheiul Secuiesc, Arad și FLACĂRA din Cluj-Napoca, MONDIALA din Satu Mare, precum și Întreprinderea de confecții și tricotaje din București.

Creațiile lor, de o eleganță clasică ce are în vedere întotdeauna și cele mai noi tendințe ale modei, sînt destinate femeilor, bărbaților și copiilor (stofe, rochii, fuste, blézere, taioare, costume, veste, sacouri, pantaloni, pardesie, paltoane).

Ori de cîte ori vă veți întîlni cu semnul WOOLMARK, fiți convinși că este încredințat spre purtare numai produselor de cea mai bună calitate.

WOOLMARK — o garanție a calității.